ΑΠΠΙΑΝΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ

APPIANI

ALEXANDRINI

ROMANARVM HISTORIARVM

QVÆ SVPERSVNT

NOVO STVDIO CONQVISIVIT DIGESSIT
AD FIDEM CODICVM MSSTORVM RECENSVIT
SVPPLEVIT EMACVLAVIT
VARIETATEM LECTIONVM ADIECIT
LATINAM VERSIONEM EMENDAVIT
ADNOTATIONIBVS VARIORVM SVISQVE ILLVSTRAVIT
COMMODIS INDICIBVS INSTRVXIT

IOHANNES SCHWEIGHÆUSER
ARGENTORATENSIS
GRAEC. ET ORIENT. LITER. IN VNIVERS. ARGENTOR. PROF.

VOLVMEN II.

HISTORIAM BELLORVM CIVILIVM
COMPLECTENS.

LIPSIÆ
APVD WEIDMANNI HÆREDES ET REICHIUM.
CIƆ IƆ CC LXXXV.

LECTORI ÆQUO
S.

Subſidia, *quæ ad expoliendam, quoad in præſens fieri potuit, emaculandamque hanc Hiſtoriam Bellorum Civilium adhibere mihi licuit, eadem ſunt fere, quibus ad perpoliendos pleroſque ex illis Hiſtoriarum Appiani Libris uſus eram, qui ſuperiori Volumine continentur. Quare poterit quidem explicatio compendiorum ſcripturæ, per quæ in* Notulis Criticis *Græco contextui ſubjectis indicata a nobis illa ſubſidia ſunt, ex Præfatione peti ſuperiori Volumini præmiſſa: ſed haud incommodum fore Lectoribus viſum eſt, ſi in fronte hujus etiam Voluminis in memoriam revocavero,* Aug. *denotare optimum illum* Codicem MStum Bibliothecæ Auguſtanæ; Ven. *Codicem MStum* Venetum Bibliothecæ S. Marci; Reg. A. *Codicem* Regium Pariſienſem, N°. MDCLXXXI; Reg. B. *Codicem* Regium N°. MDCLXXXII *ſignatum.*

His in hoc Volumine acceſſit tertius Codex MS. Regius, N°. *MDCXLII, nobis* Reg. C. *inſignitus; qui non niſi duas hujus ejuſdem Hiſtoriæ particulas continet: Comparationem inter Julium Cæſarem & Alexandrum M. inſtitutam, extremo Libro II. de Bell. Civil. inde a Cap. CXLIX uſque ad finem Libri; tum hiſtoriam Proſcriptionis a Triumviris editam, quam ab initio Libri IV. uſque ad Cap. LII ejuſdem Libri perſecutus Appianus eſt.*

In minutula hujus Hiſtoriæ Bellorum Civilium parte, nempe Libro III. a Cap. LXVI uſque ad Cap. LXX extr. duorum Codicum *MSStorum* Bibliothecæ Mediceo-Florentinæ *Lectiones ante oculos habui.*

Editio I. *per totum hoc Volumen intelligitur ea, quæ, ex duobus Codicibus Regiis A. & B. cura* Caroli Stephani *confecta,*

Lutetiæ Anno MDLI in form. maj. prodiit. Editio 2. *est* Henr. Stephani, *Anno MDXCII in fol. edita; in qua passim bene multa emendata, alia mutata saltem sunt, sed nullis adhibitis MSStis Codicibus.* Editio 3. *est* Amstelodamensis, *quæ* Alex. Tollii *nomen præfert, & A. MDCLXX in form. minori ad exemplar editionis Henr. Stephani expressa est.*

Haud raro etiam rursus ad antiquam Versionem Latinam Petri Candidi *provocavi, medio Seculo XV confectam; ex qua sæpe haud obscure adparet, quam lectionem Interpres in Codice MSto, quo usus est, invenerit.*

Samuelis *item* Musgravii *Emendationes Conjecturasque, quas margini exemplaris sui Vir & Græce doctissimus & perspicacissimus adleverat, persæpe rursus laudavi. Nec infrequens* Sigism. Gelenii *mentio, disertioris illius & sagacioris Interpretis, cujus Versio Latina Historiarum Appiani Græco contextui in edit. 2. & 3. juncta est.*

Si quos alios passim Viros doctos in Notulis Criticis laudavi, quorum Emendationes vel in ipsum contextum recepi, vel infra retuli, neque tamen Scripta eorumdem, quibus Emendationes eæ ab illis prolatæ sunt, commemoravi; non ignota hæc Eruditis sunt, ac de eisdem locis, quatenus opus fuerit, in Adnotationibus *Volumine III comprehensis planius uberiusque dicetur.*

ΑΠΠΙΑΝΟΥ

A. U.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΡΩΜΑΙΚΩΝ

ΕΜΦΥΛΙΩΝ Α'.

ΡΩΜΑΙΟΙΣ ὁ δῆμος καὶ ἡ βουλὴ πολλάκις ἐς ἀλλήλους περί τε νόμων θέσεως, καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς, ἢ γῆς διαδατουμένης, ἢ ἐν ἀρχαιρεσίαις, ἐστασίασαν. οὐ μήν τι χειρῶν ἔργον ἔμφυλον ἦν, ἀλλὰ διαφοραὶ μόναι, καὶ ἔριδες ἔννομοι. καὶ τάδε μετὰ πολλῆς αἰδοῦς εἴκοντες ἀλλήλοις διετίθεντο. Ὁ δὲ δῆμος, ποτὲ καὶ στρα- 260.
τευόμενος ἐς τοιάνδε ἔριν ἐμπεσὼν, οὐκ ἐχρήσατο τοῖς ὅπλοις παροῦσιν. ἀλλ᾽ ἐς τὸ ὄρος ἐκδραμὼν, τὸ ἀπὸ τοῦδε κληζόμενον Ἱερὸν, οὐδὲν οὐδὲ τότε χειρῶν ἔργον, ἀλλ᾽ ἀρχὴν ἑαυτοῦ προστάτην, ἀπέφηνε, καὶ ἐκάλεσε δημαρ-

Lin. 6 sq. pro στρατευόμενος *dant* συνερχόμενοι *editio* 2. 3. *ex Cand. invitis MSS.* *L.* 9. κληιζόμενον *Aug. ex* κλῄζομ. *deflexum.*

APPIANI

ALEXANDRINI

ROMANARUM HISTORIARUM

DE BELLIS CIVILIBUS

LIBER PRIMUS.

SÆPENUMERO olim *Plebi Romanæ cum suo Senatu*, *de legibus ferendis*, *de novis tabulis*, *de agrorum divisione*, *aut de magistratibus creandis*, inciderat *contentio.* Semper tamen manibus fuerat temperatum, & disceptatum civiliter; & mutua quadam ordinum reverentia, cedendoque sibique invicem, componere dissensiones suas consueverant. Quin &, quum in id tempus aliquando, quo armati per occasionem externi belli erant, incidisset ejusdem generis contentio; ne tum quidem armis, quamquam ad manus erant, usa plebs est. Sed in *Montem*, qui *Sacer* inde dictus est, secessione facta, nullam vim manuum adhibens, novum tantum Magistratum ad sui tutelam creavit; qui *Tri-*

A. U. χίαν· ἐς κώλυσιν μάλιστα τῶν ὑπάτων, ἀπὸ τῆς βουλῆς αἱρουμένων, μὴ ἐντελὲς αὐτοῖς ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ τὸ κράτος εἶναι. Ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα δυσμενέστερον ἔτι καὶ φιλονεικότερον ἐς ἀλλήλους αἱ ἀρχαὶ διετίθεντο ἀπὸ τοῦδε, καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐς αὐτὰς ἐμερίζετο, ὡς ἐν ταῖς τῶνδε πλεονεξίαις ἑκάτεροι τῶν ἑτέρων ἐπικρα-
263 sqq. τοῦντες. Μάρκιός τε ὁ Κοριολάνος ἐν ταῖσδε ταῖς ἔρισιν ἐξελαθεὶς παρὰ δίκην, ἐς Οὐολούσκους ἔφυγέ τε, καὶ πόλεμον ἐπήγαγε τῇ πατρίδι.

II. Καὶ τοῦτο μόνον ἄν τις εὕροι τῶν πάλαι στάσεων ἔργον ἔνοπλον, καὶ τοῦθ' ὑπ' αὐτομόλου γενόμενον· ξίφος δὲ οὐδέν πω παρενεχθὲν ἐς ἐκκλησίαν, οὐδὲ
621. φόνον ἔμφυλον· πρίν γε Τιβέριος Γράκχος δημαρχῶν, καὶ νόμους ἐσφέρων, πρῶτος ὅδε ἐν στάσει ἀπώλετο, καὶ ἐπ' αὐτῷ πολλοὶ κατὰ τὸ Καπιτώλιον εἰλούμενοι, περὶ τὸν νεὼν ἀνηρέθησαν. Καὶ οὐκ ἀνέσχον ἔτι αἱ στάσεις ἐπὶ

Lin. 18. ἐς ἀλλήλας *Edd. ex Reg. A. Prætuli Reg. B.* ἐς ἀλλήλαις *Aug. L.* 21. Κοριολανὸς *h. l. Edd. ex Reg. A.* Κοργιολάνος (*sic*) *Aug. Reg. B. L.* 26. οὐδὲν τῷ παρ. *Aug. L.* 27. *pro* Τιβέριος, *in Reg. B. a pr. man. est* Σεμπρώνιος. *Ibid.* Γράγχος *Aug. Reg. B. & sic constanter. L.* 28. ὅδε *carent Edd. Dederunt Aug. & Ven. L.* 29. εἰλουμ. *Edd. Prætuli Aug.*

buni plebis vocati sunt, consulum maxime potentiam, qui a senatu tunc eligebantur, cohibituri, ne penes eos omnis in republica potestas esset. Ac inde quidem majora nata sunt odia, & inter magistratus istos certamina: alteris senatus, alteris plebis favore subnixis; &, quidquid alteri partium accederet, id altera sibi existimante decedere. Per hujusmodi contentiones & *Marcius Coriolanus* immerito patria ejectus, Volscos exulatum abiit, moxque patriæ intulit bellum.

2. Atque ille solus ex omnibus priscis tumultibus ad arma usque processit; quæ patriæ ab exule nimirum atque transfuga illata sunt. Ceterum in comitium numquam telum importatum est, numquam civilis cædes edita; antequam *Tiberius Sempronius Gracchus* tribunus plebis, novas leges ferre conatus, omnium primus concitata seditione periit; cum eoque complures, in Capitolio oberrantes, circa ipsam ædem sacram occisi sunt. Nec cessatum est post tale piaculum a seditionibus;

τῷδε τῷ μύσει, διαιρουμένων ἑκάστοτε σαφῶς ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ ἐγχειρίδια πολλάκις φερόντων, κτιννυμένης τέ τινος ἀρχῆς ἐκ διαστήματος ἐν ἱεροῖς, ἢ ἐκκλησίαις, ἢ ἀγοραῖς, δημάρχων, ἢ στρατηγῶν, ἢ ὑπάτων, ἢ τῶν ἐς ταῦτα παραγγελλόντων, ἢ τῶν ἄλλων ἐπιφανῶν. ὕβρις τε ἄκοσμος ἐπεῖχεν αἰεὶ δι' ὀλίγου, καὶ νόμων καὶ δίκης αἰσχρὰ καταφρόνησις. Προϊόντος δὲ ἐς μέγα τοῦ κακοῦ, ἐπαναστάσεις ἐπὶ τὴν πολιτείαν φανεραὶ, καὶ στρατεῖαι μεγάλαι καὶ βίαιοι κατὰ τῆς πατρίδος ἐγίγνοντο, φυγάδων ἀνδρῶν, ἢ καταδίκων, ἢ ἐπὶ ἀρχῆς τινος ἢ στρατοπέδου φιλονεικούντων ἐς ἀλλήλους. δυναστεῖαί τε ἦσαν ἤδη κατὰ πολλὰ, καὶ στασίαρχοι μοναρχικοί· οἱ μὲν, οὐ μεθιέντες ἔτι τὰ πιστευθέντα σφίσιν ὑπὸ τοῦ δήμου στρατόπεδα· οἱ δὲ, καὶ κατὰ σφᾶς ἄνευ τοῦ κοινοῦ κατ' ἀλλήλων ξενολογοῦντες. ὁπότεροι δὲ αὐτῶν τὴν πόλιν προλάβοιεν· τοῖς ἑτέροις ἦν ὁ ἀγὼν, λόγῳ μὲν,

A. U. 621.

Lin. 31. μίσει edit. 1. ex Reg. A. L. 32. πολλάκι Aug. ut sæpe alibi. L. 35. παραγγελλόντων edit. 1. Ibid. τῶν ἄλλως ἐπιφ. Edd. Prætuli Aug. Ven. L. 40. aut περὶ ἀρχῆς videtur legendum, aut ante ἐπὶ ἀρχῆς cum Musgr. inserendus artic. τῶν.

propalam subinde diffidente populo, vagantibusque sicariis, atque idemtidem magistratu aliquo, sive tribuno plebis, sive prætore, sive consule, sive horum munerum candidato, aut alio ex nobilitate viro, in templo aliquo, in comitio, in foro denique, cadente. Ac raro multum intercessit temporis, quin tumultuosarum injuriarum & turpis contemtus juris legumque exempla exstiterint. Tandem ingravescente magis magisque malo, conjurationes factæ sunt in rempublicam manifestæ, & expeditiones validæ violentæque adversus patriam susceptæ, nunc ab exulibus damnatisve, nunc ab his qui de civili aliquo magistratu aut de imperio militari inter se contendebant. Jamque passim exoriebantur factionum principes, quorum quisque dominatum sibi ac regium pæne arripiebat imperium; partim retinentes exercitus a populo fidei ipsorum creditos; partim absque consensu publico in perniciem adversariorum novas copias undecumque sua auctoritate comparantes. Quodsi duarum factionum alteri contigisset urbem remque publi-

A. U. ἐπὶ τοὺς ἀντιστασιώτας, ἔργῳ δὲ, ἐπὶ τὴν πατρίδα. ἐσέβαλλον γὰρ ὡς ἐς πολεμίαν, καὶ σφαγαὶ τῶν ἐν ποσὶν ἐγίγνοντο νηλεεῖς, καὶ ἄλλων ἐπὶ θανάτῳ προγραφαὶ καὶ φυγαὶ καὶ δημεύσεις, ἐνίων δὲ καὶ βάσανοι πάμπαν ἐπαχθεῖς.

672. III. Ἔργον τε οὐδὲν ἀηδὲς ἀπῆν· μέχρι τῶνδε τῶν στασιάρχων εἷς, ἔτει πεντηκοστῷ μάλιστα ἀπὸ Γράκχου, Κορνήλιος Σύλλας, κακῷ τὸ κακὸν ἰώμενος, μόναρχον αὑτὸν ἀπέφηνεν ἐπὶ πλεῖστον· οὓς δικτάτωρας ἐκάλουν τε, καὶ ἐπὶ ταῖς φοβερωτάταις χρείαις ἐξαμήνους τιθέμενοι, ἐκ πολλοῦ διελελοίπεσαν. Ὁ δὲ Σύλλας, βίᾳ μὲν καὶ ἀνάγκῃ, λόγῳ δὲ αἱρετὸς, ἐς αἰεὶ δικτάτωρ γενόμε-
675. νος, ὅμως ἐπεί τε ἐκορέσθη τῆς δυναστείας, πρῶτος ἀνδρῶν ὅδε μοι δοκεῖ θαῤῥῆσαι τυραννικὴν ἀρχὴν ἔχων ἀποθέσθαι· καὶ ἐπειπεῖν, ὅτι καὶ τοῖς μεμφομένοις εὐθύνας

Lin. 48. ἰσίβαλον *edit.* 1. *Aug. quod mutavit H. Steph. Ibid.* ὡς, *ante* ἐς, *inserui ex Aug. Ven. L.* 53. στασιωρχῶν *Aug. Reg. B. quod perinde eſt. L.* 55. αὑτὸν ἀπεφ. *Edd. invit. MSS. Ibid.* ἐπιπλεῖστον *Reg. B. L.* 60. ἔχων *in* ἑκὼν *mutatum voluit Muſgrav.*

cam occupare; altera pars, ſpecie quidem & verbis, his ſuis adverſariis, revera autem ipſi patriæ, inferebat bellum. Nam, velut in hoſtilem regionem, impetum in eam faciebant: ſævæque cædes patrabantur civium, aliorum capita proſcribebantur, alii in exilium acti boniſque exuti, nonnulli etiam tormentis graviſſimis excruciati.

3. Ita quum ad ſummam calamitatem nihil defuiſſet; ad extremum *Sylla*, princeps unius ex hiſce factionibus, anno poſt Gracchi cædem ferme quinquageſimo, malum malo pellens, *monarcham* ſeſe ad infinitum tempus renunciavit: qui ſemeſtris alias magiſtratus fuerat, *dictatoris titulo* difficillimis temporibus adhiberi ſolitus, & jam pridem in uſu eſſe deſierat. Sed hunc quidem magiſtratum *Sylla*, quum ad vitæ tempus occupaſſet, (& quidem per vim, cui reſiſtere nemo poterat, quamquam ſuffragiis electus volebat videri) nihilominus, ſatur potentiæ, ſponte deinceps depoſuit: primus, quod ſciam, auſus privata vita mutare tyrannidem. Addidit facto dictum æque memorabile, *paratum ſe eſſe*,

ὑφέξει· ἰδιώτης τε, ὁρώντων ἁπάντων, ἐς πολὺ βαδίσαι A. U.
κατ᾽ ἀγορὰν, καὶ ἐπανελθεῖν ἀπαθὴς οἴκαδε. τοσοῦτον 675.
ἦν ἄρα τοῖς ὁρῶσιν ἔτι τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ δέος, ἢ τῆς ἀπο-
θέσεως κατάπληξις, ἢ τῶν εὐθυνῶν τῆς ἐπαγγελίας αἰ-
δὼς, ἢ ἄλλη φιλανθρωπία, καὶ λογισμὸς ἐπὶ συμφέ-
ροντι τὴν τυραννίδα γενέσθαι. Ὧδε μὲν ἐπὶ βραχὺ ἔληξαν
αἱ στάσεις ἐπὶ Σύλλα· καὶ κακῶν ἀντίδοσις ἦν, ὧν ὁ Σύλ-
λας εἰργάζετο.

IV. Μετὰ δὲ Σύλλαν αὖθις ὅμοια ἀνεῤῥιπίζετο· μέχρι
Γάϊος Καῖσαρ, αἱρετὴν ἀρχὴν ἐπὶ πολὺ δυναστεύων ἐν 705.
Γαλατίᾳ, τῆς βουλῆς αὐτὸν ἀποθέσθαι κελευούσης·
αἰτιώμενος, οὐ τὴν βουλὴν, ἀλλὰ Πομπήϊον, ἐχθρὸν ὄντα
οἱ, καὶ στρατοῦ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἡγούμενον, ὡς τῆς ἀρ-
χῆς αὐτὸν ἐπιβουλεύοντα παραλύειν· προὐτίθει προκλή-
σεις, ἢ ἄμφω τὰ στρατεύματα ἔχειν, ἐς τῆς ἔχθρας τὴν

Lin. 62. pro ἐς πολὺ *dant* καὶ πολὺ *Edd. invit. MSS. Ibid.* βαδίσας *Regii & Venetus S. Pauli. L. 64.* τοῖς ἱστορῶσιν *Edd. invit. MSS. L. 65.* τῶν εὐθυνῶν *Edd. Melius Aug. L. 68. Cogitaveram* κακῶν ἔνδοσις, intermissio malorum. *Sed nihil temere innovandum. L. 70.* ὅμοια *carent Edd. L. 72.* βουλ. αὐτὴν ἀποθ. *Edd. L. 74.* ὡς, *ad* τῆς ἀρχῆς, *adjeci ex Aug.*

cuivis accusanti reddere rationem. Ac mox in conspectu populi, habitu privati civis, in foro diu obambulavit, & illæsus inde domum se contulit. Tantus omnibus inspectantibus sive terror supererat summi magistratus, quem gesserat *Sylla;* sive admiratio inerat abdicationis; sive pudor exigendi rationem ab offerente ultro: ac multi fortasse etiam non male fuerant in eum adfecti, præsertim cum reputarent, ipsam ejus tyrannidem in commodum cessisse reipublicæ. Atque ita quidem, vivente adhuc Sylla, cessarunt paulisper turbæ, ipso Sylla compensante calamitates a se illatas.

4. At mortuo Sylla, aliæ rursus similes turbæ mox coriebantur. Et incidit dein tempus illud, quo *C. Cæsar,* post continuatum populi suffragiis per complures annos imperium in Gallia, jubente senatu ut fasces deponeret; causatus, *non senatum id velle, sed Pompejum, inimicum suum, qui tunc Italici exercitus imperator esset, imperium sibi conari eripere:* proposuit conditiones, ut aut ambo retinerent exercitus, quo

A. U. ἀφοβίαν, ἢ καὶ Πομπήϊον οὓς ἔχοι μεθέντα ἰδιωτεύειν
ὁμοίως ὑπὸ νόμοις. οὐ πείθων δ' ἐς οὐδέτερα, ἐκ Γαλα-
τίας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸν Πομπήϊον ἐς τὴν πατρίδα. ἐσβαλὼν
706. τε ἐς αὐτὴν, καὶ διώκων ἐκφυγόντα, περὶ Θεσσαλίαν
ἐνίκησε μεγάλῃ μάχῃ λαμπρῶς, καὶ ἐδίωκεν ἐς Αἴγυ-
πτον ὑποφεύγοντα. ἀναιρεθέντος δὲ Πομπηίου πρὸς ἀν-
δρῶν Αἰγυπτίων, ἐπανῆλθεν ἐς Ῥώμην, ἔστιν ἃ καὶ περὶ
Αἴγυπτον ἐργασάμενός τε, καὶ ἐπιμείνας μέχρι κατα-
στήσαιτο αὐτῇ τοὺς βασιλέας. Στασιώτην τε μέγιστον,
ᾧ διὰ μεγαλουργίαν πολεμικὴν Μέγας ἐπώνυμον ἦν,
οὗτος δὴ μάλιστα πολέμου κράτει σαφῶς καθελὼν, οὐ-
δενὸς αὐτῷ θαῤῥοῦντος εἰς οὐδὲν ἔτι ἀντειπεῖν, δεύτερος
ἐπὶ Σύλλᾳ δικτάτωρ ἐς τὸ διηνεκὲς ᾑρέθη· καὶ στάσεις αὖ-
710. θις κατεπαύοντο πᾶσαι. ἔστε καὶ τόνδε Βροῦτος καὶ
Κάσσιος, ζήλῳ τε τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγέθους, καὶ πόθῳ
τῆς πατρίου πολιτείας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατέκανον,
δημοτικώτατον καὶ ἐμπειρότατον ἀρχῆς γενόμενον. ὅγε

Lin.77. ἔχοι *&* ἔχει *Ven. & malim equidem posterius.* *L.78.* ὁμοίως ὑπονόμιον *Edd.* *L.83.* ἔστιν ἃ *inserui ex Aug.* *L.84 sq.* καταστήσειτο *edit.* 1. κατεστήσατο *edit.* 2. 3. *Utrumque invitis MSS.* *L.89.* ἐπὶ Σύλλα *Edd. & MSS. Subscripsi Jota, quod semper negligere solet Aug.*

uterque tutus esset ab altero, aut *Pompejus* quoque decedens imperio privatus viveret sub legibus. Neutro autem impetrato, e Gallia duxit contra Pompejum, & patriam: ingressusque Urbem, & illum inde profugum insecutus, in Thessalia magno prælio egregie vicit, & Ægyptum usque persecutus est. Pompejo vero ab Ægyptiis interemto, *Cæsar* ordinatis Ægypti rebus, & confirmatis ibi regibus, Romam reversus; securus jam, sublato tanto adversario, cui ob magnitudinem rerum gestarum Magno cognomen fuerat; nemine audente contradicere, secundus post Syllam *Dictator perpetuus* creatus est. Ac tum quoque seditiones rursus omnes interquieverunt; donec eum *Brutus & Cassius*, invidentes ejus dignitatis amplitudini, & pristinæ reipublicæ formæ cupidi, in ipsa curia interfecerunt; virum gratiosissimum apud populum, & imperandi peritissi-

τοι δῆμος αὐτὸν μάλιστα πάντων ἐπόθησε· καὶ τοὺς σφαγέας ἐζήτουν περιιόντες, καὶ τὸ σῶμα ἔθαψαν ἐν ἀγορᾷ μέσῃ, καὶ νεὼν ἐπῳκοδόμησαν τῇ πυρᾷ, καὶ θύουσιν ὡς θεῷ. A. U.

V. Αἱ δὲ στάσεις ἐπὶ τῷδε μάλιστα αὖθις ἐπανελθοῦσαί τε καὶ αὐξηθεῖσαι δυνατώτατα, ἐς μέγα προῆλθον. καὶ φόνοι, καὶ φυγαὶ, καὶ ἐπὶ θανάτῳ προγραφαὶ 711. βουλευτῶν τε καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων, κατὰ πλῆθος ἀθρόως ἑκατέρων, ἐγίγνοντο· τοὺς ἐχθροὺς ἀλλήλοις τῶν στασιωτῶν ἀντιπαρεχόντων, καὶ ἐς τοῦτο ἀμελούντων καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν. Τοσοῦτον ἐκράτει τῆς ἐς τὰ οἰκεῖα εὐνοίας ἡ ἐς τὰ ἀντίπαλα φιλονεικία. Προϊόντες τε, τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὡς ἰδιωτικὸν σφῶν κλῆμα διενείμαντο ἐφ᾽ ἑαυτῶν τρεῖς οἵδε ἄνδρες, Ἀντώνιός τε, καὶ Λέπιδος, καὶ ὅτῳ πρότερον μὲν Ὀκτάουϊος ὄνομα ἦν, Καίσαρι δὲ πρὸς γένους ὢν, καὶ θετὸς ἐν διαθήκαις ὑπ᾽ αὐτοῦ γενόμενος, Καῖσαρ ἐκ τοῦδε μετωνομάζετο. ἐπὶ δὲ τῇ διαιρέσει τῇδε, μετὰ βραχὺ συμπεσόντες (ὡς εἰκὸς ἦν)

Lin. 98. *quatuor verbis* στάσεις ἐπὶ τῷδε μάλιστα *carent Edd.* *L.* 7. ἰδιωτικὸν φεῦ κλῆμα *edit.* 1. ἰδιωτ. (φεῦ) κλῆμα *edit.* 2. 3.

mum. Qui & tam vehementer desideratus est a populo, ut percussores statim per omnes Urbis partes quæsiti sint, & corpus in medio foro sepultum, & in loco ubi crematus est, templum exstructum, in quo tamquam deo sacra faciunt.

5. Quo facto maxime redintegratæ sunt civiles discordiæ, & in immensum auctæ; cædesque, & exilia, & proscriptiones cumulate plurimorum, tam senatorii quam equestris ordinis, insecutæ; factiosis invicem sibi ad necem tradentibus inimicos, ita ut in alterius gratiam nec amicis parceretur, nec fratribus: tanto plus valebat pervicax cum æmulis contentio, quam erga suos benevolentia. Eo dein ventum est, ut Romanum imperium, tamquam alicujus civis fundum, privatim inter se partirentur tres hi, *Antonius*, & *Lepidus*, & is qui primum *Octavius*, deinde, ab avunculo in nomen & hæreditatem adoptatus, *Cæsar* dictus est. Super qua divisione quum paulo post (sicuti consentaneum erat) inter se ipsi confli-

A. U. ἐς ἀλλήλους, ὁ Καῖσαρ, αὐτῶν συνέσει τε καὶ ἐμπειρίᾳ
718. προύχων, Λέπιδον μὲν πρότερον αὐτῶν, ἣν ἐκεκλήρωτο
723. Λιβύην, ἐπὶ δὲ τῷ Λεπίδῳ καὶ Αντώνιον, πολέμῳ περὶ Ἄκτιον, ἀφείλετο τὴν ἀπὸ Συρίας ἐπὶ κόλπον τὸν Ιόνιον ἀρχήν. Επί τε τούτοις, μεγίστοις δὴ φανεῖσι, καὶ ἐς ἔκπληξιν ἅπαντας ἐμβαλοῦσιν, εἷλε καὶ Αἴγυπτον ἐπιπλεύσας· ἢ χρονιωτάτη τε ἦν ἐς τότε καὶ δυνατωτάτη μετ᾽ Αλέξανδρον ἀρχὴ, καὶ μόνη Ρωμαίοις ἔλειπεν ἐς τὰ
727. νῦν ὄντα. ὥστε Σεβαστὸς εὐθὺς ἐπὶ τοῖς ἔργοις, ἔτι περιὼν, ὅδε πρῶτος ὀφθῆναί τε Ρωμαίοις, καὶ κληθῆναι πρὸς αὐτῶν· αὐτός τε ἑαυτὸν, ὥσπερ Γάϊος, καὶ ἐς τὸ δυνατώτερον ἔτι Γαΐου, ἄρχοντα ἀποφῆναι τῇ τε πατρίδι, καὶ τοῖς ὑπ᾽ αὐτὴν ἔθνεσιν ἅπασιν· οὐδὲν αἱρέσεως, ἢ χειροτονίας, ἢ προσποιήματος, ἔτι δεηθείς. Χρονίου δή αὐτῷ καὶ ἐγκρατοῦς τῆς ἀρχῆς γενομένης, ἐπιτυχὴς ἐς πάντα
767. καὶ φοβερὸς ὢν, γένος ἀφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ διαδοχὴν τὴν ἐπικρατοῦσαν ὁμοίως ἐπ᾽ ἐκείνῳ κατέλιπεν.

Lin. 14. πρότερον αὐτὸν *Edd.* *L.* 20. ἔλειπεν *edit.* 1. *Ibid. sq.* ἐς τανῦν ὄντα *Aug.* *L.* 26. χρον. δή αὐτοῦ *Aug.*

ctarentur; *Cæsar*, ceteris prudentior ac peritior, exuto prius Lepido Africa, quam sortitus fuerat, Antonium quoque, prælio superatum apud Actium, provinciis, quæ a Syria Adriaticum usque sinum patent, expulit. Quo præclarissimo rerum successu quum admirationem omnium commovisset; Ægyptum quoque classe petiit, & in Romani populi redegit potestatem: quod quidem regnum, omnibus, quotquot Alexandri successores tenuerant, diuturnius opulentiusque, solum tunc deerat ad hodiernum Romani imperii statum. Quibus factis, vivus vidensque consecratus a populo Romano, quod nulli ante hunc contigit, & AUGUSTUS est adpellatus. Jamque non similem modo, sed majorem etiam, quam Cajus pater, *potestatem sibi usurpavit in patriam gentesque omnes subditas*; non amplius, ne in speciem quidem, indigens populi suffragiis. Denique, confirmata longo tempore potentia, fortunatus per omnia reverendusque, stirpem successorum, qui post eum simili tenore imperium obtinuerunt, reliquit.

VI. Ὧδε μὲν ἐκ στάσεων ποικίλων ἡ πολιτεία Ῥωμαίοις ἐς ὁμόνοιαν καὶ μοναρχίαν περιέστη. Ταῦτα δ', ὅπως ἐγένετο, συνέγραψα καὶ συνήγαγον· ἀξιοθαύμαστα ὄντα τοῖς ἐθέλουσιν ἰδεῖν φιλοτιμίαν ἀνδρῶν ἄμετρον, καὶ φιλαρχίαν δεινὴν, καρτερίαν τε ἄτρυτον, καὶ κακῶν ἰδέας μυρίων. μάλιστα δ', ὅτι μοι τῆς Αἰγυπτίας συγγραφῆς τάδε προηγούμενα, καὶ τελευτήσαντα εἰς ἐκείνην, ἀναγκαῖον ἦν προαναγράψασθαι. ὧδε γὰρ Αἴγυπτος ἐλήφθη, διὰ τήνδε τὴν στάσιν, Ἀντωνίῳ Κλεοπάτρας συμμαχούσης. Διῄρηται δ' αὐτῶν, διὰ τὸ πλῆθος, ἐνθάδε μὲν ὅσα ἐπὶ Κορνήλιον Σύλλαν ἀπὸ Σεμπρωνίου Γράκχου· ἑξῆς δ', ὅσα μέχρι Γαΐου Καίσαρος τῆς τελευτῆς. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ἐμφυλίων βίβλοι δεικνύουσιν ὅσα οἱ Τρεῖς ἐς ἀλλήλους τε καὶ Ῥωμαίους ἔδρασαν. μέχρι τὸ τελευταῖον δὴ τῶν στάσεων καὶ μέγιστον ἔργον, τὸ περὶ Ἄκτιον Καί-

Lin. 34. *ἄτρυγον edit.* 1. *L.* 36. *τελευτήσοντα Aug.*

6. Sic tandem, *poſt* multifarias *contentiones* ſeditioneſque, *concordia in Imperio Romano ſecuta* eſt; totius *imperii ſumma ad Unius arbitrium delata.* Quæ qua ratione geſta ſint, his libris expoſui atque complexus ſum. Et eſt ſane argumentum ſtudio dignum eorum, quos juvat, immenſam hominum ambitionem, dominandi vehementiſſimam cupiditatem, patientiamque nullo labore fatigandam, denique infinitas calamitatum formas, pernoſcere. Quæ mihi etiam, quoniam velut introitus ſunt ad rerum in Ægypto geſtarum Hiſtoriam, quum hæ res ex illis aptæ ſint, & ex eorumdem occaſione ſuſceptæ, ante haſce potiſſimum fuerunt perſcribenda. Sic enim Ægyptus ſubacta eſt, per harum contentionum occaſionem, dum Cleopatra partes fovit Antonii. Propter rerum autem multitudinem in *plures Libros* digeſſi narrationem: quorum *primus* quidquid *a Sempronii Gracchi temporibus* uſque *ad Cornelium Syllam* geſta ſunt, complectitur: *alter*, quæ ſecuta ſunt *uſque ad C. Cæſaris obitum. Reliqui bellorum Civilium Libri* continent *Triumvirorum inter ſe & cum populo Romano certamina.* Denique extrema illa, quæ civilibus bellis accidit, clariſſimaque pugna, quam *circa Acti-*

σαρι πρὸς Ἀντώνιον ὁμοῦ καὶ Κλεοπάτραν γενόμενον, ἀρχὴ καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς συγγραφῆς ἔσται.

VII. ΡΩΜΑΙΟΙ τὴν Ἰταλίαν πολέμῳ κατὰ μέρη χειρούμενοι, γῆς μέρος ἐλάμβανον, καὶ πόλεις ἐνῴκιζον, ἢ ἐς τὰς πρότερον οὔσας κληρούχους ἀπὸ σφῶν κατέλεγον· καὶ τάδε μὲν ἀντὶ φρουρίων ἐπενόουν. τῆς δὲ γῆς τῆς δορικλήτου σφίσιν ἑκάστοτε γιγνομένης, τὴν μὲν ἐξειργασμένην αὐτίκα τοῖς οἰκιζομένοις ἐπιδιῄρουν, ἢ ἐπίπρασκον, ἢ ἐξεμίσθουν· τὴν δ' ἀργὸν ἐκ τοῦ πολέμου τότε οὖσαν, ἣ δὴ καὶ μάλιστα ἐπλήθυεν, οὐκ ἄγοντές πω σχολὴν διαλαχεῖν, ἐπεκήρυττον ἐν τοσῷδε τοῖς ἐθέλουσιν ἐκπονεῖν, ἐπὶ τέλει τῶν ἐτησίων καρπῶν, δεκάτῃ μὲν τῶν σπειρομένων, πέμπτῃ δὲ τῶν φυτευομένων. ὥριστο δὲ καὶ τοῖς προβατεύουσι τέλη μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων ζώων. Καὶ τάδε ἔπραττον ἐς πολυανδρίαν τοῦ Ἰταλικοῦ γένους, φερεπονωτάτου σφίσιν ὀφθέντος, ἵνα συμμάχους οἰκείους

Lin. 50 *sq.* δορυκλήτου *Edd. Prætuli Aug. ut alibi.* *L.* 54. ἀγαγόντες πω *Edd. ex Reg. A.*

um adversus Antonium Cleopatramque Octavius Cæsar pugnavit, *exordium* mihi simul erit *Historiæ Rerum Ægyptiacarum.*

7. ROMANI olim prout quemque Italiæ populum armis sibi subjecerunt, parte agri eum mulctabant, & oppida in illo condebant, aut in jam ante condita oppida novos colonos sui generis adscribebant: quibus coloniis loco præsidiorum utebantur. *Agri* autem *bello parti* semper eam *portionem*, quæ culta esset, *novis colonis* statim vel gratis *dividebant*, vel pretio vendebant, vel elocabant. Quod vero *incultum* eo tempore ex bello erat, cujus nimirum generis inprimis magna semper pars fuit, illud, quia jam nondum volebant sub sortem mittere, *edicebant* interim *ut colerent quibuscumque libuisset*, excepta sibi vectigalis nomine frugum parte decima, ex arbustorum vero proventu parte quinta. Præterea his quoque, qui greges alerent, vectigal indictum erat, tam minoris quam majoris pecoris. Ita *frequentiæ generis Italici*, quod laboris patientissimum est habitum, *volebant prospicere*; ut auxiliorum domesticorum copia semper ipsis præsto esset.

ἔχοιεν. Ἐς δὲ τοὐναντίον αὐτοῖς περιῄει. Οἱ γὰρ πλούσιοι, τῆσδε τῆς ἀνεμήτου γῆς τὴν πολλὴν καταλαβόντες, καὶ χρόνῳ θαῤῥοῦντες, οὔ τινα σφᾶς ἔτι ἀφαιρήσεσθαι, τά τε ἀγχοῦ σφίσιν, ὅσα τε ἦν ἄλλα βραχέα πενήτων, τὰ μὲν ὠνούμενοι πειθοῖ, τὰ δὲ βίᾳ λαμβάνοντες, πεδία μακρὰ ἀντὶ χωρίων ἐγεώργουν· ὠνητοῖς ἐς αὐτὰ γεωργοῖς καὶ ποιμέσι χρώμενοι, τοῦ μὴ τοὺς ἐλευθέρους ἐς τὰς στρατείας ἀπὸ τῆς γεωργίας περισπᾷν· φερούσης ἅμα καὶ τῆσδε τῆς κτήσεως αὐτοῖς πολὺ κέρδος ἐκ πολυπαιδίας θεραπόντων, ἀκινδύνως αὐξομένων διὰ τὰς ἀστρατείας. Ἀπὸ δὲ τούτων οἱ μὲν δυνατοὶ πάμπαν ἐπλούτουν, καὶ τὸ τῶν θεραπόντων γένος ἀνὰ τὴν χώραν ἐπλήθυε. Τοὺς δ᾽ Ἰταλιώτας ὀλιγότης καὶ δυσανδρία κατελάμβανε, τρυχομένους πενίᾳ τε καὶ ἐσφοραῖς καὶ στρατείαις. εἰ δὲ καὶ σχολάσειαν ἀπὸ τούτων, ἐπὶ ἀργίας διετίθεντο, τῆς γῆς ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐχομένης, καὶ γεωργοῖς χρωμένων θεράπουσιν ἀντὶ ἐλευθέρων.

Lin. 63. ἀφαιρεθήσεσθαι *Edd.* *L.* 68. ἐς τὰς στρατιὰς *Edd. ex Reg. A.* *L.* 69. κτήσεως κέρδος αὐτοῖς *Edd. ex Reg. A. & carent* πολὺ. *L.* 70 *sq.* ἀστρατίας *Aug.*

Sed *res in contrarium*, quam putarant, eis *cecidit*. Nam divites, agri illius non dispertiti majori parte occupata, lapsu temporis confisi neminem sibi eam erepturum, vicinis prædiis, & aliis minoribus pauperum portionibus, partim pretio coëmtis, partim vi occupatis, non jam rura, sed ampla latifundia, colebant. Ad colendos autem agros pascendaque pecora coëmtis utebantur servitiis; ne, ingenui si essent, militiæ causa avocarentur ab opere. Atque hæc ipsa quoque possessio multum eis lucri adferebat, crescente, ob numerosam prolem & immunitatem a militia, servorum multitudine. Quo factum est, ut potentiores supra modum ditescerent, & agri complerentur servitiis. Itali contra paucitate sui generis laborabant; simulque gravabantur paupertate, exactionibus, crebraque militia. Quod si quando dabatur harum difficultatum intermissio, otio corrumpebantur; quod nec propriam terram haberent, quippe quæ a divitibus possidebatur, & in aliena nullus locus esset ipsorum operæ in tanta servorum copia.

A. U. VIII. Ἐφ' οἷς ὁ δῆμος ἐδυσφόρει μὲν, ὡς οὔτε συμμάχων ἐξ Ἰταλίας ἔτι εὐπορήσων, οὔτε τῆς ἡγεμονίας οἱ γενησομένης ἀκινδύνου, διὰ πλῆθος τοσόνδε θεραπόντων. Διόρθωσιν δ' οὐκ ἐπινοοῦντες, ὡς οὐδὲ ῥᾴδιον ὂν, οὐδὲ πάντῃ δίκαιον, ἄνδρας τοσούσδε ἐκ τοσοῦδε χρόνου κτῆσιν τοσήνδε ἀφελέσθαι φυτῶν τε ἰδίων καὶ οἰκοδομημάτων καὶ κατασκευῆς· μόλις ποτὲ, τῶν δημάρχων
390. εἰσηγουμένων, ἔκριναν, Μηδένα ἔχειν τῆσδε τῆς γῆς πλέθρα πεντακοσίων πλείονα, μηδὲ προβατεύειν ἑκατὸν πλείω τὰ μείζονα, καὶ πεντακοσίων τὰ ἐλάσσονα. καὶ ἐς ταῦτα δ' αὐτοῖς ἀριθμὸν ἐλευθέρων ἔχειν ἐπέταξαν, οἳ τὰ γιγνόμενα φυλάξειν τε καὶ μηνύσειν ἔμελλον. Οἱ μὲν δὴ τάδε νόμῳ περιλαβόντες, ἐπώμοσαν ἐπὶ τῷ νόμῳ, καὶ ζημίαν ὥρισαν· ἡγούμενοι, τὴν λοιπὴν γῆν αὐτίκα τοῖς πένησι κατ' ὀλίγον διαπεπράσεσθαι. Φροντὶς δ' οὐδεμία ἦν οὔτε τῶν νόμων οὔτε τῶν ὅρκων· ἀλλ' οἵ τινες

Lin. 80. τοσῶνδε *Edd. ex Reg. A.* *L.* 85. τῆσδε, *ante* τῆς γῆς, *carent Edd. Sed dedit Aug. Ven.* *L.* 91 *sq.* ὥρισαν, ἡγούμενοι τὴν λοιπὴν γῆν· αὐτίκα γὰρ πένησι *&c. Edd.*

8. Quamobrem anxius erat populus, quum & vererentur, ne Italicorum auxiliorum copia deficeret, & ne imperium ipsum haud satis in tuto esset, propter servorum nimiam frequentiam. Sed huic incommodo quum nullum invenirent remedium, quoniam neque facile factu, nec æquum omnino, videbatur, tot viros dejici de tam diuturna possessione tot prædiorum, quæ ipsi consevissent & ædificiis omnibusque commoditatibus instruxissent; ægre aliquando, tribunis plebis rogantibus, *Lex perlata* est, *ne quis plus quingentis jugeribus ex illis agris possideret; neve pasceret plus centum capitibus majoris, plusve quingentis minoris pecoris.* Decretum præterea est, ut ad curanda opera rustica certum numerum liberorum hominum aleret quisque, qui ea, quæ agerentur, inspicerent, dominoque renunciarent. Ea lex jurejurando sacrata est, mulctaque decreta in eos qui contra fecissent. Jamque arbitrabantur, mox quidquid agrorum ultra præscriptum modum superesset, æquo pretio distributum iri in pauperes. Sed neque jusjurandum, nec lex, valuit: & si qui videbantur his permoti,

καὶ ἐδόκουν φροντίσαι, τὴν γῆν ἐς τοὺς οἰκείους ἐπὶ ὑποκρίσει διένεμον· οἱ δὲ πολλοὶ τέλεον κατεφρόνουν. A. U.

IX. Μέχρι Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος, ἀνὴρ ἐπιφανὴς, καὶ λαμπρὸς ἐς φιλοτιμίαν, εἰπεῖν τε δυνατώτατος, καὶ ἐκ τῶνδε ὁμοῦ πάντων γνωριμώτατος ἅπασι, δημαρχῶν, ἐσεμνολόγησε περὶ τοῦ Ἰταλικοῦ γένους, ὡς εὐπολεμωτάτου τε καὶ συγγενοῦς, φθειρομένου δὲ κατ' ὀλίγον ἐς ἀπορίαν καὶ ὀλιγανδρίαν, καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἔχοντος ἐς διόρθωσιν. ἐπὶ δὲ τῷ δουλικῷ δυσχεράνας, ὡς ἀστρατεύτῳ, καὶ οὔποτε ἐς δεσπότας πιστῷ, τὸ ἔναγχος ἐπήνεγκεν ἐν Σικελίᾳ δεσποτῶν πάθος ὑπὸ θεραπόντων γενόμενον, ηὐξημένων κἀκείνων ἀπὸ γεωργίας· καὶ τὸν ἐπ' αὐτοὺς Ῥωμαίων πόλεμον, οὐ ῥᾴδιον, οὐδὲ βραχὺν, ἀλλ' ἔς τε μῆκος χρόνου, καὶ τροπὰς κινδύνων ποικίλας ἐκτραπέντα. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἀνεκαίνιζε τὸν νόμον· Μηδένα τῶν πεντακοσίων πλέθρων πλέον ἔχειν. 621.

Lin. 1. φθειρομ. δὴ *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 2. ἐς ἀποτίαν καὶ ὀλιγ. *Aug.* *L.* 4 *sq.* ἐναγχος *edit.* 2. 3. *L.* 7. ἐπ' αὐτοῖς *Aug. bene.* *L.* 9. ἐστραπέντα *Aug.*

hi in speciem modo agros propinquis suis cedebant; alii propalam legem contemnebant.

9. Ad extremum TIB. SEMPRONIUS GRACCHUS, vir nobilis, & gloriæ mirifice cupidus, eloquentia inprimis pollens, hisque de causis jam notus omnibus, postquam tribunatum est adeptus, graviter disseruit de Italici nominis hominibus: quod bellicosissima gens, & consanguinea populi Romani, paulatim ad paucitatem egestatemque redigeretur, & nulla spe reliqua ad interitum tenderet. Hinc invectus in servorum multitudinem, ut inutilem militiæ, nec umquam fidam dominis, recens tunc exemplum memoravit Siciliæ, per mancipiorum motum contra proprios heros insurgentium adflictæ, in qua similiter per occasionem agriculturæ plus satis auctus fuerat servorum numerus: bellumque commemoravit a Romanis adversus eosdem gestum, neque facile, neque breve; sed in longum tempus protractum, & multiplicibus periculis cladibusque funestum. Quibus dictis, *Legem agrariam instauravit* GRACCHUS: *Ne quis plus quingentis jugeribus*, sicuti olim cautum fue-

A. U. 621. παισὶ δ᾽ αὐτῶν, ὑπὲρ τὸν παλαιὸν νόμον προσετίθει τὰ ἡμίσεα τούτων· καὶ τὴν λοιπὴν, τρεῖς αἱρετοὺς ἄνδρας, ἐναλλασσομένους κατ᾽ ἔτος, διανέμειν τοῖς πένησι.

X. Τοῦτο δ᾽ ἦν ὃ μάλιστα ἠνώχλει τοὺς πλουσίους, οὐ δυναμένους ἔτι, ὡς πρότερον, τοῦ νόμου καταφρονεῖν, διὰ τοὺς διαιροῦντας, οὐδὲ ὠνεῖσθαι παρὰ τῶν κληρουμένων. ὁ γάρ τοι Γράκχος, καὶ τόδε προειδόμενος, ἀπηγόρευε μὴ πωλεῖν. Συνιστάμενοι δὴ κατὰ μέρος, ὠλοφύροντο, καὶ προὔφερον τοῖς πένησιν ἀρχαῖά τε ἔργα ἑαυτῶν, καὶ φυτὰ, καὶ οἰκοδομίας· καὶ τιμὴν ἔνιοι δεδομένην γείτοσιν, εἰ καὶ τήνδε μετὰ τῆς γῆς ἀπολέσουσι· τάφους τε ἔνιοι πατέρων ἐν τῇ γῇ, καὶ διαιρέσεις ἐπὶ τοῖς κλήροις ὡς πατρῴοις· οἱ δὲ, καὶ προῖκας γυναικῶν ἐς ταῦτα ἀνηλωμένας, ἢ τὴν γῆν παισὶν ἐμπροίκιον δεδομένην. δανεισταί τε χρέα καὶ ταύτης ἐπεδείκνυον. καὶ ἄκοσμος ἦν ὅλως οἰμωγὴ καὶ ἀγανάκτησις. Οἱ δ᾽ αὖ πέ-

Lin. 17. προϊδόμενος *Edd. ex Reg. A.* *L.* 20. τιμὴν ἐνίοις *Edd. & MSS. quod in* ἔνιοι *utique mutandum duxi.* *L.* 25. δανειστάς τε *Aug.*

rat, *possideret.* Adjecit tamen veteri legi: *licere filiis familias, habere modi hujus dimidium. Quidquid* autem *agri superfuerit, id oportere pauperibus dividi per Triumviros, qui in annos singulos mutarentur.*

10. Id vero divites ægerrime passi sunt; quod legem jam contemnere non possent, metu *Triumvirûm*, nec liceret amplius alienas portiones coëmere: nam & hoc caverat *Gracchus*, interdicens, ne quis venderet suam portionem. Itaque passim fiebant *cœtus conquerentium*, & opprobrantium pauperibus veterem suam tam arvorum quam vinetorum culturam, ædificiaque villatica. Nonnulli, *et pretium*, clamabant, *vicinis a se esse numeratum. Hocci-ne etiam simul cum agris sese amissuros?* Alii, *sepulcra majorum in eisdem prædiis esse; eaque prædia in hæreditatis paternæ divisione sibi obvenisse.* Alii, *dotes uxorum in hæc insumtas; aut liberis in dotem adsignata ea prædia esse.* Denique & creditores proferebant æra aliena, hujusmodi agrorum nomine contracta. Omninoque omnia querelis miscebantur & indignationibus. E diverso *pauperum audiebantur querelæ:*

νητες ἀντωδύροντο, ἐξ εὐπορίας εἰς πενίαν ἐσχάτην, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἐς ἀγονίαν, οὐ δυνάμενοι παιδοτροφεῖν, περιφέρεσθαι. στρατείας τε ὅσας στρατεύσαιντο τὴν γῆν τήνδε περιποιούμενοι, κατέλεγον· καὶ ἠγανάκτουν, εἰ τῶν κοινῶν ἀποστερήσονται. ὠνείδιζόν τε ἅμα αὐτοῖς, αἱρουμένοις, ἀντὶ ἐλευθέρων καὶ πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν, θεράποντας, ἄπιστον ἔθνος καὶ δυσμενὲς αἰεὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἀστράτευτον. Τοιαῦθ᾽ ἑκατέρων ὀδυρομένων τε καὶ ἀλλήλοις ἐπικαλούντων, πλῆθος ἄλλο ὅσον ἐν ταῖς ἀποίκοις πόλεσιν, ἢ ταῖς ἰσοπολίτισιν, ἢ ἄλλως ἐκοινώνει τῆσδε τῆς γῆς, δεδιότες ὁμοίως, ἐπῄεσαν, καὶ ἐς ἑκατέρους αὐτῶν διεμερίζοντο. πλήθει τε θαῤῥοῦντες, ἐξετραχύνοντο, καὶ στάσεις ἐξάπτοντες ἀμέτρους, τὴν δοκιμασίαν τοῦ νόμου περιέμενον· οἱ μὲν, ὡς οὐδενὶ τρόπῳ συγχωρήσοντες αὐτὸν γενέσθαι κύριον, οἱ δ᾽, ὡς κυρώσοντες ἐξάπαντος. Φι-

A. U. 621.

Lin. 28. ἀγωνίαν Edd. Cand. L. 41. ἐξ ἅπαντος Edd. Sed una voce MSSti. ἐξάπτοντος mend. Reg. A.

ex copia se ad extremam inopiam, atque inde ad orbitatem, quandoquidem alere liberos non detur, esse redactos. Enumerabantque militias, quas crebras diuturnasque adquirendorum istorum agrorum causa militassent: & indignabantur, se eorum bonorum fructu debere carere, quæ ad omnes in commune pertinerent. Objiciebant insuper divitibus, quod illi in suis agris fastidirent operam liberorum hominum, & civium, & pro patria militantium; mallentque mancipiis uti, genere hominum semper infido & infenso, ac proinde ad militiam inutili. Hæc utrimque illis conquerentibus, sibique mutuo exprobrantibus, supervenit alia multitudo ex coloniis, ex municipiis, aliisque qui quocumque modo in parte possessionis agrorum istorum erant; quorum quisque, prout ejus conditio erat, sic simili cum his in metu versabatur, duarumque factionum alteri se adjungebat. Et utraque pars, freta numero, & in adversam exasperata, immodicas ciebat turbas: diemque, quo suffragia de lege ferrent tribus, cupide omnes exspectabant; hi, nullo pacto passuri, ut rata lex haberetur; illi, omnibus modis id connisuri. Denique, præter utilita-

A. U. 621. λονεικία δὲ ἑκατέροις προσέπιπτεν ἐπὶ τῇ χρείᾳ, καὶ ἐς τὴν κυρίαν ἡμέραν παρασκευὴ κατ' ἀλλήλων.

XI. Γράκχῳ δ' ὁ μὲν νοῦς τοῦ βουλεύματος ἦν οὐκ ἐς εὐπορίαν, ἀλλ' ἐς εὐανδρίαν. τοῦ δὲ ἔργου τῇ ὠφελείᾳ μάλιστα αἰωρούμενος, ὡς οὔ τι μεῖζον οὐδὲ λαμπρότερον δυναμένης ποτὲ παθεῖν τῆς Ἰταλίας, τοῦ περὶ αὐτὸ δυσχεροῦς οὐδ' ἐνεθυμεῖτο. Ἐνστάσης δὲ τῆς χειροτονίας, πολλὰ μὲν ἄλλα προεῖπεν ἐπαγωγὰ καὶ μακρά. διηρώτα δ' ἐπ' ἐκείνοις· Εἰ δίκαιον, τὰ κοινὰ κοινῇ διανέμεσθαι, καὶ εἰ γνησιώτερος αἰεὶ θεράποντος ὁ πολίτης, καὶ χρησιμώτερος ὁ στρατιώτης ἀπολέμου, καὶ τοῖς δημοσίοις εὐνούστερος ὁ κοινωνός; οὐκ ἐς πολὺ δὲ τὴν σύγκρισιν, ὡς ἄδοξον, ἐπενεγκών, αὖθις ἐπῄει τὰς τῆς πατρίδος ἐλπίδας καὶ φόβους, διεξιών· Ὅτι, πλείστης γῆς ἐκ πολέμου βίᾳ κατέχοντες, καὶ τὴν λοιπὴν τῆς οἰκουμένης χώραν ἐν ἐλπίδι

Lin. 44. μὲν *ante* νοῦς *adj. ex Aug. Ven.* *L.* 45. τοῦδε ἔργου *Edd.* & *distinctionem post* εὐανδρίαν *omittunt* 2. 3. *L.* 46. καὶ ὡς οὔ τι *Edd.* *L.* 48. οὐδὲ ἐνεχυμεῖτο *edit.* 1. (*sic*) *cum Regiis.* οὐδὲν ἐνεθυμεῖτο *Aug. Ven.* *L.* 56. τῆς οἰκουμ. χώρας *Aug. Reg. B.*

tis rationem, æmulatione etiam & ambitiosa contentione pro sua quisque factione incitabantur; & nullas non machinationes alteri adversus alteros in comitiorum diem præparabant.

11. Ceterum *Gracchus* non tam hoc spectabat, ut divitiis virorum, quam ut frequentiæ, provideretur. Et ipsa *consilii utilitate* maxime *elatus*; quod nullum umquam neque majus commodum, neque amplius, accidere civitati posse existimaret, *de difficultate rei ne cogitaverat quidem.* Ubi vero ventum est ad comitia, quum diu multa suadendæ legis causa esset præfatus; rogabat tandem: *æquumne censerent, quæ populi sint, ea populo dividi?* & utrum *civis servo sit potior?* utrum *miles utilior sit patriæ, quam homo militiæ inhabilis?* utrum *reipublicæ amantior alienus, an particeps?* Neque vero diu collationi huic immoratus, ut ignominiosæ; convertit orationem ad expendendum spes civitatis metusque: „Bello quæsisse Romanos terrarum plurimum: & sperare, se occupaturos reliquas quoque terras, qua late habitetur orbis. Nunc vero

ἐν ἐλπίδι ἔχοντες, κινδυνεύουσιν ἐν τῷδε περὶ ἁπάντων, ἢ κτήσασθαι καὶ τὰ λοιπὰ δι᾽ εὐανδρίαν, ἢ καὶ τάδε δι᾽ ἀσθένειαν καὶ φθόνον ὑπ᾽ ἐχθρῶν ἀφαιρεθῆναι. ὧν τοῦ μὲν τὴν δόξαν καὶ εὐπορίαν, τοῦ δὲ τὸν κίνδυνον καὶ φόβον ὑπερεπαίρων, ἐκέλευε τοὺς πλουσίους, ἐνθυμουμένους ταῦτα, ἐπιδόσιμον, εἰ δέοι, παρὰ σφῶν αὐτῶν τήνδε τὴν γῆν εἰς τὰς μελλούσας ἐλπίδας τοῖς παιδοτροφοῦσι χαρίσασθαι· καὶ μὴ, ἐν ᾧ περὶ μικρῶν διαφέρονται, τῶν πλεόνων ὑπεριδεῖν· μισθὸν ἅμα τῆς πεπονημένης ἐξεργασίας αὐτάρκη φερομένους, τὴν ἐξαίρετον ἄνευ τιμῆς κτῆσιν ἐς αἰεὶ βέβαιον ἑκάστῳ πεντακοσίων πλέθρων, καὶ παισὶν, οἷς εἰσὶ παῖδες, ἑκάστῳ καὶ τούτων τὰ ἡμίσεα. Τοιαῦτα πολλὰ ὁ Γράκχος εἰπὼν, τούς τε πένητας, καὶ ὅσοι ἄλλοι λογισμῷ μᾶλλον ἢ πόθῳ κτήσεως ἐχρῶντο, ἐρεθίσας, ἐκέλευε τῷ γραμματεῖ τὸν νόμον ἀναγνῶναι.

A. U. 621.

XII. Μάρκος δ᾽ Ὀκταούϊος, δήμαρχος ἕτερος, ὑπὸ τῶν

Lin. 60. δόξ. καὶ ἀπορίαν *Reg. B.* *L.* 65. πεπονημένοις *Aug.* *Ibid. ſq.* ἐργασίας *Edd.* *Prætuli Aug. Ven.* *L.* 69. τοὺς πένητας *Edd.* & *carent conjunct.* τε, *quam dederunt Aug. Ven.*

vero rem in ſummo verti diſcrimine, paraturi-ne ſint reliqua, per virorum fortium frequentiam; an amiſſuri etiam ſua, per infirmitatem virium & inimicorum invidiam." Deinde, hinc gloriam & amplas fortunas, inde periculum & metum exaggerando, hortabatur divites: „ ipſi hæcce conſiderarent, &, in ſpem tantorum commodorum, gratuito potius, ſi opus eſſet, & ſua ſponte, hominibus qui liberos alerent in uſum reipublicæ, poſſeſſione cederent iſtorum agrorum: neque de rebus exiguis contendendo, majora negligerent; præſertim, quum laboris in culturam impenſi pretium haud ſpernendum accepturi ſint, exemtam quingentorum jugerum ſine pretio poſſeſſionem, firmam cuique in perpetuum futuram, & qui filios haberent in poteſtate, inſuper aliorum in ſingulos filios ducentorum & quinquaginta jugerum." In hanc ſententiam prolixe locutus *Gracchus*; incenſis animis pauperum, & quotquot alii ratione magis, quam cupiditate, ducebantur; juſſit ſcribam legem recitare.

12. Ibi vero *M. Octavius*,

A. U. 621. κ]ηματικῶν διακωλύειν παρεσκευασμένος (καὶ ὢν αἰεὶ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ κωλύων δυνατώτερος) ἐκέλευε τὸν γραμματέα σιγᾷν. Καὶ τότε μὲν αὐτῷ πολλὰ μεμψάμενος ὁ Γράκχος, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἀγορὰν ἀνέθετο. Φυλακήν τε παραστησάμενος ἱκανὴν, ὡς καὶ ἄκοντα βιασόμενος Ὀκταούϊον, ἐκέλευε σὺν ἀπειλῇ τῷ γραμματεῖ τὸν νόμον ἐς τὸ πλῆθος ἀναγινώσκειν. καὶ ἀνεγίνωσκε· καὶ Ὀκταουΐου κωλύοντος ἐσιώπα. λοιδοριῶν δὲ τοῖς δημάρχοις ἐς ἀλλήλους γενομένων, καὶ τοῦ δήμου θορυβοῦντος ἱκανῶς, οἱ δυνατοὶ τοὺς δημάρχους ἠξίουν ἐπιτρέψαι τῇ βουλῇ περὶ ὧν διαφέρονται. καὶ ὁ Γράκχος, ἁρπάσας τὸ λεχθὲν, ὡς δὴ πᾶσι τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἀρέσοντος τοῦ νόμου, διέτρεχεν ἐς τὸ βουλευτήριον. ἐκεῖ δὲ, ὡς ἐν ὀλίγοις, ὑβριζόμενος ὑπὸ τῶν πλουσίων, αὖθις ἐκδραμὼν ἐς τὴν ἀγορὰν, ἔφη, διαψήφισιν προθήσειν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἀγορὰν περί τε τοῦ νόμου καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ὀκταουΐου, εἰ χρὴ δήμαρχον ἀντιπράττοντα τῷ δήμῳ τὴν ἀρχὴν ἐπέχειν. καὶ ἔπραξεν

Lin. 73 *ſq.* καὶ ὢν παρὰ Ῥωμ. ἀεὶ ὁ κωλύειν δυνατ. *Edd.* *Rectius Aug.*
L. 81. καὶ τοῦ νόμου θορυβοῦντος *Edd. Cand.*

Gracchi in tribunatu *collega*, ad intercedendum a locupletibus ſubornatus, pro poteſtate, qua ſemper apud Romanos, qui VETAT, pollet, indixit ſcribæ ſilentium. *Gracchus*, multum de eo conqueſtus, comitia in ſequentem diem diſtulit. Jamque adpoſito idoneo præſidio, ut invitum etiam in ſuam ſententiam traduceret Octavium; minis adegit ſcribam, ut legem pro concione recitaret. Et recitavit: intercedente autem iterum *Octavio*, conticuit. Tum exorto inter collegas jurgio, multumque tumultuante populo, proceres egerunt precibus cum tribunis, ut ſenatus arbitrio eam controverſiam permitterent. Qua occaſione arrepta, *Gracchus*, ſperans nulli in remp. bene animato non placituram legem, adcurrit in curiam. Sed ibi quum ſtipatione plebis eſſet deſtitutus, petitus conviciis a divitibus, recurrit in forum; polliceturque, craſtinis comitiis ſe collecturum ſuffragia cum de agraria lege, tum de magiſtratu Octavii, *an tribunus, qui obſtaret populi commodis, in magiſtratu poſſit permanere.*

οὕτως. Ἐπεί τε γὰρ Ὀκτάουϊος, οὐδὲν καταπλαγεὶς, αὖθις ἐνίστατο, ὅδε προτέραν τὴν περὶ αὐτοῦ ψῆφον ἀνεδίδου. καὶ τῆς πρώτης φυλῆς καταψηφισαμένης τὴν ἀρχὴν τὸν Ὀκτάουϊον ἀποθέσθαι, ἐπιστραφεὶς πρὸς αὐτὸν ὁ Γράκχος, ἐδεῖτο μεταθέσθαι. οὐ πειθομένου δὲ, τὰς ἄλλας ψήφους ἐπῆγε. οὐσῶν δὲ τότε φυλῶν πέντε καὶ τριάκοντα, καὶ συνδραμουσῶν ἐς τὸ αὐτὸ σὺν ὀργῇ τῶν προτέρων ἑπτακαίδεκα· ἡ μὲν ὀκτωκαιδεκάτη τὸ κῦρος ἔμελλεν ἐπιθήσειν. ὁ δὲ Γράκχος αὖθις, ἐν ὄψει τοῦ δήμου, τότε μάλιστα κινδυνεύοντι τῷ Ὀκταουΐῳ λιπαρῶς ἐνέκειτο, μὴ ἔργον ὁσιώτατον καὶ χρησιμώτατον Ἰταλίᾳ πάσῃ συγχέαι, μηδὲ σπουδὴν τοῦ δήμου τοσήνδε ἀνατρέψαι, ᾧ τι καὶ παρενδοῦναι προθυμουμένῳ δήμαρχον ὄντα ἥρμοζε· καὶ μὴ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρουμένην περιϊδεῖν ἐπὶ καταγνώσει. Καὶ τάδε λέγων, καὶ θεοὺς μαρτυρόμενος, ἄκων ἄνδρα σύναρχον ἀτιμοῦν, ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἐπῆγε A. U. 621.

Lin. 91. ὁ δὲ προτ. *Edd. Correxi ex Aug.* *L.* 94. πειθόμενος *Edd. ex Reg. A.* πειθομένους *Aug. Reg. B. Verum dedit Ven.* *L.* 95. φυλακῶν πέντε *mendose Aug. Ven.* *L.* 97. τὸ, *ante* κῦρος, *caret Aug.* *L.* 3 *an* προθυμουμένον? *L.* 4. αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν *edit.* 2. ἑαυτοῦ *edit.* 3. *invit. MSS.* *L.* 5. καὶ τοιάδε λέγων *Edd. Prætuli Aug.*

Atque ita fecit. Ubi enim *Octavius*, nihil territus, rursus intercessit; ille de hoc ipso prius dedit populo calculos. Quumque prima tribus contra Octavium suffragia tulisset; conversus ad eum *Gracchus* orabat, ut ab incepto desisteret. Quo persistente in proposito, ceterarum colligebat suffragia. Erant tunc *Tribus* XXXV. Quarum quum jam septemdecim priores irritatis animis in eamdem sententiam tulissent suffragia; si his accessisset decima octava, ratam legem effecisset. Rursum igitur *Gracchus* coram populo collegam, periculo tunc maxime proximum, obsecrat obtestaturque, ne rem ad pietatem erga cives inprimis pertinentem, & Italis universis utilissimam, interturbare pergat; neve tanto plebis studio, cui favere potius pro tribuni officio deberet, obsistat; denique ne sibi abrogari populi suffragiis magistratum parvi pendat. His dictis, deos testatus est, invitum se contra collegæ honorem agere; &, quum nil eum flecteret, ad colligenda suffragia revertit.

A. U. 621. τὴν ψῆφον. καὶ ὁ μὲν Ὀκταούϊος, αὐτίκα ἰδιώτης γενόμενος, διαλαθὼν ἀπεδίδρασκε.

XIII. Κόϊντος δὲ Μούμμιος ἀντ' αὐτοῦ δήμαρχος ᾑρεῖτο, καὶ ὁ νόμος ὁ περὶ τῆς γῆς ἐκυροῦτο. διανέμειν τε αὐτὴν ἐκεχειροτόνηντο πρῶτοι, Γράκχος αὐτὸς, ὁ νομοθέτης, καὶ ἀδελφὸς ὁμώνυμος ἐκείνου, καὶ ὃς ἐκήδευε τῷ νομοθέτῃ Κλαύδιος Ἄππιος· πάνυ τοῦ δήμου καὶ ὣς δεδιότος, μὴ τὸ ἔργον ἐκλειφθείη τοῦ νόμου, εἰ μὴ Γράκχος αὐτοῦ σὺν ὅλῃ τῇ οἰκίᾳ κατάρχοιτο. Γράκχος δὲ, μεγαλαυχούμενος ἐπὶ τῷ νόμῳ, ὑπὸ τοῦ πλήθους, οἷα δὴ κτίστης οὐ μιᾶς πόλεως, οὐδ' ἑνὸς γένους, ἀλλὰ πάντων ὅσα ἐν Ἰταλίᾳ ἔθνη, ἐς τὴν οἰκίαν παρεπέμπετο. καὶ μετὰ ταῦθ', οἱ μὲν κεκρατηκότες, ἐς τοὺς ἀγροὺς ἀπεχώρουν, ὅθεν ἐπὶ ταῦτα ἐληλύθεσαν. οἱ δ' ἡσσημένοι, δυσφοροῦντες, ἔτι παρέμενον, καὶ ἐλογοποίουν· οὐ χαιρήσειν Γράκχον αὐτίκα ὅτε γένοιτο ἰδιώτης, ἀρχήν τε ἱβρύσαντα ἱερὰν καὶ ἄσυλον, καὶ στάσεως τοσήνδε ἀφορμὴν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐμβαλόντα.

Lin. 9. Q. Mumius *Cand.* Μούκιος *Plutarch.* Minucius *Orof.* *L.* 16. καὶ ὑπὸ τοῦ πλ. *Edd.* *L.* 18. μετ' αὖθ' *Aug. Reg. A.* μεταῦθ' *Reg. B.* *L.* 20. ἐληλύθησαν *edit.* 1. *ex Reg. A.* ἐλελύθεισαν *edit.* 2. 3. *Ibid.* δυσφρονοῦντες *Edd. ex Reg. A.* *L.* 21. οὐχ αἱρήσειν *Edd. Cand.* *L.* 22. ἱδρύσαντα *Edd. Cand.*

Ita *Octavio abrogatur magiſtratus*; qui ſtatim privatus clam e medio ſe ſubduxit.

13. Subrogatus *Q. Mummius*, & *lex agraria perlata* eſt; primique *triumviri agris dividendis* creati, *Gracchus ipſe*, *Cajus frater* ejus, & *ſocer Appius Claudius*: ſic quoque metuente plebe, ne lex careret executione, niſi lator ejus cum omnibus ſuis præficeretur operi. Ille vero, ea lege ſibi vehementer placens, a plebe, veluti conditor non unius oppidi gentiſve, ſed omnium Italiæ populorum, domum deductus eſt. Poſt hæc victrix pars in agros ſeceſſit, propter quos ad eam contentionem advenerant. Altera vero pars, victam ſe ægre paſſa, permanſit in Urbe; verbis jactans, non impune id fore *Graccho*, quamprimum magiſtratu abierit, auſo & ſacroſanctam poteſtatem tribunitiam violare, & tantam ſeditionum materiam per omnem ſpargere Italiam.

XIV. Θέρος δ᾽ ἦν ἤδη, καὶ προγραφαὶ δημάρχων ἐς τὸ μέλλον· καὶ οἱ πλούσιοι, τῆς χειροτονίας πλησιαζούσης, ἔνδηλοι σαφῶς ἦσαν ἐσπουδακότες ἐς τὴν ἀρχὴν τοῖς μάλιστα Γράκχῳ πολεμίοις. ὁ δ᾽, ἐγγὺς τοῦ κακοῦ γιγνομένου, δείσας, μὴ οὐ καὶ ἐς τὸ μέλλον ἔσοιτο δήμαρχος, συνεκάλει τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπὶ τὴν χειροτονίαν. ἀσχολουμένων δ᾽ ἐκείνων ὡς ἐν θέρει, συνελαυνόμενος ὑπὸ τῆς προθεσμίας ὀλίγης ἐς τὴν χειροτονίαν ἔτι οὔσης, ἐπὶ τὸν ἐν τῷ ἄστει δῆμον κατέφευγε· καὶ περιϊὼν κατὰ μέρος ἕκαστον ἐδεῖτο, δήμαρχον αὐτὸν ἐς τὸ μέλλον ἑλέσθαι, κινδυνεύοντα δι᾽ ἐκείνους. Γιγνομένης δὲ τῆς χειροτονίας, δύο μὲν ἔφθασαν αἱ πρῶται φυλαὶ Γράκχον ἀποφῆναι. τῶν δὲ πλουσίων ἐνισταμένων, οὐκ ἔννομον εἶναι δὶς ἐφεξῆς τὸν αὐτὸν ἄρχειν· καὶ Ρουβρίου δημάρχου, τοῦ προεστάναι τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης διειληχότος, ἐνδοιάζοντες ἐπὶ τῷδε· Μούμμιος αὐτὸν, ὁ ἐπὶ τῷ Ὀκταουΐῳ δημαρχεῖν ᾑρημένος, ἐκέλευεν ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν ἐπι- A. U. 621.

Lin. 28. ἐγγὺς τοῦ καλοῦ *iidem.* *L.* 29. δείσας εἰ μὴ καὶ *Edd.* *L.* 32. ὀλίγοις *Aug.* *L.* 33. κατέφυγε *Aug.* *L.* 38. Ρομβίου δημάρχου *Edd. & MSS. nostri; & sic mox iterum. Sed* Rubrio *Cand. utrobique.*

14. Jam messis tempus advenerat, & comitia tribunis plebis creandis instabant: adparebatque, divites daturos operam, ut is magistratus ad eos perveniret, qui præ ceteris inimici essent *Gracchi.* At ille propinquo periculo territus, ne forte futuris comitiis in sequentem annum non reficeretur, revocabat ex agris plebem ad suffragia. Illis vero messe occupatis, quum dies præfinitus jam immineret, coactus est ad urbanam plebem confugere; & ambiens, prehensansque singulos, postulabat sibi continuari tribunatum, referrique gratiam pro periculis quibus propter eos se objecisset. Quumque plebs ferret suffragia, mox duarum primarum tribuum *Gracchus* tulit calculos. Reclamantibus vero divitibus, *non licere per leges eumdem magistratum continuari*; & *Rubrio*, tribuno plebis, qui tunc sortito comitiis præerat, eam ob rem ambigente; *Mummius*, Octavii successor, persuasit collegæ, ut se vicarium pro

A. U. 621. τρέψαι. καὶ ὁ μὲν ἐπέτρεψεν. οἱ δὲ λοιποὶ δήμαρχοι περὶ τῆς ἐπιστασίας ἠξίουν ἀνακληροῦσθαι· Ρουβρίου γάρ, τοῦ λαχόντος, ἐκστάντος, αὖθις ἐς ἅπαντας τὴν διακλήρωσιν περιϊέναι. ἔριδος δὲ καὶ ἐπὶ τῷδε πολλῆς γενομένης, ὁ Γράκχος ἐλαττούμενος, τὴν μὲν χειροτονίαν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀνέθετο. πάντα δ' ἀπογνούς, ἐμελανειμόνει τε ἔτι ὢν ἔναρχος, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐν ἀγορᾷ τὸν υἱὸν ἐπάγων ἑκάστοις συνίστη καὶ παρετίθετο, ὡς αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτίκα ἀπολούμενος.

XV. Οἴκτου δὲ πολλοῦ σὺν λογισμῷ τοὺς πένητας ἐπιλαμβάνοντος, ὑπέρ τε σφῶν αὐτῶν, ὡς οὐκ ἐν ἰσονόμῳ πολιτευσόντων ἔτι, ἀλλὰ δουλευσόντων κατὰ κράτος τοῖς πλουσίοις, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ Γράκχου, τοιαῦτα δεδιότος τε καὶ πάσχοντος ὑπὲρ αὐτῶν· σύν τε οἰμωγῇ προπεμπόντων αὐτὸν ἁπάντων ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἑσπέρας, καὶ θαῤῥεῖν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐπικελευόντων· ἀναθαῤῥήσας ὁ Γράκχος, ἔτι νυκτὸς τοὺς στασιώτας συναγαγὼν, καὶ σημεῖον εἰ καὶ μάχης δεήσειεν ὑποδείξας, κατέλαβε

Lin. 44 ſq. διακλήρωσιν πεποιηκέναι *Aug. Ven.* *L. 51.* πολλοῦ συλλογισμῷ *Edd.* συνλογισμῷ (*ſic*) *Aug.* σὺν λογισμῷ *ſuſpicatus erat Muſgr. quod & Gelenius in animo habuiſſe videtur.* *L. 52.* ἐν ἴσῳ νόμῳ *Edd. ex Reg. A.* *L. 59.* σημείων *Aug.* *Ibid.* ἀποδείξας *Edd. ex Reg. A.*

ipſo ſineret præeſſe. At reliqui tribuni ſorti id negotium committendum contendebant: cedente enim ſortem ſuam *Rubrio*, novam ſortitionem ad totum tribunorum collegium pertinere. Qua contentione gliſcente, *Gracchus*, quum ſuam factionem ſuperari videret, in ſequentem diem comitia diſtulit: deſperatiſque rebus ſuis, reliquum diei atratus, cum adhuc fungeretur magiſtratu, verſabatur in foro, cum filio, commendans eum ſingulis, quaſi mox periturus inimicorum violentia.

15. Tum plebem magna ſubiit miſeratio viri, tali in timore verſantis, & ipſorum cauſa pericula hæc ſubeuntis; ſimulque reputatio, non amplius ſe æquo jure cum ceteris civibus victuram, ferendamque fore impotentem divitum dominationem. Itaque cum fletu eum omnes domum deducunt veſpere, jubentque bono animo eſſe in craſtinum. Et *Gracchus* reſumta audacia, ante lucem factionem ſuam congregat; ſignoque, ſi pugna

τοῦ Καπιτωλίου τὸν νεὼν ἔνθα χειροτονήσειν ἔμελλον, καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκκλησίας. ἐνοχλούμενος δ᾽ ὑπὸ τῶν δημάρχων καὶ τῶν πλουσίων, οὐκ ἐώντων ἀναδοθῆναι περὶ αὐτοῦ χειροτονίαν, ἀνέσχε τὸ σημεῖον. καὶ βοῆς ἄφνω παρὰ τῶν συνειδότων γενομένης, χεῖρές τε ἦσαν ἤδη τὸ ἀπὸ τοῦδε. καὶ τῶν Γρακχείων οἱ μὲν αὐτὸν ἐφύλαττον, οἷά τινες δορυφόροι, οἱ δὲ, τὰ ἱμάτια διαζωσάμενοι, ῥάβδους καὶ ξύλα τὰ ἐν χερσὶ τῶν ὑπηρετῶν ἁρπάσαντές τε καὶ διακλάσαντες ἐς πολλὰ, τοὺς πλουσίους ἐξήλαυνον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, σὺν τοσῷδε ταράχῳ καὶ τραύμασιν, ὡς τούς τε δημάρχους δείσαντας διαφυγεῖν ἐκ μέσου, καὶ τὸν νεὼν τοὺς ἱερέας ἐπικλεῖσαι· δρόμον τε πολλῶν ἄκοσμον εἶναι, καὶ φυγὴν, καὶ λόγον οὐκ ἀκριβῆ· τῶν μὲν, ὅτι καὶ τοὺς ἄλλους δημάρχους ὁ Γράκχος παραλύει τῆς ἀρχῆς· (οὐ γὰρ ὁρωμένων αὐτῶν, εἴκαζον οὕτω·) τῶν δ᾽, ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν ἐς τὸ μέλλον δήμαρχον ἄνευ χειροτονίας ἀποφαίνει.

A. U. 621.

Lin. 63. ἀνέσχετο σημεῖον *edit. 1.* *L. 64 sq.* τὸ ἀποτοῦδε *Reg. B.* τὸ ἀποτοῦδε *Aug.* *L. 66.* περιζωσάμενοι *Edd.* *L. 71.* ἐπικλῆσαι *Reg. B.* *L. 73.* παραλύσει *Edd. & statim Aug. in quo tamen ab ead. manu videtur in* παραλύει *mutatum; quod & legisse videtur Cand. & repositum voluit Musgrav.* *L. 76.* ἀποφαίνοι *Aug.*

opus esset, constituto, Capitolii templum, ubi comitium erat futurum, atque ipsam mediam concionem occupat. Quumque iterum instarent tribuni divitesque, impedirentque, quo minus de illo ferrentur suffragia; signum suis dat *Gracchus* ex composito. Quibus mox magno cum clamore coortis, ad manus ventum est: aliis Gracchum pro satellitio stipantibus, aliis accincta veste fasces & baculos lictorum direptos confringentibus, & magno cum tumultu, nec sine vulneribus, divites exturbantibus e comitio; ita ut tribuni metu perciti diffugerent, & sacerdotes templum clauderent. Dumque sic præpropera & incondita fuga feruntur multi; varii simul sparguntur incerti rumores: aliis, *Gracchum*, dicentibus, in eo esse, ut reliquis quoque collegis abroget magistratum: (quod eo credibilius erat, quoniam eorum nemo conspiciebatur:) aliis vero, illum, non exspectatis populi suffragiis, tribunum se ipsum renunciare.

A. U. 621.

XVI. Γιγνομένων δὲ τούτων ἡ βουλὴ συνῆλθεν εἰς τὸ τῆς Πίστεως ἱερόν. καί μοι θαῦμα καταφαίνεται, τὸ, πολλάκις ἐν τοιοῖσδε φόβοις διὰ τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς διασεσωσμένους, τότε μηδ' ἐπὶ νοῦν τὸν Δικτάτωρα λαβεῖν· ἀλλὰ χρησιμώτατον τοῖς προτέροις τόδε τὸ ἔργον εὑρεθὲν, μηδ' ἐν μνήμῃ τοῖς πολλοῖς ἄρα γενέσθαι, μήτε τότε, μήθ' ὕστερον. Κρίναντες δ' ὅσα ἔκριναν, ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνῄεσαν. καὶ πρῶτος αὐτοῖς ὁ μέγιστος ἀρχιερεὺς λεγόμενος ἐξῆρχε τῆς ὁδοῦ, Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Νασικᾶς· ἐβόα τε μέγιστον, ἕπεσθαί οἱ τοὺς ἐθέλοντας σώζεσθαι τὴν πατρίδα· καὶ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου ἐς τὴν κεφαλὴν περιεσύρατο· εἴ τε τῷ παρασήμῳ τοῦ σχήματος πλέονάς οἱ συντρέχειν ἐπισπώμενος, εἴ τε πολέμου τι σύμβολον τοῖς ὁρῶσιν ὡς κόρυθα ποιούμενος, εἴ τε θεοὺς ἐγκαλυπτόμενος ὧν ἔμελλε δράσειν. ἀνελθόντι δὲ εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ τοῖς Γρακχείοις ἐπιδραμόντι, εἶξαν μὲν ὡς κατ' ἀξίωσιν ἀνδρὶ ἀρίστῳ, καὶ τὴν βουλὴν ἅμα οἱ

Lin. 81. χρησιμώτατα τὸ προτέροις *Edd.* *L.* 85. Σκηπίων *MSS. nostri constanter his Libris, ut alibi.* *Ib. sq.* ὁ Νασικᾶς *edit.* 1. *L.* 90. σύμβουλον *edit.* 1. *Ibid.* ὡς κόλυθα *Edd.* *L.* 91 *sq.* ἀνελθὼν δὲ εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ τοῖς Γρακχείοις ἐπιδραμὼν, εἴξασιν ὡς κατ' ἀξ. *Edd. & MSS nostri. Mendosum locum ex probab. conject. correxi. Intercidisse verba quædam post* ἀρίστῳ, *suspicatus est Musgravius.*

16. Quæ dum fiunt, senatus interim in ædem Fidei cogitur. Ac mirum sane mihi videtur, quid sit, quod nec tunc, nec postea, toties olim in hujusmodi metu expertum saluberrimum Dictaturæ remedium cuiquam patrum in mentem venerit. Senatusconsulto pro tempore facto, pergunt in Capitolium patres, præeunte *Corn. Scipione Nasica*, pontifice maximo, & magna voce proclamante, *Sequerentur se, quicumque salvam vellent rempublicam.* Incedebat autem *Scipio*, lacinia togæ circa caput circumducta; sive quod miro illo habitu plures ad sese sequendum adlicere vellet; sive galeæ quamdam speciem, velut in pugnæ signum, spectantibus exhibiturus; sive a Deorum conspectu occultaturus facinus, quod meditabatur. Ubi vero in Capitolium evasit, & in Gracchanam irruit catervam; cedebant hi quidem dignitati viri, cujus vestigia simul se-

θεωροῦντες ἐπιοῦσαν. οἱ δὲ τὰ ξύλα τῶν Γρακχείων αὐ- *A. U.*
τῶν περισπάσαντες, ὅσα τε βάθρα καὶ ἄλλη παρασκευὴ 621.
ὡς ἐς ἐκκλησίαν συνενήνεκτο διελόντες, ἔπαιον αὐτοὺς καὶ ἐδίωκον, καὶ ἐς τὰ ἀπόκρημνα κατερρίπτουν. Κἀν τῷδε τῷ κυδοιμῷ πολλοί τε τῶν Γρακχείων, καὶ Γράκχος αὐτὸς, εἰλούμενος περὶ τὸ ἱερὸν, ἀνῃρέθη κατὰ τὰς θύρας, παρὰ τοὺς τῶν βασιλέων ἀνδριάντας. καὶ πάντας αὐτοὺς νυκτὸς ἐξέρριψαν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ.

XVII. Οὕτω μὲν δὴ Γράκχος, ὁ Γράκχου τοῦ δὶς ὑπατεύσαντος, καὶ Κορνηλίας, τῆς Σκιπίωνος τοῦ Καρχηδονίους τὴν ἡγεμονίαν ἀφελομένου, παῖς, ἀρίστου βουλεύματος εἵνεκα, βιαίως αὐτῷ προσιὼν, ἀνῄρητο, ἔτι δημαρχῶν, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ. Καὶ πρῶτον ἐν ἐκκλησίᾳ τοδε μῦσος γενόμενον, οὐ διέλιπεν ἀεί τινος ὁμοίου γιγνομένου παρὰ μέρος. Ἡ δὲ πόλις ἐπὶ τῷ Γράκχου φόνῳ διῄρητο ἐς λύπην καὶ ἡδονήν· οἱ μὲν, οἰκτείροντες αὐτούς τε,

Lin. 96. ὡς ἐκκλησίαν *Edd. ex Reg. A.* ἐς *adjeci ex Aug. Reg. B.* *L.* 99. εἰλουμ. *Edd.* *Ibid.* παρὰ τὰς θύρας *Edd.* *L.* 2. ἔρριψαν *edit.* 1. ἔρῥηψαν *mend. edit.* 2. 3. *L.* 8. διέλιπεν ἄν τινος *Edd. ex Reg. A.* *L.* 9. παραμέρος *Aug. Reg. B. quod perinde eſt.* *L.* 10. αὐτούς τε *Edd. invit. MSS.*

qui ſenatum videbant; at *Scipionis* comitatus, extortis e manibus ipſorum Gracchanorum fuſtibus, & diffractis ſubſelliis alioque adparatu, qui in uſum concionis erat adgeſtus, arreptiſque fragminibus, feriebant illos, perſequebanturque, & in prærupta propellebant. Quo in tumultu complures ex Gracchi factione perierunt; & *Gracchus* ipſe, circa templum oberrans, *ad* ipſas *fores templi* ante regum ſtatuas, *cæſus* eſt: & omnium cadavera noctu in Tiberim projecta ſunt.

17. Sic *Tib. Gracchus*, patre bis conſule natus & Cornelia ſuperioris Africani filia, periit, dum patriæ bene quidem, ſed violentius, conſulit; in ipſo tribunatu, in Capitolio, necatus. Et hoc quidem piaculum, primum ejus generis in populi concione patratum, compluribus ſimilibus, quæ omni deinceps tempore identidem admiſſa ſunt, veluti exemplo præivit. At populus varie cædem eam tulit, his lætis, illis mœrentibus. Multi enim non minus ſuammet, quam illius, vicem

A. U. κἀκεῖνον, καὶ τὰ παρόντα, ὡς οὐκέτι πολιτείαν, ἀλλὰ χειροκρατίαν καὶ βίαν· οἱ δ᾽, ἐξειργάσθαι σφίσιν ἡγούμενοι πᾶν ὅσον ἐβούλοντο. Καὶ τάδε μὲν ἦν, ὅτε Ἀριστόνικος Ῥωμαίοις περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπολέμει τῆς ἐν Ἀσίᾳ.

622 *sqq.* XVIII. Ἀναιρεθέντος δὲ Γράκχου, καὶ τελευτήσαντος Ἀππίου Κλαυδίου, ἀντικαθίστανται μὲν ἐς τὸ τὴν γῆν ἅμα τῷ νεωτέρῳ Γράκχῳ διανέμειν Φούλβιος Φλάκκος καὶ Παπίριος Κάρβων. Ἀμελούντων δὲ τῶν κεκτημένων αὐτὴν ἀπογράφεσθαι, κατηγόρους ἐκήρυττον ἐνδεικνύναι. Καὶ ταχὺ πλῆθος ἦν δικῶν χαλεπῶν. ὅση γὰρ ἄλλη πλησιάζουσα τῇδε ἐπέπρατο, ἢ τοῖς συμμάχοις ἐπιδιῄρητο, διὰ τὸ τῆσδε μέτρον ἐξητάζετο ἅπασα, ὅπως τε ἐπέπρατο, καὶ ὅπως ἐπιδιῄρητο· οὔτε τὰ συμβόλαια οὔτε τὰς κληρουχίας ἔτι ἐχόντων ἁπάντων. ἃ δὲ καὶ εὑρίσκετο, ἀμφίλογα ἦν. ἀναμετρουμένης τε αὐτῆς, οἱ μὲν

Lin. 12. χειροκρατείαν *edit.* 1.

dolebant; & omnino statum præsentem, quo non tam ratio reipublicæ, quam manuum vis atque violentia valeret, deplorabant. Alii rem factam se habere putabant, & voto potiti fruebantur. Hæc contentio in id bellum incidit, quo *Aristonicus* cum populo Romano certavit de Asiæ imperio.

18. Post Gracchi necem, Appio quoque Claudio vita functo, *Fulvius Flaccus* & *Papirius Carbo*, electi sunt, ut *cum minori Graccho agris dividendis præessent.* Qui, quum veteres possessores agros recenseri tergiversarentur, edixerunt per præconem, ut, qui vellet, eos denunciaret in judiciumque vocaret. Ac mox difficiles lites enatæ sunt quam plurimæ. Quidquid enim conterminorum agrorum aut divenditum fuerat, aut divisum sociis, id totum propter ejus agri mensuram, de quo quæstio habebatur, in disceptationem veniebat, quonam pacto venditum esset aut divisum. Et multis jam ad manus non amplius erant emtionum instrumenta, aut documenta sortitionis; & si quæ proferebantur, erant & ipsa ambigua. Itaque dum agri jam de integro ad mensuram revocantur dividunturque; factum est, ut possessorum alii ex fundis vite oleaque consitis aut ex instructis villis transfer-

A. U. 622 sqq.

ἐκ πεφυτευμένης καὶ ἐπαύλεων, ἐς ψιλὴν μετετίθεντο· οἱ δ' ἐξ ἐνεργῶν, εἰς ἀργὸν, ἢ λίμνας, ἢ τέλματα· οὔτε τὴν ἀρχὴν ὡς ἐπὶ δορικτήτοις ἀκριβῆ πεποιημένοι. καὶ τὸ κήρυγμα, τὴν ἀνέμητον ἐξεργάζεσθαι τὸν ἐθέλοντα προλέγον, ἐπῆρε πολλοὺς τὰ πλησίον ἐκπονοῦντας, τὴν ἑκατέρας ὄψιν συγχέαι· χρόνος τε ἐπελθὼν ἐνεώχμωσε πάντα. καὶ τὸ τῶν πλουσίων ἀδίκημα, καίπερ ὂν μέγα, δυσεπίγνωστον ἦν. καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ πάντων ἀνάστασις ἐγίγνετο, μεταφερομένων τε καὶ μετοικιζομένων ἐς ἀλλότρια.

625.

XIX. Ταῦτά τε δὴ, καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις τῶν δικαζόντων ἐπείξεις, οὐ φέροντες οἱ Ἰταλιῶται, Κορνήλιον Σκιπίωνα, ὃς Καρχηδόνα ἐπόρθησεν, ἠξίουν προστάτην σφῶν ἀδικουμένων γενέσθαι. Ὁ δ' ἐς τοὺς πολέμους αὐτοῖς κεχρημένος προθυμοτάτοις, ὑπεριδεῖν τε ὤκνησε, καὶ πα-

Lin. 28. ὡς, *post* ἀρχὴν, *carent Edd. dedit Aug. Sed nec sic liquida satis oratio. Forte* οὐδὲ τὴν ἀρχὴν, ὡς ἐπὶ δορικτήτοις, ἀκριβῆ τὰ μέτρα πεποιημένοι. *L.* 29. τὸν ἐθέλοντα *carent Edd. dederunt Aug. Ven. L.* 36. Ταῦτά τε ἤδη *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B. L.* 38 *sq.* ἠξίουν σφῶν ἀδικ. προστατ. γεν. *Edd. Prætuli Aug. L.* 39. ὃς δ' ἐς *edit.* 1. ὁ δ' ἐς *Aug.*

rentur in terram nudam: alii e cultis in incultam aut paluſtrem cœnoſamve: idque eo magis, quod jam inde ab initio ager, utpote de hoſte captus, negligentius fuerat dimenſus. Et quoniam edictum fuerat, ut agrum publicum coleret, quicumque vellet; multi excolendam ſibi ſumſerant eam portionem, quæ prædiis ſuis erat contermina, & faciem publici agri privatique confuderant: & procedens ætas quoque multa mutaverat: ut difficile omnino eſſet, divitum injurias, quamvis magnas, certo cognoſcere. Atque ita cuncta ſurſum deorſum miſcebantur, poſſeſſoribus omnibus loco motis & in aliena translatis.

19. Hujuſmodi moleſtias & rerum judicatarum præproperas executiones non ferentes *Italici* ſocii, *P. Cornelium Scipionem* eum, qui Carthaginem evertit, *patronum ſibi*, quo vexationum fieret finis, *optaverunt*. Qui, quum ſtrenua ipſorum opera in bellis eſſet uſus, non recuſandum ſibi hoc patrocinium putavit: ingreſſuſque in ſena-

A. U. 625. ρελθὼν εἰς τὸ βουλευτήριον, τὸν μὲν Γράκχου νόμον οὐκ ἔψεγε διὰ τὸν δῆμον σαφῶς· τὴν δὲ τοῦδε δυσχέρειαν ἐπεξιὼν, ἠξίου, τὰς δίκας οὐκ ἐπὶ τῶν διαιρούντων, ὡς ὑπόπτων τοῖς δικαζομένοις, ἀλλὰ ἐφ᾽ ἑτέρων λέγεσθαι. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ἔπεισεν, εἶναι δοκοῦντι δικαίῳ· καὶ Τουδιτανὸς αὐτοῖς ὑπατεύων ἐδόθη δικάζειν. Ἀλλ᾽ ὅδε μὲν, ἁψάμενος τοῦ ἔργου, καὶ τὴν δυσχέρειαν ἰδὼν, ἐπ᾽ Ἰλλυριοὺς ἐστράτευε, πρόφασιν τήνδε ποιούμενος τοῦ μὴ δικάζειν. οἱ δὲ τὴν γῆν διανέμοντες, οὐκ ἀπαντῶντος ἐς αὐτοὺς οὐδενὸς ἐς δίκην, ἐπὶ ἀργίας ἦσαν. καὶ μῖσος ἐντεῦθεν ἤρξατο ἐς τὸν Σκιπίωνα τοῦ δήμου καὶ ἀγανάκτησις, ὅτι αὐτὸν ἀγαπήσαντες ἐπιφθόνως, καὶ πολλὰ τοῖς δυνατοῖς ἐναντιωθέντες ὑπὲρ αὐτοῦ, ὕπατόν τε δὶς ἑλόμενοι παρανόμως, ὑπὲρ τῶν Ἰταλιωτῶν ἀντιπεπραχότα σφίσιν ἑώρων. Ταῦτα δ᾽ ὅσοι τοῦ Σκιπίωνος ἦσαν ἐχθροὶ κατιδόντες, ἐβόων, ὡς, λῦσαι τὸν Γράκχου νόμον ὅλως διε-

Lin. 42. τούτου δυσχέρειαν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 46. Τουρδιανὸς *Edd.* Τουρδιτανὸς *Aug. Ven. Correxi ut alibi.* *L.* 47 *sq.* ἐπ᾽ Ἰλλυρίους *edit.* 1. *invit. MSS.* ἐπ᾽ Ἰλλυρίοις *Reg. A.* *L.* 48. πρόφασιν τοῦδε *edit.* 1. προφ. τόδε *edit.* 2. 3. *Ibid. sq.* δικάσειν *edit.* 3.

tum, legem quidem Gracchi non improbavit palam, ne plebem offenderet; sed, exposita rei difficultate, censebat, judicia hujusmodi causarum a triumviris, quippe qui suspecti essent his, quorum res ageretur, transferenda ad alios. Idque, quum æquissimum esset visum, patribus persuasit; qui ad *Tuditanum consulem* talium litium cognitionem detulerunt. Sed ille, rem adgressus, quum perdifficilem animadverteret, prætextu usus *belli adversus Illyrios* suscipiendi, missum illud judicandi negotium fecit. Simulque triumviri, nemine ab eis jus petente, in otio degebant. Unde ortum est *populi erga Scipionem odium* & indignatio; quod eum, propter quem sæpe in potentiorum offensionem incurrissent, quemque posthabita legum ratione iterum consulem creassent, nunc sociis Italici nominis magis, quam sibi, consulere viderent. Quod animadvertentes Scipionis inimici, passim vociferabantur, *id agere Scipionem, ut tollatur omnino lex agraria; atque ad illud efficiendum, ar-*

γνωκὼς, μέλλοι πολὺν ἐπὶ τῷδε ἔνοπλον φόνον ἐργάσασθαι. *A. U. 625.*

XX. Ὧν ὁ δῆμος ἀκροώμενος, ἐδεδίει· μέχρι ὁ Σκιπίων, ἑσπέρας παραθέμενος ἑαυτῷ δελτὸν, εἰς ἣν νυκτὸς ἔμελλε γράψειν τὰ λεχθησόμενα ἐν τῷ δήμῳ, νεκρὸς ἄνευ τραύματος εὑρέθη· εἴ τε Κορνηλίας αὐτῷ, τῆς Γράκχου μητρὸς, ἐπιθεμένης, ἵνα μὴ ὁ νόμος ὁ Γράκχου λυθείη, καὶ συλλαβούσης ἐς τοῦτο Σεμπρωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣ, τῷ Σκιπίωνι γαμουμένη, διὰ δυσμορφίαν καὶ ἀπαιδίαν οὔτ' ἐστέργετο οὔτ' ἔστεργεν· εἴθ', ὡς ἔνιοι δοκοῦσιν, ἑκὼν ἀπέθανε, συνιδὼν ὅτι οὐκ ἔσοιτο δυνατὸς κατασχεῖν ὧν ὑπόσχοιτο. εἰσὶ δ' οἳ, βασανιζομένους, φασὶ, θεράποντας εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸν ξένοι δι' ὀπισθοδόμου νυκτὸς ἐπεισαχθέντες ἀποπνίξαιεν· καὶ οἱ πυθόμενοι, ὀκνήσαιεν ἐξενεγκεῖν διὰ τὸν δῆμον ὀργιζόμενον ἔτι καὶ τῷ θανάτῳ συνηδόμενον. Σκιπίων μὲν δὴ τεθνήκει, καὶ οὐδὲ δημοσίας ταφῆς ἠξιοῦτο, μέγιστα δὴ τὴν ἡγεμονίαν ὠφελήσας. Οὐ-

Lin. 57. ἐν ὅπλοις φόνον *Edd.* ἐνόπλιον φόνον *Ven. Prætuli Aug.* *L.* 63. ὁ Γράκχου νόμος *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 70. οἱ πυθόμενοι *edit.* I. *Ibid. sq.* ὀκνῆσαι ἐξενεγκ. *Aug.* *L.* 73. *pro* μέγιστα *dant* μάλιστα *Aug. Ven.*

mis cædibusque late omnia repleturum.

20. Quibus vocibus dum terretur populus; accidit paulo poſt, ut *Scipio*, quum veſpere pugillares lectulo adpoſuiſſet, in quibus noctu conſcriberet quæ poſtridie pro concione erat dicturus, mane *mortuus* reperiretur ſine vulnere; *ſive inſidiis Corneliæ*, Gracchorum matris, veritæ ne Gracchi lex abrogaretur; adjuvante eam filia *Sempronia*, quæ, Scipioni nupta, ob deformitatem ac ſterilitatem nec amabatur nec amabat: ſive, ut nonnulli putant, *ſibimet ipſe mortem conſcivit*, quod præſtandis promiſſis imparem ſe videret. Sunt autem, qui dicant, ſervos in tormentis faſſos „ noctu per poſticum intromiſſos ignotos quoſdam illum ſuffocaſſe; ſe vero rem, poſtquam intellexiſſent, ideo prodere veritos, quod ſcirent infenſum ipſi populum gaudere ejus interitu." Sic *Scipio*, cujus opera plurimum utique auctum fuerat Romanum imperium, *periit*, ne funere quidem publico ho-

A. U. τως ἡ παρ' αὐτίκα ὀργὴ τῆς ποτὲ χάριτος ἐπικρατεῖ.
καὶ τόδε, ὂν τηλικοῦτον, οἷα πάρεργον ἐπὶ τῇ Γράκχου
στάσει συνέπεσε.

XXI. Τὴν δὲ διαίρεσιν τῆς γῆς οἱ κεκτημένοι, καὶ ὥς,
ἐπὶ προφάσεσι ποικίλαις διέφερον ἐπὶ πλεῖστον. καί τινες
εἰσηγοῦντο, τοὺς συμμάχους ἅπαντας, οἳ δὴ περὶ τῆς
γῆς μάλιστα ἀντέλεγον, εἰς τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀνα-
γράψαι, ὡς μείζονι χάριτι περὶ τῆς γῆς οὐ διοισομένους.
καὶ ἐδέχοντο ἄσμενοι τοῦθ' οἱ Ἰταλιῶται, προτιθέντες τῶν
629. χωρίων τὴν πολιτείαν. συνέπρασσέ τε αὐτοῖς ἐς τοῦτο μά-
λιστα πάντων Φούλβιος Φλάκκος, ὑπατεύων ἅμα καὶ τὴν
γῆν διανέμων. ἡ βουλὴ δ' ἐχαλέπαινε, τοὺς ὑπηκόους
σφῶν ἰσοπολίτας εἰ ποιήσονται. καὶ τόδε μὲν τὸ ἐγχεί-
ρημα οὕτω διελύθη. καὶ ὁ δῆμος, ἐν ἐλπίδι τέως τῆς
630. γῆς γενόμενος, ἠθύμει. ὧδε δ' αὐτοῖς ἔχουσιν, ἀσπά-
σιος ἐκ τῶν τὴν γῆν διαιρούντων ἐς δημαρχίαν ἐπιφαίνε-

Lin. 74. ἐπεκράτει, in temp. præterito, expreſſit Cand. quod magis placet. L. 75. τηλικοῦτο Aug. Ibid. ſq. Γρακχ. συστάσει Aug. bene. L. 77 ſq. ὡς ἐπὶ Edd. ex Reg. A. L. 81. οὐ carent Edd. dedit Aug. Poſt χάριτι autem etiam nunc deſiderari aliquid videtur. L. 88 ſq. ἀσπάσιος εἰς τῶν Edd. Reg. B. εἰ τῶν Reg. A. ἐκ dederunt Aug. Ven. L. 89. ἐς, poſt διαιρούντων, carent Edd. invitis MSS.

noratus. Tanto plus valuit præſens indignatio, quam gratia præterita. Atque hoc facinus, per ſe ſane quidem magnum, agrariarum turbarum quoddam quaſi fuit auctarium.

21. Ceterum agrorum diviſio a poſſeſſoribus per varias cauſationes in longum differebatur. Et quidam cenſebant, *ſociis cunctis*, quippe qui maxime de illa lege querebantur, *civitatem dandam*; ut, majori hac gratia devincti, contendere de agro deſinerent. Eamque conditionem libenter accepturi Italici erant; juſque civium Romanorum poſſeſſioni agrorum antehabebant. Eam rem autem illis effectam dare adnitebatur potiſſimum *Fulvius Flaccus*, qui tum ſimul *conſul et triumvir agris dividendis* erat. Sed ſenatus cum indignatione rejiciebat id conſilium, æquum jus civium tribuendi ſubditis. Atque ita conatus iſte irritus fuit. Et plebs ſpem accipiendorum agrorum, qua adhuc fuerat lactata, jam pæne totam abjiciebat. Cui ſic adfectæ peroptatus ſe obtu-

ται Γάϊος Γράκχος, ὁ Γράκχου τοῦ νομοθέτου νεώτερος A. U.
ἀδελφὸς, ἐς πολὺ μὲν ἡσυχάσας ἐπὶ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ
συμφορᾷ. πολλῶν δ' αὐτοῦ καταφρονούντων ἐν τῷ βου-
λευτηρίῳ, παρήγγειλεν ἐς δημαρχίαν. καὶ περιφανέστα-
τα αἱρεθεὶς, εὐθὺς ἐπεβούλευε τῇ βουλῇ, σιτηρέσιον ἔμ- 631.
μηνον ὁρίσας ἑκάστῳ τῶν δημοτῶν ἀπὸ τῶν κοινῶν χρη-
μάτων, οὐ πρότερον εἰωθὸς διαδίδοσθαι. καὶ ὁ μὲν ὀξέως
οὕτως ἑνὶ πολιτεύματι τὸν δῆμον ὑπηγάγετο, συμπρά-
ξαντος αὐτῷ Φουλβίου Φλάκκου. καὶ εὐθὺς ἐπὶ τῷδε καὶ
ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο δημαρχεῖν. καὶ γάρ τις ἤδη νόμος κε-
κύρωτο· Εἰ δήμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις, τὸν δῆ-
μον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι.

XXII. Ὁ μὲν δὴ Γάϊος Γράκχος οὕτως ἐδημάρχει τὸ 632.
δεύτερον. οἷα δ' ἔχων τὸν δῆμον ἔμμισθον, ὑπήγετο καὶ
τοὺς καλουμένους ἱππέας, οἳ τὴν ἀξίωσίν εἰσι τῆς βουλῆς
καὶ τῶν δημοτῶν ἐν μέσῳ, δι' ἑτέρου τοιοῦδε πολιτεύμα-

Lin. 90. Γράκχος *caret Aug.* *L.* 99. ᾕρετο *Edd. ex Reg. A.* *L.* 1. ἐν δέει *edit.* 2. 3. *L.* 5. οἳ τὴν ἀξίαν εἰσὶ *Edd. ex Reg. A.* *L.* 6. καὶ τῶν βουλευτῶν ἐν μέσῳ *Edd.*

lit futurus tribunus, CAJUS GRACCHUS, Gracchi majoris ejus, qui legem agrariam tulerat, frater, & ejuſdem in triumviratu olim collega. Is poſt fratris necem diu ſeſe continuerat; ſed nunc, quum multorum ex ſenatorio ordine contemtionem eſſet expertus, tribunatus candidatum ſe profitebatur. Quem magiſtratum illuſtri plebis ſtudio adeptus, confeſtim cœpit dolos ſenatui nectere, *lege* lata *de frumento menſtruo plebi viritim dividendo ex publico*; quod numquam antea erat factum. Atque ita uno inſtituto, in quo *Fulvium Flaccum* adjutorem habuerat, plebe celeriter ſibi penitus devincta, in ſequentem quoque annum tribunus refectus eſt. Jam enim *lex* perlata fuerat: *Si tribunus ad præſtanda pollicita opus habeat, ut ei magiſtratus prorogetur, ejus potiſſimum rationem habendam proximis comitiis.*

22. Itaque *Cajus Gracchus,* continuato ſibi magiſtratu, & plebejis velut mercede ſibi obſtrictis; ut jam *equitibus* quoque gratificaretur, qui eſt ordo inter ſenatorium & plebejum intermedius, alio artifi-

A. U. 632. τος· Τὰ δικαστήρια, ἀδοξοῦντα ἐπὶ δωροδοκίαις, ἐς τοὺς ἱππέας ἀπὸ τῶν βουλευτῶν μετέφερε· τὰ ὑπόγυια μάλιστα αὐτοῖς ὀνειδίζων, ὅτι Κορνήλιος Κόττας, καὶ Σαλινάτωρ, καὶ τρίτος ἐπὶ τούτοις Μάνιος Ἀκύλιος, ὁ τὴν Ἀσίαν ἑλών, σαφῶς δεδωροδοκηκότες, ἀφεῖντο ὑπὸ τῶν δικασάντων· οἵ τε πρέσβεις οἱ κατ' αὐτῶν ἔτι παρόντες, σὺν φθόνῳ ταῦτα περιϊόντες ἐκεκράγεσαν. ἅπερ ἡ βουλὴ μάλιστα αἰδουμένη, ἐς τὸν νόμον ἐνεδίδου· καὶ ὁ δῆμος αὐτὸν ἐκύρου. Καὶ μετηνέχθη μὲν ὧδε ἐς τοὺς ἱππέας ἀπὸ τῆς βουλῆς τὰ δικαστήρια. Φασὶ δέ, κυρωθέντος μὲν ἄρτι τοῦ νόμου, τὸν Γράκχον εἰπεῖν, ὅτι ἀθρόως τὴν βουλὴν καθῃρήκοι· τοῦ δ' ἔργου προϊόντος ἐς πεῖραν, μειζόνως ἔτι ἐκφανῆναι τὸ ἔπος τοῦ Γράκχου. τότε γὰρ δικάζειν αὐτοὺς Ῥωμαίοις, καὶ Ἰταλιώταις ἅπασι, καὶ αὐτοῖς βουλευταῖς, ἐπὶ παντὶ μέτρῳ, χρημάτων τε πέρι καὶ ἀτιμίας καὶ φυγῆς, τοὺς μὲν ἱππέας, οἷά τινας ἄρχοντας αὐτῶν

Lin. 8. ὑπόγυα *Edd. ex Reg. A.* *L.* 12. κατ' αὐτὸν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 16. μὲν *adjeci ex Aug. Ven.* *L.* 17 *sq.* καθῃρήκει *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 19. τότε γὰρ *edit.* 1. τῷ τε γὰρ *edit.* 2. 3. *inv. MSS.*

cio usus, legem tulit *de potestate judiciorum, quæ ob judicum corruptelas erant infamia, a senatorio ordine ad equites transferenda;* exprobrans senatoribus recentissima maxime exempla, Aurelium Cottam, Salinatorem, Manium Aquilium, qui Asiam devicerat, repetundarum reos, elapsos corruptis judicibus; de quorum injuriis, (non minus judicum, quam reorum,) legati quoque provinciarum, etiam tunc in Urbe morantes, passim invidiosis clamoribus conquerebantur. Quæ res maxime pudorem incussit senatui, quo minus obsisteret plebiscito. Atque ita lege perlata, *ad equites a senatoribus judicia translata* sunt. Quo facto *Gracchum* protinus dixisse ferunt, *uno ictu se potentiam senatus infregisse.* Cujus verbi veritas mox ipso experimento magis etiam adparuit. Ipsa enim hæc de civibus Romanis & Italicis cunctis, atque etiam de ipsis senatoribus judicandi & omnibus modis in eos animadvertendi potestas, sive pecuniaria mulcta esset, sive ignominia, sive exilium, equites supra senatorium ordinem veluti quosdam Principes evehebat,

αὐτῶν ὑπερεπῆρε, τοὺς δὲ βουλευτὰς ἴσα καὶ ὑπηκόους ἐποίει. συνιστάμενοί τε τοῖς δημάρχοις οἱ ἱππεῖς ἐς τὰς χειροτονίας, καὶ ἀντιλαμβάνοντες παρ' αὐτῶν ὅ τι θέλοιεν, ἐπὶ μέγα φόβου τοῖς βουλευταῖς ἐχώρουν. ταχύ τε περιῆν ἀνεστράφθαι τὸ κράτος τῆς πολιτείας, τὴν μὲν ἀξίωσιν μόνην ἔτι τῆς βουλῆς ἐχούσης, τὴν δὲ δύναμιν, τῶν ἱππέων. προϊόντες γὰρ οὐκ ἐδυνάστευον μόνον, ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐνύβριζον τοῖς βουλευταῖς παρὰ τὰς δίκας. τὴν δὲ δωροδοκίαν μεταλαβόντες, καὶ γευσάμενοι καὶ οἵδε κερδῶν ἀθρόων, αἰσχρότερον ἔτι καὶ ἀμετρότερον αὐτοῖς ἐχρῶντο. κατηγόρους τε ἐνετοὺς ἐπὶ τοῖς πλουσίοις ἐπῆγοντο, καὶ τὰς τῶν δωροδοκιῶν δίκας, συνιστάμενοι σφίσιν αὐτοῖς, καὶ βιαζόμενοι, πάμπαν ἀνῄρουν· ὡς καὶ τὸ ἔθος ὅλως τῆς τοιᾶσδε εὐθύνης ἐπιλιπεῖν, καὶ στάσιν ἄλλην τὸν δικαστικὸν νόμον οὐκ ἐλάσσω τῶν προτέρων ἐς πολὺ παρασχεῖν. A. U. 632.

XXIII. Ὁ δὲ Γράκχος καὶ ὁδοὺς ἔτεμνεν ἀνὰ τὴν Ἰτα-

Lin. 26. ἐπὶ μέγαν φόβον *Edd. ex Reg. A.* ἐπὶ μέγα φόβου *Reg. B.* *L.* 37. τῶν δικαστικῶν νομων *Edd. Cund. Prætuli Aug.* *L.* 39. ἔτεμεν *Edd. ex Reg. A.*

hebat, senatores vero subditorum æquabat gregi. Præterea idem equestris ordo, suffragando dignitati tribunorum plebis, & ab eis vicissim grata quæque recipiendo, magis magisque formidabilis senatui fiebat. Et brevi res eo deducta est, ut, permutata potestate reipublicæ, equitum solorum fieret potentia, honore tantum senatui relicto. Eo enim progressi sunt *equites*, ut non modo *dominarentur in senatores*, sed etiam injuriis contumeliisque propalam eosdem in exercendis judiciis afficerent. Et mox ad senatorum exemplum, *corruptelarum illecebris* & subitorum lucrorum dulcedine *capti*, turpius etiam & immoderatius potestate abutebantur; divitibusque accusatores subornabant; & quæstiones de largitionibus judicum, partim conspiratione inter se facta, partim vi adhibita, plane tollebant; ut mos omnino quæstionum hujusmodi antiquaretur. Sic *lex* illa *judiciaria* alias turbas, non minores superioribus, in longum tempus concitavit.

23. *Gracchus* præterea vias

A. U. 632. λίαν μακρὰς, πλῆθος ἐργολάβων καὶ χειροτεχνῶν ὑφ' ἑαυτῷ ποιούμενος, ἑτοίμων ἐς ὅ τι κελεύοι. καὶ ἀποικίας εἰσηγεῖτο πολλάς. καὶ τοὺς Λατίνους ἐπὶ πάντα ἐκάλει τὰ Ῥωμαίων, ὡς οὐκ εὐπρεπῶς συγγενέσι τῆς βουλῆς ἀντιστῆναι δυναμένης· τῶν τε ἑτέρων συμμάχων, οἷς οὐκ ἐξῆν ψῆφον ἐν ταῖς Ῥωμαίων χειροτονίαις φέρειν, ἐδίδου φέρειν ἀπὸ τοῦδε, ἐπὶ τῷ ἔχειν καὶ τούσδε ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν νόμων αὐτῷ συντελοῦντας. ἐφ' ᾧ δὴ μάλιστα ἡ βουλὴ διαταραχθεῖσα, τοὺς ὑπάτους ἐκέλευσε προγράψαι, Μηδένα τῶν οὐ φερόντων ψῆφον ἐπιδημεῖν τῇ πόλει, μηδὲ προσπελάζειν ἀπὸ τεσσαράκοντα σταδίων παρὰ τὴν ἐσομένην περὶ τῶνδε τῶν νόμων χειροτονίαν. Λίβιόν τε Δροῦσον, ἕτερον δήμαρχον, ἔπεισε κωλῦσαι τοὺς Γράκχου νόμους, οὐκ ἐπιλέγοντα τῷ δήμῳ τὰς αἰτίας· δέδοται δὲ τῷ κωλύοντι, μηδ' ἐπιλέγειν. ἔδωκαν δ' αὐτῷ καὶ φιλανθρωπεύσασθαι τὸν δῆμον

*Lin.*40. μακρὰν *Aug.* *L.*42. ἐπὶ πάντας *Edd.* *Verum ded. Aug. Ven.* *L.* 43. τῶν Ῥωμ. *Edd.* & *carent* τά. *Prætuli Aug. in quo* τὰ *ex* τῶν *factum ab ead. man. Forte* τὰ τῶν Ῥωμαίων.

etiam per Italiam muniebat longas; multitudinem tam redemtorum operis faciundi, quam operariorum, obnoxiam ſibi redditurus, ad quævis juſſa exſequenda paratam. Multaſque deducendas propoſuit colonias: & Latinos ſocios invitabat ad petendum plenum jus Romanæ civitatis; quaſi non poſſet honeſte ſenatus hominibus conſanguineis ea in petitione adverſari: quin & reliquis quoque ſociis, quibus nihil in comitiis populi Romani juris erat, jus ſuffragiorum dare conatus eſt; uſurus & horum opera ad leges, quas deſtinarat, perferendas. Neque alia res magis ſenatum terruit; & mox factum eſt Senatusconſultum: „ Edicerent conſules, *ne quis*, *niſi qui jus ſuffragii habeat*, *vel in Urbe vel intra quintum ab Urbe lapidem moretur*, *tantiſper dum ſuffragia de recens tum promulgatis legibus ferrentur.*" Tum vero & *Livio Druſo*, tribuno plebis, perſuaſit ſenatus, ut Gracchi rogationibus intercederet, nec tamen rationem intercedendi redderet apud populum: nam & hoc licebat tribuno, intercedere ne cauſa quidem ulla

δώδεκα ἀποικίαις· ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ὁ δῆμος ἡσθεὶς, τῶν Γράκχου νόμων κατεφρόνησεν. A. U. 632.

XXIV. Ὁ δὲ, τοῦ δημοκοπήματος ἐκπεσὼν, ἐς Λιβύην, ἅμα Φουλβίῳ Φλάκκῳ, κἀκείνῳ μεθ' ὑπατείαν διὰ τάδε δημαρχεῖν ἑλομένῳ, διέπλευσεν· ἐψηφισμένης κατὰ δόξαν εὐκαρπίας ἐς Λιβύην ἀποικίας, καὶ τῶνδε αὐτῶν οἰκιστῶν ἐπίτηδες ᾑρημένων, ἵνα μικρὸν ἀποδημούντων, ἀναπαύσαιτο ἡ βουλὴ τῆς δημοκοπίας. οἱ δὲ τῇ ἀποικίᾳ τὴν πόλιν διέγραφον, ἔνθα ποτὲ ἦν ἡ Καρχηδονίων· οὐδὲν φροντίσαντες, ὅτι Σκιπίων αὐτὴν, ὅτε κατέσκαπτεν, ἐπηράσατο ἐς αἰεὶ μηλόβοτον εἶναι. διέγραφον δ' ἐς ἑξακισχιλίους, ἀντὶ ἐλαττόνων τῶν ὄντων ἐν τῷ νόμῳ, ὡς καὶ τῷδε τὸν δῆμον ὑπαξόμενοι. ἐπανελθόντες τε ἐς Ῥώμην, συνεκάλουν ἐξ ὅλης Ἰταλίας τοὺς ἑξακισχιλίους. Ἐπιστειλάντων δὲ τῶν ἐν Λιβύῃ τὴν πόλιν ἔτι δια-

Lin. 56. *ἀποικίας Edd. Verum dedit Aug.* *L.* 62. *εἰρημένων Edd. ex Reg. A.* *L.* 63. *ante τῆς δημοκοπίας, insertam præpos. ἀπὸ voluit Musgrav. qua nihil opus est.* *L.* 67. *τῶν ὄντων carent Edd. dederunt Aug. Ven.*

adjecta. Eidemque Druso concessum a senatu est, ut, conciliandorum animorum plebis causa, *de duodecim ducendis coloniis* legem ferret. Qua re inprimis lætata plebs, Gracchi leges contemnere cœpit.

24. Tum *Gracchus*, favore plebis, quem singularem captaverat, frustratus, *in Africam una cum Fulvio Flacco* (qui post consulatum, eadem de causa, collega in tribunatu Graccho datus fuerat) trajecit, quo ob soli ubertatem colonia fuerat decreta: electus uterque de industria *ad* eam *deducendam coloniam*, ut per eorum absentiam senatus respiraret aliquantulum a turbis, quas illi, auram popularem captantes, non intermittebant excitare. Coloniæ locum hi designarunt *in ruinis Carthaginis*; contemta Scipionis voluntate, qui, quum excidisset Carthaginem, devoverat, ut *compascua in sempiternum* foret. Adscripserunt autem in eam coloniam sex millia, quamquam minor numerus fuerat lege definitus; ut sic quoque plebem magis obnoxiam sibi redderent. Romamque inde reversi, exciebant illos sexies mille colonos ex tota Italia. Quum autem per literas significatum esset ex Africa ab illis, qui etiam

A. U. 633. γραφόντων, ὅτι λύκοι τοὺς ὅρους Γράκχου τε καὶ Φουλβίου διέρριψαν ἀνασπάσαντες, καὶ τῶν μάντεων τὴν ἀποικίαν ἡγουμένων ἀπαίσιον· ἡ μὲν βουλὴ προέγραφεν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ τὸν νόμον ἔμελλε τὸν περὶ τῆσδε τῆς ἀποικίας λύσειν. Ὁ δὲ Γράκχος καὶ ὁ Φούλβιος, ἐπεὶ καὶ τοῦδε ἐξέπιπτον, μεμηνόσιν ἐοικότες, ἐψεῦσθαι τὴν βουλὴν ἔφασκον περὶ τῶν λύκων. οἵ τε θρασύτατοι τῶν δημοτῶν αὐτοῖς συνελάμβανον, ἐγχειρίδια φέροντες ἐς τὸ Καπιτώλιον, οὗ περὶ τῆς ἀποικίας ἐκκλησιάσειν ἔμελλον.

XXV. Ἤδη δὲ τοῦ δήμου συνειλεγμένου, καὶ Φουλβίου τι περὶ τούτων ἀρχομένου λέγειν, ὁ Γράκχος ἀνέβαινεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὑπὸ τῶν συνθεμένων δορυφορούμενος. ἐνοχλούμενος δ' ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὡς ἐπὶ ἀλλοκότοις βουλεύμασι, τὴν μὲν σύνοδον τῆς ἐκκλησίας ἀπέκλινεν, ἐς δὲ τὴν στοὰν παρελθὼν διεβάδιζεν, ἐφεδρεύων τοῖς ἐσομένοις. καὶ αὐτὸν οὕτως ἔχοντα θορύβου κατιδὼν δημότης ἀνὴρ Ἀντύλλος ἐν τῇ στοᾷ θύων, ἐμβα-

Lin. 80. ἐποικίας *edit.* 1. *L.* 86. ἐβάδιζεν *Edd.* *L.* 87. ἐφεδρεύων παριζομένοις *Edd.* ἐμεδρ. παρεσομένοις *MSS. Regii.* *L.* 88. Ἀτίλιος *Edd. Cand. invitis MSStis.* Ἀντύλος *h. l. Reg. B. Sed mox idem bis* Ἀντύλλον, *ut conſtanter Aug. Ven. & Reg. A.* Ἀντύλλιος *Plutarch.*

tum colonia deſignanda erant occupati, *a lupis evulſos eſſe terminos conturbatoſque, quos Gracchus & Fulvius poſuiſſent*; negantibus auguribus fas eſſe illuc colonos deduci, ſenatus indixit comitia, in quibus lex de ea colonia abrogaretur. At *Gracchus et Fulvius*, hac quoque ſpe fruſtrati, furentibus ſimiles, *falſum eſſe*, clamabant, *id quod de lupis perhiberet ſenatus.* Et cum his faciebant audaciſſimi quique e plebe; & ſicis inſtructi in Capitolium, ubi de ea colonia populus ſuffragia laturus erat, contenderunt.

25. Jam convenerat populus, & *Fulvius* ad eum concionari de his rebus erat exorſus, quum *C. Gracchus*, ſtipatus eorum caterva, quibuſcum de rebus agendis ipſi convenerat, in Capitolium adſcendit. Sed hic quidem, ipſa conſcientia monſtroſorum conſiliorum conturbatus, declinata concione populi, in porticum deflexit, ibique deambulabat, quid eventurum eſſet obſervans. Quem ita conturbatum animadvertens vir de plebe *Antyllus*, in ea porti-

λῶν τὴν χεῖρα, εἴ τε τι πυθόμενος ἢ ὑποπτεύων, ἢ ἄλλως ἐς τὸν λόγον ὑπαχθεὶς, ἠξίου, Φείσασθαι τῆς πατρίδος. Ὁ δὲ μᾶλλόν τε θορυβηθεὶς, καὶ δείσας ὡς κατάφωρος, ἐσέβλεψεν αὐτῷ δριμύ· καί τις τῶν παρόντων, οὔτε σημείου τινὸς ἐπαρθέντος, οὔτε προστάγματός πω γεγονότος, ἐκ μόνης τῆς ἐς τὸν Ἀντύλλον Γράκχου δριμύτητος εἰκάσας ἤδη τὸν καιρὸν ἥκειν, καὶ χαριεῖσθαί τι τῷ Γράκχῳ δόξας, πρῶτος ἀρξάμενος ἔργου, τὸ ἐγχειρίδιον ἐπισπάσας διαχρῆται τὸν Ἀντύλλον. Βοῆς δὲ γενομένης, καὶ σώματος ὀφθέντος ἐν μέσῳ νεκροῦ, πάντες ἐκ τοῦ ἱεροῦ κατεπήδων σὺν ὁμοίου κακοῦ φόβῳ. Γράκχος δ' ἐς τὴν ἀγορὰν παρελθὼν, ἐβούλετο μὲν αὐτοῖς ἐκλογίσασθαι περὶ τοῦ γεγονότος. οὐδενὸς δ' αὐτὸν οὐδ' ὑφισταμένου, ἀλλ' ὡς ἐναγῆ πάντων ἐκτρεπομένων, ὁ μὲν Γράκχος καὶ ὁ Φλάκκος ἀπορούμενοι, καὶ τὸν καιρὸν ὧν ἐβουλεύοντο φθάσαι τὴν ἐγχείρησιν ἀπολωλεκότες, ἐς τὰς οἰκίας διέτρεχον, καὶ οἱ συνθέμενοι αὐτοῖς συνῄεσαν ἐς αὐτάς. τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ἐκ μέσων νυκτῶν, ὡς ἐπὶ δή

A. U. 633.

Lin.92. ἔβλεψεν *Edd. Melius Aug.* *L.* 1. εἰσελθὼν *Edd. prætuli Aug.*

cu ſacra tunc faciens, adprehenſum manu, ſive quod comperiſſet aliquid, ſive ſuſpicaretur, ſive alioquin captans colloquium, rogabat, *ut patriæ parceret.* Eum *Gracchus*, magis etiam turbatus, quaſi deprehenſus in facinore, torve adſpexit. Ibi tunc *quidam e Gracchanis*, injuſſus, nemine ſignum dante, ex ſolo Gracchi truci vultu conjectans adeſſe tempus; ratuſque, initurum ſe gratiam apud patronum, ſi primus rem adgrederetur; ſtricto *pugione trajecit Antyllum.* Hinc clamore exorto, & jacente propalam cadavere; omnes, ſimilem ſibi caſum metuentes, propere de templo ſe proripuerunt. *Gracchus*, concionem ingreſſus, purgare ſe populo de illo facinore volebat. Sed, nemine audiente, omnibuſque eum ut hominem civili ſanguine pollutum averſantibus, ipſe ac *Flaccus* conſternati, amiſſa rei gerendæ, quam jam nunc adgredi conſtituerant, opportunitate, ſuam quiſque domum recurrunt; & eodem ſua quemque caterva comitatur. Reliqua plebs, tamquam

A. U. 633. τινι κακῷ, τὴν ἀγορὰν προκατελάμβανον. καὶ ὃς ἐπεδήμει τῶν ὑπάτων, Οπίμιος, διέτασσε μέν τινας ἐνόπλους ἐς τὸ Καπιτώλιον ἅμα ἕῳ συνιέναι, καὶ τὴν βουλὴν διὰ κηρύκων συνεκάλει· αὐτὸς δὴ ἐν μέσῳ πάντων ἐν τῷ νεῷ τῶν Διοσκούρων ἐφέδρευε τοῖς ἐσομένοις.

XXVI. Τάδε μὲν ἦν τοιάδε. Ἡ δὲ βουλὴ Γράκχον καὶ Φλάκκον ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς ἀπολογίαν ἐς τὸ βουλευτήριον ἐκάλουν. οἱ δὲ σὺν ὅπλοις ἐξέθεον ἐπὶ τὸν Αβεντῖνον λόφον, ἐλπίσαντες, εἰ τόνδε προλάβοιεν, ἐνδώσειν πρὸς τὰς συνθήκας αὐτοῖς τι τὴν βουλήν. διαθέοντές τε, τοὺς θεράποντας συνεκάλουν ἐπ' ἐλευθερίᾳ. καὶ τῶνδε μὲν οὐδεὶς ὑπήκουεν. αὐτοὶ δὲ, σὺν ὅσοις εἶχον ἀμφ' αὐτοὺς, τὸ Αρτεμίσιον καταλαβόντες, ἐκρατύνοντο· καὶ Κόϊντον, Φλάκκου παῖδα, ἐς τὴν βουλὴν ἔπεμπον, δεόμενοι διαλλαγῶν τυχεῖν, καὶ βιοῦν μεθ' ὁμονοίας. οἱ δὴ ἐκέλευον αὐτοὺς, ἀποθεμένους τὰ ὅπλα ἥκειν ἐς τὸ βουλευτήριον, καὶ λέγειν ὅ τι θέλοιεν, ἢ μηκέτι πέμπειν μηδένα. τῶν

Lin. 8. δή τινι κακῶν *Aug.* *L.* 9 *sq.* τινὰς ἐν ὅπλοις *Edd.* *L.* 12. τῷ ναῷ *Edd.* *L.* 13. Τὰ δὲ ἦν τοιάδε. ἡ μὲν βουλὴ *Edd.* & *MSS. nostri. Ex conject. utcumque emendavi locum.* *L.* 17. τι, *post* αὐτοῖς, *adj. ex Aug.* *L.* 20. Αρτεμήσιον *edit.* 1.

in publica calamitate, forum media de nocte occupat. *Consulum alter*, qui in Urbe aderat, *Opimius*, armatorum manum prima luce in Capitolium convenire jubet, & senatum per præcones convocat; ipse interim media in urbe ædem Castorum occupat, & ibi in omnem occasionem intentus manet.

26. His ita dispositis, *senatus Gracchum & Flaccum* ad caussam in curia dicendam *evocat*. At *illi armati in Aventinum montem excurrunt*; sperantes, hoc occupato, senatum ad ineundas pacis conditiones faciliorem se habituros. Ac dum per urbem discurrunt, servos etiam, sed frustra, convocant ad pileum. Itaque cum suorum manu ædem Dianæ occupant muniuntque. Inde Quintum, Flacci filium, ad senatum mittunt, acturum de concordia. Responsum est: „venirent ipsi positis armis, & quæ vellent dicerent; si id non placeret, neminem porro ad se mitterent." Et quum nihilo minus iterum Quintus ab

δὴ αὖθις τὸν Κόϊντον ἐπιπεμψάντων, τόνδε μὲν Ὀπίμιος ὁ ὕπατος, διὰ τὴν προαγόρευσιν, ὡς οὐκ ἔτι πρεσβευτὴν ὄντα, συνελάμβανε· τοῖς δὲ περὶ τὸν Γράκχον τοὺς ὡπλισμένους ἔπεμπε. καὶ Γράκχος μὲν διὰ τῆς ξυλίνης γεφύρας ἐς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ καταφυγὼν ἐς ἄλσος τι μεθ' ἑνὸς θεράποντος, ὑπέσχε τῷ θεράποντι τὴν σφαγὴν καταλαμβανόμενος. Φλάκκου δὴ ἐς ἐργαστήριον ἀνδρὸς γνωρίμου καταφυγόντος, οἱ μὲν διώκοντες, τὴν οἰκίαν οὐκ εἰδότες, ὅλον ἐμπρήσειν τὸν στενωπὸν ἠπείλουν. ὁ δὴ ὑποδεξάμενος, αὐτὸς μὲν ὤκνησε μηνῦσαι τὸν ἱκέτην, ἑτέρῳ δὲ προσέταξε μηνῦσαι. καὶ συλληφθεὶς ὁ Φλάκκος ἀνῃρέθη. Γράκχου μὲν δὴ καὶ Φλάκκου τὰς κεφαλὰς ἔφερόν τινες Ὀπιμίῳ· καὶ αὐτοῖς ὁ Ὀπίμιος ἰσοβαρὲς χρυσίον ἀντέδωκεν. ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν τὰς οἰκίας διήρπαζε, καὶ τοὺς συμφρονήσαντας ὁ Ὀπίμιος συλλαβὼν, ἐς τὴν φυλακὴν ἐνέβαλέ τε καὶ ἀποπνιγῆναι προσέταξε. Κοΐντῳ δὲ τῷ Φλάκκου παιδὶ συνεχώρησεν ἀποθανεῖν ὡς θέλοι· καὶ τὴν πόλιν ἐπὶ τοῖς φόνοις ἐκάθαιρεν. ἡ δὲ βουλὴ καὶ νεὼν Ὁμονοίας αὐτὸν ἐν ἀγορᾷ προσέταξεν ἐγεῖραι.

A. U. 633.

Lin. 37. αὐτοῖς Ὀπίμιος *Edd. Articulum dedit Aug.* *L.* 38. διήρπαξε *Edd. menda ex Reg. A. propagata.* *L.* 40. ἐνέβαλλέ τε *edit.* 1.

his esset missus; *Opimius* eum, tamquam non jam legatum, propter id quod eis denunciatum erat, comprehendi jussit; simulque armatos contra Gracchanos misit. *Gracchus* per sublicium pontem *fugit* trans Tiberim, in quemdam lucum, comite unico *servo*; cui mox, cum in eo esset ut deprehenderetur, *jugulum præbuit. Flaccus* in familiaris cujusdam viri officinam confugerat. Quem qui persequebantur, ignari quam in domum se abdidisset, toti vico minabantur incendium. Itaque qui trepidum exceperat, ipse quidem veritus prodere supplicem, alium tamen quemdam jussit indicium facere. Et comprehensus *Flaccus occiditur.* Utriusque dein caput, relatum ad consulem, pari repensum est auri pondere. Domus eorum direptæ a populo. Conspirationis socii in carcere, jussu consulis, laqueo suffocati. Quinto, Flacci filio, permissum est suo arbitratu genus mortis eligere. Deinde Urbs lustrata a cædibus: & *Concordiæ fanum* in foro ex Senatusconsulto exstructum.

XXVII. Καὶ ἡ στάσις ἡ τοῦ δευτέρου Γράκχου ἐς τάδε ἔληγε. νόμος τε οὐ πολὺ ὕστερον ἐκυρώθη, τὴν γῆν, ὑπὲρ ἧς διεφέροντο, ἐξεῖναι πιπράσκειν τοῖς ἔχουσιν· (ἀπείρητο γὰρ ἐκ Γράκχου τοῦ προτέρου καὶ τόδε.) καὶ εὐθὺς οἱ πλούσιοι παρὰ τῶν πενήτων ἐωνοῦντο, ἢ ταῖσδε ταῖς προφάσεσιν ἐβιάζοντο. καὶ περιῆν ἐς χεῖρον ἔτι τοῖς πένησι· μέχρι Σπούριος Θόριος δημαρχῶν εἰσηγήσατο νόμον, τὴν μὲν γῆν μηκέτι διανέμειν, ἀλλ' εἶναι τῶν ἐχόντων, καὶ φόρους ὑπὲρ αὐτῆς τῷ δήμῳ κατατίθεσθαι, καὶ τάδε τὰ χρήματα χωρεῖν ἐς διανομάς. ὅπερ ἦν μέν τις τοῖς πένησι παρηγορία, διὰ τὰς διανομάς· ὄφελος δ' οὐδὲν ἐς πολυπληθίαν. Ἅπαξ δὲ τοῖς σοφίσμασι τοῖσδε τοῦ Γρακχείου νόμου παραλυθέντος, (ἀρίστου καὶ ὠφελιμωτάτου, εἰ ἐδύνατο πραχθῆναι, γενομένου·) καὶ τοὺς φόρους οὐ πολὺ ὕστερον διέλυσε δήμαρχος ἕτερος· καὶ ὁ δῆμος ἀθρόως ἁπάντων ἐξεπεπτώκει. ὅθεν ἐσπάνιζον ἔτι μᾶλλον ὁμοῦ πολιτῶν τε καὶ στρατιωτῶν, καὶ γῆς

Lin. 47 *sq.* καὶ αὖθις οἱ πλ. *Edd. ex Reg. A.* *L.* 48. ταῖσδε ταῖς, *quod dant Edd. & MSSti, ex* ταῖς καὶ ταῖς *corruptum puto.* *L.* 49. *Malim* περιήει. *L.* 50. Σπ. Βόριος *dant Edd. MSS. & Cand.* Θόριος *reponere jusserunt viri docti.* *L.* 57. οἱ ἐδύνατο *edit.* 1. 2 *inv. MSS.*

27. Is *exitus* fuit *secundæ seditionis Gracchanæ.* Nec ita multo post *lex* lata est, *licere cuique suam portionem publici agri vendere*; quod & ipsum ex superioris Gracchi lege vetitum erat. Moxque divites coëmebant pauperum portiones; & partim vi quoque, hac vel illa prætenta causa, possessionibus eos depellebant. Jamque pejor conditio pauperum, quam antea, esse cœpit. Tandem *Spurius Thorius, tribunus pl.* tulit *legem*; „ ne divideretur amplius *ager publicus*; sed *relinqueretur possessoribus*, hac conditione, ut *vectigal penderent populo*, & *pecunia* inde collecta *viritim distribueretur.*" Quæ lex sicut egenis, propter pecuniæ distributionem quoddam adtulit solatium; sic infrequentiæ populi nullum adferebat remedium. Jam vero elusis, per hujusmodi artificia, semel Gracchi legibus, perutilibus alioqui reipubl. futuris, si conatus succedere potuisset; non multo post ab alio tribuno pl. *vectigal* etiam *illud abrogatum*; & plebi ex omnibus nihil reliquum factum est. In-

A. U.

προσόδου καὶ διανομῶν, καὶ νόμων, πεντεκαίδεκα μάλιστα ἔτεσιν ἀπὸ τῆς Γράκχου νομοθεσίας, ἐπὶ δίκαις ἐν ἀργίᾳ γεγονότες.

XXVIII. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον, οὗ Λεύκιος Κάσσιος ἦρκτο, καὶ ἤδη που τέλος ἐλάμβανεν· ὡς καὶ τόδε στάσεων ἄρξον ἑτέρων, ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. Τιμητὴς δὲ Κόϊντος Καικίλιος Μέτελλος, Γλαυκίαν τε βουλεύοντα, καὶ Ἀπουλήϊον Σατορνῖνον δεδημαρχηκότα ἤδη, τῆς ἀξιώσεως παρέλυεν, αἰσχρῶς βιοῦντας· οὐ μὴν ἐδυνήθη. ὁ γάρ οἱ συνάρχων οὐ συνέθετο. Μικρὸν οὖν ὕστερον ὁ Ἀπουλήϊος, ὡς ἀμυνούμενος τὸν Μέτελλον, ἐς ἑτέραν παρήγγελλε δημαρχίαν, Φυλάξας στρατηγοῦντα τὸν Γλαυκίαν καὶ τῆσδε τῶν δημάρχων τῆς χειροτονίας προεστῶτα. Νώνιος μὲν οὖν, ἐπιφανὴς ἀνὴρ, ἔς τε τὸν Ἀπουλήϊον παῤῥησίᾳ χρώμενος, καὶ Γλαυκίαν ἐξονειδίζων, 653.

Lin. 61. Verba καὶ νόμων *deleta volebat Musgrav. Poterant & in* καὶ νομῶν *mutanda videri. Sed mihi alia etiam h. l. turbata visa sunt; quibus nulla, ne ex conject. quidem, probabilis medicina succurrebat. Quare nec Latine exprimere extremam hujus Cap. partem ausus sum. L. 64. pro* Σκιπίων *dat* Καιπίων *Aug. quod, minus licet verum sit, tamen ab ipso Auctore ita scriptum videri potest. L. 66.* ἄρξων *edit. 1. L. 68.* τιμηταὶς *edit. 1. 2. Ibid. vulgatum* Κικίλιος, *ut alibi, correxi.*

de major etiam secuta simul est civium militumque raritas

. . . . .

. . . .

28. Per idem tempus *Scipio Cos. theatrum demolitus est*, inchoatum a Lucio Cassio, & tum pæne absolutum: quod hæc quoque videretur novarum seditionum materia futura; vel quod omnino *e republica non esse* existimaret, *populum Græcanicis voluptatibus adsuefieri.* Censor vero *Q. Cæcilius Metellus*, *Glauciam* senatorem, & *Apulejum Saturninum*, tribunatu defunctum, senatu movere conatus est propter vitæ dedecora; sed, renitente collega, nihil effecit. Quamobrem *Apulejus* paulo post, ulturus injuriam a Metello acceptam, se candidatum tribunatus professus est; observata occasione, quod *Glaucia*, tunc *prætor*, præesset comitiis. Sed tum quidem pro eo *Nonius*, vir nobilis, invectus non sine opprobriis in Apulejum & Glauci,

A. U. 653. δήμαρχος ἀπεδείχθη. δείσαντες δ᾽ ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλήϊος, μὴ δημαρχῶν αὐτοὺς ἀμύναιτο, ὄχλον ἀνδρῶν εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπιόντι ἐπιπέμπουσι σὺν θορύβῳ, καὶ ἔς τι πανδοχεῖον συμφυγόντα συνεκέντησαν. Τοῦ δὲ πάθους οἰκτροῦ καὶ δεινοῦ φανέντος, οἱ περὶ τὸν Γλαυκίαν, οὔπω τοῦ δήμου συνελθόντος, ἅμ᾽ ἕῳ χειροτονοῦσι δήμαρχον τὸν Ἀπουλήϊον. καὶ τὸ μὲν Νωνίου πάθος ὧδε ἐσιγήθη διὰ τὴν δημαρχίαν Ἀπουληΐου, δεδιότων αὐτὸν ἔτι ἐξελέγχειν.

654. XXIX. Ἐξηλάθη δὲ καὶ Μέτελλος ὑπ᾽ αὐτῶν, προσλαβόντων Γάϊον Μάριον, ἕκτην ἄρχοντα ὑπατείαν, ἐχθρὸν ἀφανῆ τοῦ Μετέλλου. καὶ συνέπραξαν ὧδε ἅπαντες ἀλλήλοις. Ὁ μὲν Ἀπουλήϊος νόμον ἐσέφερε, Διαδάσασθαι γῆν, ὅσην ἐν τῇ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλουμένῃ Γαλατίᾳ Κιμβροὶ γένος Κελτῶν κατειλήφεσαν· καὶ αὐτοὺς ὁ Μάριος ἔναγχος ἐξελάσας, τὴν γῆν ὡς οὐκέτι Γαλατῶν, ἐς Ῥωμαίους περιεσπάκει. προσέκειτο δὲ, Εἰ κυρώσειε τὸν

Lin. 78. δημ. αὐτὸς ἀμυν. *Aug.* *L.* 80. κατεκέντησαν *Edd.* *L.* 86 *ſq.* προλαβόντων *Aug.*

am, *tribunus plebis deſignatur.* Illi, veriti, ne is poteſtatem adeptus in ſe animadverteret, in redeuntem e comitiis confeſtim immittunt juvenum globum; qui profugientem, in caupona quadam adſecuti, confoderunt. Ea *Nonii cædes* quum indigna omnibus viſa eſſet & miſerabilis; Glauciæ factio, ſummo mane, priuſquam frequens populus conveniret in comitium, tribunum plebis creat Apulejum. Atque hoc modo ſilentium fuit de Nonio, nemine auſo jam tribunum facinoris ejus coarguere.

29. Dein ab eiſdem *Metellus* quoque *actus* eſt *in exilium*, conſpirante cum inimicis ejus *C. Mario*, tunc *ſextum conſule;* cui occulta ſimultas cum Metello erat. Ad id facinus efficiendum tali quodam communi conſilio uſi ſunt. *Apulejus legem promulgabat* „ *de dividendis agris*, quos Cimbri, Celticus populus, *in Gallia*, quæ Gallia *Provincia* hodie a Romanis vocatur, occupaverant; qui ager, *pulſis* nuper *a Mario Cimbris*, jam non amplius Gallici juris, ſed Romani eſſet." Adjectum erat legi; „ ut, ſi plebs eam

νόμον ὁ δῆμος, τὴν βουλὴν πένθ' ἡμέραις ἐπομόσαι, πεισθήσεσθαι τῷ νόμῳ· ἢ τὸν οὐκ ὀμόσαντα μήτε βουλεύειν, καὶ ὀφλεῖν τῷ δήμῳ τάλαντα εἴκοσιν· ὑπονοοῦντες, οὕτως ἄλλους τε τῶν δυσχεραινόντων ἀμυνεῖσθαι, καὶ Μέτελλον ὑπὸ φρονήματος οὐκ ἐνδώσοντα πρὸς τὸν ὅρκον. Ὁ μὲν δὴ νόμος ὧδε εἶχε. καὶ ὁ Απουλήϊος ἡμέραν αὐτοῦ τῇ δοκιμασίᾳ προὐτίθει, καὶ περιέπεμπε τοὺς ἐξαγγέλλοντας τοῖς οὖσιν ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς, οἷς δὴ καὶ μάλιστ' ἐθάῤῥουν, ὑπεστρατευμένοις Μαρίῳ. πλεονεκτούντων δ' ἐν τῷ νόμῳ τῶν Ιταλιωτῶν, ὁ δῆμος ἐδυσχέραινε. A. U. 654.

XXX. Καὶ στάσεως ἐν τῇ κυρίᾳ γενομένης, ὅσοι μὲν ἐκώλυον τῶν δημάρχων τοὺς νόμους, ὑβριζόμενοι πρὸς τοῦ Απουληΐου κατεπήδων ἀπὸ τοῦ βήματος. ὁ δὲ πολιτικὸς ὄχλος ἐβόα, ὡς γενομένης ἐν ἐκκλησίᾳ βροντῆς, ὅθεν οὐ θέμις ἐστὶ Ρωμαίοις οὐδὲν ἔτι κυροῦν. βιαζομένων δὲ καὶ ὡς τῶν περὶ τὸν Απουλήϊον, οἱ πολιτικοὶ, τά τε ἱμάτια διαζωσάμενοι, καὶ τὰ προστυχόντα ξύλα ἁρπάσαντες,

Lin 3. ὑπεστρατευσαμένοις *edit.* 1. *ex Reg. A.* ὑποστρατευσαμένοις *edit.* 2. 3. *Verum dedit Reg. B. cum Aug. & Ven.*

ſciviſſet, ſenatus intra quintum diem in eam juraret: qui recuſaret jurare, ſenatu moveretur, & inſuper talentis viginti mulctaretur." Ita captabatur *vindictæ occaſio*, cùm de aliis, qui eam rem ægre eſſent paſſuri, tum *de Metello* potiſſimum, qui pro ſua gravitate & conſtantia non videbatur illam de juramento conditionem initurus. Et lex quidem talis fuit. *Apulejus* vero quum diem comitiis habendis indixiſſet, nuncios interim circa ruſticas tribus, quibus maxime fidebat, quod ex eis plerique ſub Mario militaſſent, dimiſit: nam ea lex, quia magis conducere videbatur ſociis Italicis, populo ceteroquin minime grata erat.

30. Itaque *tumultuoſa* fuerunt *comitia.* Quotquot diſſuadere conabantur legem, ii per *Apulejum* a Roſtris deturbabantur. Hinc urbana multitudo, *auditum eſſe tonitru*, clamabat: quod quoties accidit, nefas eſt quidquam porro ea die decernere. *Apulejo* vero nihilo minus, cum ſuis, in cœpto propoſito pertinaciter perſiſtente; urbani, præcinctis togis, vertentes in telum quidquid fors obtulit, diſ-

A. U. 654. τοὺς ἀγροίκους διέστησαν. οἱ δ᾽ αὖθις ὑπὸ τοῦ Ἀπουληΐου συγκαλούμενοι, μετὰ ξύλων καὶ οἵδε τοῖς ἀστυκοῖς ἐπῄεσαν, καὶ βιασάμενοι, τὸν νόμον ἐκύρωσαν. Κυρωθέντος δ᾽, αὐτίκα Μάριος, οἷα ὕπατος, τῇ βουλῇ προὐτίθει 1
σκοπεῖν περὶ τοῦ ὅρκου· καὶ τὸν Μέτελλον εἰδὼς στεῤῥόν τε τῇ γνώμῃ, καὶ βέβαιον ἐφ᾽ ὅ τι φρονήσειεν ἢ εἰπεῖν φθάσειεν, ἐτίθει πρῶτος ἐς μέσον τὴν γνώμην τὴν ἑαυτοῦ μετ᾽ ἐνέδρας, καὶ ἔλεγεν, ὡς οὔποτε τὸν ὅρκον ἑκὼν τόνδε αὐτὸς ὀμόσειε. συναποφηναμένου δὲ ταῦτα καὶ τοῦ Με- 2
τέλλου, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἐπαινεσάντων, ὁ Μάριος διέλυσε τὴν βουλήν. εἶτα τῆς πέμπτης ἡμέρας, (ἣ τῷ ὅρκῳ τελευταία κατὰ τὸν νόμον ἦν) ἀμφὶ δεκάτην ὥραν αὐτοὺς κατὰ σπουδὴν συναγαγὼν, ἔφη· τὸν δῆμον ἐσπουδακότα περὶ τὸν νόμον δεδιέναι, μηχανὴν δ᾽ ὁρᾶν καὶ 2
σόφισμα τοιόνδε· ὀμόσειν γὰρ, ᾗ νόμος ἐστὶ, τῷδε πεισθήσεσθαι τῷ νόμῳ· καὶ νῦν μὲν οὕτω διασκεδᾶν τοὺς ἀπὸ τῶν ἀγρῶν ἐνηδρευμένους, ὕστερον δ᾽ οὐ δυσχερῶς

Lin. 13. ἀστικοῖς *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 14. βιασάμενοι *Aug. forsan ex* διαβιασάμενοι, *ni potius ex* διωσάμενοι. *L.* 15. Μάριος ὁ ὕπατος *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 25. μηχάνημα *Edd. ex Reg. A.*

jecerunt rusticos. At illi, convocante rursus *Apulejo*, conglobati occurrerunt urbanis, armati & ipsi fustibus; eviceruntque, ut lex perferretur. Quo facto, confestim *Marius Consul*, pro muneris ratione, ad senatum retulit de jurejurando; & quod sciret, Metellum constantem esse ac firmum in proposito aut in eo quod semel dixisset; primus ipse sententiam dixit, dolum illi struens; negavitque se umquam sua sponte suaque voluntate juraturum. Cui cum *Metellus* disertis verbis adsensisset, collaudantibus utrumque ceteris, senatus dimissus est. Quinto vero post die, quem diem lex jurijurando præscripserat terminum, circiter horam decimam, Consul, propere coacto senatu, ait; „ timere se plebem, studiose legi faventem. Sed adversus eam providisse hanc fallaciam: *jurandum esse in verba legis*, *quatenus ea sit legitima*. Ita fore, ut ad præsens dispergatur multitudo rustica, quæ ipsis insidiaretur: postea vero facile posse osten-

ἐπιδείξειν, ὅτι οὐκ ἔστι νόμος, ὁ πρὸς βίαν τε καὶ βροντῆς ὠνομασμένης κεκυρωμένος παρὰ τὰ πάτρια. A. U. 654.

XXXI. Ταῦτα δ' εἰπὼν, καὶ τέλος οὐδὲν ἀναμείνας, πάντων ἔτι σιωπώντων ὑπ' ἐκπλήξεως ἐπὶ τῇ ἐνέδρᾳ καὶ τῷ χρόνῳ δεδαπανημένῳ, οὐδ' ἐνθυμηθῆναί τι παρασχὼν αὐτοῖς, ἐξανίστατο ἐς τὸν τοῦ Κρόνου νεὼν, οὗ τοὺς ταμίας ἐχρῆν ὀμνύναι· καὶ ὤμνυε σὺν τοῖς φίλοις πρῶτος. ὤμνυον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ, τὸ ἑαυτοῦ δεδιὼς ἕκαστος. Μέτελλος δ' οὐκ ὤμοσε μόνος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως διέμεινεν ἀφόβως. καὶ αὐτὸν εὐθὺς τῆς ἐπιούσης ὁ Ἀπουλήϊος, ἐπιπέμψας τὸν ὑπηρέτην, ἐξεῖλκεν ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου. ῥυομένων δὲ τῶν ἑτέρων δημάρχων, ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλήϊος ἐς τοὺς ἀγροίκους ἐκδραμόντες, Οὐκ, ἔφασκον, αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν γῆν, οὐδὲ τὸν νόμον κύριον, εἰ μὴ Μέτελλος ἐξελαθείη. ψήφισμά τε φυγῆς ἐπέγραφον αὐτῷ, καὶ, τοὺς ὑπάτους ἐπικηρύξαι, προσετίθεσαν, μηδένα Μετέλλῳ κοινωνεῖν πυρὸς ἢ ὕδατος ἢ στέγης· ἔς τε τὴν δοκιμασίαν τοῦδε τοῦ ψηφίσματος ἡμέραν προύγρα-

Lin. 30. κεκυρωμένης *edit.* 1.

di, *non esse legem, quæ et per vim et Jove tonante*, præter morem majorum, *lata sit.*"

31. His dictis, nemine exspectato; dum adhuc silent omnes, stupentes insidias consulis, & angustiis temporis territi, ne spatio quidem ullo ad cogitandum concesso; surgit *Marius*, & *ad ædem Saturni* pergit, ubi jurare quæstores moris erat: ibique primus ipse, cum amicis, jurejurando se obligat. Idem mox & reliqui senatores, dum sibi quisque metuit, faciunt. *Solus Metellus jurare noluit*, intrepide perstans in sententia. Itaque hunc statim *Apulejus* sequenti die per viatorem extraxit e curia: &, jubentibus ceteris tribunis eum missum fieri, ipse una cum *Glaucia* procurrens ad rusticos, „neque agrum eos habituros, dicebat, neque legem ratam fore, ni *Metellus* mittatur in exilium." Jamque iidem proponunt legem, *ut solum verteret Metellus; et Consules ei aqua et igne interdicerent, vetarentque ne quis eum tecto reciperet*: ac diem constituunt, quo ea lex plebiscito rata habere-

A. U. 654. φον. δεινῆς δὲ τῶν ἀστικῶν ἀγανακτήσεως οὔσης, καὶ παραπεμπόντων αἰεὶ Μέτελλον σὺν ξιφιδίοις, ὁ Μέτελλος αὐτοὺς ἀσπασάμενος, καὶ ἐπαινέσας τῆς προαιρέσεως, Οὐκ, ἔφη, δι' ἑαυτὸν ἐάσειν οὐδένα κίνδυνον ἐπιγενέσθαι τῇ πατρίδι. καὶ τόδε ἐπειπὼν, ὑπεξῆλθε τῆς πόλεως. καὶ τὸ ψήφισμα ὁ Ἀπουλήϊος ἐκύρου, καὶ τὰ ἐν τῷ ψηφίσματι Μάριος ἐπεκήρυττεν.

XXXII. Οὕτω μὲν δὴ καὶ Μέτελλος, ἀνὴρ εὐδοκιμώτατος, ἔφευγε. καὶ ὁ Ἀπουλήϊος ἐπ' αὐτῷ τρίτον ἐδημάρχει· καί τις αὐτῷ συνῆρχε, δραπέτης εἶναι νομιζόμενος, Γράκχον ἑαυτῷ τὸν πρεσβύτερον πατέρα ἐπιγράφων· καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ συνεπεπράχει περὶ τὴν χειροτονίαν, πόθῳ Γράκχου. Προτεθείσης δὲ ὑπάτων χειροτονίας, Μάρκος μὲν Ἀντώνιος ἐπὶ τὴν ἑτέραν ἀναμφιλόγως ᾑρέθη· τὴν δὲ ὑπόλοιπον Γλαυκίας ὅδε καὶ Μέμμιος μετῄεσαν. Μεμμίου δ' ὄντος ἐπιδοξοτέρου παρὰ πολὺ, δείσας ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλήϊος, ἐπιπέμπουσί τινας αὐτῷ σὺν

Lin. 47. ἀστικῶν *Edd. Prætuli Aug. ut supra.* *L.* 48. Μέτελλον αἰεὶ *Aug. Reg. B.* *L.* 51. τόδε εἰπὼν *Edd. ex Reg. A.* τόδε εἰπεῖν *Reg. B. Prætuli Aug.* *L.* 57. τὸν *ad* πρεσβυτ. *adjeci ex Aug. Ven.*

tur. Quibus rebus quum vehementissime indignarentur urbani, & sicis sub veste accincti ubique deducerent *Metellum*; ipse, comiter laudata eorum voluntate, negavit, se commissurum ut patriæ causa fieret periculorum. Hisque dictis, ex urbe se subtraxit. Et, urgente rem *Apulejo*, fit plebiscitum: *Marius*que consul edixit id, quod legi erat adjectum.

32. Hunc in modum *Metellus*, vir laudatissimus, *exulatum abiit.* Et *Apulejus* deinde in tertium annum Tribunus plebis refectus est; addito collega fugitivo quodam, ut tum quidem ferebatur, qui se Gracchi majoris jactabat filium; vulgo hominum cupide suffragante, ob ipsius Gracchi desiderium. Consularibus dein comitiis, *M.* quidem *Antonius* uno omnium consensu *consul creatus* est; de collega autem futuro ambigebatur, Glaucia illo, quem dixi, Memmioque competentibus. Sed quum *Memmius* multo esset nobilior; *Glaucia* & *Apulejus*, sibi timentes, in ipsis comitiis immiserunt in eum quosdam, qui

ξύλοις ἐν αὐτῇ τῇ χειροτονίᾳ, οἳ τὸν Μέμμιον παίοντες ἐν μέσῳ πάντων ὁρώντων συνέκοψαν. καὶ ἡ μὲν ἐκκλησία θορυβηθεῖσα διελύετο, οὔτε νόμων οὔτε δικαστηρίων οὔτε τινὸς αἰδοῦς ἔτι ὑπούσης. ὁ δὲ δῆμος, ἀγανακτῶν, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν μετ᾽ ὀργῆς συνέτρεχεν, ὡς κτενοῦντες τὸν Ἀπουλήϊον. ὁ δ᾽, ἄλλο πλῆθος ἀλίσας ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, μετὰ Γλαυκίου καὶ Γαΐου Σαυφηΐου ταμίου τὸ Καπιτώλιον κατέλαβε. καὶ αὐτοὺς τῆς βουλῆς ἀναιρεθῆναι ψηφισαμένης, ὁ Μάριος ἀχθόμενος, ὅμως ὥπλιζέ τινας σὺν ὄκνῳ· καὶ βραδύνοντος, ἕτεροι τὸ ὕδωρ τὸ ἐπιῤῥέον ἐς τὸ ἱερὸν διέτεμον. καὶ Σαυφήϊος μὲν ἐμπρῆσαι τὸν νεὼν, ὑπὸ δίψης ἀπολλύμενος, ἠξίου. Γλαυκίας δὲ καὶ Ἀπουλήϊος, ἐλπίσαντες αὐτοῖς ἐπικουρήσειν Μάριον, παρέδωκαν ἑαυτοὺς, οἵδε πρῶτοι, καὶ ἐπ᾽ ἐκείνοις ὁ Σαυφήϊος. Μάριος δ᾽, αὐτίκα πάντων αὐτοὺς ἀναιρεῖν κελευόντων, ἐς τὸ βουλευτήριον συνέκλεισεν, ὡς ἐννομώτερον ἐργασόμενος. οἱ δὲ, πρόφασιν τοῦτ᾽ εἶναι νομίσαντες, τὸν κέραμον ἐξέ-

A. U. 654.

Lin. 64. ἢ τὸν Μεμμ. *edit.* 1. *L.* 70. Σαφηΐου, *& mox bis* Σαφήϊος, *Edd.* Saphinius *Cand. Verum nomen dedit Aug. & semel Reg. B.* *L.* 79. ἐργασάμενος *Aug.*

omnibus inspectantibus confecerunt hominem fustibus. Itaque territa solvitur concio; neque legibus amplius valentibus, neque judiciis, & sublata omni hominum deorumve reverentia. Postridie vero populus, indignitate rei commotus iratusque, concurrit, necem *Apulejo* minitans. At ille, nova multitudine ex agris excita, adsumtoque *Glaucia*, & *C. Saufejo* quæstore, Capitolium occupat. Quos postquam senatus hostes judicavit; *Marius*, gravatim quidem, armat tamen nonnullos, sed admodum cunctanter: & interim alii, morarum pertæsi, tubos in templum aquam ducentes intercidunt. Itaque Saufejus, sitim non ferens, incendendum templum censuit. Sed *Glaucia* & *Apulejus*, Mario freti, deditionem fecerunt primi, & post illos *Saufejus*. Omnibus necem eorum conclamantibus, *Marius* Consul in curiam eos inclusit, velut magis legitime sumturus de eis supplicium. *Plebs* vero, simulationem hanc esse rata, con-

A. U. 654. λυον τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀπουλήϊον ἔβαλλον, ἕως ἀπέκτειναν· ταμίαν τε, καὶ δήμαρχον, καὶ στρατηγὸν, ἔτι περικειμένους τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς.

XXXIII. Πολὺς δὲ καὶ ἄλλος ὅμιλος ἐν τῇ στάσει διέφθαρτο, καὶ δήμαρχος ἕτερος, τοῦ Γράκχου παῖς εἶναι νομιζόμενος, πρώτην δημαρχῶν ἐκείνην ἡμέραν· οὐδένα ἔτι ὠφελούσης οὔτε ἐλευθερίας, οὔτε δημοκρατίας, οὔτε νόμων, οὔτε ἀξιώσεως, οὔτε ἀρχῆς· ὅπου καὶ ἡ τῶν δημάρχων, ἔς τε κώλυσιν ἁμαρτημάτων καὶ ἐς ἐπικούρησιν τῶν δημοτῶν γενομένη, ἱερὰ καὶ ἄσυλος οὖσα, τοιάδε ὕβριζε, καὶ τοιάδε ἔπασχεν. Ἀναιρεθέντων δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀπουλήϊον, ἡ μὲν βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐκεκράγεσαν καταλαλεῖν Μέτελλον. Πούπλιος δὲ Φούριος δήμαρχος, οὐδ' ἐλευθέρου πατρὸς, ἀλλ' ἐξελευθέρου, θρασέως ἐνίστατο αὐτοῖς· καὶ οὐδὲ Μετέλλου, τοῦ Μετέλλου παιδὸς, ἱκετεύοντος αὐτὸν ἐν ὄψει τοῦ δήμου, καὶ δακρύοντος, καὶ τοῖς ποσὶ προσπίπτοντος, ἐνεκλάσθη. Ἀλλ' ὁ μὲν παῖς

ἐκ τῆσδε

Lin. 86. οὐδέ ἔτι (*sic*) *Aug.* *L.* 91 *sq. pro* τῶν ἀμφὶ τὸν *dant* τῶν δημάρχων τὸν *Edd. Cand. puto & Ven. Verum dedit Aug.* *L.* 93. Πόπλιος *Edd. Ibid.* Φρούριος *constanter Aug. Ven. Reg. B.*

vulso tecto curiæ, *Apulejum cum suis*, Quæstorem, Tribunum plebis, Prætorem, etiam tum ornatos magistratuum insignibus, injectis tegulis *interemit.*

33. Eadem seditione periit & alia multa turba, & in ea tribunus ille Gracchi filius habitus, primo initi magistratus die; non libertate sua quemquam amplius tuente, non reipublicæ forma, non legibus, non dignitate, non magistratu: quandoquidem & tribunitia potestas, cohibendis sceleribus & protegendæ plebi inventa, ac sacrosancta habita, jam & ipsa tales patrabat injurias, & ab aliis talia patiebatur. Occiso *Apulejo* cum suis; senatus populusque clamabant, revocandum esse ab exilio *Metellum.* At *P. Furius* tribunus plebis, ne ingenuo quidem patre natus, sed liberto, præfracte eis resistebat; etiam *Metellum*, ejus *filium*, *supplicem* in conspectu populi ad genua sibi cum lacrymis provolutum, aspernatus. Quo factum est, ut hic quidem

tam

ἐκ τῆσδε τῆς ὄψεως Εὐσεβὴς ἐς τὸ ἔπειτα ἐκλήθη. Τοῦ δ᾽ ἐπιόντος ἔτους, Φούριον μὲν ἐπὶ τῷδε ἐς δίκην Γάϊος Κανουλήϊος δήμαρχος ὑπῆγε· καὶ ὁ δῆμος, οὐδὲ τοὺς λόγους ὑπομείνας, διέσπασε τὸν Φούριον. οὕτως αἰεί τι μύσος ἑκάστου ἔτους ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐγίγνετο. Μετέλλῳ δ᾽ ἡ κάθοδος ἐδόθη. καί φασιν, αὐτῷ τὴν ἡμέραν οὐκ ἀρκέσαι, περὶ τὰς πύλας δεξιουμένῳ τοὺς ἀπαντῶντας. Τρίτον μὲν δὴ τόδε ἔργον ἐμφύλιον ἦν τὸ Ἀπουληΐου, μετὰ δύο τὰ Γράκχεια, καὶ τοσάδε εἴργαστο Ῥωμαίους. A. U. 655.

XXXIV. Οὕτω δ᾽ ἔχουσιν αὐτοῖς, ὁ Συμμαχικὸς καλούμενος Πόλεμος ἐπιγίγνεται, ἐθνῶν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν πολλῶν· ἀρξάμενός τε παραδόξως, καὶ ἀθρόως ἐπὶ μέγα προελθὼν, καὶ τὰς στάσεις ἐν Ῥώμῃ σβέσας ὑπὸ δέους ἐπὶ πολύ. λήγων δὲ καὶ ὅδε στάσεις τε ἄλλας καὶ στασιάρχας δυνατωτέρους ἀνέθρεψεν, οὐ νόμων εἰσηγήσεσιν ἔτι, οὐδὲ δημοκοπίαις, ἀλλ᾽ ἀθρόοις στρατεύμασι κατ᾽ ἀλλήλων χρωμένους. Καὶ αὐτὸν διὰ τάδε συνήγαγον ἐς

Lin. 3. ἔτους *carent Edd. dedit Aug.* *L.* 6. ἔργον *caret Aug.* *L.* 7. Ῥωμαίοις *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 13. ἀνέτρεψεν *Edd. invitis MSS.*

tam miſerabili ſpecie *Pii cognomen* adeptus ſit; *Furius* vero, quum ob iſtam pertinaciam, exacto magiſtratus ſui anno, a C. Canulejo tribuno plebis apud populum reus ageretur, ne exſpectata quidem defenſione *diſcerptus* ſit *a furente multitudine.* Sic quolibet anno novum aliquod in foro committebatur piaculum. *Metello* vero *conceſſus* eſt *in patriam reditus*: ferturque, integram diem non ſuffeciſſe gratulationibus amicorum ad portam eum excipientium. Tertia hæc fuit *diſſenſio* civium *Apulejana*; quæ, poſt duas illas Gracchanas, tali modo Romæ graſſata eſt.

34. Supervenit mox SOCIALE, quod vocatur, BELLUM, *ex conſpiratione multorum Italiæ populorum* conflatum. Id, ut inſperato exortum, ita ſubito in immenſum auctum, urbanas ſeditiones novo terrore aliquantiſper ſopiit: finitum vero, alias turbas excivit, ductu potentiorum principum; qui jam non promulgandis legibus, aut plebejis tumultibus, ſed totis exercitibus, ruebant in mutuam perniciem. Quapropter inferendum duxi his commentariis;

A. U. τήνδε τὴν συγγραφὴν, ἔκ τε τῆς ἐν Ῥώμῃ στάσεως ἀρξάμενον, καὶ ἐς πολὺ χείρονα στάσιν ἑτέραν ἐκπεσόντα.

629. Ἤρξατο δὲ ὧδε· Φούλβιος Φλάκκος ὑπατεύων, μάλιστα δὴ πρῶτος ὅδε ἐς τὸ φανερώτατον ἠρέθιζε τοὺς Ἰταλιώτας ἐπιθυμεῖν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας, ὡς κοινωνοὺς τῆς ἡγεμονίας ἀντὶ ὑπηκόων ἐσομένους. εἰσηγούμενος δὲ τὴν γνώμην, καὶ ἐπιμένων αὐτῇ καρτερῶς, ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπί τινα στρατείαν ἐξεπέμφθη διὰ τόδε. ἐν ᾗ τῆς ὑπατείας αὐτῷ δεδαπανημένης, ὅδε καὶ δημαρχεῖν εἵλετο μετ' αὐτὴν, καὶ ἔπραξε γενέσθαι σὺν Γράκχῳ τῷ νεωτέρῳ, τοιάδε ἄλλα ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας ἐσφέροντι κἀκείνῳ. Ἀναιρεθέντοιν δὲ ἀμφοῖν, ὥς μοι προείρηται, πολὺ μᾶλλον ἠρέθιστο ἡ Ἰταλία· οὔτε γὰρ ἠξίουν ἐν ὑπηκόων, ἀντὶ κοινωνῶν, εἶναι μέρει, οὔτε Φλάκκον καὶ Γράκχον ὑπὲρ αὐτῶν πολιτεύοντας τοιάδε παθεῖν.

663. XXXV. Ἐπὶ δὲ ἐκείνοις καὶ Λίβιος Δροῦσος δημαρχῶν, ἀνὴρ ἐπιφανέστατος ἐκ γένους, δεηθεῖσι τοῖς Ἰταλιώταις

Lin. 24. ὁ δὲ καὶ δημ. *Regii, Aug.* *L.* 28 *ſq.* ἀντὶ κοινῶν *Edd.*

tum quod ex urbana ſeditione natum ſit, tum quod in aliam longe nocentiorem evaſerit. Ejus *Belli* fuit *initium* hujuſmodi. *Fulvius Flaccus* in conſulatu ſuo primus omnium aperte Italicis ſociis injecerat civitatis Romanæ cupidinem; ſperantibus, ſic ſe non amplius ſubditos fore, ſed imperii participes. De qua ſententia quum referret ad ſenatum, & in ea firmiter perſtaret; ob eam rem a ſenatu ad bellum quoddam adminiſtrandum eſt ablegatus. Quo bello cum abſumtum eſſet *Flacco* tempus conſulatus; tribunatum plebis idem ambiit; effecitque, ut *Graccho* minori collega daretur, qui & ipſe alias leges in favorem Italicorum promulgavit. Utroque autem cæſo, quemadmodum ſupra eſt expoſitum, multo magis irritati ſunt ſociorum animi. Indigne enim ferebant, & ſe pro ſubditis magis quam pro ſociis haberi, & *Flaccum Gracchumque*, ipſorum commoda publice curantes, tam miſerabili mulctatos exitio.

35. Poſt illos *Livius Druſus*, *tribunus plebis*, vir genere nobilis, *ſociis* flagitantibus *legem de civitate eis danda*

νόμον αὖθις εἰσενεγκεῖν περὶ τῆς πολιτείας ὑπέσχετο. τούτου γὰρ δὴ μάλιστα ἐπεθύμουν, ὡς ἑνὶ τῷδε αὐτίκα ἡγεμόνες ἀντὶ ὑπηκόων ἐσόμενοι. ὁ δὲ, τὸν δῆμον ἐς τοῦτο προθεραπεύων, ὑπήγετο ἀποικίαις πολλαῖς ἔς τε τὴν Ιταλίαν καὶ Σικελίαν, ἐψηφισμέναις μὲν ἐκ πολλοῦ, γεγονυίαις δὲ οὔπω. τήν τε βουλὴν καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ μάλιστα δὴ τότε ἀλλήλοις διὰ τὰ δικαστήρια διεφέροντο, ἐπὶ κοινῷ νόμῳ συναγαγεῖν ἐπειρᾶτο· σαφῶς μὲν οὐ δυνάμενος ἐς τὴν βουλὴν ἐπανενεγκεῖν τὰ δικαστήρια, τεχνάζων δ᾽ ἐς ἑκατέρους ὧδε· Τῶν βουλευτῶν διὰ τὰς στάσεις τότε ὄντων μόλις ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, ἑτέρους τοσούσδε αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἱππέων εἰσηγεῖτο ἀριστίνδην προσκαταλεγῆναι, καὶ ἐκ τῶνδε πάντων ἐς τὸ μέλλον εἶναι τὰ δικαστήρια. εὐθύνας τε ἐπ᾽ αὐτῶν γίγνεσθαι δωροδοκίας, προσέγραφεν· ἐγκλήματος ἴσα δὴ καὶ ἀγνοουμένου, διὰ τὸ ἔθος τῆς δωροδοκίας ἀνέδην ἐπιπολαζούσης. Ὁ μὲν δὴ τάδε πρὸς ἑκατέρους ἐπενόει· περιῆλθε δὲ ἐς τὸ

A. U. 663.

Lin. 33. περὶ πολιτείας *Edd.* τῆς *del. Aug.* *L.* 41. ἐπενεγκεῖν *Aug. Reg. B.* *L.* 43. ἀμφὶ τῶν τριακοσίων, τοσούσδε ἑτέρους *Edd. Correxi ex Aug.* *L.* 44 *ſq.* & *l.* 51. προκαταλεγ. *Edd. Rectius Aug.*

rurſus promulgare eſt *pollicitus.* Id enim maxime cupiebant, quaſi hac una ratione imperii participes futuri pro ſubditis. Tribunus, eo conſilio gratiam plebis præoccupans, multas colonias deducebat in Italiam & Siciliam; decretas quidem jam ante, ſed dilatas hactenus. Senatum quoque & equeſtrem ordinem, tunc maxime propter judicia diſſidentes, conabatur æquis conditionibus invicem conciliare. Et quum ſenatui palam reſtituere judicia non poſſet, arte utroſque adgreſſus eſt. Nam quoniam ſenatores, propter crebras ſeditiones, vix trecentorum explebant numerum; promulgavit legem *Druſus*: „ut par numerus ex equeſtri ordine in ſenatum adſciſceretur, delectu optimorum habito; atque ex his omnibus in poſterum legerentur judices." Adjecitque legi, ut „ab eiſdem etiam de corruptelis judicum quæſtiones exercerentur;" quod malum jam pæne inter crimina haberi deſierat, corruptelarum conſuetudine effuſe graſſante. Hæc ad gratiam ab utriſque ineundam tentanti *Druſo*, res præter opinionem ceſſit in

A. U. 663. ἐναντίον αὐτῷ. ἥ τε γὰρ βουλὴ χαλεπῶς ἔφερεν, ἀθρόως αὐτῇ τοσούσδε προσκαταλεγῆναι, καὶ ἐξ ἱππέων ἐς τὸ μέγιστον ἀξίωμα μεταβῆναι· οὐκ ἀδόκητον ἡγουμένη, καὶ βουλευτὰς γενομένους, κατὰ σφᾶς ἔτι δυνατώτερον τοῖς προτέροις βουλευταῖς στασιάσειν. οἵ τε ἱππεῖς ὑπώπτευον, ὅτι τῇδε τῇ θεραπείᾳ πρὸς τὸ μέλλον ἐς τὴν βουλὴν μόνην τὰ δικαστήρια ἀπὸ τῶν ἱππέων περιφέροιτο· γευσάμενοί τε κερδῶν μεγάλων καὶ ἐξουσίας, οὐκ ἀλύπως τὴν ὑπόνοιαν ἔφερον. τό τε πλῆθος αὐτῶν ἐν ἀπορίᾳ σφᾶς ἐποίει καὶ ὑποψίᾳ πρὸς ἀλλήλους, τίνες ἀξιώτεροι δοκοῦσιν ἐς τοὺς τριακοσίους καταλεγῆναι· καὶ τοῖς λοιποῖς φθόνος ἐς τοὺς κρείττονας ἐσῄει. ὑπὲρ ἅπαντα δ' ἠγανάκτουν ἀναφυομένου τοῦ τῆς δωροδοκίας ἐγκλήματος, ὃ τέως ἡγοῦντο καρτερῶς ὑπὲρ αὐτῶν πρόρριζον ἐσβέσθαι.

XXXVI. Οὕτω μὲν δὴ καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ ἡ βουλή, καίπερ ἔχοντες ἀλλήλοις διαφόρως, ἐς τὸ Δρούσου μῖσος συνεφρόνουν· καὶ μόνος ὁ δῆμος ἔχαιρε ταῖς ἀποικίαις.

*Lin.*61. κρείσσονας *Aug.* *L.*63. ὑπ' αὐτῶν *ſcribendum monuit Muſgr.* *L.*67. συνεφώνουν *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

contrarium. Nam & *ſenatus* moleſte ferebat, ſubito tantum numerum equitum cooptari debere in ordinem ampliſſimum; quos veriſimile erat, nova dignitate auctos, parum conſenſuros cum veteribus ſenatoribus. *Equites* contra ſuſpicabantur, eo pertinere iſtud tribuni obſequium, ut poſthac ad ſenatum ſolum, excluſis equitibus, judicia transferantur; eamque ſuſpicionem, deguſtatis jam lucris non mediocribus una cum potentia, ægre patiebantur. Ad hæc quum numeroſus eſſet equitum ordo, anxie multi atque ſuſpicioſe quærebant, quinam tandem, ut ceteris digniores, in trecentorum numerum eſſent adſciſcendi? & prælatos ſecutura erat reliquorum invidia. Sed nihil æque reddebat ſollicitos, ac revocari largitionum crimen ad tribunalia, quod ad eum diem, magno ſuo labore, & ſuam quidem in gratiam, penitus antiquatum putaverant.

36. Ita factum eſt, ut, quamvis male alioquin conveniret *ſenatui* cum *equitibus*, conſpiraret tamen uterque ordo in *Druſi odium*; ſola plebe gaudente coloniis.

Οἱ Ἰταλιῶται δ', ὑπὲρ ὧν δὴ καὶ μάλιστα ὁ Δροῦσος ταῦτα ἐτέχναζε, καὶ οἵδε περὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀποικίας ἐδεδοίκεσαν, ὡς τῆς δημοσίας Ῥωμαίων γῆς (ἣν, ἀνέμητον οὖσαν ἔτι, οἱ μὲν ἐκ βίας, οἱ δὲ λανθάνοντες, ἐγεώργουν) αὐτίκα σφῶν ἀφαιρεθησομένης, καὶ πολλὰ καὶ περὶ τῆς ἰδίας ἐνοχλησόμενοι. Τυῤῥηνοί τε καὶ Ὀμβρικοὶ, ταὐτὰ δειμαίνοντες τοῖς Ἰταλιώταις, καὶ, ὡς ἐδόκει, πρὸς τῶν ὑπάτων ἐς τὴν πόλιν ἐπαχθέντες, ἔργῳ μὲν ἐς ἀναίρεσιν Δρούσου, λόγῳ δ' ἐς κατηγορίαν, τοῦ νόμου φανερῶς κατεβόων, καὶ τὴν τῆς δοκιμασίας ἡμέραν ἀνέμενον. Ὧν ὁ Δροῦσος αἰσθανόμενός τε, καὶ οὐ θαμινὰ προϊὼν, ἀλλ' ἔνδον ἐν περιπάτῳ βραχὺ φῶς ἔχοντι χρηματίζων ἀεὶ, καὶ περὶ ἑσπέραν τὸ πλῆθος ἀποπέμπων, ἐξεβόησεν ἄφνω, πεπλῆχθαι· καὶ λέγων ἔτι, κατέπεσεν. εὑρέθη δὲ ἐς τὸν μηρὸν αὐτῷ σκυτοτόμου μαχαίριον ἐμπεπηγμένον. *A. U. 663.*

XXXVII. Οὕτω μὲν δὴ καὶ Δροῦσος ἀνῄρητο δημαρ-

Lin. 72. καὶ, *post* καὶ πολλὰ, *adjeci ex Aug.* *L.* 76. *post* τοῦ νόμου, *non ante, distingunt edit.* 2. 3. *Plane non disting. edit.* 1. *Secutus sum Aug.* *L.* 78. αἰσθόμενός τε *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 81. πεπῆχθαι *edit.* 1.

Jam vero & *socii Italici*, quorum in gratiam potissimum hæc machinabatur tribunus, timebant sibi a lege de coloniis: quippe per eam futurum erat, ut protinus ipsis ager Romanorum publicus, (quem nondum divisum alii per vim occupatum, alii dissimulanter, colebant,) eriperetur; ac de privatis etiam possessionibus multæ ipsis molestiæ exhiberentur. Et Etrusci Umbrique, eadem cum Italicis timentes, quum a Consulibus, ut putabatur, in urbem essent acciti, revera quidem ad interficiendum *Drusum*, specie vero ad legem ejus accusandam, palam reclamabant, & exspectabant comitia. Quas res intelligens *Drusus*, quum raro in publicum procederet, sed domi suæ in atrio nonnihil obscuro multitudinem, quæ se volebat, admittens, sub vesperam dimittere eamdem soleret; accidit, ut subito, *ictum se esse*, exclamaret, & dicto citius corrueret. Et in jacentis femore infixus culter sutorius deprehensus est.

37. Ita quidem & *Drusus*, tribunatu plebis fungens, *in-*

A. U. 663. χῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς ἐπίβασιν ἐς συκοφαντίαν τῶν ἐχθρῶν τὸ πολίτευμα αὐτοῦ τιθέμενοι, Κόϊντον Οὐάριον δήμαρχον ἔπεισαν εἰσηγήσασθαι, κρίσεις εἶναι κατὰ τῶν τοῖς Ἰταλιώταις ἐπὶ τὰ κοινὰ φανερῶς ἢ κρύφα βοηθούντων· ἐλπίσαντες τοὺς δυνατοὺς ἅπαντας αὐτίκα εἰς ἔγκλημα ἐπίφθονον ὑπάξεσθαι, καὶ δικάσειν μὲν αὐτοὶ, γενομένων δ᾽ ἐκείνων ἐκποδὼν, δυνατώτερον ἔτι τῆς πόλεως ἐπάρξειν. Τὸν μὲν δὴ νόμον ἀπαγορευόντων τῶν ἑτέρων δημάρχων μὴ τίθεσθαι, περιστάντες οἱ ἱππεῖς σὺν ξιφιδίοις γυμνοῖς ἐκύρωσαν. ὡς δ᾽ ἐκεκύρωτο, αὐτίκα τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν βουλευτῶν ἐπεγράφοντο κατήγοροι. καὶ Οὐήστιας μὲν οὐδ᾽ ὑπακούσας, ἑκὼν ἔφευγεν, ὡς οὐκ ἐκδώσων ἑαυτὸν ἐς χεῖρας ἐχθρῶν. καὶ Κότλας, ἐπ᾽ ἐκείνῳ, παρῆλθε μὲν ἐς τὸ δικαστήριον· σεμνολογήσας δὲ ὑπὲρ ὧν ἐπεπολίτευτο, καὶ λοιδορησάμενος τοῖς ἱππεῦσι φανερῶς, ἐξῄει τῆς πόλεως καὶ ὅδε πρὸ τῆς ψήφου.

Lin. 86. Κόϊντον Οὐαλέριον *vulgo omnes. Correxi, monente Pighio. L.* 92. ὑπάρξειν *Edd. ex Reg. A. L.* 96. Οὐΐστιας *Edd. & MSS. Ibid.* οὐχ ὑπακούσας *Edd. Prætuli Aug. L.* 1. φανερῶς ἐξῄει *conjungunt & a præcedd. ſeparant Aug. Reg. B:*

teremtus eſt. Ceterum equites, iſtud ejus inſtitutum in calumniarum materiam contra inimicos vertendo, auctores fuerunt *Q. Vario* tribuno plebis promulgandi *legem, de reis faciendis quotquot ſociis Italicis*, viam ad rempublicam adfectantibus, *clam palamve faviſſent.* Sperabant enim, mox potentiſſimum quemque objiciendum accuſatoribus, ſibique de tam invidioſo crimine fore judicium; & ſublatis per eam occaſionem inimicis, majorem etiam poſthac fore ſuam in republica potentiam. Cui rogationi quum intercederent ceteri tribuni; equites undique ſtrictas ſicas intentando, effecerunt ut lex perferretur. Et lege perlata, exſtiterunt protinus, qui illuſtrioribus quibuſque ex ſenatoribus actiones intenderent. Ex his *Beſtia* ſua ſponte *in exilium abiit*, contemtis in jus vocantibus, quod ſe nollet inimicorum credere poteſtati. Poſt eum *Cotta* comparuit quidem in judicio: ſed, luculenta ratione reddita adminiſtratæ a ſe reipublicæ, palam invectus in equites, Urbem & hic reliquit, non exſpectatis judicum de ſe ſuffra-

Μούμμιος δ', ὁ τὴν Ἑλλάδα ἑλὼν, αἰσχρῶς ἐνεδρευθεὶς ὑπὸ τῶν ἱππέων, ὑποσχομένων αὐτὸν ἀπολύσειν, κατεκρίθη φεύγειν, καὶ ἐν Δήλῳ διεβίωσεν. A. U. 663.

XXXVIII. Ἐπιπολάζοντος δ' ἐς πολὺ τοῦ κακοῦ κατὰ τῶν ἀρίστων, ὅ τε δῆμος ἤχθετο, τοιῶνδε καὶ τοσάδε εἰργασμένων ἀνδρῶν ἀθρόως ἀφαιρούμενος. καὶ οἱ Ἰταλοὶ, τοῦ τε Δρούσου πάθους πυνθανόμενοι, καὶ τῆς ἐς τὴν φυγὴν τούτων προφάσεως, οὐκ ἀνασχετὸν σφίσιν ἔτι ἡγούμενοι τοὺς ὑπὲρ σφῶν πολιτεύοντας τοιάδε πάσχειν, οὐδ' ἄλλην τινὰ μηχανὴν ἐλπίδος ἐς τὴν πολιτείαν ἔτι ὁρῶντες, ἔγνωσαν ἀποστῆναι Ῥωμαίων ἄντικρυς, καὶ πολεμεῖν αὐτοῖς κατὰ κράτος. κρύφα τε διεπρεσβεύοντο, συντιθέμενοι περὶ τῶνδε, καὶ ὅμηρα διέπεμπον ἐς πίστιν ἀλλήλοις. Ὧν ἐς πολὺ μὲν οὐκ ἐπήσθοντο Ῥωμαῖοι διὰ τὰς ἐν ἄστει κρίσεις τε καὶ στάσεις. ὡς δ' ἐπύθοντο, περιέπεμπον ἐς τὰς πόλεις ἀπὸ σφῶν τοὺς ἑκάστοις μά-

Lin. 4. ἐν τῇ Δήλῳ *Edd. Rectius Aug. Ibid.* διεβίβασεν *Reg. B. L. 6.* τοσῶνδε εἰργασμ. *Edd. Correxi ex Aug. L. 8.* τοῦδε Δρούσου *Aug. in contextu, male. Vera lectio in ora libri. L. 15.* μὲν *carent Edd. dedit Aug. Ib.* οὐκ ἐπύθοντο Ῥωμ. *Edd. Prætuli Aug. L. 16.* τε *ad* κρίσεις *adjeci ex Aug.*

giis. *Mummius* vero *Achaicus* turpiter illuſus ab judicibus, eum ſe abſoluturos pollicitis, *exilio multatus* eſt, & Deli dein vitam exegit.

38. Hoc malo in optimum quemque magis magiſque graſſante, plebs permoleſte ferebat, orbari ſe ſubito tot virorum tam præclare de republica meritorum præſentia. *Italici* vero *ſocii*, cognito & Druſi caſu, & cauſa quæ horum virorum exilio prætendebatur; non amplius ferendum rati, ut tam indignis modis tractentur qui ſuam cauſam ſuſciperent; neque vero aliam viam amplius ad obtinendum jus civitatis cernentes; *decreverunt, a populo Romano palam deficere*, eique bellum inferre totis viribus. Itaque per occultas legationes *fœdus ineunt*, & fœdera *datis ultro citroque obſidibus* confirmant. Quæ res ſero cognita eſt in Urbe, judiciis ſeditionibuſque intenta. Tandem re intellecta, ſenatus certos homines, qui cum quaque civitate maxime conjuncti eſſent, per civitates

A. U. 663. λιστα ἐπιτηδείους, ἀφανῶς τὰ γιγνόμενα ἐξετάζειν. Καί τις ἐκ τούτων, μειράκιον ὅμηρον ἰδὼν ἐξ Ἄσκλου πόλεως ἐς ἑτέραν ἀγόμενον, ἐμήνυσε τῷ περὶ τὰ χωρία ἀνθυπάτῳ Σερουϊλίῳ. ἦσαν γάρ, ὡς ἔοικε, τότε καὶ τῆς Ἰταλίας ἄρχοντες ἀνθύπατοι κατὰ μέρη· ὃ καὶ Ἀδριανὸς ἄρα μιμούμενος ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν Ῥωμαίοις ἡγούμενος, ἀνεκαίνισε, καὶ μετ' αὐτὸν ἐπέμεινεν ἐς βραχύ. Ὁ δὲ Σερουΐλιος, θερμότερον ἐσδραμὼν ἐς τὸ Ἄσκλον, καὶ πανηγυρίζουσι τοῖς Ἀσκλαίοις χαλεπῶς ἀπειλῶν, ἀνῃρέθη, ὡς ὑπὸ ἤδη πεφωραμένων. ἐπανῃρέθη δ' αὐτῷ καὶ Φοντήϊος, ὃς ἐπρέσβευεν αὐτῷ· καλοῦσι δ' οὕτω τοὺς τοῖς ἡγεμόσι τῶν ἐθνῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἑπομένους ἐς βοήθειαν. Πεσόντων δὲ τῶνδε, οὐδὲ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων τις ἦν φειδώ· ἀλλὰ τοὺς παρὰ σφίσι πάντας οἱ Ἀσκλαῖοι συνεκέντουν ἐπιτρέχοντες, καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς διήρπαζον.

664. XXXIX. Ἐκραγείσης δὲ τῆς ἀποστάσεως, ἅπαντα ὅσα τοῖς Ἀσκλαίοις ἔθνη γείτονα ἦν, συνεξέφανε τὴν πα-

Lin. 22. Ανδριανὸς *Aug.* & *sic alibi.* *L.* 23. τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμ. *Edd.* & *carent* ἀρχήν. *L.* 28 *sq.* δ' οὕτως *Edd.* *Melius Aug.*

circummisit, ut veluti aliud agendo explorarent, quæ gererentur. Ex his unus, conspicatus adolescentem Asculanum, pro obside in aliam urbem ductum, indicavit *Servilio*, *pro consule* agenti in eis regionibus. Adparet enim, tunc quoque *regiones Italiæ distributas fuisse proconsulibus:* qui *mos* quidem longo post tempore *renovatus* est *ab Adriano Imperatore*, sed non diu post ejus obitum duravit. *Servilius* propere oppidum ingressus, & *Asculanos*, solenne patrium tunc celebrantes, *minis deterrere conatus*, ab eis *interficitur*, quod proditam jam defectionem intelligerent: *simul*que *Fontejus*, *legatus* ipsius, interiit. (Sic autem a Romanis vocantur, qui ex senatorio ordine, ut adjutores, sequuntur hos, qui præsunt provinciis.) His sublatis, nemini Romanorum, qui tum *Asculi* erant, parcitum est: omnes eodem oppidanorum impetu confossi, bona eorum direpta sunt.

39. Itaque aperta jam defectione, omnes finitimi *arma* palam *corripiunt*, *Marsi*,

ρασκευὴν, Μάρσοι τε καὶ Πελιγνοὶ καὶ Οὐησῖνοι καὶ Μαῤῥουκῖνοι, καὶ ἐπὶ τούτοις Πικεντῖνοι καὶ Φερεντανοὶ καὶ Ἱρπῖνοι καὶ Πομπηϊανοὶ καὶ Οὐενούσιοι καὶ Ἰάπυγες, Λευκανοί τε καὶ Σαυνῖται, χαλεπὰ Ῥωμαίοις καὶ πρὶν ἔθνη γενόμενα· ὅσα τε ἄλλα ἀπὸ Λίριος ποταμοῦ, ὃν νῦν μοι δοκοῦσι Λίτερνον ἡγεῖσθαι, ἐπὶ τὸν μυχόν ἐστι τοῦ Ἰονίου κόλπου πεζεύοντι καὶ περιπλέοντι. Πέμψασι δ᾽ αὐτοῖς ἐς Ῥώμην πρέσβεις, αἰτιωμένους, ὅτι πάντα Ῥωμαίοις εἰς τὴν ἀρχὴν συνεργασάμενοι, οὐκ ἀξιοῦνται τῆς τῶν βεβοηθημένων πολιτείας, ἡ βουλὴ μάλα καρτερῶς ἀπεκρίνατο· Εἰ μεταγιγνώσκουσι τῶν γεγονότων, πρεσβεύειν ἐς αὐτήν· ἄλλως δὲ μή. Οἱ μὲν δὴ, πάντα ἀπογνόντες, ἐς παρασκευὴν καθίσταντο. καὶ αὐτοῖς, ἐπὶ τῷ κατὰ πόλιν στρατῷ, κοινὸς ἦν ἱππέων τε καὶ πεζῶν ἕτερος ἐς δέκα μυριάδας. Καὶ Ῥωμαῖοι τὸν ἴσον αὐτοῖς ἀντεξέπεμ- A. U. 664.

Lin. 36 Μαγκλῖνοι *Edd.* Malini *Cand.* Παγκλῖνοι *Aug. Correxi* Πελιγνοὶ *cum Gelen. & Cluvero. Ibid.* Οὐΐσινοι *Edd. & MSS. L.* 37. Φερεντρανοὶ *Reg. A.* Φερεντράνοι *Reg. B.* Φερετράνοι *Aug.* Ferentani *Cand.* Φρεντανοὶ *repositum voluit Cluverus. Ibid. sq.* Ἰρπῖνοι, *cum leni spiritu, Edd. & MSS. Sed* Hirpini *Cand. Adjeci in Græco adspirationem, quam alibi præstat Reg. B. L.* 39. Σαμνῖται *Edd. invit. MSS.* Σαυνῖται *Reg. A. L.* 40. ὅση τε ἄλλη *Edd. Rectius Aug. L.* 41. ὃς ἐπὶ τὸν μυχ. *Edd. Delevi* ὃς *cum Aug. L.* 43. αἰτιωμένοις *Reg. B.*

Peligni, *Vestini*, *Marrucini*: eos sequuntur *Picentes*, *Frentani*, *Hirpini*, *Pompejani*, *Venusini*, *Apuli*, *Lucanique* & *Samnites*, nationes jampridem Romanis infensæ: denique quidquid populorum a *Liri*, (qui nunc ut puto *Liternus* est,) usque ad intimum Adriaticum sinum, sive mediterranea Italiæ tenet, sive oram maritimam. Qui quum Romam legatos misissent conquestum, quod, *quorum insigni opera atque auxilio Romanum partum sit imperium, ne ad jus quidem civitatis ab his, qui a se adjuti essent, admitterentur*; fortiter omnino responsum a senatu est: *Si resipuissent ab inceptis, legatos mittere posse*; *sin minus, supersederent.* Hi igitur, nulla alia spe reliqua, ad bellum parandum sese convertunt. Et habebant, præter copias quæ singulis civitatibus præsidio erant, communem exercitum peditum equitumque centenorum fere millium. Cui numero parem populus Romanus emisit, tam ex ur-

A. U. 664. πον, ἀπό τε σφῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἔτι συμμαχούντων σφίσιν ἐθνῶν τῆς Ἰταλίας.

XL. Ἡγοῦντο δὲ Ῥωμαίων μὲν ὕπατοι Σέξτος τε Ἰούλιος Καῖσαρ, καὶ Πούπλιος Ῥουτίλιος Λοῦπος· ἄμφω γὰρ ὡς ἐς μέγαν δὴ καὶ ἐγχώριον πόλεμον ἐξῄεσαν, ἐπεὶ καὶ τὰς πύλας οἱ ὑπόλοιποι καὶ τὰ τείχη διὰ χειρὸς εἶχον, ὡς ἐπ' οἰκείῳ καὶ γείτονι μάλιστα ἔργῳ. τό τε ποικίλον τοῦ πολέμου καὶ πολυμερὲς ἐνθυμούμενοι, ὑποστρατήγους τοῖς ὑπάτοις συνέπεμψαν τοὺς τότε ἀρίστους· ὑπὸ μὲν Ῥουτιλίῳ Γναῖόν τε Πομπήϊον, τὸν πατέρα Πομπηΐου τοῦ Μάγνου παρονομασθέντος, καὶ Κόϊντον Καιπίωνα, καὶ Γάϊον Περπένναν, καὶ Γάϊον Μάριον, καὶ Οὐαλέριον Μεσσάλαν· ὑπὸ δὲ Σέξτῳ Καίσαρι Πούπλιον Λέντλον, ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρος, καὶ Τίτον Δίδιον, καὶ Λικίνιον Κράσσον, καὶ Κορνήλιον Σύλλαν, καὶ Μάρκελλον

Lin. 53. μὲν *caret Reg. B.* *Ibid. Mallem* Ῥωμαίων μὲν οἱ ὕπατοι *Ibid. Prænomen* Σέξτος (*pro quo* Lucium *ponunt alii Scriptores*) *& hoc loco & constanter deinceps exhibent Edd. Cand. & MSSti nostri; & videtur ab Appiano esse, non ex librariorum errore. L.* 54. Πόπλιος *h. l. Edd. & MSS. Ibid.* Λοῦππος *Aug. L.* 55. ὡς ἐς μέγαν τε καὶ ἐμφύλιον πόλεμον *Aug. cum quo in* ἐμφύλιον *pro* ἐγχώριον *consentit Ven. L.* 58. τό τε ποικίλον περὶ τοῦ νόμου καὶ πολυμερὲς *Edd. cum Reg. A. Cand. puto & Ven. Tria verba* περὶ τοῦ νόμου *absunt a Reg. B. nec aliud quidpiam pro eis adest. Verum dedit Aug. L.* 61 *sq.* Κεπίωνα *Edd. ex Reg. A. & sic deinceps constanter.* Καμπίωνα *b. l. Reg. B. qui deinde vel* Καπίωνα, *vel* Κηπίωνα, *vel utrumque dare solet.* Καπίωνα *Aug. & sic constanter deinceps. Ubique* αι *posui in prima syllaba. L.* 63. Πόπλιον *Edd. Prætuli Aug. & Reg. B.*

banis copiis, quam ex auxiliis sociorum qui in fide permanserant.

40. Et *Romanis* quidem *copiis præerant* SEX. JULIUS CÆSAR, & P. RUTILIUS LUPUS, *consules.* Ambobus enim tam gravis belli & in ipsa Italia grassantis imperium decretum est: & alii, tamquam in domestico & urbi proximo periculo, mœnia & portas præsidiis tenebant. Quum autem, varium fore bellum atque multiplex, adpareret; *legati* consulibus additi sunt, viri ejus ætatis spectatissimi: RUTILIO *Cn. Pompejus,* Magni pater, *Q. Cæpio, C. Perpenna, C. Marius, Valerius Messala:* SEX. CÆSARI, *P. Lentulus,* ipsius Cæsaris frater, *T. Didius, Licinius Crassus, Cornelius Sylla, M. Marcellus.*

ἐπὶ τοῖσδε. τοσοίδε μὲν δὴ τοῖς ὑπάτοις, διελόμενοι τὴν χώραν, ὑπεστρατήγουν. καὶ πάντας ἐπεπορεύοντο οἱ ὕπατοι· καὶ αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἑτέρους ὡς ἐς μέγαν ἀγῶνα ἔπεμπον ἑκάστοτε. Ιταλοῖς δ᾽ ἦσαν μὲν στρατηγοὶ καὶ κατὰ πόλεις ἕτεροι, κοινοὶ δ᾽ ἐπὶ τῷ κοινῷ στρατῷ καὶ τοῦ παντὸς αὐτοκράτορες Τίτος Λαφρήνιος, καὶ Γάϊος Ποντίλιος, καὶ Μάριος Ιγνάτιος, καὶ Κόϊντος Πομπαίδιος, καὶ Γάϊος Πάπιος, καὶ Μάρκος Λαμπώνιος, καὶ Γάϊος Ιουδακίλιος, καὶ Ἕριος Ασίνιος, καὶ Ουέττιος Κάτων. οἱ τὸν στρατὸν ὁμοίως μερισάμενοι, τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς ἀντεκαθέζοντο· καὶ πολλὰ μὲν ἔδρασαν, πολλὰ δ᾽ ἔπαθον. ὧν ἑκατέρων, ἐν κεφαλαίῳ φράσαι, τὰ ἀξιολογώτατα ἦν τοιάδε.

A. U. 664.

XLI. Ουέττιος μὲν Κάτων Σέξτον Ιούλιον τρεψάμενός τε καὶ δισχιλίους κτείνας, ἐπὶ Αἰσερνίαν ἤλασε, ῥωμαϊ-

Lin. 67. καὶ πάντες ἐπορεύοντο *Edd. ex Reg. A.* *L.* 70. καὶ, *ante* κατὰ πόλεις, *inserui ex Aug. Ven.* *L.* 71. Τίτος Αφράνιος *Edd. Cand. & h. l. MSS. Dedi id, in quo deinceps omnes MSSti nostri quater consentiunt.* *L.* 72. *pro* Γάϊος Ποντίλιος *temere dant* Γάϊος Πουτίλιος *edit.* 2. 3. & P. Ventidius *Gelen.* *Ibid. sq.* Πομπάδιος *Edd. Aug. & alibi Regii quoque, qui h. l.* Ποπάδιος. Pompedius *Cand. Restitui id, quod ab Auctore scriptum videbatur.* *L.* 74. Ουαδακίλιος *h. l. Aug. Ven.* *Ibid.* Ασίννιος *Aug.* *Ibid. & l.* 79. Ουέττιος *Edd. Prætuli Aug.* Vectius *Cand.* *L.* 75. *Forte* Σκάτων *legendum.* *L.* 80. Ασερνίαν *Edd. Cand.* Αρσερνίαν *Aug.*

Hi omnes ſub auſpiciis conſulum præerant Romanis copiis: &, quum ſua cuique provincia eſſet adtributa, ad inſpiciendos ſingulos ultro citroque proficiſcebantur conſules: &, ſubinde his ipſis alii quoque, velut in magno diſcrimine, ex urbe ſubmittebantur. *Sociis* vero, præter ſingularum civitatum prætores, *duces* erant communibus copiis cum ſummo imperio præfecti, *Titus Lafrenius* (vel Afranius,) *C. Pontilius*, *Marius Egnatius*; *Q. Pompadius*, *C. Papius*, *M. Lamponius*, *C. Judacilius*, *Herius Aſinius*, *Vettius Cato.* Qui, pariter copias inter ſe partiti, Romanis ducibus ſe opponebant. Et utrimque cum multa fortiter geſta, tum magnæ acceptæ clades ſunt. Quarum rerum quæ quidem memoratu præ ceteris dignæ videntur, compendio referam.

41. *Vettius Cato*, in fugam conjecto *Sex. Julio*, cæſiſque duobus millibus, adverſus *Æ-*

A. U. 664. ζουσαν. καὶ αὐτὴν οἱ μὲν συντάττοντες, Λεύκιός τε Σκιπίων, καὶ Λεύκιος Ακίλιος, θεραπόντων ἐσθῆτας ὑποδύντες, ἀπέδρασαν· χρόνῳ δὲ καὶ λιμῷ παρεστήσαντο οἱ πολέμιοι. Μάριος δὲ Ιγνάτιος Οὐέναφρον ἑλὼν ἐκ προδοσίας, ἔκτεινε δύο Ρωμαίων σπείρας ἐν αὐτῇ. Πρησενταῖος δὲ Πόπλιος Περπένναν μυρίων ἀνδρῶν ἡγούμενον ἐτρέψατο, καὶ ἔκτεινεν ἐς τετρακισχιλίους, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ πλέονος μέρους τὰ ὅπλα ἔλαβε· ἐφ' ὅτῳ Περπένναν Ρουτίλιος ὕπατος παρέλυσε τῆς στρατηγίας, καὶ τὸ μέρος τοῦ στρατοῦ Γαΐῳ Μαρίῳ προσέθηκε. Μάρκος δὲ Λαμπώνιος τῶν ἀμφὶ Λικίνιον Κράσσον ἀνεῖλεν ἐς ὀκτακοσίους, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐς Γρούμεντον πόλιν συνεδίωξε.

XLII. Γάϊος δὲ Πάπιος Νῶλάν τε εἷλεν ἐκ προδοσίας, καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ Ρωμαίοις, δισχιλίοις οὖσιν, ἐκήρυξεν, εἰ μεταθεῖντο, στρατεύσειν ἑαυτῷ. καὶ τούσδε μὲν

Lin. 81. ῥωμαΐζουσαν· καὶ αὐτήν· οἱ μὲν *Edd. Secutus sum distinctionem MS. Aug.* *L.* 82. Ακίλλιος *Edd. Prætuli Aug. Cand.* *L.* 83. παρεστήτο (*sic*) *Aug. deleto accentu qui prius syllabæ præcedenti fuerat inscriptus.* *L.* 84. Οὐενέφρανον *Edd. Cand.* Οὐενεφράνον *Aug. Reg. B. Verum nomen restitui.* *L.* 92. Τρουμέντον *edit.* 1. *cum MSS.* Τρούμεντον *edit.* 2. 3. Adrumetum *Cand. Correxi cum Gelenio, Cluv. Freinsh. Ibid.* ἐξεδίωξε *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 93. Νόλαν *Edd.* *L.* 95. μεταθοῖντο *Aug.*

serniam duxit, quæ tum in fide Romani populi perstabat. Eam civitatem qui ordinaverant, *L. Scipio* & *L. Acilius*, servorum habitu inde elapsi sunt: eamdemque, post diuturnam obsidionem, fame tandem ad deditionem compulerunt hostes. *Marius Egnatius*, *Venafro* per proditionem capto, duas ibi Romanas cohortes concîdit. *P. Presentejus Perpennam* cum decem millibus sibi occurrentem fugavit, cæsisque ad quater mille, reliquorum armis majori ex parte potitus est. Quamobrem Rutilius cos. ademto Perpennæ imperio, reliquias ejus exercitus C. Mario adtribuit. *M. Lamponius*, *Licinium Crassum* adgressus, octingentos ex ejus militibus prostravit, reliquos in *Grumentum* oppidum compulit.

42. *C. Papius*, *Nola* per proditionem occupata, Romanorum duobus millibus, qui in præsidio erant, per caduceatorem ad se transeundi pote-

ὁ Πάπιος μεταθεμένους ἐστράτευεν. οἱ δ᾽ ἡγεμόνες αὐτῶν, οὐχ ὑπακούσαντες τῷ κηρύγματι, ἐλήφθησαν αἰχμάλωτοι, καὶ λιμῷ πρὸς τοῦ Παπίου διεφθάρησαν. Πάπιος δὲ καὶ Σταβίας εἷλε, καὶ Μίντερνον, καὶ Σάλερνον, ἣ Ῥωμαίων ἄποικος ἦν· καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν αἰχμαλώτους τε καὶ δούλους ἐστράτευεν. ὡς δὲ καὶ Νουκερίας τὰ ἐν κύκλῳ πάντα κατέπρησεν· αἱ πλησίον αὐτῷ πόλεις, καταπλαγεῖσαι, προσετίθεντο, στρατιάν τε αἰτοῦντι παρέσχον ἐς μυρίους πεζοὺς, καὶ ἱππέας χιλίους. μεθ᾽ ὧν ὁ Πάπιος Ἀχέῤῥαις παρεκάθητο. Σέξτου δὲ Καίσαρος Γαλατῶν πεζοὺς μυρίους, καὶ Νομάδας Μαυρουσίους ἱππέας καὶ πεζοὺς προσλαβόντος τε καὶ χωροῦντος ἐπὶ τὰς Ἀχέῤῥας· ὁ Πάπιος Ὀξύνταν, υἱὸν Ἰογόρθου τοῦ Νομάδων ποτὲ βασιλέως, ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν Οὐενουσίᾳ φυλαττόμενον, ἤγαγεν ἐκ τῆς Οὐενουσίας· καὶ περιθεὶς αὐτῷ πορφύραν βασιλικὴν, ἐπεδείκνυ θαμινὰ τοῖς Νομάσι τοῖς σὺν Καί- A. U. 664.

Lin. 96. ἐστράτευσεν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 99. δὲ Καστάβίας *Edd. & MSS.* Castabulos *Cand.* *Ibid.* Μινοέρνον *Reg. B. Aug. Ven.* Λίτερνον *conjecit Freinsh.* *L.* 2. ὡς δὴ καὶ *Edd.* *L.* 3. ἃ αἱ πλησίον *Edd. Sic & Aug. sed in eo* ἃ *ab alia manu, ut videtur, adjectum est; quod delendum duxi.* ἃ καὶ πλ. *Reg. B.* *Ibid.* πλησίον αὐτῶν *Edd.* *L.* 8. καὶ *ante* πεζοὺς *carent Edd. & ad latus lineæ est asteriscus in edit.* 1. & 2. *Ibid. sq.* τὰς Ἀχέῤῥαις *Aug.* τοὺς Ἀχέῤῥας *Reg. B.* *L.* 9. Ὀξύντα *Aug.* Oxintam *Cand.*

ſtatem obtulit: & conditionem illi acceperunt, exceptis ducibus; quos comprehenſos victor necavit inedia. Idem *Papius* & *Stabias* cepit, & *Minturnas*, (ſ. Liternum) *Salernum*que, Romanam coloniam; captivoſque ex his oppidis factos, una cum ſervis, militum ſuorum numero adſcripſit. Hinc poſtquam & omnem circum *Nuceriam* pervaſtavit agrum; finitima oppida, ſimilis calamitatis metu, ad eum deſciverunt, & petenti auxilium miſerunt decem peditum millia, equites mille: quibus auctus *Papius* *Acerras* obſedit. Tum *Sex. Cæſar*, adſumtis Gallorum peditum decem millibus, & Mauretanis Numidis equitibus peditibuſque, caſtra cum eo prope Acerras contulit. *Papius* vero *Oxyntam*, *Jugurthæ filium*, regis olim Numidarum, e Venuſina in qua tum adſervabatur cuſtodia eductum, ornatumque purpura, oſtentabat ejus popularibus ſub Cæ-

A. U. 664. σαρι. πολλῶν δὲ ὡς πρὸς ἴδιον βασιλέα αὐτομολούντων ἀθρόως, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν Νομάδων ὡς ὑπόπτους ὁ Καῖσαρ ἐς Λιβύην ἀπέπεμψε. Παπίου δὲ πελάσαντος αὐτῷ σὺν καταφρονήσει, καὶ μέρος ἤδη τοῦ χάρακος διασπῶντος, τοὺς ἱππέας ἐκπέμψας κατ᾽ ἄλλας πύλας, ἔκτεινε τοῦ Παπίου περὶ ἑξακισχιλίους. καὶ ἐπὶ τῷδε Καῖσαρ μὲν ἐξ Ἀχερρῶν ἀνεζεύγνυεν. Ἰουδακιλίῳ δὲ ἐν Ἰαπυγίᾳ προσετίθεντο Κανύσιοι καὶ Οὐενούσιοι, καὶ ἕτεραι πόλεις πολλαί. τινὰς δὲ καὶ ἀπειθούσας ἐξεπολιόρκει, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς Ῥωμαίων τοὺς μὲν ἐπιφανεῖς ἔκτεινε, τοὺς δὲ δημότας καὶ δούλους ἐστράτευε.

XLIII. Ῥουτίλιος δὲ ὁ ὕπατος, καὶ Γάϊος Μάριος ἐπὶ τοῦ Λίριος ποταμοῦ γεφύρας ἐς διάβασιν ἐξ οὐ πολλοῦ διαστήματος ἀπ᾽ ἀλλήλων ἐπήγνυντο· καὶ Οὐέττιος Κάτων αὐτοῖς ἀντεστρατοπέδευε παρὰ τὴν Μαρίου μάλιστα γέφυραν, ἔλαθέ τε νυκτὸς περὶ τὴν Ῥουτιλίου γέφυραν λόχους ἐν φάραγξιν ἐνεδρεύσας. ἅμα δὲ ἕῳ τὸν Ῥουτίλιον

Lin. 19. Ἰουδευκυλίῳ *h. l. Aug.* Ἰουδευκιλίῳ *Ven.* *L.* 23. ἐστράτευσε *Edd. ex Reg. A.* *L.* 26. Οὐέτιος *Edd.* (*Nescio an & MS. Ven.*) Οὐετλίδιος *Aug.* Οὐετίδιος *Reg. B.* Οὐεντίδιος *Reg. A.* Vectius *Cand.* *Reposui* Οὐέττιος. *Ibid. iterum rectius forsan* Σκάτων *legeretur*, *& sic paulo post* Σκάτωνος *&* Σκάτωνα.

ſare militantibus. Quumque crebra eorum, ut ad proprium regem, fierent transfugia; conſul ceteros, ut ſuſpectos, remiſit in Africam. Poſt hæc quum *Papius* temere auſus eſſet oppugnare caſtra conſulis, jamque partem valli convelleret; *Cæſar*, emiſſo per averſam portam equitatu, circiter ſex millia hoſtium interfecit: & poſt eam victoriam exercitum ab Acerris abduxit. Ad *Judacilium* autem *in Apulia* Canuſini una cum Venuſinis defecerunt, & multæ aliæ civitates. Nonnullas vero, abnuentes imperata facere, vi expugnavit: deprehenſoſque in his Romanos nobiliores necavit, plebejos vero & ſervos militibus ſuis immiſcuit.

43. Alter *conſulum Rutilius*, & *C. Marius*, duos non longe inter ſe diſtantes pontes ſuper *Lirim* conſtruebant ad trajiciendas copias: adverſus quos, propius pontem Marii, caſtra metatus *Vettius Cato*, diſpoſitis noctu circa *Rutilii* pontem in valle quadam inſidiis, primo mane trajicere

διελθεῖν ὑπεριδὼν, ἀνέστησε τὰς ἐνέδρας, καὶ πολλοὺς μὲν ἔκτεινεν ἐπὶ τοῦ ξηροῦ, πολλοὺς δ᾽ ἐς τὸν ποταμὸν κατῶσεν· ὅ τε Ῥουτίλιος αὐτὸς ἐν τῷδε τῷ πόνῳ βέλει τρωθεὶς ἐς τὴν κεφαλὴν, μετ᾽ ὀλίγον ἀπέθανε. καὶ Μάριος, ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὢν γεφύρας, τὸ συμβὰν ἐκ τῶν φερομένων κατὰ τὸ ῥεῦμα σωμάτων εἰκάσας, τοὺς ἐν ποσὶν ὤσατο, καὶ τὸ ῥεῦμα περάσας, τὸν χάρακα τοῦ Κάτωνος ὑπ᾽ ὀλίγων φυλαττόμενον εἷλεν· ὥστε τὸν Κάτωνα νυκτερεῦσαί τε ἔνθαπερ ἐνίκησε, καὶ ἀποροῦντα ἀγορᾶς ἀναζεῦξαι περὶ τὴν ἕω. Ῥουτιλίου δὲ τοῦ σώματος καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιφανῶν ἐπὶ ταφὴν ἐς Ῥώμην ἐνεχθέντων, ἥ τε ὄψις ἀηδὴς ἦν ὑπάτου καὶ τοσῶνδε ἄλλων ἀνῃρημένων· καὶ πολυήμερον ἐπὶ τῷδε πένθος ἠγέρθη. καὶ ἀπὸ τοῦδε ἡ βουλὴ, τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐν τοῖς πολέμοις, ἔκρινεν, ἔνθαπερ ἂν θάνωσι, θάπτεσθαι· τοῦ μὴ τοὺς λοιποὺς ἐκ τῆς ὄψεως ἀποτρέπεσθαι τῶν στρατειῶν. τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ πολέμιοι, πυθόμενοι, περὶ σφῶν ἐψηφίσαντο. A. U. 664.

Lin. 31. ἐς τὸν πόντον *Edd.* *L.* 33. ἐν τῇ κεφαλῇ *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 41. τοιῶνδε ἄλλων *Reg. B.* *L.* 44. ἔνθαπερ ἂν ὦσι *Edd. ex Reg. A.* *L.* 45. ἀποτρεπ. τῶν στρατιωτῶν *Edd. MSS. & Cand. Recepi opportunissimam Gelenii & Musgr. emendationem.*

eum passus est; sed mox ex insidiis adgressus, interfecit multos in sicco, multosque in fluvium egit præcipites. Et ipse *Rutilius* in ea pugna sauciatus capite, paulo post *ex eo vulnere mortuus* est. At *Marius* ad alterum pontem hærens, ubi illam calamitatem ex cadaveribus secundo fluvio delatis intellexit; propulsis qui sese opponebant, trajecit flumen, & castra hostium a paucis custodita expugnavit. Quo factum est, ut *Cato* pernoctarit eo loco ubi vicerat, & penuria commeatus mane coactus sit inde discedere. *Rutilii* autem & aliorum nobilium non paucorum cadaveribus in Urbem ad sepulturam delatis; *tristis* visa est populo ea *pompa* consulis, totque aliorum defunctorum; & complurium dierum luctus excitatus est. Quapropter factum est Senatusconsultum: Ut posthac defunctorum in bello corpora ibi humarentur, ubicumque cecidissent; ne ob eorum conspectum reliqui deterrerentur a militia. Illud decretum mox & hostes, ubi cognoverunt, imitati sunt.

A. U. 664. XLIV. Ρουτιλίῳ μὲν δὴ διάδοχος ἐπὶ τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους οὐκ ἐγένετο, Σέξτου Καίσαρος οὐκ ἀγαγόντος σχολὴν διαδραμεῖν ἐπὶ ἀρχαιρέσια ἐς Ῥώμην· τῆς δ᾽ ὑπ᾽ αὐτῷ στρατιᾶς ἡ βουλὴ προσέταξεν ἄρχειν Γαίόν τε Μάριον, καὶ Κοΐντον Καιπίωνα. Τούτῳ τῷ Καιπίωνι Κοΐντος Πομπαίδιος ὁ ἀντιστράτηγος, οἷά τις αὐτόμολος, προσέφυγεν, ἄγων καὶ διδοὺς ἐνέχυρον δύο βρέφη δοῦλα, καθάπερ υἱεῖς, ἐσκευασμένα ἐσθῆσι περιπορφύροις. ἐς δὲ πίστιν ἔφερε καὶ μάζας ἐκ μολίβδου, χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ περιβεβλημένας· καὶ ἐδεῖτο, κατὰ σπουδὴν αὐτῷ τὸν Καιπίωνα ἕπεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς, ὡς καταληψόμενον αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἔρημον ἔτι ἄρχοντος. Καιπίων μὲν δὴ πειθόμενος, εἵπετο. Πομπαίδιος δὲ, πλησίον τῆς ἐσκευασμένης ἐνέδρας γενόμενος, ἀνέδραμεν ἔς τινα λόφον, ὡς κατοψόμενος τοὺς πολεμίους· καὶ σημεῖον αὐτοῖς ἐπῆρεν. οἱ δὲ, ἐκφανέντες, αὐτόν τε Καιπίωνα καὶ πολλοὺς σὺν αὐτῷ κατέκοψαν· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς στρατιᾶς Καιπίωνος ἡ σύγκλητος Μαρίῳ προσέζευξε.

XLV. Σέξτος

Lin. 48. ἀγαγότος *Edd.* *L.* 49. ἐπὶ ἀρχαιρεσία *Aug.* *L.* 51 *ſqq.* Κέπιωνα, Κεπίωνι *&c. Edd. ut ſupra.* *L.* 52 & 59. Πομπάδιος *Edd. MSS.* Pompedius *Cand. Correxi, ut ſupra.* *L.* 54. ἐσκευασμένους *Reg. A.* *L.* 59. πυθόμενος εἵπετο *Edd.*

44. In reliquum anni nemo ſuffectus eſt Rutilio; quod Cæſari non vacaret in Urbem reverti ad comitia. Exercitum ejus ſenatus commiſit C. Mario & Q. Cæpioni. Ad hunc *Cæpionem Q. Pompædius*, dux hoſtium transfugere ſe ſimulans, adduxit pro filiis obſidibus duos ſervos pueros, more ingenuorum prætextatos: &, quo magis fidem impetraret, maſſas quoque plumbi adtulit auro argentoque obductas: ſimulque hortatus eſt, ut ſe duce confeſtim adgrederetur hoſtilem exercitum, dum is nullo regeretur imperio. Et *Cæpio deceptus* ſequebatur hominem. Ut vero ad locum ventum eſt inſidiis præparatum; *Pompædius*, quaſi circumſpecturus, ubinam hoſtes eſſent, in tumulum quemdam procurrit, & ibi ſignum dat ſuis. Illi provolantes, *Cæpionem*, & multos ex his qui cum eo erant, *interficiunt*. Reliquum ejus exercitum ſenatus ad Marii copias adjunxit.

45. Per

XLV. Σέξτος δὲ Καῖσαρ μετὰ τρισμυρίων πεζῶν καὶ ἱππέων πεντακισχιλίων διεξιὼν τινα φάραγγα καὶ κρημνοὺς, ἄφνω προσπεσόντος αὐτῷ Μαρίου Ιγνατίου, ἐς τὴν φάραγγα περιωσθεὶς, ἔφυγεν ἐπὶ κλίνης, διὰ νόσον, ἐπί τινα ποταμὸν οὗ μία γέφυρα ἦν. καὶ ἐνταῦθα τὸ πλέον τῆς στρατιᾶς ἀπολέσας καὶ τῶν ὑπολοίπων τὰ ὅπλα, μόλις ἐς Τεανὸν καταφυγὼν, ὥπλιζεν οὓς ἔτι εἶχεν, ὡς ἐδύνατο. ἑτέρου δὲ πλήθους αὐτῷ κατὰ σπουδὴν ἐπελθόντος, ἐπὶ Ἀχέῤῥας ἔτι πολιορκουμένας ὑπὸ τοῦ Παπίου μετῄει. καὶ οἵδε μὲν ἀλλήλοις ἀντιστρατοπεδεύοντες οὐκ ἐπεχείρουν οὐδέτερος οὐδετέρῳ διὰ φόβον. *A. U. 664.*

XLVI. Μάρσους δὲ Κορνήλιος Σύλλας καὶ Γάϊος Μάριος, ἐπιθεμένους σφίσι, συντόνως ἐδίωκον, μέχρι θριγκοῖς ἀμπέλων ἐμπεσεῖν αὐτούς. καὶ Μάρσοι μὲν τοὺς θριγκοὺς κακοπαθῶς ὑπερέβαινον· Μαρίῳ δὲ καὶ Σύλλᾳ διώκειν ὑπὲρ τοῦτ' οὐκ ἔδοξε. Κορνήλιος δὲ Σύλλας, ἐπὶ θά-

Lin. 65. Σέξστος *h.l. Aug. ut alibi sæpius. Ibid.* δὲ καὶ Καῖσαρ *Edd. Delevi conjunct. cum Aug. L.* 67. Γνατίου *Aug. Ven. Reg. B. L.* 68. περιωρισθεὶς *Reg. A. Sic & in Aug. quum statim fuisset* περιωσθεὶς, *ab eadem, ut videtur, manu factum est. L.* 77. 78 *sq.* θριγκοῖς, θριγκοὺς *Edd. Prætuli Aug. L.* 80. *Forsan* ὑπὲρ τούτους. *Ibid. Aut h. l. in nomine* Κορνήλιος Σύλλας, *aut paulo ante, ubi bis* Mario *jungitur* Sylla, *mendu utique latere videtur.*

45. Per idem tempus *Sex. Cæsar* peditum triginta millia, equitum quinque, per fauces quasdam & prærupta loca deducens, ex improviso irruente *Mario Egnatio*, in fauces repulsus est: unde quum, lectica propter morbum delatus, ad fluvium quemdam unico ponte pervium se recepisset; majori parte exercitus prope fluvium amissa, reliquis passim arma projicientibus, ægre se *Teanum* recepit. Ibi armatis quos reliquos habuit; acceptoque propere idoneo supplemento, ad *Acerras*, quæ a *Papio* adhuc obsessæ tenebantur, transiit. Sed ibi castris collatis, neuter alterum ausus est pugna lacessere.

46. *C. Marius Marsos*, sese adortos, egregie repulit, usque ad sepes vinetorum persecutus: quas quum hostis ægre quidem transscenderet, Romanis non visum est hac eos insequi amplius. *Cornelius* ve-

A. U. 664. τερα τῶνδε τῶν ἀμπέλων στρατοπεδεύων, αἰσθόμενος τοῦ γεγονότος, ὑπήντα τοῖς ἐκφεύγουσι τῶν Μάρσων. καὶ πολλοὺς καὶ ὅδε ἀπέκτεινεν· ὡς τὸν φόνον ἐκείνης τῆς ἡμέρας γενέσθαι περὶ πλείους ἑξακισχιλίων, ὅπλα δ᾽ ὑπὸ Ῥωμαίων ληφθῆναι πολὺ πλείονα. Μάρσοι μὲν δὴ, δίκην θηρίων, τῷ πταίσματι προσαγανακτοῦντες, αὖθις ὡπλίζοντο· καὶ παρεσκευάζοντο αὐτοῖς ἐπιέναι, προεπιχειρεῖν μὴ θαῤῥοῦσι, μηδὲ ἄρχειν μάχης. ἔστι γὰρ τὸ ἔθνος πολεμικώτατον· καί φασι, κατ᾽ αὐτοῦ θρίαμβον ἐπὶ τῷδε τῷ πταίσματι γενέσθαι μόνῳ· λεγόμενον πρότερον, οὔτε κατὰ Μάρσων, οὔτε ἄνευ Μάρσων, γενέσθαι θρίαμβον.

XLVII. Περὶ δὲ τὸ Φάλερνον ὄρος, Γναῖον Πομπήϊον Ἰουδακίλιος, καὶ Τίτος Λαφρήνιος, καὶ Πόπλιος Οὐεντίδιος ἐς ταυτὸν ἀλλήλοις συνελθόντες, ἐτρέποντο, καὶ κατεδίωκον ἐς πόλιν Φίρμον. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐφ᾽ ἕτερα ᾤχοντο·

Lin. 84. περὶ *carent Edd. dedit Aug.* *L.* 91. θρίαμβρον *edit.* 2. 3. *oper. err.* *L.* 92. Φάλεον *Ven. atque sic & in Aug. statim fuerat; ubi tamen ab eadem puto manu post* φαλε *superscriptæ literæ* ρν, *quæ utcunque &* ρι *legi possunt. Forte* Φαλέριον *aut* Φαλερῖνον *scripserat Appianus.* *L.* 93. Ἰουδακύλιος, *h. l. & bis deinde, Regii. Ibid.* Τίτος Ἀφράνιος *Edd. Cand. & sic rursus ter deinceps, invitis quatuor nostris MSS. qui constanter* Λαφρήνιος *dant. Ibid.* Οὐεντίλιος *Aug. Ven.* Οὐεντίλλιος *Reg. B.* Πούπλιος Οὐέττιος *videri potest legendum.* *L.* 94. συνελθόντες ἀλλήλ. *Edd. ex Reg. A.*

to *Sylla*, qui ab altera vinetorum parte castra habebat, re intellecta, fugientibus occurrens, & ipse multos interfecit; ut ea die ex *Marsis* perierint supra sex millia, armorumque numerus multo major in potestatem venerit victorum. Ea clade magis etiam efferati sunt hostium animi; reparatisque viribus ultro rursus lacessiverunt Romanos, metu cessantes, neque pugnam committere ausos. Est enim *pugnacissima gens Marsorum*: feruntque, numquam de illis, nisi illa clade accepta, triumphatum esse; quum ad id tempus velut in proverbio fuisset, *neque de Marsis, neque sine Marsis, triumphum agi posse.*

47. Circa *Falerinum* montem, *Judacilius* & *T. Lafrenius* (vel Afranius) & *P. Ventidius*, (f. *Vettius*) conjunctis copiis, exercitum *Cn. Pompeji* fusum fugatumque intra *Firmum* oppidum compellunt. Ad cujus obsidionem *Lafrenio* relicto; alii duo in

Λαφρήνιος δὲ παρεκάθητο Πομπηΐῳ, ἐς τὸ Φίρμον καταπεκλεισμένῳ. ὁ δὴ αὐτίκα μὲν ὁπλίζων τοὺς ὑπολοίπους, ἐς χεῖρας οὐκ ᾔει· προσελθόντος δὲ ἑτέρου στρατοῦ, Σουλπίκιον περιέπεμπεν, ὀπίσω τοῦ Λαφρηνίου γενέσθαι, καὶ αὐτὸς κατὰ μέτωπον ἐπῄει. γενομένης δὴ ἐν χερσὶ τῆς μάχης, καὶ πονουμένοιν ἀμφοῖν, ὁ Σουλπίκιος ἐνεπίμπρη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον· καὶ τοῦθ' οἱ πολέμιοι κατιδόντες, ἐς Ἄσκλον ἔφευγον, ἀκόσμως ἅμα καὶ ἀστρατηγήτως· Λαφρήνιος γὰρ ἐπεπτώκει μαχόμενος. Πομπήϊος δὲ καὶ τὸ Ἄσκλον ἐπελθὼν ἐπολιόρκει. A. U. 664.

XLVIII. Πατρὶς δὴ ἦν Ἰουδακιλίου τὸ Ἄσκλον, καὶ δεδιὼς ὑπὲρ αὐτῆς ἠπείγετο, σπείρας ἄγων ὀκτώ. προπέμψας δὲ τοῖς Ἀσκλαίοις ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτὸν ἴδωσι πόῤῥωθεν ἐπιόντα, ἐκδραμεῖν ἐπὶ τοὺς περικαθημένους, ὡς τὸν ἀγῶνα τοῖς ἐχθροῖς ἑκατέρωθεν γενέσθαι. ἀλλὰ Ἀσκλαῖοι μὲν ἀπώκνησαν. Ὁ δὲ Ἰουδακίλιος καὶ ὣς ἐς τὴν πόλιν διὰ μέσων τῶν πολεμίων ἐσδραμὼν μεθ' ὅσων ἐδυνήθη, ὠνείδισε μὲν αὐτοῖς τὴν ἀτολμίαν καὶ δυσπεί-

Lin. 5. δὲ ἐπεπτώκει *Edd.* γὰρ *ded. Aug.* *L.* 8. ὑπήγετο *Edd.* *L.* 9. ἐκέλευεν *Edd.* *L.* 14. τὴν *adjeci ex Aug.*

diversum abeunt. *Pompejus*, his qui cladi supererant armatis denuo, a pugnando quidem abstinuit, adventante autem alio exercitu, *Sulpicium* per devia missum jussit *Lafrenii* terga invadere; ipse a fronte eumdem adortus est. Quumque dubio Marte certaretur, *Sulpicius* incendit castra hostium: quo viso, hostes *Asculum* incondita fuga, sine imperio, profugerunt; nam *Lafrenius* in ipsa pugna ceciderat. Hinc *Pompejus oppugnare Asculum* instituit.

48. *Asculanus* erat *Judacilius*: quapropter timens patriæ, cum octo cohortibus propere succurrit; simulque per nuncios monuit *Asculanos*, eruptionem facerent in obsessores, quamprimum procul advenientem ipsum conspicerent; ut hostis ancipiti premeretur prælio. Sed oppidani nihil movere ausi sunt. *Judacilius* nihilominus per medios hostes penetravit intra mœnia, sequentibus quotquot poterant: & exprobravit civibus timiditatem atque inobedien-

A. U. 664. θειαν. οὐκ ἐλπίζων δ' ἔτι τὴν πόλιν περιέσεσθαι, τοὺς μὲν ἐχθροὺς, οἳ τέως αὐτῷ διεφέροντο, καὶ τότε διὰ φθόνον τὸ πλῆθος ἐς ἃ παρήγγελλεν ἀπέτρεψαν, ἔκτεινε πάντας. ἐν δὲ ἱερῷ πυρὰν νήσας, καὶ κλίνην ἐπιθεὶς ἐπὶ τῇ πυρᾷ, παρευωχήθη σὺν τοῖς φίλοις, καὶ προϊόντος τοῦ πότου φάρμακόν τε προσηνέγκατο, καὶ κατακλίνας αὐτὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐκέλευσε τοῖς φίλοις ἅψαι τὸ πῦρ. καὶ Ιουδακίλιος μὲν ὧδε φιλοτιμηθεὶς πρὸ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν, κατελύθη.

665. Σέξτος δὲ Καῖσαρ, ἐξήκοντος αὐτῷ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς, ἀνθύπατος ὑπὸ τῆς βουλῆς αἱρεθεὶς, ἐπέδραμεν ἀνδράσι δισμυρίοις μεταστρατοπεδεύουσί ποι, καὶ ἔκτεινεν αὐτῶν ἐς ὀκτακισχιλίους, ὅπλα τε πολὺ πλειόνων ἔλαβε. χρονίου δ' αὐτῷ τῆς περὶ τὸ Ἄσκλον οὔσης πολιορκίας, ἀποθνήσκων ἐκ νόσου, ἀντιστράτηγον ἀπέφηνε Γάϊον Βαίβιον.

XLIX. Καὶ τάδε μὲν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν ἦν τὴν περὶ

Lin. 16. τότε διὰ * νον *Edd.* *L.* 17. εἰς ἃ παρήγγελεν *Edd. ex Reg. A.* ὧν παρηγγ. *videtur utique legendum.* *Ibid.* ἀπέστρεψαν *Aug.* *L.* 18. πυρὰν νήσας *Edd. ex Reg. A.* *L.* 20. κατακλ. αὐτὸν *Edd. invit. MSS.* *L.* 27. *an* τῆς περὶ τὰς Ἀχέρρας? *L.* 28. οὔσης χειροτονίας, ἀποθν. *Edd. Cand. Prætuli Aug. Ven. Videri autem poteſt, intercidiſſe poſt* οὔσης πολιορκίας *verba quædam, quorum extremum fuerit* χειροτονίας. *L.* 29. Βέβιον *edit.* 1. *Reg. B. Aug. Cand.* Βέρβιον *Reg. A.* Βέβαιον *edit.* 2. 3. *Correxi, ut alibi.* *L.* 30. ἦν *carent Edd. ded. Aug.*

tiam. Sed deſperata ſalute civitatis, primum inimicos, cum ob priſtinam ſimultatem, tum ob recentem culpam, quod ipſius invidia auctores civibus fuerant aſpernandi ejus mandati, contrucidavit omnes. Mox rogo exſtructo in templo, & lecto ei impoſito, *epulatus cum amicis*, poſt prolixam compotationem venenum hauſit: quo facto *in rogo decubuit*, hortatus amicos, ut faces ſubderent. Atque ita *vitam finiit Judacilius*, hanc gloriam captans, ut patriæ non eſſet ſuperſtes. *Sex. Cæſari* ſenatus in ſequentem annum prorogavit cum conſulari poteſtate imperium. Is jam proconſul, circiter XX. M. hoſtium, dum caſtra movent, adgreſſus, ſtravit ex eis octo millia, & multo plures exuit armis. Sed dum circa Aſculi obſidionem diutius hærere cogitur, morbo ſuperatus, ſucceſſorem ſibi optavit *C. Bæbium*.

49. Dum hæc ad mare Superum geruntur; diverſa par-

τὸν Ἰόνιον. Αἰσθόμενοι δ᾽ αὐτῶν οἱ ἐπὶ θάτερα τῆς Ῥώμης Τυῤῥηνοὶ καὶ Ὀμβρικοὶ, καὶ ἄλλα τινὰ αὐτοῖς ἔθνη γειτονεύοντα, πάντες ἐς ἀπόστασιν ἠρεθίζοντο. δείσασα οὖν ἡ βουλὴ, μὴ ἐν κύκλῳ γενόμενος αὐτοῖς ὁ πόλεμος ἀφύλακτος ᾖ, τὴν μὲν θάλασσαν ἐφρούρει τὴν ἀπὸ Κύμης ἐπὶ τὸ ἄστυ δι᾽ ἀπελευθέρων, τότε πρῶτον ἐς στρατείαν δι᾽ ἀπορίαν ἀνδρῶν καταλεγέντων. Ἰταλιωτῶν δὲ τοὺς ἔτι ἐν τῇ συμμαχίᾳ παραμένοντας ἐψηφίσατο εἶναι πολίτας· οὗ δὴ μάλιστα μόνου πάντες ἐπεθύμουν. καὶ τάδε ἐς Τυῤῥηνοὺς περιέπεμπεν. οἱ δὲ ἄσμενοι τῆς πολιτείας μετελάμβανον. Καὶ τῇδε τῇ χάριτι ἡ βουλὴ τοὺς μὲν εὔνους εὐνουστέρους ἐποίησε, τοὺς δὲ ἐνδοιάζοντας ἐβεβαιώσατο· τοὺς δὲ πολεμοῦντας, ἐλπίδι τινὶ τῶν ὁμοίων πρᾳοτέρους ἐποίησε. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ τούσδε τοὺς νεοπολίτας, οὐκ ἐς τὰς πέντε καὶ τριάκοντα φυλὰς, αἳ τότε ἦσαν αὐτοῖς, κατέλεξαν· ἵνα μὴ, τῶν ἀρχαίων πλέονες ὄντες, ἐν ταῖς χειροτονίαις ἐπικρατοῖεν. ἀλλὰ δεκατεύοντες

A. U. 664.

Lin. 31. τὸ Ἰόνιον *Aug. Ven.* *L.* 33. ἐς *caret Ven. & aberat ſtatim ab Aug. ſed in eo ab eadem (ut videtur) manu adjectum. Ibid.* ἐρεθίζοντο *edit.* 1. *L.* 34. ὁ πολέμιος *Edd. Cand. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 47. *pro* δεκατεύοντες *ponendum* δέκα *conjecerat Muſgr.*

te *Etruſci* & *Umbri*, una cum aliis quibuſdam finitimis populis, ad defectionem ſpectabant; invitati ſucceſſu partium. Quo novo metu accedente, ſenatus, ne circumquaque hoſtibus cingeretur ſolicitus, litoribus, quæ Cumas inter & Urbem patent, impoſuit præſidia; quæ ex *libertis* lecta ſunt, tum *primum in militiam admiſſis* ob virorum inopiam. Auctorque fuit ſenatus *Legis* ferendæ, *ut Italici, quotquot adhuc in fide permanſiſſent, cives Romani fierent;* id quod nimirum præcipue concupitum erat omnibus. Ea lex, dimiſſa circa Etruriæ populos, excepta ab his eſt avidiſſime. Quo beneficio & amicos amplius devinxit ſenatus; & dubios in fide confirmavit; & hoſtem, ſpe quadam ſimili propoſita, reddidit mitiorem. *Novi* autem illi *cives Romani* non in XXXV tribus, quæ tunc erant, ſunt diſtributi; ne veteres in ſuffragiis vincerentur numero: ſed *in decem novas tribus contributi ſunt*, in quibus poſtremi fer-

A. U. 664. ἀπέφηναν ἑτέρας, ἐν αἷς ἐχειροτόνουν ἔσχατοι. καὶ πολλάκις αὐτῶν ἡ ψῆφος ἀχρεῖος ἦν, ἅτε τῶν πέντε καὶ τριάκοντα προτέρων τε καλουμένων, καὶ οὐσῶν ὑπὲρ ἥμισυ. ὅπερ, ἢ λαθὸν αὐτίκα, ἢ καὶ ὡς αὐτὸ ἀγαπησάντων τῶν Ἰταλιωτῶν, ὕστερον ἐπιγνωσθὲν, ἑτέρας στάσεως ἦρξεν.

665. L. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰόνιον, οὔπω τὴν Τυρρηνῶν μετάνοιαν ἐγνωκότες, μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ὁδὸν ἀτριβῆ καὶ μακρὰν, ἐς τὴν Τυρρηνίαν ἐπὶ συμμαχίᾳ περιέπεμπον. καὶ αὐτοῖς ἐπιπεσὼν Γναῖος Πομπήϊος, ὕπατος ὢν ἤδη, διέφθειρεν ἐς πεντακισχιλίους· καὶ τῶν λοιπῶν ἐς τὰ σφέτερα δι' ἀπόρου χώρας καὶ χειμῶνος ἐπιπόνου διατρεχόντων, οἱ ἡμίσεις βαλανηφαγοῦντες διεφθάρησαν. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Πόρκιος μὲν Κάτων, ὁ σύναρχος τοῦ Πομπηΐου, Μάρσοις πολεμῶν ἀνῃρέθη. Λεύκιος δὲ Κλοέντιος Σύλλᾳ, περὶ τὰ Πομπαῖα ὄρη στρατοπεδεύοντι, μάλα καταφρονητικῶς ἀπὸ σταδίων τριῶν παρεστρατο-

Lin. 51. λαθὼν *edit.* 2. *oper. err.* *Ibid.* ἢ καὶ ὡς αὐτῷ *Edd. invit. MSS.* *L.* 61. Κορνήλιος Κάτων, *pro* Πόρκιος Κάτων, *dant vulgo Edd. MSS. & Cand. Quem errorem, quum non videatur ab Auctore profectus, correxi.* *L.* 63. τὰ *ad* Πομπαῖα *adj. ex Reg. B. Aug.*

rent suffragia. Quo factum est, ut sæpe inutiles fierent illorum calculi; quod veteres illæ triginta quinque tribus, quæ priores vocabantur ad suffragia, plusquam dimidium numeri conficerent. Quod consilium (sive non statim intellectum est a sociis; sive illi, modico contenti, tum non requirebant amplius,) postea deprehensum, novarum seditionum fuit materia.

50. At superi maris accolæ, nondum cognito Etruscos mutasse sententiam, quindecim millia militum auxilio per devios calles circumduxerunt in Etruriam. Quos adgressus *Cn. Pompejus*, jam *Consul*, interfecit ex eis quinque millia. Ceteri dum ad suos per loca aspera & invia, hieme quoque gravante, palantes se recipiunt, & famem solantur glandibus, dimidium eorum interiit. Eadem vero hieme *Porcius Cato*, *Pompeji collega*, Marsis bellum inferens, occisus est. Post hæc quum *L. Cluentius* Syllæ, ad Pompejanos montes castra metato, contemtim admodum ad tertium inde stadium castra oppo-

πέδευε. καὶ ὁ Σύλλας τὴν ὕβριν οὐκ ἐνεγκὼν, οὐδὲ τῶν ἰδίων τοὺς χορτολογοῦντας ἀναμείνας, ἐπέδραμε τῷ Κλοεντίῳ. καὶ τότε μὲν ἡττώμενος ἔφευγε. προσλαβὼν δὲ τοὺς χορτολογοῦντας, τρέπεται τὸν Κλοέντιον. ὁ δ᾽ αὐτίκα μὲν ποῤῥωτέρω μετεστρατοπέδευεν. ἀφικομένων δ᾽ αὐτῷ Γαλατῶν, αὖθις ἐπλησίαζε τῷ Σύλλᾳ. καὶ συνιόντων τῶν στρατῶν, Γαλάτης ἀνὴρ μεγέθει μέγας προδραμὼν προὐκαλεῖτό τινα Ῥωμαίων ἐς μάχην. ὡς δ᾽ αὐτὸν ὑποστὰς Μαυρούσιος ἀνὴρ βραχὺς ἔκτεινεν, ἐκπλαγέντες οἱ Γαλάται, αὐτίκα ἔφευγον. παραλυθείσης δὲ τῆς τάξεως, οὐδ᾽ ὁ ἄλλος ὅμιλος ἔτι τοῦ Κλοεντίου παρέμεινεν, ἀλλ᾽ ἔφευγεν ἐς Νῶλαν ἀκόσμως. καὶ ὁ Σύλλας αὐτοῖς ἑπόμενος, ἔκτεινεν ἐς τρισμυρίους ἐν τῷ δρόμῳ, καὶ τῶν Νωλαίων αὐτοὺς μιᾷ πύλῃ δεχομένων, ἵνα μὴ οἱ πολέμιοι σφίσι συνεσπέσοιεν, ἑτέρους ἔκτεινεν ἀμφὶ τοῖς τείχεσιν ἐς δισμυρίους· καὶ σὺν τοῖσδε Κλοέντιος ἀγωνιζόμενος ἔπεσε. *A. U. 665.*

Lin. 76. Νόλαν *Edd.* Νῶλαν *h. l. Aug. Ven.* *L.* 78. Νολαίων *Edd.* Νωλαίων *h. l. Aug.* *L.* 79. σφίσιν ἰσπέσοιεν *Edd.* *Restitui veram lectionem, cujus etiam vestigia exhibet Aug.* *L.* 80 *sq.* ἀγωνιζ. ἔπεσε *edit.* 3. *oper. err.*

fuisset; *Sylla*, non ferens eam contumeliam, ne pabulatoribus quidem suis exspectatis, in eum fecit impetum. Et tunc quidem victus, se recepit: mox vero, receptis pabulatoribus, profligavit *Cluentium*, & castra in remotiorem locum transferre coëgit. Qui deinde, auxiliis Gallicis auctus, rursus cum *Sylla* castra contulit. Postquam autem utrimque exercitus prodiit in aciem, *immani statura Gallus* procurrens provocabat ad singulare certamen ex Romanis aliquem. Quem quum *exiguæ staturæ Numida* confecisset; territi Galli confestim terga verterunt, jamque turbata acie nec reliqui *Cluentiani* perstiterunt, sed *Nolam refugerunt* trepidi. Quos *Sylla* persecutus, in ipsa fuga *ad triginta millia cecidit*: & quum non nisi per unicam portam in urbem reciperentur, metuentibus Nolanis ne hostis simul irrumperet; cæsa sunt circa muros *alia viginti millia*; & in his *Cluentius*, fortiter pugnans, *occubuit.*

A. U. 665. LI. Σύλλας δ' ἐς ἔθνος ἕτερον Ἱρπίνους μετεστρατοπέδευε, καὶ προσέβαλλε Αἰκουλάνῳ. οἱ δὲ, Λευκανοὺς προσδοκῶντες αὐτῆς ἡμέρας σφίσιν ἐπὶ συμμαχίαν ἀφίξεσθαι, τὸν Σύλλαν καιρὸν ἐς σκέψιν ᾔτουν. ὁ δ' αἰσθανόμενος τοῦ τεχνάσματος, ὥραν αὐτοῖς ἔδωκε, κἀν τῇδε ξυλίνῳ ὄντι τῷ τείχει κληματίδας περιτιθεὶς, μετὰ τὴν ὥραν ὑφῆπτεν· οἱ δὲ, δείσαντες, τὴν πόλιν παρεδίδουν. καὶ τήνδε μὲν ὁ Σύλλας διήρπαζεν, ὡς οὐκ εὐνοίᾳ προσελθοῦσαν, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης· τῶν δ' ἄλλων ἐφείδετο προστιθεμένων, μέχρι τὸ Ἱρπίνων ἔθνος ἅπαν ὑπηγάγετο. καὶ μετῆλθεν ἐπὶ Σαυνίτας, οὐχ ᾗ Μοτίλος ὁ τῶν Σαυνιτῶν στρατηγὸς τὰς παρόδους ἐφύλαττεν, ἀλλ' ἑτέραν ἀδόκητον ἐκ περιόδου. προσπεσὼν δ' ἄφνω, πολλούς τε ἔκτεινε, καὶ, τῶν ὑπολοίπων σποράδην διαφυγόντων, ὁ μὲν Μοτίλος τραυματίας ἐς Αἰσερνίαν σὺν ὀλίγοις κατέφυγεν. ὁ δὲ Σύλλας, αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἐξελὼν, ἐς

Lin. 82. Ἰρπίνους *Aug. Reg. A.* *L.* 83. προσέβαλε Αἰκουλάνον *Edd.* *L.* 85. τῷ Σύλλα καιρὸν *Edd.* *L.* 87. κλιματίδας *Edd.* *L.* 89. διήρπαξεν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 90. ἀλλ' ἀνάγκῃ *Edd.* *L.* 92. 93. Σαμνίτας, Σαμνιτῶν, *& sic deinceps, Edd. invit. MSS.* *L.* 92. 96. Emotilus *Cand.* *L.* 96. Ασερνίαν *Edd. invit. MSS.*

51. In *Hirpinos* inde movit *Sylla*, & *Æculanum* oppugnare instituit. Oppidani, qui ea ipsa die ab Lucanis auxilium exspectabant, tempus ad deliberandum postulant. Ille, dolo intellecto, dat horæ spatium: interim ad mœnia, quæ trabibus constabant, fasces sarmentorum admovet, eisque, præterlapso horæ spatio, admovet ignem. Quo metu territi incolæ, oppidum tradunt. Et illud quidem, utpote vi potius captum, quam voluntate traditum, diripiendum militibus concessit. Reliquis vero oppidis, quotquot se dedebant, pepercit: atque sic *omnis populus Hirpinorum in fidem receptus* est. Hinc *in Samnium Sylla* transtulit bellum; non per eos aditus quos servabat *Mutilus*, dux *Samnitium*, sed per ambages qua minime putabatur hostis venturus. Itaque repente multi oppressi sunt; reliqui passim fuga dispersi. *Mutilus* saucius cum paucis *Æserniam* eadem fuga pervenit. *Sylla*, expugnatis ejus castris, duxit

Βουάνον παρῆλθεν, ἣ κοινοβούλιον ἦν τῶν ἀποστάντων. *A. U.* τρεῖς δ' ἄκρας τῆς πόλεως ἐχούσης, καὶ τῶν Βουάνων ἐς 665. τὸν Σύλλαν ἐπεστραμμένων· περιπέμψας τινὰς ὁ Σύλλας, ἐκέλευε καταλαβεῖν ἥν τινα τῶν ἄλλων δυνηθεῖεν ἄκραν, καὶ καπνῷ τοῦτο σημῆναι. γενομένου δὲ τοῦ καπνοῦ, συμβαλὼν τοῖς ἐκ μετώπου, καὶ μαχόμενος ὥραις τρισὶ καρτερῶς, εἷλε τὴν πόλιν. Καὶ τάδε μὲν ἦν τοῦδε τοῦ θέρους εὐπραγήματα Σύλλα. χειμῶνος δ' ἐπιόντος ὁ μὲν ἐς Ῥώμην ἀνέστρεφεν, ἐς ὑπατείαν παραγγέλλων.

LII. Γναῖος δὲ Πομπήϊος ὑπηγάγετο Μάρσους, καὶ Μαῤῥουκίνους, καὶ Οὐηστίνους. καὶ Γάϊος Κοσκώνιος, ἕτερος Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἐπελθὼν, Σαλαπίαν τε ἐνέπρησε, καὶ Κάννας παρέλαβε, καὶ Κανύσιον περικαθήμενος Σαυνίταις ἐπελθοῦσιν ἀντεμάχετο ἐγκρατῶς· μέχρι φόνος πολὺς ἑκατέρων ἐγένετο, καὶ ὁ Κοσκώνιος ἐλαττούμενος ἐς Κάννας ὑπεχώρει. Τρεβάτιος δ' αὐτὸν ὁ τῶν Σαυνιτῶν στρατηγὸς, ποταμοῦ διείργοντος, ἐκέλευεν ἢ

Lin. 99. *rectius forte* Βουανῶν. *L.* 9. Μαυρουκίνους *h. l. Edd. ex Reg. A.* Μαρουκίνους *Aug. Reg. B.* *Ibid.* Οὐϊστίνους *Edd. ut supra.* Ἰουστίνους *Aug.* *L.* 10. Σαλπίαν *h. l. vulgo omnes; quod correxi.* *L.* 14. *pro* Τρεβάτιος *scribendum* Ἐγνάτιος *conjecerat Perizonius, probante Dukero.*

ad Bovianum, in qua rebellium populorum concilium agitabatur. Et quum tres arces haberet id oppidum, Bovianensibus ab una parte in Syllam intentis, circummissæ aliquot cohortes jussæ sunt diversa parte utram possent ex alteris duabus arcibus capere, & fumo id significare. Quod ubi successit, *Sylla*, adgressus eos qui a fronte ipsi erant, post trium horarum validam oppugnationem, potitus est oppido. Et his quidem rebus per eam æstatem prospere gestis sub hiemem *Sylla ad consulatum petendum* in Urbem est profectus.

52. At *Cn. Pompejus* Marsos, Marrucinos, Vestinosque subegit. Diversa parte *C. Cosconius* prætor *Salapiam* vi captam incendit, & *Cannas* in fidem recepit: sed ab obsidione *Canusii*, superventu Samnitium, post acrem pugnam, edita utrimque magna strage, repulsus, ad Cannas coactus est sese recipere. Ceterum *Trebatius*, *Samnitium imperator*, dirimente exercitus fluvio de-

A. U. 665. περᾶν ἐπ' αὐτὸν ἐς μάχην, ἢ ἀναχωρεῖν ἵνα περάσειεν. ὁ δ' ἀναχωρεῖ, καὶ διαβάντι τῷ Τρεβατίῳ προσπεσὼν, μάχῃ τε κρείττων ἐγένετο, καὶ φεύγοντος ἐπὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ, μυρίους καὶ πεντακισχιλίους διέφθειρεν· οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ τοῦ Τρεβατίου διέφυγον ἐς Κανύσιον. καὶ ὁ Κοσκώνιος τὴν Λαριναίων καὶ Οὐενουσίων καὶ Ασκλαίων ἐπιδραμὼν, ἐς Ποδίκλους ἐσέβαλε, καὶ δυσὶν ἡμέραις τὸ ἔθνος παρέλαβε.

666. LIII. Καικίλιος δ' αὐτῷ Μέτελλος ἐπελθὼν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν διάδοχος, ἐς Ἰάπυγας ἐμβαλὼν, ἐκράτει καὶ ὅδε μάχῃ τῶν Ἰαπύγων. καὶ Πομπαίδιος, ἄλλος τῶν ἀφεστώτων στρατηγὸς, ἐνταῦθα ἔπεσεν· οἱ δὲ λοιποὶ σποράδην εἰς τὸν Καικίλιον διέφυγον. Καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ τὴν Ἰταλίαν ἀμφὶ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον· ἀκμάσαντα δὴ μάλιστα μέχρι τῶνδε, ἕως Ἰταλία πᾶσα προσεχώρησεν ἐς τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν, χωρίς γε Λευκανῶν καὶ Σαυνιτῶν τότε· δοκοῦσι γάρ μοι καὶ οἵδε τυχεῖν ὧν

Lin. 20. Κανούσιον *h. l. Aug. & Regii.* *L.* 21. Ασκλαίων γῆν *Edd. Delevi* γῆν *cum Aug. Ven.* *L.* 22. *rectius foret* Ποιδίκλους. *Ibid.* ἐπέβαλε *Aug.* *L.* 24. Κεκιλ. *Aug. Reg. B.* Κικιλ. *Reg. A.* *L.* 26. Πομπάδιος *Edd. MSS. ut supra.* Pompilius *h. l. Cand.* *L.* 28. εἰς τὸ (*sic*) Κεκίλιον *Regii, Aug.* *L.* 30. μὲν δὴ *Edd. ex Reg. A.*

nunciavit Cosconio, ut trajiceret commissurus prælium, aut retrocederet, dum ipse trajecisset. *Cosconius* retrocedere maluit: & *Trebatium*, quamprimum trajecit, adgressus *superavit*: fugientesque persecutus, in amnem præcipites egit, ita ut ex eis XV millia perirent: reliqui una cum Trebatio intra Canusium refugerunt. Tum *Cosconius*, in Larinatium, Venusinorum, Apulorumque fines incursatione facta, *Poediculos* invasit, & intra biduum totam gentem in deditionem accepit.

53. Hujus in prætura successor *Cæcilius Metellus*, accepto exercitu, Apulos adortus prælio vicit: quo prælio *Pompædius*, unus ex defectionis autoribus, *periit*: reliquiæ cladis sparsim ad victorem transfugerunt. Atque ita *Bellum Sociale* maxima contentione gestum est hactenus; donec universa Italia civitatem Romanam adepta est, exceptis Lucanis & Samnitibus; qui tamen aliquanto post pariter compotes voti facti fuisse

ἔχοιςζον ὕστερον. ἐς δὲ τὰς φυλὰς, ὅμοια τοῖς προτυχοῦσιν, ἕκαστοι κατελέγοντο, τοῦ μὴ τοῖς ἀρχαίοις ἀναμεμιγμένοι ἐπικρατεῖν ἐν ταῖς χειροτονίαις, πλέονες ὄντες. A. U.

LIV. Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν· οἱ μὲν, πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις· νόμου τινὸς παλαιοῦ διαγορεύοντος, μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. Ἀποστραφῆναι γάρ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, καθάπερ Ἕλληνες, τὸ δανείζειν, ὡς καπηλικὸν, καὶ βαρὺ τοῖς πένησι, καὶ δύσερι καὶ ἐχθροποιόν. ᾧ λόγῳ καὶ Πέρσαι τὸ κιχρᾶσθαι, ὡς ἀπατηλόν τε καὶ φιλοψευδές. Ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ᾔτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις· εἰσὶ δ᾽ οἳ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἐπηπείλουν. ὅ τε στρατη- 665.

Lin. 33. Forte ἐς δὲ τὰς νεωτέρας φυλὰς, *ut suspicatus est Musgrav. Nisi potius* ἐς δὲ δέκα *aut* ἐς δὲ τὰς δέκα φυλὰς. *Ibid.* προστυχοῦσιν *Aug. & sic edit.* 2. 3. *L.* 38. προσαγορεύοντος *edit.* 1. προαγορ. *edit.* 2. 3. *Prætuli Aug. L.* 41. ὡς καπηλεύειν *Edd. L.* 45. καὶ, *ante* στάσεων, *caret edit.* 1. *L.*46. *post* στάσεων *adjectum particip.* θλιβόμενοι *voluit Musgr. L.* 47. ἠπείλουν *Edd.*

mihi videntur. Digesti sunt autem in suas tribus, quemadmodum ii, qui paulo ante fuerant recepti; ne permixti veteribus civibus, ut numero, ita suffragiis vincerent.

54. Per idem vero tempus & in Urbe *ob Æs alienum* exorta est *seditio*; dum quidam acerbius usuras exigunt, contra quam cautum esset *antiquis legibus*; quibus *vetitum erat*, *pecuniam in fœnore ponere*; addita pœna si quis stipulata sibi usura pecuniam mutuo daret. Videntur enim illi prisci Romani, sicut & Græci, abhorruisse a fœnore, ut sordida negotiatione, molesta pauperibus, & litium inimicitiarumque materia. Qua ratione & *apud Persas* ipsum *mutuari* etiam *turpe* habebatur, velut cum fraude & mendacio plerumque conjunctum. Sed quia veteri jam *more fœnus* apud Romanos *receptum* fuerat; fœneratores illud pro more reposcebant: debitores vero, bellum & seditiones caussando, differebant reddere: nec deerant qui urgentibus mulctam legis etiam minitarentur. Tum *Asellio prætor*,

A. U. 665. γὸς Ἀσελλίων, ᾧ ταῦτα προσέκειτο, ἐπεὶ διαλύων αὐτοὺς οὐκ ἔπειθεν, ἐδίδου κατ' ἀλλήλων αὐτοῖς δικαστήρια· τὴν ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἔθους ἀπορίαν ἐς τοὺς δικαστὰς περιφέρων. οἱ δανεισταὶ δὲ, χαλεπήναντες ὅτι τὸν νόμον παλαιὸν ὄντα ἀνεκαίνιζε, κτείνουσιν αὐτὸν ὧδε. Ὁ μὲν ἔθυε τοῖς Διοσκούροις ἐν ἀγορᾷ, τοῦ πλήθους ὡς ἐπὶ θυσίᾳ περιστάντος· ἑνὸς δὲ λίθου τὸ πρῶτον ἐπ' αὐτὸν ἀφεθέντος, ἔρριψε τὴν φιάλην, καὶ ἐς τὸ Ἑστίας ἱερὸν ἵετο δρόμῳ. οἱ δὲ, αὐτὸν προλαβόντες τε ἀπέκλεισαν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ καταφυγόντα ἔς τι πανδοχεῖον ἔσφαξαν. πολλοί τε τῶν διωκόντων, ἐς τὰς παρθένους αὐτὸν ἡγούμενοι καταφυγεῖν, ἐσέδραμον ἔνθα μὴ θέμις ἦν ἀνδράσιν. Οὕτω μὲν καὶ Ἀσελλίων, στρατηγῶν τε καὶ σπένδων, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος, ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἱεροῖς. καὶ ἡ σύγκλητος ἐκήρυσσεν, εἴ τις τι περὶ τὸν Ἀσελλίωνος φόνον ἐλέγξειεν, ἐλευθέρῳ μὲν ἀργύριον, δού-

Lin. 53. ἐπὶ θυσίαν *Edd.* *L.* 56. τε *post* προλαβόντες *caret Aug.*

cujus ea erat jurisdictio, quia conciliare partes conatus nihil proficiebat, *permisit* eis, *ut ex lege* coram judicibus *agerent;* adeoque difficultatem eam, quæ ex repugnantia legis cum more oriebatur, declinans, judices in eamdem implicuit. Fœneratores autem, ægre ferentes renovari veterem legem, prætorem tollunt e medio, ad hunc modum. Sacrum is faciebat in foro, ad ædem Castorum, circumstante ut fit frequenti multitudine: quumque unus quispiam petisset eum lapide, abjecta phiala ad ædem Vestæ currere cœpit; sed præventus, & æde exclusus, dum in caupona quadam quærit latebras, jugulatus est. In eo tumultu multi, rati ad Vestales eum confugisse, dum avidius insectantur, penetraverunt quo nefas est ingredi viros. Sic *Asellio prætor in ipso magistratu*, amictus, ut in sacrificio, sacra aurataque veste, circiter horam diei secundam in medio foro inter sacrificandum *occisus* est. Senatus per præconem auctorum ejus cædis indici futuro ostentavit præmium, libero pecuniam, servo libertatem, conscio im-

λῳ δὲ ἐλευθερίαν, συνεγνωκότι δὲ ἄδειαν· οὐ μὴν ἐμήνυ- A. U.
σεν οὐδείς, τῶν δανειστῶν περικαλυψάντων.

LV. Τάδε μὲν δὴ φόνοι καὶ στάσεις ἔτι ἦσαν ἐμφύλιοι κατὰ μέρη. Μετὰ δὲ τοῦτο στρατοῖς μεγάλοις οἱ στασίαρχοι πολέμου νόμῳ συνεπλέκοντο ἀλλήλοις, καὶ ἡ πατρὶς ἆθλον ἔκειτο ἐν μέσῳ. Ἀρχὴ δ' ἐς ταῦτα καὶ πάροδος εὐθὺς ἐπὶ τῷ συμμαχικῷ πολέμῳ ἥδε ἐγίγνετο.
Ἐπειδὴ Μιθριδάτης, ὁ τοῦ Πόντου καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασι- 666
λεύς, ἐς Βιθυνίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ὅμορον αὐταῖς Ἀσίαν ἐνέβαλεν, ὥς μοι κατὰ τὴν βίβλον εἴρηται τὴν πρὸ τῆσδε· Σύλλας μὲν ὑπατεύων ἔλαχε στρατηγεῖν τῆς Ἀσίας καὶ τοῦδε τοῦ Μιθριδατείου πολέμου· καὶ ἦν ἔτι ἐν Ῥώμῃ. Μάριος δέ, τὸν πόλεμον εὐχερῆ τε καὶ πολύχρυσον ἡγούμενος εἶναι, καὶ ἐπιθυμῶν τῆς στρατηγίας, ὑπηγάγετό οἱ συμπράσσειν ἐς τοῦτο Πούπλιον Σουλπίκιον δήμαρχον ὑποσχέσεσι πολλαῖς· καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας νεοπολίτας, μειονεκτοῦντας ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις, ἐπήλπιζεν ἐς τὰς φυλὰς ἁπάσας διαιρήσειν· οὐ προλέγων

Lin. 65. δὲ *post* συνεγνωκ. *adj. ex Aug. Ven.* *L.* 73. τὴν *ante* ὅμορον *caret Aug.* *L.* 78. στρατηγείας *edit.* 1. *L.* 79. Πόπλιον *Edd. invit. MSS.* *L.* 81 *sq.* ἐπήλπισεν *Edd. ex Reg. A.*

punitatem: at nemo tamen index exstitit, fœneratoribus rem tegentibus.

55. Adhuc quidem cædes civiles intra singulos homines substiterant: & *seditiones* passim fuerant, non BELLA *civilia.* Sed posthæc factionum principes numerosis exercitibus, ut in bello mos est, rem gesserunt adversus se invicem: & *victoriæ præmium* petebatur *Patria.* Quarum contentionum occasio protinus *post finem Socialis belli* enata est hujusmodi. Postquam *Mithridates*, Ponti aliarumque gentium rex, Bithyniam & Phrygiam confinemque his Asiam invasit, ut *superiori Libro* est expositum; SYLLA, tunc *consul*, *Asiam cum Mithridatico bello sortitus* est provinciam. Qui cum nondum ab urbe esset digressus; MARIUS, arbitratus id bellum plus lucri quam difficultatis habiturum, *cupidus*que *imperii ejus belli*, multis pollicitationibus induxit *P. Sulpicium tribunum plebis*, ut sibi adesset: spemque fecit novis civibus, fore ut jure suffragiorum æquarentur veteribus, & per tribus di-

A. U. 666. μέν τι περὶ τῆς ἑαυτοῦ χρείας, ὡς δὲ ὑπηρέταις ἐς πάντα χρησόμενος εὔνοις. Καὶ νόμον αὐτίκα ὁ Σουλπίκιος ἐσέφερε περὶ τοῦδε· οὗ κυρωθέντος ἔμελλε πᾶν, ὅ τι βούλοιτο Μάριος ἢ Σουλπίκιος, ἔσεσθαι, τῶν νεοπολιτῶν πολὺ παρὰ τοὺς ἀρχαίους πλειόνων ὄντων. οἱ δ᾽ ἀρχαιότεροι, συνορῶντες ταῦτα, ἐγκρατῶς τοῖς νεοπολίταις διεφέροντο. ξύλοις δὲ καὶ λίθοις χρωμένων αὐτῶν ἐς ἀλλήλους, καὶ μείζονος αἰεὶ γιγνομένου τοῦ κακοῦ· δείσαντες οἱ ὕπατοι περὶ τῇ δοκιμασίᾳ τοῦ νόμου πλησιαζούσῃ, προὔγραψαν ἡμερῶν ἀργίας πολλῶν, ὁποῖον ἐν ταῖς ἑορταῖς εἴωθε γίγνεσθαι· ἵνα τις ἀναβολὴ γένοιτο τῆς χειροτονίας καὶ τοῦ κακοῦ.

LVI. Σουλπίκιος δὲ, τὴν ἀργίαν οὐκ ἀναμένων, ἐκέλευε τοῖς στασιώταις εἰς τὴν ἀγορὰν ἥκειν μετὰ κεκρυμμένων ξιφιδίων, καὶ δρᾶν ὅ τι ἐπείγοι, μηδ᾽ αὐτῶν φειδομένους τῶν ὑπάτων, εἰ δέοι. ὡς δὲ αὐτῷ πάντα ἕτοιμα ἦν, κατηγόρει τῶν ἀργιῶν ὡς παρανόμων, καὶ τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Σύλλαν καὶ Κόϊντον Πομπήϊον ἐκέλευεν

Lin. 84. εὔνους *edit.* 1. *L.* 86. τῶν δὲ νεοπολ. *Aug. Forte* τῶν δὴ νεοπ.

ſtribuerentur; diſſimulans quidem interim, ſuum ſe negotium agere, & ad operam ſibi navandam captare illorum benevolentiam. Nec mora: *Sulpicius* legem ſuper hac re promulgat; quæ ſi fuiſſet perlata, ipſius *Marii* Sulpiciique arbitratu gerenda erant omnia: in tantum numero præpollebat recentium civium acceſſio. Id animadvertentes veteres cives, totis viribus reſiſtebant novis; & ad manus tandem ad ſaxaque devenit contentio, & quotidie latius manavit malum. Itaque *Conſules*, timentes comitia quibus de illa lege ſuffragia ferri debebant, ut ea comitia una cum periculo differrentur, *indixerunt in multos dies Ferias*, quales in feſtis ſolennibus eſſe ſolent.

56. At *Sulpicius*, nil moratus eas ferias, juſſit factionem ſuam in foro præſto eſſe, ſicis ſub veſte accinctam; quibus, ubicumque opus fuiſſet, & vel contra ipſos conſules, ſi res poſtularet, uterentur. Quibus rebus præparatis, accuſare cœpit eas ferias ut illegitimas; jubens *Syllam et Q. Pompejum Coſſ.* confeſtim eas

αὐτὰς αὐτίκα ἀναιρεῖν, ἵνα προθείη τὴν δοκιμασίαν τῶν νόμων. θορύβου δ' ἀναστάντος, οἱ παρεσκευασμένοι τὰ ξιφίδια ἐσπάσαντο, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀντιλέγοντας ἠπείλουν κτενεῖν· μέχρι Πομπήϊος μὲν λαθὼν διέφυγε, Σύλλας δ' ὡς βουλευσόμενος ὑπεχώρει. κἀν τῷδε Πομπηΐου τὸν υἱὸν, κηδεύοντα τῷ Σύλλᾳ, παῤῥησιαζόμενόν τι καὶ λέγοντα, κτείνουσιν οἱ τοῦ Σουλπικίου στασιῶται. καὶ ὁ Σύλλας ἐπελθὼν ἐβάστασε τὴν ἀργίαν· ἔς τε Καπύην ἐπὶ τὸν ἐκεῖ στρατὸν, ὡς ἐκ Καπύης ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτου πόλεμον διαβαλῶν, ἠπείγετο· οὐ γάρ πω τινὸς τῶν ἐπ' αὐτῷ πραττομένων ᾔσθετο. Ὁ δὲ Σουλπίκιος, ἀναιρεθείσης τῆς ἀργίας, καὶ Σύλλα τῆς πόλεως ἀποστάντος, ἐκύρου τὸν νόμον· καὶ, οὗ χάριν ταῦτα ἐγίγνετο, Μάριον εὐθὺς ἐχειροτόνει τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολέμου στρατηγεῖν ἀντὶ Σύλλα.

A. U. 666.

LVII. Πυθόμενος δ' ὁ Σύλλας, καὶ πολέμῳ κρίνας διακριθῆναι, συνήγαγε τὸν στρατὸν εἰς ἐκκλησίαν, καὶ τόνδε τῆς ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην στρατείας ὀρεγόμενόν τε, ὡς ἐπικερδοῦς, καὶ νομίζοντα Μάριον ἐς αὐτὴν ἑτέρους κατα-

Lin. 9. ἐνβάστασε *vel* ἐνβάστασας *Aug.* ἐβεβαίωσε *maluerat Muſgrav.*
L. 10. Καπόην, Καπόης *Aug.* *Ibid.* ἐκ τῆς Καπύης *Edd. ex Reg. A.*

tollere, ut plebi committantur ſuffragia de legibus. Inde tumultu exorto, ſtringuntur ex compoſito ſicæ, & conſulibus contradicentibus intentantur; donec Pompejus clam elapſus eſt, Sylla vero velut ad deliberandum receſſit. Interim *Pompejus*, *conſulis filius*, Syllæ gener, neſcio quid liberius locutus, *a Sulpicianis interficitur*. Ac mox *Sylla* reverſus *ferias ſuſtulit*: properatoque itinere Capuam *ad exercitum profectus* eſt; inde porro contra Mithridatem trajecturus in Aſiam: nihil dum enim eorum quæ contra ſe parabantur ſenſerat. *Sulpicius* vero, ſublatis feriis, & Sylla ab urbe profecto, perfert legem: ac protinus *Marium*, cujus in gratiam iſta comparata erant, plebis ſuffragiis *deſignat imperatorem belli Mithridatici*.

57. Ea re cognita, *Sylla*, *armis decernere ſecum conſtituens*, in concionem advocat milites; & ipſos expeditionis in Mithridatem, lucri ſpe, cupidos; & arbitrantes, Mari-

A. U. 666. λέξειν ἀνθ' ἑαυτῶν. τὴν δ' ὕβριν ὁ Σύλλας τὴν ἐς αὐτὸν εἰπὼν Σουλπικίου τε καὶ Μαρίου, καὶ σαφὲς οὐδὲν ἄλλο ἐπενεγκὼν, (οὐ γὰρ ἐτόλμα πω λέγειν περὶ τοιοῦδε πολέμου) παρήνεσεν ἑτοίμοις ἐς τὸ παραγγελλόμενον εἶναι. οἱ δὲ, συνιέντες τε ὧν ἐπενόει, καὶ περὶ σφῶν δεδιότες, μὴ τῆς στρατείας ἀποτύχοιεν, ἀπεγύμνουν αὐτοὶ τὸ ἐνθύμημα τοῦ Σύλλα, καὶ ἐς Ῥώμην σφᾶς ἄγειν θαῤῥοῦντα ἐκέλευον. Ὁ δὲ, ἡσθεὶς, ἦγεν ἓξ τέλη στρατιωτῶν αὐτίκα. καὶ αὐτὸν οἱ μὲν ἄρχοντες τοῦ στρατοῦ, χωρὶς ἑνὸς ταμίου, διέδρασαν ἐς Ῥώμην, οὐχ ὑφιστάμενοι στρατὸν ἄγειν ἐπὶ τὴν πατρίδα. Πρέσβεις δ' ἐν ὁδῷ καταλαβόντες, ἠρώτων, Τί μεθ' ὅπλων ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐλαύνοι; Ὁ δ' εἶπεν, Ἐλευθερώσων αὐτὴν ἀπὸ τῶν τυραννούντων. Καὶ τοῦτο δὶς καὶ τρὶς ἑτέροις καὶ ἑτέροις πρέσβεσιν εἰπὼν, ἐπήγγελλεν ὅμως· εἰ θέλοιεν τήν τε σύγκλητον αὐτῷ καὶ Μάριον καὶ Σουλπίκιον εἰς τὸ Ἄρειον πεδίον συναγαγεῖν,

Lin. 21. τὴν δ' ὕβριν *Edd. invit. MSS.* *L.* 24. ἑτοίμους *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 25. τε *post* συνιέντες *inserui ex Aug.* *L.* 32. ἐπὶ *carent Edd. dedit Aug.*

um alios milites ad eam militiam conſcripturum. Ibi igitur commemoratis injuriis, quibus eſſet a *Sulpicio Mario*que adfectus, & nihil præterea manifeſte pronuncians, (nondum enim audebat talis belli mentionem inducere;) hortatus eſt milites, ut parati eſſent ad juſſa facienda. Illi, intellecta ejus mente, veriti, ne expeditionis ſpe adverſus Mithridatem ſuſcipiendæ exciderent, aperiunt ipſi illam *Syllæ* diſſimulationem; jubentes eum bono animo eſſe, & ad Urbem ſeſe ducere. Itaque lætus *Sylla* confeſtim *ſex legiones Romam verſus ducit:* quarum præfecti, præter unicum quæſtorem, omnes deſerto exercitu in urbem properaverunt, non ſuſtinentes contra patriam militare. Proficiſcenti *Syllæ* occurrunt *ex urbe legati:* quibus interrogantibus, *quid ita patriam armatus peteret?* reſpondit, *ut eam liberaret a tyrannis.* Idem reſponſum quum iterum atque tertio aliis poſt alios legatis dediſſet; pollicebatur tamen, *ſi velit ſenatus cum Mario Sulpicioque in campo Martio ſibi præſto eſſe,*

γαγεῖν, καὶ πράξειν ὅ τι ἂν βουλευομένοις δοκῇ. πλησιάζοντι δὲ Πομπήϊος μὲν ὁ σύναρχος, ἐπαινῶν καὶ ἀρεσκόμενος τοῖς γιγνομένοις, ἀφίκετο, συμπράξων ἐς ἅπαντα. Μάριος δὲ καὶ Σουλπίκιος ἐς παρασκευὴν ὀλίγου διαστήματος δεόμενοι, πρέσβεις ἑτέρους ἔπεμπον, ὡς δὴ καὶ τούσδε ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀπεσταλμένους· δεόμενοι, μὴ ἀγχοτέρω τεσσαράκοντα σταδίων τῇ Ῥώμῃ παραστρατοπεδεύειν, μέχρι ἐπισκέψαιντο περὶ τῶν παρόντων. Σύλλας δὲ καὶ Πομπήϊος τὸ ἐνθύμημα σαφῶς εἰδότες, ὑπέσχοντο μὲν, ὧδε πράξειν· εὐθὺς δὲ τοῖς πρέσβεσιν ἀπιοῦσιν εἵποντο.

A. U. 666.

LVIII. Καὶ Σύλλας μὲν τὰς Κοιλίας πύλας καὶ τὸ παρ' αὐτὰς τεῖχος ἑνὶ τέλει στρατιωτῶν κατελάμβανε, Πομπήϊος δὲ τὰς Κολλίνας ἑτέρῳ τέλει· καὶ τρίτον ἐπὶ τὴν ξυλίνην γέφυραν ἐχώρει, καὶ τέταρτον πρὸ τῶν τειχῶν ἐς διαδοχὴν ὑπέμενε. τοῖς δ' ὑπολοίποις ὁ Σύλλας

Lin. 27. Rectius forsan abesset καὶ *ante* πράξειν. *L. 38.* πλησιάζοντι δὴ *Edd. Prætuli Aug. L. 44.* μέχρις *Edd. Prætuli Aug. Ibid.* ἐπισκέψαιτο *Aug. non incommode, ac fortasse rectius. L. 48.* Κλοιλίας *Edd. (nescio quo casu) cum Aug.* Κοιλίας *dedit Reg. A. quod & legit Cand.* Κοιλλίας *Reg. B. Mihi* Αἰσκυλείας *vel* Αἰσκυλίας *scripsisse videtur Appianus.*

esse, acturum se omnia de communi consilio. Jam vero adpropinquanti occurrit collega *Pompejus*; &, comprobans laudansque factum ejus, operam suam ad omnia obtulit. *Marius* vero & *Sulpicius*, nondum satis parati propter temporis angustiam, alios legatos mittunt tamquam senatus nomine venientes; qui postularent, ne intra quintum lapidem ab urbe *Sylla* castra metaretur, donec senatus de præsenti negotio deliberasset. At *Sylla* & *Pompejus*, intellecto hoc consilio, annuerunt quidem legatorum postulatis; sed abeuntes eosdem e vestigio secuti sunt.

58. Tum *Sylla* ad occupandam *Cælimontanam* (f. *Æsquiliam*) portam & contiguum ei murum unam legionem mittit; alia legione portam *Collinam Pompejus* occupat; tertia petit pontem sublicium: quarta in statione relicta est ante mœnia. *Sylla* ipse cum duabus reliquis *Urbem hosti-*

A. U. 666. ἐς τὴν πόλιν ἐχώρει, δόξῃ καὶ ἔργῳ πολεμίου. ὅθεν αὐτὸν οἱ περιοικοῦντες ἄνωθεν ἠμύνοντο βάλλοντες, μέχρι τὰς οἰκίας ἠπείλησεν ἐμπρήσειν· τότε δ' οἱ μὲν ἀνέσχον. Μάριος δὲ καὶ Σουλπίκιος ἀπήντων περὶ τὴν Αἰσκύλειον ἀγορὰν μεθ' ὅσων ἐφθάκεσαν ὁπλίσαι· καὶ γίγνεταί τις ἀγὼν ἐχθρῶν, ὅδε πρῶτος ἐν Ῥώμῃ, οὐχ ὑπὸ εἰκόνι στάσεως ἔτι, ἀλλ' ἀπροφασίστως ὑπὸ σάλπιγγι καὶ σημείοις, πολέμου νόμῳ· ἐς τοσοῦτον αὐτοῖς κακοῦ τὰ τῶν στάσεων ἀμεληθέντα προέκοψε. τρεπομένων δὲ τῶν Σύλλα στρατιωτῶν, ὁ Σύλλας σημεῖον ἁρπάσας προεκινδύνευεν· ὡς αἰδοῖ τε τοῦ στρατηγοῦ, καὶ δέει τῆς ἐπὶ τῷ σημείῳ, εἰ ἀπέχοιντο, ἀτιμίας, εὐθὺς ἐκ τῆς τροπῆς αὐτοὺς μετατίθεσθαι. καὶ ὁ Σύλλας ἐκάλει τε τοὺς νεαλεῖς ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἑτέρους κατὰ τὴν καλουμένην Συϐοῦῤῥαν ὁδὸν περιέπεμπεν, ᾗ κατὰ νώτου τῶν πολεμίων ἔμελλον ἔσεσθαι περιδραμόντες. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Μάριον, πρός τε τοὺς ἐπελθόντας ἀκμῆτας ἀσθενῶς μαχόμενοι,

Lin. 56. τὴν Δασκύλειον *Edd. & MSS. Sed* Esquilium forum *Cand. ex quo correxi.* *L.* 59. σάλπιγξι *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 64. ἀπέρχοιντο *maluit Musgrav.* *L.* 66. Συϐοῦραν *edit.* 1. Σιϐοῦραν *Regii.* Σιϐούραν *Aug.* *L.* 67. οἱ κατὰ *Edd. ex Reg. A.*

liter ingreditur. Itaque qui proximos vicos habitabant, superne eum missilibus prohibere instituunt; donec incendium domorum minatus, tela eorum cohibuit. Ei *Marius* ad Æsquilium forum cum *Sulpicio* ceterisque suæ factionis trepide armatis occurrit: & *committitur pugna* inter infestas partes; prima ejus generis *intra urbis mœnia;* non jam, ut ante, per seditionis speciem, sed aperto Marte collatis signis & tuba canente. Eo nimirum processerant contentiones, nemine maturante remedium. In ea pugna inclinantibus jam ad fugam Syllanis, *Sylla*, correpto signo, inter primores provolat: atque ita vel imperatoris reverentia, vel metu ignominiæ, quæ sequitur signorum desertores, miles omisso fugæ consilio restitit. Jamque aliam recentem manum e castris, advocat *Sylla;* simulque aliam manum per *Suburranam* viam deflectere jubet, ut adversarios circumventos a tergo adgrederetur. Tum *Mariani* fessi, jam segnius repugnantes integris; adhæc solli-

καὶ ἐπὶ τοῖς περιοδεύουσι δείσαντες περικύκλωσιν, τούς τε ἄλλους πολίτας ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔτι μαχομένους συνεκάλουν, καὶ τοῖς δούλοις ἐκήρυττον ἐλευθερίαν, εἰ μετάσχοιεν τοῦ πόνου. οὐδενὸς δὲ προσιόντος, ἀπογνόντες ἁπάντων, ἔφευγον εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ σὺν αὐτοῖς ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν συνεπεπράχεσαν. A. U. 666.

LIX. Ὁ δὲ Σύλλας τότε μὲν ἐς τὴν λεγομένην Ἱερὰν ὁδὸν παρῆλθε, καὶ τοὺς διαρπάζοντάς τι τῶν ἐν ποσὶν, αὐτίκα ἐν μέσῳ πάντων ἐφορώντων ἐκόλαζε· φρουρὰν δὲ κατὰ μέρος ἐπιστήσας τῇ πόλει, διενυκτέρευεν αὐτός τε καὶ ὁ Πομπήϊος· περιθέοντες ἑκάστους, ἵνα μή τι δεινὸν ἢ παρὰ τῶν δεδιότων ἢ παρὰ τῶν νενικηκότων ἐπιγένοιτο. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὸν δῆμον ἐς ἐκκλησίαν συναγαγόντες, ὠδύροντο περὶ τῆς πολιτείας, ὡς ἐκ πολλοῦ τοῖς δημοκοποῦσιν ἐκδεδομένης, καὶ αὐτοὶ τάδε πράξαντες ὑπ' ἀνάγκης. Εἰσηγοῦντό τε, μηδὲν ἔτι ἀπροβούλευτον ἐς τὸν δῆμον ἐσφέρεσθαι· νενομισμένον μὲν οὕτω καὶ πά-

Lin. 70. ob viarum tranſitus *Cand. An* ἐπὶ ταῖς περιοδεύσεσι? *Malim* ἀπὸ τῶν περιοδευόντων. *L.* 84. καὶ αὐτοὶ ὅσον δὲ πράξαντες *Edd. ex Reg. A. Cand.* καὶ αὐτίκα δὲ *Reg. B.*

citi, ne qua vis a tergo ſe ingereret; cives eos, qui de tectis adhuc pugnabant, convocant, & ſervos vocant ad libertatem, ſi velint eſſe laboris participes. Sed nemine horum quidquam movente, per ſummam deſperationem ex urbe ſe proripiunt, & cum his nobiliſſimus quiſque ejuſdem factionis.

59. *Sylla* in *ſacram* quæ vocatur *viam* delatus, milites rapinas auſos in conſpectu omnium adfecit ſupplicio: & diſpoſitis regionatim tota urbe præſidiis, partitus cum collega operam, pervigil ea nocte obibat omnia, ne qua vel ab urbanis, timentibus quorſum hæc evaderent, vel a victoribus, vis aut tumultus exſiſteret. Prima luce vero convocata populi concione, conqueſti ſunt *Sylla Pompejuſque* de ſtatu reipublicæ, jamdudum turbulentis hominibus proditæ: dicentes, *ſe coactos feciſſe quidquid hactenus egiſſent.* Cenſebantque, *oportere nullam poſthac rogationem apud plebem fieri, quin antea in ſenatu res fuiſſet deliberata; revocando vetus in-*

A. U. 666. λαι, παραλελυμένον δ᾽ ἐκ πολλοῦ· καὶ τὰς χειροτονίας μὴ κατὰ φυλάς, ἀλλὰ κατὰ λόχους, ὡς Τύλλιος βασιλεὺς ἔταξε, γίγνεσθαι· νομίσαντες, διὰ δυοῖν τοῖνδε, οὔτε νόμον οὐδένα πρὸ τῆς βουλῆς ἐς τὸ πλῆθος ἐσφερόμενον, οὔτε τὰς χειροτονίας, ἐν τοῖς πένησι καὶ θρασυτάτοις ἀντὶ τῶν ἐν περιουσίᾳ καὶ εὐβουλίᾳ γιγνομένας, δώσειν ἔτι στάσεων ἀφορμάς. πολλά τε ἄλλα τῆς τῶν δημάρχων ἀρχῆς, τυραννικῆς μάλιστα γεγενημένης, περιελόντες· κατέλεξαν ἐς τὸ βουλευτήριον, ὀλιγανθρωπότατον δὴ τότε μάλιστα ὄν, καὶ παρὰ τοῦτ᾽ εὐκαταφρόνητον, ἀθρόους ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν τριακοσίους. ὅσα τε ὑπὸ Σουλπικίου κεκύρωτο μετὰ τὴν κεκηρυγμένην ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἀργίαν, ἅπαντα διελύετο, ὡς οὐκ ἔννομα.

LX. Ὧδε μὲν αἱ στάσεις ἐξ ἔριδος καὶ φιλονεικίας ἐπὶ φόνους, καὶ ἐκ φόνων ἐς πολέμους ἐντελεῖς προέκοπτον· καὶ στρατὸς πολιτῶν ὅδε πρῶτος ἐς τὴν πατρίδα ὡς πολεμίαν ἐσέβαλεν. οὐδ᾽ ἔληξαν ἀπὸ τοῦδε αἱ στά-

Lin. 88. Τύλιος *edit.* 1. *L.* 96. δὴ τὸ τότε *Edd. ex Reg. A.* *L.* 98. μετὰ τὴν κεκριμένην *Edd. ex Reg. A.* *Prætuli Aug.* κεκρυμμένην *Reg. B.* *L.* 99. τῶν *ad* ὑπάτων *adj. ex Aug. Reg. B.* *L.* 4. ἐσέβαλλεν *Aug.*

ſtitutum, quod jam dudum quidem eſſet antiquatum. Poſtulabant etiam, *comitia abhinc non tributa, ſed centuriata haberi, ex Servii Tullii inſtituto*: putantes, his duabus rationibus, ſi prima legum conſultatio penes ſenatum foret, & ſuffragiorum robur ab egenis & audaciſſimo quoque transferretur ad opulentiores prudentioreſque, deforepoſthac ſeditionum materiam. Præterea, multis aliis modis *acciſa tribunorum plebis poteſtate*, quam a tyrannica potentia jam parum abfuiſſe dicebant; *adlegerunt in ſenatum* maxime tunc ob frequentiam obnoxium contemtui, *trecentos ex* omni *optimorum virorum numero* præſtantiſſimos; & quæcumque *a Sulpicio* poſt indictas a conſulibus ferias *acta* fuerant, *abrogarunt*, ut illegitima.

60. Ita per ſeditiones & certamina ad cædes, a cædibus ad bella ventum erat: & primus hic Romanus exercitus hoſtiliter patriam ingreſſus eſt. A quo tempore non deſierunt

στεις ἔτι κρινόμεναι στρατοπέδοις, ἀλλ᾽ ἐσβολαὶ συνεχεῖς ἐς τὴν Ῥώμην ἐγίγνοντο καὶ τειχομαχίαι, καὶ ὅσα ἄλλα πολέμων ἔργα, οὐδενὸς ἔτι ἐς αἰδῶ τοῖς βιαζομένοις ἐμποδὼν ὄντος, ἢ νόμων, ἢ πολιτείας, ἢ πατρίδος. Τότε δὲ Σουλπίκιον, δημαρχοῦντα ἔτι, καὶ σὺν αὐτῷ, Μάριον, ἑξάκις ὑπατευκότα, καὶ τὸν Μαρίου παῖδα, καὶ Πούπλιον Κέθηγον, καὶ Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Γναῖον καὶ Κοΐντον Γράνιον, καὶ Πούπλιον Ἀλβινουανὸν, καὶ Μάρκον Λαιτώριον, ἑτέρους τε ὅσοι μετ᾽ αὐτῶν, ἐς δώδεκα μάλιστα, ἐκ Ῥώμης διεπεφεύγεσαν, ὡς στάσιν ἐγείραντας καὶ πολεμήσαντας ὑπάτοις, καὶ δούλοις κηρύξαντας ἐλευθερίαν εἰς ἀπόστασιν, πολεμίους Ῥωμαίων ἐψήφιστο εἶναι, καὶ τὸν ἐντυχόντα νηποινεὶ κτείνειν, ἢ ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους· τά τε ὄντα αὐτοῖς δεδήμευτο. καὶ ζητηταὶ διέθεον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας· οἳ Σουλπίκιον μὲν καταλαβόντες ἔκτειναν. A. U. 666.

LXI. Ὁ δὲ Μάριος αὐτοὺς ἐς Μιντούρνας διέφυγεν,

Lin. 10. ὑπατευκέντα *edit.* 3. *op. err.* *Ibid.* & *l.* 12. Πόπλιον *Edd. invit. MSS.* *L.* 12. Grannius *Cand.* *Ibid.* Αλβιδιανον *h. l. Edd. & MSS.* Albinovanus *Cand.* *Ibid. sq.* Lectorium *Cand.* *L.* 13. μετ᾽ αὐτὸν *Edd. Recte Aug.* *L.* 14. ἀγείραντας *Edd.* *L.* 20. Μιτούρνας *h.l. Regii, Aug. Ven.* *Et infra p.* 87. *l.* 39. Μιτούρνης *Aug.*

amplius, civiles contentiones exercitibus decernere: & identidem factæ sunt in urbem Romam irruptiones, & pugnæ pro mœnibus: ita ut nulla bellorum abesset calamitas; & nihil porro, non pudor, non fas, non reipublicæ patriæve amor, homines violentos cohiberet a facinore. Jam vero *Sulpicius* tribunus plebis, & cum eo *Marius* VI. Cos. *ejusque filius*, tum *P. Cethegus*, *Junius Brutus*, *Cn.* & *Q. Granii*, *P. Albinovanus*, *M. Lætorius*, & alii, qui cum his ex Urbe profugerant, numero fere duodecim, ut auctores seditionis, qui & arma tulissent adversus consules, & servitia ad pileum sollicitassent, *hostes Reipublicæ judicati sunt*; permissumque cuivis, qui in eos incidisset, vel impune occidere, vel ad consules eos retrahere: bonaque eorumdem publicata sunt, & dimissi circumquaque qui ipsos perquirerent. A quibus *Sulpicius* quidem deprehensus occisusque est.

61. *Marius* vero e manibus inquisitorum elapsus, *Mintur-*

A. U. 666. ἔρημος ὑπηρέτου τε καὶ θεράποντος. καὶ αὐτὸν οἱ τῆς πόλεως ἄρχοντες, ἀναπαυόμενον ἐν οἴκῳ ζοφώδει, δεδιότες μὲν τὸ κήρυγμα τοῦ δήμου, φυλαττόμενοι δὲ ἀνδρὸς ἑξάκις ὑπατεύσαντος καὶ πολλὰ καὶ λαμπρὰ εἰργασμένου αὐθένται γενέσθαι, Γαλάτην ἄνδρα ἐπιδημοῦντα μετὰ ξίφους ἐσέπεμψαν ἀνελεῖν. τὸν δὲ Γαλάτην φασὶν ἐν τῷ σκότῳ προσιόντα τῷ στιβαδίῳ, δεῖσαι, δόξαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Μαρίου πυρὸς αὐγὴν καὶ φλόγα ἀφιέναι. ὡς δὲ καὶ ὁ Μάριος αὐτὸς ἐπανιστάμενος ἐκ τῆς εὐνῆς ἀνεβόησε παμμέγεθες αὐτῷ· Σὺ τολμᾷς κτεῖναι Γάϊον Μάριον; προτροπάδην ὁ Γαλάτης ἔφευγεν ἔξω διὰ θυρῶν, μεμηνότι ἐοικὼς, καὶ βοῶν, Οὐ δύναμαι κτεῖναι Γάϊον Μάριον. ὅθεν καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ἅτε καὶ τέως ταῦτα σὺν ὄκνῳ κεκρικόσι, ἐνέπιπτέ τι δαιμόνιον δέος, καὶ μνήμη τῆς ἐκ παιδὸς ἐπιφημισθείσης τῷ ἀνδρὶ ἑβδόμης ὑπατείας· παιδὶ γὰρ ὄντι φασὶν ἐς τὸν

Lin. 25 *sq.* ἐπιδημοῦντο *edit.* 2. *op. err. edit.* 3. *L.* 29. ὑπανιστάμενος *Edd. Prætuli Aug. L.* 32 *sq.* οὐ δύνασθαι *Edd. ex Reg. B. Duas lineas h. l. omisit Reg. A. Expressi Aug. & Cand. L.* 34. κεκρινόσι *edit.* 3. *op. err. L.* 36 *sq. Verba* ἐς τὸν κόλπον, *post* καταῤῥυῆναι *ponunt Edd. ex Reg. A.*

nas pervenit, non apparitore comitatus, non famulo. Ubi quum in tenebricosa quadam domo requiesceret; magistratus ejus oppidi, qui & edictum populi Romani timebant, & tamen virum sexies Consulem rebusque gestis clarissimum non sustinebant suis manibus perimere, hominem *Gallum*, qui apud eos commorabatur, *ad occidendum Marium* cum gladio intromiserunt. Sed hunc, ajunt, per tenebras ad *Marii* lectulum accedentem, quasi splendorem ignis ex illius oculis emicantem sibi visum videre, & terrore fuisse correptum. Ut vero etiam adsurgens e lecto *Marius*, hominique occurrens, exclamavit: *Tu-ne audes occidere Cajum Marium?* effuse fugit *Gallus* e cubiculo, insano similis, vociferansque, *Cajum Marium occidere non possum.* Itaque magistratum, ut qui jam ante cunctanter id decreverat, religio quædam subiit, & *ominis memoria*, quod etiam tum puero *Mario* septimum consulatum pollicitum erat. Ferunt enim decidisse in gremium ejus septem pullos aquilinos; præ-

κόλπον ἀετοῦ νεοττοὺς ἑπτὰ καταῤῥυῆναι, καὶ τοὺς μάντεις εἰπεῖν, ὅτι ἑπτάκις ἐπὶ τῆς μεγίστης ἀρχῆς ἔσοιτο. *A. U. 666.*

LXII. Ταῦτ' οὖν οἱ τῆς Μιντούρνης ἄρχοντες ἐνθυμούμενοι, καὶ τὸν Γαλάτην ἔνδουν κατὰ δαίμονα καὶ περιδεᾶ νομίζοντες γεγονέναι, τὸν Μάριον αὐτίκα τῆς πόλεως ἐξέπεμπον ὅπη δύναιτο σώζεσθαι. ὁ δὲ συγγινώσκων ἑαυτῷ ζητουμένῳ τε ἐκ Σύλλα καὶ πρὸς ἱππέων διωκομένῳ, ὁδοὺς ἀτριβεῖς ἐπὶ θάλασσαν ἠλᾶτο· καὶ καλύβης ἐπιτυχὼν ἀνεπαύετο, φυλλάδα ἐπιβαλλόμενος τῷ σώματι. ψόφου δ' αἰσθόμενος, ἐς τὴν φυλλάδα ὑπεκρύφθη· καὶ μᾶλλον ἔτι αἰσθόμενος, ἐς σκάφος ἁλιέως πρεσβύτου παρορμοῦν, βιασάμενος τὸν πρεσβύτην, ἐσήλατο, χειμῶνος ὄντος· καὶ τὸ πεῖσμα κόψας, καὶ τὸ ἱστίον πετάσας, ἐπέτρεψε τῇ τύχῃ φέρειν. κατήχθη δὲ ἔς τινα νῆσον, ὅθεν νεὼς οἰκείων ἀνδρῶν παραπλεούσης ἐπιτυχὼν, ἐς Λιβύην ἐπέρα. εἰργόμενος δὲ καὶ Λιβύης, ὡς πολέμιος, ὑπὸ Σεξτίου ἡγουμένου, διεχείμαζεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, μικρὸν ὑπὲρ Λιβύην ἄνω ἐν τοῖς Νομάδων ὅροις.

Lin. 37 *sq.* μαντεῖς *Edd. ex Reg. A.* *L.* 42. ὅποι *Edd. Prætuli Aug.* *Ibid.* γινώσκων *Edd.* *L.* 53. Σεξστίου *Aug. Forsan* Σεξτιλίου.

dixiſſeque vates, *ſummum magiſtratum illi obventurum ſepties.*

62. Id ſecum reputantes magiſtratus *Minturnenſium*, ratique divinitus Gallum perterritum, continuo *Marium* ex oppido dimiſerunt, ut, quacumque ratione poſſet, ſalutem quæreret. At ille, non ignarus equites a Sylla miſſos ipſum quærere, per devia vagus mare petebat; & nactus tugurium, *quieſcebat* ibi *tectus frondibus.* Ubi quum ſtrepitum ſenſiſſet, arctius ſe intra frondes contraxit. Mox vero, ad majorem etiam ſtrepitum, *in lembum piſcatorium*, forte ſtantem in littore, propulſo ſene ejus domino, *proſiluit*; &, tempeſtate licet agitato mari, abſciſſo retinaculo, panſoque velo, fortunæ ſe permiſit. Hinc in inſulam quamdam delatus eſt *Marius*; unde forte fortuna conſpicatus prætereuntem navim amicorum hominum, *trajecit in Africam.* Sed ibi, ut hoſtis, a *Sextio*, tunc eam provinciam obtinente, in littus exſcendere prohibitus; paulo ſupra Africam provinciam, ad mare, in

A. U. 666. καὶ αὐτῷ θαλασσεύοντι δεῦρο, κατὰ πύστιν, ἐπέπλευσαν τῶν συγκατεγνωσμένων Κέθηγός τε καὶ Γράνιος καὶ Αλβινουανὸς καὶ Λαιτώριος, καὶ ἕτεροι, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαρίου· οἱ ἐς μὲν Ἱεμψάλαν τὸν Νομάδων δυνάστην ἀπὸ Ῥώμης διέφυγον, ὑποψίᾳ δ᾽ ἐκδόσεως ἐκεῖθεν ἀπέδρασαν. οἱ μὲν δὴ, καθὰ καὶ Σύλλας ἐπεπράχει, βιάσασθαι τὴν πατρίδα διανοούμενοι, στρατιὰν δ᾽ οὐκ ἔχοντες, περιέβλεπον εἴ τι συμβαίη.

LXIII. Εν δὲ Ῥώμῃ Σύλλας μὲν, ὅπλοις τὴν πόλιν ὅδε πρῶτος καταλαβών τε, καὶ δυνηθεὶς ἂν ἴσως ἤδη μοναρχεῖν· ἐπεὶ τοὺς ἐχθροὺς ἠμύνατο, τὴν βίαν ἑκὼν ἀπέθετο· καὶ τὸν στρατὸν ἐς Καπύην προπέμψας, αὖθις ἦρχεν ὡς ὕπατος. οἱ δὲ τῶν ἐξελαθέντων στασιῶται, ὅσοι τῶν πλουσίων, καὶ γύναια πολλὰ πολυχρήματα, τοῦ δέους τῶν ὅπλων ἀναπνεύσαντες, ἠρεθίζοντο ὑπὲρ καθόδου τῶνδε τῶν ἀνδρῶν· καὶ οὐδὲν σπουδῆς ἢ δαπάνης ἐς τοῦτο ἀπέ-

Lin. 55. κατὰ πύσιν *edit.* 1. καταπύστιν *Aug.* *L.* 57. Αλβινιανὸς *h. l.* *Editi & MSS.* *L.* 58. Μαρίου, οἳ ἐς μὲν ἄνδρες ἐσθλοὶ, τὸν Νομάδων *edit.* 1. Μαρ. οἱ ὡς μὲν ἄνδρες ἐσθλοὶ, ἐς τὸν Νομ. *edit.* 2. 3. *L.* 60. κατὰ, & *ibid.* πεπράχει, *edit.* 3. *oper. errore.* *L.* 66. Καπύην *Aug. ut supra.* *L.* 67. ἐξελθόντων *Edd.* *Prætuli Aug.*

finibus Numidarum, hiemem transfegit. Quod ubi rumore cognoverunt *Cethegus*, *Granius*, *Albinovanus*, *Lætorius*, aliique, & ipsius *Marii filius*, (qui omnes, quum ad *Hiempsalem* Numidiæ regulum Roma confugissent, nunc rursus ab eo, veriti, ne inimicis dederentur, profugerant) eodem *ad Marium* navigarunt. Et his quidem non deerat animus, quo minus exemplo Syllæ invaderent patriam; sed, quia nullum habebant exercitum, occasionem circumspiciebant.

63. Interea *Sylla*, qui primus Romam armis occupaverat; quum jam nunc fortasse potuisset supremam dominationem solus ad se rapere; contentus vindicta de inimicis capta, de cetero a vi abstinuit: præmissoque Capuam exercitu, rursum *ad consularem potestatem rediit.* At profugorum factio, præcipue locupletes, & fœminæ non paucæ bene numatæ, ubi respirarunt ab armorum metu, magno studio id agebant, ut viris illis reditum in patriam pararent; nec operæ ad id ef-

λειπον, ἐπιβουλεύοντες καὶ τοῖς τῶν ὑπάτων σώμασιν, ὡς οὐκ ἐνὸν τῶνδε περιόντων ἐκείνοις κατελθεῖν. Σύλλα μὲν δὴ, καὶ παυσαμένῳ τῆς ἀρχῆς, στρατὸς ἦν, ὁ ἐψηφισμένος ἐπὶ Μιθριδάτην, ἐς σωτηρίαν αὐτοῦ φύλαξ. Κόϊντον δὲ Πομπήϊον, τὸν ἕτερον ὕπατον, ὁ δῆμος οἰκτείρων τοῦ δέους, ἐψηφίσατο ἄρχειν Ἰταλίας καὶ ἑτέρου τοῦ περὶ αὐτὴν στρατοῦ, τότε ὄντος ὑπὸ Γναίῳ Πομπηΐῳ. τοῦθ᾽ ὁ Γναῖος πυθόμενός τε καὶ δυσχεράνας, ἥκοντα μὲν τὸν Κόϊντον ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσεδέξατο, καὶ τῆς ἐπιούσης τι χρηματίζοντος, ὑπεχώρησε μικρὸν, οἷα ἰδιώτης· μέχρι τὸν ὕπατον πολλοὶ καθ᾽ ὑπόκρισιν ἀκροάσεως περιστάντες ἔκτειναν· καὶ φυγῆς τῶν λοιπῶν γενομένης, ὁ Γναῖος αὐτοῖς ὑπήντα, χαλεπαίνων ὡς ὑπάτου παρανόμως ἀνῃρημένου· δυσχεράνας δὲ, ὅμως εὐθὺς ἦρχεν αὐτῶν.

A. U. 666.

LXIV. Ἐξαγγελθέντος δὲ ἐς τὴν πόλιν τοῦ Πομπηΐου φόνου, αὐτίκα μὲν ὁ Σύλλας περιδεὴς ἐφ᾽ ἑαυτῷ γενόμε-

*Lin.*70 *sq.* ἀπέλιπον *edit.* 1. *L.*74. ὡς σωτηρίαν *edit.* 1. ὡς σωτηρίας *edit.* 2. 3. *Verum ded. Aug.* *L.* 76. ἐψηφίσαντο *Edd.* *L.* 84. ἦρχον *Edd.* & *in Aug. super* ἦρχεν *in fine superscriptum est* ι, & *erasa litera* ν *pronominis* αὐτῶν. *Mallem* εὐθὺς αὖ ἦρχεν αὐτῶν.

ficiendum parcentes, nec sumtibus, & consulum quoque vitæ struentes insidias, quod numquam illos restitui posse, his superstitibus, putarent. Et *Sylla* quidem, vel post consulatum, tutus erat futurus præsidio exercitus, quem, ex S. C. acceptum ad bellum Mithridaticum, propugnatorem erat habiturus. Collegam vero ejus *Q. Pompejum* periclitantem miseratus populus, Italiam ei decrevit, & alterum exercitum, qui tum in ea militabat Cn. Pompeji auspiciis. Id cognitum *Cnejus* tulit ægerrime. Advenientem tamen *Quintum* in castra recepit; & quum is postridie quiddam pro potestate apud milites ageret, cessit eidem paulisper tamquam privatus: sed paulo post *Quintus*, cinctus corona quasi ad audiendum confluentium, *occisus* est. Tum vero, diffugientibus ceteris, Cnejus supervenit indignabundus, ut contra jus fasque patrata cæde consulis: nihilominus vero post indignationem continuo ad imperium pristinum rediit.

64. In urbem autem nunciata cæde consulis, *Sylla* sibimet timens, semper stipatus amicis incedebat, ne noctu

A. U. 667.

νος, τοὺς φίλους περιήγετο πανταχοῦ, καὶ νυκτὸς ἀμφ' αὐτὸν εἶχεν. οὐ πολὺ δ' ἐπιμείνας, ἐς Καπύην ἐπὶ τὸν στρατὸν, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, ἐξήλασεν. Οἱ δὲ τῶν φυγάδων φίλοι, Κίννᾳ τῷ μετὰ Σύλλαν ὑπατεύοντι θαῤῥοῦντες, τοὺς νεοπολίτας ἠρέθιζον ἐς τὸ ἐνθύμημα τοῦ Μαρίου, ταῖς φυλαῖς ἀξιοῦν ἀναμιχθῆναι, ἵνα μὴ τελευταῖοι ψηφιζόμενοι πάντων ὦσιν ἄκυροι. τοῦτο δὴ προοίμιον τῆς αὐτοῦ τε Μαρίου καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν ἄνδρα καθόδου. Ἀνθισταμένων δὲ τῶν ἀρχαίων κατὰ κράτος, Κίννας μὲν τοῖς νεοπολίταις συνέπραττε, νομιζόμενος ἐπὶ τῷδε τριακόσια δωροδοκῆσαι τάλαντα· τοῖς δ' ἀρχαίοις ὁ ἕτερος ὕπατος Ὀκταούϊος. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν προλαβόντες τὴν ἀγορὰν μετὰ κεκρυμμένων ξιφιδίων, ἐβόων, ἐς τὰς φυλὰς πάσας ἀναμιγῆναι· τὸ δὲ καθαρώτερον πλῆθος ἐς τὸν Ὀκταούϊον ἐχώρει, καὶ οἵδε μετὰ ξιφιδίων. ἔτι δ' αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν τὸ μέλλον περιορωμένῳ, ἐξαγγέλλεται, τοὺς πλέονας δημάρχους κωλύειν τὰ γιγνόμενα· θόρυβον δὲ τῶν νεοπολιτῶν εἶναι, καὶ ἀπογυμνῶσιν ἤδη τῶν ξιφιδίων περὶ ὁδὸν ἐς τοὺς ἀντιλέγοντας

Lin. 88. αὐτὸν *Edd.* *L.* 89. ἐς τὴν Ἀσίαν *Aug. Ven.* *L.* 92. ἀξιοῦντες ἀναμιχθ. *Edd.* *L.* 95. κατακράτος *Aug.*

quidem eos dimittens. Neque vero diu moratus, *Capuam* ad exercitum, & *inde in Asiam*, *profectus* est. Amici autem exulum, *Cinna* freti, *Syllæ* in Consulatu *successore*, novos cives incitabant, ut ex Marii proposito distribui per veteres tribus postularent, ne, dum in suffragando essent postremi, nihil omnino possent in republica. Id fuit *principium revocandi Marium* ceterosque exules. Nam, dum veteres cives resistunt totis viribus, *Cinna* novis favebat, trecentis talentis, ut tum ferebatur, corruptus: pro veteribus vero stabat *alter consul Octavius*. Sed Cinnani, præoccupato foro sicis veste tectis, cum clamore postulabant, ut tribubus omnibus miscerentur. Contra sincerior pars plebis, & ipsa sicis armata, Octavio se adjunxit. Cui domi adhuc exspectanti quid is tumultus parturiat, nunciatur, majorem tribunorum pl. partem intercedere, novos autem cives stricto ferro de rostris eos deturbare. Quibus auditis, *Octa-*

δημάρχους ἀναπηδώντων ἐπὶ τὰ ἔμβολα. ὧν Ὀκταούϊος πυθόμενος, κατέβαινε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ μετὰ πυκνοῦ πάνυ πλήθους· καὶ οἷα χειμάῤῥους ἐς τὴν ἀγορὰν ἐμπεσὼν, ὦσατο μὲν διὰ μέσων τῶν συνεστώτων, καὶ διέστησεν αὐτούς· ὡς δὲ κατέπληξεν, ἐς τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν παρῆλθε, τὸν Κίνναν ἐκτρεπόμενος. ὅσοι δ' αὐτῷ συνῆσαν, χωρὶς ἐπαγγέλματος ἐμπεσόντες τοῖς νεοπολίταις, ἔκτεινάν τε πολλοὺς, καὶ ἑτέρους φεύγοντας ἐπὶ τὰς πύλας ἐδίωκον. *A. U.* 667.

LXV. Κίννας δὲ, θαῤῥήσας μὲν τῷ πλήθει τῶν νεοπολιτῶν, καὶ βιάσεσθαι προσδοκήσας, παρὰ δόξαν δ' ὁρῶν τὸ τόλμημα τῶν ὀλιγωτέρων ἐπικρατοῦν, ἀνὰ τὴν πόλιν ἔθει, τοὺς θεράποντας ἐπ' ἐλευθερίᾳ συγκαλῶν. οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσιόντος, ἐξέδραμεν ἐς τὰς ἀγχοῦ πόλεις, τὰς οὐ πρὸ πολλοῦ πολίτιδας Ῥωμαίων γενομένας, Τιβυρτόν τε, καὶ Πραινεστὸν, καὶ ὅσαι μέχρι Νώλης· ἐρεθίζων ἅπαντας ἐς ἀπόστασιν, καὶ χρήματα ἐς τὸν πόλεμον συλλέγων. Ταῦτα δ' ἐργαζομένῳ τε καὶ ἐπινοοῦντι

Lin. 12. ἀνατρεπόμενος *Edd. ex Reg. A. Cand.* ἐντρεπόμενος *Reg. B.* ἐκτρεπόμενοι (*ſic*) *Aug. quod levi mutatione correxi.* *L.* 17. βιάσασθαι *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 22. Τυρβητόν τε *Edd.* *Ibid.* Νόλης *h. l. Aug.*

vius per Sacram viam decurrit cum globo hominum confertiſſimo; & torrentis inſtar in forum irrumpens, protruſis obviis, per medios vadens diſjecit multitudinem; perterritiſque adverſariis, petiit ædem Caſtorum, declinans Cinnam. At comites ejus, injuſſi, in novos cives irruunt; cæſiſque multis, reliquos uſque ad portas perſequuntur.

65. *Cinna* vero, qui, fretus novorum civium multitudine, victoriam animo præſumſerat; ubi præter opinionem vidit pauciorum fortitudinem vincere; per urbem diſcurrens, ſervos propoſita ſpe libertatis convocabat. Sed nemine adcurrente, properavit ad proxima oppida, quibus paulo ante jus civium fuerat conceſſum, ad Tibur, ad Præneſte, & reliqua, Nolam uſque: eaſque omnes ad defectionem ſollicitans, in futuri uſum belli colligebat pecunias. Quæ dum agit moliturque *Cinna*, confugiunt ad eum ſe-

A. U. 667. τῷ Κίννᾳ προσέφυγον ἀπὸ τῆς βουλῆς οἱ τὰ αὐτὰ ἐφρόνουν, Γάϊός τε Μιλώνιος, καὶ Κόϊντος Σερτώριος, καὶ Γάϊος Μάριος ἕτερος. Ἡ μὲν δὴ βουλὴ τὸν Κίνναν, ὡς ἐν κινδύνῳ τε τὴν πόλιν καταλιπόντα ὕπατον, καὶ δούλοις ἐλευθερίαν κηρύξαντα, ἐψηφίσατο μήτε ὕπατον μήτε πολίτην ἔτι εἶναι· καὶ Λεύκιον Μερόλαν ἐχειροτόνησαν ἀντ' αὐτοῦ, τὸν ἱερέα τοῦ Διός. λέγεται δ' οὗτος ὁ ἱερεὺς Φλαμέντας, καὶ πιλοφορεῖ μόνος αἰεὶ, τῶν ἄλλων ἱερέων ἐν μόναις πιλοφορούντων ταῖς ἱερουργίαις. Κίννας δ' ἐς Καπύην τραπόμενος, ἔνθα Ῥωμαίων στρατὸς ἄλλος ἦν, τούς τε ἄρχοντας αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπεδήμουν, ἐθεράπευε, καὶ παρελθὼν ὡς ὕπατος ἐς μέσους, τάς τε ῥάβδους καθεῖλεν, οἷα ἰδιώτης, καὶ δακρύσας, ἔφη· Παρὰ μὲν ὑμῶν, ὦ πολῖται, τὴν ἀρχὴν τήνδε ἔλαβον· ὁ γὰρ δῆμος ἐχειροτόνησεν, ἡ βουλὴ δ' ἀφείλετό με χωρὶς ὑμῶν. καὶ τάδε παθὼν, ἐν οἰκείοις κακοῖς ὑπὲρ ὑμῶν ὅμως ἀγανακτῶ. τί γὰρ ἔτι τὰς φυλὰς ἐν ταῖς χειροτονίαις θεραπεύομεν; τί δὲ ὑμῶν δεόμεθα; ποῦ δὲ ἔσεσθε τῶν

Lin. 26. Melonius *Cand.* *L.* 30. Μερόλλαν *Aug. conſtanter per* λλ. *L.* 36. ἐς μέσον *Reg. B.*

natores ejuſdem factionis, *C. Milonius*, *Q. Sertorius*, & *alter C. Marius*. Tum vero *a ſenatu Cinna*, eo quod in periculo rempublicam deſeruiſſet conſul, & ſervos vocaſſet ad pileum, *nec civis amplius eſſe, nec conſul, judicatus* eſt; *ſubrogatuſ*que in locum ejus *L. Merula*, qui tum *Flamen dialis* erat: cui ſacerdoti uni omnium jus eſt perpetuo geſtandi *apicis*, quo tantum inter ſacra inſigniuntur ceteri ſacerdotes. At CINNA Capuam profectus, ubi erat alius pop. Rom. exercitus; conciliatis ſibi præfectis illius & ſenatoribus quotquot aderant, prodiit in concionem, tamquam conſul; ibique, depoſitis mox faſcibus, tamquam privatus, profundens lacrymas, hujuſmodi verba fecit: *A vobis*, CIVES, *hunc honorem accepi. Sed quod populus dedit ſuis ſuffragiis, hoc ſenatus mihi abſque veſtro conſenſu ademit. Eam tamen injuriam non tam mea vice, quam veſtra, doleo. Quid enim poſthac opus eſt nobis ambire favorem tribuum? quid nobis prodeſſe vos poteritis? quæ veſtra*

ἐκκλησιῶν ἢ χειροτονιῶν ἢ τῶν ὑπατειῶν ἔτι κύριοι; εἰ μὴ βεβαιώσετε μὲν ἃ δίδοτε, ἀφαιρήσεσθε δ᾽ ὅταν αὐτοὶ δοκιμάσητε. *A. U. 667.*

LXVI. Ταῦτ᾽ εἰπὼν ἐς ἐρέθισμα, καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ κατοικτισάμενος, τήν τε ἐσθῆτα κατέῤῥηξε, καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος καταθορὼν, ἔῤῥιψεν αὐτὸν ἐς μέσους, καὶ ἔκειτο ἐπιπλεῖστον· ἕως ἐπικλασθέντες ἀνέστησάν τε αὐτὸν, καὶ καθίσαντες αὖθις ἐπὶ τοῦ θρόνου, τάς τε ῥάβδους ἀνέσχον, καὶ θαῤῥεῖν οἷα ὕπατον ἐκέλευον, καὶ σφᾶς ἄγειν ἐφ᾽ ὅ τι χρήζοι. τῆς δ᾽ ἀφορμῆς εὐθὺς οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπέβαινον, καὶ ὤμνυον τῷ Κίννα τὸν ὅρκον τὸν στρατιωτικὸν, καὶ τοὺς ὑφ᾽ αὐτὸν ἕκαστος ἐξώρκου. Ὁ δ᾽ ἐπεί οἱ ταῦτ᾽ εἶχεν ἀσφαλῶς, ἐπὶ τὰς συμμαχίδας πόλεις διέθει, καὶ ἠρέθιζε κἀκείνους, ὡς διὰ τούσδε μάλιστα τὴν συμφορὰν αὐτῷ γενομένην. οἱ δὲ χρήματά τε καὶ στρατιὰν αὐτῷ συνετέλουν, καὶ πολλοὶ καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατῶν ἕτεροι πρὸς αὐτὸν ἀφικνοῦντο,

Lin. 44. ἀφαιρεθήσεσθε *Edd. Secutus sum Aug. Ven. Cand. An* ἀφαιρεθήσεται? *L. 47. & 48.* αὐτοῦ, *&* αὐτον, *edit. 2. 3. invit. MSS. L. 49.* ἐπὶ πλεῖστον *Edd. L. 50.* τε *ante* ῥάβδους *caret Aug. L. 53.* αὐτῶν *adjeci ex Aug. L. 58.* καὶ στρατιὰν *carent Edd. dedit Aug.*

potestas erit in concionibus? in comitiis? in suffragiis? si irrita sunt, quæ datis: si eripiuntur beneficia, quæ vos suffragiis vestris tribuistis confirmastisque?

66. His dictis ad irritandam concionem, multaque ad excitandam sui miserationem conquestus; postremo, veste scissa, de loco superiore desiliit, humique prostratus diu in medio jacuit: donec miserati hominem, sublatum in sellam curulem reposuerunt; redditisque fascibus, jusserunt bono animo esse, ut consulem, & sese, quocumque usus postularet, ducere. Qua occasione arrepta, tribuni statim sacramentum Cinnæ dixerunt, una cum suis quisque militibus. *Cinna* in hunc modum confirmatus, sociales urbes obiit concitavitque, eo quod hæ maxime calamitatis præsentis causa sibi fuissent. Itaque hæ & pecunias ei & milites contulerunt. Et Romanorum præterea optimatium multi se eidem adjunxerunt, quibus displicebat tranquillus status rei-

A. U. 667. οἷς ἀπήρεσκεν ἡ τῆς πολιτείας εὐστάθεια. καὶ Κίννας μὲν ἀμφὶ ταῦτ' ἐγίγνετο. Ὀκταούϊος δὲ καὶ Μερόλας, οἱ ὕπατοι, τὸ μὲν ἄστυ τάφροις καὶ τειχῶν ἐπισκευαῖς ὠχύρουν, καὶ μηχανήματα ἐφίστανον· ἐπὶ δὲ στρατιὰν ἔς τε τὰς ἑτέρας πόλεις τὰς ἔτι σφῶν κατηκόους, καὶ ἐς τὴν ἀγχοῦ Γαλατίαν περιέπεμπον· Γναιόν τε Πομπήϊον, ἀνθύπατον ὄντα, καὶ στρατευμάτων περὶ τὸν Ἰόνιον ἡγούμενον, ἐκάλουν κατὰ σπουδὴν ἐπικουρεῖν τῇ πατρίδι.

LXVII. Ὁ δ' ἦλθε, καὶ πρὸς ταῖς Κολλίναις πύλαις ἐστρατοπέδευσε· καὶ ὁ Κίννας ἐπελθὼν αὐτῷ, παρεστρατοπέδευε. Γάϊος δὲ Μάριος τούτων πυθόμενος, ἐς Τυῤῥηνίαν κατέπλευσεν, ἅμα τοῖς συνεξελαθεῖσι, καὶ θεράπουσιν αὐτῶν ἐπελθοῦσιν ἀπὸ Ῥώμης, ἐς πεντακοσίους μάλιστά που γεγονόσι. ῥυπῶν δ' ἔτι καὶ κόμης ἔμπλεως ἐπῄει τὰς πόλεις, οἰκτρὸς ὀφθῆναι· μάχας τε καὶ τρόπαια αὐτοῦ Κιμβρικὰ καὶ ἐξ ὑπατείας ὑπερεπαίρων, καὶ περὶ τῆς χειροτονίας, σφόδρα αὐτοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἐπαγγελλόμενός τε καὶ πιστὸς εἶναι δοκῶν, συνήγαγε Τυῤῥηνῶν

Lin. 62. τό τε μὲν ἄστυ *edit.* 1. τότε μὲν ἄστυ *edit.* 2. 3. *L.* 65. Λατίαν *Aug. trunco nomine.* *L.* 68. περὶ ταῖς Κολλ. *Edd. Prætuli Aug.* Ad Collinam portam *Cand.* *L.* 73. κώμης ἐμπλ. *edit.* 1. *L.* 75. αὐτοῦ *edit.* 2. 3.

publicæ. Quibus rebus dum occupatus eſt Cinna, *Octavius et Merula Coſſ.* urbem interim, ducendis foſſis, reficiendo muros, & machinas per eos diſponendo, muniunt; delectus cum apud ſocios qui in fide adhuc perſtabant, tum apud vicinos Gallos inſtituunt; *Cn. Pompejum* proconſulem, exercitum ad mare Superum habentem, propere ad auxilium ferendum patriæ advocant.

67. Et *Pompejus* quidem, maturato itinere, ad portam Collinam caſtra poſuit: cui mox ſuperveniens *Cinna*, tetendit in proximo. Quibus rebus cognitis, *C. Marius* in Etruriam adpulit, *cum exilii ſociis*, ſerviſque circiter quingentis, qui Roma ad dominos advenerant. Ipſe ſordidatus adhuc, & promiſſo capillo, civitates obibat, viſu miſerabilis, prælia ſua victoriaſque Cimbricas & ſex conſulatus memorans: &, quod libentiſſime illi audiebant, fidelem eis operam ad perferendam legem pollicitans. Atque ita contractis ſex Etruſcorum mil-

ἑξακισχιλίους, καὶ ἐς Κίνναν διῆλθεν, ἀσμένως αὐτὸν ἐπὶ κοινωνίᾳ τῶν παρόντων δεχόμενον. ὡς δὲ ἀνεμίχθησαν, ἐστρατοπέδευον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Τιβέριος, ἐς τρία διαιρεθέντες· Κίννας μὲν καὶ Κάρβων σὺν αὐτῷ, τῆς πόλεως ἀντικρύ· Σερτώριος δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν ἄνω, καὶ Μάριος πρὸς τῇ θαλάσσῃ· ζευγνύντες οἵδε τὸν ποταμὸν καὶ γεφυροῦντες, ἵνα τὴν πόλιν ἀφέλοιντο τὴν σιταγωγίαν. Μάριος δὲ καὶ Ὄστια εἷλε καὶ διήρπαζε· καὶ Κίννας, ἐπιπέμψας, Ἀρίμινον κατέλαβε, τοῦ μή τινα στρατιὰν ἐς τὴν πόλιν ἐπελθεῖν ἐκ τῆς ὑπηκόου Γαλατίας.

A. U. 667.

LXVIII. Οἱ δὲ ὕπατοι, δεδιότες, καὶ στρατιᾶς ἄλλης δεόμενοι, Σύλλαν μὲν οὐκ εἶχον καλεῖν, ἐς τὴν Ἀσίαν ἤδη πεπερακότα· Καικίλιον δὲ Μέτελλον, τὰ λείψανα τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου πρὸς Σαυνίτας διατιθέμενον, ἐκέλευον, ὅπῃ δύναιτο εὐπρεπῶς διαλυσάμενον, ἐπικουρεῖν τῇ πατρίδι πολιορκουμένῃ. Οὐ συμβαίνοντος δὲ Σαυνίταις ἐς ἃ ἤτουν τοῦ Μετέλλου, ὁ Μάριος αἰσθόμενος, συνέθετο τοῖς Σαυνίταις ἐπὶ πᾶσιν οἷς ᾔτουν παρὰ τοῦ Μετέλλου.

Lin. 85. Κίνναν ἐπιπέμψας *edit.* 2. 3. *L.* 86. Ἀρίμηνον *Regii, Aug.* *L.* 87. ἐς, *ad* τὴν πόλιν, *adj. ex Aug.* *L.* 90. Κεκίλιον *Edd. Aug.* *L.* 93. Σαμνίταις & *mox rursus ter* Σαμν. *pro* Σαυν. *Edd. invit. MSS.*

libus, *ad Cinnam transiit*, lætum tali rerum gerendarum socio. His copiis conjunctis, terna *castra metati sunt ad Tiberim: Cinna et Carbo* ex adverso urbis; supra eam *Sertorius;* versus mare *Marius:* & hi duo quidem pontibus etiam junxerunt fluvium, ut commeatu urbem excluderent. *Marius* præterea *Ostiam* vi captam *diripuit; Cinna* vero occupavit Ariminum, missa eo parte militum, ne quid auxiliorum obsessis submitteretur ex Gallia Romanis subjecta.

68. Tum consules metu anxii, quod majoribus copiis opus haberent, & Syllam revocare non possent, qui jam in Asiam trajecerat; *Cæcilio Metello*, reliquias socialis belli contra Samnitas administranti, significant, ut, quibuscumque honestis conditionibus posset re composita, quamprimum succurreret obsessæ patriæ. Sed dum ille cunctatur postulata Samnitium admittere; *Marius*, postquam id sensit, quidquid hi a Metello postulaverant, eis est pollicitus:

A. U. 667. ὧδε μὲν δὴ καὶ Σαυνῖται Μαρίῳ συνεμάχουν. Κλαύδιον δὲ Ἄππιον χιλίαρχον, τειχοφυλακοῦντα τῆς Ῥώμης τὸν λόφον τὸν καλούμενον Ἰάνουκλον, εὖ ποτε παθόντα ὑφ' ἑαυτοῦ, τῆς εὐεργεσίας ἀναμνήσας ὁ Μάριος, ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθεν, ὑπανοιχθείσης αὐτῷ πύλης περὶ ἕω, καὶ τὸν Κίνναν ἐσεδέξατο. ἀλλ' οὗτοι μὲν αὐτίκα ἐξεώσθησαν, Ὀκταουΐου καὶ Πομπηΐου σφίσιν ἐπιδραμόντων. κεραυνῶν δὲ πολλῶν ἐς τὸ τοῦ Πομπηΐου στρατόπεδον καταῤῥαγέντων, ἄλλοι τε τῶν ἐπιφανῶν καὶ ὁ Πομπήϊος ἀπώλετο.

LXIX. Μάριος δ' ἐπεὶ τῆς ἀγορᾶς, τῆς ἔκ τε θαλάσσης καὶ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ φερομένης, κατέσχεν, ἐπὶ τὰς ἀγχοῦ τῆς Ῥώμης πόλεις διετρόχαζεν, ἔνθα σῖτος ἦν τοῖς Ῥωμαίοις προσεσωρευμένος. ἄφνω δὲ τοῖς φρουροῦσιν αὐτὸν ἐπιπίπτων, εἷλε μὲν Ἄντιον καὶ Ἀρικίαν καὶ Λανούβιον, καὶ ἄλλας πόλεις, ἔστιν ἃ καὶ προδιδόντων τινῶν. ὡς δὲ καὶ τῆς κατὰ γῆν ἐκράτησεν ἀγορᾶς, εὐθαρσῶς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην αὐτίκα διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς καλουμένης Ἀππίας, πρίν τινα αὐτοῖς ἀγορὰν ἄλλην ἑτέρωθεν

Lin. 2. ἐπεδέξατο *Aug.* *Forsan* ἐπεισεδέξατο. una Cinnam introducit *Cand.*

atque ita *Samnites* Marianis accesserunt partibus. *Marium* vero *Appius Claudius* tribunus militum, Janiculi custos, commonefactus ab eo accepti quondam beneficii, *recepit in Urbem*, porta primo mane clam aperta; simulque *Cinna* est *intromissus*. Verum hi continuo *repulsi* sunt *ab Octavio Pompejo*que succurrentibus. Crebris deinde fulminibus castra Pompeji de cælo tacta sunt, & inter alios nobiles *Pompejus* ipse *fulmine ictus periit*.

69. *Marius* postquam satis cavit, ne quid commeatus vel a mari vel secundo flumine in Urbem importaretur; *vicina oppida* adgressus, ubi erant populi Romani *granaria*, repentino impetu Antium, Ariciam, Lanuvium, aliaque, cepit, nonnullis etiam per proditionem potitus est. Ita terra quoque interseptis subvectionibus, confidenter jam protinus per viam Appiam *adversus Romam duxit*, priusquam aliunde commeatus expediretur. Jamque ad

λην ἑτέρωθεν ἀχθῆναι. τοῦ δ᾽ ἄστεος ἑκατὸν σταδίους αὐτός τε καὶ Κίννας, καὶ οἱ στρατηγοῦντες αὐτοῖς Κάρβων τε καὶ Σερτώριος, ἀποσχόντες, ἐστρατοπέδευσαν· Ὀκταουΐου καὶ Κράσσου καὶ Μετέλλου περὶ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν αὐτοῖς ἀντικαθημένων, καὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαι περιβλεπομένων· ἀρετῇ μὲν ἔτι καὶ πλήθει νομιζομένων εἶναι κρειττόνων, ὀκνούντων δ᾽ ὑπὲρ ὅλης ὀξέως κινδυνεῦσαι τῆς πατρίδος διὰ μάχης μιᾶς. Ὡς δὲ περιπέμψας ὁ Κίννας περὶ τὸ ἄστυ κήρυκας, ἐδίδου τοῖς ἐς αὐτὸν αὐτομολοῦσι θεράπουσιν ἐλευθερίαν, κατὰ πλῆθος ηὐτομόλουν αὐτίκα· καὶ ἡ βουλὴ ταραττομένη, καὶ πολλὰ καὶ δεινὰ, εἰ βραδύνειεν ἡ σιτοδεία, παρὰ τοῦ δήμου προσδοκῶσα, μετέπιπτε τῇ γνώμῃ, καὶ πρέσβεις περὶ διαλύσεων ἐς τὸν Κίνναν ἔπεμπον. ὁ δὲ αὐτοὺς, Πότερον, ἤρετο, ὡς πρὸς ὕπατον ἔλθοιεν, ἢ πρὸς ἰδιώτην. ἀπορησάντων δ᾽ ἐκείνων, καὶ ἐς τὸ ἄστυ ἐπανελθόντων, πολλοὶ καὶ τῶν ἐλευθέρων ἤδη κατὰ πλῆθος πρὸς τὸν Κίνναν ἐξεπήδων· οἱ μὲν, περὶ

A. U. 667.

Lin. 27. ὑπὲρ διαλυσ. *Edd. Rectius Aug. Ven.* *L.* 28. ὁ δὲ αὐτοὺς πρότερον ἤρετο, ὡς πρὸς ὑπ. *edit.* 1. *Aug. Sic & edit.* 2. 3. *nisi quod* εἰ *ante* ὡς *inserunt ex emend. Henr. Steph.* ἤρετο πότερον ὡς *maluit Musgr. quod recepi, relicto tamen verborum ordine.*

ad duodecimum ab Urbe lapidem ipse & *Cinna*, eorumque legati *Carbo* & *Sertorius*, castra habebant. Quibus *Octavius* & *Crassus Metellus*que ad montem Albanum sese opposuere; circumspicientes, quorsum res evasura esset. Nam licet tam virtute militum, quam numero, viderentur etiam tum superiores; tamen unius prælii fortunæ universam salutem patriæ non arbitrabantur, committendam. Ubi vero *Cinna*, missis circum urbem caduceatoribus servos ostentata libertate sollicitavit ad transfugium, & agminatim ad eum hi transire cœperunt; territus *senatus*, & timens, ne per longiorem annonæ inopiam plebs exasperaretur, mutata sententia *legatos de pace ad Cinnam misit.* Sed hi quidem a *Cinna* rogati, *utrum tamquam ad Consulem, an ut ad privatum, venirent?* quum expedire responsum non possent, re infecta redierunt in Urbem. Et mox *ingenuorum* quoque magna *multitudo prorumpit ad Cinnam*; pars,

A. U. 667. τῷ λιμῷ δεδιότες, οἱ δὲ, πρὸ πολλοῦ τὰ ἐκείνων αἱρούμενοι, καὶ τὴν ῥοπὴν τῶν γιγνομένων περιμένοντες.

LXX. Κίννας δ᾽ ἤδη καταφρονητικῶς τῷ τείχει ἐπλησίαζε, καὶ ἀποσχὼν ὅσον βέλους ὁρμὴν, ἐστρατοπέδευεν· ἀπορούντων ἔτι, καὶ δεδιότων, καὶ ὀκνούντων ἐπιχειρεῖν αὐτῷ τῶν ἀμφὶ τὸν Ὀκταούϊον, διὰ τὰς αὐτομολίας τε καὶ διαπρεσβεύσεις. ἡ δὲ βουλὴ πάνυ μὲν ἀποροῦσα, καὶ δεινὸν ἡγουμένη, Λεύκιον Μερόλαν, τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς, ὑπατεύοντα ἀντὶ τοῦ Κίννα, καὶ οὐδὲν ἐς τὴν ἀρχὴν ἁμαρτόντα ἀφελέσθαι, ἄκουσα δ᾽ ὅμως ὑπὸ τῶν συμφορῶν αὖθις ἐς τὸν Κίνναν τοὺς πρέσβεις ἔπεμπεν, ὡς πρὸς ὕπατον. οὐδέν τε χρηστὸν ἔτι προσδοκῶντες, τοῦτο μόνον ἤτουν ἐπομόσαι σφίσι τὸν Κίνναν, φόνον οὐκ ἐργάσασθαι. ὁ δὲ ὀμόσαι μὲν οὐκ ἠξίωσεν, ὑπέσχετο δὲ καὶ ὧδε, ἑκὼν οὐδενὶ σφαγῆς αἴτιος ἔσεσθαι· Ὀκταούϊον δ᾽, ἤδη περιοδεύσαντα καὶ κατ᾽ ἄλλας πύλας ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντα,

Lin. 34. τῶν τειχῶν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 38. καὶ περιπρεσβεύσεις *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 40 *sq.* οὐδὲν ἁμαρτόντα, τὴν ἀρχὴν ἀφελέσθαι *reponere jussit Musgrav.* *L.* 41. ἐπὶ τῶν συμφορῶν *Edd.*

metu famis, pars, jam pridem ab ea factione non alieni, inquum adhuc tantum exspectassent, quam in partem fortuna esset inclinatura.

70. Jamque contemtim *Cinna exercitum admovet ad mœnia*, & ad teli jactum castra communit: *Octavio* cum suis animo adhuc fluctuante, necdum quidquam tentare audente; quod & crebra transfugia fierent, & legationes commearent ultro citroque. Itaque senatus inops consilii, quod rem indignam duceret, *L. Merulam*, flaminem dialem, in locum Cinnæ suffectum consulem, magistratu amoveri immeritum: invitus tamen rursus legatos de pacis conditionibus, nunc ut ad consulem, misit: & nihil benignum jam porro exspectans, hoc unum tantum precatus est, ut juraret *Cinna*, *cædibus se temperaturum.* Et ille, jurare quidem dedignatus, pollicitus est tamen, se volentem scientem nemini necis causam fore. Monuit autem, ut *Octavius*, qui facto circuitu jam per diversam portam in urbem erat reversus, discederet e medio,

ἐκέλευσεν ἐκστῆναι τοῦ μέσου, μή τι καὶ ἄκοντος αὐτοῦ πάθοι. Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, καθάπερ ὕπατος, τοῖς πρέσβεσιν ἄνωθεν ἀπεκρίνατο. Μάριος δ' αὐτῷ παρεστὼς παρὰ τὸν θρόνον, ἡσύχαζε μέν· ἐδήλου δὲ τῇ δριμύτητι τοῦ προσώπου, πόσον ἐργάσεται φόνον. δεξαμένης δὲ ταῦτα τῆς βουλῆς, καὶ καλούσης ἐσελθεῖν Κίνναν τε καὶ Μάριον, (ᾔσθοντο γὰρ δὴ, Μαρίου μὲν εἶναι τὰ ἔργα τάδε πάντα, Κίνναν δ' αὐτοῖς ἐπιγράφεσθαι·) σὺν εἰρωνείᾳ σφόδρα ὁ Μάριος ἐπιμειδιῶν εἶπεν, οὐκ εἶναι φυγάσιν εἰσόδους. καὶ εὐθὺς οἱ δήμαρχοι τὴν φυγὴν αὐτῷ τε, καὶ ὅσοι ἄλλοι κατὰ Σύλλαν ὕπατον ἐξελήλαντο, ἐψηφίσαντο λελύσθαι. A. U. 667.

LXXI. Οἱ μὲν δὴ, δεχομένων αὐτοὺς σὺν δέει πάντων, ἐσῄεσαν ἐς τὴν πόλιν. καὶ τὰ τῶν ἀντιπρᾶξαι σφίσι δοκούντων ἀκωλύτως πάντα διηρπάζετο. Ὀκταουΐῳ δὲ Κίννας μὲν καὶ Μάριος ὅρκους ἐπεπόμφεσαν, καὶ θῦται καὶ μάντεις οὐδὲν πείσεσθαι προὔλεγον· οἱ δὲ φίλοι φυγεῖν παρῄνουν. ὁ δ', εἰπὼν οὔποτε προλείψειν τὴν πόλιν

Lin. 48. ἐκέλευεν *Edd. prætuli Aug.* *L. 63.* θύται *Aug.* *L. 64.* μανθεῖς *edit. 1.* *Ibid. sq.* φυγὴν παρῄνουν *Regii.* *L. 65.* προλήψειν *edit. 1.*

ne quid ei se invito accideret. Sic ille ex superiori loco, pro potestate consulis, de sella curuli respondit. *Marius* vero, adstans sellæ proximus, silebat quidem; sed austeritate vultus satis præ se ferebat, quantas cædes esset editurus. His conditionibus acceptis, quum senatus Cinnam Mariumque invitaret in urbem; (intellexerat enim, auctorem earum rerum omnium *Marium* esse, *Cinnam* vero subscriptorem:) *Marius* salse irridens, respondit, *non patere reditum exulibus.* Statimque tribuni plebis ei, ceterisque Sylla consule pulsis, abrogarunt solennibus formulis exilium.

71. Sic igitur, trepidantibus cunctis, *Cinna* & *Marius urbem* sunt *ingressi.* Moxque eorum, qui ad factionem adversam pertinere visi sunt, bona omnia vetante nemine diripi cœpta sunt. *Octavio* Cinna Mariusque jurejurando caverant, atque haruspices etiam & harioli prædixerant, nihil mali passurum: soli amici fugam suadebant. At ille, negans, umquam se Consulem

A. U. 667. ὕπατος ὤν, ἐς τὸν Ἰάνουκλον, ἐκστὰς τοῦ μέσου, διῆλθε μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων καί τινος ἔτι καὶ στρατοῦ· ἐπί τε τοῦ θρόνου προὐκάθητο, τὴν τῆς ἀρχῆς ἐσθῆτα ἐπικείμενος, ῥάβδων καὶ πελέκεων, ὡς ὑπάτῳ, περικειμένων. ἐπιθέοντος δ᾽ αὐτῷ μετά τινων ἱππέων Κηνσωρίνου, καὶ πάλιν τῶν φίλων αὐτὸν καὶ τῆς παρεστώσης στρατιᾶς φυγεῖν παρακαλούντων, καὶ τὸν ἵππον αὐτῷ προσαγαγόντων, οὐκ ἀνασχόμενος οὐδὲ ὑπαναστῆναι, τὴν σφαγὴν περιέμενεν. Ὁ δὲ Κηνσωρῖνος, αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐκτεμὼν, ἐκόμισεν ἐς Κίνναν, καὶ ἐκρεμάσθη πρὸ τῶν ἐμβόλων ἐν ἀγορᾷ, πρώτου τοῦδε ὑπάτου. μετὰ δ᾽ αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων ἀναιρουμένων ἐκρήμναντο αἱ κεφαλαί. καὶ οὐ διέλιπεν ἔτι καὶ τόδε τὸ μῦσος, ἀρξάμενόν τε ἀπὸ Ὀκταουΐου, καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀναιρουμένους περιϊόν. ζητηταὶ δ᾽ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτίκα ἐξέθεον, τούς τε ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων. Καὶ τῶν μὲν ἱππέων ἀναιρουμένων λόγος οὐδεὶς ἔτι μετὰ τὴν ἀναίρε-

Lin. 66. ἐς τὸ Ἰάνουκλον *Aug. Reg. B.* *L.* 71. τῶν φίλων αὐτῶν καὶ *edit.* 1. *L.* 72. προσαγόντων *Edd. prætuli Aug.* *L.* 74. ἀποτεμὼν *Edd. prætuli Aug. Ven.* *L.* 78. μῖσος *Edd. ex Reg. A.* *L.* 81 *ſq. Verba* Καὶ τῶν μὲν ἱππ. ἀναιρουμ. *deſiderantur in Edd. Dedit Aug.*

deſerturum patriam, ſeceſſit e medio in Janiculum cum nobiliſſimo quoque & parte etiam quadam reliqua exercitus; ibique in ſella curuli ſublimis conſedit, conſulari habitu, ſtipatus faſcibus ac ſecuribus. Quumque Cenſorinus cum equitibus aliquot in eum incurſaret, ac rurſus tam amici quam adſtantes milites ad capeſſendam fugam eum hortarentur, & equum ei adducerent; ne ſurgere quidem dignatus, necem exſpectavit. Cenſorinus *abſciſſum Octavii caput* ad Cinnam retulit; illudque, primum conſulis caput, *pro roſtris ſuſpenſum* eſt. Eodem loco & aliorum poſt cæſorum ſpectaculo fuêre capita: & hic quoque *execrabilis mos*, qui ab Octavio initium cepit, ad poſteros duravit in inteſtinis factionum infenſarum cædibus. Jam vero inquiſitores ſtatim contra inimicos, tam ex ſenatorio ordine, quam ex equeſtri, dimiſſi ſunt a victoribus. Et Equitum quidem trucidatorum, poſt patratam cædem, nulla amplius ratio

σιν ἐγίγνετο· αἱ δὲ τῶν βουλευτῶν κεφαλαὶ πᾶσαι προυτίθεντο πρὸ τῶν ἐμβόλων. αἰδώς τε θεῶν ἢ νέμεσις ἀνδρῶν, ἢ φθόνου φόβος οὐδεὶς ἔτι τοῖς γιγνομένοις ἐπῆν· ἀλλὰ ἐς ἔργα ἀνήμερα, καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἐς ὄψεις ἐτρέποντο ἀθεμίστους, κτιννύντες τε νηλεῶς, καὶ περιτέμνοντες αὐχένας ἀνδρῶν ἤδη τεθνεώτων· καὶ προτιθέντες τὰς συμφορὰς ἐς φόβον ἢ κατάπληξιν, ἢ θέαν ἀθέμιστον. A. U. 667.

LXXII. Γαΐος μὲν δὴ Ἰούλιος, καὶ Λεύκιος Ἰούλιος, δύο ἀλλήλων ἀδελφώ, καὶ Ἀτίλιος Σεῤῥάνος, καὶ Πούπλιος Λέντλος, καὶ Γαΐος Νεμετώριος, καὶ Μάρκος Βαίβιος, ἐν ὁδῷ καταληφθέντες, ἀνῃρέθησαν. Κράσσος δὲ μετὰ τοῦ παιδὸς διωκόμενος, τὸν μὲν υἱὸν ἔφθασε προανελεῖν, αὐτὸς δ' ὑπὸ τῶν διωκόντων ἐπανῃρέθη. Τὸν δὲ ῥήτορα Μάρκον Ἀντώνιον, ἔς τι χωρίον ἐκφυγόντα, ὁ γεωργὸς ἐπικρύπτων καὶ ξενίζων, ἐς πανδοχεῖον ἔπεμψε τὸν

Lin. 87. κτεινύντες *Edd.* κτιννύντες *Aug. Correxi mendam. Ibid.* ἀνηλεῶς *Aug. quod non spernendum. L. 91. verba* δύο ἀλλήλων ἀδελφὼ *vulgo Omnes ponunt post* Ἀτίλιος Σεῤῥάνος. *Ea suo loco restituenda duxi. Ibid.* Ἀτίλλιος *Aug.* Attilius *Cand. non male. Ibid.* Ἐῤῥάνος *vulgo Omnes. Adjeci literam initialem. Ibid. sq.* Πόπλιος *Edd. invito Reg. B. & Aug. L. 92.* Νεμεστόριος *Edd.* Nemistorius *Cand.* Νεμετόριος *Reg. B. Recte Aug. Ibid. sq.* Βέβιος *Edd.* Ἀτέβιος *Aug. L. 97.* πανδοκεῖον *h. l. Aug. quod perinde est.*

habebatur: sed quotquot ex Senatoribus necarentur, capita eorum pro rostris exponebantur omnium. Et quidquid tunc agebatur, aberat omnis sive adversus Deos reverentia, sive reprehensionis hominum cura, sive invidiæ metus: atrocissimis facinoribus grassantes, a facinoribus ad spectacula fœdiora convertebantur; sævis modis trucidando, truncando cervices defunctorum, & calamitates sive ad terrorem, sive ad nefariam spectatricis multitudinis voluptatem, in publicum ostentando.

72. Itaque *necati* sunt *C.* et *L. Julii*, fratres germani, *Atilius Serranus*, *P. Lentulus*, *C. Numitorius*, *M. Bæbius*, in via deprehensi. *Crassus* cum filio fugiens, quum jam in eo esset ut deprehenderetur, filium prius occidit, sed ipse ab insectantibus est interemtus. *M. Antonius orator*, in villam quamdam elapsus, a villico benigne susceptus occultatusque est. Dum vero in hospitis gratiam servus villici in caupona vinum petit

A. U. 667. θεράποντα σπουδαιότερον τοῦ συνήθους, οἶνον πρίασθαι. καὶ τοῦ καπήλου, τί δὴ σπουδαιότερον αἰτοίη, πυθομένου, ὁ μὲν θεράπων ἐψιθύρισε τὴν αἰτίαν, καὶ πριάμενος ἐπανῆλθεν. ὁ δὲ κάπηλος αὐτίκα ἔθει, Μαρίῳ τοῦτο δηλώσων. καὶ ὁ Μάριος, ἐπεί τε ἤκουσεν, ὑφ᾽ ἡδονῆς ἀνέδραμεν, ὡς αὐτὸς ὁρμήσων ἐπὶ τὸ ἔργον. ἐπισχόντων δ᾽ αὐτὸν τῶν φίλων, χιλίαρχος ἀποσταλεὶς στρατιώτας ἐς τὸ οἴκημα ἀνέπεμψεν· οὓς ὁ Ἀντώνιος, ἡδὺς ὢν εἰπεῖν, κατεκήλει λόγοις μακροῖς, οἰκτιζόμενός τε καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα διεξιών· ἕως ὁ χιλίαρχος, ἀπορῶν ἐπὶ τῷ γιγνομένῳ, αὐτὸς ἀνέδραμεν εἰς τὸ οἴκημα, καὶ τοὺς στρατιώτας εὑρὼν ἀκροωμένους, ἔκτεινε τὸν Ἀντώνιον ῥητορεύοντα ἔτι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἔπεμψε τῷ Μαρίῳ.

LXXIII. Κορνοῦτον δὲ ἐν καλύβαις κρυπτόμενον οἱ θεράποντες εὐμηχάνως περιέσωσαν. νεκρῷ γὰρ περιτυχόντες σώματι, πυράν τε ἔνησαν· καὶ τῶν ζητητῶν ἐπιόντων, ἅψαντες τὴν πυρὰν, ἔφασαν τὸν δεσπότην καίειν ἀπαγξάμενον. ὁ μὲν δὴ πρὸς τῶν θεραπόντων περιεσώσατο. Κόϊντος δὲ Ἀγχάριος Μάριον ἐν τῷ Καπιτωλίῳ

Lin. 98. πριάσασθαι *Edd. ex Reg. A.* *L.* 8. καὶ *post* πολλὰ, *caret edit.* 1. *L.* 12. Κουρνοῦτον *Regii*, *Aug.* *L.* 14. ἐνῆψαν *Edd. ex Reg. A.* ἔννησαν *Aug.* *Verum ded. Reg. B. & Ven.*

ſolito ſæpius, percontanti cauponi, cur frequentius peteret, cauſam ſervulus inſuſurravit: & caupo, dato vino, rem *Mario* ſignificavit propere. Ille hoc audiens, præ lætitia procurrit, ipſe patraturus facinus: ſed ab amicis retentus, tribunum in villam miſit cum militibus. Hos *Antonius*, ſuavi facundia pollens, mulcebat longa oratione, miſerationem movens variis modis; donec tribunus, miratus quid rei eſſet, intra domum cucurrit: ubi quum milites ab ore oratoris pendentes inveniſſet, verba adhuc facientem Antonium confodit, & *caput ejus præciſum* remiſit ad Marium.

73. *Cornutus* vero in tugurio latitans, *ſervorum aſtu ſervatus* eſt: nacti enim cadaver quoddam injecerunt in rogum; & dum adventant inquiſitores, ſuppoſito igne, ajebant, *herum ſe cremare præfocatum laqueo.* Sic ille ſervorum fide manſit incolumis. At *Q. Anchärius* occaſionem

A. U. 667.

μέλλοντα θύσειν ἐφύλαττεν, ἐλπίζων οἱ τὸ ἱερὸν διαλλακτήριον ἔσεσθαι. ὁ δ', ἀρχόμενος τῆς θυσίας, προσιόντα τὸν Αγχάριον καὶ προσαγορεύοντα αὐτίκα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς παρεστῶσι προσέταξεν ἀνελεῖν. καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ τοῦδε καὶ Αντωνίου τοῦ ῥήτορος, καὶ τῶν ἄλλων ὑπάτων ἢ στρατηγῶν γεγονότων, ἐν ἀγορᾷ προυτέθησαν. ταφήν τε οὐδενὶ ἐξῆν ἐπενεγκεῖν ἐς οὐδένα τῶν ἀναιρουμένων· ἀλλ' οἰωνοὶ καὶ κύνες ἄνδρας τοιούσδε διεσπάσαντο. πολὺς δὲ καὶ ἄλλος ἦν τῶν στασιωτῶν φόνος ἐς ἀλλήλους ἀνεύθυνος, καὶ ἐξελάσεις ἑτέρων, καὶ δημεύσεις περιουσίας, καὶ ἀρχῆς ἀφαιρέσεις, καὶ ἀνατροπαὶ τῶν ἐπὶ Σύλλα τεθέντων νόμων. αὐτοῦ τε Σύλλα φίλοι πάντες ἀνῃροῦντο, καὶ ἡ οἰκία κατεσκάπτετο, καὶ ἡ περιουσία δεδήμευτο, καὶ πολέμιος ἐψηφίζετο· τὸ δὲ γύναιον καὶ ἡ γενεὰ ζητούμενοι διέφυγον. ὅλως τε οὐδὲν ἀπῆν ἀθρόων τε καὶ ποικίλων κακῶν.

LXXIV. Επὶ δὲ τούτοις, ἐς ὑπόκρισιν ἀρχῆς ἐννόμου, μετὰ τοσούσδε φόνους ἀκρίτους, ὑπεβλήθησαν κατήγοροι

Lin. 20. προσαγορεύοντα *edit.* 2. 3. *inv. MSS.* *L.* 27. ἐξελεύσεις *Aug. Ven. & sic p. sq. l.* 40. ἐξέλευσιν. *L.* 31. *mallem* ἐδημεύετο, καὶ αὐτὸς πολέμιος. *L.* 32. ἔφυγον *Edd. prætuli Aug.*

ſpectabat, qua *Marius* in Capitolio erat ſacrificaturus; ſperans, fore ut religione loci adjutus reciperetur in gratiam. Sed ille, quum jam cœpiſſet ſacra facere, accedentem ſe ſalutantemque, mox in ipſo fano jugulari a ſuis imperat. Et hujus quoque *caput*, quemadmodum & *oratoris Antonii*, *cæterorumque* tam conſularium quam prætoriorum, *pro roſtris* fuit ſpectaculo. Nec horum quemquam ſepelire licuit; canibus & alitibus lacerandi tales viri relicti ſunt. Paſſim quoque ſeditioſi ſe impune contrucidabant invicem. Alii pellebantur domo, bonis exuebantur, aut privabantur honoribus. Jamque *Syllæ* leges abrogabantur; *amici*que ejus *necabantur omnes*: diruta ejuſdem domus; bona publicata; *ipſe hoſtis reipucæ judicatus:* uxor quoque ac liberi, quæſiti ad necem, ægre evaſerunt. Nec ulla malorum confertim graſſantium aberat ſpecies.

74. Tandem, poſt tot indemnatorum cædes, viſum eſt, in ſpeciem legitimi imperii, alios, ſubornatis accuſatori-

A. U. 667. τῷ τε ἱερεῖ τοῦ Διὸς Μερόλᾳ, κατ᾿ ὀργὴν ἄρα τῆς ἀρχῆς, ἣν Κίνναν οὐδὲν ἀδικῶν διεδέδεκτο· καὶ Λουτατίῳ Κάτλῳ, τῷ Μαρίου περὶ τὰ Κιμβρικὰ συνάρχῳ, περισωθέντι μὲν ἐκ Μαρίου πάλαι, ἀχαρίστῳ δὲ ἐς αὐτὸν καὶ πικροτάτῳ περὶ τὴν ἐξέλασιν γενομένῳ. οὗτοι μὲν δὴ, Φυλασσόμενοί τε ἀφανῶς, καὶ τῆς κυρίας ἡμέρας ἐπελθούσης, ἐς τὴν δίκην ἀνακαλούμενοι, (τετράκι δὲ ἐχρῆν κηρυττομένους ἐν ὡρισμένοις ὡρῶν διαστήμασιν ἁλῶναι,) Μερόλας μὲν τὰς Φλέβας ἐνέτεμεν ἑαυτοῦ, καὶ πινάκιον αὐτῷ παρακείμενον ἐδήλου, ὅτι κόπτων τὰς Φλέβας τὸν πῖλον ἀποθοῖτο· οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν, ἱερέα περικείμενον τελευτᾶν. Κάτλος δὲ ἐν οἰκήματι νεοχρίστῳ τε καὶ ἔτι ὑγρῷ καίων ἄνθρακας, ἑκὼν ἀπεπνίγη. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως ἀπέθανον. Θεράποντες δὲ, ὅσοι κατὰ τὸ κήρυγμα πρὸς Κίνναν ἐκδραμόντες ἐλεύθεροι γεγένηντο, καὶ αὐτῷ Κίννᾳ τότε ἐστρατεύοντο, ταῖς οἰκίαις ἐπέτρεχον, καὶ διήρπαζον, ἀναι-

Lin. 36. Μερόλλα *Aug. ut ſupra, & mox iterum* Μερόλλας. *L.* 40. οὕτω μὲν δὴ *Aug.* *L.* 42. τετράκις *edit.* 2. 3. *Ibid.* κηρυττομένοις *Edd.* *L.* 43. *pro* ὡρῶν *legendum videtur* ἡμερῶν. *L.* 44 *ſq.* περικείμενον ἐδήλου *Edd.* *L.* 50. ὅτε ἐστρατ. *Edd. MSS. Repoſui* τότε *cum Muſgrav. qui &* τῷ Κίννᾳ *malebat, pro* αὐτῷ Κίννᾳ.

bus, in judicium vocare. Itaque *Merulæ*, flamini diali, *dies dictus* eſt, inviſo, quod Cinnæ in conſulatu ſucceſſor fuerat datus, & nullam aliam culpam habenti; ſimulque *Lutatio Catulo*, qui Marii collega bello Cimbrico, & ab eo olim ſervatus, immemor beneficiorum, exilii ipſius acerrimus auctor exſtiterat. Hi quum diſſimulanter primum cuſtoditi, ac deinde, ubi dies dictus venit, per præcones eſſent citati; (oportebat autem reos, poſtquam citati eſſent, quater, intermiſſo certo dierum numero, accuſari;) *Merula* quidem *ſibimet ipſe venas ſecuit*; & adjacens ſcripta tabula teſtabatur, eum id feciſſe *depoſito apice*: flaminem enim apicatum mori nefas habebatur. *Catulus* vero in cubiculo *recens calce illito* necdum perſiccato, ingeſtis *prunis*, volens *ſuffocatus* eſt. Is fuit tantorum virorum exitus. Ceterum *ſervi*, *qui* per præconem invitati *ad Cinnam transfugerant*, jam libertate ab eo donati, & militiæ ejus adſcripti, domos irrumpendo egerebant prædas, ne a cædibus

ῥοῦντες ἅμα οἷς περιτύχοιεν· οἱ δὲ αὐτῶν καὶ τοῖς σφετέροις δεσπόταις μάλιστα ἐπεχείρουν. Κίννας δ᾽ ἐπεὶ πολλάκις αὐτοῖς ἀπαγορεύων οὐκ ἔπειθε, Γαλατῶν στρατιὰν αὐτοῖς ἔτι νυκτὸς ἀναπαυομένοις περιστήσας, διέφθειρε πάντας. οἱ μὲν δὴ θεράποντες δίκην ἀξίαν ἔδοσαν τῆς ἐς δεσπότας πολλάκις ἀπιστίας. A. U. 667.

LXXV. Τοῦ δ᾽ ἐπιόντος ἔτους, ὕπατοι μὲν ᾕρηντο 668. Κίννας τε αὖθις, καὶ Μάριος ἕβδομον· ᾧ, μετὰ φυγὴν καὶ ἐπικήρυξιν εἴ τις ὡς πολέμιον ἀνέλοι, τὸ μάντευμα ὅμως ἀπήντα τὸ τῶν ἑπτὰ νεογνῶν αἰετῶν. Ἀλλ᾽ οὗτος μὲν, πολλὰ καὶ δεινὰ ἐς Σύλλαν ἐπινοῶν, τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς ἀρχῆς ἀπέθανε. καὶ Οὐαλέριον Φλάκκον ὁ Κίννας ἑλόμενος ἀντ᾽ αὐτοῦ, εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξέπεμψεν. ἀποθανόντος 669. δὲ καὶ Φλάκκου, Κάρβωνα εἵλετο συνάρχειν ἑαυτῷ.

LXXVI. Σύλλας δ᾽ ἐπείξει τῆς ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐπανόδου, τὰ ἐς Μιθριδάτην πάντ᾽ ἐπιταχύνας, ὥς μοι προείρηται, καὶ ἔτεσιν οὐδ᾽ ὅλοις τρισὶν, ἑκκαίδεκα μὲν ἀνδρῶν μυριάδας κατακανὼν, τὴν δὲ Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν

Lin. 56. ἔδοσαν mendose Edd. ut sæpe alibi. L. 57. vocem πολλάκις, ante ἀπιστίας, pro mendosa habuit Musgr. Eamdem non expressit Cand. L. 61. τὰ ante τῶν ἑπτὰ carent Edd. dedit Aug. L. 65. καὶ ante Φλάκκου caret Aug. L. 67. forte πάντως ἐπιταχύνας.

quidem obviorum abstinentes: nec deerant, qui *propriis heris* maxime *vim inferrent.* Quos Cinna sæpius cohibere conatus, quum nihil proficeret, Gallicis militibus per nocturnam quietem cinctos, ad unum delevit: atque ita de his *merita perfidiæ pœna* sumta est.

75. In annum sequentem *Consules* creantur *Cinna II*, & *Marius VII*; cui, post exilium atque proscriptionem, tamen augurium illud septem pullorum aquilinorum haudquaquam fuit irritum. At hic quidem, dum multa contra Syllam molitur, in mediis conatibus, primo initi magistratus mense, vita defunctus est. *Mario* a Cinna *suffectus Valerius Flaccus*, in Asiam ab eodem missus est. Quo in Asia occiso, *Carbonem* sibi collegam *Cinna* optavit.

76. At SYLLA, *reditum contra inimicos adproperans*, *Mithridate* celeriter *debellato*, ut ante dictum est; ac ne integro quidem triennio cæsis hostium centum sexaginta millibus, recepta Græcia, Ma-

A. U. 669. καὶ Ἰωνίαν καὶ Ἀσίαν, καὶ ἄλλα ἔθνη πολλά, ὅσα Μιθριδάτης προειλήφει, ἐς Ῥωμαίους ἀναλαβών, αὐτόν τε τὸν βασιλέα τὰς ναῦς ἀφελόμενος, καὶ ἐς μόνην τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἐκ τοσῶνδε κατακλείσας, ἐπανῄει· στρατὸν ἄγων εὔνουν οἱ, καὶ γεγυμνασμένον, καὶ πολύν, καὶ τοῖς γεγονόσιν ἐπηρμένον. ἦγε δὲ καὶ νεῶν πλῆθος, καὶ χρήματα, καὶ παρασκευὴν ἐς ἅπαντα ἀξιόλογον, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἦν ἐπίφοβος. ὥστε δειμαίνοντες αὐτὸν ὅ τε Κάρβων καὶ ὁ Κίννας, ἐς ὅλην τὴν Ἰταλίαν τινὰς περιέπεμπον, χρήματα καὶ στρατιὰν καὶ σῖτον αὐτοῖς ἀθροίζειν· τούς τε δυνατοὺς συνουσίαις ἀνελάμβανον, καὶ τῶν πόλεων ἠρέθιζον μάλιστα τὰς νεοπολίτιδας, ὡς δι᾽ αὐτὰς ὄντες ἐν τοσῷδε κινδύνου. τάς τε ναῦς ἐπεσκεύαζον ἀθρόως, καὶ τὰς ἐν Σικελίᾳ μετεκάλουν, καὶ τὴν παράλιον ἐφύλασσον, καὶ οὐδὲν ὀξείας οὐδὲ οἵδε παρασκευῆς μετὰ δέους ἅμα καὶ σπουδῆς ἐξέλειπον.

Lin. 80. σὺν εὐσίαις *Edd. invitis Regiis, e quibus veram revocavi lectionem.* συνουσίας *Aug.* *L.* 83. ἐφύλαστον *Aug.* *L.* 85. ἐξέλιπον *edit.* 1. *cum quatuor nostris MSS.*

cedonia, Jonia, Asia, multisque aliis gentibus, quas Mithridates occuparat, ademtaque regi classe, & eodem intra paternum regnum compulso; revertebatur cum magno exercitu, optime erga sese animato, ad hæc adsueto laboribus, & rebus prospere gestis elato. Habebat etiam naves multas, & pecunias, & adparatum ad res quantumvis amplas adgrediendas idoneum, ita ut inimicis esset formidabilis. Quo metu perculsi *Carbo* & *Cinna*, certos homines dimiserunt per totam Italiam, qui pecunias, milites, frumentum, in usum imminentis belli compararent: & potentiores quosque familiaribus congressibus ad partes suas adjungebant: civitates quoque, novorum præcipue civium, concitabant; jactantes, propter ipsos præsenti se objectos periculo: denique reparata celeriter classe, & accersitis e Sicilia navibus, servabant littora; nihilque sibi, quod quidem in ipsis esset, ad adparatus celeritatem, ut in rebus trepidis, reliquum faciebant.

LXXVII. Σύλλας δ' ἐπὶ Φρονήματος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ περί τε αὐτοῦ, καταλέγων ὅσα περὶ Λιβύην ἐς Ἰουγόρθαν τὸν Νομάδα, ἔτι ταμιεύων, ἢ ἐπὶ τοῖς Κιμβρικοῖς, πρεσβεύων, ἢ Κιλικίας ἡγούμενος, ἢ ἐν τοῖς συμμαχικοῖς, ἢ ὑπατεύων, ἔπραξε· τὰ δ' ἔναγχος ἐς Μιθριδάτην ὑπερεπαίρων τε μάλιστα, καὶ καταλογιζόμενος αὐτοῖς ἀθρόως ἔθνη πολλὰ, ὅσα Μιθριδάτου γενόμενα Ῥωμαίοις ἀναλάβοι· καὶ οὐδενὸς ἧττον, ὅτι τοὺς ἐξελαθέντας ἐκ Ῥώμης ὑπὸ Κίννα, καταφυγόντας ἐς αὐτὸν, ὑποδέξαιτο ἀπορουμένους, καὶ ἐπικουφίζοι τὰς συμφορὰς αὐτοῖς. Ἀνθ' ὧν, ἔφη, τοὺς ἐχθροὺς πολέμιον αὐτὸν ἀναγράψαι, καὶ τὴν οἰκίαν ἀνασκάψαι, καὶ τοὺς φίλους ἀνελεῖν· τὴν δὲ γυναῖκα καὶ τέκνα μόλις πρὸς ἑαυτὸν διαφυγεῖν. ἀλλ' αὐτίκα καὶ τοῖσδε καὶ τῇ πόλει πάσῃ τιμωρὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς εἰργασμένους. τοῖς δ' ἄλλοις πολίταις τε καὶ νεοπολίταις προὔλεγεν, οὐδενὶ μέμψεσθαι

A. U. 669.

Lin. 86. post ἐπὶ φρονήματος *additum* ὢν *voluit Musgrav. L. 87.* περί τε αὐτεῦ *edit. 1. ex Reg. B.* περί τε αὐτοῦ *dedit Aug. cum Reg. A. Sed mihi, deleta conjunct.* τε, *videtur* περὶ ἑαυτοῦ *legendum. L. 91.* ὑπεραίρων *Edd. Melius Aug. Ven.*

77. At *Sylla* elato animo *scripsit ad senatum de se ipso;* enumerans labores suos, quos & bello Jugurthino quæstor exhausisset in Numidia, & legatus bello Cimbrico, & prætor in Cilicia, & bello sociali, & in consulatu: ad hæc res nuperrime contra Mithridatem gestas exponebat, exaggerans verbis singula, ac præsertim gentium magnam multitudinem enumerans, quas ab rege occupatas reduxisset sub Romani populi imperium: neque vero quidquam imputabat magis, quam quod civibus Romanis, Cinnæ violentia urbe pulsis, ipse fuisset refugium, & in rebus calamitosis egenisque solamen & auxilium. „Pro quibus beneficiis, ajebat, egregiam sibi gratiam ab inimicis relatam esse, proscriptionem capitis, domus subversionem, amicorum cædem, uxoris ac liberorum fugam, qua ægre ad se evasissent incolumes. Sed confestim venturum sese, ulturumque cum privatas injurias, tum publicas, & pœnas exacturum ab earum auctoribus: ceterorum vero civium, vel veterum vel

A. U. 667. περὶ οὐδενός. Ὧν ἀναγιγνωσκομένων, δέος ἅπαντας ἐπεῖχε, καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, οἳ συναλλάξειν αὐτὸν τοῖς ἐχθροῖς ἔμελλον, καὶ προερεῖν, εἴ τινος ἀσφαλείας δέοιτο, τῇ βουλῇ τάχιστα ἐπιστεῖλαι. τοῖς δ' ἀμφὶ τὸν Κίνναν εἴρητο, μὴ στρατολογεῖν, ἔστε ἐκεῖνον ἀποκρίνεσθαι. οἱ δ' ὑπέσχοντο μὲν, ὧδε πράξειν· οἰχομένων δὲ τῶν πρέσβεων, ἐς τὸ μέλλον ἑαυτοὺς ἀνεῖπον ὑπάτους αὐτίκα, τοῦ μὴ διὰ τὰ ἀρχαιρέσια θᾶττον ἐπανήκειν. καὶ τὴν Ἰταλίαν περιϊόντες, στρατιὰν συνῆγον, ἣν ἐς Λιβυρνίαν (ὡς ἐκεῖθεν ἀπαντήσοντες τῷ Σύλλᾳ) κατὰ μέρος ἐπὶ νεῶν διεβιβάζοντο.

670. LXXVIII. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον μέρος εὐσταθῶς διέπλευσε· τῷ δ' ἑξῆς χειμὼν ἐπέπεσε, καὶ ὅσοι τῆς γῆς ἐλαμβάνοντο, εὐθὺς ἐς τὰς πατρίδας διεδίδρασκον, ὡς οὐ στρατεύσοντες ἑκόντες κατὰ πολιτῶν. οἵ τε λοιποὶ πυνθανόμενοι ταῦτ', οὐδ' αὐτοὶ περάσειν ἔτι ἔλεγον ἐς τὴν Λιβυρνίαν. Κίννας δ' ἀγανακτῶν, ἐς ἐκκλησίαν αὐτοὺς

Lin. 3. ἀναγινωσκ. *h. l. Aug. cum Regiis.* *L.* 8. οὕτω πράξειν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 17. στρατεύσαντες *Reg. B.*

novorum, incusaturum neminem." Perlectis his *Syllæ literis*, quum pavor omnes invasisset, *legatos ad eum misit senatus*, qui conciliarent eum adversariis; præmonerentque, siquid caveri sibi vellet fide publica, id curæ fore senatui, modo quamprimum voluntatem suam significaret. Interim *Cinna Carbo*que jussi sunt cessare a delectibus, dum responsum a Sylla esset redditum. Sed illi, futuros se in arbitrio senatus polliciti, protinus post legatorum discessum *se ipsos denuo* in proximum annum *Consules renunciant*, ne opus haberent comitiorum causa Urbem repetere. Moxque ambo, peragrata Italia, conscriptisque legionibus, milites alios post alios navibus trajiciebant in *Liburniam*, ex qua regione occurrere Syllæ constituerant.

78. Et primi quidem, prospera navigatione usi, portus optatos tenuerunt: sed proxime secutos tempestas oppressit; & quicumque ex his in terram evaserunt, ii protinus domum quisque suam diffugerunt, utpote numquam sua voluntate contra cives suos militaturi. Quo cognito, reliqui quoque negabant se posthac in Liburniam trajecturos.

ὡς ἐπιπλήξων συνεκάλει· καὶ οἱ σὺν ὀργῇ παρῆσαν, ὡς ἀμυνούμενοι. τῶν δὲ ῥαβδοφόρων τινὸς ὁδοποιοῦντος τῷ Κίννα, καί τινα τῶν ἐν ποσὶ πατάξαντος, ἕτερος ἐκ τοῦ στρατοῦ τὸν ῥαβδοῦχον ἐπάταξε. καὶ Κίννα κελεύσαντος αὐτὸν συλλαβεῖν, βοὴ παρὰ πάντων ἀνέστη, καὶ λίθων ἦσαν ἐπ' αὐτὸν ἀφέσεις· οἱ δ' ἐγγὺς καὶ τὰ ξιφίδια ἐπισπάσαντες, συνεκέντησαν αὐτόν. οὕτω μὲν δὴ καὶ Κίννας ὑπατεύων ἀπέθανε. Κάρβων δ' ἔκ τε Λιβυρνίας τοὺς διαπεπλευκότας ἐς αὐτὴν μετεκάλει, καὶ τὰ γιγνόμενα δεδιὼς, ἐς τὴν πόλιν οὐ κατῄει, καὶ πάνυ τῶν δημάρχων αὐτὸν καλούντων ἐπὶ συνάρχου χειροτονίαν. ἀπειλησάντων δὲ ἰδιώτην ἀποφανεῖν, ἐπανῆλθε μὲν, καὶ χειροτονίαν προὔθηκεν ὑπάτου. ἀπαισίου δὲ τῆς ἡμέρας γενομένης, ἑτέραν προὔγραφε· καὶ ταύτῃ κεραυνοῦ πεσόντος ἐς τὸ τῆς Σελήνης καὶ τὸ τῆς Δήμητρος ἱερὸν, οἱ μάντεις ὑπὲρ τὰς θερινὰς τροπὰς ἀνετίθεντο τὰς χειροτονίας· καὶ μόνος ἦρχεν ὁ Κάρβων. A. U. 670.

Lin. 20. *καὶ οἱ edit.* 1. *ex Reg. A.* *οἱ vel οἳ caret Reg. B.* *L.* 33. *κἀν ταύτῃ Edd. prætuli Aug.*

Eos igitur *Cinna* iratus ad concionem evocat, minis coacturus. Illi non minus irati præsto fuerunt; non dissimulantes, se repugnare paratos, si quis insolentius urgeat. Quum vero *lictor*, qui *Cinnæ* in concionem eunti de via submovebat multitudinem, pulsasset quemdam obvium; alius ex militibus lictorem repercussit: quem dum consul jubet corripi, sublato pariter omnium clamore ad saxorum jactus ventum est; & qui propiores stabant, strictis gladiis consulem confoderunt. Atque sic *Cinna* quoque *in* ipso *consulatu periit.* Tum *Carbo*, reverti jussis qui in Dalmatiam trajecerant, de præsenti rerum statu sollicitus, non ausus est in Urbem redire, quantumvis revocantibus tribunis plebis ad subrogandum legitimis comitiis, in occisi locum, alterum consulem. Tandem vero comminantibus illis, se eum in privatorum civium ordinem redacturos, rediit quidem, & consularia comitia habuit: sed quum aves non addixissent, in aliam diem distulit. At tunc quoque, quum fana Lunæ atque Cereris de cœlo tacta essent, augures comitia distulerunt ultra solstitium: & sic *Carbo solus Consul* mansit.

A. U. LXXIX. Σύλλας δὲ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἥκουσιν ἀπὸ τῆς
670. βουλῆς ἀπεκρίνατο, αὐτὸς μὲν οὔποτε ἀνδράσι τοιάδε
ἐργασαμένοις ἔσεσθαι φίλος· τῇ πόλει δ᾽ οὐ φθονήσειν,
χαριζομένῃ τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς. ἀσφάλειαν δὲ αὐτὸς
μᾶλλον αὐτοῖς, ἔφη, καὶ τοῖς ἐς αὐτὸν καταφυγοῦσιν ἐς
ἀεὶ παρέξειν, στρατὸν ἔχων εὔνουν. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα
δῆλος ἐγένετο, ἑνὶ ῥήματι τῷδε, οὐ διαλύσων τὸν στρα-
τὸν, ἀλλὰ τὴν τυραννίδα ἤδη διανοούμενος. ᾔτει δ᾽ αὐτοὺς
τήν τε ἀξίωσιν καὶ περιουσίαν καὶ ἱερωσύνην, καὶ εἴ τι
ἄλλο γέρας εἶχεν, ἐντελῆ πάντα ἀποδοθῆναι· καὶ τοὺς
περὶ τούτων ἐροῦντας συνέπεμπε τοῖς πρέσβεσιν. Οἱ δ᾽
εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Βρεντεσίου, Κίνναν τε πυθόμενοι τεθνάναι,
καὶ τὴν πόλιν ἀδιοίκητον εἶναι, πρὸς τὸν Σύλλαν ἀνέστρε-
671. φον ἄπρακτοι. καὶ ὁ Σύλλας πέντε Ἰταλοῦ στρατοῦ τέλη,
καὶ ἱππέας ἑξακισχιλίους, ἄλλους τέ τινας ἐκ Πελο-
ποννήσου καὶ Μακεδονίας προσλαβὼν, ἅπαντας ἄγων

Lin. 37. πρὸς αὐτὸν *Edd. invit. MSS.* *L.* 42. ᾧ δὴ μάλιστα καὶ *Edd.* *L.* 48. ὑπὸ τοῦ Βρεντ. *edit.* 3. *oper. err.* *L.* 49. ἀδιώικητον *Aug.*

79. Inter hæc *Sylla senatus legationi* ad ſe miſſæ *reſponderat*: „cum talium ac tantorum ſcelerum patratoribus numquam ſibi quidem fore amicitiam: non prohibiturum ſe tamen, ſi populus Romanus eis incolumitatem donare voluerit. De ſecuritate autem nihil opus eſſe, ut ipſi caveat ſenatus; nam ſe potius ſenatum populumque, & eos qui ad ſeſe confugerent, poſſe tutos præſtare, quum habeat faventem ſibi exercitum." Ex quo vel uno dicto ſatis adparebat, eum non dimiſſurum exercitum, ſed jam tunc de dominatione cogitare. Ceterum & dignitatem priſtinam, & bona, & ſacerdotium, & ſi quos alios honores habuerat, omnia hæc integra ſibi poſtulabat reſtitui: ac de ſuis nonnullos cum ſenatus legatis remiſit, qui his de rebus ad ſenatum verba facerent. Sed hi quamprimum Brunduſii cognoverunt, Cinnam mortuum, remque publicam eſſe ſine capite, ad Syllam reverſi ſunt infecto negotio. Et SYLLA cum quinque legionibus Italicis, & VI. M. equitum, adſumtis etiam Macedonum ac Peloponneſiorum auxiliis, ducens

ἐς μυριάδας ἀνδρῶν τέσσαρας, ἐπί τε Πάτρας ἀπὸ τοῦ Πειραιέως, καὶ ἐκ Πατρῶν ἐς Βρεντέσιον, χιλίαις καὶ ἑξακοσίαις ναυσὶ διέπλει. δεξαμένων δ᾽ αὐτὸν ἀμαχεὶ τῶν Βρεντεσίων, τοῖσδε μὲν ὕστερον ἔδωκεν ἀτέλειαν, ἣν καὶ νῦν ἔχουσιν· αὐτὸς δ᾽ ἀναστήσας τὸν στρατὸν, ἦγεν ἐς τὸ πρόσω. *A. U. 671.*

LXXX. Καὶ αὐτῷ Μέτελλος Καικίλιος ὁ Εὐσεβὴς, ἐκ πολλοῦ τε ᾑρημένος ἐς τὰ λοιπὰ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, καὶ διὰ Κίνναν καὶ Μάριον ἐς τὴν πόλιν οὐκ ἐσελθὼν, ἀλλὰ ἐν τῇ Λιγυστίδι τὸ μέλλον περιορῶν, αὐτόκλητος σύμμαχος ἀπήντα μεθ᾽ ἧς εἶχε συμμαχίας, ἀνθύπατος ἔτι ὤν. ἔστι γὰρ εἶναι τοῖς αἱρεθεῖσιν, ἔστε ἐπανέλθοιεν ἐς Ῥώμην. ἐπὶ δὲ τῷ Μετέλλῳ καὶ Γναῖος Πομπήϊος, ὁ μετ᾽ οὐ πολὺ Μέγας προσονομασθεὶς, Πομπηΐου μὲν ὢν παῖς τοῦ διεφθαρμένου τῷ κεραυνῷ, οὐκ εὔνου τῷ Σύλλᾳ νομισθέντος, τὴν δ᾽ ὑποψίαν διαλυόμενος, ἦλθε, καὶ τέλος ἤγαγεν, ἐκ τῆς Πικηνίτιδος, κατὰ κλέος τοῦ

Lin. 59. Κεκίλλιος *h. l. Aug. Reg. B.* Κεκίλιος *Reg. A. L.* 66. παρονομασθεὶς *Aug.*

in univerſum circiter quadraginta virorum millia, a Piræeo Patras, & inde porro *Brundusium trajecit*, claſſe M. DC. navium. Receptuſque in portum a Brundusinis non repugnantibus, immunitate donavit eos in poſterum, qua hodieque fruuntur: moxque inde *cum universis copiis propius Urbem profectus est*.

80. In eo itinere occurrit ei *Cæcilius Metellus Pius*: qui quum ante aliquot annos ad conficiendas belli ſocialis reliquias cum imperio eſſet miſſus, ac deinde Cinnæ Mariique metu vitaſſet Urbem, & interim apud Ligures eventum rerum exſpectaſſet, tunc quidem *ultro se socium Syllæ obtulit*, cum ea quam circa ſe habebat manu, *proconsulis* etiam tum *nomen* dignitatemque retinens: durat enim ſemel adſumtus honor, donec contingat reditus in patriam. Nec ita multo poſt, *Cn. Pompejus*, qui *postea Magnus* cognominatus eſt, ſupervenit; ejus Pompeji filius, qui fulmine periit, & non viſus erat Syllæ eſſe amicus. Sed filius nunc, abolita illa ſuſpicione, *Syllæ præsto fuit*, e Piceno legionem adducens; qua in re-

A. U. 671. πατρὸς ἰσχύσαντος ἐν αὐτῇ μάλιστα, ἀγείρας. μετὰ δ' οὐ πολὺ καὶ δύο ἄλλα συνέλεξε· καὶ χρησιμώτατος ἐν τοῖς μάλιστα ὅδε ὁ ἀνὴρ ἐγένετο τῷ Σύλλᾳ. ὅθεν αὐτὸν ὁ Σύλλας, ἔτι νεώτατον ὄντα, ἦγεν ἐν τιμῇ· καὶ ἐπιόντος, φασὶν, ὑπανίστατο μόνῳ. λήγοντος δὲ τοῦ πολέμου, καὶ ἐς Λιβύην ἔπεμψεν ἐξελάσαι τε τοὺς Κάρβωνος φίλους, καὶ Ἱεμψάλαν, ἐκπεσόντα ὑπὸ Νομάδων, ἐς τὴν βασιλείαν καταγαγεῖν. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ θριαμβεῦσαι κατὰ τῶν Νομάδων αὐτῷ παρέσχεν ὁ Σύλλας, ἔτι ὄντι νέῳ, καὶ ἔτι ὄντι τῶν ἱππέων. καὶ ἀπὸ τοῦδε ἐπαρθεὶς ἐς μέγα ὁ Πομπήϊος, ἐπὶ Σερτώριον εἰς Ἰβηρίαν ἐπέμφθη, καὶ ἐς τὸν Πόντον ἐπὶ Μιθριδάτην ὕστερον. Ἀφίκετο δὲ καὶ Κέθηγος ἐς τὸν Σύλλαν, χαλεπώτατος ἀντιστασιώτης αὐτῷ μετὰ Κίννα καὶ Μαρίου γενόμενος, καὶ σὺν ἐκείνοις τῆς πόλεως ἐκπεσὼν, ἱκέτης τε γιγνόμενος, καὶ ἑαυτὸν ὑπηρέτην ἐς ὅ τι βούλοιτο παρέχων.

LXXXI. Ὁ δὲ, καὶ στρατιᾶς πολὺ πλῆθος ἔχων ἤδη, καὶ

Lin. 84. ἱκέτης τε γενόμενος *Edd.* γιγνομ. *ded. Aug. Reg. B.*

gione gratiosus erat ob patris memoriam, qui magna ibi in auctoritate fuerat. Idem *Pompejus* paulo post alias quoque duas legiones conscripsit, & inter præcipuos ductores strenuam operam Syllæ navavit. Quo factum est, ut *juvenis adhuc apud illum magno* esset *in pretio;* ita ut soli omnium adventanti adsurgere solitus perhibeatur. Eumdem quoque posthac in Africam misit *Sylla* ad reliquias belli conficiendas, & Carbonianos inde profligandos, restituendumque in regnum *Hiempsalem*, pulsum a Numidis; & ob eas res gestas triumphum ei concessit, ante legitimam ætatem, necdum equestrem ordinem egresso. A quibus initiis quum multum crevisset *Pompejus*, contra Sertorium deinde in Hispaniam missus est, & in Pontum postea contra Mithridatem. Præter hunc & *Cethegus ad Syllam se contulit*, qui infensissimus ei cum Cinna Marioque fuerat, & cum his Urbe fuerat pulsus; tunc vero supplex ei ad quidvis suum offerebat ministerium.

81. Itaque *Sylla*, *auctus* cum

καὶ φίλους πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν, τοῖσδε μὲν ὑποστρατήγοις ἐχρῆτο, αὐτὸς δὲ καὶ Μέτελλος, ἀνθυπάτω ὄντε, ἐς τὸ πρόσθεν ἐχώρουν· ἐδόκει γὰρ δὴ καὶ ὁ Σύλλας, ἀνθύπατος ἐπὶ Μιθριδάτῃ γενόμενος, οὐκ ἀποθέσθαι πω τὴν ἀρχὴν, εἰ καὶ πολέμιον αὐτὸν ἐψηφίσατο Κίννας.. Ὁ μὲν δὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ᾔει βαρυτάτῃ καὶ ἀφανεῖ ἔχθρᾳ. οἱ δ᾽ ἐν ἄστει, τῆς τε φύσεως αὐτοῦ καλῶς τεκμαιρόμενοι, καὶ τὴν προτέραν ἐς τὴν πόλιν ἐσβολὴν αὐτοῦ καὶ κατάληψιν ἔτι ἔχοντες ἐν ὄψει, τά τε ψηφίσματα ἃ ἐπεκήρυξαν αὐτῷ λογιζόμενοι, καὶ τὴν οἰκίαν ὁρῶντες ἀνεσκαμμένην, καὶ περιουσίαν δεδημευμένην, καὶ φίλους ἀνῃρημένους, καὶ γενεὰν μόλις ἐκφυγοῦσαν, ἐδείμαινον. καὶ οὐδὲν σφίσι νίκης ἢ πανωλεθρίας μέσον εἶναι νομίζοντες, συνίσταντο τοῖς ὑπάτοις ἐπὶ τὸν Σύλλαν μετὰ δέους· ἔς τε τὴν Ἰταλίαν περιπέμποντες, στρατιὰν καὶ τροφὰς καὶ χρήματα συνῆγον, οὐδὲν, ὡς περὶ ἐσχάτων, σφίσιν ἀπολείποντες οὔτε σπουδῆς οὔτε προθυμίας. A. U. 671.

Lin. 91 *sq.* Ὁ μὲν δὴ οὐ μετὰ τῶν ἐχθρῶν *edit.* 1. Ὁ μὲν δὴ μετὰ τῶν ἐχθρ. *edit.* 2. Οἱ μὲν δὴ μετὰ τ. ε. *edit.* 3. *& in omnibus desideratur verbum* ᾔει. *Ibid. mallem* καὶ οὐκ ἀφανεῖ. *L.* 2. στρατιὰς *Reg. B.*

cum *militum numero*, tum *amicorum* illustrium, his quidem pro legatis utebatur, ipse vero & *Metellus*, ambo proconsules, procedebant ulterius: nam & *Sylla*, quum proconsulari potestate contra Mithridatem esset profectus, magistratum nondum deposuerat, quamvis hostis a *Cinna* judicatus. Et *Sylla* quidem animo supra quam dici potest infensissimo, dissimulato tamen etiam nunc paulisper, adversus inimicos proficiscebatur. At illi in Urbe, facile conjectantes de hominis ingenio, necdum prioris in Urbem Syllæ irruptionis obliti, reputantesque quibus plebiscitis eum exagitassent, & videntes domum ejus dirutam, bona publicata, amicos interemtos, conjugem liberosque vix fuga servatos, magno in timore versabantur. Et quum aut vincendum sibi viderent, aut pereundum funditus; trepidi conspirabant adversus eum cum consulibus, totaque Italia milites, commeatus, pecunias contrahebant, &, ut in extremo periculo, nihil sibi ad summum studium summamque industriam reliquum faciebant.

A. U. 671.

LXXXII. Γαϊός τε Νωρβανὸς καὶ Λεύκιος Σκιπίων, τὼ τότε ὄντε ὑπάτω, καὶ μετ' αὐτῶν Κάρβων, ὃς πέρυσιν ἦρχεν, ἔχθρᾳ μὲν ἐς τὸν Σύλλαν ὁμοίᾳ χρώμενοι, δέει δὲ καὶ συνειδότι ὧν ἔπραξαν πολὺ τῶν ἄλλων χείρονι, ἔκ τε τῆς πόλεως στρατὸν ὅσον εὐπόρουν κατέλεγον, καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας προσλαβόντες, ἐπὶ τὸν Σύλλαν κατὰ μέρος ἐχώρουν, σπείραις ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν διακοσίαις τότε πρῶτον· ὕστερον γὰρ καὶ πλέοσι τούτων. ἡ γὰρ εὔνοια τῶν ἀνδρῶν ἐς τοὺς ὑπάτους παρὰ πολὺ ἐποίει· ὡς τὸ μὲν ἔργον τὸ Σύλλα, χωροῦντος ἐπὶ τὴν πατρίδα, δόξαν ἔχον πολεμίου, τὸ δὲ τῶν ὑπάτων, εἰ καὶ περὶ σφῶν ἔπραττον, πρόσχημα τῆς πατρίδος. τῶν τε ἁμαρτηθέντων αὐτοῖς οἱ πολλοὶ συνεγνωκότες, καὶ τοῦ φόβου μετέχειν ἡγούμενοι, συνέπρασσον· εὖ τὸν Σύλλαν εἰδότες οὐ κόλασιν ἢ διόρθωσιν ἢ φόβον ἐπὶ σφίσιν, ἀλλὰ λύμας καὶ θανάτους καὶ δημεύσεις καὶ ἀναίρεσιν ὅλως ἀθρόαν ἐπινοοῦντα. ὧν οὐκ ἐψεύσθησαν τῆς δόξης. ὅ τε γὰρ πόλεμος ἔφθειρε πάντα· ὧν γε καὶ μύριοι καὶ δισμύριοι πολλάκις

Lin. 13. *παραπολὺ Aug. Reg. B.* *L.* 14. *τὴν, ante πατρίδα, carent Edd. invitis Reg. B. Aug. Ven.* *L.* 15. *Non video cur ἔχοι vel ἔχειν maluerit Mufgravius. ἔχων Aug. perperam.*

82. *Confules* vero *C. Norbanus et L. Scipio*, & cum his *Carbo*, qui fuperiori anno conful fuerat; *infefti* quidem *Syllæ*, ut ceteri, fed confcientia patratorum facinorum plus fibi timentes; cum urbanis delectibus habitis, tum Italicis, partitis copiis contra hoftem ibant: habueruntque cohortes quingenarias, ducentas tunc primum; nam poftea pluribus etiam ufi funt. Erat enim *favor hominum in Confules* multo propenfior; quod *Sylla* videretur *patriam hoftiliter petere*, confules vero, rem licet fuam agentes, prætextu tamen uterentur reipublicæ. Et plerique, confcii fe cum illis peccaffe, pari metu ad repugnandum movebantur: non ignari, *Syllam* non caftigationem aut correctionem aut terrorem volutare animo; fed peftem, cædes, direptiones, perniciem. Nec eos ea fefellit opinio: nam & præliis vaftata funt omnia, denis vicenifque millibus fæpe

ἐν μάχῃ μιᾷ, καὶ ἀμφὶ τὸ ἄστυ πέντε μυριάδες, ἀμφοῖν ἀπέθανον· καὶ ἐς τοὺς ὑπολοίπους ὁ Σύλλας οὐδὲν δεινὸν καὶ καθ' ἕνα καὶ κατὰ πόλεις ἐξέλιπε δρῶν· μέχρι καὶ μόναρχον ἑαυτὸν ἀπέφηνε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅλης, ἐφ' ὅσον ἔχρῃζέ τε καὶ ἐβούλετο. A. U. 671.

LXXXIII. Καὶ τάδε αὐτοῖς ἐδόκει καὶ τὸ δαιμόνιον ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ προσημῆναι. Δείματά τε γὰρ ἄλογα πολλοῖς, καὶ ἰδίᾳ καὶ κατὰ πλῆθος, ἐνέπιπτε περὶ ὅλην τὴν Ἰταλίαν· καὶ μαντευμάτων παλαιῶν ἐπιφοβωτέρων ἐμνημόνευον· τέρατά τε πολλὰ ἐγίγνοντο, καὶ ἡμίονος ἔτεκε, καὶ γυνὴ κύουσα ἔχιν ἀντὶ βρέφους ἐξέδωκε· τήν τε γῆν ὁ θεὸς ἐπὶ μέγα ἔσεισε, καὶ νεώς τινας ἐν Ῥώμῃ κατήνεγκε· (καὶ πάνυ Ῥωμαίων ὄντων ἐς τὰ τοιαῦτα βαρυεργῶν·) τό τε Καπιτώλιον, ὑπὸ τῶν βασιλέων τετρακοσίοις που πρόσθεν ἔτεσι γενόμενον, ἐνεπρήσθη, καὶ τὴν αἰτίαν οὐδεὶς ἐπενόει. Πάντα δ' ἔδοξεν ἐς τὸ πλῆθος τῶν ἀπολουμένων, καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἰταλίας καὶ Ῥωμαίων

Lin. 29. πολέμῳ σημῆναι *Edd. Verbum compos. dederunt Aug. Ven. L.* 34. ἐπιμέγα *Aug. Reg. B. L.* 36. βαρυεργῶν, *nescio quo consilio, repositum voluit Musgravius. Mihi vix dubitandum videtur, quin* περιέργων *sit legendum.*

una acie, circaque Urbem quinquaginta millibus, utrorumque cæsis; & a reliquis nullam injuriam calamitatemve victor abstinuit, vel viritim vel populariter; donec tandem unum se dominum totius imperii, in quantum sibi libuisset aut opus visum fuisset, renunciavit.

83. Neque vero defuerunt *prodigia*, quibus divinitus quoque de his rebus præmonerentur Romani. Namque & mira terricula privatim publiceque multis per totam Italiam oblata sunt; & antiqua oracula, in memoriam revocata, pavorem augebant. Inter alia, mula etiam peperit, & mulier serpentem enixa est: terraque vehementi motu concussa, quo in ipsa Urbe templa aliquot prostrata sunt; quum alioquin etiam nimia hujusmodi prodigiorum religione curaque teneri consueverint Romanorum animi: denique & Capitolium, a regibus ante CCCC annos conditum, conflagravit, & nemo causam incendii poterat reperire. Quibus omnibus videbantur multiplices cædes, & expugnatio Ita-

A. U. 671. αὐτῶν, τῆς τε πόλεως κατάληψιν, καὶ πολιτείας μεταϐολὴν προσημῆναι.

LXXXIV. Ἤρξατο μὲν οὖν ὅδε ὁ πόλεμος, ἐξ οὗ Σύλλας ἐς Βρεντέσιον παρῆλθεν, ὀλυμπιάδων οὐσῶν ἑκατὸν ἑϐδομήκοντα καὶ τεσσάρων. μῆκος δ' αὐτοῦ, διά γε τὸ μέγεθος τῶν ἔργων, σὺν ἐπείξει ὡς ἐπ' ἐχθροὺς ἰδίους ταχυνόντων, οὐ πολὺ ὡς ἐπὶ τοσοῖσδε ἔργοις ἐγένετο. ὅθεν καὶ μάλιστα αὐτοῖς τὰ παθήματα ἐπειγομένοις ἐν βραχεῖ μείζω καὶ ὀξύτερα συνέϐη γενέσθαι. ἐς δὲ τριετὲς ὅμως προῆλθε, κατά γε τὴν Ἰταλίαν, μέχρι τὴν ἀρχὴν ἀνεδήσατο Σύλλας· ἐν γὰρ Ἰϐηρίᾳ καὶ μετὰ Σύλλαν ἐξέτεινεν ἐπὶ πλεῖον. Μάχαι δὲ, καὶ ἀκροϐολίαι, καὶ πολιορκίαι, καὶ πολέμων ἰδέαι πᾶσαι, κατὰ τὴν Ἰταλίαν, ἀθρόαι τε καὶ κατὰ μέρη τοῖς στρατηγοῖς ἐγένοντο πολλαὶ, καὶ πᾶσαι διαφανεῖς. ὧν τὰ μέγιστα καὶ ἀξιολογώτατα, ἐν κεφαλαίῳ φράσαι, τοιάδε ἦν. Πρώτη μὲν ἀμφὶ Κανύσιον τοῖς ἀνθυπάτοις πρὸς Νωρϐανὸν ἐγίγνετο μάχη· καὶ

Lin. 43. διά τε, *quod dabant Edd. & MSSti, in* διά γε *mutandum duxi. L.* 47. *pro* ἐπειγομένοις, *voluit* ἐπερχόμενα *Muſgrav. L.* 49. ἐνεδήσατο *Edd. ex Reg. B.* ἐνεδύσατο *conjecerat Muſgrav. L.* 51. ἐπιπλεῖον *Aug.*

liæ, ipſique populo Romano ſervitus & mutatio reipublicæ, portendi.

84. *Initium* autem hujus *belli Syllani*, quando Sylla Brunduſium adpulit, incidit in Olympiadem CLXXIIII. Res autem eo bello geſtæ majores multo amplioreſque, quam pro ſpatio temporis, fuerunt: dum alteri in alterorum perniciem, ut privatim inimicorum, tanto acriori ſtudio properant, gravioribuſque calamitatibus intra breve tempus ſe invicem adficiunt *Ad triennium* tamen *protractum eſt bellum* duntaxat in Italia, donec Sylla imperio potitus eſt: nam in Hiſpania poſt obitum etiam Syllæ duravit longius. Pugnæ vero, velitationes, oppugnationes, & omnes belli gerendi formæ (ſive univerſæ copiæ ab imperatoribus committerentur, ſive parte copiarum res ageretur) crebræ per Italiam, & nullæ non illuſtres, exſtiterunt. Quarum præcipuas tantum & memoratu digniores dicam compendio. Primum omnium *ad Canuſium cum Norbano* ſigna contulerunt Proconſules; quo præ-

θνήσκουσι Νωρβανοῦ μὲν ἑξακισχίλιοι, τῶν δ' ἀμφὶ τὸν Σύλλαν, ἑβδομήκοντα· τραυματίαι δ' ἐγένοντο πολλοί. καὶ Νωρβανὸς ἐς Καπύην ἀνέζευξε. *A. U.* 671.

LXXXV. Σύλλα δὲ καὶ Μετέλλῳ περὶ τὸ Τέανον οὖσι Λεύκιος Σκιπίων ἐπῄει, μεθ' ἑτέρου στρατοῦ, πάνυ ἀθύμως ἔχοντος, καὶ ποθοῦντος εἰρήνην γενέσθαι. αἰσθόμενοι δ' οἱ περὶ τὸν Σύλλαν, πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ συμβάσεων ἐπρέσβευον, οὐχ οὕτως ἐλπίζοντες ἢ χρῄζοντες, ὡς στασιάσειν προσδοκῶντες αὐτοῦ τὸν στρατὸν ἀθύμως ἔχοντα. ὃ καὶ συνηνέχθη γενέσθαι. Σκιπίων μὲν γὰρ ὅμηρα τῆς συνόδου λαβὼν, ἐς τὸ πεδίον κατῄει· καὶ συνῄεσαν τρεῖς ἑκατέρωθεν, ὅθεν οὐδὲ γνῶναι τὰ λεχθέντα συνέβη. ἐδόκει δ' ἀναθέμενος ὁ Σκιπίων ἐς Νωρβανὸν τὸν σύναρχον περὶ τῶν λελεγμένων πέμψαι Σερτώριον ἀπαγγελοῦντα· καὶ ὁ στρατὸς ὁ ἑκατέρων ἡσύχαζε, τὰς ἀποκρίσεις ἀναμένοντες. Σερτωρίου δ' ἐν παρόδῳ Σύεσσαν, ἣ τὰ Σύλλα ᾕρητο, καταλαβόντος· ὁ μὲν Σύλλας ᾐτιᾶτο πέμπων ἐς

Lin. 71. ὁ, post στρατὸς, carent Edd. dedit Aug. L. 72 sq. τὰ Σύλλεια ᾕρητο Edd. prætuli Aug.

lio ex Norbani exercitu VI millia, e Syllanis ſeptuaginta viri ceciderunt, ſed ſauciati multi. Et hinc Norbanus Capuam ſe recepit.

85. Tum *L. Scipio contra Syllam Metellumque*, ad Teanum caſtrametatos, alium duxit exercitum, trepidum illum quidem admodum, & pacis magis quam pugnæ cupidum. Quod ubi *Sylla* intellexit, cœpit cum *Scipione* per legatos agere de concordia; non tam quod vel ſperaret pacem vel valde eam cuperet, quam quod diſſenſionem orituram in Conſulis exercitu, cui fracti animi eſſent, ſperaret. Id quod mox etiam uſu venit. Nam *Scipio* quidem, acceptis obſidibus, ad colloquium in campum deſcendit; conveneruntque utrimque terni: quo factum eſt, ut vulgo neſciretur quid collocuti ſint. Videbatur autem conſul, pactis cum *Sylla* induciis, *Sertorium* miſiſſe ad collegam Norbanum, communicandi conſilii gratia: & interim utrimque ab armis ceſſatum eſt, dum reſponſum exſpectatur. Sed quum *Sueſſam*, quæ a Syllæ partibus ſtabat, ex itinere occupaſſet *Sertorius*, *Sylla* expoſtulavit cum Scipio-

A. U. 671. τὸν Σκιπίωνα. ὁ δὲ, εἴτε τῷ γενομένῳ συνεγνωκὼς, εἴτε ἀποκρίσεως ἀπορῶν, ὡς ἐπὶ ἀλλοκότῳ δὴ τῷ Σερτωρίου ἔργῳ, τὰ ὅμηρα ἀπέπεμπε τῷ Σύλλᾳ. καὶ αὐτίκα ὁ στρατὸς αὐτοῦ, τῇ τε τῆς Συέσσης ἐν σπονδαῖς ἀλόγῳ καταλήψει, καὶ τῇ τῶν ὁμήρων οὐκ ἀπαιτουμένων ἀποπέμψει, τοὺς ὑπάτους ἔχοντες ἐν αἰτίαις, κρύφα τῷ Σύλλᾳ συνετίθεντο, μεταθήσεσθαι πρὸς αὐτὸν, εἰ πελάσειε. καὶ προσιόντος, αὐτίκα πάντες ἀθρόως μετέστησαν· ὡς τὸν ὕπατον Σκιπίωνα, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λεύκιον, μόνους ἐκ τοῦ στρατοῦ παντὸς ἐν τῇ σκηνῇ διηπορημένους Σύλλαν καταλαβεῖν. καί μοι δοκεῖ τόδε οὐ στρατηγοῦ παθεῖν ὁ Σκιπίων, ἀγνοήσας ὅλου στρατοῦ τοσήνδε συνθήκην.

LXXXVI. Σκιπίωνα μὲν δὴ μετὰ τοῦ παιδὸς, οὐ μεταπείθων ὁ Σύλλας, ἀπέπεμπεν ἀπαθῆ. καὶ πρὸς Νωρβανὸν ἐς Καπύην περὶ συμβάσεων ἔπεμπεν ἑτέρους, εἴτε δείσας, τῆς πλέονος Ιταλίας ἔτι τοῖς ὑπάτοις συνι-

Lin. 75. ἀποκρίσει ἀπορῶν *Edd.* *L.* 77. *ante* τῇ τε τῆς *adjiciendam puto præpoſ.* ἐπὶ: *niſi intercidit participium aliquod, quod per* non parum admiratus *expreſſit Candidus.* *L.* 79. ἐναντίαις *Aug. mend.* *L.* 84. *poſt* τόδε οὐ στρατηγοῦ, *adjiciendum* ἄξιον *cenſuit Muſgrav.* *L.* 90. ἐπὶ τοῖς ὑπατ. *Edd. Recte Aug.*

ne. Et *Scipio*, ſive facti conſcius, ſive incertus quid reſponderet, ut in re inopinata, obſides Syllæ reddidit. Quare exercitus ejus, offenſus intempeſtiva occupatione Sueſſæ, & redditis obſidibus, cum non eſſent repetiti, culpabat conſules, clamque cum *Sylla* de tranſitione egit, ſi is propius acceſſiſſet. Qui quum mox propius moviſſet, ſine mora univerſus *ad eum tranſiit Scipionis exercitus*; ut Conſul ſolus, cum *Lucio* filio, inops conſilii & deſertus ab omnibus, in tentorio a Syllanis deprehenderetur. Quod mihi ſane indignum imperatore videtur accidiſſe *Scipioni*, ut non ſenſerit tantam totius exercitus conſpirationem.

86. *Scipionem cum filio*, quum nequiret in partes ſuas verbis traducere, ambos *incolumes Sylla dimiſit*: ſimulque *ad Norbanum* Capuam alios *miſit legatos*, de pace acturos; ſive timens, quod major pars Italiæ adhuc a Conſuli-

σταμένης, εἴτε καὶ ἐς τόνδε, καθάπερ ἐς τὸν Σκιπίωνα, A. U.
τεχνάζων. οὐδενὸς δ᾽ αὐτῷ προσιόντος οὐδ᾽ ἐς ἀπόκρισιν, 671.
(ὁ γάρ τοι Νωρβανὸς, ὡς ἔοικε, μὴ διαβληθείη τὰ ὅμοια ἐς τὸν στρατὸν, ἔδεισεν·) ἀναστήσας Σύλλας ἐχώρει πρόσω, τὰ πολέμια πάντα δῃῶν· τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ Νωρβανὸς ἔπραττε κατ᾽ ἄλλας ὁδούς. Κάρβων δὲ ἐς τὸ ἄστυ προδραμὼν, Μέτελλόν τε καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ὄντες ἀπὸ τῆς βουλῆς τῷ Σύλλᾳ συνῆσαν, ἐψηφίζετο εἶναι πολεμίους. αἷς ἡμέραις καὶ τὸ Καπιτώλιον ἐνεπίμπρατο· καὶ τὸ ἔργον τινὲς ἐλογοποίουν Κάρβωνος, ἢ τῶν ὑπάτων, ἢ Σύλλα πέμψαντος, εἶναι. τὸ δ᾽ ἀκριβὲς ἄδηλον ἦν, καὶ οὐκ ἔχω τὴν αἰτίαν ἐγὼ συμβαλεῖν, δι᾽ ἣν ἂν οὕτως ἐγένετο. Σερτώριος δ᾽, ἐκ πολλοῦ στρατηγεῖν ᾑρημένος Ἰβηρίας, μετὰ τὴν Συέσσης κατάληψιν ἔφευγεν εἰς τὴν Ἰβηρίαν· καὶ αὐτὸν τῶν προτέρων στρατηγῶν οὐ δεχομένων, πολλοὺς ἐνταῦθα καὶ ὅδε Ῥωμαίοις ἀνεκίνησε πόνους. Πλέονος δ᾽ ἀεὶ τοῖς ὑπάτοις γιγνομένου στρατοῦ, ἀπό τε τῆς

Lin. 92. *προϊόντος Edd. Aug. Sed* accedente *dedit Cand. ex quo reposui προσιόντος. L.* 7. *ἀνεκαίνισε Edd.*

bus ſtaret; ſive huic quoque eaſdem, quas Scipioni, ſtruens inſidias. Quum vero nemo ad eum veniret ne reſponſi quidem reddendi gratia; (videtur enim *Norbanus* ſimiles veritus eſſe exercitus ſui calumnias;) *Sylla* motis caſtris proceſſit ulterius, hoſtilia omnia devaſtans. Idem & *Norbanus* fecit diverſo itinere. *Carbo* vero, maturato in Urbem itinere, effecit, ut Metellus & quotquot alii ſenatores Syllæ ſe adjunxerant, hoſtes a S. P. Q. R. judicarentur. Iiſque ipſis diebus *Capitolium deflagravit*; rumore vario nunc in Carbonem, nunc in conſules, ſuſpicionem vertente, nunc in quempiam a Sylla ſubmiſſum; certum autem quidquam de ejus incendii cauſa neque tunc quiſquam exploratum habebat, neque nunc nos conjectura adſequi poſſumus. Ceterum *Sertorius*, dudum *ſortitus Hiſpaniam*, nunc, poſtquam Sueſſam occupaverat, in provinciam ſuam profugit: quumque ei non decederetur a ſuperioribus prætoribus, multos hic quoque labores Romanis in illa provincia concitavit. Interim in dies magis magiſque auge-

A. U. 671. πλέονος Ἰταλίας ἔτι σφίσι συνεστώσης, καὶ ἀπὸ τῆς ὁμόρου περὶ τὸν Ἠριδανὸν Γαλατίας· οὐδ᾽ ὁ Σύλλας ἠμέλει, περιπέμπων ἐς ὅσα δύναιτο τῆς Ἰταλίας, φιλίᾳ τε καὶ φόβῳ καὶ χρήμασι καὶ ἐλπίσιν ἀγείρων, μέχρι τὸ λοιπὸν τοῦ θέρους ἑκατέροις ἐς ταῦτα ἀνηλώθη.

672. LXXXVII. Τοῦ δ᾽ ἐπιόντος ἔτους, ὕπατοι μὲν ἐγενέσθην Παπίριός τε Κάρβων αὖθις, καὶ Μάριος ὁ ἀδελφιδοῦς Μαρίου τοῦ περιφανοῦς, ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονώς· χειμὼν δὲ καὶ κρύος πολὺ γενόμενον ἅπαντας ἀλλήλων διέστησεν. ἀρχομένου δ᾽ ἦρος, περὶ τὸν Αἰσῖνον ποταμὸν, ἐξ ἠοῦς ἐπὶ μεσημβρίαν, ἀγὼν καρτερὸς ἐγένετο Μετέλλῳ τε καὶ Καῤῥίνᾳ, Κάρβωνος στρατηγῷ, πρὸς ἀλλήλους. καὶ φεύγει μὲν ὁ Καῤῥίνας, πολλοὺς ἀποβαλών· τὰ δὲ περίοικα πάντα ἐς τὸν Μέτελλον ἀπὸ τῶν ὑπάτων μετετίθετο. Μέτελλον δὲ Κάρβων καταλαβὼν, ἐφρούρει περικαθήμενος· ἕς τε, Μάριον τὸν ἕτερον ὕπατον μεγάλῃ μάχῃ περὶ Πραινεστὸν ἡττῆσθαι πυθόμενος, ἀνε-

Lin. 14 *ſq.* μέν γε ἔσθην *edit.* 1. μέν γε ἤστην *edit.* 2. 3. *L.* 18. Αἰσῖνον *Aug. Ven. Rectius fuerit* Αἶσιν.

bantur Conſulum copiæ, cum ex ipſa Italia, cujus major etiam tum pars cum illis faciebat, tum ex Circumpadana etiam Gallia. Neque vero Sylla ceſſabat, mittens ad quoſcumque poſſet Italiæ populos; eoſque vel benevolentia, vel metu, vel largitionibus, vel pollicitationibus, ad mittendos ſibi milites concitans. Atque in his conatibus utrimque reliquum æſtatis abſumtum eſt.

87. Inſequenti anno *Conſules* fuêre *Papirius Carbo II,* & *Marius*, clari illius Marii fratris filius, annos natus XXVII. Et initio quidem hujus anni, præ frigoris aſperitate, in hibernis utrimque ſeſe continuerunt. Sed ineunte vere, *ad Æſim* flumen a mane uſque meridiem acerrime *conflixerunt Metellus et Carinas*, Carbonis legatus: quo cum magna ſuorum clade profligato, finitima loca ad Metellum defecerunt a Conſulibus. *Metellum* vero *Carbo* inſecutus, obſidebat; donec, cognito, Marium collegam magno prælio ad Præneſte eſſe victum, copias ſuas reduxit Ariminum;

στρατοπέδευεν εἰς Ἀρίμινον. καὶ τοῦδε μὲν Πομπήϊος τῆς οὐραγίας ἐξαπτόμενος ἠνώχλει. Ἡ δὲ περὶ Πραινεστὸν ἧσσα ὧδε ἐγένετο. Σύλλα Σήτιον καταλαβόντος, ὁ Μάριος ἀγχοῦ στρατοπεδεύων, ὑπεχώρει κατ' ὀλίγον· ὡς δ' ἦλθεν ἐπὶ τὸν καλούμενον Ἱερὸν λιμένα, ἐξέτασσεν ἐς μάχην, καὶ ἠγωνίζετο προθύμως. ἀρχομένου δ' ἐνδιδόναι τοῦ λαιοῦ μέρους, σπεῖραι πέντε πεζῶν καὶ δύο ἱππέων, οὐκ ἀναμείνασαι τὴν τροπὴν ἐκφανῆναι, τά τε σημεῖα ἔρριψαν ὁμοῦ, καὶ πρὸς τὸν Σύλλαν μετετίθεντο. καὶ τόδ' εὐθὺς ἦρχε τῷ Μαρίῳ δυσχεροῦς ἥττης. κοπτόμενοι γὰρ ἐς Πραινεστὸν ἔφευγον ἅπαντες, ἑπομένου τοῦ Σύλλα σὺν δρόμῳ. καὶ οἱ Πραινέστιοι τοὺς μὲν πρώτους αὐτῶν εἰσεδέξαντο· Σύλλα δ' ἐπικειμένου, τὰς πύλας ἀπέκλεισαν, καὶ Μάριον καλωδίοις ἀνιμήσαντο. πολὺς δ' ἄλλος ἐκ τοῦδε περὶ τοῖς τείχεσιν ἐγίγνετο φόνος. καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων ὁ Σύλλας ἔλαβεν, ὧν τοὺς Σαυνίτας ἔκτεινε πάντας, ὡς αἰεὶ χαλεποὺς Ῥωμαίοις γενομένους.

A. U. 672.

Lin. 30. τὸν ἱερὸν καλουμ. *Reg. B. prætuli Reg. A. & Aug.* *L.* 40. ἄλλος αὐτοῦδε *Edd. ex Reg. B.* *L.* 41. Σαμνίτας *Edd. ut jam sæpius ante, & sic deinceps, invitis MSS.*

ac discedentium tergis inhærens *Pompejus*, extremo agmini haud parum incommodavit. *Clades* autem *ad Præneste* accepta est hoc modo. Capto a *Sylla* Setio (vel *Setia*) oppido, *Marius*, qui haud procul inde castra habuerat, paulatim retrogressus est. Ubi vero ad *Sacriportum* pervenit, explicuit aciem, & *pugnam* fortiter *cum Sylla* commisit. Sed postquam sinistrum cornu laborare cœpit; quinque cohortes & duæ equitum turmæ, ratæ, non differendum dum in apertam fugam effunderentur, abjectis signis ad Syllam simul transierunt: eaque res protinus *magnæ cladis Marianorum* initium fuit, qui pulsi profligatique effusa fuga Præneste omnes petebant, *Sylla* terga cædente. *Prænestini* primos refugientes intromiserunt; sed urgente hoste, clausa porta, *Marium fune subduxerunt in mœnia.* Tum vero magna cædes circa muros est edita, multique vivi etiam in potestatem victoris pervenerunt: ex quibus quotquot erant Samnites, omnes Syllæ jussu occisi sunt, ut perpetuo Romanis infensi.

A. U. 672.

LXXXVIII. Ταῖς δ' αὐταῖς ἡμέραις καὶ Μέτελλος ἐνίκα ἕτερον Κάρβωνος στρατὸν, πέντε κἀνταῦθα σπειρῶν ἐν τῷ ἔργῳ σεσωσμένων ἐς Μέτελλον. Πομπήϊός τε Μάρκιον ἐνίκα περὶ πόλιν Σήνας, καὶ τὴν πόλιν διήρπαζεν. Ὁ δὲ Σύλλας τὸν Μάριον ἐς Πραινεστὸν κατακλείσας, τὴν πόλιν ἀπετάφρευε καὶ ἀπετείχιζεν ἐκ μακροῦ διαστήματος, καὶ Λουκρήτιον Ὀφέλλαν ἐπέστησε τῷ ἔργῳ, ὡς οὐκέτι μάχῃ παραστησόμενος Μάριον, ἀλλὰ λιμῷ. Μάριος δὲ, οὐδὲν χρηστὸν ἔτι προσδοκῶν, τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ἠπείγετο προανελεῖν· καὶ Βρούτῳ στρατηγοῦντι τῆς πόλεως ἐπέστελλε, σύγκλητον ὡς ἐπί τι ἄλλο συναγαγεῖν, καὶ κτεῖναι Πούπλιον Ἀντίστιον, καὶ Παπίριον Κάρβωνα ἕτερον, καὶ Λεύκιον Δομίτιον, καὶ Μούκιον Σκαιόλαν, τὸν τὴν μεγίστην Ῥωμαίοις ἱερωσύνην ἱερωμένον. οἱ μὲν δὴ δύο τῶνδε ἀνῃρέθησαν ἐν τῇ βουλῇ, καθὰ Μάριος προσέταξε, τῶν σφαγέων ἐς τὸ βουλευτήριον εἰσαχθέντων· Δομίτιος δ' ἐκτρέχων, παρὰ τὴν ἔξοδον ἀνῃρέθη, καὶ μικρὸν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου Σκαιόλας. τά τε σώματα αὐτῶν ἐς τὸν

Lin. 46. Σίνας *Edd.* Σίννας *Aug. altero* ν *supra lineam scripto ab alia, ut videtur, manu.* circa Senas *Cand. ex quo correxi.* *L.* 54. Πόπλιον *h. l. Edd. & MSS. Prætuli formam alibi usitatam.* *L.* 56. ἱεράμενον *edit.* 2. 3. *L.* 60. τάδε σώματα *edit.* 2. 3.

88. Per eosdem dies & *Metellus* vicit alium exercitum *Carbonis*, tunc quoque quinque cohortibus inter pugnam sua transitione accelerantibus victoriam. *Pompejus* quoque *Marcium* devicit circa Senas; urbem ipsam diripuit. At *Sylla, Mario intra Præneste compulso*, oppidum vallo ac fossa e longinquo cingebat, præposito huic operi *Lucretio Ofella*, ut absque oppugnatione fame expugnaret Marium. Itaque *Marius*, rebus desperatis, ne inimicos superstites relinqueret, *Bruto* prætori urbano *scripsit*, ut, convocato per alium prætextum senatu, *interficeret P. Antistium*, & alterum *Papirium Carbonem*, & *L. Domitium*, *Mucium*que *Scævolam* pontificem maximum. Ex his duo priores, ita ut jusserat Marius, immissis percussoribus, in ipsa curia *confossi* sunt; *Domitius* fugiens, in foribus; non longe a curia, *Scævola*. Cadavera omnium in Tiberim projecta

ποταμὸν ἐρρίφη· ἐπεπόλαζε γὰρ ἤδη, μὴ θάπτεσθαι τοὺς ἀναιρουμένους. Σύλλας δὲ στρατὸν ἐς Ῥώμην κατὰ μέρη, δι' ἑτέρων καὶ ἑτέρων ὁδῶν, περιέπεμπεν· ἐντελλόμενος, τὰς πύλας καταλαβεῖν· εἰ δὲ ἀποκρουσθεῖεν, ἐπὶ Ὄστια χωρεῖν. τοὺς δὲ αἵ τε πόλεις παροδεύοντας ξὺν φόβῳ προσεδέχοντο, καὶ τὸ ἄστυ προσιοῦσι τὰς πύλας ἀνέῳξαν, ὑπό τε λιμοῦ πιεζόμενοι, καὶ τῶν παρόντων κακὰ ἄρα ἀεὶ τὰ ἐπικρατοῦντα φέρειν ἐθιζόμενοι. *A. U.* 672.

LXXXIX. Σύλλας δ' ὡς ἔμαθεν, αὐτίκα ἐπελθὼν, τὴν μὲν στρατιὰν ἵδρυσε πρὸ τῶν πυλῶν ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ· αὐτὸς δ' εἴσω παρῆλθεν, ἐκφυγόντων τῶν ἀντιστασιωτῶν ἁπάντων. καὶ τὰ μὲν τούτων αὐτίκα ἐδημεύετο καὶ διεπιπράσκετο. τὸν δὲ δῆμον ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν, τήν τε ἀνάγκην τῶν παρόντων ὠλοφύρετο, καὶ θαῤῥεῖν προσέταξεν, ὡς αὐτίκα τῶνδε παυσομένων, καὶ τῆς πολιτείας ἐς τὸ δέον ἐλευσομένης. Διοικησάμενος δ' ὅσα ἤπειγε, καὶ τῇ πόλει τινὰς ἐπιστήσας τῶν ἑαυ-

Lin. 67. πιεζούμενοι *Aug. Ibid. sq.* παρόντων κακῶν ἄρα *Edd. & carent* ἀεὶ. *Dubius licet, secutus tamen sum Aug. & Ven. L.* 75. παυσομένους *Reg. B.*

ſunt: mos enim jam invaluerat, interemtos non ſepeliri. Jamque SYLLA *exercitum* per partes *ad Urbem mittebat*, non uno itinere; dato mandato, ut portas occuparent; quod ſi repellerentur, Oſtiam ſe conferrent. Hi, quacumque iter erat, metu recipiebantur intra oppida; ne Urbis quidem portis excluſi, quod & fame laborabant urbani, & quod jam adſueverant pro præſentibus malis graviora ſemper alia perferre.

89. *Sylla*, poſtquam id cognovit, confeſtim ſupervenit: &, exercitu ante portas collocato in Campo Martio, *Urbem* ipſe *introgreſſus* eſt; fuga jam dilapſis omnibus, quicumque adverſæ erant factionis. Et confeſtim bona horum publicata, & ſub haſta vendi cœpta ſunt. Convocata autem concione, conqueſtus *Sylla*, coactum ſe improbitate inimicorum hæc facere, populum juſſit bono eſſe animo, viſuros propediem finem malorum, & reſtitutam rempublicam. Deinde ordinatis quæ præſens poſcebant remedium, & in Urbe relicto præſidio, *profectus* eſt

A. U. 672. τοῦ, ἐξώρμησεν ἐς Κλούσιον, ἔνθα τοῦ πολέμου τὰ λοιπὰ ἤκμαζεν. Ἐν δὲ τούτῳ τοῖς ὑπάτοις προσεγένοντο ἱππεῖς Κελτίβηρες, ὑπὸ τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγῶν ἀπεσταλμένοι. καὶ γενομένης παρὰ τὸν Γλάνιν ποταμὸν ἱππομαχίας, ὁ μὲν Σύλλας ἔκτεινεν ἐς πεντήκοντα τῶν πολεμίων, διακόσιοι δὲ καὶ ἑβδομήκοντα τῶνδε τῶν Κελτιβήρων ηὐτομόλησαν ἐς Σύλλαν. καὶ τοὺς λοιποὺς ὁ Κάρβων ἀνεῖλεν, εἴτε χαλεπήνας τῆς τῶν ὁμοεθνῶν αὐτομολίας, εἴτε δείσας περὶ ὁμοίου. τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χρόνου περὶ Σατουρνίαν ἑτέρῳ μέρει τοὺς ἐχθροὺς ὁ Σύλλας ἐνίκα· καὶ Μέτελλος ἐπὶ Ῥάβενναν περιπλέων, τὴν Οὐριτανὴν χώραν, πεδιάδα καὶ πυροφόρον οὖσαν, προκατελάμβανεν· ἔς τε Νέαν πόλιν ἐκ προδοσίας νυκτὸς ἕτεροι τῶν Συλλείων ἐσελθόντες, ἔκτειναν ἅπαντας χωρὶς ὀλίγων διαφυγόντων, καὶ τὰς τριήρεις τῆς πόλεως ἔλαβον. Αὐτῷ δὲ Σύλλᾳ καὶ Κάρβωνι περὶ Κλούσιον ἐξ ἠοῦς ἐπὶ ἑσπέραν γίγνεται μάχη καρτερά· καὶ φανέντες ἀλλήλοις ἰσόμαχοι, μετὰ σκότους διεκρίθησαν.

Lin. 94. *κρατερὰ Edd. prætuli Aug.*

Cluſium, *ad profligandum* ibi non contemnendas *belli reliquias*. Interea conjunxerant ſe cum exercitu conſulum Celtiberi equites, miſſi a prætoribus Hiſpaniam obtinentibus: commiſſoque *ad Glanim* fluvium *equeſtri prælio*, Syllani ex hoſtibus circiter quinquaginta ſtraverunt; ex Celtiberis vero CCLXX ad Syllam transfugerunt, & reliquos mox *Carbo* ipſe internecione delevit, ſive offenſus perfidia popularium, ſive exemplum metuens. Eodem tempore *ad Saturniam* alia copiarum parte *Sylla vicit* adverſarios: & *Metellus* claſſe circumvectus verſus Ravennam, *Uritanum agrum*, planum frumentique feracem, in poteſtatem Syllæ redegit. Alia Syllanorum manus intra *Neapolim* nocturna proditione recepti, contrucidarunt omnes, præter paucos fuga elapſos, & occupaverunt publicas civitatis triremes. *Apud Cluſium* vero *Sylla cum Carbone* per integrum diem conflictatus eſt acerrimo prælio, quod nox tandem diremit, neutro inclinante victoria.

XC. Ἐν δὲ τῷ Σπωλητίῳ πεδίῳ Πομπήϊος καὶ Κράσσος, ἄμφω Σύλλα στρατηγοὶ, κτείνουσι τῶν Καρβωνείων ἐς τρισχιλίους, καὶ Καῤῥίναν τὸν ἀντιστρατηγοῦντα σφίσιν ἐπολιόρκουν. ἔστε Κάρβων μὲν ἕτερον τῷ Καῤῥίνᾳ στρατὸν ἔπεμψεν· ὁ δὲ Σύλλας αἰσθόμενος καὶ ἐφεδρεύσας, ἔκτεινεν αὐτῶν παροδευόντων ἐς δισχιλίους· καὶ Καῤῥίνας νυκτὸς, ὕδατός τε ὄντος ἐξ οὐρανοῦ πολλοῦ καὶ σκότους δὲ, αἰσθομένων μέν τι τῶν περικαθημένων, διὰ δὲ τὸν ὄμβρον ἀμελούντων, διέφυγε. Καὶ Κάρβων ἐς Πραινεστὸν Μαρίῳ τῷ συνάρχῳ Μάρκιον ἔπεμπεν, ὀκτὼ τέλη στρατιᾶς ἄγοντα, πυνθανόμενος αὐτὸν ὑπὸ λιμοῦ κακοπαθεῖν. οἷς ὁ Πομπήϊος ἐξ ἐνέδρας ἐν στενῷ προσπεσὼν, τρέπεταί τε, καὶ πολλοὺς διαφθείρας, ἐς λόφον συνέκλεισε τοὺς λοιπούς. ἐξ οὗ Μάρκιος μὲν, οὐ σβέσας τὸ πῦρ, ἀπεδίδρασκεν· ὁ δὲ στρατὸς αὐτῷ τὴν αἰτίαν τῆς ἐνέδρας προστιθεὶς, ἐστασίασε χαλεπῶς. καὶ τέλος μὲν ὑπὸ τοῖς σημείοις ὅλον ἄνευ παραγγέλματος ἐπανῆλθεν

A. U. 672.

Lin. 2 sq. καὶ Καῤῥίνας δὲ, νυκτὸς *Edd. & iidem l. 4. carent* δὲ *post* σκότους. *Prætuli Aug.*

90. In Spoletinis campis *Pompejus et Craſſus*, ambo *Syllani duces*, cæſis Carbonianorum tribus fere millibus, *Carinatem* hoſtium ducem obſeſſum tenebant. Cui quum a Carbone alius ſubſidio mitteretur exercitus, eum *Sylla*, rei non ignarus, iter facientem adgreſſus ex inſidiis, male mulctavit, duobus ferme millibus interfectis. *Carinas* tamen per occaſionem noctis valde pluviæ & obſcuræ, ſentientibus licet obſeſſoribus, ſed propter fœdam tempeſtatem neglectim id ferentibus, evaſit. Idem Carbo *ad* collegam *Marium obſidione Prænestina eximendum* mitit cum VIII legionibus *Marcium*, quia fame laborare obſeſſos cognoverat. Eas *Pompejus* in anguſto loco nactus, ex inſidiis adortus eſt; multiſque cæſis, reliquos in tumulum quemdam refugere coactos cinxit undique. At inde quidem *Marcius* noctu, relictis ad fallendum hoſtem ignibus, effugit; ſed exercitus ejus, culpam acceptæ per inſidias cladis in ductorem referens, gravem commovit ſeditionem. Et una legio integra, injuſſu ducis, ſigna retulit Ariminum; reliqui

A. U. 672.

ἐς Ἀρίμινον, οἱ λοιποὶ δ᾽ ἐς τὰς πατρίδας κατὰ μέρη διελύθησαν· ὡς ἑπτὰ σπείρας τῷ στρατηγῷ μόνας παραμεῖναι. καὶ Μάρκιος μὲν ὧδε πράξας κακῶς, ἐς Κάρβωνα ἐπανῄει. Μάρκον δὲ Λαμπώνιον ἐκ Λευκανίας, καὶ Πόντιον Τελεσῖνον ἐκ τῆς Σαυνίτιδος, καὶ τὸν Καπυαῖον Γοῦτταν, μεθ᾽ ἑπτὰ μυριάδων ἐπειγομένους Μάριον ἐξελέσθαι τῆς πολιορκίας, ὁ Σύλλας ἐν τοῖς στενοῖς, ᾗ μόνῃ διαβατὸν ἦν, ἀπέκλειε τῆς παρόδου. Καὶ ὁ Μάριος, ἀπογιγνώσκων ἤδη τὰς ἔξωθεν ἐπικουρίας, Φρούριον ἐν τῷ μεταιχμίῳ μεγάλῳ ὄντι ἤγειρεν, ἐς ὃ καὶ μηχανὰς καὶ στρατιὰν συναγαγὼν, ἐπεχείρει βιάσασθαι τὸν Λουκρήτιον. πολυημέρου δ᾽ αὐτῷ καὶ ποικίλης τῆς πείρας γενομένης, οὐδὲν ἀνύων, ἐς Πραινεστὸν αὖθις συνεκλείετο.

XCI. Καὶ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐν Φαυεντίᾳ Κάρβων καὶ Νωρβανὸς ἐξ ὁδοῦ βραχὺ πρὸ ἑσπέρας ἐπὶ τὸ Μετέλλου στρατόπεδον ἐλθόντες, λοιπῆς οὔσης ὥρας μιᾶς, καὶ ἀμπέλων πυκνῶν περικειμένων, ἀνοήτως μάλα ὑπὸ ὀργῆς ἐς μάχην ἐξέταττον, ἐλπίσαντες Μέτελλον τῷ πα-

Lin. 21. διάβατον *Edd. ex Reg. A.* *L.* 27. Φαυεντίᾳ *Edd. ex Reg. A.*

catervatim ad proprios lares dilapsi sunt: ut VII tantum cohortes apud suum ducem permanerent, cum quibus, post rem tam infeliciter gestam, ad Carbonem Marcius revertit. Ceterum *M. Lamponium* ex Lucania, *Pontium Telesinum* e Samnio, *Guttamque* Capuanum, cum septuaginta millibus properantes ad eximendum obsidione Marium, *Sylla* occupatis faucibus, per quas solas erat transitus, *exclusit.* Tum *Marius desperans de externis auxiliis*, castellum loco spatioso inter oppidum & hostium munitiones exstruxit: in id collatis machinis contractisque suis copiis, tentavit repulso *Lucretio* erumpere. Sed post varios multorum dierum conatus quum nihil proficeret, rursum intra *Prænestina* mœnia conclusus est.

91. Per eosdem dies ad Faventiam *Carbo et Norbanus* ex itinere sub vesperam *ad Metelli castra* accedentes, quum unica hora diei superesset, & densa circumquaque essent vineta, irate magis quam consulte instruxerunt aciem, rati, ipso inopinato consilio perterrituros se Metellum. Sed

ϱαλόγῳ καταπλήξειν. ἡτ]ώμενοι δὲ, ὡς ἐν ἀφυεῖ χωρίῳ τε καὶ ὥρα, καὶ ἐς τὰ φυτὰ ἐμπίπ]οντες, ἐφθείροντο κατὰ πλῆθος· ὡς ἀπολέσθαι μὲν ἀμφὶ τοὺς μυρίους, αὐτομολῆσαι δ' ἐς ἑξακισχιλίους, καὶ τοὺς λοιποὺς διαῤῥιφῆναι, μόνων ἐν τάξει χιλίων ἐπανελθόντων ἐς Ἀῤῥήτιον. τέλος δ' ἄλλο Λευκανῶν, ἀγόμενον ὑπὸ Ἀλβινουανοῦ, τῆς ἥτ]ης πυθόμενον, μετεχώρει πρὸς Μέτελλον, δυσχεραίνοντος Ἀλβινουανοῦ. ὁ δὲ τότε μὲν, οὐ κατασχὼν τῆς ὁρμῆς αὐτὸ, ἐς Νωρβανὸν ἐπανῆλθεν. οὐ πολλαῖς δὲ ἡμέραις ὕσ]ερον κρύφα τῷ Σύλλα προσέπεμπε, καὶ λαβὼν ἄδειαν, εἴ τι πράξειεν ἀξιόλογον, ἐπὶ ἑσ]ίασιν ἐκάλει Νωρβανόν τε καὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ σ]ρατηγοὺς, Γάϊον Ἀντίπατρον, καὶ Φλαύϊον Φιμβρίαν, ἀδελφὸν τοῦδε τοῦ περὶ τὴν Ἀσίαν ἑαυτὸν ἀνελόντος, ὅσοι τε ἄλλοι τῶν Καρβωνείων σ]ρατηγοὶ τότε παρῆσαν. ὡς δ' ἀφίκοντο, χωρίς γε Νωρβανοῦ, (μόνος γὰρ οὐκ ἀφίκετο,) πάντας A. U. 672.

Lin. 36 *sq.* Ἀῤῥήγιον *Edd. Aug. Cand. Correxi mendam. L.* 37. & 39. Ἀλβινουανοῦ & *l.* 48. Ἀλβινουανος *edit.* 1. *Aug. non male. Sed Cand.* (*cum H. Steph.*) Albinovanus. *L.* 40. ὁρμῆς αὐτὸν *Edd.* ὁρμ. αὐτὸν *Aug.* quam (*legionem*) cum ab impetu cohibere non poſſet *Cand. cujus lectionem prætuli. Ibid.* ὡς Νωρβανὸν *Edd. invit. MSS. L.* 41. προσέπεμπε *carent Aug. Ven. perperam. L.* 44. Γάϊον Ἀντίπατρον *Edd. Cand. L.* 47. οὐκ ἀφίετο *Aug.* οὐκ ἀφίετο *vel* ἀφίσ]ο *Ven. male utrumque.*

victi, ut loco temporeque ſibi incommodo, & in arbuſta compulſi, acervatim cadebant: ita ut cæſis circiter X millibus, VI millibus tranſitione deditis, reliquis disjectis, mille ſoli ſervatis ordinibus Arretium ſe receperint. Hac clade audita, legio Lucana, quam ducebat *Albinovanus*, ad Metellum invito ductore ſuo defecit. Et *Albinovanus* tunc quidem, poſtquam retinere ſuorum impetum non potuit, rediit ad Norbanum. Sed non multis poſt diebus, miſſo ad Syllam internuncio, & venia ab eo impetrata, ſi memorabile aliquid patraſſet; ad convivium vocavit Norbanum cum ejuſdem legatis, *C. Antipatro*, & *Flavio Fimbria*, fratre illius qui in Aſia necem ſibi ipſe conſciverat, *aliiſque ducibus* quotquot e *Carbonianis* tunc aderant. Qui ubi, ſolo Norbano excepto, convenére, omnibus in ipſo cœnaculo *tru-*

A. U. 672. αὐτοὺς ὁ Ἀλβινουανὸς ἔκλεινεν ἐπὶ τῆς διαίτης, καὶ ἐς τὸν Σύλλαν διέφυγε. Νωρβανὸς δὲ καὶ Ἀρίμινον ἐπὶ τῇδε τῇ συμφορᾷ, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν πλησίον στρατοπέδων, ἐς τὸν Σύλλαν μεταχωρεῖν πυνθανόμενος, τῶν τε παρόντων οἱ φίλων οὐδένα ἔτι πιστὸν οὐδὲ βέβαιον, ὡς ἐν συμφοραῖς, τιθέμενος, ἰδιωτικοῦ σκάφους ἐπιβὰς, ἐς Ῥόδον διέπλευσεν. ὅθεν ὕστερον ἐξαιτούμενος ὑπὸ τοῦ Σύλλα, Ῥοδίων ἔτι ἀμφιγνοούντων, ἑαυτὸν ἐν ἀγορᾷ μέσῃ διέφθειρε.

XCII. Κάρβων δὲ ἕτερα τέλη δύο στρατιωτῶν ἐς Πραινεστὸν ἄγειν ἔπεμπε Δαμάσιππον, ὑπερεπειγόμενος Μάριον ἐκλῦσαι τῆς πολιορκίας· ἀλλ' οὐδ' οὗτοι τὰ στενὰ διελθεῖν ἐδύναντο φυλασσόμενα ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Γαλάται τε ὅσοι ἀπὸ Ῥαβέννης ἐπὶ τὰ Ἄλπεια παρήκουσιν, ἀθρόως ἐς Μέτελλον μετετίθεντο· καὶ Λεύκολλος ἑτέρους τῶν Καρβωνείων ἐνίκα περὶ Πλακεντίαν. ὧν ὁ Κάρβων πυνθανόμενος, τρισμυρίους ὅμως ἔτι ἔχων περὶ τὸ Κλούσιον, καὶ δύο τέλη τὰ Δαμασίππου, καὶ ἕτερα περὶ Καρρίναν καὶ

Lin. 61. ὑπὸ Ῥαβέννης *Edd.* *L.* 63. περὶ τὴν Πλακεντ. *Edd. ex Reg. A.*

cidatis, *Albinovanus ad Syllam transfugit.* Tum *Norbanus*, poſtquam cognovit, Ariminum ob hunc caſum, & aliquot propinquos exercitus, ad Syllam deſciviſſe; ratus, neminem jam porro ſuorum (ut fit rebus adverſis) conſtantem fore in amicitia; conſcenſa privati hominis navicula, *trajecit Rhodum:* ubi quum a Sylla expoſceretur, dum Rhodii de ejus deditione deliberant, in medio foro *ſe transfixit.*

92. *Carbo* vero alias duas legiones *Damaſippum* juſſit *Præneſte* ducere, *obſidionem Marii* ſolvere properans: ſed ne hæ quidem obſeſſas a Syllanis fauces valuerunt perrumpere. Præterea tota Ciſalpina Gallia defecit ad *Metellum*; & *Lucullus* contra alium Carbonianum exercitum proſpere pugnavit ad Placentiam. Quibus auditis *Carbo*, quamvis armatorum adhuc XXX. M. circa Cluſium haberet, & duas Damaſippi legiones, & totidem alias ſub Carinate Marcioque, adhæc

καὶ Μάρκιον, Σαυνιτῶν τε αὐτῷ χειρὶ πολλῇ προθύμως A. U. 672. περὶ τὰ στενὰ κακοπαθούντων, ἀπογνοὺς ἁπάντων, ἀσθενῶς ἔφευγε σὺν τοῖς φίλοις ἐς Λιβύην ἐξ Ἰταλίας, ὕπατος ἔτι ὤν, ὡς Λιβύην παραστησόμενος ἀντὶ τῆς Ἰταλίας. τῶν δ' ὑπολειφθέντων, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸ Κλούσιον Πομπηΐῳ συνενεχθέντες ἐς μάχην, ἀπέβαλον ἐς δισμυρίους, καὶ ὡς ἐπὶ συμφορᾷ μεγίστῃ καὶ τὸ λοιπὸν τοῦδε τοῦ στρατοῦ ἐς τὰς πατρίδας κατὰ μέρη διελύθη. Καρρίνας δὲ καὶ Μάρκιος καὶ Δαμάσιππος, οἷς εἶχον ἅπασιν, ἐπὶ τὰ στενὰ ἐχώρουν, ὡς ὁμοῦ τοῖς Σαυνίταις βιασόμενοι πάντως αὐτὰ περάσαι. οὐ δυνηθέντες δὲ οὐδ' ὡς, ἐφέροντο ἐς Ῥώμην, ὡς ἔρημον ἀνδρῶν καὶ τροφῶν ἅμα καταληψόμενοι τὸ ἄστυ· καὶ πρὸ σταδίων ἑκατὸν ἐστρατοπέδευον ἀμφὶ τὴν Ἀλβανῶν γῆν.

XCIII. Δείσας οὖν ὁ Σύλλας περὶ τῇ πόλει, τοὺς μὲν ἱππέας προὔπεμψε κατὰ σπουδὴν ἐνοχλεῖν αὐτοῖς ὁδεύουσιν. αὐτὸς δ' ἐπειχθεὶς ἀθρόῳ τῷ στρατῷ, παρὰ ταῖς

Lin. 66. post προθύμως *inserunt* ἔτι *Edd. quod delevi cum Aug. & Cand. L. 69.* ὕπεστος ἔτι *Edd. Duo verba omisit Cand. L. 71.* ὑπέβαλον *Edd. L. 76.* βιαζόμενοι *edit. 1. Ibid.* πάντα αὐτὰ *Edd. ex Reg. A. L. 77.* ἔφερον *Aug. L. 79.* Ἀλβανὸν γῆν *Aug.* Ἀλβανὸν γῆν *videtur in Reg. B. fuisse a pr. m.* ἀμφὶ τὸ Ἀλβανὸν *legisse videtur Cand. L. 82.* δ' ἐπαχθεὶς *Edd. ex Reg. A.*

adhæc Samnitium magnam manum, gnaviter angustias perrumpere laborantium; omnibus tamen rebus desperatis, parum forti consilio, Italiam etiam nunc Consul deserens, *profugit* cum amicis *in Africam;* ut illa amissa, hanc sibi firmaret. Interim, quem ad Clusium reliquit, exercitus, cum Pompejo congressus, amisit ferme XX millia; & reliqui, post tantam cladem, in suam quisque patriam diffugerunt. At *Carinas Marciusque et Damasippus*, conjunctis copiis, ad fauces profecti sunt; cum Samnitibus utique eas perrupturi. Quod ubi non successit, *Romam petunt*, quasi capi facilem, per virorum simul & cibariorum inopiam: & in Albano agro castra metantur, circa duodecimum ab Urbe lapidem.

93. Tum *Sylla*, Urbi metuens, propere præmissis equitibus qui hostium agmen morarentur, ipse accelerato itinere cum omnibus copiis circa

A. U. 672.

Κολλίναις πύλαις περὶ μεσημβρίαν ἐστρατοπέδευσεν, ἀμφὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν, ἤδη καὶ τῶν πολεμίων περὶ τὴν πόλιν στρατοπεδευόντων. μάχης δ' εὐθὺς αὐτοῖς περὶ δείλην ἑσπέραν γενομένης, τῷ μὲν δεξιῷ Σύλλας ἐκράτει, τὸ δὲ λαιὸν ἡττώμενον ἐπὶ τὰς πύλας κατέφυγεν. οἱ δὲ γέροντες, ὄντες ἐπὶ τῶν τειχῶν, ὡς εἶδον αὐτοῖς συνεστρέχοντας τοὺς πολεμίους, τὰς πύλας καθῆκαν ἀπὸ μηχανῆς. αἱ δ' ἐμπίπτουσαι πολλοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ διέφθειραν, πολλοὺς δ' ἀπὸ τῆς βουλῆς· οἱ πολλοὶ δ' ὑπὸ δέους καὶ ἀνάγκης ἀνέστρεφον ἐς τοὺς πολεμίους. καὶ νυκτὸς ὅλης ἀγωνισάμενοι, πολὺ πλῆθος ἔκτειναν. ἔκτειναν δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν Τελεσῖνόν τε καὶ Αλβῖνον, καὶ τὰ στρατόπεδα αὐτῶν ἔλαβον. Λαμπώνιός τε ὁ Λευκανὸς καὶ Μάρκιος καὶ Καῤῥίνας, ὅσοι τε ἄλλοι στρατηγοὶ τῆς Καρβωνείου στάσεως αὐτοῖς συνῆσαν, διέφυγον· καὶ θάνατος ἐκ τοῦδε τοῦ ἔργου πέντε μυριάδων ἐδόκει γενέσθαι παρ' ἀμφοτέρων. τά τε αἰχμάλωτα, ὀκτακισ-

Lin. 88. *verba* ἐπὶ τῶν τειχῶν *omittunt Edd. dedit Aug. Sed in eod. Aug. desiderantur verba* ὡς εἶδεν. *L.* 89. συντρέχοντας *Edd. Melius Aug. Ven. L.* 96. Μάρκελλος καὶ Καῤῥ. *Edd. Aug. Cand. evidenti errore, quem sustuli cum Gelenio.*

meridiem prope Collinam portam ad ædem Veneris castra posuit, hostibus quoque *circa Urbem* castra metatis. Et protinus sub vesperam *collatis signis*, dextrum Syllæ cornu vicit; sinistrum vero fusum, ad portam refugit. Ibi veterani, qui in muro stabant, ubi hostes viderunt profligatis mixtos in Urbem incurrere, cataractam demiserunt: quæ delapsa multos milites, multos etiam senatores, oppressit. Hinc magna pars, metu & necessitate coacta, retro in hostes se vertit, & continuato per totam noctem prælio, magnam eorum concidit multitudinem: inter quos *Telesinus Albinusque ceciderunt:* castra eorum capta sunt. Lamponius Lucanus, cum Marcio Carinateque, & quotquot ex Carbonianis ducibus interfuerant prælio, diversa loca fuga petierunt. Utrimque *desideratorum numerus* æstimatus est ad *quinquaginta millia.* Captivos, supra octo millia, quia major pars

A. U. 672.

χιλίων πλείω γενόμενα, Σύλλας, ὅτι Σαυνῖται τὸ πλέον ἦν, κατηκόντισε. μετὰ δὲ μίαν ἡμέραν αὐτῷ καὶ Μάρκιος καὶ Καρρίνας ἁλόντες προσήγοντο· καὶ οὐδὲ τῶνδε φειδόμενος, οἷα Ῥωμαίων, ἔκτεινεν ἄμφω, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐς Πραινεστὸν Λουκρητίῳ περὶ τὰ τείχη περιενεγκεῖν ἔπεμψε.

XCIV. Πραινέστιοι δὲ, καὶ τάδε θεώμενοι, καὶ τὸν Κάρβωνος στρατὸν ἀπωλωλέναι πάντα πυνθανόμενοι, αὐτόν τε Νωρβανὸν ἤδη φυγεῖν ἐξ Ἰταλίας, καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν καὶ Ῥώμην ἐπ' αὐτῇ Σύλλαν ἐντελῶς κεχειρῶσθαι, τὴν πόλιν τῷ Λουκρητίῳ παρέδοσαν· Μαρίου καταδύντος ἐς τάφρους ὑπονόμου, καὶ μετὰ βραχὺ καὶ ἀνελόντος ἑαυτόν. Λουκρήτιος μὲν δὴ, Μαρίου τὴν κεφαλὴν ἐκτεμὼν, ἔπεμπεν ἐς Σύλλαν· καὶ αὐτὴν ὁ Σύλλας ἐν ἀγορᾷ μέσῃ πρὸ τῶν ἐμβόλων θέμενος, ἐπιγελάσαι λέγεται τῇ νεότητι τοῦ ὑπάτου, καὶ εἰπεῖν· Ἐρέτην δεῖ πρῶτα γενέσθαι πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν. Λουκρήτιος δ' ἐπεὶ Πραινεστὸν εἷλε, τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐνταῦθα Μαρίῳ στρατηγούντων τοὺς μὲν αὐτίκα ἀνῄρει, τοὺς δ' ἐς φυλακὴν ἐσέβαλλεν.

Lin. 1. γενόμενα. Σύλλας δ' ὅτι *Edd. ex Reg. A.* *L.* 7. Καρβώνειον *Edd.* Καρβώνιον *Reg. A.* Κάρβωνον (*sic*) *Reg. B.* *Ibid.* ἀπολωλέναι *Edd. prætuli Aug.* *L.* 11. ὑπονόμου *Regii, Aug. Forte leg.* ὑπονόμους. *L.* 18. ἐσέβαλεν *Aug. Ven.* ἐσέβαλλεν *maluerat Musgrav.*

Samnites erant, *Sylla* jaculatoribus conficiendos objecit. Postridie *Marcius* & *Carinas* e fuga retracti sunt; quibus victor non pepercit, ut civibus, sed *amborum capita præcisa* misit Lucretio, circumferenda circa Prænestinorum mœnia.

94. Quibus conspectis, *Prænestini*, quum & perisse omnes Carbonis copias, & Norbanum ex Italia profugisse, & omnem reliquam Italiam cum urbe Roma in Syllæ potestate jam penitus esse,. intellexissent, *oppidum Lucretio dediderunt*. *Marius* in fossam subterraneam se abdidit; & mox *manus sibi intulit*. Caput ejus *Sylla*, ad se a Lucretio missum, pro rostris exposuit, non sine *cavillo* in ætatem consulis: *Debuisse prius remum tractare, quam gubernaculum*. Lucretius, *Præneste* potitus, quotquot senatores Marianæ factionis ibi deprehendit, aut statim interfecit,

A. U. 672. οὓς ὁ Σύλλας ἐπελθὼν ἀνεῖλε. καὶ τοὺς ἐν Πραινεστῷ προσέταξε χωρὶς ὅπλων προελθεῖν ἅπαντας ἐς τὸ πεδίον· καὶ προελθόντων, τοὺς μὲν ἑαυτῷ τι χρησίμους γενομένους, ὀλίγους πάμπαν, ἐξείλετο· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκέλευσεν ἐς τρία ἀπ' ἀλλήλων διαστῆναι, Ῥωμαίους τε καὶ Σαυνίτας καὶ Πραινεστίους. ἐπεὶ δὲ διέστησαν, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἐπεκήρυξεν, ὅτι καὶ οἵδε ἄξια θανάτου δεδράκασι, καὶ συγγνώμην ἔδωκεν ὅμως· τοὺς δὲ ἑτέρους κατηκόντισεν ἅπαντας· γύναια δ' αὐτῶν καὶ παιδία μεθῆκεν ἀπαθεῖς ἀπιέναι. καὶ τὴν πόλιν διήρπαζε, πολυχρήματον ἐν τοῖς μάλιστα τότε οὖσαν. ὧδε μὲν δὴ καὶ Πραινεστὸς ἑάλω. Νώρβα δ' ἑτέρα πόλις ἀντεῖχεν ἔτι ἐγκρατῶς, ἕστε Αἰμιλίου Λεπίδου νυκτὸς ἐς αὐτὴν ἐκ προδοσίας ἐσελθόντος, διαγανακτήσαντες οἱ ἔνδον ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ, οἱ μὲν ἑαυτοὺς ἀνῄρουν, οἱ δ' ἀλλήλους ἑκόντες, οἱ δὲ καὶ βρόχοις συνεπλέκοντο· καὶ τὰς θύρας ἐνέφραττον ἕτεροι, καὶ ἐνεπίμπρασαν. ἄνεμός τε πολὺς ἐμπεσὼν, ἐς τοσοῦτον

Lin. 26. δέδωκεν *Edd. prætuli Aug.* *L.* 34. *an* συνεπνίγοντο? *Ib. ſq.* καὶ τὴν πόλιν ἐνεπιμπρ. *videtur legendum.*

aut conjecit in vincula. Quos *Sylla* poſtquam eo venit, occidit. Ceteros autem quicumque *Præneſte* inventi ſunt, inermes juſſit prodire in campum: quo facto, exemtis aliquot admodum paucis, quorum fideli opera aliquando uſus fuerat, reliquos diviſit trifariam. Poſtquam alio Romani, alio Samnites, alio Præneſtini ſeceſſere; Romanis per præconem monitis, commeruiſſe quidem mortem ipſos quoque, habituros tamen veniam; ceteros omnes configi jaculis juſſit: mulieres tantum & pueros dimiſit incolumes: oppidum diripuit, quod opulentiſſimum in paucis ea ætate fuerat. Atqui *ita* quidem *Præneſte captum, et dire a Sylla tractatum* eſt. *Norba* autem, aliud oppidum, reſiſtebat adhuc totis viribus; donec, *Æmilio Lepido* noctu per proditionem intromiſſo, indignabundi oppidani, pars ſuamet manu, pars mutuis vulneribus ceciderunt, alii præfocarunt ſe laqueis, aut obturatis foribus ignem tectis ſubdiderunt: quorum conatum vehemens incidens ventus adjuvit in tantum, ut *totum oppidum*, & quidquid in eo

αὐτὴν ἐδαπάνησεν, ὡς μηδὲν ἐκ τῆς πόλεως λάφυρον γενέσθαι. καὶ οἵδε μὲν οὕτως ἐγκρατῶς ἀπέθανον. A. U. 672.

XCV. Ηνυσμένων δὲ τῶν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν, πολέμοις καὶ πυρὶ καὶ φόνῳ πολλῷ, οἱ μὲν τοῦ Σύλλα στρατηγοὶ τὰς πόλεις ἐπιόντες, τὰ ὕποπτα ἐφρούρουν, καὶ Πομπήιος ἔς τε Λιβύην ἐπὶ Κάρβωνα, καὶ ἐς Σικελίαν ἐπὶ τοὺς ἐκεῖ Κάρβωνος φίλους ἐστέλλετο. Αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλας, Ῥωμαίους ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν, πολλὰ ἐμεγαληγόρησεν ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ φοβερὰ ἐς κατάπληξιν εἶπεν ἕτερα· καὶ ἐπήνεγκεν, ὅτι τὸν μὲν δῆμον ἐς χρηστὴν ἄξει μεταβολὴν, εἰ πείθοιντό οἱ· τῶν δ' ἐχθρῶν οὐδενὸς ἐς ἔσχατον κακοῦ φείσεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἢ ταμίας, ἢ χιλιάρχους, ἢ ὅσοι τι συνέπραξαν ἄλλο τοῖς πολεμίοις, μεθ' ἣν ἡμέραν Σκιπίων ὁ ὕπατος οὐκ ἐνέμεινε τοῖς πρὸς αὐτὸν ὡμολογημένοις, μετελεύσεσθαι κατὰ κράτος. Ταῦτα δ' εἰπὼν, αὐτίκα βουλευτὰς ἐς τεσσαράκοντα, καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων ἀμφὶ χιλίους καὶ ἑξακοσίους

Lin. 38. *πολέμων Edd. ex Reg. A. πολέμοις Reg. B. Verum ded. Aug. Ven. L.* 44. *ἐς κατάληψιν εἶπεν Regii, Cand.*

prædæ erat futurum, *abſumeretur incendio.* Atque ita hi quidem fortibus animis perierunt.

95. Rebus per Italiam, poſt tot tantaque prælia, vaſtationeſque igne ferroque late illatas, confectis; jam Syllani duces, obeuntes ſingulas civitates, præſidia locis ſuſpectis imponebant; *Pompejus* vero *in Africam contra Carbonem*, & in Siciliam contra ejuſdem amicos, qui eo ſe receperant, miſſus eſt. *Sylla* ipſe, *advocato in concionem populo*, multa de ſe magnifice, multa ad illos terrendos vehementer, locutus, ita concluſit orationem, ut diceret: „*populi* quidem ſtatum in melius ſe mutaturum, ſi juſſa fecerint: *inimicorum* vero parciturum nemini, ſed extremis eos adfecturum calamitatibus; imo & in prætores, quæſtores, tribunos, tum quicumque ex eo die quo Scipio Coſ. pactis non ſtetit, partes hoſtium foverint, pro viribus animadverſurum." Poſt concionem ſine mora *Senatorum quadraginta, Equitum* Romanorum *mille ſexcentorum proſcripſit*

A. U. 672. ἐπὶ θανάτῳ προύγραφεν. οὗτος γὰρ δοκεῖ πρῶτος οὓς ἐκόλασε θανάτῳ προγράψαι, καὶ γέρα τοῖς ἀναιροῦσι καὶ μήνυτρα τοῖς ἐλέγχουσι, καὶ κολάσεις τοῖς κρύπτουσιν ἐπιγράψαι. μετ' οὐ πολὺ δὲ βουλευτὰς ἄλλους αὐτοῖς προσετίθει. Καὶ τῶνδε, οἱ μὲν, ἀδοκήτως καταλαμβανόμενοι, διεφθείροντο ἔνθα συνελαμβάνοντο, ἐν οἰκίαις, ἢ στενωποῖς, ἢ ἱεροῖς· οἱ δὲ, μετέωροι πρὸς τὸν Σύλλαν φερόμενοί τε, καὶ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ ῥιπτούμενοι· οἱ δὲ καὶ ἐσύροντο καὶ κατεπατοῦντο· οὐδὲ φωνὴν ἔτι τῶν θεωμένων οὐδενὸς ἐπὶ τοσοῖσδε κακοῖς ἔχοντος, ὑπ' ἐκπλήξεως. ἐξέλασίς τε ἑτέρων ἦν, καὶ δήμευσις τῶν ἑτέροις ὄντων. ἐπὶ δὲ τοὺς τῆς πόλεως ἐκφυγόντας ζητηταὶ πάντα μαστεύοντες διέθεον· καὶ ὅσους αὐτῶν λάβοιεν, ἀνῄρουν.

XCVI. Πολλὴ δὲ καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν ἀναίρεσίς τε καὶ ἐξέλασις καὶ δήμευσις ἦν, ὅσοι τι Κάρβωνος, ἢ Νωρβανοῦ, ἢ Μαρίου, ἢ τῶν ὑπ' ἐκείνοις στρατηγούντων, ὑπήκουσαν. κρίσεις τε ἦσαν ἐπὶ τούτοις ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ὅλην

Lin. 54. προγράψας *Aug.* *L.* 55. μηνύματα τοῖς ἐλεγχ. *Edd.* *L.* 62. *an* ἠχοῦντος?

capita. Primus enim *Sylla proscriptionis* eorum, quos morte adfectos voluit, *inventor* est habitus: qui & præmia percussoribus proscriptorum, latentiumque indicibus, proposuit, & pœnam abditos celantibus interminatus est. Nec multo post *alios item senatores in proscriptorum album* adjecit prioribus. Ex his igitur alii, nec opinantes oppressi, in ipsis domibus, in viis, in templis, ubicumque deprehensi essent, necati sunt; alii sublimes correpti, & ad pedes *Syllæ* projecti; alii raptati per urbem, conculcatique: nemine ad tam dira spectacula ne hiscere quidem audente. Alii pellebantur ex Urbe; alii bonis suis spoliabantur. Profugosque persequebantur *inquisitores*, nusquam non discurrentes, & excutientes omnia; trucidantesque quotquot ex proscriptis adipisci poterant.

96. Nec minor fuit *Italicorum sociorum cædes, direptio, expulsio*; quicumque, ulla in re, Carbonis aut Norbani aut Marii, eorumve legatorum, imperata fecerant. Et per totam Italiam exercebantur severa his de rebus judicia, variis criminibus, præ-

πικραὶ, καὶ ἐγκλήματα ποικίλα, στρατηγίας, ἢ στρατείας, ἢ εἰσφορᾶς χρημάτων, ἢ ἄλλης ὑπηρεσίας, ἢ βουλεύσεως ὅλως κατὰ Σύλλα. ἐγκλήματα δ' ἦν καὶ ξενία, καὶ φιλία, καὶ δάνεισμα, λαβόντος ἢ δόντος. ἤδη δέ τις καὶ προθυμίας ἢ μόνης συνοδίας ἡλίσκετο. καὶ ταῦτ' ἤκμαζε μάλιστα κατὰ τῶν πλουσίων. Ὡς δ' ἐξέλιπε τὰ καθ' ἕνα ἄνδρα ἐγκλήματα, ἐπὶ τὰς πόλεις ὁ Σύλλας μετῄει, καὶ ἐκόλαζε καὶ τάσδε, τῶν μὲν ἀκροπόλεις κατασκάπτων, ἢ τείχη καθαιρῶν, ἢ κοινὰς ζημίας ἐπιτιθεὶς, ἢ εἰσφοραῖς ἐκτρύχων βαρυτάταις· ταῖς δὲ πλείοσι τοὺς ἑαυτῷ στρατευσαμένους ἐπῴκιζεν, ὡς ἕξων φρούρια κατὰ τῆς Ἰταλίας· τήν τε γῆν αὐτῶν καὶ τὰ οἰκήματα ἐς τούσδε μεταφέρων διεμέριζεν. ὃ καὶ μάλιστ' αὐτοὺς εὔνους αὐτῷ καὶ τελευτήσαντι ἐποίησεν· ὡς γὰρ οὐχ ἕξοντες αὐτὰ βεβαίως, εἰ μὴ πάντ' εἴη τὰ Σύλλα βέβαια, ὑπερηγωνίζοντο αὐτοῦ καὶ μεταστάντος. Καὶ τάδε μὲν

A. U. 672.

Lin. 70 sq. ἢ στρατιᾶς, ἢ εἰσφ. *Edd. ex Reg. A.* στρατίας *Reg. B.* *L. 74.* μόνης συνηθείας *forte legendum esse visum erat Musgravio.* *L. 81.* per Italiam *Cand. ut videri possit* κατὰ τὴν Ἰταλίαν *in suo exempl. legisse.* *L. 84.* τῷ Σύλλᾳ βέβαια *Aug.*

fecturæ militaris, ipsius militiæ, collatæ pecuniæ, cujusvis operæ contra *Syllam* præbitæ, communicative omnino contra eum consilii. Quin & hospitium, & amicitia, & pecunia sive debita alteri sive credita, criminis loco erat. Nec defuit, qui vel levissimi obsequii causa, homini factionis damnatæ præstiti, vel quod itineris ei comes fuisset, reus ageretur. Sed præcipue divites hoc in periculo hærebant. Ut vero singulorum defecerunt criminationes, tum *totas civitates* adortus *Sylla* *male mulctavit*: aliarum arces aut mœnia diruit, alias pecuniis mulctavit, alias vexavit exactionibus gravissimis. Per plerasque autem distribuit veteranos suos, qui opportunis locis dispositi in ipsius potestate continerent Italiam; & ad hos veterum possessorum transtulit prædia: quo beneficio sibi per totam vitam, atque post mortem etiam, obnoxios illos reddidit. Quum enim res suas, nisi actis Syllæ ratis, tueri nequirent; propugnatores dignitatis patroni etiam post illius obitum fuerunt. In eo

A. U. 672. ἦν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν. Κάρβωνα δ᾽ ἐκ Λιβύης ἐς Σικελίαν, μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἐς Κοσσύραν νῆσον ὑποφεύγοντα, πέμψας τινὰς ὁ Πομπήϊος συνέλαβε. καὶ τοὺς μὲν ἄλλους τοῖς ἄγουσιν ἐκέλευσεν, οὐδ᾽ ἐς ὄψιν οἱ προσαχθέντας, ἀνελεῖν· Κάρβωνα δὲ παραστησάμενος αὐτοῦ τοῖς ποσὶ, δεσμώτην τρισύπατον, ἐπεδημηγόρησε, καὶ κατέκανε, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐς Σύλλαν ἔπεμψεν.

XCVII. Ὁ δ᾽, ἐπεί οἱ πάντα ὡς ἐβούλετο ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς διῴκητο, καὶ πολέμιον οὐδὲν ἦν ἔτι, πλὴν Σερτωρίου, μακρὰν ὄντος· Μέτελλον μὲν ἐπὶ τοῦτον ἐξέπεμπεν ἐς Ἰβηρίαν· τὰ δ᾽ ἐν τῇ πόλει καθίστατο ἅπαντα ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, καθ᾽ ὃν ἐβούλετο τρόπον. νόμου γὰρ ἢ χειροτονίας ἢ κλήρου λόγος οὐκ ἦν ἔτι, πεφρικότων ὑπὸ δέους πάντων, καὶ κρυπτομένων, ἢ σιωπώντων· οἳ καὶ πάντα, ὅσα διῴκησεν ὁ Σύλλας ὑπατεύων τε καὶ ἀνθυπατεύων, βέβαια καὶ ἀνεύθυνα ἐψηφίζοντο εἶναι, εἰκόνα τε αὐτοῦ ἐπίχρυσον ἐπὶ ἵππου πρὸ τῶν ἐμβόλων ἀνέθεσαν, καὶ

Lin. 91. αὐτοῦ τοῖς ποσὶ *edit.* 2. ἑαυτοῦ *edit.* 3. *L.* 92. κατέκλαυσε *Edd. ex Reg. A. prætuli Aug. & Reg. B. a pr. man.* *L.* 1. ἢ καὶ πάντα *Edd. ex Reg. A.*

ſtatu dum Italia erat, *Carbonem*, ex *Africa* in Siciliam cum multis claris viris profugum, atque inde in Coſſyram inſulam fugientem, *Pompejus* per certos homines ad id miſſos *retraxit:* & alios quidem, ne in conſpectum quidem admiſſos, tolli mandavit; *Carbonem* vero, ter conſulem, vinctum ad pedes ſibi ſiſti paſſus, poſt gravem pro concione invectionem *occidit:* caput reſectum ad Syllam miſſum eſt.

97. Rebus omnibus adverſus inimicos ex ſententia geſtis adminiſtratiſque, quum jam nihil hoſtile ſupereſſet, præter *Sertorium*, & eum quidem longe remotum: SYLLA, *Metello* contra hunc *in Hiſpaniam miſſo*, res Urbanas ſolus pro lubitu omnes ordinavit. Neque enim vel legum vel ſuffragiorum ſortiumve ratio ulla amplius habebatur, univerſis præ terrore ac metu latitantibus aut ſilentibus. Et omnia Syllæ acta, tam conſulis, quam proconſulis, rata ex S. C. habita ſunt: & ſtatua aurata equeſtris pro Roſtris ei poſita,

ὑπέγραψαν, ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΣΥΛΛΑ ἩΓΕΜΟΝΟΣ ΕΥΤΥΧΟΥΣ. ὧδε γὰρ αὐτὸν οἱ κόλακες, διευτυχοῦντα ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς, ὠνόμαζον· καὶ προῆλθεν ἐς βέβαιον ὄνομα ἡ κολακεία. ἤδη δέ που γραφῇ περιέτυχον, ἡγουμένῃ, τὸν Σύλλαν Ἐπαφρόδιτον ἐν τῷδε τῷ ψηφίσματι ἀναγραφῆναι. καὶ οὐκ ἀπεικὸς ἐφαίνετό μοι καὶ τόδε, ἐπεὶ καὶ Φαῦστος ἐπωνομάζετο· δύναται δὲ τοῦ αἰσίου καὶ ἐπαφροδίτου ἀγχοτάτω μάλιστα εἶναι τὸ ὄνομα. Ἔστι δ᾽ ὅπου καὶ χρησμὸς αὐτῷ δοθεὶς ἐβεβαίου τάδε, σκεπτομένῳ τὰ μέλλοντα· A. U. 672.

Πείθεό μοι, Ῥωμαῖε, κράτος μέγα Κύπρις ἔδωκεν
Αἰνείου γενεῇ μεμελημένη. Ἀλλὰ σὺ πᾶσιν
Ἀθανάτοις ἐπέτεια τίθει· μὴ λήθεο τῶνδε.
Δελφοῖς δῶρα κόμιζε. Καὶ ἔστι τις ἀμβαίνουσι
Ταύρου ὑπὸ νιφόεντος, ὅπου περιμήκετον ἄστυ
Καρῶν, οἳ ναίουσιν ἐπώνυμον ἐξ Ἀφροδίτης·

Lin. 11 *ſq.* ἐπαφροδισίου ἀγχοτάτω *Edd. prætuli Aug. Cand.* *L.* 13. σκηπτομένω *Edd. ex Reg. A.* *L.* 15 *ſq. poſt* ἔδωκεν *hypoſtigmen poſuit Hen. Steph. in quo conſentit cum Aug. Sic autem Verſ. ſeq.* γενεῇ *in* γενεῆς *fuerit mutandum, quod verius videtur, & expreſſum eſt a Cand.* Æneæ ſtirpem quæ curat. *L.* 18. Δέλφοις *Edd. ex Reg. A.* δελφοῖν *Reg. B.* ἀδελφοῖς *Aug. Repoſui verum.*

hoc Titulo, CORNELIUS SYLLA IMPERATOR FELIX. Sic enim ab adulatoribus vocabatur ob continuos rerum contra inimicos geſtarum ſucceſſus; quæ adulatio in perpetuum cognomen ei ceſſit. Inveni etiam commentarios, qui tradant, *Syllam* illo Senatusconſulto Ἐπαφρόδιτον fuiſſe adpellatum. Quod ne ipſum quidem adeo diſſentaneum mihi viſum eſt. Nam & *Fauſtus* eſt cognominatus: & ad *fauſti* notionem vis hujus nominis *Epaphroditi* proxime videtur accedere. Exſtat vero etiam *Oraculum*, quo *Syllæ*, de futuris conſulenti, hæc confirmata ſunt:

Crede mihi Romane, ingens dat CYPRIA robur
Æneæ generi indulgens. Tu reddere cunctis
annua coelicolis donaria grata memento.
Munera fer Delphos. Et ſurgere qua juga Tauri
incipiunt nivei, locus eſt, ubi moenia Cares
longa colunt, Grajo VENERIS de nomine dicta:

A. U. Καὶ πέλεκυν θέμενος, λήψῃ κράτος ἀμφιλαφές σοι.

672. Ὁπότερα δ᾽ αὐτῶν ἐψηφίσαντο Ῥωμαῖοι τὴν εἰκόνα τιθέντες, δοκοῦσί μοι παρασκώπτοντες ἢ ἐκμειλισσόμενοι τὸν ἄνδρα ἐπιγράψαι. Ἔπεμψε δὲ καὶ στέφανον χρύσεον καὶ πέλεκυν, ἐπιγράψας τάδε·

Τόνδε σοι αὐτοκράτωρ Σύλλας ἀνέθηκ᾽, Ἀφροδίτη,
Ὥς εἶδον κατ᾽ ὄνειρον ἀνὰ στρατιὴν διέπουσαν
Τεύχεσι τοῖς Ἄρεος μαρναμένην ἔνοπλον.

XCVIII. Ὁ δὲ, ἔργῳ βασιλεὺς ὢν ἢ τύραννος, οὐχ αἱρετὸς, ἀλλὰ δυνάμει καὶ βίᾳ· δεόμενος δ᾽ ἄρα καὶ τοῦ προσποιήματος αἱρετὸς εἶναι δοκεῖν, ὧδε καὶ τόδε ἐμηχανήσατο. Ῥωμαίοις πάλαι κατ᾽ ἀρετὴν ἦσαν οἱ βασιλέες· καὶ ὁπότε τις αὐτῶν ἀποθάνοι, βουλευτὴς ἕτερος παρ᾽ ἕτερον ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἦρχεν· ἕως τινὰ ἄλλον ὁ δῆμος δοκιμάσειε βασιλεύειν. καὶ τόνδε τὸν πενθήμερον ἄρχοντα Ἰντέρρηγα ἐκάλουν· εἴη δ᾽ ἂν, Ἐν τοσῷδε βα-

Lin. 21. pro Καὶ *positum* ἃ *voluit Musgravius. Non spernerem* ἢ *vel* εἰ, *si quid opus esset novare. L. 23. Magis placeret* παρασκώπτοντες μᾶλλον, ἢ ἐκμειλισσ.. *L. 28.* μαρναμένων *edit. 1. 2. praetuli Aug.* μαραμένων *edit. 3. oper. err. L. 36.* Οὐιντέρρηγα *Regii, Aug.*

Divæ ibi dona securim; et SUMMA VI POTIERIS.

Utrumlibet autem cognomen ad effigiem ejus ex senatusconsulto adscriptum est, videtur mihi non caruisse cavillo; ni sic quoque captata est victoris gratia. Ceterum *securim et auream coronam Veneri* misit *Sylla*, hac inscriptione:

Hanc tibi, sancta VENUS, posuit Sylla induperator;
quandoquidem in somnis Te vidit in agmine primo
hortantemque suos, et Martia tela moventem.

98. *Sylla* itaque, *vere* jam *Rex*, non quidem electus, sed vi adsecutus tyrannidem; quum specie tamen quadam opus haberet, ut videretur electus legitime; id quoque tali arte est consecutus. Apud Romanos olim *Reges* eligi consueverant, qui essent virtute præstantissimi: & quoties aliquis eorum vita decederet, Senatores alii post alios quinis diebus reipublicæ præerant, donec alius quispiam in regnum succederet, cui favissent suffragia populi. Is quinque dierum ma-

σιλεύς. Ἀρχαιρέσια δ᾽ ὑπάτων οἱ λήγοντες τῆς ἀρχῆς ἀεὶ προὐτίθεσαν· καὶ εἴ ποτε κατὰ συντυχίαν ὕπατος οὐκ εἴη, ὅδε ὁ Ἐν τοσῷδε βασιλεὺς καὶ τότε ἐγίγνετο ἐς τὴν τῶν ὑπάτων χειροτονίαν. Τούτου δὴ τοῦ ἔθους ἐπιβαίνων ὁ Σύλλας, ὑπάτων οὐκ ὄντων, ἐπεὶ καὶ Κάρβων ἐν Σικελίᾳ καὶ Μάριος κατὰ Πραινεστὸν ἐτεθνήκεσαν, αὐτὸς μέν που τῆς πόλεως ὑπεξῆλθε, τῇ δὲ βουλῇ προσέταξεν ἑλέσθαι τὸν καλούμενον Μεταξὺ βασιλέα. ἡ μὲν δὴ Οὐαλέριον Φλάκκον εἵλετο, ἐλπίσασα ὑπάτων προτεθήσεσθαι χειροτονίαν. Ὁ δὲ Σύλλας ἐπέστελλε τῷ Φλάκκῳ, γνώμην ἐς τὸν δῆμον ἐσενεγκεῖν, ὅτι χρήσιμον ἡγοῖτο Σύλλας ἐν τῷ παρόντι ἔσεσθαι τῇ πόλει τὴν ἀρχὴν οὓς ἐκάλουν Δικτάτωρας, παυσάμενον ἔθος ἐκ - - ἐτῶν· ὃν δὲ ἕλοιντο, ἐκέλευεν ἄρχειν οὐκ ἐς χρόνον ῥητὸν, ἀλλὰ μέχρι τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ἀρχὴν ὅλην στάσεσι καὶ πολέμοις σεσαλευμένην στηρίσειεν. ὁ μὲν δὴ νοῦς

A. U. 672.

Lin. 48. *pro* ἔσεσθαι *dant* ἑλέσθαι *Edd. ex Reg. A.* *L.* 49. ἐκ τετρακοσίων ἐτῶν *dant Edd. MSS. & Cand. quod erroris monstrum, quum ad Appianum auctorem sine evidenti injuria referri non possit, nefas duxi in contextu repetere. De scriptura autem Auctoris quum certi nil habeam, vacuum spatium, adposito lacunæ signo, reliqui.* *L.* 50. ἐκέλευσεν *Aug.*

gistratus, *Interrex* vocabatur. Consularia vero deinde comitia more solenni erant penes decedentes Consules: qui si quo casu deessent, tunc quoque *Interrex* creabatur *habendorum comitiorum causa*. Hujus moris occasione Sylla, quum resp. careret Consulibus, quandoquidem Carbo in Sicilia, Marius Præneste perierat, paulisper ex Urbe secessit, senatu jusso creare *Interregem*: qui *Valerium Flaccum* elegit, sperans eum mox consularia comitia habiturum. Tum vero *Sylla* scripsit Flacco, „ referret ad populum, *e republica videri Syllæ, in præsenti rerum statu Dictatorem dici*; revocato more, abhinc annis (centum & viginti) intermisso. Illum autem *non ad definitum aliquod tempus* eligendum esse, monuit; sed usque dum res urbanas atque Italicas totumque imperium, continuis bellorum procellis concussum, ordinasset confirmassetque. Quam quidem rogationem ad *ipsum*

A. U. 672. τὴν γνώμην ἐς αὐτὸν ἔφερε τὸν Σύλλαν, καὶ οὐδὲ ἀμφίβολον ἦν. ὁ δὲ Σύλλας, οὐ κατασχὼν αὐτοῦ, καὶ τοῦτ' ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἀνεκάλυπτεν, ὅτι οἱ δοκοίη μάλιστ' ἂν αὐτὸς τῇ πόλει καὶ ἐν τῷδε γενέσθαι χρήσιμος.

XCIX. Ὁ μὲν δὴ τάδε ἐπέστελλε. Ῥωμαῖοι δὲ, οὐχ ἑκόντες μὲν, οὐδὲ κατὰ νόμον ἔτι χειροτονοῦντες οὐδὲν, οὐδ' ἐπὶ σφίσιν ἡγούμενοι τὸ ἔργον ὅλως· ἐν δὲ τῇ πάντων ἀπορίᾳ τὴν ὑπόκρισιν τῆς χειροτονίας, ὡς ἐλευθερίας εἰκόνα καὶ πρόσχημα, ἀσπασάμενοι· χειροτονοῦσι τὸν Σύλλαν ἐς ὅσον θέλοι τύραννον αὐτοκράτορα. Τύραννος μὲν γὰρ ἡ τῶν Δικτατώρων ἀρχὴ καὶ πάλαι, ὀλίγῳ χρόνῳ ὁριζομένη· τότε δὲ πρῶτον ἐς ἀόριστον ἐλθοῦσα, τυραννὶς ἐγίγνετο ἐντελής. Τοσόνδε μέν τοι προσέθεσαν, ἐς εὐπρέπειαν τοῦ ῥήματος, ὅτι αὐτὸν αἱροῖντο δικτάτωρα ἐπὶ θέσει νόμων, ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ δοκιμάσειε, καὶ καταστάσει τῆς πολιτείας. Οὕτω μὲν δὴ Ῥωμαῖοι, βα-

Lin. 53. *nescio an cum Musgr.* νοῦς τῆς γνώμης *sit legendum.* ὁ μὲν δῆμος τὴν γνώμην *suspicatus erat Car. Steph.* *L.* 54. αὐτοῦ *Edd. prætuli Aug.* *L.* 55. ὅτι εἰ δοκοίη *Edd. Recte Aug.* *L.* 62. ἐς ὅσον θέλουσι *Edd.*

Syllam spectare, facile atque haud dubie intelligebatur: sed nec dissimulavit cupiditatem, adjecto in fine literarum, *videri sibi, neminis in ea etiam re operam, quam sui ipsius, utiliorem fore reipublicæ.*

99. His literis in urbem perlatis, S. P. Q. R. inops consilii, quippe qui nec legitima comitia amplius, nec libera suffragia haberet, & hanc quidem rem omnino in sua non esse potestate videret, libenter accepit oblatam sibi, per comitiorum simulacrum, libertatis fucatæ speciem; *creavitque* SYLLAM, in quantum temporis ipsi libuisset, *Regem* supremo imperio instructum. Nam & olim quidem *Dictatura regia potestas* fuerat, sed brevi tempore circumscripta: at tum, amotis terminis, nihil ei deerat ad absolutam Tyrannidem. Verbis tamen cohonestata res est: ut *Dictatorem* eum creatum dicerent *Legibus perferendis*, quas ipsi ferre visum fuisset, *constituendæque Reipublicæ.* Sic igitur imperium Romanum, post-

σιλεῦσιν ὑπὲρ τὰς ἑξήκοντα ὀλυμπιάδας χρησάμενοι, ἐπὶ δ' ἐκείνοις δημοκρατίᾳ τε καὶ ὑπάτοις ἐτησίοις προστάταις ἐς ἄλλας ἑκατὸν ὀλυμπιάδας, αὖθις ἐπειρῶντο βασιλείας· ὀλυμπιάδων οὐσῶν ἐν Ἕλλησιν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε· καὶ οὐδενὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ τότε ἀγωνίσματος, πλὴν σταδίου δρόμου, γινομένου. τοὺς γὰρ ἀθλητὰς καὶ τὰ ἄλλα θεάματα πάντα ὁ Σύλλας ἐς Ῥώμην μετεκέκλητο, ἐπὶ δόξῃ τῶν Μιθριδατείων ἔργων ἢ τῶν Ἰταλικῶν. πρόφασις δ' ἦν, ἀναπνεῦσαι καὶ ψυχαγωγῆσαι τὸ πλῆθος ἐκ καμάτων. A. U. 672.

C. Ὁ δ' ἐς μὲν πρόσχημα τῆς πατρίου πολιτείας, ὑπάτους αὐτοῖς ἐπέτρεψεν ἀποφῆναι· καὶ ἐγένοντο Μάρκος Τύλλιος καὶ Κορνήλιος Δολαβέλλας. Αὐτὸς δ', οἷα δὴ βασιλεύων, δικτάτωρ ἐπὶ τοῖς ὑπάτοις ἦν. πελέκεις τε γὰρ ἐφέροντο πρὸ αὐτοῦ, οἷα δικτάτωρος, εἴκοσι καὶ τέσσαρες, (ὅσοι καὶ τῶν πάλαι βασιλέων ἡγοῦντο) καὶ 673.

Lin. 69. ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ὀλυμπιάδας *Edd. Cand.* ὑπὲρ τὰς εἴκοσι ὀλυμπ. *Aug. evidenter mendoſe utrumque. Poſui id, quod ab Appiano ſcriptum putavi. L.* 70. δημοκρατεία *Aug. L.* 76. *pro* ἐπὶ δόξῃ, *quod dedit Aug., dant* ἐπινικεία *Edd. ex* ἐπ' εὐκλεία *fortaſſe corruptum. L.* 81. Μάρκος Σύλλιος καὶ Ὀρτεύλιος Δολ. *Edd. MSS. Cand. Vera reſtituere nomina non dubitandum duxi.* Τύλλιος *jam Tollius in edit.* 3. *repoſuerat. Ibid.* Δολοβέλλας *Edd. Cand. Rectius Aug.*

quam olim per olympiades amplius ſexaginta penes Reges fuerat, ac poſt hos per centum olympiades regimine populari ſub annuis conſulibus erat adminiſtratum, rurſus ad Regni formam rediit, quum apud Græcos ageretur *Olympias* CLXXV. Quo tempore nullum Olympiæ certamen, præter curſum in ſtadio, celebratum eſt; quoniam athletas ceteraque *ſpectacula univerſa Græcorum Romam transtulerat Sylla, ad celebrandam rerum adverſus Mithridatem* & in Italia *geſtarum gloriam:* cauſam prætexens, quod populum poſt tot labores reficere recreareque cuperet.

100. Nihilominus, ut priſtina reipublicæ forma videretur manere, permiſſum eſt populo Conſules creare. Creati *M. Tullius*, *Cornelius Dolabella.* Ipſe vero SYLLA, jam plane quippe regnans, *Dictator conſulibus præerat.* Nam & *ſecures* ei, ut Dictatori, præferebantur *viginti quatuor*, quemadmodum olim Regibus; & frequenti ſtipabatur

A. U. 673.

Φυλακὴν τοῦ σώματος περιέθετο πολλήν. Νόμους τε ἐξέλυε, καὶ ἑτέρους ἐτίθετο· καὶ στρατηγεῖν ἀπεῖπε πρὶν ταμιεῦσαι, καὶ ὑπατεύειν πρὶν στρατηγῆσαι· καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτὴν αὖθις ἄρχειν ἐκώλυσε, πρὶν ἔτη δέκα διαγενέσθαι. Τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλεν, ἀσθενεστάτην ἀποφήνας· καὶ νόμῳ κωλύσας, μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἔτι ἄρχειν. διὸ καὶ πάντες οἱ δόξης ἢ γένους ἀντιποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἐς τὸ μέλλον ἐξετρέποντο. καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἰ Σύλλας αὐτὴν, καθὰ νῦν ἐστιν, εἰς τὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετήνεγκεν. Αὐτῇ δὲ τῇ βουλῇ, διὰ τὰς στάσεις καὶ τοὺς πολέμους πάμπαν ὀλιγανδρούσῃ, προσκατέλεξεν ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, ἐκ τῶν ἀρίστων ἱππέων, ταῖς φυλαῖς ἀναδοὺς ψῆφον περὶ ἑκάστου. Τῷ δὲ δήμῳ τοὺς δούλους τῶν ἀνῃρημένων τοὺς νεωτάτους τε καὶ εὐρώστους, μυρίων πλείους, ἐλευθερώσας ἐγκατέλεξε, καὶ πολίτας ἀπέφηνε Ῥωμαίων· καὶ Κορνηλίους ἀφ' ἑαυτοῦ προσεῖπεν, ὅπως

Lin. 91. πάντες ἢ δόξης *Edd. ex Reg. A.* *L.* 95. τοὺς *ad* πολέμους *caret Aug.* *L.* 2. Κορνήλιος *Regii.* *Ibid.* ἐφ' ἑαυτοῦ *Edd.*

ſatellitio. Jamque *Leges* alias *antiquabat Sylla*, alias *ferebat*: edixitque „ ne quis *præturam* ante *quæſturam* gereret, neve *conſulatum* ante præturam; neve *eumdem magiſtratum iterum* ſuſciperet quiſquam, niſi *poſt annum decimum*." *Tribunitiam* vero *poteſtatem* adeo *debilitavit*, ut pæne ſublata videri poſſet; legemque tulit, „ ne quis poſt tribunatum ad ullum alium magiſtratum admitteretur." Quo factum eſt, ut eam dignitatem nemo nobilis honoriſve adpetens non declinaret. Neque vero ſatis compertum habeo, an & *Sylla* eamdem, ut nunc eſt, a plebe ad ſenatum tranſtulerit. *In ſenatum* autem, propter ſeditiones ac bella ad miram paucitatem redactum, circiter *trecentos* ex præcipuis *ordinis equeſtris adlegit*, tributis comitiis ſuffragia de unoquoque colligens. *Plebi* autem *inſeruit ex proſcriptorum ſervis* florentiſſimum quemque ætate ac viribus, amplius *decies mille*, libertate civitateque donatos, & *Cornelios vocatos* de patroni nomine; qua re effecit, ut inter

ἑτοίμοις ἐκ τῶν δημοτῶν πρὸς τὰ παραγγελλόμενα μυρίοις χρῷτο. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπινοῶν, τέλεσι τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦ στρατευσαμένοις τρισὶ καὶ εἴκοσιν ἐπένειμεν, ὥς μοι προείρηται, πολλὴν ἐν ταῖς πόλεσι γῆν, τὴν μὲν, ἔτι οὖσαν ἀνέμητον, τὴν δὲ τὰς πόλεις ἀφαιρούμενος ἐπὶ ζημίᾳ.

A. U. 673.

CI. Ἐς ἅπαντα δ' ἦν οὕτω φοβερὸς καὶ ἄκρος ὀργὴν, ὡς καὶ Κόϊντον Λουκρήτιον Ὀφέλλαν, τὸν Πραινεστὸν αὐτῷ λαβόντα καὶ Μάριον τὸν ὕπατον ἐκπεπολιορκηκότα, καὶ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς νίκης συναγαγόντα, ὑπατεύειν ἔτι ἱππέα ὄντα, πρὶν ταμιεῦσαι καὶ στρατηγῆσαι, διὰ τὸ μέγεθος τῶν εἰργασμένων, κατὰ παλαιὸν ἔθος ἀξιοῦντα, καὶ τῶν πολιτῶν δεόμενον, ἐπεὶ κωλύων καὶ ἀνατιθέμενος οὐ μετέπειθεν, ἐν ἀγορᾷ μέσῃ κτεῖναι. καὶ συναγαγὼν τὸ πλῆθος ἐς ἐκκλησίαν, εἶπεν· Ἴστε μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ παρ' ἐμοῦ δὲ ἀκούσατε, ὅτι Λουκρήτιον ἐγὼ κατέκανον ἀπειθοῦντά μοι. Καὶ λόγον εἶπε· Φθεῖρες

Lin. 6. ὥσπερ μοὶ *Edd. prætuli Aug.* *L.* 12. τῆς νίκης αὐτῷ *Edd. invitis MSS.* *L.* 19. κατέκλανον *Edd. prætuli Aug.*

plebejos ſemper ad juſſa facienda decies mille paratos haberet. Idem obſequium & per Italiam ſibi providens, XXIII legionibus, quæ pro ipſo militaverant, diviſit (quemadmodum ſupra expoſui) multum agrorum oppidatim, partim publicorum, partim quibus civitates mulctaverat.

101. Fuit autem omnibus in rebus adeo terribilis *Sylla* & impotens iræ, ut etiam *Q. Lucretium Ofellam*, per quem Præneſte Mariumque conſulem expugnaverat, & victoriæ ſupremam impoſuerat manum, in medio foro interfecerit; eo quod equeſtrem ordinem nondum egreſſus; contra novam legem, priuſquam quæſturam & præturam geſſiſſet, invito dictatore & fruſtra dehortante, rerum geſtarum magnitudine fretus, candidatum conſulatus ſe profeſſus erat, populumque prenſabat. Quo facto, pro concione *Sylla* verba faciens, *Scitote*, inquit, *Quirites, et ex me ipſo cognoſcite, Lucretium meo juſſu occiſum, quod recuſaret imperata facere.* Addiditque *Fabulam* hujuſmodi: „Ruſticus,

A. U. 672. γεωργὸν ἀροτριῶντα ὑπέδακνον· ὁ δὲ δὶς μὲν (ἔφη) τὸ ἄροτρον μεθεὶς, τὸν χιτωνίσκον ἐκάθηρεν. ὡς δ᾽ αὖθις ἐδάκνετο, ἵνα μὴ πολλάκις ἀργοίη, τὸν χιτωνίσκον ἔκαυσε. κἀγὼ τοῖς δὶς ἡττημένοις παραινῶ, τρίτου πυρὸς μὴ δεηθῆναι. Σύλλας μὲν δὴ καὶ τοῖσδε καταπληξάμενος αὐτοὺς, καθὰ ἐβούλετο ἦρχε. Καὶ ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῷ Μιθριδατείῳ πολέμῳ. καί τινες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, ἀρνουμένην βασιλείαν ἐπισκώπτοντες ἐκάλουν· ὅτι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα μόνον ἐπικρύπτοι. οἱ δ᾽ ἐπὶ τοὐναντίον ἀπὸ τῶν ἔργων μετέφερον, καὶ τυραννίδα ὁμολογοῦσαν ἔλεγον.

CII. Ες τοσοῦτον αὐτοῖς τε Ρωμαίοις καὶ Ιταλοῖς ἅπασιν ὁ πόλεμος ὅδε προύβη κακοῦ· προύβη δὲ καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν Ιταλίαν ἔθνεσιν ἅπασιν, ἄρτι μὲν ὑπὸ λῃστῶν καὶ Μιθριδάτου καὶ Σύλλα πεπολεμημένοις, ἄρτι δ᾽ ἀποροῦντος τοῦ ταμιείου διὰ τὰς στάσεις ἐκτετρυχωμένοις εἰσφοραῖς

Lin. 23. τοῖσδε ἡττημ. *Edd.* τοῖς δὶο *Aug. Ven. leviori menda: cujus prona erat correctio. L.* 25. ἐθριάμβευεν *Aug. L.* 29. καὶ τὴν τυραννίδα *Aug. Ven. Nescio an rectius; sed videndum, an menda vacent, quæ proxime præcedunt. L.* 34. ταμείου *h. l. Aug contra morem cum Edd. Reposui formam Nostro usitatam. Ibid. sq.* ἐκτετρυχ. καὶ εἰσφοραῖς *Edd. ex Reg. A.*

„quum inter arandum moleste ferret infestantes se pediculos, semel atque iterum intermissa aratione purgavit interulam: sed quum denuo morderetur, in ignem conjectam exussit, ne sæpius opus interrumperet. Hoc exemplo monitos volo bis devictos, caveant sibi, ne tertio peccato ignis pœna fiat." Jamque & ad hunc modum perterritis civibus, pro lubitu dehinc *Sylla* imperavit. Itaque quum *triumphum* ageret *de Mithridate;* inter scommata (quorum per eam occasionem magna licentia est) nonnulli imperium ejus *Regnum* adpellabant *negatorium*, eo quod solum nomen Regis dissimularet; alii vero, ex ipsis actis ejus nomine in contrarium verso, *professam* esse *tyrannidem* dicebant.

102. Eo malorum prolapsa est hoc bello cum Roma tum universa Italia. Nec immunes ab eisdem malis fuere *provinciæ;* partim a piratis, & Mithridate, & Sylla, bello adflictæ, partim *multis tributorum exactionibus*, exhausto per seditiones

εἰσφοραῖς πολλαῖς. ἔθνη τε γὰρ πάντα, καὶ βασιλεῖς ὅσοι σύμμαχοι, καὶ πόλεις οὐχ ὅσαι μόνον ὑποτελεῖς, A. U. 673. ἀλλὰ καὶ ὅσαι ἑαυτὰς ἐγκεχειρίκεσαν ἐπὶ συνθήκαις ἔνορκοι, καὶ ὅσαι διὰ συμμαχίαν ἤ τινα ἀρετὴν ἄλλην αὐτόνομοί τε καὶ φόρων ἦσαν ἀτελεῖς, τότε πᾶσαι συντελεῖν ἐκελεύοντο καὶ ὑπακούειν· χώρας τε ἔνιαι καὶ λιμένων κατὰ συνθήκας σφίσι δεδομένων ἀφῃροῦντο. Σύλλας δὲ καὶ Ἀλέξανδρον, τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεύσαντος υἱὸν, ἀνατραφέντα μὲν ἐν Κῷ, καὶ ὑπὸ Κώων ἐκδοθέντα Μιθριδάτῃ, διαφυγόντα δὲ πρὸς Σύλλαν ἐκ Μιθριδάτου, καὶ συνήθη γενόμενον, ἐψηφίσατο βασιλεύειν Ἀλεξανδρέων· ἐρήμου τῆς Ἀλεξανδρέων ἀρχῆς ἀνδρὸς οὔσης, καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσαι βασιλείου γένους, ἀνδρὸς συγγενοῦς δεομένων· ἐλπίσας χρηματιεῖσθαι πολλὰ ἐκ βασιλείας πολυχρύσου. Ἀλλὰ τόνδε μὲν οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ἐννεακαιδεκάτην ἡμέραν ἔχοντα τῆς ἀρχῆς, καὶ ἀτοπώτερον σφῶν, οἷα Σύλλᾳ πεποιθότα, ἐξηγούμενον, ἐς τὸ γυμνάσιον ἐκ τοῦ βασιλείου προαγαγόντες ἔκτειναν.

Lin. 37. ἐγκεχειρήκεσαν *Edd. ex Reg. A.* *L.* 45. *forte* συνήθη οἱ γενομ. *L.* 47. βασ. γένους ἦσαν *Edd. Delevi verbum cum Aug. Ven.*

ditiones Romæ ærario, *vexatæ.* Nam & populi omnes, & reges amici sociique, & civitates non solum stipendiariæ, sed etiam fœderatæ, quæ sponte populo Romano se tradiderant, aut quibus ob strenue in bellis navatam auxiliarem operam, aut aliam ob virtutem, immunitas libertasque fuerat data, universæ tunc tributa pendere, imperataque facere jubebantur: quædam agris etiam portubusque, ex fœdere sibi concessis, mulctabantur. *Sylla* vero *Alexandrum*, ejus Alexandri filium, qui in Ægypto regnaverat, *educatum in Coo* insula, & a Cois Mithridati deditum, indeque ad se profugum & in familiaritatem receptum, sperans multum auri se ex opulento regno collecturum, *Alexandrinis regem dedit*; deficiente ibi virili stirpe regia, & mulieribus regiis viro cognato opus habentibus. Sed *Alexandrini regem* hunc, Syllæ fiducia insolentius imperantem, decimo nono regni die, protractum ex regia in Gymnasi-

A. U. οὕτως ἔτι καὶ οἵδε, διά τε μέγεθος ἀρχῆς ἰδίας, καὶ τῶν ἔξωθεν κακῶν ἔτι ὄντες ἀπαθεῖς, ἀφόβως εἶχον ἑτέρων.

674. CIII. Τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους Σύλλας, καίπερ ὢν δικτάτωρ, ἐς ὑπόκρισιν ὅμως καὶ σχῆμα δημοκρατικῆς ἀρχῆς, ὑπέστη καὶ ὕπατος αὖθις γενέσθαι σὺν Μετέλλῳ τῷ Εὐσεβεῖ. καὶ ἀπὸ τοῦδε ἴσως ἔτι νῦν οἱ Ῥωμαίων βασιλέες, ὑπάτους ἀποφαίνοντες τῇ πατρίδι, ἔστιν ὅτε καὶ ἑαυτοὺς ἀποδεικνύουσιν· ἐν καλῷ τιθέμενοι, μετὰ τῆς μεγίστης
675. ἀρχῆς καὶ ὑπατεῦσαι. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, ὁ μὲν δῆμος καὶ τότε τὸν Σύλλαν θεραπεύων ᾑρεῖτο ὑπατεύειν· ὁ δὲ, οὐκ ἀνασχόμενος, ὑπάτους μὲν αὐτοῖς ἀπέφηνε Σερουΐλιον Ἰσαυρικὸν καὶ Κλαύδιον Πούλχρον· αὐτὸς δὲ τὴν μεγάλην ἀρχὴν, οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος, ἑκὼν ἀπέθετο. Καί μοι θαῦμα μὲν καὶ τόδε αὐτοῦ καταφαίνεται, τοσήνδε ἀρχὴν πρῶτον ἀνδρῶν καὶ μόνον ἐς τότε Σύλλαν, οὐδενὸς ἐπείγοντος, ἀποθέσθαι, οὐ παισὶν, (ὡς Πτολεμαῖος ἐν

Lin. 63. Cornelium Iſauricum *mend. Cand.* *L.* 66. κατεφαίνετο Edd. *prætuli Aug. Ven.*

um, *peremerunt.* Tam parum a potentia Romanorum ſibi timebant, ſive ob domeſticarum opum magnitudinem, ſive quod externas calamitates nondum fuerint eo tempore experti.

103. Inſequenti anno *Sylla*, *quamvis dictator*, tamen, ad repræſentandam aliquam reipublicæ formam, ſuſtinuit *conſul iterum* fieri, *collega Metello Pio.* Et hinc forte mos natus eſt, ut nunc quoque Romani Cæſares, penes quos eſt creatio conſulum, ipſimet nonnumquam eum honorem adſumant; non indecorum ducentes, ſummum imperium cum conſulatu conjungere. Proximo deinceps anno, denuo quidem *Sylla* a populo, promerituro virum iſto obſequio, Conſul eſt deſignatus: ſed idem, recuſato eo magiſtratu, & *Servilio Iſaurico Appioque Claudio Conſulibus* nominatis, mox ipſe *poteſtatem ſummam*, nemine interpellante, *ſponte depoſuit.* Qua in re mihi & hoc quidem ſatis *dignum admiratione* videtur, quod primus ad eam ætatem atque unus ex omnibus hominibus *Sylla* tantum imperium, quum nulla neceſſitate cogente deponere vellet, non filio ceſſerit, ſicut

Αἰγύπτῳ, καὶ Ἀριοβαρζάνης ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ Σέλευκος ἐν Συρίᾳ·) ἀλλ᾽ αὐτοῖς τοῖς τυραννουμένοις. ἄλογον δ᾽ ἤδη καὶ τὸ, βιασάμενον ἐς τὴν ἀρχὴν ῥιψοκινδύνως, ἐπείτε ἐγκρατὴς ἐγένετο, ἑκόντα ἀποθέσθαι. καὶ παράδοξον, οἷον οὔπω τι ἕτερον, τὸ μὴ δεῖσαι, νεότητος ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πλέον μυριάδων δέκα ἀνῃρημένης, καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτὸν ἀνελόντα βουλευτὰς μὲν ἐννενήκοντα, ὑπάτους δ᾽ ἐς πεντεκαίδεκα, ἀπὸ δὲ τῶν καλουμένων ἱππέων δισχιλίους καὶ ἑξακοσίους, σὺν τοῖς ἐξεληλαμένοις· ὧν τῆς τε περιουσίας δεδημευμένης, καὶ πολλῶν ἀτάφων ἐκριφέντων, οὔτε τοὺς οἴκοι Σύλλας, οὔτε τοὺς φεύγοντας καταπλαγεὶς, οὐδὲ τὰς πόλεις, ὧν ἀκροπόλεις τε καὶ τείχη καὶ γῆν καὶ χρήματα καὶ ἀτελείας ἀφῄρητο· ἑαυτὸν ἀπέφηνεν ἰδιώτην. A. U. 675.

CIV. Τοσοῦτον ἦν ἐν τῷδε τῷ ἀνδρὶ τόλμης καὶ τύχης· ὅν γε φασὶν ἐπειπεῖν ἐν ἀγορᾷ, τὴν ἀρχὴν ἀποτιθέμενον,

Lin. 73. οἷον *post* παραδοξ. *carent Edd. Dederunt Aug. Ven.* *L.* 75. αὐτῶν ἀνελόντα *Edd. Rectius Aug.* *Ib.* ἐνενήκοντα *Edd. prætuli Aug.* *L.* 79. ὁ Σύλλας *Edd. Delevi artic. cum Aug.* *L.* 80. κατεκπλαγεὶς *Edd. Rectius Aug. Ven.* *L.* 84. ἐν τῇ ἀγορᾷ *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

Ptolemæus in Ægypto, aut Ariobarzanes in Cappadocia, aut Seleucus in Syria, sed his ipsis quos tyrannide presserat. At id ipsum pæne incredibile, quod dominationem tanto conatu per totque pericula quæsitam, postquam adeptus est, sua sponte deposuerit. Denique, quod nihil ne veritus quidem sit, quum in eo bello amplius C. M. juventutis Romanæ Italicæque perierint; & ex inimicis ejus Senatores XC, Consules & Consulares XV, Equites Romani MMDC, ipsius jussu partim occisi fuerint, partim in exilium ejecti: id vero magis etiam, quam quidvis aliud, fidem omnem superare fatendum est. Atqui, quamquam & exulum bona publicata, & mortui magnam partem sine sepultura etiam fuerant abjecti; tamen neque a familiaribus horum domi relictis, neque ab illis ipsis qui in exilio vivebant, neque a civitatibus, quarum arces, mœnia, pecunias, immunitates, sustulerat, quidquam metuens *Sylla*, ultro ad privatam vitam rediit.

104. Tanta erat in eo viro & audacia & felicitas. Fertur que, quum magistratum deponeret, dixisse pro concione,

A. U. 675. ὅτι καὶ λόγον, εἴ τις αἰτοίη, τῶν γεγονότων ὑφέξει· καὶ τὰς ῥάβδους καθελόντα καὶ τοὺς πελέκεας, τὴν φρουρὰν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπώσασθαι, καὶ μόνον μετὰ τῶν φίλων ἐς πολὺ ἐν μέσῳ βαδίσαι, θεωμένου τοῦ πλήθους καὶ καταπεπληγότος αὐτὸν καὶ τότε. Ἀναχωροῦντα δ' ἐπὶ τὴν οἰκίαν μόλις ποτὲ μειράκιον ἐπεμέμφετο· καὶ οὐδενὸς αὐτὸ ἀπερύκοντος, ἐθάῤῥησε καὶ λοιδορούμενον αὐτῷ μέχρι τῆς οἰκίας ἐλθεῖν. ὁ δὲ, κατὰ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τε καὶ πόλεων ἄκρος ὀργὴν γενόμενος, εὐσταθῶς τὸ μειράκιον ἤνεγκε· καὶ τοσοῦτον, ἐσιὼν ἐς τὴν οἰκίαν, εἴτε ἀπὸ ξυνέσεως, εἴτε καὶ τύχῃ, καταμαντευόμενος τῶν ἐσομένων, ἀπεκρίνατο, ὅτι, Κωλύσει τὸ μειράκιον τόδε ἕτερον ἄνδρα ἀρχὴν, τοιάνδε ἔχοντα ἀποθέσθαι. καὶ Ῥωμαίοις μὲν οὕτω γενέσθαι συνηνέχθη μετ' ὀλίγον, Γαΐου Καίσαρος τὴν ἀρχὴν οὐκέτι μεθέντος. Ὁ δὲ Σύλλας μοι δοκεῖ, ἐς πάντα σφοδρὸς ὁμοῦ καὶ δυνατὸς γενόμενος, ἐπιθυμῆσαι τύραννος ἐξ ἰδιώτου γενέσθαι, καὶ ἰδιώτης ἐκ

Lin. 91. οὐδ. αὐτῷ ἀπερυκ. *Edd. Correxi ex Aug.* *L.* 1. *verba* μοι δοκεῖ *ponunt post* ἐς πάντα *Edd. Prætuli Aug.*

paratum ſe, rationem etiam actorum ſuorum reddere, ſi quis expetat; ſimulque lictores cum ſecuribus atque ſatellites abegiſſe, atque ita cum ſolis amicis in medio foro obambulaſſe diu, ſpectante & metuente eum etiam tunc multitudine. Tandem domum repetentem, *qui incuſaret* vix *unus* exſtitit *adoleſcentulus:* qui quum a nemine compeſceretur, auſus eſt etiam conviciis eum domum uſque proſequi. Et *Sylla*, qui in ſummos viros integraſque civitates bilem ferociter effuderat, tunc unum adoleſcentulum æquo tulit animo; hoc tantum in limine domus, ſive providenter, ſive divinitus, prolocutus: *adoleſcens hic efficiet, ne quis poſthac talem magiſtratum, ubi fuerit conſecutus, deponat.* Quod dictum eventus adprobavit haud multo poſt; quandoquidem *C. Cæſar*, eumdem magiſtratum adeptus, deponere numquam voluit. Mihi vero *Sylla*, quum cogito, eumdem & ex privata vita rêgiam concupiſſe poteſtatem, & regiam poteſtatem rurſus cum privata vita ſponte mutaſſe,

τυράννου, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπ' ἐρημίας ἀγροίκου διαγενέσθαι. διῆλθε γὰρ ἐς χωρία ἴδια ἐς Κύμην τῆς Ιταλίας, καὶ ἐνταῦθα ἐπ' ἐρημίας θαλάσσῃ τε καὶ κυνηγεσίοις ἐχρῆτο· οὐ φυλασσόμενος ἄρα τὸν κατὰ ἄστυ ἰδιώτην βίον, οὐδ' ἀσθενὴς ὢν αὖθις ἐς ὅ τι ὁρμήσειεν· ᾧ δυνατὴ μὲν ἔτι ἡ ἡλικία, καὶ τὸ σῶμα εὔρωστον, ἀμφὶ δὲ τὴν Ιταλίαν δυώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν ἦσαν ἔναγχος ὑπεστρατευμένων, καὶ δωρεὰς μεγάλας καὶ γῆν πολλὴν παρ' αὐτοῦ λαβόντων· ἕτοιμοι δ' οἱ κατὰ τὸ ἄστυ μύριοι Κορνήλιοι, καὶ ὁ ἄλλος αὐτοῦ στασιώτης λεὼς, εὔνους αὐτῷ καὶ φοβερὸς ὢν ἔτι τοῖς ἑτέροις, καὶ τὸ σφέτερον ἀδεὲς ὧν τῷ Σύλλᾳ συνεπεπράχεσαν, ἐν τῷ Σύλλαν περιεῖναι τιθέμενοι. ἀλλά μοι δοκεῖ κόρον τε πολέμων καὶ κόρον ἀρχῆς καὶ κόρον ἄστεος λαβὼν, ἐπὶ τέλει καὶ ἀγροικίας ἐρασθῆναι. A. U. 675.

CV. Ἄρτι δ' ἀποστάντος αὐτοῦ, Ρωμαῖοι φόνου καὶ τυραννίδος ἀπαλλαγέντες, ἡσυχῇ πάλιν ἐπὶ στάσεις ὑπερ- 676.

Lin. 8. δὲ *post* ἀμφὶ, *caret Aug. male.* *L.* 9. δυόδεκα *Edd.* διώδεκα *Aug. pro quo reposui id, ex quo hoc corruptum est.*

atque in ſeceſſu rurali exegiſſe vitam, *acri* ſimul *ingenio fortique animo omnibus modis* fuiſſe videtur. Nam quod in prædia ſua prope Cumas seceſſit, ibique in ſolitudine piſcationibus vacavit & venationibus; id ſane non eo fecit, quod vel vereretur privatus in Urbe vivere, aut quod vires eum ad quidquam efficiendum, quod libuiſſet, deficerent. Quippe valente adhuc erat ætate & firmo corpore; præſtoque erant per Italiam virorum circiter millia centum & viginti, qui ſub eo militaverant, multoſque agros, & ſplendida munera ab eo acceperant; & in ipſa Urbe aderant decem millia *Corneliorum*, & alia magna multitudo hominum partibus ipſius addictorum, illique faventium, adverſariis vero etiam tunc formidabilium, qui iidem facinorum cum *Sylla* patratorum impunitatem in incolumitate ejuſdem reponebant. Verum ille, ſatur, ut opinor, & bellorum, & imperii, rerumque omnino urbanarum, ruſticam poſtremo vitam adamavit.

105. Vix *Sylla abdicaverat imperium*, quum populus Romanus, jam liber a cædibus ac tyrannide, paulatim ad no-

A. U. 676. στασίζοντο ἑτέρας. καὶ ὕπατοι αὐτοῖς καθίστανται, Κόϊντός τε Κάτλος, ἀπὸ τῶν Συλλείων, καὶ Λέπιδος Αἰμίλιος, ἀπὸ τῶν ἐναντίων, ἐχθίστω τε ἀλλήλοιν, καὶ εὐθὺς ἀρξαμένω διαφέρεσθαι. δῆλόν τε ἦν τι κακὸν ἕτερον ἐκ τοῦδε γενησόμενον. Σύλλας δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐνύπνιον ἔδοξεν ἰδεῖν, ὅτι αὐτὸν ὁ δαίμων ἤδη καλοίη· καὶ ὁ μὲν αὐτίκα μεθ' ἡμέραν τοῖς φίλοις τὸ ὄναρ ἐξειπὼν, διαθήκας συνέγραφεν ἐπειγόμενος, καὶ αὐτῆς ἡμέρας συνετέλει. σφραγισαμένῳ δ' αὐτὰς, περὶ ἑσπέραν πυρετὸς ἐμπίπτει· καὶ νυκτὸς ἐτελεύτησεν, ἑξήκοντα μὲν ἔτη βιώσας, εὐτυχέστατος δ' ἀνδρῶν ἔς τε τὸ τέλος αὐτὸ, καὶ ἐς τἄλλα πάντα, ὥσπερ καὶ ὠνομάζετο, γενέσθαι δοκῶν· εἰ δή τις εὐτυχίαν ἡγοῖτο, τυχεῖν ὅσων ἂν ἐθέλοι. Γίγνεται δ' εὐθὺς ἐν ἄστει στάσις ἐπ' αὐτῷ, τῶν μὲν ἄγειν ἀξιούντων τὸ σῶμα διὰ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ πομπῇ, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐν ἀγορᾷ προτιθέναι, καὶ ταφῆς δημοσίας ἀξιοῦν· Λεπίδου δὲ καὶ τῶν ἀμφὶ Λέπιδον ἐνισταμένων. ἐξενίκα δ'

Lin. 20 sq. Γάϊός τε Κάτλος *Edd. cum MSS. nostris & Cand. Verum nomen, in quo ceteri omnes Scriptores consentiunt, restituendum Nostro duxi.* *L.* 24. Ὁ Σύλλας *Reg. B.* *L.* 32. ἐθέλῃ *Aug.*

vas rursus vergebat seditiones. Creatique *Consules*, *C. Catulus*, Syllanæ factionis, *Æmilius Lepidus*, diversarum partium, exosi invicem infestique, mox inito magistratu dissentire cœperunt; ut nemini non adpareret, novam cladem illaturos reipublicæ. *Sylla*, quum in rustico secessu per insomnium sibi visus esset a fato jam vocari, mox ut illuxit, enarrato amicis somnio, testamenti tabulas scribere cœpit eodemque die confecit. Quibus obsignatis, sub vesperam febri correptus, ea nocte *e vita excessit*, quum annum exegisset sexagesimum: vir, prouti cognomen ejus ferebat, & ceteris rebus omnibus, & ipso vitæ exitu, *felicissimus mortalium*; si quidem felicitas est, consequi quidquid volueris. Confestim autem *obitus Syllæ dissensionis* in Urbe *materia* fuit; aliis censentibus, *corpus defuncti funebri pompa deducendum* per Italiam, & Romæ in foro exponendum, *publicisque exequiis* efferendum; reclamante cum sua factione *Lepido*. Vicit tamen *Catulus* & Sylla-

ὁ Κάτλος καὶ οἱ Σύλλειοι. Καὶ ἐφέρετο ὁ νέκυς ὁ τοῦ Σύλλα διὰ τῆς Ἰταλίας ἐς τὸ ἄστυ ἐπὶ κλίνης χρυσηλάτου, καὶ κόσμου βασιλικοῦ. σαλπιγκταί τε πολλοὶ καὶ ἱππεῖς, καὶ ἄλλος ὅμιλος ἐκ ποδὸς ὡπλισμένος εἵπετο. οἵ τε ὑποστρατευσάμενοι αὐτῷ, πανταχόθεν ἐπὶ τὴν παραπομπὴν ὡπλισμένοι συνέθεον, καὶ, ὡς ἕκαστος ἀφικνοῖτο, εὐθὺς ἐς κόσμον καθίσταντο. ἄλλο τε πλῆθος, ὅσον ἐπ᾽ οὐδενὶ ἔργῳ, συνέτρεχεν. ἡγεῖτο δ᾽ αὐτοῦ σημεῖα καὶ πελέκεις, ὅσοις περιὼν ἔτι καὶ ἄρχων ἐκοσμεῖτο. A. U. 676.

CVI. Ὡς δ᾽ ἐπὶ τὸ ἄστυ ἠνέχθη, ἐσεφέρετο μετὰ πομπῆς ἐνταῦθα δὴ μάλιστα ὑπερόγκου. στέφανοί τε γὰρ δισχιλίων πλείους ἀπὸ χρυσοῦ κατὰ σπουδὴν γενόμενοι παρεφέροντο, δῶρα τῶν πόλεων, καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτῷ στρατευσαμένων τελῶν, καὶ καθ᾽ ἕνα τῶν φίλων· ἄλλη τε τῶν ἐς τὴν ταφὴν πεμφθέντων οὐ δυνατὴ φράσαι πολυτέλεια. Καὶ τὸ σῶμα, δέει τοῦ συνδραμόντος στρατοῦ, παρέπεμπον ἱερεῖς τε ἅμα πάντες καὶ ἱέρειαι, κατὰ σφᾶς αὐτῶν

Lin. 37. Σύλλειοι *edit.* 1. *L.* 40. ὡπλισμένων *Edd. Prætuli Aug.* ὡπλισμένος *Regii: sed in Reg. A.* ων *ab ead. man. in* ος *mutatum; in Reg. B.* *superscriptum* ων. *L.* 51. *artic.* τὴν *ad* ταφὴν *adjeci ex Aug.*

na factio. Itaque in Urbem defertur cadaver aurea lectica, ceteroque ornatu regio; præcinentibus tubis, & equitatu deducente: aliaque hos proxime sequebatur armatorum multitudo; undique cum armis ad celebrandum funus confluentibus qui sub eo militaverant, &, ut quisque advenisset, in ordinem pompæ statim sese conferentibus. Comitabatur autem & alia hominum multitudo, quanta vix umquam ad ullam pompam confluxerat. Præferebanturque secures ceteraque insignia, quibus vivens & dictaturam adhuc gerens fuerat usus.

106. Jam ad Urbem ubi delatum est *Syllæ funus*, per ipsamque Urbem ductum, tum vero inprimis *plurimum splendoris pompæ* accessit. Coronæ enim aureæ præferebantur amplius bis mille, magna celeritate confectæ; dona civitatum, legionumque quibus præfuerat, & amicorum singulorum: aliarumque rerum ad celebrandas exequias missarum ineffabilis aderat magnificentia. Metu autem armatorum, qui tanto numero confluxerant, ducebant funus sacerdotum omnium collegia,

A. U. 676. ἑκάτεροι· καὶ ἡ βουλὴ πᾶσα, καὶ αἱ ἀρχαὶ, τὰ σφέτερα σημεῖα ἐπικείμενοι. κόσμῳ δ' ἄλλῳ τὸ τῶν καλουμένων ἱππέων πλῆθος εἵπετο· καὶ στρατὸς ἐν μέρει πᾶς, ὅσος ὑπεστράτευτο αὐτῷ. συνέδραμον γὰρ σπουδῇ, τὸ ἔργον ἅπαντες ἐπειγόμενοι καταλαβεῖν, σημεῖά τε φέροντες ἐπίχρυσα, καὶ ὅπλα ἐπὶ σφίσι περιάργυρα, οἷς ἔτι νῦν ἐς τὰς πομπὰς εἰώθασι χρῆσθαι. σαλπιγκτῶν τε ἄπειρον ἦν πλῆθος, παρὰ μέρος ὑγρότατα καὶ πένθιμα μελῳδούντων. βοῇ δ' ἐπευφήμουν, ἥ τε βουλὴ πρώτη, καὶ οἱ ἱππέες ἐν μέρει, εἶθ' ὁ στρατὸς, εἶθ' ὁ δῆμος· οἱ μὲν, τῷ ὄντι Σύλλαν ἐπιποθοῦντες, οἱ δὲ, δειμαίνοντες αὐτοῦ καὶ τότε τὸν στρατὸν καὶ τὸν νέκυν, οὐχ ἧττον ἢ περιόντος. ἔς τε γὰρ τὴν ὄψιν τῶν γιγνομένων ἀποβλέποντες, καὶ ἐς τὴν μνήμην ὧν ἔδρασεν ὁ ἀνὴρ, ἐξεπλήττοντο· καὶ ὡμολόγουν τοῖς ἐναντίοις, εὐτυχέστατον αὐτὸν ἐκείνοις γενέσθαι, καὶ σφίσι καὶ τεθνεῶτα φοβερώτατον. Ὡς δ' ἐπὶ τοῦ βήματος, ἔνθα δημηγοροῦσιν, ἐν ἀγορᾷ

Lin. 55. ἄλλῳ τῷ τῶν καλουμ. *Edd. Correxi ex Aug.* *L.* 68. ἐκείνοις γεγονέναι *Edd. ex Reg. A. Expreſſi Reg. B. Aug. Ven.*

ſuo quodque ornatu, Veſtaleſque; tum ſenatus univerſus & magiſtratus omnes, cum ſuis quiſque inſignibus: deinde alio ornatu equitum Romanorum ſequebatur agmen; tum ſuo ordine legiones omnes, quotquot ſub *Syllæ* auſpiciis militaverant: ſummo enim ſtudio milites ſinguli, ut præſto forent, adproperaverant, ſigna geſtantes aurata, ſcutaque argento bracteata, quorum nunc quoque in pompis uſus eſt. Aderat & tubicinum infinita multitudo, per vices molliſſima carmina lugubriaque concinentium. Nec deerant fauſtæ adclamationes a Senatu exortæ, mox ab equitibus, deinde a militibus, poſtremo a plebe repetitæ: quorum alii ſerio *Syllam* deſiderabant; alii copias ejus, ipſumque mortuum non minus quam vivum, timebant: quippe quos tam præſens ſpectaculum terrebat, quam præteritorum facinorum memoria; ut facile in hoc adſentirentur adverſariis, fuiſſe eum & illis feliciſſimum, & ipſis poſt obitum etiam nunc terribilem. Pro roſtris deinde, unde ad populum orationes

προυτέθη, τοὺς μὲν ἐπιταφίους λόγους εἶπεν ὁ κράτιστος εἰπεῖν τῶν τότε· ἐπεὶ Φαῦστος, ὁ παῖς ὁ τοῦ Σύλλα, νεώτατος ἦν ἔτι. τὸ δὲ λέχος ὑποδύντες ἀπὸ τῆς βουλῆς ἄνδρες εὔρωστοι, διεκόμιζον ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον, ἔνθα βασιλεῖς θάπτονται μόνοι· καὶ τὸ πῦρ οἵ τε ἱππεῖς καὶ ἡ στρατιὰ περιέδραμον. Καὶ Σύλλα μὲν τοῦτο τέλος ἦν. *A. U. 676.*

CVII. Ἀπὸ δὲ τῆς πυρᾶς χωροῦντες εὐθὺς οἱ ὕπατοι λόγοις βλασφήμοις ἐς ἀλλήλους διεφέροντο, καὶ τὸ ἀστυκὸν ἐς αὐτοὺς διῄρητο. Λέπιδος δὲ καὶ τοὺς Ἰταλικοὺς προσποιούμενος, ἔλεγεν, ὅτι τὴν γῆν αὐτοῖς, ἣν ὁ Σύλλας ἀφῄρητο, ἀποδώσει. ἄμφω μὲν οὖν ἡ βουλὴ δείσασα, ὥρκωσε μὴ πολέμῳ διακριθῆναι. κληρωσάμενος δ' ὁ Λέπιδος τὴν ὑπὲρ Ἄλπεις Γαλατίαν, ἐπὶ τὰ ἀρχαιρέσια οὐ κατῄει, ὡς πολεμήσων τοῖς Συλλείοις τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὑπὲρ τὸν ὅρκον ἀδεῶς· ἐδόκουν γὰρ ἐς τὸ τῆς ἀρχῆς ἔτος ὠρκῶσθαι. οὐ λανθάνων δ' ἐφ' οἷς ἐβούλευεν, ἐκα-

Lin. 76. *Sex verba* Καὶ Σ. μ. τ. τ. ἦν *absunt ab Aug. & Ven. nec admodum desiderantur.* *L.* 78 *sq.* ἄστικον *Edd. Correxi, ut alibi, ex Aug.* *L.* 81. *pro* ἄμφω, *dant* ἅμα *Edd. ex Reg. A.*

habentur, exposito cadavere, laudavit *Syllam* conscenso suggestu vir ætatis illius eloquentissimus, quod *Faustus* filius nondum maturus esset. Inde robusti aliquot senatores sublatam in humeros lecticam transtulerunt in campum Martium, ubi solos reges sepeliri moris fuerat: & circa rogum decurrerunt cum equites tum reliquus exercitus. Hujusmodi *Syllæ exitus* fuit.

107. Sed *ab exequiis* revertentes *Consules*, confestim mutuis conviciis *altercati* sunt; divisa in eorum favorem urbana multitudine. *Lepidus* vero Italiæ etiam populos sibi conciliaturus, ait, redditurum se illis agros quos Sylla ademerat. Senatus autem, ab utroque metuens reipublicæ, ambos Consules jurejurando obstrinxit, ne bello res controversas decernerent. Ceterum *Lepidus*, Transalpinam Galliam sortitus, non rediit ad comitia, quasi anno sequenti jam jurejurando solutus *bellum* libere *gesturus contra Syllanos*: sic enim interpretabatur, eo sacramento se non ultra tempus magistratus teneri. Sed quum non laterent ejus consilia, revocatus a patribus,

A. U. 676. λεῖτο ὑπὸ τῆς βουλῆς· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀγνοῶν ἐφ᾽ οἷς ἐκαλεῖτο, ᾔει μετὰ τοῦ στρατοῦ παντὸς, ὡς ἐς τὴν πόλιν εἰσελευσόμενος σὺν αὐτῷ. κωλυόμενος δὲ, ἐκήρυξεν ἐς τὰ ὅπλα χωρεῖν, καὶ ἀντεκήρυττε Κάτλος. μικρόν τε πρὸ τοῦ Αρείου πεδίου μάχης αὐτοῖς γενομένης, ἡττώμενος ὁ Λέπιδος, καὶ οὐκ ἐς πολὺ ἔτι ἀντισχὼν, ἐς Σαρδὼ διέπλευσεν, ἔνθα νόσῳ τηκεδόνι χρώμενος ἀπέθανε. καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, μικρὰ κατὰ μέρος ἐνοχλήσας, διελύθη· τὸ δὲ κράτιστον Περπέννας ἐς Ἰβηρίαν ἤγαγε Σερτωρίῳ.

CVIII. Λοιπὸν δ᾽ ἐστὶ τῶν Συλλείων ἔργων τὸ Σερτωρίου, γενόμενον μὲν ὀκτάετες, οὐκ εὐμαρὲς δὲ οὐδ᾽ ἅμα Ῥωμαίοις, ἅτε μὴ πρὸς Ἴβηρας αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τόδε ἐπ᾽ ἀλλήλους καὶ πρὸς Σερτώριον· ὃς ᾕρητο μὲν Ἰβηρίας ἄρχειν, Κάρβωνι δ᾽ ἐπὶ Σύλλᾳ συμμαχῶν, Σύεσσαν πόλιν ἐν σπονδαῖς κατέλαβε, καὶ φεύγων, ἐπὶ τὴν
672 sqq. στρατηγίαν ᾤχετο. καὶ στρατὸν ἔχων ἔκ τε Ἰταλίας αὐτῆς, καί τινα ἄλλον ἐκ Κελτιβήρων ἀγείρας, τούς τε πρὸ

Lin. 89. ἐπελευσόμενος *Aug. Ven.* *L.* 94. στρατηγὸς αὐτοῦ *mend. Reg. B. Sic Cand.* prætor ejus. *L.* 98. Ἴβηρας αὐτοῦ *Edd.* *L.* 3. ἔκ τε τῆς Ἰταλ. *Edd. ex Reg. A.* *L.* 4. καὶ τινὰ ἄλλην *Edd.*

nec ignarus cur revocaretur, adventabat cum omnibus copiis, volens in Urbem eas introducere. Verum prohibitus, ſuos per præconem jubet arma capere: idemque e diverſo facit *Catulus*. Confligitur non longe a campo Martio. *Lepidus victus*, & cedere coactus, trajecit in Sardiniam, ubi *tabe periit. Exercitus ejus*, paulisper aliis atque aliis locis infeſtus, tandem diſperſus eſt: præcipua tamen pars, *ductu Perpennæ, ad Sertorium* pervenit in Hiſpaniam.

108. Jamque ex Syllanis calamitatibus reliquum erat BELLUM SERTORIANUM: neque breve illud, per VIII quippe annos continuatum, neque vero facile aut leve Romanis, quod non tam cum Hiſpanis negotium haberent, quam rurſus cum civibus & cum ipſo Sertorio. *Sertorius*, poſt occupatam per inducias Sueſſam, quo tempore Carbonis contra Syllam fuit ſocius; *in Hiſpaniam*, quam provinciam erat ſortitus, *prætor* abierat. Ubi adjunctis ad Italicas copias Celtiberorum auxiliis, expulſiſque ſuperioribus præto-

ἑαυτοῦ στρατηγοὺς, οὐ παραδιδόντας οἱ τὴν ἀρχὴν ἐς χάριν Σύλλα, τῆς Ἰβηρίας ἐξέβαλε, καὶ πρὸς Μέτελλον ἐπιπεμφθέντα ὑπὸ Σύλλα ἀπεμάχετο γενναίως. περιώνυμος δὲ ὢν ἐπὶ τόλμῃ, βουλὴν κατέλεξεν ἐκ τῶν συνόντων οἱ φίλων, τριακοσίους· καὶ τήνδε ἔλεγεν εἶναι τὴν Ῥωμαίων βουλὴν, καὶ ἐς ὕβριν ἐκείνης, Σύγκλητον ἐκάλει. Σύλλα δ᾽ ἀποθανόντος, καὶ Λεπίδου μετὰ Σύλλαν· στρατὸν ἔχων ἄλλον Ἰταλῶν, ὅσον αὐτῷ Περπέννας ὁ τοῦ Λεπίδου στρατηγὸς ἤγαγεν, ἐπίδοξος ἦν στρατεύσειν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν· εἰ μὴ δείσασα ἡ βουλὴ, στρατόν τε ἄλλον καὶ στρατηγὸν ἕτερον ἐπὶ τῷ προτέρῳ Πομπήϊον ἔπεμψεν ἐς Ἰβηρίαν, νέον μὲν ἔτι ὄντα, περιφανῆ δ᾽ ἐξ ὧν ἐπὶ Σύλλα περί τε Λιβύην καὶ ἐν αὐτῇ Ἰταλίᾳ κατείργαστο.

A. U. 677.

CIX. Ὁ δὲ ἐς τὰ Ἄλπεια ὄρη μετὰ φρονήματος ἀνῄει, οὐ κατὰ τὴν Ἀννίβου μεγαλουργίαν, ἑτέραν δ᾽ ἐχάρασσεν ἀμφὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ τε Ῥοδανοῦ καὶ Ἠριδανοῦ· οἳ ἀνίσχουσι μὲν ἐκ τῶν Ἀλπείων ὀρῶν οὐ μακρὰν ἀπ᾽ ἀλ-

Lin. 6. ἐξέβαλλε iidem. Prætuli Aug. L. 8. συνιόντων οἱ Aug. non male. L. 19. conjunct. δ᾽ carent Edd. cum Reg. A. L. 19. Particulam negat. οὐ delendam censuit Gelen. L. 21. Ἀλπίων h. l. Aug. sed paulo ante, & deinceps, per diphthongum effert.

ribus, qui ut Syllani nolebant provincia decedere, *Metello* quoque *a Sylla contra se misso repugnaverat* strenue. Inclytum deinde nomen ex audacia consecutus, trecentos ex amicis in consilium adscivit; quos, in Romanorum patrum contumeliam, *Senatum Romanum vocavit.* Tum vero defuncto Sylla, pauloque post Lepido, *Sertorius*, novo auctus copiarum supplemento, quas ex Italia *Perpenna* adduxerat, in ipsam Italiam expeditionem facturus videbatur; ni senatus, id veritus, in Hispaniam ad priorem exercitum submisisset cum novis copiis *Pompejum*, juvenem quidem, sed jam clarum rebus Syllæ auspiciis tam in Africa quam in Italia gestis.

109. *Pompejus* magno animo Alpes transscendit, non tanto quidem molimine, quanto usus olim Annibal erat, sed aliam aperiens viam, circa Rhodani Eridanique fontes; qua uterque fluvius non longo ab invicem intervallo ex Alpibus oritur, & alter qui-

A. U. λήλων, ῥεῖ δ᾽ ὁ μὲν διὰ Κελτῶν τῶν ὑπὲρ Ἄλπεις εἰς τὴν Τυῤῥηνικὴν θάλασσαν, ὁ δὲ ἔνδοθεν τῶν Ἀλπείων, ἐπὶ τὸν Ἰόνιον, Πάδος ἀντὶ Ἠριδανοῦ μετονομασθείς. 678. Ἀφικομένου δ᾽ ἐς Ἰβηρίαν, αὐτίκα ὁ Σερτώριος τέλος ὅλον, ἐπὶ χορτολογίαν ἐξιὸν, αὐτοῖς ὑποζυγίοις καὶ θεράπουσι συνέκοψε· καὶ Λαύρωνα πόλιν, ἐφορῶντος αὐτοῦ Πομπηίου, διήρπασε καὶ κατέσκαψεν. ἐκ δὲ τῆς πολιορκίας γυνή τις ἐνυβρίζοντος αὐτῇ τοῦ λαβόντος παρὰ φύσιν, τοῖς δακτύλοις ἐξέτεμε τὰς ὄψεις. καὶ ὁ Σερτώριος, τοῦ πάθους πυθόμενος, τὴν σπεῖραν ὅλην ἀγέρωχον ἐς τὰ τοιαῦτ᾽ εἶναι νομιζομένην, καίπερ οὖσαν Ῥωμαϊκὴν, κατέκανεν. καὶ τότε μὲν χειμῶνος ἐπιόντος διέστησαν.

679. CX. Ἀρχομένου δ᾽ ἦρος ἐπῄεσαν ἀλλήλοις, Μέτελλος μὲν καὶ Πομπήϊος, ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἔνθα διεχείμαζον· Σερτώριος δὲ καὶ Περπέννας, ἐκ Λυσιτανίας. καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις περὶ πόλιν, ᾗ ὄνομα Σούκρων. κτύπου δ᾽ ἐν αἰθρίᾳ φοβεροῦ καὶ ἀστραπῶν πα-

Lin. 26. ἐπὶ χορτολογία *Aug.* *L.* 27. Λαύρων ἀνὰ πόλιν *edit.* 1. *cum Regiis.* *L.* 37 *sq.* Σούρων *Edd.* & *MSS.* Surum *Cand.* *Correxi mendam.*

dem per Transalpinam Galliam in Tuscum effunditur mare, alter per Galliam Citeriorem in mare Superum evolvitur, *Padus* Latinis pro *Eridano* dictus. Postquam autem *in Hispaniam Pompejus* pervenit, confestim ei *legionem* unam, ad pabulandum emissam, simul cum jumentis calonibusque *Sertorius concidit*; idemque *Lauronem* urbem, inspectante *Pompejo*, diripuit diruitque. In qua expugnatione mulier militi, vim ei contra naturam inferre conanti, oculos digitis effodit. Quo cognito, *Sertorius* integram cohortem, quamvis Romanam, id genus flagitiis infamem, morte adfecit. Et tunc quidem interventu hiemis diremti sunt exercitus.

110. Sed ineunte vere utrimque rursus moverunt; *Metellus et Pompejus* a Pyrenæis montibus, ubi hiemaverant; *Sertorius et Perpenna* ex Lusitania. Et *ad Sucronem* oppidum signa contulerunt: ubi quum sereno cælo, insolito more, crebra fulgura micarent cum tonitru, nihil tamen territi, ut veterani, peregerunt

ραλόγων γενομένων, τάδε μὲν ὡς ἐμπειροπόλεμοι διέφερον ἀκαταπλήκτως, πολὺν δὲ ἀλλήλων φόνον ἐξειργάζοντο· μέχρι Μέτελλος μὲν Περπένναν ἐτρέψατο, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ διήρπαζεν· ὁ δὲ Σερτώριος ἐνίκα Πομπήϊον, καὶ ἐτρώθη δόρατι ἐς τὸν μηρὸν ἐπικινδύνως ὁ Πομπήϊος. καὶ τοῦτο τέλος ἐγένετο τῆς τότε μάχης. Ἔλαφος δὲ ἦν λευκὴ χειροήθης τῷ Σερτωρίῳ καὶ ἄνετος· ἧς ἀφανοῦς γενομένης, ὁ Σερτώριος οὐκ αἴσιον ἑαυτῷ τιθέμενος, ἐβαρυθύμει τε καὶ ἐπ' ἀργίας ἦν, καὶ ταῦτ' ἐπιτωθαζόμενος ἐς τὴν ἔλαφον ὑπὸ τῶν πολεμίων. ὡς δὲ ὤφθη διὰ δρυμῶν δρόμῳ φερομένη, ἀνά τε ἔδραμεν ὁ Σερτώριος, καὶ εὐθὺς, ὥσπερ αὐτῇ προκαταρχόμενος, ἠκροβολίσατο ἐς τοὺς πολεμίους. οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἀγῶνα μέγαν ἠγωνίσατο περὶ Σαγοντίαν, ἐκ μεσημβρίας ἐπὶ ἄστρα. καὶ αὐτὸς μὲν ἱππομαχῶν ἐκράτει τοῦ Πομπηΐου, καὶ ἔκτεινεν ἐς ἑξακισχιλίους, ἀποβαλὼν ἐς ἡμίσεας· Μέτελλος δὲ καὶ τότε Περπέννα περὶ πεντακισχιλίους διέφθειρε. καὶ ὁ Σερτώριος μετὰ τὴν μάχην τῆς ἐπιούσης

A. U. 679.

Lin. 44. τέλος γέγονε *Edd. Secutus sum Aug. Ven.* *L.* 52. Μεγοντίαν *mend. Regii, Aug. Ven.* circa Saguntum *Cand. Rectius fortasse fuerit* Σεγοντίαν. *L.* 54. ἐς *ante* ἑξακισχιλ. *caret Aug.*

rem, magnamque cædem utrimque ediderunt: donec *Metellus Perpennam in fugam vertit* castrisque exuit; in altero vero cornu *Sertorius Pompejum* hasta in femore periculose sauciatum profligavit, eventu totius pugnæ ancipiti. Erat *Sertorio candida cerva*, mansueta & libere vagari solita: quæ quum nusquam compareret, imperator, ominosum id ratus, æger animi, cessabat ab armis, neque ipsorum hostium super *cerva* cavillationes curabat. Ut vero animadvertit adcurrentem e nemoribus, ipse quoque prosiliit; &, velut cervæ auspicia secutus, cœpit hostem velitatione lacessere. Nec multo post magno prælio certatum est *ad Seguntiam*, a meridie in noctem usque. Ubi ex equo pugnans *Sertorius vicit Pompejum*, cæsis hostium sex millibus, desiderato suorum dimidio fere numero. *Metellus* vero tunc quoque ex *Perpennæ* militibus ad quinque millia stravit. Postridie ejus diei *Sertorius*, adsumtis multis barbaris, ver-

A. U. 679. ἡμέρας πολλοὺς βαρβάρους προσλαβὼν, ἐπέδραμεν ἀδοκήτως τῷ Μετέλλου στρατοπέδῳ περὶ δείλην ἑσπέραν, ὡς ἀποταφρεύσων αὐτὸ σὺν τόλμῃ· Πομπηΐου δ' ἐπιδραμόντος, ἐπαύσατο τῆς καταφρονήσεως. καὶ τάδε μὲν αὐτοῖς ἦν τοῦδε τοῦ θέρους ἔργα, καὶ πάλιν ἐς χειμασίαν διεκρίθησαν.

680. CXI. Τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους, ἕκτης ἑβδομηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος οὔσης, δύο μὲν ἐκ διαθηκῶν ἔθνη Ῥωμαίοις προσεγίγνετο· Βιθυνία τε, Νικομήδους ἀπολιπόντος· καὶ Κυρήνη, Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου βασιλέως, ὃς ἐπίκλησιν ἦν Ἀπίων. Πόλεμοι δ' ἤκμαζον, οὗτός τε ὁ Σερτωρίου περὶ Ἰβηρίαν, καὶ ὁ Μιθριδάτου περὶ τὴν ἀνατολήν· καὶ ὁ τῶν λῃστῶν, ἐν ὅλῃ τῇ θαλάσσῃ· καὶ περὶ Κρήτην, πρὸς αὐτοὺς Κρῆτας, ἕτερος· καὶ ὁ τῶν μονομάχων ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, αἰφνίδιος αὐτοῖς καὶ ὅδε καὶ σφοδρὸς ὁμοῦ γενόμενος. Διαιρούμενοι δ' ἐς τοσαῦτα, ὅμως καὶ ἐς Ἰβηρίαν ἔπεμψαν ἄλλα στρατοῦ δύο τέλη· μεθ' ὧν ἅμα τῷ ἄλλῳ παντὶ Μέτελλός τε καὶ Πομπήϊος αὖθις ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν ἐπὶ τὸν Ἴβηρα κατέβαινον· Σερ-

Lin. 59. ἀποταφρ. αὐτῷ *Edd. Correxi ex Aug.* *L.* 61. μὲν ἦν αὐτοῖς *Edd. ex Reg. A.* *L.* 63. ἐκ τῆς ἑβδομ. *Edd. ex Reg. A.*

gente jam in vesperam die, ex improviso in castra *Metelli* fecit impetum, fossa valloque ea cincturus, ni *Pompejus* succurrens fregisset ejus audaciam. Inter hos conatus elapsa æstate, in hiberna rursus discessum est.

111. Sequenti anno, Olympiade CLXXVI, populus Romanus duabus provinciis ex testamentis regum auctus est; *Bithyniam Nicomede* relinquente; *Cyrenen Ptolemæo*, ex Lagidarum gente, cui *Apioni* cognomen fuerat. Sed *bella* simul *omni ex parte vigebant*: in Hispania hoc *Sertorianum*: in oriente *Mithridaticum*: toto mari *Piraticum*: circa Cretam *cum* ipsis *Cretensibus* aliud: in Italia *bellum gladiatorum*, repentinum ac difficile. Tot negotiis distracti Romani, tamen *in Hispaniam* ad priorem exercitum *miserunt alias* duas *legiones*. Quibus cum priori omni exercitu conjunctis, *Metellus Pompejus*que rursum a Pyrenæo descenderunt ad Iberum, occurrente *Sertorio* cum *Per-*

τώριος δὲ καὶ Περπέννας αὐτοῖς ἀπήντων ἀπὸ Λυσιτανίας. καὶ τότε μάλιστα πολλοὶ Σερτωρίου πρὸς τὸν Μέτελλον ηὐτομόλουν. A. U. 680.

CXII. Ἐφ' ᾧ χαλεπαίνων ὁ Σερτώριος, ἀγρίως καὶ βαρβαρικῶς ἐλυμαίνετο πολλοῖς, καὶ διὰ μίσους ἐγίγνετο. μᾶλλον δ' αὐτὸν ὁ στρατὸς ἐν αἰτίαις εἶχεν, ἐπεὶ καὶ δορυφόρους ἀντ' αὐτῶν ἐπήγετο πανταχοῦ Κελτίβηρας, καὶ τὴν φυλακὴν τοῦ σώματος, Ῥωμαίους ἀπελάσας, τοῖσδε ἀντ' ἐκείνων ἐπέτρεψεν. οὐ γὰρ ἔφερον ἐς ἀπιστίαν ὀνειδιζόμενοι, εἰ καὶ πολεμίῳ Ῥωμαίων ἐστρατεύοντο. ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ μάλιστα ὑπέδακνεν αὐτούς, τὸ, ἀπίστους ἐς τὴν πατρίδα διὰ τὸν Σερτώριον γενομένους, ἀπιστεῖσθαι καὶ πρὸς αὐτοῦ· οὐδ' ἠξίουν διὰ τοὺς αὐτομολήσαντας οἱ παραμένοντες κατεγνῶσθαι. πολλὰ δὲ καὶ οἱ Κελτίβηρες αὐτοῖς, ἀφορμῆς λαβόμενοι, ἐνύβριζον ὡς ἀπιστουμένοις. οἱ δ' οὐ τελέως ὅμως τὸν Σερτώριον ἀπεστρέφοντο, διὰ τὰς χρείας. οὐ γὰρ ἦν τότε τοῦ ἀνδρὸς οὔτε πολεμικώτερος ἄλλος, οὔτ' ἐπιτυχέστερος. ὅθεν αὐτὸν καὶ οἱ Κελ-

L. 76. Σερτώριός τε *Edd. prætuli Reg. B. Aug.*

penna e Lusitania. Et eo potissimum tempore multi Sertoriani ad Metellum transfugiebant.

112. Quo exasperatus *Sertorius*, multos barbarica sævitia tractare cœpit, ac ea re *in odium suorum incurrit.* Sed hoc præcipue culpabat exercitus, quod, semotis a custodia corporis Romanis, Celtiberico satellitio, ubicumque esset, stiparetur; malens his, quam illis, salutem suam committere. Non enim ferebant milites, exprobrari sibi perfidiam, quamvis sub hoste populi Romani stipendia facerent. Imo hoc ipsum maxime eos dolebat, quod fides sibi non haberetur ab eo, propter quem perfidi adversus patriam extitissent: neque æquum putabant, se, qui in officio permanerent, damnari propter transfugas. Huc accedebat, quod Celtiberi eos per hanc occasionem, tamquam fide cassos, multis injuriis contumeliisque adficiebant. Attamen non omnino a *Sertorio* alienati sunt milites, propter commoda quæ ex ejus militia capiebant. Nec enim alius dux illa ætate vel felicior fuit, vel rei militaris peritior. Quare

A. U. 680. τίβηρες διὰ τὴν ταχυεργίαν ἐκάλουν Ἀννίβαν, ὃν θρασύτατόν τε καὶ ἀπατηλότατον στρατηγὸν παρὰ σφίσιν ἐδόκουν γενέσθαι. ὁ μὲν δὴ στρατὸς ὧδε εἶχε Σερτωρίῳ. Πόλεις δ' αὐτοῦ πολλὰς ἐπέτρεχον οἱ περὶ τὸν Μέτελλον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐς τὰ ὑπήκοα σφίσι μετῆγον. Παλλαντίαν δὲ Πομπηίου περικαθημένου, καὶ τὰ τείχη ξύλων κορμοῖς ὑποκρεμάσαντος, ἐπιφανεὶς ὁ Σερτώριος τὴν μὲν πολιορκίαν ἐξέλυσε· τὰ τείχη δ' ἔφθασεν ὑποκαύσας ὁ Πομπήιος, καὶ ἐς Μέτελλον ἀνεχώρει. Σερτώριος δὲ καὶ τὰ πεσόντα ἤγειρε, καὶ τοῖς περί τι χωρίον Καλάγυρον στρατοπεδεύουσιν ἐπιδραμὼν, ἔκτεινε τρισχιλίους. Καὶ τάδε ἦν καὶ τοῦδε τοῦ ἔτους ἐν Ἰβηρίᾳ.

681. CXIII. Τοῦ δ' ἐπιόντος, οἱ στρατηγοὶ Ῥωμαίων, μᾶλλόν τι θαῤῥήσαντες, ἐπῄεσαν ταῖς πόλεσι ταῖς ὑπὸ Σερτωρίῳ σὺν καταφρονήσει, καὶ πολλὰ αὐτοῦ περιέσπων, καὶ ἑτέροις ἐπέβαινον, ἐπαιρόμενοι τοῖς ἀπαντωμένοις. οὐ μέντοι

Lin. 98. Παλαντίαν *Edd. & h. l. MSS. L.* 4. Καλλάγυρον *Regii, Aug. Rectius scriberetur* Καλάγυριν. *L.* 10. τοῖς ἀπατωμένοις *Edd. MSS. Cand.* πραττομένοις *proposuit Musgr. Mihi leviori mutatione sanari adfecta vox posse visa est.*

etiam Celtiberi, ob efficacem viri industriam, *Annibalem* eum vocare consueverant; quem omnium audacissimum ac versutissimum imperatorem in iis terris fuisse arbitrabantur. Sic adfecto Sertoriano exercitu, *Metellus* interim multa passim *Sertorii* oppida ex incursione cepit, & homines inde in regionem sibi subjectam abduxit. *Pompejus* vero *Pallantiam* obsidens, suffossa mœnia subditis stipitibus suspenderat, quum Sertorii superventu oppugnatio soluta est; & oppugnatores, succensis tamen prius mœnibus, ad Metellum sese receperunt. *Sertorius*, reparata mœnium parte quæ corruerat, hostilem exercitum, circa *Calagurim* castra metatum, adortus, tria hostium millia interfecit. Ac per has res hic quoque annus in Hispania exactus est.

113. Redeunte vere, Romanorum duces, jam audaciores, contemtim invaserunt civitates *Sertorio* subditas; & satis accisis ejus rebus, elati successu, ulterius semper progrediebantur. Nusquam tamen

μέντοι μεγάλῃ γε μάχῃ συνηνέχθησαν, ἀλλ' αὖθις - - -. *A. U.* 682.
Μέχρι τοῦ ἑξῆς ἔτους αὐτοὶ μὲν αὖθις ἐπῄεσαν, σὺν πλέονι μᾶλλον καταφρονήσει· ὁ δὲ Σερτώριος, βλάπτοντος ἤδη θεοῦ, τὸν μὲν ἐπὶ τοῖς πράγμασι πόνον ἑκὼν μεθίει, τὰ πολλὰ δ' ἦν ἐπὶ τρυφῆς, γυναιξὶ καὶ κώμοις καὶ πότοις σχολάζων. ὅθεν ἡττᾶτο συνεχῶς. καὶ γεγένητο ὀργήν τε ἄκρος, δι' ὑπονοίας ποικίλας, καὶ ὠμότατος ἐς κόλασιν, καὶ ὕποπτης ἐς ἅπαντας· ὥστε καὶ Περπένναν, τὸν ἐκ τῆς Αἰμιλίου στάσεως ἑκόντα πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, δεῖσαι περὶ ἑαυτοῦ, καὶ προεπιβουλεῦσαι μετὰ ἀνδρῶν δέκα. Ὡς δὲ καὶ τῶνδέ τινες τῶν ἀνδρῶν ἐνδειχθέντες, οἱ μὲν ἐκολάσθησαν, οἱ δ' ἀπέφυγον· ὁ Περπέννας παρὰ δόξαν λαθὼν, ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἔργον ἠπείγετο. καὶ οὐδαμοῦ τὸν Σερτώριον μεθιέντα τοὺς δορυφόρους, ἐπὶ ἑστίασιν ἐκάλει· μεθύσας δ'

Lin. 11. *post verba* ἀλλ' αὖθις *intercidisse nonnulla, satis, opinor, adparet. Itaque lacunam nolui dissimulare.*

men magno prælio certatum est, sed rursus **. Denique anno insequenti, Romani majori denuo vi atque contemtu in hostem incurrebant; & *Sertorius* contra, mentem jam pervertente deo, multo ad labores remissior, mulierum consuetudini & potui comessationibusque se dedere cœpit. Quo factum est, ut numquam non inferior e conflictu discederet. Simul autem efferebatur iracundia ob varias suspiciones, & in puniendo erat crudelissimus, neminique amplius fidebat. Quibus rebus commotus *Perpenna*, qui ex Lepidi factione ultro ad eum cum non modicis copiis accesserat, quum jam & sibi ipsi timendum esse censeret, *conatus* est *insidiis Sertorium occupare*, decem viris in consilii communionem adscitis. Ex quibus postquam nonnulli, facto conjurationis indicio, supplicio sunt adfecti, aliique fuga elapsi; *Perpenna*, præter spem non deprehensus, tanto magis maturandum sibi negotium putavit. Itaque *Sertorium*, quum nusquam absque satellitio esset, ad amicorum convivium invitat, & vino una cum stipatoribus bene ma-

A. U. 682. αὐτόν τε καὶ τὴν περιεστῶσαν τῶν ἀνδρῶν φυλακὴν, ἔκτεινεν ἀπὸ τῆς διαίτης.

CXIV. Καὶ ὁ στρατὸς εὐθὺς ἐπὶ τὸν Περπένναν ἀνίστατο σὺν θορύβῳ τε πολλῷ καὶ μετ' ὀργῆς, ἐς εὔνοιαν αὐτίκα τοῦ Σερτωρίου μεταβάλλοντες ἀπὸ τοῦ μίσους· ὥσπερ ἅπαντες ἐπὶ τοῖς ἀποθανοῦσι τὴν μὲν ὀργὴν μεθιᾶσιν, οὐκ ἐμποδὼν ἔτι τοῦ λυποῦντος ὄντος, ἐς δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν μετ' ἐλέου καὶ μνήμης ἐπανίασι. τότε δὲ καὶ τὰ παρόντα σφίσιν ἐκλογιζόμενοι, Περπέννα μὲν, ὡς ἰδιώτου, κατεφρόνουν· τὴν δ' ἀρετὴν Σερτωρίου μόνην ἂν σφίσιν ἡγούμενοι γενέσθαι σωτήριον, χαλεπῶς ἐς τὸν Περπένναν διετίθεντο αὐτοί τε καὶ οἱ βάρβαροι σὺν αὐτοῖς· μάλιστα δὲ τούτων Λυσιτανοὶ, ὅσῳ καὶ μάλιστα αὐτοῖς ὁ Σερτώριος ἐχρῆτο. Ὡς δὲ καὶ τῶν διαθηκῶν ἀνοιχθεισῶν τῶν Σερτωρίου ὁ Περπέννας αὐταῖς ἐνεγέγραπτο ἐπὶ τῷ κλήρῳ, μᾶλλόν τι πάντας ὀργὴ καὶ μῖσος ἐς τὸν Περπένναν ἐσήει, ὡς οὐκ ἐς ἄρχοντα μόνον ἢ στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ ἐς φίλον καὶ εὐεργέτην, τοσόνδε μύσος ἐργασάμενον. καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ χειρῶν ἀπέσχοντο, εἰ μὴ περιθέων

Lin. 27. Adsentior Musgravio, ἐπὶ τῆς διαίτης *legenti. L. 29.* τε *post* θορύβῳ *adjeci ex Aug. L. 32.* ἐμποδὼν *edit. 2. oper. err. edit. 3.*

defactum *inter cœnam obtruncat.*

114. Moxque milites, ira accensi, acriter tumultuabantur contra parricidam, odio Sertorii in benevolentiam verso: ut *solet ira sedari post interitum eorum qui læserant*, molestia sublata, & per miserationem revocata desideratæ virtutis memoria. Huc accedebat & præsentis periculi reputatio, in quo *Perpennam*, tamquam privatum contemnebant, &, ab unius *Sertorii fortitudine* salutem pependisse suam, sibi persuadebant. Quo major erat tam ipsorum Romanorum *militum*, quam barbarorum, *adversus Perpennam indignatio.* Et Lusitanorum præcipue ira eminebat, quorum maxime opera imperator usus erat. Ut vero, *testamento Sertorii* aperto, homicidam inter hæredes adscriptum fuisse adparuit; immensum quantum crevit facinoris invidia, perpetrati non solum in imperatorem, verum in amicum etiam optime de parricida meritum. Nec temperassent manibus; ni *Per-*

αὐτοὺς ὁ Περπέννας, τοὺς μὲν δώροις ὑπηγάγετο, τοὺς δ' ὑποσχέσεσι· τοὺς δ' ἀπειλαῖς ἐξεφόβησε· τοὺς δὲ καὶ διεχρήσατο, ἐς κατάπληξιν ἑτέρων. ἐπί τε τὰ πλήθη παρερχόμενος ἐδημαγώγει, καὶ τοὺς δεσμώτας αὐτῶν ἐξέλυεν, οὓς ὁ Σερτώριος κατέδησε· καὶ τοῖς Ἴβηρσι τὰ ὅμηρα ἀπέλυεν. Οἷς ὑπαχθέντες, ὑπήκουον μὲν ὡς στρατηγῷ· (τὸ γὰρ δὴ μετὰ Σερτώριον εἶχεν ἀξίωμα·) οὐ μέν τοι χωρὶς δυσμενείας οὐδὲ τότε ἐγίγνοντο. καὶ γὰρ ὠμότατος αὐτίκα ἐς κολάσεις θαῤῥήσας ἐφαίνετο, καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης αὐτῷ συμφυγόντων ἐπιφανῶν ἔκτεινε τρεῖς, καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν ἑαυτοῦ. A. U. 682.

CXV. Ὡς δὲ ἐφ' ἕτερα τῆς Ἰβηρίας ὁ Μέτελλος ᾤχετο (οὐ γὰρ ἔτι δυσχερὲς ἐδόκει, Περπένναν ἐπιτρέψαι μόνῳ Πομπηίῳ) ἐπὶ μέν τινας ἡμέρας ἐγίγνοντο ἀψιμαχίαι καὶ ἀπόπειραι Πομπηίου καὶ Περπέννα, μὴ σαλευόντων ἄθρουν τὸν στρατόν· τῇ δεκάτῃ δὲ ἀγὼν αὐτοῖς μέγιστος ἐξεῤῥάγη. ἑνὶ γὰρ ἔργῳ κρίναντες διακριθῆναι, Πομπήιος μὲν τῆς Περπέννα στρατηγίας κατεφρόνει, Περπέννας δ'

Lin. 47. ἐπεί τε *edit.* 1. *L.* 58. ἀψιμαχία *Aug.*

penna, obeundo singulos, muneribus alios, alios pollicitationibus placasset, ferocioresque terruisset minis, ac nonnullos etiam manu sua confodisset ad timorem injiciendum ceteris. Quin & populos obibat concionabundus, & gratiam captando solvebat quotquot Sertorius in vincula conjecerat, dimissis & obsidibus Hispanorum. Quibus rebus deliniti, parebant quidem *Perpennæ*, ut proprætori, & *successori Sertorii*; attamen ne tunc quidem perpacatis animis. Nam & continuo, sumta fiducia, *Perpenna* summa crudelitate uti in puniendo cœpit, & tres nobiles viros qui Roma ad eum confugerant, occidit, & præter hos suum ex fratre nepotem.

115. *Metello* autem in diversam *Hispaniæ* partem digresso, quippe qui jam facile judicabat *Perpennæ Pompejum* solum opponere; per aliquot dies hi duo velitationibus periculum virium fecerunt, immotis integris exercitibus: decimo vero die magnum *prælium commissum* est. Constituerunt enim, semel armis decernere; *Pompejus* quidem, Perpennam imperatorem

A. U. 682. ὡς οὐ πιστῷ χρησόμενος ἐς πολὺ τῷ στρατῷ, πάσῃ σχεδὸν τῇ δυνάμει συνεπλέκετο. ταχὺ δὲ ὁ Πομπήϊος περιῆν, ὡς οὔτε στρατηγοῦ διαφέροντος, οὔτε προθύμου στρατοῦ. καὶ τροπῆς πάντων ὁμαλοῦς γενομένης, ὁ μὲν Περπέννας ὑπὸ θάμνῳ πόας ἐκρύφθη, δεδιὼς τοὺς οἰκείους μᾶλλον τῶν πολεμίων. λαβόντες δὲ αὐτὸν ἱππεῖς τινες εἷλκον ἐς τὸν Πομπήϊον, ἐπιβλασφημούμενον ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὡς αὐθέντην Σερτωρίου· καὶ βοῶντα, πολλὰ μηνύσειν τῷ Πομπηΐῳ περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ στάσεως. (ἔλεγε δὲ, εἴτε ἀληθεύων, εἴθ' ἵνα σῶος ἀχθείη πρὸς αὐτόν.) Ὁ δὲ, προπέμψας, ἀπέκτεινεν αὐτὸν πρὶν ἐς ὄψιν ἐλθεῖν· δείσας ἄρα, μή τι μηνύσειεν ἀδόκητον, καὶ ἑτέρων ἀρχὴ κακῶν ἐν Ῥώμῃ γένοιτο. καὶ ἔδοξεν ἐμφρόνως πάνυ τοῦθ' ὁ Πομπήϊος πρᾶξαι, καὶ συνετέλεσεν αὐτῷ καὶ τόδε ἐς δόξαν ἀγαθήν. Τέλος δὲ ἦν τοῦτο τῷ περὶ Ἰβηρίαν πολέμῳ, τὸ καὶ Σερτωρίῳ τοῦ βίου γενόμενον. δοκεῖ γὰρ οὐκ

Lin. 63. ἐπὶ πολὺ Edd. ἐπιπολὺ Reg. B. ἐς πολὺ ded. Aug. L. 66. ὁμαλοῦ Edd. ex Reg. A. Bene Reg. B. cum Aug. L. 75. εὐφρόνως Edd. prætuli Aug. L. 77. τῶν περὶ Ἰβηρ. πολέμων Edd. ex Reg. A. in quo tamen & ipso duæ ν finales ab eadem manu rursus deletæ sunt.

præ ſe contemnens; *Perpenna* autem, ſuos non diu manſuros in officio ratus, adeoque conferre ſigna properans. Et quamquam univerſas pæne copias ſuas in aciem Perpenna eduxerat; brevi tamen *Pompejus* fit *ſuperior*, ut qui rem habebat cum vulgari duce ſegnique exercitu. Itaque omnibus in fugam effuſis, *Perpenna* in virgultum ſe abdidit, ſuorum metu non minus quam hoſtium: quem deprehenſum equites nonnulli retraxerunt, a ſuis etiam militibus impetitum conviciis ut homicidam Sertorii; vociferantemque, *habere ſe multa Pompejo indicanda, ad ſeditiones urbanas pertinentia*, ſive vere id dixerit, ſive finxerit, ut ſalvus ad eum perduceretur. Sed *Pompejus*, priuſquam in conſpectum veniret, *juſſit occidi* hominem; veritus, ne novum aliquid indicans, novarum calamitatum populo Romano auctor fieret: quod prudenter utique factum, multum ad Pompeji laudem contulit. Atque ita *belli Hiſpanienſis* idem, qui *vitæ Sertorii*, *finis* fuit: qui ſi diutius vixiſſet, nec

ἂν οὔτε ὀξέως οὔτε εὐμαρῶς οὕτως, ἔτι Σερτωρίου περιόντος, συντελεσθῆναι. A. U.

CXVI. Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου, περὶ τὴν Ἰταλίαν μονομάχων ἐς θέας ἐν Καπύῃ τρεφομένων, Σπάρτακος, Θρᾷξ ἀνὴρ, ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις, ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως ἐν τοῖς μονομάχοις ὢν, ἔπεισεν αὐτῶν ἐς ἑβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα, κινδυνεῦσαι περὶ ἐλευθερίας μᾶλλον, ἢ θέας ἐπιδείξεως. καὶ βιασάμενος σὺν αὐτοῖς τοὺς φυλάσσοντας, ἐξέδραμε· καί τινων ὁδοιπόρων ξύλοις καὶ ξιφιδίοις ὁπλισάμενος, ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος ἀνέφυγεν· ἔνθα πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας, καί τινας ἐλευθέρους ἐκ τῶν ἀγρῶν, ὑποδεχόμενος, ἐλήστευε τὰ ἐγγὺς, ὑποστρατήγους ἔχων Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους. μεριζομένῳ δ' αὐτῷ τὰ κέρδη κατ' ἰσομοιρίαν, ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν. Καὶ πρῶτος ἐπ' αὐτὸν ἐκπεμφθεὶς Οὐαρίνιος Γλάβρος, ἐπὶ δ' ἐκείνῳ Πόπλιος Οὐαλέριος, οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες, ἀλλ' ὅσους ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ συνέλεξαν, (οὐ γάρ πω Ῥω- 681.

Lin. 84. καὶ πράξεως *edit.* 1. *Aug.* *Ibid. sq.* ἔπεισεν αὐτον *edit.* 1. *L.* 85. ἐς, *ad* ἑβδομ. *adjeci ex Aug.* *L.* 88. ὁπλισμένος *Edd. praetuli Aug. Ven.* *L.* 89. ἐξέφυγεν *Edd. ex Reg. A.*

tam cito, nec tam facile, bellum hoc confectum fuiſſet.

116. Per idem tempus in Italia SPARTACUS, genere Thrax, Romanam quondam militiam ſecutus, tunc vero ex captivo *gladiator*, *Capua* in ludo gladiatorio incluſus, circiter ſeptuaginta ejuſdem conditionis hominibus perſuaſit, ut pro ſua potius libertate, quam pro voluptate ſpectatorum, dimicarent. Qui, per vim repulſis cuſtodibus, *Spartaco* duce, ex ludo profugiunt; armatique fuſtibus & gladiis, quos viatoribus quibuſdam eripuerant, *Veſuvium* montem conſcendunt. Ibi multis fugitivis, nonnullis etiam ingenuis, qui ex agris adfluebant, in ſocietatem receptis; vicina loca latrociniis infeſtare *Spartacus* cœpit, præfectis minoribus utens *Oenomao Crixoque gladiatoribus*: quumque ex æquo ſemper divideret prædas, brevi magnam contraxit hominum multitudinem. Contra quem miſſi, *Varinius Glaber* primum, mox *P. Valerius*, non cum juſtis exercitibus, ſed obiter & ſubito collecto milite, (adhuc enim Romani latroci-

A. U. 681. μαῖοι πόλεμον, ἀλλ' ἐπιδρομήν τινα, καὶ λῃστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον, ἡγοῦντο εἶναι) συμβαλόντες ἡττῶντο· Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασε. παρὰ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Ῥωμαίων ὁ στρατηγὸς, αὐτὸς αἰχμάλωτος ὑπὸ μονομάχου γενέσθαι. Μετὰ δὲ τοῦτο Σπαρτάκῳ μὲν ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον, καὶ ἑπτὰ μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ. καὶ ὅπλα ἐχάλκευε, καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν.

682. CXVII. Οἱ δ' ἐν ἄστει τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον μετὰ δύο τελῶν, καὶ τούτων ὑπὸ μὲν θατέρου Κρίξος, ἡγούμενος τρισμυρίων ἀνδρῶν, περὶ τὸ Γάργανον ὄρος ἡττᾶτο, καὶ δύο μέρη τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτὸς συναπώλετο αὐτοῖς. Σπάρτακον δὲ, διὰ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν ἐπὶ τὰ Ἄλπεια καὶ ἐς Κελτοὺς ἀπὸ τῶν Ἀλπείων ἐπειγόμενον, ὁ ἕτερος ὕπατος προλαβὼν, ἐκώλυε τῆς φυγῆς, καὶ ὁ ἕτερος ἐδίωκεν. ὁ δὲ, ἐφ' ἑκάτερον αὐτῶν ἐπιστρεφόμενος, παρὰ μέρος ἐνίκα· καὶ οἱ μὲν σὺν θορύβῳ τὸ ἀπὸ τοῦδε ὑπεχώρουν. Ὁ δὲ Σπάρτακος, τριακοσίους Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἐναγίσας Κρίξῳ, δυώδεκα μυ-

Lin. 98. συμβάλλοντες *Reg. B.* *L.* 5. ἀνέλεγεν *Edd.* *L.* 14 *sq.* τοαποτεῦδε *Aug. una voce, ut solet in hujusmodi.* *L.* 16. δυώδεκα *Edd. ex Reg. A.* δώδεκα *Reg. B.* διώδεκα, *ut interdum alibi, Aug. mend. pro* δυώδεκα.

nium hoc, non bellum, existimabant) parum prospere pugnaverunt. *Varinii* equo etiam *Spartacus* potitus est: tantillum abfuit, quin prætor Romanus a gladiatore caperetur. Victorque majori jam concursu celebrabatur; ita ut præsto haberet virorum septuaginta millia, arma fabricaret, magnos adparatus faceret.

117. Tandem ex Urbe mittuntur *Consules contra Gladiatores*, cum duabus legionibus; a quorum altero *Crixus* ad Garganum montem cum triginta millibus prælio superatus cecidit, vix tertia exercitus sui parte superstite. *Spartaco*, per Apenninum ad Alpes & inde porro in Galliam properanti, alter consul prævento præclusit iter, tergis hærente altero. Sed ille utrumque in vicem adgressus, non sine clade repulit: quibus trepide fugientibus, victor *Spartacus*, *mactatis trecentis* Romani nominis *captivis*, *parentavit Crixi manibus*; & auctus ad

ριάσι πεζῶν ἐς Ῥώμην ἠπείγετο, τὰ ἄχρηστα τῶν σκευῶν κατακαύσας, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀνελὼν, καὶ ἐπισφάξας τὰ ὑποζύγια, ἵνα κοῦφος εἴη· αὐτομόλων τε πολλῶν αὐτῷ προσιόντων οὐδένα προσίετο. καὶ τῶν ὑπάτων αὐτὸν αὖθις περὶ τὴν Πικηνίτιδα γῆν ὑποστάντων, μέγας ἀγὼν ἕτερος ὅδε γίγνεται, καὶ μεγάλη καὶ τότε ἧσσα Ῥωμαίων. ὁ δὲ τῆς μὲν ἐς Ῥώμην ὁδοῦ μετέγνω, ὡς οὔπω γεγονὼς ἀξιόμαχος, οὐδὲ τὸν στρατὸν ὅλον ἔχων στρατιωτικῶς ὡπλισμένον· (οὐ γάρ τις αὐτοῖς συνεστράτευε πόλις, ἀλλὰ θεράποντες ἦσαν καὶ αὐτόμολοι καὶ σύγκλυδες.) τὰ δ᾽ ὄρη τὰ περὶ Θουρίους καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν κατέλαβε, καὶ χρυσὸν μὲν ἢ ἄργυρον τοὺς ἐμπόρους ἐσφέρειν ἐκώλυε, καὶ κεκτῆσθαι τοὺς ἑαυτοῦ· μόνον δὲ σίδηρον καὶ χαλκὸν ὠνοῦντο πολλοῦ, καὶ τοὺς ἐσφέροντας οὐκ ἠδίκουν. ὅθεν ἀθρόας ὕλης εὐπορήσαντες, εὖ παρεσκευάσαντο, καὶ θαμινὰ ἐπὶ λεηλασίας ἐξῄεσαν. Ῥωμαίοις τε πάλιν συνενεχθέντες ἐς χεῖρας, ἐκράτουν καὶ τότε, καὶ λείας πολλῆς γέμοντες ἐπανῄεσαν. *A. U. 682.*

Lin. 17. μυριάσι Ῥωμαίων πεζῶν importune Edd. & Cand. Ibid. ὑπήγετο Edd. ex Reg. A. Verbum plane abest a Reg. B.

CXX millibus peditum *Romam petebat*, combustis impedimentis superfluis, captivis ad unum interfectis, jumentis quoque jugulatis, quo fieret expeditior. Transfugam vero, quum multi adjungere ei se cuperent, admittebat neminem. Jamque *Consules* rursus eum in Piceno adgressi, *magno* iterum *prælio victi* sunt. Mutavit tamen sententiam *Spartacus* Urbem petendi, quod nondum confideret viribus, nec satis militariter instructum haberet exercitum: nulla enim eum juvabat civitas, sed fugitivi tantum erant & convenæ. Ergo montes circa *Thurium* insedit: ipsoque oppido capto, edixit, ne quis negotiator aurum argentumve importaret, neve cui suorum hæc habere liceret. Solum ferrum & æs emebant care, & abstinebant mercatoribus injuriam. Unde multa comparata materia, bene se armis instruxerunt, vacantes interim prædationibus continuis. Cum Romanis etiam denuo congressi, tunc quoque victores magnam prædam retulerunt.

A. U. 683. CXVIII. Τριέτης τε ἦν ἤδη καὶ φοβερὸς αὐτοῖς ὁ πόλεμος, γελώμενος ἐν ἀρχῇ καὶ καταφρονούμενος, ὡς μονομάχων. προτεθείσης τε στρατηγῶν ἄλλων χειροτονίας ὄκνος ἐπεῖχεν ἅπαντας, καὶ παρήγγελλεν οὐδείς· μέχρι Λικίνιος Κράσσος, γένει καὶ πλούτῳ Ῥωμαίων διαφανὴς, ἀνεδέξατο στρατηγήσειν, καὶ τέλεσιν ἓξ ἄλλο ἤλαυνεν ἐπὶ τὸν Σπάρτακον. ἀφικόμενος δὲ, καὶ τὰ τῶν ὑπάτων δύο προσέλαβε. καὶ τῶνδε μὲν αὐτίκα διακληρώσας, ὡς πολλάκις ἡττημένων, ἐπὶ θανάτῳ μέρος δέκατον, διέφθειρεν. οἱ δ᾽ οὐχ οὕτω νομίζουσιν, ἀλλὰ παντὶ τῷ στρατῷ συμβαλόντα καὶ τόνδε, καὶ ἡττημένον, πάντων διακληρῶσαι τὸ δέκατον, καὶ ἀνελεῖν ἐς τετρακισχιλίους, οὐδὲν διὰ τὸ πλῆθος ἐνδοιάσαντα. ὁποτέρως δ᾽ ἔπραξε, φοβερώτερος αὐτοῖς τῆς τῶν πολεμίων ἥττης φανεὶς, αὐτίκα μυρίων Σπαρτακείων ἐφ᾽ ἑαυτῶν που στρατοπεδευόντων ἐκράτει· καὶ δύο αὐτῶν μέρη κατακανὼν, ἐπ᾽ αὐτὸν ἤλαυνε τὸν Σπάρτακον σὺν κατα-

*Lin.*39. Λικίννιος *Aug. Reg. B. ut ſæpe alias. L.*50*ſq.* κατανῶν *mend. Aug. & κἀ a recent. manu ſuperſcr. Repoſui formam Noſtro uſitatam. L.* 51 *ſq.* Σπάρτακον συγκαταφρονήσας *Edd.*

118. Jam *tertius annus* agebatur hujus *belli Spartacii*, a contemtis propter auctorum vilitatem initiis formidabilem in molem aucti. Tantuſque metus occupaverat omnes, ut indictis prætoriis comitiis nemo candidatus prodiret; donec *Licinius Craſſus*, genere divitiiſque nobilis, Præturam ſuſcipere auſus, cum aliis ſex legionibus *contra Spartacum profectus* eſt. Quibus *duas* illas *conſulares legiones*, *decimatas* prius ob tot ignominioſas clades, *adjunxit*. Sunt autem qui tradant, productis primum in aciem omnibus legionibus, quum male pugnaſſent, tum demum decimaſſe univerſas, nihil deterritum multitudine, quod ſic deperirent ad IV hominum millia. Utrovis modo res acta eſt; poſtquam effecit, ut magis ipſe imperator, quam hoſtis, timeretur; confeſtim decem millia ex *Spartaci* copiis ſeorſim alicubi caſtra metata adgreſſus, tantam edidit ſtragem, ut vix tertia pars fuga evaderet. Hinc mox ipſum *Spartacum* con-

φρονήσει. νικήσας δὲ καὶ τόνδε λαμπρῶς, ἐδίωκε φεύγοντα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὡς διαπλευσόμενον ἐς Σικελίαν· καὶ καταλαβὼν, ἀπετάφρευε καὶ ἀπετείχιζε καὶ ἀπεσταύρου. A. U. 683.

CXIX. Βιαζομένου δ' ἐς τὴν Σαυνῖτιδα τοῦ Σπαρτάκου διαδραμεῖν, ἔκτεινεν ὁ Κράσσος ἐς ἑξακισχιλίους ἄλλους περὶ ἕω, καὶ περὶ δείλην ἐς τοσούσδε ἑτέρους, τριῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ μόνων ἀποθανόντων, καὶ ἑπτὰ τρωθέντων. τοσήδε ἦν αὐτίκα διὰ τὴν κόλασιν ἐς τὸ τῆς νίκης θάρσος μεταβολή. Σπάρτακος δὲ ἱππέας ποθὲν αὐτῷ προσιόντας περιμένων, οὐκέτι μὲν ἐς μάχην ᾔει τῷ στρατῷ παντὶ, πολλὰ δ' ἠνώχλει τοῖς περικαθημένοις ἀνὰ μέρος. ἄφνω τε καὶ συνεχῶς αὐτοῖς ἐπιπίπτων, φακέλλους τε ξύλων ἐς τὴν τάφρον ἐμβάλλων κατέκαιε, καὶ τὸν πόνον αὐτοῖς δύσεργον ἐποίει. αἰχμάλωτόν τε Ῥωμαῖον ἐκρέμασεν ἐν τῷ μεταιχμίῳ, δεικνὺς τοῖς ἰδίοις τὴν ὄψιν ὧν πείσονται μὴ κρατοῦντες. Οἱ δ' ἐν ἄστει Ῥωμαῖοι, τῆς πολιορκίας πυνθανόμενοι, καὶ ἀδοξοῦντες

Lin. 53. θάλατταν *Edd. Expressi Aug. & Reg. B.* *L.* 56. *rursus* Σαμνιτ. *Edd. invit. MSS.* *L.* 59. Ῥωμαίου *Edd. ex Reg. B. & Reg. A. ex emend.* *L.* 61. θράσος *Edd. prætuli Aug.* *L.* 64. ἀναμέρος *Aug.* *L.* 67. Ῥωμαίων ἐκρεμ. *Edd. prætuli Aug.*

temtim adortus *Craſſus*, *vicit egregie*; & ad mare fugientem, in Siciliamque trajecturum, perſecutus eſt; deprehenſumque, foſſa ac vallo firmiſſimi operis cingere inſtituit.

119. Conantem dein erumpere, ut Samnium peteret, *Craſſus* repreſſit, cæſis mane ſex millibus, parique numero ſub veſperam, tribus tantum viris e ſuis amiſſis, ſeptem ſauciis: tanti momenti ad victoriam apud milites fuit recens animadverſionis memoria. At *Spartacus*, exſpectans equitatum alicunde ſibi advenientem, non amplius totis viribus ad certamen deſcendebat, ſed obſeſſores nunc hac parte, nunc illa, vexabat repentinis eruptionibus; & faſces in foſſam congerendo, vallumque ſuccendendo, laborem hoſtibus difficilem faciebat. Medioque ſpatio, quo ab hoſte dirimebatur, unum e captivis Romanis e cruce ſuſpendit, oſtendens ſuis quid paſſuri eſſent, ni viciſſent. Cujus obſidionis fama in Urbem perlata; populus, turpe ſibi ratus, ſi di-

A. U. 683. εἰ χρόνιος αὐτοῖς ἔσται πόλεμος μονομάχων, προσκατέλεγον ἐπὶ τὴν στρατείαν Πομπήϊον, ἄρτι ἀφικόμενον ἐξ Ἰβηρίας, πιστεύοντες ἤδη δυσχερὲς εἶναι καὶ μέγα τὸ Σπαρτάκειον ἔργον.

CXX. Διὰ δὲ τὴν χειροτονίαν τήνδε, καὶ Κράσσος (ἵνα μὴ τὸ κλέος τοῦ πολέμου γένοιτο Πομπηΐου) πάντα τρόπον ἐπειγόμενος, ἐπεχείρει τῷ Σπαρτάκῳ· καὶ ὁ Σπάρτακος, τὸν Πομπήϊον προλαβεῖν ἀξιῶν, ἐς συνθήκας τὸν Κράσσον προὐκαλεῖτο. ὑπερορώμενος δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ, διακινδυνεύειν τε ἔγνω· καὶ, παρόντων οἱ τῶν ἱππέων ἤδη, ὥσατο παντὶ τῷ στρατῷ διὰ τοῦ περιτειχίσματος, καὶ ἔφυγεν ἐπὶ Βρεντέσιον, Κράσσου διώκοντος. ὡς δὲ καὶ Λεύκολλον ἔμαθεν ὁ Σπάρτακος ἐς τὸ Βρεντέσιον, ἀπὸ τῆς ἐπὶ Μιθριδάτῃ νίκης ἐπανιόντα, εἶναι, πάντων ἀπογνοὺς, ἐς χεῖρας ᾔει τῷ Κράσσῳ μετὰ πολλοῦ καὶ τότε πλήθους. Γενομένης δὲ τῆς μάχης μακρᾶς τε καὶ καρτερᾶς, ὡς ἐν ἀπογνώσει τοσῶνδε μυριάδων, τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὁ Σπάρτακος δορατίῳ, καὶ συγκάμψας ἐς τὸ

Lin. 77. προσλαβεῖν *Edd.* *L.* 87. συγκάψας *edit.* 1. *cum quatuor nostris MSS. quod in id mutavi, e quo corruptum videtur.* συγκύψας *edit.* 2. 3. *ex emend. H. Steph.*

utius traheretur *bellum cum gladiatoribus*, jamque plane neque parvam rem neque facilem exiſtimans devincere *Spartacum*, *Craſſo* ad id bellum conficiendum *collegam Pompejum*, qui modo ex Hiſpania advenerat, adlegit.

120. At *Craſſus*, ne hoc pacto confecti belli penes *Pompejum* gloria foret, modis omnibus hoc agebat, ut ſine mora cum Spartaco decerneret. Et *Spartacus* ipſe, non exſpectandum Pompejum cenſens, Craſſum invitabat ad fœdus. Sed ab eo cum contemtu rejectus, ſtatuit ſubire pugnæ aleam; jamque auctus equitatu, perruptis munitionibus, cum omnibus copiis Brunduſium profugit, *Craſſo* perſequente. Poſtquam autem cognovit, Lucullum, a victoria Mithridatica reverſum, Brunduſii adpuliſſe; deſperans rebus ſuis, copias etiam tum ſatis numeroſas produxit in aciem. Quumque acerrimus conflictus eſſet cum deſperatorum tot millibus, *Spartacus* tragula femur *ſaucius* in genu

γόνυ, καὶ προβαλὼν τὴν ἀσπίδα, πρὸς τοὺς ἐπιόντας ἀπεμάχετο· μέχρι καὶ αὐτὸς καὶ πολὺ πλῆθος ἀμφ' αὐτὸν κυκλωθέντες ἔπεσον. ὅ τε λοιπὸς αὐτοῦ στρατὸς ἀκόσμως ἤδη κατεκόπτοντο κατὰ πλῆθος· ὡς φόνον γενέσθαι, τῶν μὲν οὐδ' εὐαρίθμητον, Ῥωμαίων δὲ ἐς χιλίους ἄνδρας, καὶ τὸν Σπαρτάκου νέκυν οὐχ εὑρεθῆναι. Πολὺ δ' ἔτι πλῆθος ἦν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐκ τῆς μάχης διαφυγόν· ἐφ' οὓς ὁ Κράσσος ἀνέβαινεν. οἱ δὲ, διελόντες ἑαυτοὺς ἐς τέσσαρα μέρη, ἀπεμάχοντο, μέχρι πάντες ἀπώλοντο, πλὴν ἑξακισχιλίων, οἳ ληφθέντες ἐκρεμάσθησαν ἀνὰ ὅλην τὴν ἐς Ῥώμην ἀπὸ Καπύης ὁδόν. A. U. 683.

CXXI. Καὶ τάδε Κράσσος ἓξ μησὶν ἐργασάμενος, ἀμφήριστος ἐκ τοῦδε αὐτίκα μάλιστα τῇ δόξῃ τῇ Πομπηίου γίγνεται· καὶ τὸν στρατὸν οὐ μεθίει, διότι μηδὲ Πομπήιος. ἐς δὲ ὑπατείαν ἄμφω παρήγγελον· ὁ μὲν, ἐστρατηγηκὼς, κατὰ τὸν νόμον Σύλλα· ὁ δὲ Πομπήιος, οὔτε στρατηγήσας, οὔτε ταμιεύσας, ἔτος τε ἔχων τέταρ-

Lin. 88. προλαβὼν *Aug. mend.* *L.* 94. πολὺ δέ τι *Edd. Melius Aug.* *L.* 96. τεσσαράκοντα μέρη *Edd. Cand. Prætuli Aug.* *L.* 1. αὐτίκα μάλα *Aug. Ven.* *Ibid.* δόξῃ τοῦ Πομπ. *Aug.* *L.* 3. παρήγγελλον *edit.* 2. 3. *invit. MSS.* *L.* 5. οὔτε μιεύσας *edit.* 3. *oper. err.*

subsedit, objectoque clypeo rejiciebat impetum hostium; donec cum multis suorum circumventus *cecidit*. Tum vero ceterorum, nullo amplius ordine pugnantium, fit tanta strages, ut iniri non posset cæsorum numerus. Ex Romano exercitu mille ferme desiderati sunt. *Spartaci cadaver* non potuit reperiri. Ex illo prælio multi diffugerunt in montes. Quos quum in ipsis montibus persequeretur *Crassus*; illi in quatuor catervas divisi repugnabant, donec omnes deleti sunt, exceptis sex millibus; qui, in potestatem vivi redacti, per totam viam, qua in Urbem itur a Capua, e crucibus suspensi sunt.

121. His rebus intra sex menses a Crasso confectis, orta protinus hinc maxime est *inter Pompejum Crassumque* de gloria contentio. Retinuitque *Crassus* exercitum, quoniam & ille. Et consulatum petebant ambo: hic, prætorius, juxta legem Corneliam; *Pompejus* vero, nec prætorius, nec quæstorius, annum agens

A. U. 684. τον ἐπὶ τοῖς τριάκοντα. τοῖς δὲ δημάρχοις ὑπέσχητο, πολλὰ τῆς ἀρχῆς ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανάξειν. Αἱρεθέντες δὲ ὕπατοι, οὐδ᾽ ὡς μεθίεσαν τὸν στρατὸν, ἔχοντες ἀγχοῦ τῆς πόλεως· ἑκάτερος πρόφασιν τήνδε ποιούμενος· Πομπήϊος μὲν, ἐς τὸν Ἰβηρικὸν θρίαμβον περιμένειν ἐπανιόντα Μέτελλον· ὁ δὲ Κράσσος, ὡς Πομπήϊον δέον προδιαλῦσαι. Καὶ ὁ δῆμος, ἑτέραν ἀρχὴν στάσεως ὁρῶν, καὶ φοβούμενος δύο στρατοὺς περικαθημένους, ἐδέοντο τῶν ὑπάτων, ἐν ἀγορᾷ προκαθημένων, συναλλαγῆναι πρὸς ἀλλήλους. καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἑκάτερος ἀπεκρούετο. ὡς δὲ καὶ θεόληπτοί τινες προὔλεγον πολλὰ καὶ δεινὰ, εἰ μὴ συναλλαγεῖεν οἱ ὕπατοι, ὁ δῆμος αὖθις αὐτοὺς μετ᾽ οἰμωγῆς παρεκάλει, πάνυ ταπεινῶς, ἔτι τῶν Σύλλα καὶ Μαρίου κακῶν ἀναφέροντες. Καὶ ὁ Κράσσος, πρότερος ἐνδοὺς, ἀπὸ τοῦ θρόνου κατέβαινε, καὶ ἐς τὸν Πομπήϊον ἐχώρει, τὴν χεῖρα προτείνων ἐπὶ διαλλαγαῖς· ὁ δ᾽ ὑπανίστατο, καὶ προσέτρεχε. καὶ δεξιωσαμένων ἀλλήλους, εὐφημίαι

Lin. 6. ὑπέσχετο *Edd. prætuli Aug.* *L.* 8. ἔχον τὲ (*sic*) *Reg. B.* *L.* 12. ἑτέραν *carent Edd. Dederunt Aug. Ven.* *L.* 16 *sq.* συναλλαγοῖεν *edit.* 1. *L.* 18. ταπεινὸς *Edd. Rectius Aug.*

quartum ſupra trigeſimum; qui ſimul tribunis plebis pollicebatur, multum de priſtina poteſtate ſe eis eſſe reſtituturum. Quin & *deſignati* jam *Conſules*, non dimittebant exercitus, prope Urbem ſedentes; ambo cauſas adferentes has: *Pompejus* ajebat, exſpectare ſe ad triumphum Hiſpanienſem reditum Metelli: *Craſſus* cauſabatur, debere Pompejum prius copias dimittere. Tum populus, rem ad novas ſeditiones tendere videns, ſibique timens a duobus circumſidentibus exercitibus, Conſules in foro, loco ſuperiori ſedentes, obſecravit, ut in mutuam gratiam redirent. Eas preces primum uterque repulit. Deinde quum nonnulli etiam divino furore correpti dira multa prædicerent, ni conciliarentur conſules; populus rurſum, gemebundus & ſupplex, eaſdem preces renovavit, non immemor malorum quæ Syllæ Mariique contentiones invexerant. Tum *Craſſus*, prior a pervicacia diſcedens, de ſella deſcendit, *collegæ dextram in concordiæ fidem porrigens*; qui & ipſe adſurgens, properavit ei obviam.

τε ἦσαν ἐς αὐτοὺς ποικίλαι· καὶ οὐ πρὶν ὁ δῆμος ἀπέστη A. U.
τῆς ἐκκλησίας, ἢ προγράψαι τοὺς ὑπάτους τὰς ἀφέσεις τῶν στρατοπέδων. 684.
Οὕτω μὲν δὴ, δόξασα καὶ ἥδε μεγάλη στάσις ἔσεσθαι, κατελύετο εὐσταθῶς· καὶ ἔτος ἦν τῷδε τῷ μέρει τῶν ἐμφυλίων ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα μάλιστ᾽ ἀπὸ τῆς ἀναιρέσεως Τιβερίου Γράκχου.

Moxque conjunctas dextras ſecutæ ſunt adclamationes fauſta quævis comprecantium: nec prius e concione digreſſus eſt populus, quam conſules miſſionem amborum exercituum edixiſſent. Atque ita metu hoc graviſſimæ novæ diſſenſionis, ſatis ſtabili ratione, liberata eſt Reſpublica, anno circiter ſexageſimo ab obitu Tiberii Gracchi, qui civilibus contentionibus initium dederat.

ΑΠΠΙΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΡΩΜΑΪΚΩΝ
ΕΜΦΥΛΙΩΝ Β΄.

Μετὰ δὲ τὴν Σύλλα μοναρχίαν, καὶ ὅσα ἐπ᾽ αὐτῇ Σερτώριός τε καὶ Περπέννας περὶ Ἰβηρίαν ἔδρασαν, ἕτερα ἐμφύλια Ῥωμαίοις τοιάδε ἐγίγνετο· μέχρι Γάϊος Καῖσαρ καὶ Πομπήϊος Μάγνος ἀλλήλοις ἐπολέμησαν, καὶ Πομπήϊον μὲν καθεῖλεν ὁ Καῖσαρ, Καίσαρα δ᾽ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τινὲς, ὡς βασιλιζόμενον, κατέκανον. Ταῦτα δὲ ὅπως ἐγένετο, καὶ ὅπως ἀνῃρέθησαν ὅ τε Πομπήϊος καὶ ὁ Γάϊος, ἡ δευτέρα τῶν Ἐμφυλίων ἥδε δηλοῖ. Ὁ μὲν δὴ Πομπήϊος, ἄρτι τὴν θάλασσαν καθήρας ἀπὸ τῶν λῃστηρίων τότε μάλιστα πανταχοῦ πλεονασάντων,

Lin. 4. Μάγνος *caret Aug. nescio an rectius.* *L.* 9. καθάρας *repositum voluit Musgrav.*

APPIANI
ALEXANDRINI
ROMANARUM HISTORIARUM
DE BELLIS CIVILIBUS
LIBER SECUNDUS.

SYLLÆ dominationem, quæque post eam Sertorii Perpennæque ductu in Hispania gesta sunt, similes alii civiles motus sunt secuti: qui in *bellum* tandem apertum *inter C. Cæsarem & Pompejum Magnum* eruperunt: quo confecto, Pompejum Cæsar sustulit; Cæsar, quod pro rege se gereret, in ipso senatu est trucidatus. Quæ res qua ratione gestæ sint, quove modo Pompejus primum, dein Cæsar, fuerit sublatus, *secundo* hoc *Civilium Bellorum Libro* exponam. *Pompejus*, perpurgato mari a piratis, quorum numquam antea tantus numerus ubique omnia infestaverat, de-

Μιθριδάτην ἐπὶ τοῖς λῃςαῖς καθῃρήκει, Πόντου βασιλέα· καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα ἔθνη προσέλαβεν ἀμφὶ τὴν ἕω, διετάσσετο. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἦν ἔτι νέος, δεινὸς εἰπεῖν τε καὶ πρᾶξαι, τολμῆσαί τε ἐς πάντα, καὶ ἐλπίσαι περὶ ἁπάντων, ἐς δὲ δὴ φιλοτιμίαν ἀφειδὴς ὑπὲρ δύναμιν· ὡς ἀγορανομῶν ἔτι καὶ στρατηγῶν εἶναι κατάχρεως, καὶ τῷ πλήθει δαιμονίως ὑπεραρέσκειν, τῶν δήμων αἰεὶ τοὺς δαψιλεῖς ἐπαινούντων. A. U. 690.

II. Γάϊος δὲ Κατιλίνας, μεγέθει τε δόξης καὶ γένους λαμπρότητι περιώνυμος, ἔμπληκτος ἀνὴρ, δόξας ποτὲ καὶ υἱὸν ἀνελεῖν δι' Αὐρηλίας Ορεστίλλης ἔρωτα, οὐχ ὑφισταμένης τῆς Ορεστίλλης παῖδα ἔχοντι γήμασθαι, Σύλλα φίλος τε καὶ στασιώτης καὶ ζηλωτὴς μάλιστα γεγονώς· ἐκ δὲ φιλοτιμίας καὶ ὅδε ἐς πενίαν ὑπενηνεγμένος, καὶ θεραπευόμενος ἔτι πρὸς δυνατῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· ἐς ὑπατείαν παρήγγελεν, ὡς τῇδε παροδεύσων ἐς

Lin. 21 & 22. Ορεστιάλης *Aug.* Ορεστιάλλης *Reg. B.* *L.* 22. ἔχοντα *Edd. Aug.* ἔχοντι *dedit Reg. B. a pr. manu.* *L.* 26. παρήγγελλεν *Edd. prætuli Aug.*

bellatoque poſt piratas Mithridate Ponti rege, regnum jam Mithridatis, & alias in oriente gentes devictas, in eam formam quam ipſi viſum eſt, redigebat. Quo tempore *Cæſar* adoleſcens erat, facultate dicendi vigoreque ad res gerendas juxta pollens, audens omnia, nihil non ſpe præcipiens, magnificentia largitionibuſque ſupra vires effuſus: quippe qui etiam tum ædilis & prætor, ingens æs alienum contraxerat, & mirum in modum placebat multitudini, quæ maxime ſemper mirari profuſiſſimum quemque ſolet.

2. Per idem tempus *Catilina* celebrabatur, loco natus honeſtiſſimo, ſed parum ſanæ mentis homo, & infamis ſuſpicione parricidii; quippe qui, amore captus *Aureliæ Oreſtillæ*, filium ſuum credebatur ſuſtuliſſe, quod illa gravaretur niſi orbo nubere: ceterum amicus olim Syllæ, factioniſque illius ſtudioſiſſimus. Qui poſtquam profuſionibus ambitioſis ad pauperiem redactus eſt, nihilominus gratioſus apud potentiores cum viros tum fœminas, inter ceteros candidatos conſulatum petiit, viam ſibi inde muniturus ad tyran-

A. U. 691. τυραννίδα. πάνυ δ' ἐλπίσας αἱρεθήσεσθαι, διὰ τὴν ὑποψίαν τήνδε ἀπεκρούσθη. καὶ Κικέρων μὲν ἦρχεν ἀντ' αὐτοῦ· ἀνὴρ ἥδιστος εἰπεῖν τε καὶ ῥητορεῦσαι. Κατιλίνας δ' αὐτὸν ἐς ὕβριν τῶν ἑλομένων ἐπέσκωπτεν, ἐς μὲν ἀγνωσίαν γένους, καινὸν ὀνομάζων· (καλοῦσι δ' οὕτω τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων, γνωρίμους·) ἐς δὲ ξενίαν τῆς πόλεως, Ἰγκουϊλῖνον, ᾧ ῥήματι καλοῦσιν τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις. Αὐτὸς δὲ πολιτείαν μὲν ὅλως ἔτι ἀπεστρέφετο ἐκ τοῦδε, ὡς οὐδὲν ἐς μοναρχίαν ταχὺ καὶ μέγα φέρουσαν, ἀλλ' ἔριδος καὶ φθόνου μεστήν. χρήματα δὲ ἀγείρων πολλὰ παρὰ πολλῶν γυναικῶν, αἳ τοὺς ἄνδρας ἤλπιζον ἐν τῇ ἐπαναστάσει διαφθερεῖν, συνώμνυτό τισιν ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων· συνῆγε δὲ καὶ δημότας, καὶ ξένους, καὶ θεράποντας. καὶ πάντων ἡγεμόνες ἦσαν αὐτῷ Κορνήλιος Λέντλος καὶ Κέθηγος, οἳ τότε τῆς πόλεως ἐστρατήγουν.

Lin. 27. πάγχυ *Aug. Reg. B.* *L.* 33. Ἰγκουλῖνον *Aug. Reg. B.* *L.* 35. οὐδὲ ἐς *Reg. B.*

nidem. Sed maximam licet ſpem concepiſſet obtinendi eam dignitatem; tamen propter hanc ipſam ſuſpicionem, quod adfectare non ferendam in libera civitate potentiam videretur, repulſam paſſus eſt; & loco ejus *Conſul* creatus *Cicero*, vir ea ætate facundiæ eloquentiæque laude clariſſimus. Quem Catilina, cavillans ſuffragia populi, *Novum hominem* vocitabat: (ſic enim vocare ſolent eos, qui non majorum gloria, ſed per ſe ipſi, inclaruerunt:) & quia in Urbe natus non erat, *Inquilinum* adpellabat; quo nomine vocantur qui alienas ædes incolunt. Ipſe vero *Catilina* abhinc prorſus abſtinuit a republica; ratus, multum contentionis & invidiæ habere reipublicæ tractationem, neque tamen multum conferre ei qui tyrannidem quantocius occupare cupiat. Sed pecuniæ magna vi corrogata a multis ex eo genere muliercularum, quæ, maritos pertæſæ, ſperabant orto tumultu e medio eos tollere poſſe, cum ſenatoribus nonnullis equitibuſque Romanis *conjurationem fecit*; conciliatis etiam plebejis, ſervisque, & peregrinis hominibus: ſed præcipua *Cornelii Lentuli* & *Cethegi* opera uſus eſt, qui tum

ἐστρατήγουν. ἀνά τε τὴν Ἰταλίαν περιέπεμπεν ἐς τῶν Συλλείων τοὺς τὰ κέρδη τῆς τότε βίας ἀναλωκότας, καὶ ὀρεγομένους ἔργων ὁμοίων, ἐς μὲν Φαισούλας τῆς Τυῤῥηνίας Γάϊον Μάλλιον, ἐς δὲ τὴν Πικηνῖτιδα καὶ τὴν Απουλίαν ἑτέρους· οἳ στρατὸν αὐτῷ συνέλεγον ἀφανῶς. A. U. 691.

III. Καὶ τάδε πάντα, ἔτι ἀγνοούμενα, Φουλβία γύναιον οὐκ ἀφανὲς ἐμήνυε τῷ Κικέρωνι· ἧς ἐρῶν Κόϊντος Κούριος, ἀνὴρ δι' ὀνείδη πολλὰ τῆς βουλῆς ἀπεωσμένος, καὶ τῆσδε τῆς Κατιλίνα συνθήκης ἠξιωμένος, κούφως μάλα καὶ φιλοτίμως ἐξέφερεν, οἷα πρὸς ἐρωμένην, ὡς αὐτίκα δυναστεύσων. ἤδη δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ γιγνομένων λόγος ἐφοίτα. καὶ ὁ Κικέρων τήν τε πόλιν ἐκ διαστημάτων φρουραῖς διελάμβανε, καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἐξέπεμπε πολλοὺς ἐς πάντα τὰ ὕποπτα, τοῖς γιγνομένοις ἐφεδρεύειν. Κατιλίνας δὲ, οὐδενὸς μέν πω θαῤῥοῦντος αὐτοῦ λαβέσθαι, διὰ τὴν ἔτι τοῦ ἀκριβοῦς ἀγνωσίαν,

Lin. 43. ἐς ἐκ τῶν Συλλ. *Edd. ex Reg. A.* ἐκ τῶν Συλλ. *& caret* ἐς *Aug. Cand. Prætuli Reg. B.* *L.* 45. μὲν *ad* Φαισ. *adjeci ex Aug.* *Ibid. & l.* 61. *& l.* 69. Φαισούλας, Φαισάλαις *edit.* 1. *Regii*, *Ven.* Φασσάλας, Φαισάλας, Φασάλαις *Aug.* Fesulas *Cand.* *L.* 46. Manlium *Cand. & sic deinceps.* *L.* 48 *sq.* γύναιον *carent Edd. Vacuum spatium pro ea voce reliquit Reg. B.* *L.* 49. Κόϊντος Σπούριος *Edd. & MSS. nostri. Sed* Q. Curius *Cand.* *L.* 53. δὲ καὶ τῶν περὶ τῶν ἐν Ἰτ. *Aug.*

tum prætores erant urbani. Per Italiam quoque dimisit certos homines, ad sollicitandum eos ex Syllanis militibus, qui bona rapinis olim parta profuderant, & nunc similes motus exoptabant; *C. Manlium* Fæsulas, alios in Picenum, alios in Apuliam; qui copias ei clam contraherent.

3. *Hæc omnia*, quum occulta etiam nunc essent, *indicavit Ciceroni Fulvia*, non ignobilis fœmina; cujus amator *Q. Curius*, unus e conjuratis, ob vitam probrosam senatu motus, temere jactaverat apud amicam, brevi fore ut præpotentem se videat. Jamque rumor etiam de his, quæ per Italiam agebantur, percrebuerat. Itaque *Cicero* per Urbem præsidia disposuit, & non paucos illustres viros ad suspecta quæque loca, qui quid agatur observarent, dimisit. At *Catilina*, quamvis nemo adhuc auderet ei manus injicere, nondum re satis explorata; veritus tamen, ne cum

A. U. 691. δεδιὼς δ' ὅμως, καὶ τὸ χρόνιον ἡγούμενος ὕποπτον, ἐν δὲ τῷ τάχει τὴν ἐλπίδα τιθέμενος, τά τε χρήματα προὔπεμψεν ἐς Φαισούλας, καὶ τοῖς συνωμόταις ἐντειλάμενος κτεῖναι Κικέρωνα, καὶ τὴν πόλιν ἐκ διαστημάτων πολλῶν νυκτὸς ἐμπρῆσαι μιᾶς, ἐξῄει πρὸς Γαΐον Μάλλιον, ὡς αὐτίκα στρατὸν ἄλλον ἀθροίσων, καὶ ἐς τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως ἐπιδραμούμενος. Ὁ μὲν δὴ ῥάβδους τε καὶ πελέκεας, ὥς τις ἀνθύπατος, κούφως μάλα ἀνέσχε πρὸ ἑαυτοῦ, καὶ ἐς τὸν Μάλλιον ἐχώρει στρατολογῶν. Λέντλῳ δὲ καὶ τοῖς συνωμόταις ἔδοξεν, ὅτε Κατιλίναν ἐν Φαισούλαις πυνθάνοιντο γεγενῆσθαι, Λέντλον μὲν αὐτὸν καὶ Κέθηγον ἐφεδρεῦσαι ταῖς Κικέρωνος θύραις περὶ ἕω, μετὰ κεκρυμμένων ξιφιδίων, ἐσδεχθέντας τε διὰ τὴν ἀξίωσιν, καὶ λαλοῦντας ὅ τι δὴ, μηκῦναι τὴν ὁμιλίαν ἐν περιπάτῳ, καὶ κτεῖναι περισπάσαντας ἀπὸ τῶν ἄλλων· Λεύκιον δὲ Βηστίαν, τὸν δήμαρχον, ἐκκλησίαν εὐθὺς ὑπὸ κήρυξι συνάγειν, καὶ κατηγορεῖν τοῦ Κικέρωνος, ὡς ἀεὶ δειλοῦ καὶ πολεμοποιοῦ, καὶ τὴν πόλιν ἐν οὐδενὶ δεινῷ

Lin. 74. Σήστιον *Edd. invitis MSS.* Σηστίαν *Reg. A. Aug.* Σιστίαν *Reg. B.* L. Sextium *Cand. Repoſui verum nomen.* *L.* 76. ἐν οὐδενὶ δεινῶν *Aug.* *L.* 77. Σηστίου *Edd. Aug.* Στησίου *Regii.*

mora ſuſpicio creſceret, & in celeritate ſpem collocans; præmiſſis *Fæſulas* pecuniis, mandavit conjuratis „ *Ciceronem* occiderent, Urbem eadem nocte diverſis locis incenderent:" moxque ad *C. Manlium* profectus eſt, ut, contracta nova hominum perditorum manu, incenſam Urbem invaderet. Illud iter, (tanta homini vanitas levitaſque inerat,) prælatis faſcibus ſecuribuſque fecit, velut proconſul; militem interim, quacumque ibat, colligens. *Lentulus* vero, partitis inter conjuratos operis, conſtituerat „ut, quamprimum cognoviſſent *Catilinam* perveniſſe Fæſulas, ipſe cum *Cethego*, ſicis ſub veſte armati, fores *Ciceronis* ſummo mane peterent; &, propter dignitatem facile admiſſi, neſcio quid cum eo colloquerentur, extractoque in veſtibulo colloquio, confoderent Conſulem, longius a ſuis ſeductum: *L. Beſtia* vero, concione per præcones advocata, accuſaret *Ciceronem*, ut hominem natura timidum & tur-

διαταράττοντος· ἐπὶ δὲ τῇ Βηστίου δημηγορίᾳ, νυκτὸς αὐτίκα τῆς ἐπιούσης, ἑτέρους ἐν δυώδεκα τόποις ἐμπιμπράναι τὴν πόλιν, καὶ διαρπάζειν, καὶ κατακτείνειν τοὺς ἀρίστους. A. U. 691.

IV. Ὧδε μὲν Λέντλῳ καὶ Κεθήγῳ καὶ Στατιλίῳ καὶ Κασσίῳ, τοῖς ἄρχουσι τῆς ἐπαναστάσεως, δέδοκτο· καὶ τὸν καιρὸν ἐπετήρουν. Ἀλλοβρίγων δὲ πρέσβεις, αἰτιώμενοι τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν, ἐς τὴν Λέντλου συνωμοσίαν ἐπήχθησαν, ὡς ἀναστήσοντες ἐπὶ Ῥωμαίους τὴν Γαλατίαν. καὶ Λέντλος μὲν αὐτοῖς συνέπεμπεν ἐς Κατιλίναν Βουλτούρκιον, ἄνδρα Κροτωνιάτην, γράμματα χωρὶς ὀνομάτων γεγραμμένα φέροντα. οἱ δ' Ἀλλόβριγες ἐνδοιάσαντες, ἐκοινώσαντο Φαβίῳ Σάγγᾳ, ὃς ἦν τῶν Ἀλλοβρίγων προστάτης· ὥσπερ ἁπάσαις πόλεσιν ἔστι τις ἐν Ῥώμῃ προστάτης. παρὰ δὲ τοῦ Σάγγα μαθὼν ὁ Κικέρων, συνέλαβεν ἀπιόντας τοὺς Ἀλλόβριγάς τε καὶ Βουλτούρκιον, καὶ ἐς τὴν βουλὴν εὐθὺς ἐπήγαγεν. οἱ δ' ὡμολόγουν ὅσα

Lin. 78. δυόδεκα *Edd. Prætuli Aug. Ibid. ſq.* ἐμπιπρᾶναι *Aug. L.* 82. *pro* καὶ Κασσίῳ *dat* & Sextio *Cand. Ibid.* ἐδέδοκτο *Aug. Ven. L.* 86 *ſq. & l.* 92. Βουρτούκιον *Edd.* Βυρτύκιον, *& dein* (*ut Edd. & Regii*) Βουρτούκιον *Aug.* Vulturcium *recte Cand. L.* 93. εὐθέως *Aug.*

„bulentum, qui civitatem temere turbaſſet: denique ut nocte ſtatim ſequenti, poſtquam *Beſtia* apud populum egiſſet, alii Urbem duodecim locis incenderent, rapiniſque & optimi cujuſque civis cædibus omnia miſcerent."

4. Hæc erant *Lentuli*, *Cethegi*, *Statilii*, *Caſſii*que, ejus conjurationis principum, conſilia, occaſionem ſolam exſpectantium. Interea *legati Allobrogum*, qui magiſtratus ſuos accuſatum venerant, in eamdem conjurationem pellecti ſunt, ut Gallos concitarent contra Rempublicam. Cum iis Lentulus ad *Catilinam* amandavit *Vulturcium* Crotoniatam, non ſine literis, ſed nullo inſcriptis titulo. *Allobroges* autem, ancipites conſilii, rem cum *Fabio Sanga* communicant, ſuæ civitatis Patrono: qui *mos eſt provincialium, ut ſuum quæque civitas Patronum in Urbe habeat.* Hujus *Sangæ* indicio monitus *Cicero*, legatos, dum ab urbe diſcedunt, comprehendendos curavit una cum *Vulturcio*, protinuſque in ſenatum eos introduxit. Et illi,

A. U. 691.

τοῖς ἀμφὶ τὸν Λέντλον συνῄδεσαν· ἀχθέντας τε ἤλεγχον, ὡς ὁ Κορνήλιος Λέντλος εἴποι πολλάκις, εἱμάρθαι, τρεῖς Κορνηλίους γενέσθαι Ῥωμαίων μονάρχους, ὧν ἤδη Κίνναν καὶ Σύλλαν γεγονέναι.

V. Λεχθέντων δὲ τούτων, ἡ μὲν βουλὴ Λέντλον παρέλυσε τῆς ἀρχῆς· ὁ δὲ Κικέρων, ἕκαστον ἐς τὰς οἰκίας τῶν στρατηγῶν διαθεὶς, ἐπανῆλθεν αὐτίκα, καὶ ψῆφον περὶ αὐτῶν ἐδίδου. θόρυβος δ᾽ ἦν ἀμφὶ τὸ βουλευτήριον, ἀγνοουμένου ἔτι τοῦ ἀκριβοῦς, καὶ δέος τῶν συνεγνωκότων. αὐτοῦ δὲ Λέντλου καὶ Κεθήγου θεράποντές τε καὶ ἐξελεύθεροι, χειροτέχνας πολλοὺς προσλαβόντες, κατ᾽ ὀπισθίας ὁδοὺς περιῄεσαν ἐπὶ τὰς τῶν στρατηγῶν οἰκίας, ὡς τοὺς δεσπότας ἐξαρπασόμενοι. ὧν ὁ Κικέρων πυθόμενος, ἐξέδραμεν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ διαθεὶς ἐς τὰ ἐπίκαιρα φύλακας, ἐπανῆλθε, καὶ τὴν γνώμην ἐπετάχυνε. Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἔλεγεν, ὃς ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο ὑπατεύειν. ὧδε γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσειν, πρῶτος ἐσφέρει γνώμην· ὡς αὐτὸς (οἶμαι) πολλὰ τῶν κυρουμένων ἐργασόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε εὐβουλότερόν

Lin. 97. Σύλλαν γενέσθαι *Aug. Ven. Sed* γεγονέναι *ora etiam Aug. ab ead. man.* *L.* 11. ὧδε γὰρ Ῥωμ. *videtur utique legendum.*

fassi quidquid *Lentulo* erant conscii, coram adductum arguebant, sæpe dicere solitum, *in fatis esse, ut tres Cornelii summo imperio Romæ potiantur: ex his duos jam, Cinnam Syllamque, exstitisse.*

5. Quæ cum illi dixissent, senatus Lentulo magistratum ademit; Consul conjuratis per ædes prætorum distributis in custodiam, mox reversus, rogabat de eis sententias. Interea ingens tumultus erat ante curiam, re nondum satis comperta, & consciorum magna trepidatio. *Lentuli* autem & *Cethegi* servi libertique, adsumta magna manu opificum, conati sunt per posticum in prætorum ædes irrumpere, & vi dominos eripere. Quo cognito, *Cicero* procurrit e curia; dispositisque præsidiis, reversus, urgebat sententias. *Silanus*, *consul designatus*, *primus rogatus* est, ex more: qui mos ideo, opinor, obtinet, quod decretorum senatus executio ad proximi anni consules magna ex parte pertinere solet; quo circumspectiora

τε καὶ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου. Ἀξιοῦντι δὲ τῷ Σιλανῷ, τοὺς ἄνδρας ἐσχάτῃ κολάσει μετιέναι, πολλοὶ συνετίθεντο. ἕως, ἐπὶ Νέρωνα τῆς γνώμης περιϊούσης, ὁ Νέρων ἐδικαίου, φυλάττειν αὐτοὺς μέχρι Κατιλίναν ἐξέλωσι πολέμῳ, καὶ τὰ ἀκριβέστατα μάθωσι. A. U. 691.

VI. Γάϊός τε Καῖσαρ, οὐ καθαρεύων μὲν ὑπονοίας μὴ συνεγνωκέναι τοῖς ἀνδράσι, Κικέρωνος δ' οὐ θαῤῥοῦντος καὶ τόνδε, ὑπεραρέσκοντα τῷ δήμῳ, ἐς τὸν ἀγῶνα προβάλλεσθαι, προσετίθει, διαθέσθαι τοὺς ἄνδρας Κικέρωνα τῆς Ἰταλίας ἐν πόλεσιν αἷς ἂν αὐτὸς δοκιμάσῃ, μέχρι, Κατιλίνα καταπολεμηθέντος, ἐς δικαστήριον ὑπαχθῶσι, καὶ μηδὲν ἀνήκεστον ἐς ἄνδρας ἐπιφανεῖς ἢ πρὸ λόγου καὶ δίκης ἐξειργασμένος. Δικαίου δὲ τῆς γνώμης φανείσης καὶ δεχθείσης, ἀκρατῶς οἱ πολλοὶ μετετίθεντο· μέχρι Κάτων, ἤδη σαφῶς ἀνακαλύπτων τὴν ἐς τὸν Καίσαρα

Lin. 16. *προϊούσης Edd. ex Reg. B. Prætuli Aug. περιιούσης Reg. A. L.* 21 *ſq. προβαλέσθαι Edd. προβαλλέσθαι* (*ſic*) *Aug. Reg. B. Expreſſi Reg. A. L.* 26. *ἐξειργασμένης Edd. ex Reg. B. Rectius Aug. cum Reg. A.*

cautioraque par eſt eſſe eorum de re quaque conſilia. *Silanus* igitur cenſuit, *extremam pœnam de conjuratis ſumendam:* eique multi alii adſentiebantur; donec *Nero* ſuo loco pro ſententia dixit, *ſervandos tantiſper in cuſtodia, dum Catilina debellatus eſſet, et totum negotium exquiſite pernoſceretur.*

6. Idem & *C. Cæſari* viſum; qui, ſuſpectus quidem nonnihil, tamquam & ipſe conſiliorum talium particeps aut certe non ignarus fuerit, tamen a *Cicerone* non fuerat nominatus, quippe qui non auderet hominem apud plebem gratioſiſſimum in periculum adducere. Addidit autem *Cæſar* ad ſententiam, *diſtribuendos reos per municipia Italiæ, Ciceronis arbitrio, et, poſtquam debellatus eſſet Catilina, ſiſtendos in judicium; nec indicta cauſa durius conſulendum in homines nobiles.* Quæ ſententia quum æqua videretur, probareturque plurimis; plerique etiam ex eis, qui aliter cenſuerant, nunc præ timiditate, mutata priori ſententia, in hanc partem tranſibant. Sed ad extremum *Cato*, manifeſte jam in ſuſpicionem vocans Cæ-

M 3

A. U. 691. ὑποψίαν, καὶ ὁ Κικέρων, δεδιὼς ἀμφὶ τῇ νυκτὶ προσιούσῃ, μὴ τὸ συνεγνωκὸς τοῖς ἀνδράσι πλῆθος αἰωρούμενον ἔτι κατ' ἀγορὰν, καὶ δεδιὸς περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ ἐκείνων, ἐργάσηταί τι ἄτοπον, ἔπεισαν, ὡς αὐτοφώρων ἄνευ κρίσεως καταγνῶναι. Καὶ εὐθὺς ἐκ τῶν οἰκιῶν, ἔτι τῆς βουλῆς συνεστώσης, ἕκαστον αὐτῶν ὁ Κικέρων ἐς τὸ δεσμωτήριον μεταγαγὼν, τοῦ πλήθους ἀγνοοῦντος, ἐπεῖδεν ἀποθνήσκοντας· καὶ τοῖς ἐν ἀγορᾷ παροδεύων ἐσήμηνεν, ὅτι τεθνᾶσιν. οἱ δὲ διελύοντο, πεφρικότες τε, καὶ περὶ σφῶν ἀγαπῶντες ὡς διαλαθόντες. Οὕτω μὲν ἡ πόλις ἀνέπνευσεν ἀπὸ τοῦ δέους, πολλοῦ σφίσιν ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπιστάντος.

692. VII. Κατιλίναν δὲ ἐς δισμυρίους τε ἀγείραντα, καὶ τούτων τεταρτημόριον ὁπλίσαντα ἤδη, καὶ ἐς Γαλατίαν ἐπὶ ἄλλην παρασκευὴν ἀπιόντα, Ἀντώνιος, ὁ ἕτερος ὕπατος, ὑπὲρ Ἄλπεις καταλαβὼν, οὐ δυσχερῶς ἐκράτησεν ἀνδρὸς ἐμπλήκτως ἀλλόκοτον ἔργον ἐπὶ νοῦν λαβόντος τε, καὶ ἐς πεῖραν ἔτι ἐμπληκτότερον ἀπαρασκεύως

Lin. 29 *sq.* 'προσιοῦσι *edit.* 1. *L.* 31. καὶ δεδιὼς *Edd. Recte Aug.* *L.* 44. *Videndum, an verum sit* ὑπὲρ Ἄλπεις. ſub ipſis Alpium radicibus *Cand.*

ſarem, atque *Cicero*, timens noctem futuram, ne multitudo conjurationis conſcia, quæ tum in foro incerta conſilii verſabatur, & ſibi quoque metuebat, auderet aliquid nefarium, *perſuaſerunt* tandem, *ut tamquam in facinore deprehenſi indicta cauſa damnarentur.* Ac mox, priuſquam ſenatus dimitteretur, ſingulos eorum *Cicero* e domibus in carcerem deductos, ignorante plebe; in conſpectu ſuo juſſit necari: deinde in forum progreſſus, *vixiſſe eos*, ſignificavit. Ita hi, qui ſibi metuerant, diſperſi ſunt, contentus quiſque evaſiſſe latuiſſeque. Atque ſic civitas a gravi metu, qui eo die illi incubuerat, reſpiravit.

7. Jam *Catilina* ad viginti hominum millia circa ſe habebat, quorum quartam partem armaverat. Quem in Galliam abeuntem, ut adparatum ſuum abſolveret, *Antonius*, alter conſul, trans Alpes adſecutus, haud magno labore *vicit:* ut qui rem portentoſam, ſtolido conſilio cœptam, tum quoque imparatus & ſtolidiori

προαγαγόντος. Οὐ μὴν ὅ γε Κατιλίνας, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν συνόντων ἐπιφανῶν, φυγεῖν ἠξίωσεν· ἀλλ' ἐσδραμόντες ἐς τοὺς πολεμίους ἀπώλοντο. *A. U. 692.* Ὧδε μὲν ἡ Κατιλίνα ἐπανάστασις, παρ' ὀλίγον ἐς ἔσχατον ἐλθοῦσα κινδύνου τῇ πόλει, διελύετο. Καὶ ὁ Κικέρων, ἅπασιν ἐπὶ λόγου δυνάμει μόνῃ γνώριμος ὤν, τότε καὶ ἐπὶ ἔργῳ διὰ στόματος ἦν, καὶ σωτὴρ ἐδόκει περιφανῶς ἀπολλυμένῃ τῇ πατρίδι γενέσθαι, χάριτές τε ἦσαν αὐτῷ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὐφημίαι ποικίλαι. Κάτωνος δ' αὐτὸν καὶ Πατέρα τῆς Πατρίδος προσαγορεύσαντος, ἐπεβόησεν ὁ δῆμος. Καὶ δοκεῖ τισιν ἥδε ἡ εὐφημία ἀπὸ Κικέρωνος ἀρξαμένη περιελθεῖν ἐς τῶν νῦν αὐτοκρατόρων τοὺς φαινομένους ἀξίους. οὐδὲ γὰρ τοῖσδε, καίπερ οὖσι βασιλεῦσιν, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἅμα ταῖς ἄλλαις ἐπωνυμίαις, ἀλλὰ σὺν χρόνῳ μόλις, ἥδε, ὡς ἐντελὴς ἐπὶ μεγίστοις δὴ μαρτυρία, ψηφίζεται.

Lin. 50. ἐπανάστασις παρ' ὀλίγου, ἐς ἐσχ. *edit.* 2. 3. *invitis MSS.*

etiam conſilio in diſcrimen adduxit. Attamen nec ipſe *Catilina*, neque quiſquam ex nobilibus *qui ei aderant*, fugere dignatus eſt, ſed in medios hoſtes ſe injicientes *cuncti occubuerunt*. Hic fuit *conjurationis Catilinariæ exitus*: quæ prope abfuerat, quin extremum exitium inferret reipublicæ. Jamque *Cicero*, quum adhuc ſola eloquentiæ laude clarus fuiſſet, etiam ob res ſtrenue geſtas *omnium in ore* verſabatur, & haud dubie Servator patriæ, abſque eo perituræ, eſt habitus. Quamobrem gratiæ etiam ei actæ ſunt publice; &, poſt lætas omnium omnis generis adclamationes, auctore Catone, maximo conſenſu populi, *Pater Patriæ conſalutatus* eſt. Cujus adpellationis honorem primo omnium Ciceroni contigiſſe, arbitrantur nonnulli; ut ab illo initio mos ductus ſit, quo etiam nunc illi ex Imperatoribus, qui eo honore digni habentur, eodem nomine ſalutantur: nam ne his quidem, quamquam vere Regibus, ſtatim cum ceteris cognominibus hoc quoque addi ſolet; ſed interjecto tempore demum, ut abſolutæ virtutis teſtimonium, publico decreto illud tribuitur.

A. U. VIII. Ὁ δὲ Καῖσαρ, στρατηγὸς ἐς Ἰβηρίαν αἱρεθεὶς,
693. ἐπὶ μέν τι πρὸς τῶν χρηστῶν διεκρατεῖτο ἐν Ῥώμῃ, πολὺ
πλέονα τῆς περιουσίας ὄφλων διὰ τὰς φιλοτιμίας. ὅτε
φασὶν αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι δέοιτο δισχιλίων καὶ πεντακο-
σίων μυριάδων, ἵνα ἔχοι μηδέν. διαθέμενος δὲ τοὺς ἐνοχ-
λοῦντας ὡς ἐδύνατο, καὶ τῆς Ἰβηρίας ἐπιβὰς, χρηματί-
ζειν μὲν ταῖς πόλεσιν, ἢ διαιτᾷν δίκας, ἢ ὅσα ὁμοιότροπα
τούτοις ἅπαντα, ὑπερεῖδεν, ὡς οὐδὲν οἷς ἐπενόει χρήσιμα·
στρατιὰν δὲ ἀγείρας, ἐπετίθετο τοῖς ἔτι λοιποῖς Ἰβήρων
ἀνὰ μέρος, μέχρι τὴν Ἰβηρίαν ἐς τὸ ὁλόκληρον ἀπέφηνε
Ῥωμαίοις ὑποτελῆ· καὶ χρήματα πολλὰ ἐς Ῥώμην ἀπέ-
694. πεμψεν, ἐς τὸ κοινὸν ταμιεῖον. Ἐφ' οἷς ἡ μὲν βουλὴ
θριαμβεῦσαι παρέσχεν αὐτῷ. Ὁ δὲ τῆς πομπῆς τὴν
παρασκευὴν ἐς τὸ λαμπρότατον ἐν τοῖς τῆς Ῥώμης προα-
στείοις διεκόσμει· ἐν αἷς ἡμέραις ὑπατείας ἦσαν παραγ-
γελίαι, καὶ ἔδει τὸν παραγγέλλοντα παρεῖναι, ἐσελθόντι
δὲ οὐκ ἦν ἔτι ἐπὶ τὸν θρίαμβον ἐπανελθεῖν. Ὁ δὲ καὶ τῆς

Lin. 64. ἐπεὶ μέντοι Edd. ex Reg. A. ἐπὶ μέντοι Reg. B. Verum dedit Aug. L. 71. δὲ post στρατιὰν caret Aug. male. L. 73 sq. ἔπεμψεν Aug. Ven. L. 78. ἐσελθόντα δὲ Reg. B.

8. CÆSAR per id tempus *prætor*, provinciam *sortitus Hispaniam*, retinebatur a creditoribus, quibus solvendo non erat, exhaustus ambitiosis largitionibus: quo tempore vox ejus excepta est, *opus sibi esse sestertio millies, ut nihil habeat.* Transactione tamen cum his, qui eum urgebant, utcumque facta, provinciam est ingressus. Quo ubi pervenit, nil curavit conventus obire, aut juri reddendo aliisve hujusmodi negotiis vacare; parum apta hæc ratus suo proposito. Sed, coactis copiis, per partes adgressus est reliquos Hispanos, donec *universam Hispaniam populo Romano tributariam fecit.* Itaque magna vi pecuniæ in ærarium missa, triumphandi potestatem post reditum a senatu impetravit. Jamque adparatus futuræ pompæ splendidissimos faciebat in suburbiis, quum advenit dies, quo, qui consulatum petunt, præsentes in Urbe candidatos se profiteri oportebat; nec fas erat, semel Urbem ingressum, iterum ex ea ad triumphum reverti. *Cæsar* vero jam dudum

ἀρχῆς ἐς πολλὰ τυχεῖν ἐπειγόμενος, καὶ τὴν πομπὴν οὐχ ἕτοιμον ἔχων, ἐσέπεμπε τῇ βουλῇ, δεόμενος ἐπιτρέψαι οἱ τὴν παραγγελίαν ἀπόντι ποιήσασθαι διὰ τῶν φίλων· εἰδὼς μὲν παράνομον, γεγονὸς δὲ ἤδη καὶ ἑτέροις. Κάτωνος δ' ἀντιλέγοντος αὐτῷ, καὶ τὴν ἡμέραν τελευταίαν οὖσαν τῶν παραγγελιῶν ἀναλοῦντος ἐπὶ τοῖς λόγοις, ἐσέδραμεν ὁ Καῖσαρ, ὑπεριδὼν τοῦ θριάμβου, καὶ παραγγείλας ἐς τὴν ἀρχὴν, ἀνέμενε τὴν χειροτονίαν. A. U. 694.

IX. Ἐν δὲ τούτῳ Πομπήϊος, ἐκ τῶν Μιθριδατείων ἔργων ἐπὶ μέγα δόξης καὶ δυνάμεως ἐλθὼν, ἠξίου, πολλὰ, ὅσα βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις καὶ πόλεσιν ἐδεδώκει, τὴν βουλὴν βεβαιῶσαι. Φθόνῳ δ' αὐτῶν οἱ πολλοὶ, καὶ μάλιστα Λεύκολλος, ὁ πρὸ τοῦ Πομπηΐου στρατεύσας ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην, ὡς ἀσθενέστατον αὐτὸν ἀπολιπὼν τῷ Πομπηΐῳ, διεκώλυεν, ἴδιον ἔργον ἀποφαίνων τὸ Μιθριδάτειον. καὶ Λευκόλλῳ συνελάμβανε Κράσσος. Ἀγανακτῶν οὖν ὁ

Lin. 81. πομπὴν οὐχ ἑτοίμην *Edd. Reposui cum Aug. formam aliùs Nostro usitatum. Ibid sq.* δεόμενος τρέψαι οἱ *Edd. Recte Aug. Ven. L.* 91. φθονῳ δ' αὐτον *Edd. Prætuli Aug. Reg. B. L.* 94. ἀποφαίνει *Regii mend.*

ejus magistratus percupidus, nec dum etiam ad triumphandum satis instructus, per nuncios rogavit senatum, ut permitteret absenti per amicos consulatum petere: quod etiamsi legibus vetitum, indultum tamen sciebat aliis. Cui petitioni quum contradiceret *Cato*, & eam ipsam diem dicendo extraheret, quæ erat ultima, qua competitores profiteri nomina oportebat: *Cæsar*, *contemto triumpho*, Urbem propere ingressus est; &, professione nominis facta, exspectabat comitia.

9. Interea POMPEJUS, *rebus contra Mithridatem gestis clarus*, ac præpotens, postulaverat a senatu, ut multa, quæ regibus, dynastis, & civitatibus concesserat, Patres rata haberent. Cui multi obstabant, invidia gloriæ, ac præsertim *Lucullus*; qui, quum ante Pompejum cum Mithridate bellum gessisset, ac debilitatum admodum hostem reliquisset successori, suam esse Mithridaticæ victoriæ gloriam prædicabat: & Lucullo *Crassus* erat adjutor. Quod indigne ferens *Pompejus*, *Cæsarem*

A. U. 694. Πομπήϊος προσεταιρίζεται Καίσαρα, συμπράξειν ἐς τὴν ὑπατείαν ἐπομόσας. ὁ δ᾽ εὐθὺς αὐτῷ Κράσσον διήλλασσε. καὶ τρεῖς οἵδε τὸ μέγιστον ἐπὶ πᾶσι κράτος ἔχοντες, τὰς χρείας ἀλλήλοις συνηράνιζον. Καί τις αὐτῶν τήνδε τὴν συμφροσύνην συγγραφεὺς, Βάῤῥων, ἑνὶ βιβλίῳ περιλαβὼν, ἐπέγραψε Τρικάρανον. Ὑφορωμένη δ᾽ αὐτοὺς ἡ βουλὴ, Λεύκιον Βύβλον ἐς ἐναντίωσιν τοῦ Καίσαρος ἐχειροτόνησεν αὐτῷ συνάρχειν.

695. X. Καὶ εὐθὺς αὐτῶν ἦσαν ἔριδές τε, καὶ ὅπλων ἐπ᾽ ἀλλήλους ἰδίᾳ παρασκευαί. δεινὸς δ᾽ ὢν ὁ Καῖσαρ ὑποκρίνεσθαι, λόγους ἐν τῇ βουλῇ περὶ ὁμονοίας διέθετο πρὸς Βύβλον, ὡς τὰ κοινὰ λυπήσοντες εἰ διαφέροιντο. πιστευθεὶς δ᾽ οὕτω φρονεῖν, ἀπερίσκεπτον ἤδη καὶ ἀπαράσκευον καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν γιγνομένων ὑπονοοῦντα τὸν Βύβλον ἔχων, χεῖρά τε πολλὴν ἀφανῶς ἡτοιμάζετο, καὶ νόμους ὑπὲρ τῶν πενήτων ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσέφερε, καὶ γῆν

Lin. 97. διήλασσε *edit.* 1. *L.* 99. συνεράνιζον *Edd. Rectius Aug.* *L.* 3. *MARCUM* Bibulum *ceteri omnes, præter Eutropium, vocant.* *Ibid.* Βίβλον *Edd. invitis Regiis, constanter; & sic hoc loco Aug. qui mox in seqq., ut alibi, cum Regiis in* Βύβλ. *plerumque consentit.* *L.* 6. ἰδίαι *Edd.* *L.* 12. ἐπέφερε *Aug.*

adjungit sibi socium, operam se illi daturum jurejurando pollicitus, ut consul fieret. Ac mox per Cæsarem *Crassus Pompejo conciliatus* est. Ita hi tres potentissimi viri operas sibi in vicem præstabant mutuas. Quam conspirationem *Varro*, Romanus scriptor, singulari libro complexus, *Tricaranon*, (id est, *monstrum Triceps*, vel *Historiam Tricipitinam*) inscripsit. At senatus, suspectam habens eorum potentiam, *L. Bibulum collegam Cæsari in consulatu et adversarium* opposuit.

10. Moxque contentiones inter *novos Consules* sunt exortæ; ututerque armis quoque clam contra alterum sese instrueret. Sed *Cæsar*, simulandi egregius artifex, in senatu orationem habuit ad *Bibulum* de concordia; quasi cavens, ne quod ex collegarum dissensione respublica accipiat incommodum. Quumque serio paci studere videretur, & incautum jam reddidisset collegam, ut non amplius se præmuniret, & nihil porro suspicaretur; magna manu clam comparata, rogationes in senatu in favorem pauperum fecit, & agros eis distribuit; *a-*

αὐτοῖς διένεμε, καὶ τὴν ἀριστεύουσαν αὐτῆς μάλιστα περὶ Καπύην ἐς τὰ κοινὰ διεμισθοῦτο τοῖς οὖσι πατράσι παίδων τριῶν, ἔμμισθον ἑαυτῷ τῆσδε τῆς χάριτος πλῆθος τοσόνδε ποιούμενος. δισμύριοι γὰρ ἀθρόως ἐφάνησαν οἱ τὰ τρία τρέφοντες μόνοι. Ἐνισταμένων δὲ τῇ γνώμῃ πολλῶν, ὑποκρινάμενος δυσχεραίνειν ὡς οὐ δίκαια ποιούντων, ἐξέδραμε· καὶ βουλὴν μὲν οὐκέτι συνῆγεν ἐπὶ τὸ ἔτος ὅλον, ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβόλων ἐδημηγόρει. Πομπήϊόν τε ἐν μέσῳ καὶ Κράσσον ἠρώτα περὶ τῶν νόμων· οἱ δὲ αὐτοὺς ἐπῄνουν, καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τὴν χειροτονίαν ᾔει σὺν κεκρυμμένοις ξιφιδίοις.

A. U. 695.

XI. Ἡ βουλὴ δὲ (οὐ γάρ τις αὐτὴν συνῆγεν, οὐδ' ἐξῆν τῷ ἑτέρῳ τῶν ὑπάτων συναγαγεῖν αὐτὴν) ἐς τὴν οἰκίαν τοῦ Βύβλου συνελθόντες, οὐδὲν μὲν ἀντάξιον τῆς Καίσαρος ἰσχύος τε καὶ παρασκευῆς ἐποίουν· ἐπενόουν δ' ὅμως, Βύβλον ἐνίστασθαι τοῖς νόμοις, καὶ μὴ δόξαν

Lin. 13. ἀριστ. αὐτοῖς μαλ. *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 14. Καπόνη *Aug. Ibid. Mendosa mihi oratio videtur, tali quodam modo fortasse sananda,* ἢ ἐς τὰ κοινὰ διεμισθοῦτο, τοῖς οὖσι πατρ. (*scil.* διένεμεν.)

grumque Campanum, longe fertilissimum, qui in usus Reipublicæ elocabatur, eis adtribuit ex civibus, qui *trium liberorum patres* essent. Qua mercede gratiam sibi magnæ multitudinis hominum comparavit: viginti enim millia statim exstiterunt hujus solum generis. Obsistentibus vero multis, quo minus leges suas perferret *Cæsar*; proripuit se e curia, indignatum se simulans eorum iniquitate: neque posthac reliquo anni tempore senatum amplius habuit, sed pro Rostris cum populo egit. Et quum pro concione Pompejum Crassumque præsentes rogasset, quid de legibus illis sentirent; adprobantibus his, plebs, sub veste sicis armata, vocabatur ad suffragia.

11. Patres vero (quum non convocaretur senatus, neque convocari in curiam ab alterutro Consulum sine alterius consensu, ex legibus, posset;) in ædibus *Bibuli* cœtus faciebant. At nihil maxime proficientes adversus vim atque adparatum *Cæsaris*, hanc unam inierunt rationem, ut Bibulus legibus collegæ contradiceret,

A. U. 695. ἀμελείας, ἀλλὰ ἥσσης, ἐνέγκασθαι. πεισθεὶς οὖν ὁ Βύϐλος, ἐνέϐαλεν ἐς τὴν ἀγορὰν, δημηγοροῦντος ἔτι τοῦ Καίσαρος. ἔριδος δὲ καὶ ἀταξίας γενομένης, πληγαί τε ἦσαν ἤδη, καὶ οἱ μετὰ τῶν ξιφιδίων τὰς ῥάϐδους καὶ τὰ σημεῖα τοῦ Βύϐλου περιέκλων, καὶ τῶν δημάρχων ἔστιν οὓς περὶ αὐτὸν ὄντας ἔτρωσαν. Βύϐλος δ᾽ οὐ καταπλαγεὶς, ἀπεγύμνου τὴν σφαγὴν, καὶ μετὰ βοῆς ἐκάλει τοὺς Καίσαρος φίλους ἐπὶ τὸ ἔργον. Εἰ γὰρ οὐ δύναμαι πεῖσαι τὰ δίκαια ποιεῖν (ἔφη) Καίσαρα, τό γε ἄγος αὐτῷ καὶ μῦσος οὕτως ἀποθανὼν ἐπιϐαλῶ. Ἀλλὰ τὸν μὲν ἄκοντα ὑπεξήγαγον οἱ φίλοι ἐς τὸ πλησίον ἱερὸν τοῦ Κτησίου Διός. Κάτων δ᾽ ἐπιπεμφθεὶς, ὤσατο μὲν ὡς νέος ἐς μέσους, καὶ δημηγορεῖν ἤρχετο· μετέωρος δ᾽ ὑπὸ τῶν Καίσαρος ἀρθεὶς ἐξεφέρετο. καὶ λαθὼν κατ᾽ ἄλλας ὁδοὺς αὖθις ἀνέδραμεν ἐς τὸ βῆμα· καὶ λέγειν μὲν ἔτι, οὐδενὸς

Lin. 30. ἐνέϐαλλεν *Reg. B.* *L.* 32. *post* καὶ οἱ, *insertum* μὲν *voluit Musgr. quo facile caremus.* *L.* 37. *vulgatum* τό τε *in* τό γε *utique mutandum duxi.* *L.* 38. καὶ μῖσος *Edd.* καὶ μύσος *Aug. Reg. B. Ibid. an* ἐπικαλῶ? *L.* 39. τοῦ ΣΤΗΣΙΟΥ Διὸς *videtur utique cum Gelenio legendum.* *L.* 40-42. *verba* ὤσατο *usque ad* ἀρθεὶς *inclus. omissa in Reg. B.*

quo aliena potius improbitate victi viderentur, quam sua negligentia. Et *Bibulus*, voluntati eorum obsecutus, irrupit in forum, concionante etiam tum *Cæsare*. Ortoque per altercationem tumultu, ad manus ventum est: &, qui sicis erant armati, fregerunt fasces Bibuli, ac nonnullos e tribunis, qui pro eo stabant, vulneraverunt. Nec tamen quidquam territus *Bibulus*, nudatum præbebat jugulum, clamore Cæsarianos ad necem invitans: *Si non possum*, inquit, *Cæsari persuadere quæ justa sunt; certe morte mea nefarii sceleris culpam ei impingam.* Subduxerunt tamen invitum amici in *fanum Jovis Statoris*, foro proximum. Tum *Cato*, a patribus submissus, protrusis obstantibus, ut erat robusta ætate, per turbam evasit in locum superiorem, cœpitque concionari; sed a Cæsarianis mox raptus sublimis e foro est. Nihilominus clam per aliam viam recurrens in Rostra *Cato*, omissa quidem concionatione, quoniam nemo audie-

ἀκούοντος, ἀπεγίγνωσκε· τοῦ δὲ Καίσαρος ἀγροίκως κατεβόα, μέχρι καὶ τότε μετέωρος ἐξεῤῥίφη. *A. U.* 695.

XII. Καὶ τοὺς νόμους ὁ Καῖσαρ ἐκύρωσε, καὶ ἐπ' αὐτοῖς τόν τε δῆμον ὥρκωσεν, ἐς ἀεὶ κυρίους νομιεῖν, καὶ τὴν βουλὴν ἐκέλευεν ὀμνῦναι. ἐνισταμένων δὲ πολλῶν καὶ Κάτωνος, εἰσηγεῖτο μὲν ὁ Καῖσαρ θάνατον τῷ μὴ ὀμόσαντι, καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύρου. ὤμνυον δ' αὐτίκα, δείσαντες, οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ δήμαρχοι. οὐ γὰρ ἔτι χρήσιμον ἀντιλέγειν ἦν, κυρουμένου διὰ τοὺς ἄλλους τοῦ νόμου. Οὐέττιος δ', ἀνὴρ δημότης, ἐς τὸ μέσον ἐσδραμὼν μετὰ ξιφιδίου γυμνοῦ, ἐπιπεμφθῆναι ἔφη πρός τε Βύβλου καὶ Κικέρωνος καὶ Κάτωνος, ἐς ἀναίρεσιν Καίσαρός τε καὶ Πομπηίου· καὶ τὸ ξιφίδιον αὐτῷ Βύβλου ῥαβδοῦχον ἐπιδοῦναι Ποστούμιον. ὑπόπτου δ' ὄντος ἐφ' ἑκάτερα τοῦ πράγματος, ὁ μὲν Καῖσαρ ἐξετράχυνε τὸ πλῆθος, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐξετάσειν τὸν Οὐέττιον ἀνεβάλλοντο. καὶ ὁ Οὐέττιος, φυλασσόμενος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, νυκτὸς ἀνῃρέθη.

Lin. 44. ἀκούοντος *carent Editi; dedit Aug.* *L. 48.* ἐκέλευσεν *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L. 53.* Οὐέτιος *Edd. constanter cum Regiis, nisi quod hoc una loco* Οὐετούτιος *det Reg. B. quam scripturam constanter præfert Ven.* Οὐετίτιος *h. l. Aug. sed idem deinceps constanter* Οὐετούτιος. Vectius *Cand.*

bat, *aspere* tantum *clamabat in Cæsarem*, donec iterum exturbatus est.

12. Atque ita *leges suas Cæsar pertulit*; &, juratis in eas plebejis, a Patribus quoque idem jusjurandum exegit. Quod quum non pauci, auctore potissimum *Catone*, recusarent facere; *Cæsar* rogationem tulit ad populum, ut capitalis esset qui non juraret: idque populus scivit. Moxque omnes præ metu jurarunt; & in his tribuni plebis, frustra reclamaturi, lege jam confirmata ab aliis. Interea *Vettius* quidam, e plebe, procurrit in medium, strictam sicam ostentans, dicensque „*se submissum a Bibulo et Cicerone atque Catone, ut Cæsarem una cum Pompejo confoderet*: eumque pugionem sibi datum a Postumio, lictore Bibuli." Hoc facto, quamvis ambiguæ suspicionis, *Cæsar* usus est ad exasperandam multitudinem; inquisitione tamen in crastinum dilata. Sed *Vettius*, quum in vinculis custodiretur, sequenti nocte trucidatus est.

A. U. 695. Εἰκαζομένου δ' ἐς ποικίλα τοῦ συμβεβηκότος, ὁ Καῖσαρ οὐκ ἀνίει καὶ τοῦτο δρᾶσαι λέγων τοὺς δεδιότας· ἕως ὁ δῆμος αὐτῷ συνεχώρησεν ἀμύνειν τοῖς ἐπιβεβουλευμένοις. Καὶ Βύβλος μὲν, ἐκ χειρῶν ἅπαντα μεθεὶς, οἷά τις ἰδιώτης, οὐ προήει τῆς οἰκίας ἐπὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἀρχῆς ἅπαν.

XIII. Ὁ δὲ Καῖσαρ οὐδ' αὐτὸς ἔτι ἐζήτει περὶ τοῦ Οὐεττίου, μόνος ἔχων τὸ κράτος ἐπὶ τῆς πολιτείας. Νόμους δ' ἐσέφερεν, ἐκθεραπεύων τὸ πλῆθος, ἑτέρους, καὶ τὰ Πομπηΐῳ πεπραγμένα ἅπαντα ἐκύρου, καθάπερ ὑπέσχητο αὐτῷ. Οἱ δ' Ἱππέες λεγόμενοι, τὴν μὲν ἀξίωσιν τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς ὄντες ἐν μέσῳ, δυνατώτατοι δὲ ἐς ἅπαντα, περιουσίας τε οὕνεκα, καὶ μισθώσεως τελῶν καὶ φόρων, οὓς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν τελουμένους ἐξεμισθοῦντο, καὶ πλήθους βεβαιοτάτων ἐς ταῦτα θεραπόντων, ἐκ πολλοῦ τὴν βουλὴν ᾔτουν, ἄφεσίν τινα μέρους τῶν φόρων αὐτοῖς γενέσθαι. καὶ ἀποδιέτριβεν ἡ βουλή. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ἐς οὐδὲν τότε τῆς βουλῆς δεόμενος,

Lin. 62. *post* δρᾶσαι *hypostigmen ponunt Edd. quam delevi cum Aug.* *L.* 67. ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ *Aug.* *L.* 71. δυνατώτεροι *Edd. Cand. Prætuli Aug.*

Quumque hic caſus interpretaretur varie; *Cæſar* hanc quoque culpam rejiciebat in quoſdam conſcientiæ timore exagitatos: donec effecit, ut populus ei permitteret opem ferre his qui peterentur inſidiis. Tum vero *Bibulus* in univerſum, omiſſa tractatione reipublicæ, per reliquum omne conſulatus ſui tempus, *tamquam privatus*, *domi ſe continuit.*

13. At *Cæſar*, jam ſolus moderationem rerum omnium obtinens, non amplius inquirebat de *Vettio*; ſed novis porro legibus in plebis gratiam ferendis vacavit, ſimulque *acta Pompeji rata habuit* omnia, quemadmodum pollicitus fuerat. Eodem tempore *Equeſtris ordo*, inter ſenatum & plebem medius, potens tam propriis divitiis, quam quæſtu ex vectigalibus publicis tributiſque provinciarum, quæ redemerat à populo, ſtipatuſque validiſſimorum ſervorum multitudine, quos in uſus ſuos alebat, jam pridem *petierat* a Senatu, *ut pars mercedum, quas ex locationis pacto Equites debebant populo, ipſis remitteretur.* Patribus vero eam rem differentibus, *Cæſar*, ad nullam rem eo tempore ſenatus

ἀλλὰ μόνῳ τῷ δήμῳ χρώμενος, τὰ τρίτα τῶν μισθώσεων αὐτοῖς παρῆκεν. οἱ δὲ, ὑπὲρ τὴν σφετέραν ἀξίωσιν ἀδοκήτου τῆς χάριτος αὐτοῖς γενομένης, ἐξεθείαζον αὐτόν. καὶ στῖφος ἄλλο καρτερώτερον τοῦ δήμου τόδε τῷ Καίσαρι προσγεγένητο δι' ἑνὸς πολιτεύματος. Ὁ δὲ καὶ θέας ἐπεδίδου καὶ κυνηγέσια θηρίων, ὑπὲρ δύναμιν δανειζόμενος ἐς ἅπαντα, καὶ τὰ πρότερα πάνθ' ὑπερβάλλων παρασκευῇ καὶ χορηγίᾳ καὶ δόσεσι λαμπραῖς. Ἐφ' οἷς αὐτὸν εἵλοντο Γαλατίας τῆς τε ἐντὸς Ἄλπεων καὶ ὑπὲρ Ἄλπεις ἐπὶ πενταετὲς ἄρχειν, καὶ ἐς τὴν ἀρχὴν ἔδοσαν τέλη στρατοῦ τέσσαρα. A. U. 695.

XIV. Ὁ δὲ, καὶ τὴν ἀποδημίαν οἱ χρόνιον ὁρῶν ἐσομένην, καὶ τὸν φθόνον ὡς ἐπὶ μεγίστοις δὴ τοῖς δεδομένοις μείζονα, Πομπηίῳ μὲν ἐξεύγνυ τὴν θυγατέρα, καίπερ ἐνηγγυομένην Καιπίωνι· δεδιὼς, μὴ καὶ φίλος ὢν ἐπιφθονήσειε τῷ μεγέθει τῆς εὐδαιμονίας. Τοὺς δὲ θρασυτά-

Lin 81. *στῖφος edit.* 2. 3. *invit. MSS.* *Ibid.* κρατερώτερον *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 84. ἐς ἅπαντας *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 86. Γαλατείας *edit.* 1. *L.* 91 *ſq.* καίπερ ὄντι τῷ Σκιπίωνι *Edd.* Scipione adhuc exiſtente *Cand.* ἐνηγγυομένην, *loco alienorum verborum* ὄντι τῷ, *dederunt Aug. Ven.* *Mendoſum* Σκιπίωνι (*vel* Σκηπίωνι, *quod pro more dat Aug.*) *etiam citra MSStorum operam corrigendum duxi.*

operam adhibens, ſoloque conſenſu plebis uſus, *remiſit publicanis tertiam partem ex locationum pretio.* Quapropter Equites, ſupra poſtulata nacti inſperatam gratiam, in cœlum ferebant ejus auctorem. Unde robuſtius etiam hoc, quam ante ex plebe, agmen propugnatorum acceſſit *Cæſari*, per unum iſtud inſtitutum. Auxitque præterea *Cæſar* apud populum gratiam, edendis quoque ſpectaculis & venationibus; ſupra opes undique æs alienum contrahens & priora omnia vincens magnificentia adparatus profuſiſque largitionibus. Quibus rebus effecit, ut utraque *Gallia, Citerior Ulteriorque*, *provincia* ipſi *in quinquennium*, cum quatuor legionibus, decerneretur.

14. Deinde ſatis intelligens *Cæſar*, & ab Urbe diutius ſe abfore, & quo majora eſſent populi in ſe collata beneficia, tanto graviorem fore invidiam, *Pompejo collocavit filiam*, quamquam Cæpioni jam ante deſponſatam; veritus amici etiam, propter nimios ſucceſ-

A. U. 695. τους τῶν ϛασιωτῶν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μέλλοντος ἔτους παρῆγε. καὶ ὕπατον μὲν ἀπέφηνεν Αὖλον Γαβίνιον, φίλον ἑαυτοῦ· Λευκίου δὲ Πείσωνος, τοῦ σὺν αὐτῷ μέλλοντος ὑπατεύσειν, τὴν θυγατέρα Καλπουρνίαν αὐτὸς ἤγετο· βοῶντος Κάτωνος, διαμαϛροπεύεσθαι γάμοις τὴν ἡγεμονίαν. δημάρχους δὲ ᾑρεῖτο Οὐατίνιόν τε, καὶ Κλώδιον τὸν Καλὸν ἐπίκλην· ὅντινα, αἰσχρὰν ἐν ἱερουργίᾳ γυναικῶν ποτε λαβόντα ὑπόνοιαν ἐπὶ τῇ Καίσαρος αὐτοῦ γυναικὶ, ὁ μὲν Καῖσαρ οὐκ ἔκρινεν, ὑπεραρέσκοντα τῷ δήμῳ, καίπερ ἀποπεμψάμενος τὴν γυναῖκα· ἕτεροι δὲ διὰ τὴν ἱερουργίαν ἐς ἀσέβειαν ἐδίωκον, καὶ συνηγόρευε τοῖς διώκουσι Κικέρων· καὶ κληθεὶς ἐς μαρτυρίαν ὁ Καῖσαρ οὐ κατεῖπεν, ἀλλὰ καὶ τότε δήμαρχον ἐς ἐπιβουλὴν τοῦ Κικέρωνος ἀπέφηνε, διαβάλλοντος ἤδη τὴν συμφροσύνην τῶν τριῶν

Lin. 95. παρῆγε *carent Edd. Cand. Dederunt Aug. Ven.* προῆγε *adjiciendum propofuerat Mufgrav. Ibid.* Γαουίνιον *h. l. MSSti, & fic nonnumquam alibi. L.* 96. τοῦ σὺν ἑαυτῷ *Edd. Recte Aug. L.* 2. ἐπὶ Ιουλίᾳ τῇ Καισ. ἀ. γυν. *Edd. & MSSti noftri.* Calfurniæ, Cæfaris uxoris caufa *Cand. Alienum nomen delendum cenfui, præeunte Gelenio. L.* 6. διώκουσιν ὁ Κικέρων *Edd. Delevi artic. cum Aug. Reg. B. L.* 8. σωφροσύνην *Aug. in contextu; vera lectio in ora libri.*

fus, livorem. Præterea fuæ factionis audaciffimos ad magiftratus in annum proximum capiendos promovit. Et *Confulem* quidem *defignavit A. Gabinium*, ex intimis amicis; cum *L. Pifone* autem, qui *collega* illius erat futurus, adfinitatem contraxit, filia ejus *Calpurnia* in matrimonium ducta: vociferante Catone, *nuptiis conftuprari imperium. Tribunos* vero *plebis* legit *Vatinium*, & *Clodium*, cognomine *Pulcrum*; quem, haud ita multo ante, turpi fufpicione infamem adulteratæ inter muliebria facra uxoris ipfius Cæfaris, in judicium vocare, quod pergratus plebi effet, *Cæfar*, quamvis repudiata conjuge, noluerat; alii vero pollutarum cærimoniarum reum egerant, Cicerone accufatoribus adftipulante. Ipfe autem *Cæfar* tunc, teftis citatus, nihil contra eum edixerat; & nunc tribunatum etiam plebis eidem demandandum curavit, in *Ciceronis* odium, qui jam *confpirationem Triumvirorum*, ut periculofam Reipublicæ, cœperat

τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἐς μοναρχίαν. οὕτω καὶ λύπης ἐκράτουν ὑπὸ χρείας, καὶ τὸν ἐχθρὸν εὐηργέτουν ἐς ἄμυναν ἑτέρου. δοκεῖ δὲ ὁ Κλώδιος ἀμείψασθαι πρότερος τὸν Καίσαρα, καὶ συλλαβεῖν ἐς τὴν τῆς Γαλατίας ἀρχήν. A. U.

XV. Τοσάδε μὲν δὴ Καῖσαρ ὑπατεύων ἔπραξε· καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενος, ἐπὶ τὴν ἑτέραν εὐθὺς ἐξῄει. Κικέρωνα δὲ γράφεται Κλώδιος παρανόμων, ὅτι πρὸ δικαστηρίου τοὺς ἀμφὶ Λέντλον καὶ Κέθηγον ἀνέλοι. ὁ δὴ ἐς τὸ ἔργον ἐκεῖνο γενναιοτάτῳ λήματι κεχρημένος, ἀσθενέστατος ἐς τὴν δίκην ἐγίγνετο. καὶ ταπεινὴν ἐσθῆτα ἐπικείμενος, γέμων τε αὐχμοῦ καὶ ῥύπου, προσέπιπτεν οἷς ἐντύχοι κατὰ τοὺς στενωπούς, οὐδὲ τοῖς ἀγνῶτιν ἐνοχλεῖν αἰδούμενος· ὥστε αὐτῷ τὸ ἔργον, διὰ τὴν ἀπρέπειαν, ἀπὸ οἴκτου μεταπίπτειν ἐς γέλωτα. ἐς τοσοῦτο δειλίας περὶ μίαν οἰκείαν δίκην κατέπεσεν, ὃς τὸν ὅλον βίον ἐν ἀλλοτρίαις ἐξήτασο λαμπρῶς. οἷόν τι καὶ Δημοσθένη 696.

Lin. 9 *sq. mallem cum Gelenio* ἐκράτει & εὐηργέτει. *L.* 11. δὲ καὶ ὁ Κλώδ. *Edd. Conjunctionem omisi cum Aug. & Cand. Ibid.* Κλαύδιος *Reg. B. L.* 14. *forte* τήνδε τὴν ἀρχήν. *L.* 17. λήμματι *Edd. ex Reg. A.*

cœperat criminari. Sic offensionem *Cæsar* deponebat, commoditatis causa; & alterum inimicorum beneficiis sibi devinciebat, ut ulcisceretur alterum. Videtur tamen *Clodius* prior gratiam retulisse Cæsari, eumque in petitione Galliæ provinciæ adjuvisse.

15. His in Consulatu peractis, *Cæsar*, deposito magistratu, protinus *in Galliam proconsul* profectus est. In Urbe vero *Clodius Ciceroni diem dixit*, quod contra leges publicas indemnatos sustulisset *Lentulum Cethegum*que. Et *Cicero*, quam magno animo fortique egregium illud facinus peregerat, tam imbecilli abjectoque tulit intentatum sibi judicium. Mutata veste, sordidus & squalore horridus, *suppliciter* per vias Urbis *sollicitabat obvios* quosque, non veritus ignotis quoque hac de causa negotium facessere; adeo nullo respectu decori, ut, dum miserabilis vult videri, ridiculus fieret. *Eo timiditatis* in propria causa *prolapsus Cicero* est, qui per omnem vitam in alienis causis summa cum laude fuerat versatus:

A. U. 696. Φασὶ τὸν Ἀθηναῖον οὐδ᾽ ὑποστῆναι τὴν ἑαυτοῦ δίκην, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἀγῶνος φυγεῖν. Κλωδίου δὲ καὶ τὰς παρακλήσεις αὐτῷ σὺν ὕβρει διακόπτοντος ἐν τοῖς στενωποῖς, ἀπέγνω πάνθ᾽ ὁ Κικέρων· καὶ ἔφευγεν ἑκούσιον καὶ ὅδε φυγὴν, καὶ φίλων αὐτῷ πλῆθος συνεξῄει, καὶ ἡ βουλὴ συνίστη τὸν ἄνδρα πόλεσί τε καὶ βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις. Κλώδιος δ᾽ αὐτῷ τὴν οἰκίαν καὶ τὰς ἐπαύλεις ἐπικατέσκαπτεν. ἐπαιρόμενός τε ἐπὶ τῷδε, ἀντιπαρεβάλλετο ἤδη καὶ Πομπηίῳ, τὸ μέγιστον ἐν τῇ πόλει κράτος ἔχοντι.

XVI. Ὁ δὲ Μίλωνα, τὸν σὺν τῷ Κλωδίῳ τὴν ἀρχὴν παραδεδεγμένον, θρασύτερον ὄντα τοῦ Κλωδίου, ἐς ὑπατείαν ἐπήλπιζε, καὶ ἤλειφεν ἐπὶ τὸν Κλώδιον, καὶ ψηφίσασθαι τῷ Κικέρωνι κάθοδον ἐκέλευεν· ἐλπίσας, τὸν Κικέρωνα ἐλθόντα, περὶ μὲν τῆς παρούσης πολιτείας οὐκέτι φθέγξεσθαι, μεμνημένον οἷα ἔπαθε, δίκας δὲ καὶ πράγματα ἐποίσειν τῷ Κλωδίῳ. Κικέρων μὲν δὴ, διὰ

Lin. 28. ἐπέγνω *Edd. Recte Aug.* *L.* 31 *sq.* ἐπαύλας *edit.* 1. *L.* 32. ἐπικατέσκαψεν *Edd. Secus Aug. Ven. Reg. B.* *L.* 37. καὶ εἴληφεν *Edd. Verum dedit Aug. quod & Musgr. ex conject. proposuerat.* *L.* 40. φθέγξασθαι *edit.* 1. *ex Reg. B.*

id quod & Athenis *Demosthe- ni* similiter accidisse fertur, qui, quum alios reos fortiter semper esset tutatus, ipse reus urbe profugere, quam in judicio de salute certare, maluit. Quum vero preces etiam supplicis contumeliose per vias interrumperet *Clodius*; *Cicero* quoque, sicut olim Atheniensis orator, rebus omnibus desperatis, sponte in exilium abiit; amicorum turba comitatus, commendatusque civitatibus, regibus atque regulis, datis a senatu literis. Tum vero *Clodius* domum ejus villasque diruit insuper; eoque facto tantum sibi placebat, ut jam Pompejo quoque, qui tunc in Urbe potentissimus erat, sese æquipararet.

16. Quare Pompejus *Milonem*, collegam Clodii, sed audaciori etiam ingenio virum, spe consulatus proposita, *adversus Clodium* concitavit, jussitque aperire plebiscito Ciceroni reditum; ratus, illum reversum non amplius verba facturum de præsenti reipublicæ statu, memorem quanto id sibi constitisset; paratum autem fore Clodio adversarium.

Πομπήϊον ἐκπεσὼν, διὰ Πομπήϊον κατῄει, ἑκκαιδεκάτῳ μάλιστα μηνὶ τῆς ἐξελάσεως· καὶ αὐτῷ καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὰς ἐπαύλεις ἀνέστη τέλεσι κοινοῖς. λαμπρῶς δ' αὐτὸν περὶ τὰς πύλας ὑποδεχομένων πάντων, φασὶ περὶ τὰς δεξιώσεις τὴν ἡμέραν ὅλην (οἷόν τι καὶ Δημοσθένει συνέβη κατιόντι) ἀναλῶσαι. A. U. 697.

XVII. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἔν τε Κελτοῖς καὶ Βρεττανοῖς πολλὰ καὶ λαμπρὰ εἰργασμένος, ὅσα μοι περὶ Κελτῶν λέγοντι εἴρηται, πλούτου γέμων ἐς τὴν ὅμορον τῇ Ἰταλίᾳ Γαλατίαν, τὴν ἀμφὶ τὸν Ἠριδανὸν ποταμὸν, ἧκεν, ἐκ συνεχοῦς πολέμου τὸν στρατὸν ἀναπαύσων ἐπ' ὀλίγον. Ὅθεν αὐτῷ περιπέμποντι ἐς Ῥώμην πολλὰ πολλοῖς χρήματα, αἵ τε ἐτήσιοι ἀρχαὶ παρὰ μέρος ἀπήντων, καὶ οἱ ἄλλως ἐπιφανεῖς ἐς ἡγεμονίας ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἐξῄεσαν· ὡς ἑκατὸν μέν ποτε καὶ εἴκοσι ῥάβδους ἀμφ' αὐτὸν γενέσθαι, βουλευτὰς δὲ πλείους διακοσίων, 698.

Lin. 42. διὰ Πομπηΐου κατῄει videtur legendum, quod expressit Cand. L. 43. ἐξελεύσεως Edd. Melius Aug. Ven. Ibid. alterum καὶ, post καὶ αὐτῷ, adjeci ex Reg. B. & Ven. Ibid. forsan post καὶ αὐτῷ excidit nomen ἡ βουλή. L. 55. Mallem cum Musgrav. καὶ ὅσοι ἄλλοι. Sic Cand. quicunque illustres.

Atque ita *Cicero*, quum Pompeji causa in exilium fuisset actus, ejusdem *Pompeji favore in patriam restitutus* est; mense ferme XVI postquam discesserat; & domus quoque & villas sumtu publico instaurandas Pompejus curavit. Redeunti tanta gratulantium multitudo ad portas Urbis præsto fuit, ut vix integer dies officiis eorum excipiendis sufficeret; quemadmodum etiam Demostheni olim contigerat, ab exilio revertenti.

17. Interea *Cæsar*, rebus in Gallia Britanniaque gestis clarissimus, quas in *rerum Gallicarum Historia* exposuimus, divitiis refertus, *venit in Cisalpinam Galliam*, ut a continuis bellis paullulum quietis exercitui concederet. Unde quum multis in Urbem multas misisset pecunias; jam ei & annui magistratus populi Romani salutandi causa ibi occurrerunt, & alii provinciarum aut exercituum præfecturis illustres ad eumdem profecti sunt: ut aliquando CXX *fasces circa Cæsarem* spectarentur,

A. U. 698. τοὺς μὲν, ἀμειβομένους ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγονότων, τοὺς δὲ χρηματιουμένους, τοὺς δ' ἄλλο τι τοιουτότροπον αὐτοῖς ἐξεργασομένους. Πάντα γὰρ ἤδη διὰ τούτου ἐπράσσετο, στρατιᾶς τε πολλῆς οὕνεκα, καὶ δυνάμεως χρημάτων, καὶ σπουδῆς ἐς ἅπαντας φιλανθρώπου. Ἀφίκοντο δ' αὐτῷ καὶ Πομπήϊος καὶ Κράσσος, οἱ κοινωνοὶ τῆς δυναστείας. καὶ αὐτοῖς βουλευομένοις ἔδοξε, Πομπήϊον μὲν καὶ Κράσσον αὖθις ὑπατεῦσαι, Καίσαρι δ' ἐς τὴν ἡγεμονίαν ὧν εἶχεν ἐθνῶν ἄλλην ἐπιψηφισθῆναι πενταετίαν. ὧδε μὲν ἀπ' ἀλλήλων διεκρίθησαν. Πομπηΐῳ δ' ἐς τὴν ὑπατείαν ἀντιπαρήγγελλε Δομίτιος Αἰνόβαρβος· καὶ τῆς κυρίας ἡμέρας ἄμφω κατῄεσαν ἔτι νυκτὸς ἐς τὸ πεδίον ἐς τὴν χειροτονίαν. τῶν δ' ἀμφ' αὐτοὺς ἔριδες ἦσαν, καὶ συνεπλέκοντο, μέχρι τις τὸν Δομιτίου δᾳδοῦχον ἐπάταξε ξίφει. καὶ φυγὴ μετὰ τοῦτο ἦν, Δομίτιός τε αὐτὸς ἐς τὴν οἰκίαν διεσώζετο μόλις, καὶ Πομπηΐου

Lin. 62. ἐς ἅπαντα *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 65 *ſq.* ἐς ἡγεμ. *Edd.* τὴν *dederunt Aug. & Reg. B.* *L.* 66. ἐψηφισθῆναι *Edd. Recte Aug. Reg. B.* *L.* 68. Αἰνοβάρβαρος *quatuor noſtri MSSti. Nam* Αἰνοβαρβος *in ora MS. Aug. a recenti utique manu eſt.* *L.* 70. τῶν ἀμφ' *Edd. Conjunctionem adjeci ex Aug. Reg. B.*

ſenatores vero plures ducentis, pars referentes gratiam, pars pecuniam ſibi ab illo quærentes, aut aliud hujuſmodi beneficium. Jam enim *unus omnia Cæſar poterat*, ſubnixus tantis copiis pecuniiſque, & alioquin comis erga omnes & ad bene merendum promtiſſimus. Inter ceteros ſalutatores fuerunt *Pompejus et Craſſus*, potentiæ ſocii. Cum quibus deliberatione de communibus commodis inſtituta, placuit, *Pompejum et Craſſum iterum creari Conſules*; *Cæſari imperium prorogari in aliud quinquennium*: atque ita hi digreſſi ſunt. Pompejo vero competitor exſtitit *Domitius Ænobarbus*: & ubi dies præſtituta adfuit, ambo ante lucem in campum deſcenderunt ad comitia; exortaque inter utriuſque catervam altercatione, ad manus ventum eſt. In ea rixa is qui Domitio facem præferebat, percuſſus eſt gladio: & mox facta fuga ægre domum ſuam ſalvus ſe recepit Domitius, Pompejique etiam veſtis cruenta domum eſt re-

τὴν ἐσθῆτά τινες ᾑμαγμένην ἔφερον οἴκαδε. παρὰ τοσοῦτον ἑκάτερος ἦλθε κινδύνου. A. U.

XVIII. Αἱρεθέντες δ᾽ οὖν ὕπατοι Κράσσος τε καὶ Πομπήιος, Καίσαρι μὲν (ὥσπερ ὑπέστησαν) τὴν ἑτέραν πενταετίαν προσεψηφίσαντο. τὰ δὲ ἔθνη διακληρούμενοι, καὶ στρατιὰν ἐπ᾽ αὐτοῖς, ὁ μὲν Πομπήιος εἵλετο Ἰβηρίαν τε καὶ Λιβύην· καὶ ἐς τάσδε τοὺς φίλους περιπέμπων, αὐτὸς ὑπέμεινεν ἐν Ῥώμῃ. ὁ δὲ Κράσσος Συρίαν τε καὶ τὰ Συρίας πλησίον, ἐπιθυμίᾳ πολέμου πρὸς Παρθυαίους, ὡς εὐχεροῦς δὴ καὶ ἐνδόξου καὶ ἐπικερδοῦς. Ἀλλὰ τῷδε μὲν ἐξιόντι τῆς πόλεως πολλά τε ἄλλα ἀπαίσια ἐγίγνετο, καὶ οἱ δήμαρχοι προηγόρευον μὴ πολεμεῖν Παρθυαίοις, οὐδὲν ἀδικοῦσιν· οὐ πειθομένῳ δὲ, δημοσίας ἀρὰς ἐπηρῶντο. ὧν ὁ Κράσσος οὐ φροντίσας, ἀπώλετο ἐν τῇ Παρθυηνῇ, σύν τε παιδὶ ὁμωνύμῳ καὶ αὐτῷ στρατῷ· μύριοι γὰρ οὐδ᾽ ἐντελεῖς ἐκ δέκα μυριάδων ἐς Συρίαν διέφυγον. Ἀλλὰ τὴν μὲν Κράσσου συμφορὰν ἡ Παρθυακὴ δηλώσει γραφή. Ῥωμαῖοι δὲ, λιμῷ πιεζόμενοι, Πομπήιον 699.

Lin. 84 *sq.* ἐγίγνετο *abest ab Edd. dedit Aug.* *L.* 86. ἀρᾶς *Edd. Recte Aug.* *L.* 88. Παρθυίνῃ *Edd. Recte Aug.* *L.* 90. Παρθικῇ *Edd. ex Reg. A. Expressi Aug. & Reg. B.*

missa: tam prope uterque a periculo abfuit.

18. Jamque creati *Consules Crassus et Pompejus*, juxta pollicita, Cæsari decreverunt aliud quinquennium; ipsi provincias cum exercitibus *sortiti* sunt: *Pompejus Hispaniam et Africam*; quas per amicos rexit, ipse manens in Urbe: *Crassus Syriam* & regiones finitimas, *belli cupidus Parthici*, quod & facile & gloriosum & quæstuosum esse sibi persuaserat. Sed *Crasso* urbem egredienti multa infausta obvenerunt omina, & interdicebant tribuni plebis, ne Parthis bellum inferret, qui nulla Romanos lacessissent injuria. Qua re quum ille nihil moveretur, publicis exsecrationibus eum diris devoverunt. Quibus omnibus contemtis, periit *Crassus in Parthia*, una cum cognomine filio & toto exercitu; nam ex centum millibus vix decem millia refugerunt in Syriam. Verum hæc *Crassi clades* in *Libro de Rebus Parthicis* exponetur. Romæ autem *populus*, quum

A. U. εἵλοντο τῆς ἀγορᾶς αὐτοκράτορα εἶναι· καί οἱ, καθάπερ ἐπὶ τῶν λῃστηρίων, εἴκοσιν ἀπὸ τῆς βουλῆς ὑπηρέτας ἔδωκαν. ὁ δὲ αὐτοὺς ὁμοίως ἐς τὰ ἔθνη διαθεὶς ἐπέτρεχε, καὶ τὴν Ῥώμην αὐτίκα ἐνέπλησεν ἀγορᾶς δαψιλοῦς. ὅθεν ἔτι μᾶλλον ἐς μέγα δόξης ἐπῆρτο καὶ δυνάμεως.

700. XIX. Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου καὶ ἡ Καίσαρος θυγάτηρ κύουσα τῷ Πομπηΐῳ θνήσκει. καὶ δέος ἅπασιν ἐνέπιπτεν, ἀνῃρημένης τῆς ἐπιγαμίας, ὡς αὐτίκα μεγάλοις στρατοῖς Καίσαρός τε καὶ Πομπηΐου διοισομένων ἐς ἀλλήλους, ἀσυντάκτου μάλιστα καὶ χαλεπῆς ἐκ πολλοῦ γεγενημένης τῆς πολιτείας. αἵ τε γὰρ ἀρχαὶ κατὰ στάσιν ἢ δωροδοκίαν, σπουδῇ τε ἀδίκῳ, καὶ λίθοις ἢ ξίφεσι, καθίσταντο, καὶ τὸ δεκάζειν ἢ δωροδοκεῖν ἀναισχύντως τότε μάλιστα ἐπλεόνασεν· ὅ τε δῆμος αὐτὸς ἔμμισθος ἐπὶ τὰς χειροτονίας ᾔει. ὤφθη δέ που καὶ μεσεγγύημα ταλάντων ὀκτακοσίων ὑπὲρ τῆς ἐπωνύμου γενόμενον ἀρχῆς. οἵ τε ἀνὰ ἔτος ἕκαστον ὕπατοι στρατεύειν μέν που

fame laboraret, *Pompejum annonæ præfecerat* cum ſummo imperio; eique, ſicut prius in bello Piratico, viginti ex ſenatu miniſtros addiderat. Quibus ſimiliter circa provincias dimiſſis, ipſe quoque paſſim ad res inſpiciendas profectus, brevi urbem omnigenis copiis rerum ad victum pertinentium replevit: & hinc quoque novum, neque exiguum illud, tam gloriæ quam potentiæ incrementum Pompejo acceſſit.

19. Eo tempore *Cæſaris filia*, prægnans ex *Pompejo*, *fato functa eſt:* unde metus continuo omnes invaſit, fore, ut ſublata adfinitate Cæſar & Pompejus mox inter ſe magnis exercitibus conflictarentur; *turbatis* præſertim *jamdudum rationibus reipublicæ.* Nam & magiſtratus per factiones largitioneſve, improbis ſtudiis, interdum ſaxis etiam gladiiſque, conſtituebantur; largitioneſque nullo pudore cohibente frequentabantur, & populus venales in comitiis præbebat operas: namque etiam inventus eſt, qui *pro obtinendo Conſulatu* DCCC *talenta apud ſequeſtros deponeret.* Præterea ſingulorum annorum conſulibus nulla ſpes relicta erat

καὶ πολεμεῖν ἀπεγίνωσκον, διακλειόμενοι τῇ δυναστείᾳ A. U.
τῶνδε τῶν τριῶν ἀνδρῶν. ὅσοι δ᾽ ἦσαν αὐτῶν ἀτοπώτε-
ροι, κέρδος ἀντὶ τῶν στρατειῶν ἐτίθεντο τὰ κοινὰ τῆς πό-
λεως, καὶ τὰς τῶν ἰδίων διαδόχων χειροτονίας. οἱ δ᾽
ἀγαθοὶ διὰ ταῦτα καὶ πάμπαν ἐξέλιπον τὸ ἄρχειν· 701.
ὥστε ποτὲ καὶ μῆνας ὀκτὼ τὴν πόλιν ἄναρχον, ἐκ τῆς
τοιᾶσδε ἀσυνταξίας, γενέσθαι· Πομπηίου πάνθ᾽ ὑπερο-
ρῶντος ἐπίτηδες, ἵνα ἐν χρείᾳ γένοιντο δικτάτωρος.

XX. Καὶ πολλοὶ τοῦτο ἐς ἀλλήλους διελάλουν, ὅτι μόνον ἂν γένοιτο φάρμακον ἐπὶ τοῖς παροῦσι κακοῖς ἡ μόναρχος ἐξουσία. χρῆναι δ᾽ ἑλέσθαι δυνατὸν ὁμοῦ καὶ ἤπιον· ἐνσημαινόμενοι τὸν Πομπήιον, στρατιᾶς τε ἄρχοντα ἱκανῆς, καὶ φιλόδημον εἶναι δοκοῦντα, καὶ τὴν βουλὴν ἄγοντα διὰ τιμῆς, καὶ τὸν βίον ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα, περί τε τὰς ἐντεύξεις εὐπρόσιτον ἢ ὄντα ἢ νομιζόμενον εἶναι. Ὁ δὲ τὴν προσδοκίαν τήνδε λόγῳ μὲν ἐδυσχέραινεν,

Lin. 10. διακωλυόμενοι *margo Reg. B. manu Guil. Budæi.* *L.* 12. τῶν, *ad* στρατειῶν, *adjeci ex Aug.* *Ib.* στρατιῶν *Aug.* exercituum loco *Cand.* ἀντὶ στρατιωτῶν *Reg. B.* *L.* 14. ἐξέλειπον *edit.* 2. 3. *L.* 17. ἐπιτηδὲς *Edd. ex Reg. A.* *L.* 21. ἐνσημαινόμενος *edit.* 1.

bellum usquam gerendi, aut reductandi exercitum, quod excluderentur *Triumvirorum potentia.* Quique ex his flagitiosiores erant, hi lucra captabant ex publica pecunia, aut ex successorum suorum designationibus: boni vero, his de causis, in universum a magistratibus abstinebant. Ita factum est, ut statu tam perturbato *per octo menses* aliquando *absque Consulibus* fuerit *respublica*; Pompejo ad omnia connivente de industria, ut Dictatore opus haberent.

20. Atque id jam passim audiebatur in circulis „non aliud superesse præsentibus malis remedium, nisi ut refugiatur ad *unius Viri principatum*; sed opus esse viro, qui cum potentia lenitatem conjungeret." Quibus verbis subindicabatur ipse *Pompejus*; quod & amplis copiis cum imperio præesset, & videretur amator plebis, ac senatus cultor, moderatus in omni vita temperansque, denique aditu facilis, & comitate quadam, seu vera seu ficta, amabilis. Istam igitur de *Dictatura* exspectationem verbis quidem *Pompejus* aversabatur, indignanti similis; clam autem

A. U. ἔργῳ δ᾽ ἐς αὐτὴν πάντα ἔπραττεν ἀφανῶς, καὶ τὴν ἀσυνταξίαν τῆς πολιτείας καὶ ἀναρχίαν ἐπὶ τῇ ἀσυνταξίᾳ ἑκὼν ὑπερεώρα. Μίλωνός τε, τὰ ἐς Κλώδιον ὑπηρετήσαντος αὐτῷ, καὶ ἀρεσκομένου τῷ δήμῳ διὰ τὴν Κικέρωνος κάθοδον, ὑπατείαν ὡς ἐν καιρῷ παρὰ τήνδε τὴν
702. ἀναρχίαν μετιόντος, ἀποδιέτριβε τὰς χειροτονίας· μέχρι βαρυθυμῶν ὁ Μίλων, ὡς καὶ περὶ αὐτὸν ἀπίστου γιγνομένου τοῦ Πομπηΐου, ἐς τὴν πατρίδα Λανούβιον ἐξῄει· ἣν Διομήδη φασὶν, ἀλώμενον ἐξ Ἰλίου, πρώτην ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πόλιν οἰκίσαι· καὶ εἰσὶν ἀπὸ Ῥώμης ἐς αὐτὴν στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατόν.

XXI. Κλωδίου δ᾽ ἐξ ἰδίων χωρίων ἐπανιόντος ἐπὶ ἵππου, καὶ περὶ Βοΐλλας ἀπαντήσαντος αὐτῷ· οἱ μὲν κατὰ τὴν ἔχθραν ὑπείδοντο μόνον ἀλλήλους, καὶ παρώδευσαν· θεράπων δὲ τοῦ Μίλωνος ἐπιδραμὼν τῷ Κλωδίῳ, εἴτε

Lin. 30 *sq.* παρὰ τήνδε τὴν ἀρχὴν *Edd. Recte Aug. Ven. In Aug. quidem primum etiam fuerat* ἀρχὴν; *sed ab eadem manu mox emendatum. L.* 31. τῆς χειροτ. *Edd.* τὰς ded. *Aug. Ven. L.* 32. περὶ αὐτὸν *edit.* 2. 3. *Ibid. sq.* γενομένου *Edd.* γινομένου *Reg. B. Prætuli Aug. L.* 33. Λαβουΐνιον *Edd. & MSS. nostri: quod, quamquam* Lavinium *det Candidus, tamen ex* Λανούβιον *potius, quam ex* Λαουΐνιον, *corruptum credere fas est. L.* 34. ἀλόμενον *edit.* 1. *ex quo* ἀλόμενον *factum in edit.* 2. 3. *Verum dedit Aug. L.* 35. οἰκῆσαι *Edd. Prætuli Aug.*

modis omnibus id agebat, ut eo res perveniret; & turbatum illum reipublicæ statum, interregnumque quod ad illas turbas accedebat, lubens patiebatur. Quin &, quum *Milo*, cujus opera Clodium depresserat, & summo adplausu populi Ciceronem reduxerat, consulatum commodo tunc tempore, per interregnum illud, peteret; eo usque remoratus comitia est, donec *Milo* pertæsus, dolensque Pompeji erga se quoque perfidiam, in patriam suam *Lanuvium* secessit: quam *Diomedes* fertur, post captum Ilium oberrans, primam in Italia urbem condidisse, dissitam a Roma ad decimum nonum fere lapidem.

21. Forte tum *Clodius* e villa sua in Urbem equo vehebatur. Quumque circa Bovillas *Miloni* esset obviam factus; primum quidem non nisi suspiciosis oculis, pro mutua inimicitia, sese intuentes, præterierunt; deinde vero *Milonis famulus invasit Clodium*,

κεκελευσμένος, εἴθ' ὡς ἐχθρὸν δεσπότου κτείνων, ἐπάταξεν ἐς τὸ μετάφρενον ξιφιδίῳ. καὶ τὸν μὲν αἵματι ῥεόμενον ἐς τὸ πλησίον πανδοκεῖον ὁ ἱπποκόμος ἐσέφερεν. ὁ δὲ Μίλων μετὰ τῶν θεραπόντων ἐπιστὰς, ἔτι ἔμπνουν, ἢ καὶ νεκρὸν, ἐπανεῖλεν· ὑποκρινόμενος μὲν οὐ βουλεῦσαι τὸν φόνον, οὐδὲ προστάξαι· ὡς δὲ κινδυνεύσων ἐξάπαντος, ἠξίου τὸ ἔργον οὐκ ἀτελὲς καταλιπεῖν. Περιαγγελθέντος δὲ ἐς Ῥώμην τοῦ πάθους, ὁ μὲν δῆμος ἐκπλαγεὶς ἐν ἀγορᾷ διενυκτέρευε, καὶ τὸ σῶμά τινες τοῦ Κλωδίου μεθ' ἡμέραν προὔθεσαν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων. ἁρπάσαντες δὲ αὐτὸ τῶν τε δημάρχων ἔνιοι, καὶ οἱ φίλοι τοῦ Κλωδίου, καὶ πλῆθος ἄλλο σὺν ἐκείνοις, ἐς τὸ βουλευτήριον ἐκόμισαν· εἴτε ἐπὶ τιμῇ, βουλευτικοῦ γένους ὄντα, εἴτε ἐς ὄνειδος τῆς βουλῆς τοιάδε περιορώσης. καὶ τῶν παρόντων οἱ προπετέστεροι τὰ βάθρα καὶ τοὺς θρόνους τῶν βουλευτῶν συμφορήσαντες, ἧψαν αὐτῷ πυρὰν, ὑφ' ἧς τό τε A. U. 702.

Lin. 40 sq. Κλωδ. εἶθ' ὡς κεκελ. *Edd. Recte Aug. Ven.* *L.* 41. κεκελευμένος *Edd. Inserui* σ *cum Aug. Ibid. Forte* κλεινῶν. *L.* 42. αἵματι ῥαινόμενον *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 46. ἐξ ἅπαντες *Edd. Expressi Aug.* *L.* 47. οὐκ, *ad* ἀτελὲς, *carent Edd. & Cand. puto & Ven. Dedit Aug.* *L.* 51. τοῦ, *ad* Κλωδίου, *caret Reg. B.* *L.* 53. ἐπὶ τιμῆς *Aug.*

ſive juſſus, ſive ut inimicum domini tolleret; & gladium per dorſum in pectus eidem adegit. Quem poſtquam cruentum curator equi ſervus detulit in proximum diverſorium; inſequens *Milo* cum ſuis, incertum ſpirantem adhuc, an exanimem, *confecit*; præ ſe ferens, quaſi nec jubente ſe nec volente cædes patrata eſſet; nolens tamen facinus imperfectum relinquere, ob quod quovis modo ſibi ſubeundum periculum noverat. Hujus caſus rumore urbana plebs attonita, in foro pernoctavit: & poſtquam illuxit, corpus defuncti pro Roſtris eſt poſitum; quod mox aliquot tribuni plebis, adjuvantibus *Clodii* amicis & forenſi multitudine, tranſtulerunt in curiam; ſive in honorem viri ſenatorii, ſive in ſenatus ipſius contumeliam, qui ad talia conniveret. Ibi aliquot petulantiores, congeſtis ſubſelliis ſedibuſque ſenatorum, exſtruxerunt rogum, ignemque ſubjecerunt; quo

A. U. 702. βουλευτήριον καὶ πολλαὶ τῶν πλησίον οἰκίαι τῷ Κλωδίῳ συγκατεφλέγησαν.

XXII. Μίλωνι δὲ θράσος τοσόνδε περιῆν, ὡς οὐ δεδιέναι περὶ τῷ φόνῳ μᾶλλον, ἢ ἀγανακτεῖν ἐπὶ τῇ Κλωδίου περὶ τὴν ταφὴν τιμῇ. θεραπόντων οὖν καὶ ἀνδρῶν ἀγροίκων πλῆθος ἀθροίσας, καὶ ἐς τὸν δῆμον περιπέμψας χρήματα, τῶν τε δημάρχων Μάρκον Καίλιον πριάμενος, ἐς τὴν πόλιν κατήει θρασύτατα. καὶ αὐτὸν ὁ Καίλιος εὐθὺς ἐσιόντα εἷλκεν ἐς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς παρ' αὐτοῦ δεδωροδοκηκότας, ὥσπερ ἐπ' ἐκκλησίαν· ὑποκρινόμενος μὲν ἀγανακτεῖν, καὶ οὐ διδόναι τῆς δίκης ἀναβολὴν, ἐλπίζων δὲ, εἰ αὐτὸν οἱ παρόντες μεθεῖεν, ἐκλύσειν τὴν δίκην τὴν ἀληθεστέραν. Καὶ Μίλων μὲν οὐ βουλεῦσαι τὸ ἔργον εἰπὼν, (οὐ γὰρ ἂν μετὰ σκευῆς καὶ γυναικὸς ἐπὶ ταῦτα ὁρμῆσαι) τὸν λοιπὸν λόγον κατὰ τοῦ Κλωδίου διετίθετο, ὡς θρασυτάτου δὴ, καὶ φίλον θρασυτάτων,

Lin. 63. *l.* 64. & *l.* 75 *sq.* Κεκίλιον & Κεκίλιος *Edd. MSS.* & *Cand. Correxi mendam.* *L.* 66. ἐπ' *caret Reg. B.* *L.* 71. τὸν λοιπὸν χρονον διετιθ. *Edd. Verum dedit Aug.* *L.* 72. φίλων θρασυτ. *Edd.* & *MSS. mendose, quod correxi.*

una cum Clodii cadavere curia conflagravit, & aliquot contiguæ privatorum ædes.

22. *Miloni* autem tanta inerat confidentia, ut non tam cædis pœnam metueret, quam indignaretur talem honorem haberi *Clodii* cadaveri. Adjunctis igitur ad domesticorum manum rusticis hominibus, & largitionibus plebe conciliata, simulque mercede conducta *M. Cælii* tribuni plebis opera, summa audacia in Urbem est reversus. Quem mox de via *Cælius* in forum pertraxit, caussam dicturum apud eos quos corruperat, tamquam apud concionem legitimam: simulans quidem, se per iram nolle dilationem concedere; sed re vera sperans, si reus præsens periculum evaderet, non subiturum severius judicium. *Milo*, præfatus „ inconsulto patratum hoc facinus, alioqui non adgressurum illud fuisse impeditum comitatu uxorio," reliquam orationem absumsit ingerendis in *Clodium* conviciis, ut hominem perditæ audaciæ, & perditissimorum hominum familiarem, qui una cum ipsius cadavere curi-

οἳ καὶ τὸ βουλευτήριον ἐπικατέπρησαν αὐτῷ. Ἔτι δ᾽ αὐτοῦ λέγοντος, οἵ τε λοιποὶ δήμαρχοι, καὶ τοῦ δήμου τὸ ἀδιάφθορον, ὁπλισάμενοι ἐνέβαλλον ἐς τὴν ἀγοράν. Καίλιος μὲν δὴ καὶ Μίλων, δούλων ἐσθῆτας ὑποδύντες, ἀπέδρασαν. πολὺς δὲ τῶν ἄλλων ἐγίγνετο φόνος, οὐ τοὺς Μίλωνος ἔτι φίλους ἐρευνώντων, ἀλλὰ τὸν ἐντυγχάνοντα ἀναιρούντων, ἀστὸν ὁμοῦ καὶ ξένον, καὶ μάλιστα ὅσοι ταῖς ἐσθῆσιν ἢ σφραγῖσιν ἀπὸ χρυσοῦ διέφερον. ὡς γὰρ ἐν ἀσυντάκτῳ πολιτείᾳ, σὺν ὀργῇ, καὶ προφάσει τοῦδε τοῦ θορύβου προσπεσόντος, θεράποντές τε ὄντες οἱ πλείους, καὶ ὡπλισμένοι κατὰ ἀνόπλων, ἐς ἁρπαγὰς ἐτράποντο. ἔργον τε οὐδὲν αὐτοῖς ἀπῆν, ἀλλὰ καὶ ἐπ᾽ οἰκίας ἐφέροντο, καὶ περιϊόντες ἠρεύνων, ἔργῳ μὲν, τὰ εὔληπτα σφίσιν ἅπαντα, λόγῳ δὲ, τοὺς φίλους τοῦ Μίλωνος· πρόφασίς τε ἦν αὐτοῖς, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ πυρὸς καὶ λίθων καὶ παντὸς ἔργου, Μίλων. A. U. 702.

XXIII. Ἡ βουλὴ δὲ συνῄει μετὰ δέους, καὶ ἐς τὸν Πομπήϊον ἀφεώρων, ὡς αὐτίκα σφῶν ἐσόμενον δικτάτω-

Lin. 75. ἀδιάφορον *Reg. B. mend.* *Ibid. sq. Forte* Καὶ Καίλιος. *L.* 78. τὸν ἐντυχόντα *Edd. Præfuli Aug.* *L.* 82. *an* προσπεσόντες? *L.* 83. ὡπλισάμενοι κατὰ ἀνοπλ. *Aug. mend.* *L.* 85. περιοντες *Regii.* *Ibid.* ἠρεύνουν *edit.* 1.

am etiam concremassent. Quo adhuc concionante, reliqui tribuni plebis, & incorrupta pars civium, armati in forum irrupere. Tum *Cælius* quidem & *Milo*, servili habitu elapsi, aufugere: nihilominus vero aliorum magna strages est edita, dum non jam Milonis amici requiruntur, sed passim sævitur in cives & exteros, ut quisque in manus venerat, præsertim in insigniores vestitu aureisque annulis. Sublata enim omni reipublicæ forma, indulgebatur iræ per tumultus occasionem: & quia plerique servilis conditionis erant, & armati adversus inermes; ad rapinas versi, nullo flagitio abstinentes, per domos discurrebant, scrutantes revera quidquid esset asportatu facile, sed causam interferentes, quæri a se Milonis amicos. Eodemque prætextu per aliquot dies, igni, saxis, variis denique facinoribus, sævitum est.

23. *Senatus* vero in curiam metu excitus, *in Pompejum intentus* erat, quasi jamjam dictatorem futurum: quod re-

A. U. 702. ρα· χρῄζειν γὰρ αὐτοῖς ἐφαίνετο τὰ παρόντα τοιᾶσδε θεραπείας. Κάτωνος δ' αὐτοὺς μεταδιδάξαντος, ὕπατον εἵλοντο χωρὶς συνάρχου, ὡς ἂν ἔχοι τὴν μὲν ἐξουσίαν δικτάτορος, ἄρχων μόνος, τὴν δ' εὔθυναν ὑπάτου. Καὶ πρῶτος ὑπάτων ὅδε ἔθνη τε δύο μέγιστα καὶ στρατιὰν ἔχων καὶ χρήματα, καὶ τὴν τῆς πόλεως μοναρχίαν, διὰ τὸ μόνος ὕπατος εἶναι· Κάτωνα μὲν ἐψηφίσατο, ἵνα μὴ παρὼν ἐνοχλοίη, Κύπρον ἀφελέσθαι Πτολεμαίου βασιλέως· νενομοτεθημένον ἤδη τοῦτο ὑπὸ Κλωδίου, ὅτι οἵ ποτε ἁλόντι ὑπὸ λῃστῶν ὁ Πτολεμαῖος ἐς λύτρα ὑπὸ σμικρολογίας δύο τάλαντα ἐπεπόμφει. Κάτων μὲν δὴ καθίστατο Κύπρον, Πτολεμαίου τὰ χρήματα ῥίψαντος ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ ἑαυτὸν ἐξαγαγόντος, ἐπεὶ τῶν ἐψηφισμένων ἐπύθετο. Ὁ δὲ Πομπήϊος δίκας προυτίθει τῶν τε ἄλλων ἁμαρτημάτων, καὶ μάλιστα δωροδοκίας καὶ δεκασμοῦ. ἐδόκει γὰρ ἐντεῦθεν αὐτῷ νοσεῖν τὰ κοινὰ ἀρ-

Lin. 97. ὕπατος εἶναι. Κάτων μὲν *Edd. Secus Aug. quem ſecutus ſum.*
L. 1. μικρολογίας *Edd. Prætuli Aug.*

medium res ipſa poſtulare videbatur. Id autem Cato diſſuadens, traduxit Patres in ſuam ſententiam, ut eum *Conſulem abſque collega* crearent: quo poteſtatem quidem haberet dictatoriam, ſolus res omnes moderans, rationi tamen reddendæ eſſet obnoxius, more veterum. Hoc pacto quum *Pompejus* (quod nulli ante eum Conſuli contigerat) ſimul duas maximas provincias & exercitum pecuniaſque haberet, ſimul in Urbe, ut qui ſine collega Conſul eſſet, ſolus dominaretur; *Catonem*, ne in Urbe præſens moleſtias ei crearet, ex Senatuſconſulto *in Cyprum* mittendum curavit, *ut* ejus inſulæ *imperium adimeret Ptolemæo* Regi; in quam quidem rem jam lex fuerat perlata, rogatione Clodia, eo quod *Ptolemæus Clodio* quondam, a piratis capto, in redemtionem duo tantum talenta præ avaritia contulerat. Et *Cato* quidem *res Cyprias ordinavit*; quum jam rex pecuniam projeciſſet in mare, ſibique ipſe manus intuliſſet, quamprimum decretum S. P. Q. R. cognoverat. *Pompejus* vero per id tempus *judicia propoſuit*, cum de aliis criminibus, tum præcipue *de* munerum corruptelis ac *largitionibus.* Videbantur enim ei ex hoc, ceu fonte, nata eſſe mala

ξάμενα, ἐν τούτῳ καὶ τὴν ἴασιν ἕξειν ταχεῖαν. νόμῳ τε ὥριζεν, ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ τοπρῶτον ὑπατείας ἐς τὸ παρὸν, εὐθύνειν τὸν ἐθέλοντα. καὶ ἦν ὁ χρόνος ὀλίγῳ μείων ἐτῶν εἴκοσιν, ἐν ᾧ καὶ ὁ Καῖσαρ γεγένητο ὕπατος. Τῶν οὖν Φίλων τοῦ Καίσαρος ὑπονοούντων, ἐς ὕβριν ἢ ἐς ἐπήρειαν αὐτὸν τοῦ Καίσαρος ὧδε πολὺ τοῦ χρόνου προλαβεῖν, καὶ παραινούντων τὸ παρὸν διορθοῦσθαι μᾶλλον, ἢ τὸ παρελθὸν ἐνοχλεῖν ἐπ' ἀνδράσι τοσοῖσδε ἀξιολόγοις, ἐπονομαζόντων δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Καίσαρα· ὁ Πομπήϊος ἀμΦὶ μὲν τοῦ Καίσαρος ἠγανάκτει, ὡς ἀμείνονος ὄντος ὑποψίας, ἐπεὶ καὶ τὴν ἑαυτοῦ δευτέραν ὑπατείαν τῷ χρόνῳ περιλαμβάνεσθαι· πολὺ δὲ ἀναλαβεῖν ἔλεγεν, ἐς ἀκριβῆ διόρθωσιν ἐπιτετριμμένης ἐκ πολλοῦ τῆς πολιτείας.

A. U. 702.

XXIV. Τοιαῦτα δὴ εἰπὼν, ἐκύρου τὸν νόμον. Καὶ πλῆθος ἦν αὐτίκα δικῶν ποικίλων. ἵνα τε μὴ δείσειαν

Lin. 8. ἔν τε τούτῳ *legendum putavit Musgrav.* *L.* 9. τὸ πρῶτον *Edd. Libuit exprimere Aug.* *L.* 17. ἀμύμονος *Edd. invit. MSS.* ἀμειμόμενος *Reg. A. Recte Aug. Reg. B.*

publica, & proinde hoc curato secuturam sanitatem celerem: tulitque legem, ut „liceret, cuicumque libuisset, ad rationem actorum reddendam citare hos, qui ex eo tempore quo ipse primum Consul fuerat, usque in præsentem consulatum, magistratus gessissent." Erat autem id tempus annorum pæne viginti; atque Cæsaris quoque consulatum complectebatur. Quod quum Cæsaris amici *in* ipsius *Cæsaris contumeliam* injuriamve factum suspicarentur, ut tam longe repeteret elapsa tempora; hortabantur *Pompejum*, ut præsentibus incommodis potius mederetur, quam ob præterita molestus esset tot haud contemnendis viris, in quibus & *Cæsarem* nominabant. At *Pompejus*, indignatus mentione *Cæsaris* „ut qui suspicione ista esset superior; ceterum & suum ipsius alterum consulatum eodem temporis decursu, ajebat, contineri: multum autem retro temporis sese esse complexum, quod id multum referret ad adcuratam correctionem adtritæ tot malis reipublicæ."

24. His dictis *Pompejus* legem sanxit: moxque secutæ sunt *variæ lites:* & ut liberi a metu essent judices, *ipse præ-*

A. U. 702. οἱ δικασταὶ, αὐτὸς αὐτοὺς ἐπώπτευε, στρατιὰν περιστησάμενος. Καὶ πρῶτοι μὲν ἀπόντες ἑάλωσαν, Μίλων τε ἐπὶ Κλωδίου φόνῳ, καὶ Γαβίνιος παρανομίας ὁμοῦ καὶ ἀσεβείας, ὅτι χωρὶς ψηφίσματος ἐς Αἴγυπτον μετὰ στρατιᾶς ἐσέβαλεν, ἀπαγορευόντων τῶν Σιβυλλείων· Ὑψαῖος δὲ καὶ Μέμμιος καὶ Σέξτος, καὶ ἕτεροι πλείονες, ἐπὶ δωροδοκίαις ἢ πλήθους δεκασμῷ. Σκαῦρον δὲ τοῦ πλήθους παραιτουμένου, ἐκήρυξεν ὁ Πομπήϊος ὑπακοῦσαι τῇ δίκῃ· καὶ πάλιν τοῦ δήμου τοὺς κατηγόρους ἐνοχλοῦντος, σφαγή τις ἐκ τῶν Πομπηΐου στρατιωτῶν ἐπιδραμόντων ἐγένετο. καὶ ὁ μὲν δῆμος κατεσιώπησεν, ὁ δὲ Σκαῦρος ἑάλω· καὶ πάντων φυγὴ κατέγνωστο, Γαβινίου δὲ καὶ δήμευσις ἦν ἐπὶ τῇ φυγῇ. Καὶ τάδε ἡ βουλὴ λαμπρῶς ἐπαινοῦσα, δύο τε ἄλλα τέλη καὶ χρόνον ἐς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν ἕτερον τῷ Πομπηΐῳ προσεψηφίσαντο. Μέμμιος δὲ ἁλοὺς ἐπὶ δεκασμῷ, τοῦ νόμου τοῦ Πομπηΐου διδόντος αὐτῷ, φήναντι ἕτερον, ἀφεῖσθαι τῆς καταδίκης, τὸν πενθερὸν τοῦ Πομπηΐου Λεύκιον Σκιπίωνα προεκαλέ-

Lin. 28. Σέξστος *Aug.* *L.* 34. καὶ ὑπὸ πάντων φυγὴ *Edd. & MSS. nostri*, de omnibus *Cand.* *Præpositionem cum Musgravio delendam censui.*

erat, circumposita militum manu. Primi omnium absentes *damnati sunt: Milo, homicidii; Gabinius*, juris humani divinique violati, *quod absque S. C. Ægyptum intrasset cum exercitu*, contra Sibyllina monita; *Hypsæus* vero, *Memmius, Sextius*, cum aliis compluribus, *ambitus.* Pro *Scauro* plebem deprecantem *Pompejus* per præconem admonuit, exspectarent sententiam judicum: quumque nihilominus obstreperent accusatoribus, milites Pompejani impetu facto confoderunt nonnullos. Ita silentio reddito, condemnatus est *Scaurus*, & cum ceteris omnibus in exilium missus. Gabinius bonis quoque mulctatus est insuper. Senatus, mirifice collaudato harum rerum causa *Pompejo*, duas alias legiones ei addidit, & in provinciis prorogavit imperium. Memmius vero unus ex eis qui ambitus erant damnati, lege Pompeja impunitatem concedente indicanti alterum, socerum ipsius Pompeji *L. Scipionem* in jus vo-

σατο ἐς ὁμοίαν δεκασμοῦ δίκην. καὶ ἐπὶ τῷδε τοῦ Πομ- *A. U.*
πηίου τὴν τῶν κρινομένων ἐσθῆτα μεταλαβόντος, πολλοὶ 702.
καὶ τῶν δικαστῶν μετελάμβανον. ὀλοφυράμενος οὖν ὁ Μέμμιος τὴν πολιτείαν, διέλυσε τὴν δίκην.

XXV. Καὶ ὁ Πομπήϊος, ὡς ἤδη τὰ χρῄζοντα τῆς μοναρχίας διωρθωμένος, τὸν Σκιπίωνα σύναρχον ἐς τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους ἐποιεῖτο. Καὶ μετὰ τοῦθ᾽ ἑτέρων ἐς τὴν ἀρχὴν καθισταμένων, οὐδὲν ἧττον ἐφεώρα καὶ ἐδυνάστευε· καὶ πάντ᾽ ἦν ἐν Ῥώμῃ τότε Πομπήϊος. ἡ γὰρ εὔνοια τῆς βουλῆς μάλιστα ἐς αὐτὸν ἐποίει, ζήλῳ τε τοῦ Καίσαρος, ἐς οὐδὲν αὐτῇ παρὰ τὴν ἰδίαν ὑπατείαν κεχρημένου, καὶ ὅτι νοσοῦσαν ὁ Πομπήϊος τὴν πολιτείαν ὀξέως ἀναλάβοι, καὶ οὐδενὶ σφῶν παρὰ τὴν ἀρχὴν φορτικὸς ἢ ἐπαχθὴς γένοιτο. Τῶν δὲ φυγάδων ἐς τὸν Καίσαρα ἰόντων ἀθρόων, καὶ παραινούντων φυλάσσεσθαι τὸν Πομπήϊον, ὡς τὸν νόμον τοῦ δεκασμοῦ μάλιστα θέμενον ἐπ᾽ ἐκείνῳ· τούσδε μὲν ὁ Καῖσαρ παρηγόρει, καὶ τὸν Πομπήϊον εὐφήμει· τοὺς δὲ δημάρχους ἔπεισεν εἰσηγήσασθαι νόμον,

Lin. 46. διωρθώμενος *edit.* 2. 3. *errore accentus; in quo, nescio quo casu, consentit Aug.* *L.* 56. ἐπ᾽ ἐκείνων *Aug. male.*

cavit, reum pariter ambitus. Quo facto quum Pompejus vestem mutasset, multi judices id imitati sunt: & Memmius, conquestus de statu reipublicæ, accusationem omisit.

25. Tum *Pompejus*, quasi jam correxisset ea quæ Dictaturam necessariam fecissent, in reliquum anni *Scipionem collegam* in consulatu *adsumsit.* Nihilo minus tamen successorum etiam consulatu idem *Pompejus* prospiciebat rebus gerendis, eamdem obtinens potentiam, & *unus in Urbe administrans omnia.* Favor enim *senatus* erat in illum propensissimus; cum *offensione Cæsaris,* qui in suo consulatu ad nullam rem usus erat senatus opera; tum quod *Pompejus* languentem rempublicam brevi restituisset, & nemini senatorum per totum suum magistratum fuisset molestus. Ceterum *exules*, *concurrentes ad Cæsarem*, monebant eumdem, caveret a lege Pompeja, quæ ipsum maxime peteret. *Cæsar*, calamitatem eorum solatus, de Pompejo non nisi honorifice est locutus; tribunis autem plebis auctor fuit, ut

A. U. ἐξεῖναι Καίσαρι δευτέραν ὑπατείαν ἀπόντι μετιέναι. Καὶ τοῦθ', ὑπατεύοντος ἔτι τοῦ Πομπηΐου, καὶ οὐδὲν ἀντειπόντος, ἐκεκύρωτο. ὁ δὲ Καῖσαρ ἀντιπράξειν τὴν βουλὴν ὑπονοῶν, ἐδεδοίκει μὲν, ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς ἰδιώτης γενέσθαι, ἐτέχναζε δὲ ἐπὶ δυνάμεως εἶναι, μέχρι ὕπατος ἀποδειχ-
703. θείη· καὶ τὴν βουλὴν ᾔτει χρόνον ἄλλον ὀλίγον ἐς τὴν παροῦσάν οἱ τῆς Γαλατίας ἡγεμονίαν, ἢ ἐς μέρος αὐτῆς ἐπιλαβεῖν. Διακωλύσαντος δὲ Μαρκέλλου, ὃς ἐπὶ τῷ Πομπηΐῳ ὕπατος ἦν, φασὶ τὸν Καίσαρα τῷ μηνύοντι ἀποκρίνασθαι, κόπτοντα τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους· Ἥδε μοι δώσει.

XXVI. Πόλιν δὲ Νεόκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ᾠκίκει· ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται· τόδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λάτιον. τῶν οὖν Νεοκώμων τινὰ, ἄρχοντά τε αὐτοῖς γενόμενον, καὶ παρὰ τοῦτο Ῥωμαῖον εἶναι νομιζόμενον, ὁ Μάρκελλος ἐφ' ὕβρει

Lin. 64. καὶ, *ante* τὴν βουλὴν, *caret Aug.*

rogationem ferrent, *licere Cæsari absenti alterum Consulatum petere.* Quæ rogatio, ipso Pompejo etiam tum consule, neque contradicente, rata est habita. At *Cæsar*, senatum suspectum habens, ut sibi adversum, timensque ne in privatorum civium ordinem redactus inimicis fieret obnoxius, omnibus artibus hoc agebat, ut exercitum retineret, donec ipse Consul designaretur: petiitque a senatu, ut parumper etiam imperium sibi prorogaretur, in citeriori saltem Gallia, si non posset obtineri in utraque. Sed vetante *Marcello Consule*, qui Pompejo successerat, *Cæsarem* ferunt, quum id ei renunciaretur, admota manu ad gladii capulum, respondisse: *hic mihi impetrabit.*

26. Condiderat Cæsar in Alpibus *Novumcomum* oppidum, illudque *jure Latii donaverat*; quo jure continebatur hoc, ut, qui annuum magistratum ibi gessisset, haberet in Urbe jus civium. Ex horum *Novocomensium* numero magistratu *quemdam* apud suos defunctum, & ob id civem Romanum habitum, *Marcellus in Cæsaris contumeliam*, nescio

ἐφ' ὕβρει τοῦ Καίσαρος ἔξηνε ῥάβδοις ἐφ' ὅτῳ δὴ, οὐ πασχόντων τοῦτο Ῥωμαίων· καὶ τὸν νοῦν ὑπὸ ὀργῆς ἀνεκάλυπτε, A. U. 703. τὰς πληγὰς εἶναι ξενίας σύμβολον, καὶ φέρειν αὐτὰς ἐκέλευε καὶ δεικνύναι τῷ Καίσαρι· οὕτω μὲν ὑβριστικῶς ὁ Μάρκελλος. εἰσηγεῖτο δὲ ἤδη καὶ διαδόχους αὐτῷ πέμπειν ἐπὶ τὰ ἔθνη, προαφαιρῶν τοῦ χρόνου. ἀλλὰ διεκώλυσεν ὁ Πομπήϊος, εὐπρεπείᾳ τε λόγου καὶ εὐνοίας ὑποκρίσει, μὴ δεῖν ἄνδρα λαμπρὸν, καὶ ἐς πολλὰ χρήσιμον τῇ πατρίδι γενόμενον, ὑβρίζειν βραχεῖ διαστήματι χρόνου. καὶ δῆλον ἐποίησεν, ὅτι χρὴ μετὰ τὸν χρόνον παραλύειν τῆς ἀρχῆς αὐτίκα τὸν Καίσαρα. Καὶ ἐπὶ τῷδε οἱ μάλιστα ἐχθροὶ τοῦ Καίσαρος ἐς τούπιὸν ᾑρέθησαν ὕπατοι, 704. Αἰμίλιός τε Παῦλος καὶ Κλαύδιος Μάρκελλος, ἀνεψιὸς τοῦ προτέρου Μαρκέλλου· δήμαρχός τε Κουρίων, ἐχθρὸς ὢν καὶ ὅδε τῷ Καίσαρι καρτερὸς, καὶ ἐς τὸν δῆμον εὐχαριτώτατος, καὶ εἰπεῖν ἱκανώτατος. Τούτων ὁ Καῖσαρ

Lin. 77. τὰς ξενίας σύμβολον *Edd. & carent verbis* πληγὰς εἶναι, *quæ percommode dedit Aug.* *L.* 87. *l.* 91. *& sqq.* Καλίδιος, Καλίδιον, *constanter dant cum Editis MSSti nostri & Cand. quo errore purgandum Appianum duxi.* *L.* 90. εὐχαριστότατος *Reg. A.*

nescio quodnam ob delictum, *virgis cecîdit*, quæ pœna numquam civi Romano infligitur. Et mentem suam (tanta fuit viri in Cæsarem ira) clarius etiam patefecit, dicens, *verbera esse peregrini hominis signa*, jubensque hominem ad Cæsarem pergere, eique ostendere notas. Hac *contumelia Cæsari illata* non contentus *Marcellus*, de successoribus etiam Cæsari mittendis agebat, non exspectato exitu præfiniti temporis. Sed *Pompejus* obstitit, cum honestatis rationem prætendens, tum benevolentiam simulans; nec enim decere, inquit, ut vir illustris & optime de patria meritus, ob tam exiguum temporis spatium, contumeliam injuriamque acciperet. Simul vero haud obscure declaravit, oportere ad præfinitum terminum protinus adimere Cæsari imperium. Quamobrem infensissimi *Cæsaris inimici consules designati* sunt in annum proximum, *Æmilius Paulus* & *Claudius Marcellus*, superioris Marcelli frater patruelis. Et *tribunus plebis Curio* creatus est; qui pariter vehementer infensus Cæsari, & apud plebem gratiosissimus erat, simulque elo-

A. U. 704. Κλαύδιον μὲν οὐκ ἴσχυσεν ὑπάγεσθαι χρήμασι, Παῦλον δὲ χιλίων καὶ πεντακοσίων ταλάντων ἐπρίατο, μηδὲν αὐτῷ μήτε συμπράττειν μήτε ἐνοχλεῖν· Κουρίωνα δὲ, καὶ συμπράττειν, ἔτι πλειόνων, εἰδὼς ἐνοχλούμενον ὑπὸ χρεῶν πολλῶν. Παῦλος μὲν δὴ τὴν Παύλου λεγομένην βασιλικὴν ἀπὸ τῶνδε τῶν χρημάτων ἀνέθηκε Ῥωμαίοις, οἰκοδόμημα περικαλλές.

XXVII. Ὁ δὲ Κουρίων, ἵνα μὴ ἄφνω μετατιθέμενος γίγνοιτο κατάφωρος, εἰσηγεῖτο βαρυτάτας ὁδῶν πολλῶν ἐπισκευάς τε καὶ κατασκευὰς, καὶ αὐτὸν ἐπιστάτην αὐτῶν ἐπὶ πενταετὲς εἶναι· εἰδὼς μὲν αὐτὸν οὐδὲν τούτων ἐσόμενον, ἐλπίζων δὲ τοὺς Πομπηΐου φίλους ἀντιλέξειν, καὶ αὐτὸς ἐς τὸν Πομπήϊον ἕξειν τι τοῦτο πρόσκρουμα. καὶ γενομένων τῶνδε, ὡς προσεδόκησεν, ὁ μὲν εἶχε τὴν πρόφασιν τῆς διαφορᾶς. Κλαύδιος δ' εἰσηγεῖτο, πέμπειν Καίσαρι διαδόχους ἐπὶ τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ ἔληγεν ὁ χρόνος. Καὶ Παῦλος ἐσιώπα. Κουρίων δὲ, νομιζόμενος ἀμφοτέ-

Lin. 91. *ὑπαγαγέσθαι Edd. Prætuli Aug.* *L.* 94. *συμπράττειν ἐπὶ πλεόνων Edd. invitis MSS. nisi quod in ora Reg. B. pro ἔτι scriptum ἐπὶ, Gu. Budæi (ut videtur) manu.* *L.* 1. *αὐτὸν ἐπιστάτην Edd. invitis MSS.* *L.* 2. *iterum αὐτῶν Edd. invitis MSS.*

quentia valebat plurimum. Ex his *Claudius* numquam potuit largitionibus traduci in partes Cæsaris: *Paulus* vero M. D. talentis hactenus flexus est, ut non adversaretur: *Curio*, quod ære alieno premeretur, aliquanto majori mercede inductus est, ut faveret etiam & operam Cæsari navaret. Et Paulus quidem ex hac pecunia basilicam, quæ hodieque *Pauli Basilica* dicitur, dedicavit, opus elegantissimum.

27. *Curio* vero, quo minus adpareret, repente eum ad partes adversas descivisse, rogationes difficiles de reficiendis sternendisque viis intulit, sibi eam præfecturam petens in quinquennium; certus, nihil harum rerum se impetraturum: sed occasionem captans, ut contradicentibus Pompejanis offensus videri posset. Qua in re non fefellit eum opinio: & occasio illi oblata est faciendi a Pompejanis dissidium. *Claudius* agebat de mittendis Cæsari successoribus in provincias: jam enim tempus aderat. Silente ad hæc *Paulo*, *Curio*, qui neutrarum videbatur partium, laudabat Clau-

ροις διαφέρεσθαι, ἐπῄνει τὴν τοῦ Κλαυδίου γνώμην· ὡς δὲ ἐνδέον αὐτῇ προσετίθει τὸ καὶ Πομπήϊον ὁμοίως Καίσαρι ἀποθέσθαι τὰ ἔθνη καὶ τὸν στρατόν· ὧδε γὰρ ἔσεσθαι τῇ πόλει καθαρὰν καὶ πανταχόθεν ἀδεῆ τὴν πολιτείαν. Ενισταμένων δὲ πολλῶν, ὡς οὐκ ἴσον τὸ μήπω τὸν χρόνον ἐξήκειν τῷ Πομπηΐῳ· σαφέστερον ὁ Κουρίων ἤδη καὶ τραχύτερον ἀπεγύμνου, μὴ χρῆναι μηδὲ Καίσαρι πέμπειν διαδόχους, εἰ μὴ καὶ Πομπηΐῳ δοῖεν. ὄντων γὰρ αὐτῶν ἐς ἀλλήλους ὑπόπτων, οὔπω τῇ πόλει τὴν εἰρήνην ἔσεσθαι βεβαίαν εἰ μὴ πάντες ἰδιωτεύσειαν. ἔλεγε δὲ ταῦτ', εἰδὼς οὐ μεθήσοντα τὴν ἀρχὴν Πομπήϊον, καὶ τὸν δῆμον ὁρῶν ἤδη τι προσκοπτόμενον αὐτῷ διὰ τὰς τοῦ δεκασμοῦ δίκας. Εὐπρεποῦς δὲ τῆς γνώμης οὔσης, ὁ δῆμος ἐπῄνει τὸν Κουρίωνα, ὡς μόνον ἀξίως τῆς πόλεως τὴν πρὸς ἀμφοτέρους αἰρόμενον ἔχθραν· καί ποτε καὶ παρέπεμψαν αὐτὸν ἀνθοβολοῦντες, ὥσπερ ἀθλητὴν μεγάλου καὶ δυσχεροῦς ἀγῶνος· οὐδὲν γὰρ ἐδόκει τότε εἶναι φοβερώτερον τῆς Πομπηΐου διαφορᾶς. A. U. 704.

Lin. 10. τὸ, *post* προσετίθει *caret Reg. A.* *L.* 13. *legendum videtur* ὡς οὐκ ἴσον, τῷ μήπω *&c.* *L.*23. αἰρόμενον *Edd. ex Reg. A. Recte Aug. Reg. B.*

dii ſententiam: ſed adjiciens, *oportere Pompejum quoque tam provincias quam exercitus miſſos facere:* ſic enim demum liberam fore, omni metu ſublato, rempublicam. Sed multis iniquam eam conditionem cenſentibus, quod nondum exiſſet tempus Pompeji; *Curio* jam aperte vociferabatur, negans ſucceſſores mitti debere in provincias Cæſaris, ni Pompejus pariter imperio ſuo decederet: quum enim uterque ſit ſuſpectus alteri, *numquam civitatem pacatam fore, niſi ambobus poteſtas abrogetur.* Hæc autem dicebat, ſciens, Pompejum retenturum provincias & exercitum; & plebem jam nonnihil ei infenſam videns, propter judicia de largitionibus & ambitu inſtituta. Quæ quoniam honeſta ſententia erat; *plebs laudabat Curionem*, qui ſolus, ſicuti deceret bonum civem, non refugeret amborum inimicitias. Quin & domum aliquando Curionem plebs deduxit, ſpargens floribus, tamquam athletam magni ac difficilis certaminis: nihil enim tunc videbatur formidabilius, quam a Pompejo diſſidere.

A. U. 704. XXVIII. Ὁ δὲ Πομπήϊος, νοσηλευόμενος περὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐπέστελλε τῇ βουλῇ σὺν τέχνῃ· τά τε ἔργα τοῦ Καίσαρος ἐπαινῶν, καὶ τὰ ἴδια ἐξ ἀρχῆς καταλέγων, ὅτι τε τῆς τρίτης ὑπατείας, καὶ ἐθνῶν τῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ στρατοῦ δοθέντος, οὐ μετιὼν, ἀλλ' ἐς θεραπείαν τῆς πόλεως ἐπικληθεὶς, ἀξιωθείη. ἃ δὲ ἄκων, ἔφη, λαβεῖν, ἑκὼν ἀποθήσομαι τοῖς ἀπολαβεῖν θέλουσιν, οὐκ ἀναμένων τοὺς χρόνους τοὺς ὡρισμένους. Ἡ μὲν δὴ τέχνη τῶν γεγραμμένων εἶχεν εὐπρέπειάν τε τῷ Πομπηΐῳ, καὶ ἐρέθισμα κατὰ τοῦ Καίσαρος, οὐκ ἀποδιδόντος τὴν ἀρχὴν οὐδὲ ἐν τῷ νενομισμένῳ χρόνῳ. Ἀφικόμενος δὲ, ἄλλα τε τούτοις ὅμοια ἔλεγε, καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τότε ὑπισχνεῖτο ἀποθήσεσθαι. ὡς δὲ δὴ φίλος καὶ κηδεστὴς γενόμενος Καίσαρι, κἀκεῖνον, ἔλεγε, μάλα χαίροντα ἀποθήσεσθαι· χρόνιόν τε γὰρ αὐτῷ τὴν στρατείαν καὶ ἐπίπονον κατὰ ἐθνῶν μαχιμωτάτων γεγονέναι· καὶ πολλὰ τῇ πατρίδι προσλαβόντα, ἐπὶ τιμὰς καὶ θυσίας ἥξειν καὶ ἀναπαύ-

Lin. 33. ἀποθήσεσθαι *edit.* 2. 3. *ex emend. H. Stephani, commoda quidem, sed non necessaria.* *L.* 40. ἀποθέσθαι *Edd. Melius Aug. Ven.* *L.* 43. ἥξειν *edit.* 2. 3. *mend.*

28. *Pompejus*, eo tempore absens, & languidus ex morbo hærens in Italia, astute scripsit senatui; honorificam mentionem faciens rerum gestarum, Cæsaris primum, ac mox suarum jam inde ab initio: quodque „ tertium consulatum cum provinciis & exercitu ultro oblatum accepisset, ad ordinandam rempublicam vocatus. Quæ autem invitus, inquit, accepi, ea sponte reddam his qui volent recipere, non exspectato præfinito tempore." Hoc astu *literæ præ se ferebant* decoram *æquitatem* *Pompeji*, & invidiam faciebant Cæsari, qui ne post exactum quidem tempus magistratu vellet decedere. In Urbem deinde reversus *Pompejus*, locutus est in eamdem sententiam, tum quoque, *abiturum se magistratu*, pollicens; adjiciensque „ *Cæsarem* quoque, amicum suum & adfinem, libenter idem facturum; videlicet diuturnis laboriosisque bellis perfunctum contra gentes pugnacissimas, aucta plurimum patriæ potentia, ad honores nunc & sacrificia quietemque properaturum." Quæ

σεις. Ἔλεγε δὲ ταῦθ', ὡς Καίσαρι μὲν αὐτίκα δοθησομένων διαδόχων, αὐτὸς δ' ἐσόμενος ἐν ὑποσχέσει μόνῃ. Κουρίων δὲ, αὐτοῦ τὸ σόφισμα διελέγχων, οὐχ ὑπισχνεῖσθαι δεῖν, ἔφη, μᾶλλον, ἢ αὐτίκα ἀποθέσθαι, οὐδ' ἐξοπλίζειν Καίσαρα τῆς στρατιᾶς πρὶν καὶ αὐτὸν ἰδιωτεῦσαι· οὔτε γὰρ ἐς τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐκείνῳ λυσιτελεῖν, οὔτε Ῥωμαίοις, ὑφ' ἑνὶ τηλικαύτην ἀρχὴν γενέσθαι μᾶλλον, ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν ἔχειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, εἴ τι τὴν πόλιν καταβιάζοιτο. Οὐδέν τε ἐπικρύπτων ἔτι, ἀφειδῶς ἐς τὸν Πομπήϊον ἐβλασφήμει, ὡς τυραννίδος ἐφιέμενον, καὶ, εἰ μὴ νῦν σὺν φόβῳ τῷ Καίσαρος ἀπόθοιτο τὴν ἀρχὴν, οὔποτε μεθήσοντα. ἠξίου δ', ἂν ἀπειθῶσιν, ἄμφω ψηφίζεσθαι πολεμίους, καὶ στρατὸν ἀγείρειν ἐπ' αὐτούς. ᾧ δὴ μάλιστα ἔλαθεν ὑπὸ Καίσαρος ἐωνημένος.

A. U. 1704.

XXIX. Πομπήϊος δ' αὐτῷ χαλεψάμενός τε καὶ ἀπειλήσας, εὐθὺς ἐς τὰ προάστεια ἀγανακτῶν ὑπεξῄει.

Lin. 44. ἔλεγε μὲν ταῦτ' *Edd. Rectius Aug.* *L.* 45. ὑποσχέσει μόνον *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 54. σὺν φόρῳ *Reg. B.*

ideo *Pompejus* dicebat, ut Cæsari confestim successores mitterentur; ipse interim, *promisisse*, contentus. At *Curio* artem ejus coarguens, respondit: „non satis esse pollicita, nisi jam nunc præstarentur etiam: nec debere exarmari *Cæsarem* exercitu, priusquam ipse quoque redigeretur in ordinem: neque enim vel Cæsaris rationes id pati, propter privatas inimicitias; neque e republica esse, ut penes unum hominem tam amplum sit imperium, ac non potius penes utrumque, ut ab altero alterius reprimatur audacia, si quid contra S.P.Q.R. moliatur." Jamque aperta fronte invehebatur in *Pompejum*, ut *dominationis cupidum*; qui nisi nunc, quum Cæsar adhuc metuendus esset, ad privatum habitum redigeretur, numquam id passurus videatur postea. Proinde censebat *Curio*: *nisi auctoritati senatus paruerint, ambos hostes judicandos, conscriptisque legionibus bello petendos.* Qua quidem sententia maxime fefellit, quo minus putaretur operam locasse Cæsari.

29. Tum *Pompejus* exasperatus, & comminatus ei, statim in suburbanam villam indignabundus se contulit. Et

A. U. 704. Καὶ ἡ βουλὴ ὑπόπτως μὲν εἶχεν ἤδη πρὸς ἀμφοτέρους· δημοτικώτερον δ᾽ ὅμως ἡγοῦντο Πομπήϊον, καὶ τῷ Καίσαρι ἐδυσχέραινον τῆς παρὰ τὴν ὑπατείαν ὑπεροψίας σφῶν. οἱ δὲ καὶ τῷ ὄντι οὐκ ἀσφαλὲς ἡγοῦντο, διαλύειν τὴν ὑπὸ τῷ Πομπηΐῳ δύναμιν, μέχρι πρότερον ἐκεῖνον ἀποθέσθαι, ἔξω τε τῆς πόλεως ὄντα καὶ μεγαλοπραγμονέστερον. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Κουρίων ἀνέστρεφεν, ὡς δέον ὑπάρχειν αὐτοῖς ἐπὶ τὸν Πομπήϊον Καίσαρα, ἢ ὁμοῦ πάντα καταλύειν. οὐ πείθων δὲ, διέλυε τὴν βουλὴν ἐπὶ ἀτελέσι πᾶσι· δύναται δὲ ταῦθ᾽ ὁ δήμαρχος. ὅτε δὴ καὶ μάλιστα τῷ Πομπηΐῳ μετεμέλησε, τὴν δημαρχίαν, ἐς ἀσθενέστατον ὑπὸ Σύλλα καθῃρημένην, ἀναγαγόντι αὖθις ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον. διαλυόμενοι δὲ, ὅμως τοσόνδε μόνον ἐψηφίσαντο, Καίσαρα καὶ Πομπήϊον τέλος ἔχοντα στρατιωτῶν ἐς Συρίαν ἑκάτερον πέμψαι, φυλακῆς οὕνεκα, διὰ τὴν Κράσσου συμφοράν. Καὶ τεχνάζων ὁ Πομπήϊος ἀπή-

Lin. 62. ὑποψίας *Edd. Recte Aug. L. 63.* ἀσφαλῶς ἡγοῦντο *Edd. Verum rursus dederunt Aug. Ven. L. 67.* ἢ, *ante* ὁμοῦ, *carent Edd. Dedit Aug. & adjiciendum viderat Musgravius. L. 73.* ἔχοντας *Edd. quam vocem delendam censuit Musgr. Tenui id quod dedit Aug.*

ſenatus quidem jam utrumque habebat ſuſpectum; Pompejum tamen magis popularem exiſtimabant, Cæſari autem erant infenſi, quod in conſulatu ſuo tam contemtim eos tractaſſet. Ac fuerunt etiam, qui ſerio crederent, non fore tutum civitati, ſi *Pompejus* prior dimitteret exercitum, quam *Cæſar*, qui & ab Urbe abeſſet, & res majores videretur moliri. Id ipſum autem invertebat *Curio*: *imo opus eſſe Cæſare, adverſus Pompeji potentiam; aut vero utrique ſimul imperium utique eſſe abrogandum.* Qui quum nihil proficeret, ſenatum re infecta dimiſit: habebat enim hanc poteſtatem Tribunus plebis. Itaque tunc maxime *Pompejum pænituit, quod tribunitiam poteſtatem* per Syllam in nihilum ferme redactam, *reſtituiſſet in integrum.* Hoc unum in ſenatu, priusquam ſolveretur, decretum eſt, ut *Cæſar et Pompejus unam* uterque *ex ſuis legionibus in Syriam mitterent*, præſidio provinciæ, propter Craſſi calamitatem. Ac tunc quoque *Pompejus*, ſolitis utens artibus, *a Cæſare* illam

τει τὸ τέλος, ὃ ἔναγχος ἐπὶ συμφορᾷ στρατηγῶν δύο Καίσαρος, Τιτυρίου τε καὶ Κότ]α, Καίσαρι κεχρήκει. ὁ δ' αὐτὸ, τιμήσας ἕκαστον ἄνδρα δραχμαῖς πεντήκοντα καὶ διακοσίαις, ἀπέπεμπεν ἐς Ρώμην, καὶ συνέπεμπεν ἄλλο παρ' ἑαυτοῦ. οὐδενὸς δὲ δεινοῦ περὶ Συρίαν φανέντος, τάδε μὲν ἐχείμαζεν ἐν Καπύῃ. *A. U. 704.*

XXX. Οἱ δ' ἐπ' αὐτὰ πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου πρὸς Καίσαρα, ἄλλα τε πολλὰ δυσχερῆ κατὰ τοῦ Καίσαρος διεθρόουν· καὶ ἰσχυρίζοντο τῷ Πομπηΐῳ, τὴν στρατιὰν Καίσαρος τετρυμένην τε πόνῳ καὶ χρόνῳ, καὶ τὰ οἴκοι ποθοῦσαν, μεταθήσεσθαι πρὸς αὐτὸν, ὅτε τὰ Ἄλπεια διέλθοιεν. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἔλεγον, εἴθ' ὑπὸ ἀγνοίας, εἴτε διεφθαρμένοι. Καίσαρι δ' ἔρρωτο πᾶς ἀνὴρ ἐς προθυμίαν καὶ πόνους, ὑπό τε ἔθους τῶν στρατειῶν, καὶ ὑπὸ κερδῶν, ὅσα πόλεμος τοῖς νικῶσιν ἐργάζεται, καὶ ὅσα παρὰ Καίσαρος ἄλλα ἐλάμβανον. ἐδίδου γὰρ ἀφειδῶς, θεραπεύων εἰς ἃ ἐβούλευεν. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ συνιέν-

Lin. 78. ὁ δ' αὐτὸς *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 85. τετρυμμένην *Regii, Aug. quod emendavit C. Steph. Poſſis* & τετριμμένην *ponere.* *L.* 86. μετατίθεσθαι *Reg. B.* *L.* 92. θεραπεύειν *Edd. Recte Aug.*

repoſcebat legionem, quam eidem nuper poſt cladem Titurii Cottæque legatorum commodato dederat. Quam legionem *Cæſar*, donatam viritim mille ſeſtertiis nummis, ad Urbem remiſit; eique aliam legionem de ſuis adjunxit. Sed quia nullum adparebat in Syria periculum, ambæ hiemaverunt Capuæ.

30. Ad eas deducendas legiones qui a Pompejo ad Cæſarem erant miſſi, hi & alios varii generis *malos rumores* ſpargebant *de Cæſare*, & apud ipſum Pompejum adſeverabant „exercitum Cæſaris feſſum diuturnis laboribus, deſiderantemque tandem penates reviſere, facile tranſiturum ad Pompejum, quam primum Alpes ſuperaverint." Ita quidem ferebant iſti, ſive fraude, ſive per ignorantiam. At *Cæſari ſui milites* ad unum omnes *fideliter ſtrenuam* promtamque *navabant operam*, quoniam & adſueti erant ejus militiæ, & deliniti lucris quæ ſolent ſequi victorias, ſimulque imperatoris ipſius benignitate. Largiebatur enim effuſiſſime, ad exſequenda conſilia ſua

A. U. 704.

τες αὐτῶν, ὅμως ὑπέμενον. Ὁ δὲ Πομπήϊος τοῖς ἠγγελμένοις πίσυνος, οὔτε στρατιὰν οὔτε παρασκευὴν, ὡς ἐς τοσοῦτον ἔργον, ἤγειρεν. Ἡ βουλὴ δὲ γνώμην ἕκαστον ᾔτει καὶ ὁ Κλαύδιος πανούργως διῄρει, καὶ ἐπυνθάνετο αὐτῶν παρὰ μέρος· Εἰ δοκεῖ Καίσαρι πέμπειν διαδόχους· καὶ, εἰ Πομπήϊον τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεῖσθαι. Οἱ δὲ τοῦτο μὲν ἀνένευον οἱ πλείους, Καίσαρι δ' ἐπεψήφιζον τοὺς διαδόχους. Ἐπανερομένου δὲ τοῦ Κουρίωνος, εἰ ἀμφοτέρους δοκεῖ τὰ ἐν χερσὶν ἀποθέσθαι, δύο μὲν καὶ εἴκοσιν ἀνδράσιν ἀπήρεσκε, τριακόσιοι δὲ καὶ ἑβδομήκοντα ἐς τὸ συμφέρον ἀπὸ τῆς ἔριδος ἐπὶ τὴν τοῦ Κουρίωνος γνώμην ἀπέκλινον. ὅτε δὴ καὶ ὁ Κλαύδιος τὴν βουλὴν διέλυσε, βοῶν· Νικᾶτε, δεσπότην ἔχειν Καίσαρα.

XXXI. Λόγου δ' ἄφνω ψευδοῦς ἐμπεσόντος, ὅτι τὰς Ἄλπεις ὁ Καῖσαρ ὑπερελθὼν, ἐπὶ τὴν πόλιν ἐλαύνοι· θόρυβός τε πολὺς ἦν καὶ φόβος ἁπάντων. καὶ ὁ Κλαύδιος

Lin. 94. πίσσυνος *edit.* 1. *Ibid. sq.* ὡς, *ante* ἐς τοσοῦτον, *adjeci ex Aug.* *L.* 96. Καλίδιος *Edd. & MSS. ut supra, & mox iterum.* Καλλίδιος *h. l. Reg. B.* *L.* 97. εἰ δοκοῖ *Aug.* *L.* 98. Οἱ δὲ τούτῳ μὲν *Edd. Rectius Aug.* *L.* 1. δοκοῖ τὰ *edit.* 1. *L.* 4. τὴν Κουρίωνος *Reg. B. & caret* τοῦ. *L.* 8. ἐλαύνει *Edd. Prætuli Aug.*

præparans milites; quorum consiliorum illi non ignari, tamen in fide perstabant. *Pompejus* vero, his quæ nunciabantur *credulus*, *nec delectus faciebat*, *nec adparatus* ad tantum certamen idoneos. Ceterum in senatu Patribus locis suis sententias dicentibus; quia *Claudius consul* callide seorsim retulerat, Placeret-ne successores mitti Cæsari? rursumque, Placeret-ne Pompejo abrogari imperium? hoc quidem plerique abnuerunt; illud vero de successoribus mittendis Cæsari suffragiis comprobarunt. Quum autem denuo rogaret *Curio*, ecquid jubeant ambos potestatem deponere? viginti duobus ex senatu id non placuit; CCCLXX vero, omissa contentione ob commodum publicum, in Curionis discesserunt sententiam. Tum *Claudius*, senatum mittens, exclamavit: *Vincite, ut dominum habeatis Cæsarem!*

31. Subito deinde exorto falso rumore, Cæsarem superatis Alpibus ad Urbem contendere; magna omnium trepidatio exstitit: & Claudius retulit de accersendo exercitu

εἰσηγεῖτο, τὴν ἐν Καπύῃ στρατιὰν ἀπαντᾷν ὡς πολεμίῳ Καίσαρι. ἐνισταμένου δὲ, ὡς ἐπὶ ψευδέσι, τοῦ Κουρίωνος, εἶπεν· Εἰ κωλύομαι ψήφῳ κοινῇ τὰ συμφέροντα διοικεῖν, κατ' ἐμαυτὸν ὡς ὕπατος διοικήσω. Καὶ τάδε εἰπὼν, ἐξέδραμε τῆς βουλῆς ἐς τὰ προάστεια μετὰ τοῦ συνάρχου· ξίφος τε ὀρέγων τῷ Πομπηΐῳ, Κελεύω σοι, ἔφη, κἀγὼ καὶ ὅδε, χωρεῖν ἐπὶ Καίσαρα ὑπὲρ τῆς πατρίδος· καὶ στρατιὰν ἐς τοῦτο σοὶ δίδομεν, ἥ τε νῦν ἀμφὶ Καπύην ἢ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἐστὶ, καὶ ὅσην αὐτὸς ἐθέλοις ἄλλην καταλέγειν. Ὁ δ' ὑπήκουε μὲν, ὡς κελευόμενος πρὸς ὑπάτων· ἐπετίθει δ' ὅμως, Εἰ μή τι κρεῖσσον· ἀπατῶν ἢ τεχνάζων καὶ τότε εἰς εὐπρέπειαν. Κουρίωνι δ' οὐκ ἦν μὲν ὑπὲρ τὴν πόλιν ἐξουσία τις· οὐδὲ γὰρ προϊέναι τῶν τειχῶν τοῖς δημάρχοις ἐφίεται. ὠλοφύρετο δ' ἐν τῷ δήμῳ τὰ γιγνόμενα· καὶ τοὺς ὑπάτους ἠξίου κηρύσσειν, μηδένα πω καταλέγοντι πείθεσθαι Πομπηΐῳ. Οὐδὲν δὲ

A. U. 704.

Lin. 11. ψεύδεσι *edit.* 2. 3. *invit. MSS.* *L.* 15. Κελεύω σὲ *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 17 *sq.* Καπύην *fuerat in Aug. ex quo* Καπύνι *videtur factum.* *L.* 18. ἐθέλεις, *sed superscriptum* οις *ab eadem manu, in Reg. B.*

a Capua, qui Cæſari, tamquam hoſti reipublicæ, opponeretur. Quod quum vetaret *Curio*, mendacem eſſe rumorem adſeverans; Conſul in hæc verba erupit: „Si mihi non licet de communi conſilio providere rei publicæ; ſolus providebo, pro poteſtate Conſulis. His dictis, *Claudius* extra Urbem procurrit *cum collega, & gladium Pompejo porrigens*, „Jubeo te, inquit, ego cum hoc collega, ire contra Cæſarem, pugnareque pro patria: & in hunc uſum tradimus tibi exercitum, qui & nunc ad Capuam, & qui in reliqua Italia eſt; ſimulque facultatem tibi damus, tantum præterea exercitum, quantum tibi videbitur, conſcribendi." Et obſecutus *Pompejus* eſt, parendum eſſe dicens Conſulum juſſis; adjiciens tamen, *Niſi quid melius*: tunc quoque ſubdole agens, & ad honeſtatis ſpeciem ſeſe componens. Jamque *Curio* nil amplius pro republica poterat: nec enim licebat tribuno plebis egredi mœnia. Deploravit tamen apud plebem ſtatum rerum præſentium: poſtulavitque, ut edicerent Conſules, ne quis nomen daret Pompejo conſcribenti milites.

A. U. 704. ἀνύων, ἐπεί οἱ καὶ ὁ τῆς δημαρχίας χρόνος ἔληγε, δείσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ἀπογνοὺς ἔτι δύνασθαι βοηθεῖν τῷ Καίσαρι, κατὰ σπουδὴν ἐχώρει πρὸς αὐτόν.

XXXII. Ὁ δ᾽ ἄρτι τὸν Ὠκεανὸν ἐκ Βρετλανῶν διεπεπλεύκει, καὶ ἀπὸ Κελτῶν τῶν ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον τὰ ὄρη τὰ Ἄλπεια διελθὼν σὺν πεντακισχιλίοις πεζοῖς καὶ ἱππεῦσι τριακοσίοις, κατέβαινεν ἐπὶ Ῥαβέννης, ἣ συναφής τε ἦν τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ τῆς Καίσαρος ἀρχῆς τελευταία. Φιλοφρονησάμενος δὲ τὸν Κουρίωνα, καὶ χάριν ὑπὲρ τῶν γεγονότων ὁμολογήσας, ἐσκόπει περὶ τῶν παρόντων. Κουρίωνι μὲν δὴ συγκαλεῖν ἐδόκει τὸν στρατὸν ἅπαντα ἤδη, καὶ ἄγειν ἐπὶ Ῥώμης· Καίσαρι δ᾽, ἔτι πειρᾶσθαι διαλύσεων. Τοὺς οὖν φίλους ἐκέλευεν ὑπὲρ αὐτοῦ συμβῆναι, τὰ μὲν ἄλλα αὐτὸν ἔθνη καὶ στρατόπεδα ἀποθήσεσθαι, μόνα δ᾽ ἕξειν δύο τέλη, καὶ τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῆς ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίας, ἕως ὕπατος ἀποδειχθείη. Καὶ Πομπηίῳ μὲν ἀρκεῖν ἐδόκει. Κατακωλυόντων δὲ τῶν ὑπάτων, ὁ Καῖσαρ ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Κου-

Lin. 28. ἀνεχώρει *Edd.* *Melius Aug. Ven.* *L.* 38. ἐκέλευσεν *Edd.* *Prætuli Aug. Ven.* *L.* 40 *sq.* μετὰ τὴν ἐ. Α. Γαλατίαν *Ven.* μ. τὴν ἐ. Α. Γαλατίας *Aug.*

Quumque nihil proficeret; jam sibi ipsi metuens, (exibat enim etiam tempus tribunatus,) & desperans se posse amplius dignitatem Cæsaris tueri, magnis itineribus ad eumdem properavit.

32. *Cæsar* tunc, recens trajecto Oceano reversus ex Britannia, emensusque Galliam Rheno finitimam, superatis Alpibus cum quinque millibus peditum, equitibus trecentis, *petebat Ravennam*; quæ, Italiæ contigua, extremum oppidum erat in ipsius provincia. Ibi comiter exceptum *Curionem*, post actas pro officio gratias, adhibuit in consilium de rebus præsentibus. Is censebat, sine mora accersendas universas copias, deducendasque ad Urbem: *Cæsar* experiri de pace maluit. Itaque mandat amicis, pro se paciscantur, ut liceat sibi, traditis ceteris provinciis legionibusque, solas duas legiones cum Cisalpina Gallia & Illyrico tantisper retinere, donec Consul crearetur. Et Pompejo quidem hoc satis erat. Verum obstantibus Consulibus, *Cæsar ad senatum scripsit*; & ejus literas *Curio*,

ρίων, τρισὶν ἡμέραις τριακοσίους ἐπὶ χιλίοις σταδίους δραμὼν, ἐπέδωκε τοῖς νέοις ὑπάτοις, ἐσιοῦσιν ἐς τὸ βουλευτήριον τῇ νουμηνίᾳ τοῦ ἔτους. Περιεῖχε δ' ἡ γραφὴ κατάλογόν τε σεμνὸν ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ Καῖσαρ ἐπεπράχει, καὶ πρόκλησιν, ὅτι θέλοι Πομπηΐῳ συναποθέσθαι, ἄρχοντος δ' ἔτι ἐκείνου οὔτε ἀποθήσεσθαι, καὶ τιμωρὸς αὐτίκα τε τῇ πατρίδι καὶ ἑαυτῷ κατὰ τάχος ἀφίξεσθαι. ἐφ' ᾧ δὴ σφόδρα πάντες ἀνέκραγον, ὡς ἐπὶ πολέμου καταγγελίᾳ, διάδοχον εἶναι Λεύκιον Δομίτιον. Καὶ ὁ Δομίτιος εὐθὺς ἐξῄει μετὰ τετρακισχιλίων ἐκ καταλόγου. A. U. 705.

XXXIII. Ἀντωνίου δὲ καὶ Κασσίου δημαρχούντοιν μετὰ Κουρίωνα, καὶ τὴν Κουρίωνος γνώμην ἐπαινούντοιν· ἡ βουλὴ, φιλονεικότερον ἔτι, τὴν Πομπηΐου στρατιὰν φύλακα σφῶν ἡγοῦντο εἶναι, τὴν δὲ Καίσαρος πολεμίαν. καὶ οἱ ὕπατοι, Μάρκελλός τε καὶ Λέντλος, ἐκέλευον τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἀντώνιον ἐκστῆναι τοῦ συνεδρίου, μή τι καὶ δημαρχοῦντες ὅμως πάθοιεν ἀτοπώτερον. Ἔνθα δὴ μέγα

Lin. 44. ἐπὶ τρισχιλίοις *Edd. cum MSStis nostris & Cand. Correxi mendam cum Gelenio. L. 48.* ἄρχοντες *edit.* 1. *L. 50. Mutato verborum ordine* αὐτίκα τῇ τε πατρ. *utique legendum videtur. L. 57.* τὴν Καίσαρος *Edd. & carent* δὲ, *quod dederunt Aug. & Reg. B.*

trium dierum cursu MCCC stadia emensus, novis Consulibus reddidit, curiam Calendis Januariis ingredientibus. In his literis, post honorificam rerum omnium a se gestarum commemorationem, significabat, *paratum se esse imperium deponere, si idem Pompejus faciat:* ceterum, *illo retinente, nec se depositurum; imo confestim venturum, et ulturum injurias tam sibi quam patriæ illatas.* Ad quæ verba, conclamarunt omnes, *denunciari bellum;* & successorem ei *L. Domitium occurrere* jusserunt. Moxque profectus est Domitius, cum recens delectis quatuor millibus.

33. Quum vero novi *tribuni plebis*, *Antonius* & *Cassius*, sententiam Curionis probarent; senatus, tanto obstinatius etiam instans, propugnatorem suum adpellavit Pompejanum exercitum, Cæsarianum vero hostem patriæ judicavit. *Consules*que, *Marcellus et Lentulus*, *tribunos jusserunt senatu excedere:* ne forte, quamvis sacrosancti, violaren-

A. U. 705. βοήσας ὁ Ἀντώνιος, ἀνά τε ἔδραμε τῆς ἕδρας σὺν ὀργῇ, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεθείαζεν αὐτοῖς, ὡς ἱερὰ καὶ ἄσυλος οὖσα ὑβρίζοιτο· καὶ περὶ σφῶν, ὅτι γνώμην ἐσφέροντες ἣν δοκοῦσι συνοίσειν, ἐξελαύνοιντο σὺν ὕβρει, μήτε τινὰ σφαγὴν μήτε μῦσος ἐργασάμενοι. Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐξέτρεχεν, ὥσπερ ἔνθους, πολέμους καὶ σφαγὰς καὶ προγραφὰς καὶ φυγὰς καὶ δημεύσεις, καὶ ὅσα ἄλλα αὐτοῖς ἔμελλεν ἔσεσθαι, προθεσπίζων, ἀράς τε βαρείας τοῖς τούτων αἰτίοις ἐπαρώμενος. Συνεξέθεον δ' αὐτῷ Κουρίων τε καὶ Κάσσιος· καὶ γάρ τις ἤδη στρατὸς ἑωρᾶτο, ἐκ Πομπηίου περιϊστάμενος τὸ βουλευτήριον. Οἵδε μὲν δὴ τάχει πολλῷ πρὸς Καίσαρα, νυκτὸς αὐτίκα, λαθόντες ἐχώρουν ἐπὶ ὀχήματος μισθωτοῦ, θεραπόντων ἐσθῆτας ἐνδύντες. Καὶ αὐτοὺς, ἔτι ὧδε ἔχοντας, ὁ Καῖσαρ ἐπεδείκνυ τῷ στρατῷ, καὶ ἠρέθιζε, λέγων· ὅτι καὶ σφᾶς, τοσάδε ἐργασαμένους, ἡγοῦνται πολεμίους· καὶ τοιούσδε ἄνδρας, ὑπὲρ αὐτῶν τι φθεγξαμένους, οὕτως ἐξελαύνουσιν αἰσχρῶς.

Lin. 74. ἐνδῦντες *edit.* 1. *cum Reg. B. & Aug.* *L.* 77 *sq.* πικρῶς *Aug. & superscr. eadem manu* ισχ, *quod valet* αἰσχρῶς.

tur. Tum *Antonius* iratus e sella prosiliit, magno clamore fidem hominum deûmque invocans, quod nec potestas hactenus inviolata jam tuta sit, & auctores salubrium sententiarum ejiciantur per contumeliam, quasi homicidio sese aliove scelere polluissent. Quibus dictis, furibundus excurrit; bella, cædes, proscriptiones, exilia, publicationes bonorum, & alia ejus generis mala, ceu e tripode, vaticinans; dirisque devovens eos, qui caussa essent tantorum malorum. Et *cum Antonio* se proripuerunt *Curio Cassiusque*: jam enim adventabat manus Pompejanorum, cinctura curiam. At illi summa celeritate *ad Cæsarem* proxima nocte *contenderunt* vehiculo meritorio, servili habitu tecti. Quos *Cæsar* hoc ipso cultu ostentavit militibus: quoque magis exasperaret, adjecit, „*ipsos etiam, suos milites*, qui res tam præclaras pro republica gessissent, *hostes esse judicatos*: & tam eximios viros ignominiose ejectos ideo, quod ausi sint pro eis liberam vocem emittere."

XXXIV. Ὁ μὲν δὴ πόλεμος ἑκατέρωθεν ἀνέῳκτο, καὶ κεκήρυκτο ἤδη σαφῶς. ἡ δὲ βουλὴ, νομίζουσα Καίσαρι τὸν στρατὸν ἀπὸ Κελτῶν σὺν χρόνῳ παρέσεσθαι, καὶ οὔποτε αὐτὸν ὁρμήσειν ἐπὶ τηλικοῦτον ἔργον σὺν ὀλίγοις, προσέτασσε Πομπηΐῳ τρισκαίδεκα μυριάδας Ἰταλῶν ἀγείρειν, καὶ μάλιστα αὐτῶν τοὺς ἐστρατευμένους, ὡς ἐμπειροπολέμους· ξενολογεῖν δὲ καὶ ἐκ τῶν περιοίκων ἐθνῶν ὅσα ἄλκιμα. χρήματα δ᾽ ἐς τὸν πόλεμον αὐτῷ τά τε κοινὰ πάντα αὐτίκα ἐψηφίζοντο, καὶ τὰ ἰδιωτικὰ σφῶν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς (εἰ δεήσειεν) εἶναι στρατιωτικά. ἔς τε τὰς πόλεις ἐφ᾽ ἕτερα περιέπεμπον σύν τε ὀργῇ καὶ φιλονεικίᾳ, σπουδῆς οὐδὲν ἀπολείποντες ὀξυτάτης. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπὶ μὲν τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν περιέπεμπε· χαίρων δ᾽ ἀεὶ ταχυεργίας τε ἐκπλήξει, καὶ φόβῳ τόλμης μᾶλλον, ἢ παρασκευῆς δυνάμει, μετὰ τῶν πεντακισχιλίων ἔγνω προεπιχειρεῖν τοσῷδε πολέμῳ, καὶ φθάσαι τὰ εὔκαιρα τῆς Ἰταλίας. A. U. 705.

Lin. 83. *μυριάδας Θετταλῶν Edd. Cand. Recte Aug. Ven. Ibid. ἐγείρειν Ven. L.* 92. *καταπλήξει Edd. & ora MS. Aug. ἐκπλήξει dedit Ven. & Aug. in contextu.*

34. JAMQUE utrimque *apertum* erat *bellum*, ſatis etiam manifeſte denunciatum. Senatus autem, exiſtimans Cæſari tardius adventurum exercitum e Gallia, nec ipſum cum paucis rem tam arduam adgreſſurum, juſſit Pompejum ex Italia ad centum & triginta militum millia, ex veteranis præſertim, qui belli uſum haberent, cogere; & ex vicinis nationibus, quæ fortitudine præſtarent, mercenarios præterea conducere. Decretumque eſt, ut quidquid pecuniarum in ærario eſſet, id ſtatim in belli uſus impenderet *Pompejus*; & privatorum pecuniæ, ſi publicæ deficerent, reſque poſtularet, in eoſdem uſus conferrentur. Denique aliæ item pecuniarum ſummæ, ex eodem decreto, oppidatim conquirebantur, magna exactorum acerbitate feſtinationeque. At *Cæſar* miſerat quidem qui copias ſuas adducerent; ſed, ſolitus celeritatis terrore & audacia magis uti, quam magnis adparatibus, ſtatuit *cum quinque ſuorum millibus tam grave bellum* prior *adgredi*, & occupare loca opportuna Italiæ.

A. U. 705.

XXXV. Τοὺς οὖν λοχαγοὺς αὐτῶν σὺν ὀλίγοις τοῖς μάλιστα εὐτολμοτάτοις, εἰρηνικῶς ἐσταλμένοις, προὔπεμπεν ἐσελθεῖν ἐς Ἀρίμινον, καὶ τὴν πόλιν ἄφνω καταλαβεῖν· ἣ δ᾽ ἐστὶν Ἰταλίας πρώτη, μετὰ τὴν Γαλατίαν. Αὐτὸς δὲ περὶ ἑσπέραν, ὡς δὴ τὸ σῶμα ἐνοχλούμενος, ὑπεχώρησε τοῦ συμποσίου, τοὺς φίλους ἀπολιπὼν ἔτι ἑστιᾶσθαι· καὶ ζεύγους ἐπιβὰς, ἤλαυνεν ἐς τὸ Ἀρίμινον, ἑπομένων οἱ τῶν ἱππέων ἐκ διαστήματος. δρόμῳ δ᾽ ἐλθὼν ἐπὶ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμὸν, ὃς ὁρίζει τὴν Ἰταλίαν, ἔστη τοῦ δρόμου· καὶ ἐς τὸ ῥεῦμα ἀφορῶν, περιεφέρετο τῇ γνώμῃ, λογιζόμενος ἕκαστα τῶν ἐσομένων κακῶν, εἰ τόνδε τὸν ποταμὸν σὺν ὅπλοις περάσειε. καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἶπεν, ἀνενεγκών· Ἡ μὲν ἐπίσχεσις, ὦ φίλοι, τῆσδε τῆς διαβάσεως ἐμοὶ κακῶν ἄρξει· ἡ δὲ διάβασις, πᾶσιν ἀνθρώποις. Καὶ εἰπὼν, οἷά τις ἔνθους ἐπέρα σὺν ὁρμῇ, τὸ κοινὸν τόδε εἰπών· Ὁ κύβος ἀνεῤῥίφθω. Δρόμῳ δ᾽ ἐντεῦθεν ἐπιὼν, Ἀρίμινόν τε αἱρεῖ περὶ ἕω, καὶ ἐς τὸ

Lin. 96. τοὺς μὲν λοχαγ. *Edd. Rectius Aug. Ven.* *L.* 98. Ἀρίμηνον *Aug. Ven. Reg. A. & sic deinceps.* Ἀρήμηνον *h. l. Reg. B.* *L.* 99. ἤδ᾽ ἐστὶν *Edd. Expressi Aug.* *L.* 3. ἐς τὴν Ἀριμ. *Reg. B. & superscript.* ἐς τό.

35. Igitur *centuriones* eorum, cum paucis fortissimis ex militum numero, *præmisit;* qui pacato habitu ingrederentur *Ariminum*, illudque oppidum, quod in Italia primum se offert ex Gallia venientibus, repente occuparent. *Cæsar* ipse sub vesperam, quasi leviter adfectus corpore, digressus est e convivio, amicis ibi in triclinio relictis; & conscensa rheda *properavit Ariminum*, equitibus ex intervallo sequi jussis. Quumque continuato cursu pervenisset ad *Rubiconem* fluvium, qui Italiam a Gallia dividit, substitit paulisper: &, fixis in fluvium oculis, hæsitabat nonnihil; reputans futuras calamitates, si armatus amnem istum trajiceret. Tandem, ubi se recepit, conversus ad comites: *Amici!* inquit, *transitus hic, dilatus, mihi erit multorum malorum initium; properatus vero, omnibus hominibus.* Quibus dictis, tamquam numine quodam adflatus, citato impetu trajecit; vulgatum illud exclamans: *Jacta sit alea!* Inde pari celeritate progressus, *Ariminum* prima luce occu-

πρόσθεν ἐχώρει, φρούρια τοῖς ἐπικαίροις ἐφιστὰς, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἢ βίᾳ χειρούμενος ἢ φιλανθρωπίᾳ. Φυγαί τε καὶ μεταναστάσεις ἦσαν ἐκ πάντων χωρίων, ὡς ἐν ἐκπλήξει, καὶ δρόμος ἀσύντακτος μετ' οἰμωγῆς· τό τε ἀκριβὲς οὐκ εἰδότες, καὶ τὸν Καίσαρα νομίζοντες μετὰ ἀπείρου στρατοῦ κατακράτος ἐλαύνειν. A. U. 705.

XXXVI. Ὧν οἱ ὕπατοι πυνθανόμενοι, τὸν Πομπήϊον οὐκ εἴων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐμπειροπολέμως εὐσταθεῖν, ἀλλ' ἐξώτρυνον ἐκπηδᾷν ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ στρατολογεῖν, ὡς τῆς πόλεως καταληφθησομένης αὐτίκα. ἥ τε ἄλλη βουλὴ, παρὰ δόξαν αὐτοῖς ὀξείας τῆς ἐσβολῆς τοῦ Καίσαρος γενομένης, ἐδεδοίκεσαν, ἔτι ὄντες ἀπαράσκευοι· καὶ σὺν ἐκπλήξει μετενόουν, οὐ δεξάμενοι τὰς Καίσαρος προκλήσεις, τότε νομίζοντες εἶναι δικαίας, ὅτε σφᾶς ὁ φόβος ἐς τὸ εὔβουλον ἀπὸ τοῦ φιλονείκου μετέφερε. Τέρατά τε αὐτοῖς ἐπέπιπτε πολλὰ, καὶ σημεῖα οὐράνια. αἷμά τε γὰρ ἔδοξεν ὁ θεὸς ὗσαι, καὶ ξόανα ἱδρῶσαι, καὶ κεραυνοὶ πεσεῖν ἐπὶ νεὼς πολλοὺς, καὶ ἡμί-

Lin. 19. κατὰ κράτος *Edd. Expressi Aug.* *L.* 24. παρὰ δόξαν αὐτῆς *Aug.* *L.* 29. ἔπιπτε *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 31. ὑδρῶσαι *edit.* 2. 3. *mend.*

pat: ulteriusque procedens, loca opportuna firmat præsidiis, obiter vel vi vel humanitate omnia subigens. Jamque, ut fit in rebus trepidis, fuga & migrationibus agrestium, complorationibusque, miscebantur omnia; quum comperti nihil haberent, Cæsaremque cum universis suis copiis adesse existimarent.

36. Quibus rebus in Urbem nunciatis, *Consules* non sinebant *Pompejum*, artium belli peritissimum, ex sua sententia firmis niti consiliis; sed urgebant, ut delectus propere ageret per Italiam, tamquam in summo Urbis jamjam expugnandæ periculo. *Senatus* quoque nec opinata *impressione Cæsaris territus*, ut imparatus, sibi metuebat; non admissarum Cæsaris conditionum cum trepidatione pœnitens, quæ nunc demum æquissimæ illis videri cœperunt, postquam timor a contentione ad recta consilia eos traduxerat. Jamque & *prodigia multa* nunciabantur, & signa observata de cælo: pluisse sanguine; sudasse deorum effigies; multa fana fulmine tacta; mu-

A. U. 705. ονος τεκεῖν· ἄλλα τε πολλὰ δυσχερῆ προεσήμαινε τὴν ἐς ἀεὶ τῆς πολιτείας ἀναίρεσίν τε καὶ μεταβολήν. Εὐχαὶ δὲ, ὡς ἐπὶ φοβεροῖς, προὐγράφοντο· καὶ ὁ δῆμος, ἐν μνήμῃ τῶν Μαρίου καὶ Σύλλα κακῶν γιγνόμενος, ἐκεκράγει, Καίσαρα καὶ Πομπήϊον ἀποθέσθαι τὰς δυναστείας, ὡς ἐν τῷδε μόνῳ τοῦ πολέμου λυθησομένου· Κικέρων δὲ, καὶ πέμπειν ἐς Καίσαρα διαλλακτάς.

XXXVII. Ἀντιπρατλόντων δ᾽ ἐς ἅπαντα τῶν ὑπάτων, Φαώνιος μὲν, Πομπήϊον ἐπισκώπτων τοῦ ποτε λεχθέντος ὑπ᾽ αὐτοῦ, παρεκάλει, τὴν γῆν πατάξαι τῷ ποδὶ, καὶ τὰ στρατόπεδα ἐξ αὐτῆς ἀναγαγεῖν. ὁ δὲ, Ἕξετε, εἶπεν, ἂν ἐπακολουθῆτέ μοι, καὶ μὴ δεινὸν ἡγῆσθε τὴν Ῥώμην ἀπολιπεῖν, καὶ εἰ τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ δεήσειεν. οὐ γὰρ τὰ χωρία καὶ τὰ οἰκήματα τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἐλευθερίαν εἶναι τοῖς ἀνδράσιν· ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας, ὅπῃ ποτ᾽ ἂν ὦσιν, ἔχειν ταῦτα σὺν ἑαυτοῖς. ἀμυνομένους δ᾽ ἀναλήψεσθαι καὶ τὰ οἰκήματα. Ὁ μὲν δὴ, τοσάδε εἰπών,

Lin. 43. ἡγεῖσθε *edit.* I.

lam peperisse; multaque præterea horrenda, mutationem præsentis status & interitum reipublicæ, numquam in integrum restituendæ, portendentia. Quamobrem preces & vota, ut in publica consternatione, facta: & *populus*, memor cladium quas per Syllanas contentiones fuerat perpessus, vociferabatur, „abrogandum tam *Pompejo*, quam *Cæsari*, imperium; quandoquidem bellum aliter averti non posset." *Cicero* autem, mittendos ad Cæsarem legatos, censebat, qui de pace agerent.

37. Sed, consulibus omnino resistentibus; *Favonius*, ludificans *in Pompejum*, ob dictum ejus quoddam arrogantius, *Nunc*, ajebat, *tempus esse*, *ut*, *pede terram pulsans*, *exercitus* inde *excitet*. Tum ille: *Habebitis eos*, *si me sequamini*, *non gravati Urbem relinquere*, *atque etiam Italiam*, *si id res postulaverit*. „Non enim collocare, ajebat, viros fortes libertatem & vires in agris ac domibus; sed fortibus viris has res nusquam deesse, ubicumque sint: &, quodsi repugnare non pigeat; sedes etiam pristinas recepturos." Hæc locutus *Pompejus*, & graviter

εἰπὼν, καὶ ἀπειλήσας τοῖς ἐπιμένουσιν, εἰ φειδοῖ χωρίων ἢ κατασκευῆς ἀπολελείψονται τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγώνων, ἐξῄει τῆς τε βουλῆς καὶ τῆς πόλεως αὐτίκα ἐς τὴν ἐν Καπύῃ στρατιάν· καὶ οἱ ὕπατοι συνείποντο αὐτῷ. τοὺς δ' ἄλλους ἀπορία τε ἐς πολὺ κατεῖχε, καὶ διενυκτέρευον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ μετ' ἀλλήλων. ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὸ πλέον ὅμως ἐξῄει, καὶ ἐδίωκε τὸν Πομπήιον. *A. U.* 705.

XXXVIII. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐν Κορφινίῳ Λεύκιον Δομίτιον, τὸν ἐπιπεμφθέντα οἱ τῆς ἀρχῆς εἶναι διάδοχον, καταλαβὼν, οὐ πάντας ἀμφ' αὐτὸν ἔχοντα τοὺς τετρακισχιλίους, ἐπολιόρκει· καὶ οἱ τὸ Κορφίνιον οἰκοῦντες φεύγοντα τὸν Δομίτιον ἀμφὶ τὰς πύλας καταλαβόντες, τῷ Καίσαρι προσήγαγον. Ὁ δὲ τὴν μὲν στρατιὰν αὐτοῦ, προστιθεμένην οἱ, προθύμως ἐδέχετο, ἐς ἐρέθισμα τῶν ἄλλων· Δομίτιον δ' αὐτὸν ἀπαθῆ μετὰ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων μεθῆκεν ὅποι βούλοιτο ἀπιέναι· ἐλπίσας μὲν, ἴσως διὰ τὴν εὐποιΐαν παραμενεῖν, οὐ κωλύσας δ' ἐς Πομπήιον

Lin. 53. τοὺς ἄλλους δ' ἀπορία *Aug.* *L.* 57. τὸν, *ad* ἐπιπεμφθ. *adjeci ex Aug.* *L.* 58. ἀμφ' αὐτὸν *Edd. invitis MSS.*

& graviter interminatus, si qui, amore privatarum possessionum, desertores patriæ fierent in publico periculo; curia Urbeque confestim egressus, *Capuam ad exercitum se contulit.* Pompejumque *secuti* mox *Consules* sunt. Reliqui *senatores*, inopes consilii, hæserunt diutius, & una pernoctarunt in curia: primo diluculo tamen plerique ex his quoque egressi Urbem, per eamdem viam *ad Pompejum properarunt.*

38. At *Cæsar L. Domitium*, qui successor ipsi fuerat missus, *Corfinii* nactus, ne illa quidem quatuor millia integra secum habentem, obsidione cinxit. Quem ex oppido profugientem, oppidani a porta retractum adduxerunt ad Cæsarem. *Cæsar* exercitum Domitii, ad se deficientem, benigne accepit, quo magis ceteros adliceret: ipsumque *Domitium illæsum* cum suis rebus *dimisit*, cum potestate abeundi quocumque vellet: sperans, forte beneficio devinctum mansurum apud se; nec tamen ad Pompejum ire prohibens. Quæ dum tanta celeri-

A. U. 705. ἰόντα. Γιγνομένων δὲ τούτων οὕτως ὀξέως, ὁ Πομπήϊος ἐς Νουκερίαν ἐκ Καπύης, καὶ ἐκ Νουκερίας ἐς Βρεντέσιον ἠπείγετο, ὡς τὸν Ἰόνιον διαβαλῶν ἐς Ἤπειρον· καὶ τοῦ πολέμου τὴν παρασκευὴν συστήσων ἐν αὐτῇ. ἔθνεσί τε πᾶσι καὶ στρατηγοῖς καὶ δυνάσταις καὶ βασιλεῦσι καὶ πόλεσι ἔγραφε, κατὰ σπουδὴν ὅ τι δύναιτο ἕκαστος ἐς τὸν πόλεμον συμφέρειν. καὶ τάδε μὲν ἀθρόως ἐγίγνετο. ὁ δ᾽ ἴδιος αὐτοῦ Πομπηΐου στρατὸς ἦν ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ παρασκευῆς εἶχεν ὡς ὁρμήσων ὅπη ποτ᾽ ἂν αἱ χρεῖαι καλῶσιν. Αὐτὸς δ᾽ ὁ Πομπήϊος τῶν ἀμφ᾽ αὐτὸν ἤδη τελῶν τὰ μὲν ἔδωκε τοῖς ὑπάτοις προαπάγειν ἐς Ἤπειρον ἐκ Βρεντεσίου.

XXXIX. Καὶ διέπλευσαν οἵδε αὐτίκα ἀσφαλῶς ἐς Δυῤῥάχιον· ἣν Ἐπίδαμνόν τινες εἶναι νομίζουσι, διὰ τοιάνδε ἄγνοιαν. Βασιλεὺς τῶν τῇδε βαρβάρων, Ἐπίδαμνος, πόλιν ᾤκισεν ἐπὶ θαλάσσης, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ προσεῖπεν Ἐπίδαμνον. τούτου θυγατριδοῦς Δυῤῥαχος, νομιζόμενος εἶναι

Lin. 66. γενομένων *Edd. Secus Aug. Ven. Reg. B.* *L.* 67. Λουκερίαν *&* Λουκερίας *potius eſſe ſcribendum, monuit Cluverus.* *Ib.* Καπύης *Aug. ut ſæpe alibi.* *L.* 68. ὡς εἰς τὸν Ἰον. *Edd. ex Reg. A. contra quam Reg. B. Aug. Ven.* *L.* 69 *ſq.* ἐθν. τ. πᾶσι καὶ βασιλ. καὶ πολ. καὶ στρατ. καὶ δυν. *Aug.*

tate fiunt; interim *Pompejus* Capua Luceriam, & inde porro *Brunduſium, properavit; in Epirum trajecturus*, ut ibi ſedem belli conſtitueret: ſcripſitque ad omnes provincias earumque præſides, tum ad reges, ac dynaſtas, civitateſque, ut primo quoque tempore cum auxiliis præſto eſſent pro viribus. Et id quidem certatim factum eſt. Ceterum proprius Pompeji exercitus erat in Hiſpania, paratus ad properandum quocumque res poſtularet. Earum vero *legionum*, quas ipſe circa ſe habebat, *partem conſulibus tradidit, in Epirum tranſducendas.*

39. Hi ſine mora ſolventes a Brunduſio, feliciter trajecto ſinu, adpulerunt ad *Dyrrhachium*; quam nonnulli eamdem urbem atque *Epidamnum* eſſe, per errorem hujuſmodi, exiſtimant. *Epidamnus, rex* barbarorum has terras incolentium, urbem prope mare condiderat, & de ſuo nomine adpellaverat *Epidamnum.* Ejus ex filia nepos *Dyrrhachus*, Neptuno, ut fer-

Ποσειδῶνος, ἐπίνειον ᾤκισε τῇ πόλει, καὶ Δυῤῥάχιον ὠνόμασε. πολεμουμένῳ δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῷδε τῷ Δυῤῥάχῳ συνεμάχησεν ὁ Ἡρακλῆς, ἐπὶ μέρει τῆς γῆς, ἐξ Ερυθείας ἐπανιών. ὅθεν οἱ Δυῤῥάχιοι τὸν Ἡρακλέα, ὡς μερίτην τῆς γῆς, οἰκιστὴν σφῶν τίθενται· οὐκ ἀρνούμενοι μὲν οὐδὲ τὸν Δύῤῥαχον, φιλοτιμούμενοι δὲ ὑπὲρ σφῶν ἐς τὸν Ἡρακλέα μᾶλλον, ὡς ἐς θεόν. φασὶ δὲ, ἐν τῇ μάχῃ τῇδε Δυῤῥάχου παῖδα, Ἰόνιον, ὑφ᾽ Ἡρακλέους ἐξ ἀγνοίας ἀποθανεῖν· καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸ σῶμα θάψαντα ἐμβαλεῖν ἐς τὸ πέλαγος, ἵνα ἐπώνυμον αὐτοῦ γένοιτο. χρόνῳ δὲ τῆς τε χώρας καὶ πόλεως κατασχεῖν Βρίγας, ἐκ Φρυγῶν ἐπανελθόντας, καὶ Ταυλαντίους ἐπ᾽ ἐκείνοις, Ιλλυρικὸν ἔθνος, ἐπὶ δὲ τοῖς Ταυλαντίοις ἕτερον γένος Ιλλυριῶν Λιβυρνοὺς, οἳ τὰ περίοικα νηυσὶ ταχείαις ἐλῄζοντο· καὶ Λιβυρνίδας ἐντεῦθεν ἡγοῦνται Ῥωμαῖοι τὰς ναῦς τὰς ταχείας, ὧν ἄρα πρώτων ἐς πεῖραν ἦλθον.

A. U. 705.

Lin. 85. Ερυθρείας *edit.* 1. *ex Reg. A.* Ερυθίας *Reg. B. Emendationem H. Stephani confirmat Aug. L.* 92. κατασχ. Φρύγας *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B. L.* 95. Λιβουρνοὺς *h. l. Aug. Reg. A. Sed mox* Λιβυρν. *omnes. L.* 97. πρῶτον *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.*

tur, prognatus, *navale* addidit conditæ urbi, vocavitque *Dyrrhachium.* Huic Dyrrhacho, quum bello peteretur a ſuis fratribus, *Hercules ex Erythea revertens*, opem tulit, pactus agri partem mercedis nomine. Unde Dyrrhachini Herculem, ut agri participem, conditorem ſuum perhibent; non quod Dyrrhachum abnegent, ſed ut honorificentius originem ſuam ad deum potius referant. In ea pugna ferunt *Dyrrhachi filium*, *Jonium*, ab Hercule occiſum per ignorantiam, & corpus ejus, peractis exſequiis, ab eodem Hercule projectum in mare eſſe, ut inde nomen mare illud acciperet. Poſteris temporibus & regionem ipſam & urbem tenuiſſe *Briges*, e Phrygia reverſos; & poſt hos, *Taulantios*, Illyricam gentem; deinde *Liburnos*, pariter Illyrios, qui vicinos incurſare celerrimis navibus ſolebant; unde celeres naves *Liburnicas* adpellant Romani, quoniam ex Liburnia fuerant illæ, quibuſcum primum in certamen ve-

A. U. 705. Οἱ δ' ἐκ τῶν Λιβυρνῶν ἐξελαθέντες ἀπὸ τοῦ Δυῤῥαχίου, Κερκυραίους ἐπαγόμενοι θαλασσοκρατοῦντας, ἐξέβαλον τοὺς Λιβυρνούς· καὶ αὐτοῖς οἱ Κερκυραῖοι σφετέρους ἐγκατέμιξαν οἰκήτορας. ὅθεν Ἑλληνικὸν εἶναι δοκεῖ τὸ ἐπίνειον. τὴν δ' ἐπίκλησιν, ὡς οὐκ αἴσιον, ἐναλλάξαντες οἱ Κερκυραῖοι, καὶ τήνδε ἀπὸ τῆς ἄνω πόλεως Ἐπίδαμνον ἐκάλουν, καὶ Θουκυδίδης οὕτως ὠνόμαζεν· ἐκνικᾷ δ' ὅμως τὸ ὄνομα, καὶ Δυῤῥάχιον κλήζεται.

XL. Οἱ μὲν δὴ μετὰ τῶν ὑπάτων διεπεπλεύκεσαν ἐς τὸ Δυῤῥάχιον· ὁ δὲ Πομπήϊος τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν ἐς τὸ Βρεντέσιον ἀγαγὼν, τάς τε ναῦς ἀνέμενεν ἐπανελθεῖν, αἳ τοὺς ὑπάτους διέφερον, καὶ τὸν Καίσαρα ἐπελθόντα ἀπὸ τειχῶν ἠμύνετο, τήν τε πόλιν διετάφρευε· μέχρι καταπλεύσαντος αὐτῷ τοῦ στόλου, περὶ δείλην ἑσπέραν ἀπέπλευσε, τοὺς εὐτολμοτάτους ἐπὶ τῶν τειχῶν ὑπολιπών· οἳ καὶ αὐτοὶ νυκτὸς ἐρχομένης ἐξέπλεον οὐρίῳ πνεύματι. Καὶ Πομπήϊος μὲν ὧδε μετὰ τοῦ στρατοῦ παν-

Lin. 98. *in Aug. ex* ἐξελαθέντες, *quod primum fuerat, ab eadem manu factum* ἐξελασθέντες. *L.* 10 *sq.* ἐπανελθοντα ἀποτυχῶν *Reg. B. mend.* *L.* 14. νυκτὸς ἀρχομένης *Reg. B.*

nerant. At *Dyrrhachini* a Liburnis expulsi, adscitis Corcyrensibus, qui tunc in mari plurimum poterant, vicissim eos ejecerunt: hisque deinde Corcyrensium coloni sunt admixti. Atque inde factum, ut Græcorum navale illud esse videretur. Quoniam autem *Dyrrhachii nomen ominosum* habebatur; Corcyrenses illud *Epidamnum* maluerunt adpellare, eodem nomine, quo urbem a mari paulo remotiorem: atque ita *Thucydides* quoque illud nominavit. At nunc tamen vicit vetus adpellatio, & *Dyrrhachium* vocatur.

40. *Dyrrhachium* igitur trajecerant *Consules*; & *Pompejus*, reliquis copiis *Brundusium* adductis, exspectabat ibi reditum navium quæ illos transvexerant. Quumque *Cæsar* pararet oppugnationem, tamdiu eum munitionibus arcuit *Pompejus*, donec reversam classem sub vesperam conscendens abiit, audacissimis militum ad defensionem mœnium relictis: qui & ipsi mox ingruente nocte secundis ventis vela dederunt. Atque ita *omnes Pompejanæ copiæ*, deserta Italia, *in Epi-*

τὸς ἐς Ἤπειρον, ἐκλιπὼν τὴν Ἰταλίαν, διεπέρα. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἠπόρει μὲν, ὅπη τραπείη, καὶ ὅθεν ἄρξαιτο τοῦ πολέμου, τὴν ὁρμὴν πανταχόθεν οὖσαν ἐς τὸν Πομπήϊον ὁρῶν. δείσας δὲ τοῦ Πομπηΐου τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ στρατὸν, πολύν τε ὄντα, καὶ χρόνῳ γεγυμνασμένον, μή οἱ διώκοντι τὸν Πομπήϊον κατόπιν ἐπιγένοιτο· τόνδε μὲν αὐτὸς ἔγνω προκαθελεῖν, ἐς Ἰβηρίαν ἐλάσας. τὴν δὲ δύναμιν ἐς πέντ᾽ ἐπιδιῄρει. καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ Βρεντεσίῳ, τοὺς δ᾽ ἐν Ὑδροῦντι κατέλιπε, τοὺς δ᾽ ἐν Τάραντι, φύλακας εἶναι τῆς Ἰταλίας. ἑτέρους δ᾽ ἔπεμπεν ἅμα Κοΐντῳ Οὐαλερίῳ, Σαρδὼ τὴν νῆσον καταλαβεῖν πυροφοροῦσαν· καὶ κατέλαβον. Ἀσίνιός τε Πολλίων, ἐς Σικελίαν πεμφθεὶς, ἧς ἡγεῖτο Κάτων, πυνθανομένῳ τῷ Κάτωνι, πότερα τῆς βουλῆς ἢ τοῦ δήμου δόγμα φέρων ἐς ἀλλοτρίαν ἀρχὴν ἐμβάλλοι, ὧδε ἀπεκρίνατο· Ὁ τῆς Ἰταλίας κρατῶν ἐπὶ ταῦτά με ἔπεμψε. καὶ Κάτων μὲν τοσόνδε ἀποκρινάμε- A. U. 705.

Lin. 21. μὲν οὖν αὐτὸς *Edd. Delevi* οὖν *cum Aug.* *L.* 27. Πολίων *edit.* 1. *L.* 29. ἀρχὴν *carent Edd. Dederunt Aug. Ven.* *L.* 31. με *desideratur in Edd. Dedit Aug. Pro* με *Reg. B. dat* μὲν.

rum cum imperatore suo *transportata* sunt. *Cæsar* autem, undique confluxum ad Pompejum fieri videns, incertus paulisper consilii erat, quonam se verteret, aut unde potissimum inciperet bellum. Sed copiosum exercitum cogitans, quem in Hispania Pompejus habebat, ex veterano potissimum milite compositum; veritusque, ne, dum ipse cedentem hostem persequeretur, exercitus ille a tergo sibi superveniret; hunc prius statuit submovere, & in Hispaniam adversus eumdem proficisci. Itaque divisis in quinque partes copiis, alia Brundusii, alia Hydrunte, alia Tarenti, præsidio Italiæ, relicta, *Q. Valerium* cum alia manu in *Sardiniam* mittit, qui eam insulam, frumenti feracissimam, occuparet: occupavitque. *Asinium Pollionem Siciliam*, cui *Cato* præerat, petere jubet. Qui percontanti *Catoni* „utrum senatus, an populi, decretum adferens alienam invadat provinciam;" respondit, *Qui nunc Italiam tenet, is huc me misit.* Et *Cato*, nil aliud regerens, nisi, *Sic, ut*

A. U. 705. νος, ὅτι Φειδοῖ τῶν ὑπηκόων οὐκ ἐνταῦθ᾽ αὐτὸν ἀμυνεῖται, διέπλευσεν ἐς Κέρκυραν, καὶ ἐκ Κερκύρας ἐς Πομπήϊον.

XLI. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ἐς Ῥώμην ἐπειχθεὶς, τόν τε δῆμον, ἐκ μνήμης τῶν ἐπὶ Σύλλα καὶ Μαρίου κακῶν πεφρικότα, ἐλπίσι καὶ ὑποσχέσεσι πολλαῖς ἀνελάμβανε· καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐνσημαινόμενος φιλανθρωπίαν, εἶπεν, ὅτι καὶ Λεύκιον Δομίτιον ἑλὼν, ἀπαθῆ μεθείη μετὰ τῶν χρημάτων. Τὰ δὲ κλεῖθρα τῶν δημοσίων ταμιείων ἐξέκοπτε, καὶ τῶν δημάρχων ἑνὶ Μετέλλῳ κωλύοντι θάνατον ἠπείλει. τῶν τε ἀψαύστων ἐκίνει χρημάτων, ἅ φασιν ἐπὶ Κελτοῖς πάλαι σὺν ἀρᾷ δημοσίᾳ τεθῆναι, μὴ σαλεύειν ἐς μηδὲν, εἰ μὴ Κελτικὸς πόλεμος ἐπίοι. ὁ δὲ ἔφη, Κελτοὺς αὐτὸς ἐς τὸ ἀσφαλέστατον ἑλὼν, λελυκέναι τῇ πόλει τὴν ἀράν. Λέπιδον δὲ Αἰμίλιον ἐφίστη τῇ πόλει, καὶ τὸν δήμαρχον Μάρκον Ἀντώνιον τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῷ περὶ

Lin. 33. διέπλευσεν ἐκ Κερκύρας ἐς Πομπ. *Edd. & MSS. nostri.* in Corcyram ad Pompejum enavigavit *Cand. Verba* ἐς Κέρκυραν, καὶ *vel invitis MSStis adjicienda putavi : quam Emendationem & a Davisio propositam video.* *L.* 37. σημαινόμενος *Reg. B.* *L.* 41. ἐκίνει *mend. Aug. Reg. A. & Reg. B. a pr. man.* *L.* 42. τεθεῖναι *edit.* 1. *L.* 44. Κελτοὺς αὐτοὺς *Edd. ex Reg. A. Recte Aug. Ven. Reg. B.* *L.* 45. Αἰμίλιον *Aug. Reg. B. & sic plerumque alibi.*

provincialibus parcat, dilaturum in alium locum vindictam, navigavit Corcyram, & inde ad Pompejum se contulit.

41. *Cæsar* ipse, properato Romam itinere, populum ibi, tristi memoria Syllanorum temporum exanimatum, bene sperare jussit, refecitque multa pollicitans. Atque inimicis quoque ostentans clementiam, commemoravit *L. Domitium*, in potestatem suam redactum, & cum rebus suis omnibus dimissum incolumem. Post hæc *ærarii claustra Cæsar effregit*, Metello tribuno plebis obstanti mortem minatus, pecuniasque ad id temporis intactas abstulit: quas ferunt contra Gallos depositas, cum exsecratione publica in caput ejus, qui contrectare illa, nisi ex Gallici belli causa, fuerit ausus. „Ea autem religione a se ipso solutam esse, ajebat, rempublicam, perdomitis a se Gallis, ut nihil ab illis supersit periculi." Tum vero *Æmilium Lepidum* Urbi præfecit; *M. Antonium*, tribunum plebis, Italiæ, & præ-

αὐτὴν στρατῷ. ἔς τε τὰ ἔξω, Κουρίωνα μὲν ἀντὶ Κάτωνος ᾑρεῖτο ἡγεῖσθαι Σικελίας, Κόϊντον δὲ Σαρδοῦς, καὶ ἐς τὴν Ἰλλυρίδα Γάϊον Ἀντώνιον ἔπεμπε, καὶ τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίαν ἐπέτρεπε Λικινίῳ Κράσσῳ. Ἐκέλευσε δὲ καὶ νεῶν στόλους δύο γίγνεσθαι κατὰ σπουδὴν, ἀμφί τε τὸν Ἰόνιον, καὶ περὶ Τυῤῥηνίαν· καὶ ναυάρχους αὐτοῖς, ἔτι γιγνομένοις, ἐπέστησεν Ὁρτήσιόν τε καὶ Δολοβέλλαν. *A. U.* 705.

XLII. Οὕτω κρατυνάμενος ὁ Καῖσαρ ἄβατον Πομπηΐῳ γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν, ἐς Ἰβηρίαν ᾔει· ἔνθα Πετρηΐῳ καὶ Ἀφρανίῳ τοῖς Πομπηΐου στρατηγοῖς συμβαλὼν, ἧσσον αὐτῶν ἐφέρετο τά γε πρῶτα· μετὰ δὲ, ἀγχωμάλως ἀλλήλοις ἐπολέμουν ἀμφὶ πόλιν Ἰλέρτην. καὶ στρατοπεδεύων ὁ Καῖσαρ ἐπὶ κρημνῶν, ἐσιτολόγει διὰ γεφύρας τοῦ Σικόριος ποταμοῦ. χειμάῤῥου δ᾽ ἄφνω τὴν γέφυραν καταβαλόντος, ἀνδρῶν τε πλῆθος ἀποληφθὲν ἐν τῇ περαίᾳ διέφθειραν οἱ περὶ τὸν Πετρήϊον· καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὸς

Lin. 50. Λικιννίῳ *iidem, & sic plerumque.* *L.* 53 γιγνομένους *Edd. ex Reg. A.* γιγνομενοι *Reg. B. Recte Aug.* *L.* 56. ἧσσον *Aug.* *L.* 57. *pro* μετὰ δὲ, *quod dedit Aug. dant* τὰ δὲ *Edd.* *Ibid.* ἀγχωμάλεις *edit.* 1. *L.* 58. ἀμφι τὴν πολιν *Edd. contra quam Reg. B. & Aug.* *Ibid.* Ἰλέρδην *edit.* 2. 3. *L.* 61. καταλαβόντος *Edd. Rectius Aug.* *Ibid.* ἀπολειφθὲν *Edd. Prætuli Aug.*

ſidiariis copiis, quas per Italiam diſpoſuerat. Extra Italiam, *Curionem* Catoni juſſit ſuccedere in Siciliam: Sardiniam *Q. Valerio*, Illyricum *C. Antonio*, citeriorem Galliam *Licinio Craſſo* tradidit. Duas quoque claſſes, ad tutelam ſuperi inferique maris, propere ædificari juſſit: quibus & parandis & deinde regendis *Hortenſium* & *Dolabellam* præfecit.

42. Itaque ſatis firmata contra Pompeji vim Italia, *in Hiſpaniam Cæſar* profectus eſt: ubi cum *Petrejo* & *Afranio*, Pompejanis ducibus, congreſſus, primum quidem diſceſſit inferior; deinde vero æquo Marte apud *Ilerdam* pugnavit. Sed quum in abrupto loco caſtra haberet, in quæ per pontem in *Sicori fluvio* ſtratum commeatus erant convehendi; amne imbribus repente aucto, pons abrumpitur: & magna hominum multitudo, trans amnem intercluſa, a Petrejanis opprimitur. Cæſarque ipſe cum reliquo exercitu, ob loci

A. U. 705. ἐμόχθει μετὰ τοῦ ἄλλου στρατοῦ πάνυ καρτερῶς, ὑπό τε δυσχωρίας καὶ ὑπὸ λιμοῦ καὶ χειμῶνος ἤδη καὶ πολεμίων, οὐδέν τε ἀλλ' ἢ πολιορκίας ἔργον ἦν. μέχρι, θέρους ἐπελθόντος, ὁ μὲν Ἀφράνιος καὶ ὁ Πετρήϊος ἐς τὴν ἐντὸς Ἰβηρίαν ἐχώρουν, ἕτερον στρατὸν ἀθροίσοντες. καὶ ὁ Καῖσαρ, ἀεὶ προλαμβάνων, διετάφρευε τὰς παρόδους, καὶ ἐκώλυεν ἐς τὸ πρόσθεν ἰέναι· καί τι καὶ μέρος αὐτῶν, προπεμπόμενον ἐς στρατοπέδου κατάληψιν, ἐκυκλώσατο. οἱ δὲ ἐπέθεσαν ταῖς κεφαλαῖς τὰς ἀσπίδας, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον ἑαυτοὺς παραδιδόντων. καὶ ὁ Καῖσαρ οὔτε συνέλαβεν, οὔτε κατηκόντισεν, ἀλλὰ μεθῆκεν ἀπαθεῖς ἐς τοὺς περὶ τὸν Ἀφράνιον ἀπιέναι, δημοκοπῶν ἐς τοὺς πανταχοῦ πολεμίους. ὅθεν ἐν ταῖς στρατοπεδείαις ἐπιμιξίαι τε ἐς ἀλλήλους ἐγίγνοντο συνεχεῖς, καὶ λόγοι περὶ συμβάσεων κατὰ τὸ πλῆθος.

XLIII. Ἤδη δὲ καὶ τῶν ἡγεμόνων Ἀφρανίῳ μὲν καὶ ἑτέροις ἐδόκει, τῆς Ἰβηρίας ἐκστῆναι Καίσαρι, καὶ απα-

Lin. 65. μέχρι cum præcedd. jungunt, & post ἐπελθόντες distinguunt Edd. L. 67. ἀθροίσαντες Edd. Recte Aug. L. 68. τὰς διόδους Edd. Expressi Aug. Ven. L. 69. καί τι καὶ μέρος edit. 1. L. 75. στρατοπεδίαις Edd. Rectius Aug. Reg. B. L. 77. ξυμβάσεων Edd. Prætuli Aug.

difficultatem, non mediocriter laborare cœpit; quippe cui jam cum fame simul & cum tempestatibus hostibusque esset colluctandum, ita ut nihil ab obsesso differret. Tandem, ingruente æstate, *Afranius* & *Petrejus* in interiorem Hispaniam sese recipere instituerunt, novas copias contracturi: *Cæsar* vero, semper itinera præoccupans, munitionibus intercidebat vias, agmenque morabatur; atque etiam manum hostium, ad locum castris capiendum præmissam, circumvenit. Qui quum sublatis in capita scutis deditionem significarent; *Cæsar, gratiam semper hostium captans*, nec comprehensos, nec telis petitos, permisit ad *Afranium* redire incolumes. Inde factum est, ut ex utrisque castris ultro citroque commearetur continue, & sermones in circulis de compositione fierent.

43. Jamque & *Afranio* & aliis ex legionum præfectis videbatur, concedendam Cæsari Hispaniam, modo ad Pompejum permittatur reditus.

θεὶς ἐς Πομπήϊον ἀπιέναι. Πετρήϊος δὲ ἀντέλεγε, καὶ περιθέων ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, ἔκτεινεν ὅσους εὑρίσκοι κατὰ *A. U.* τὴν ἐπιμιξίαν τῶν Καίσαρος· τῶν τε ἰδίων ἡγεμόνων ἐνιστάμενόν τινα αὐτοχειρὶ διεχρήσατο. ἐξ ὧν ἔτι μᾶλλον ἀχθόμενοι τῷ σκυθρωπῷ τοῦ Πετρηίου, ἐς τὸ φιλάνθρωπον τοῦ Καίσαρος ἐτρέποντο ταῖς γνώμαις. Ἐπεὶ δέ που καὶ τὴν ὑδρείαν αὐτῶν προύλαβεν ὁ Καῖσαρ, ἐν ἀμηχάνῳ γενόμενος ὁ Πετρήϊος, ἐς λόγους τῷ Καίσαρι συνῄει μετὰ Ἀφρανίου, ἐφορώντων αὐτοὺς τῶν στρατῶν ἑκατέρωθεν. Καὶ συνέβησαν, οἱ μὲν, ἐκστῆναι τῆς Ἰβηρίας τῷ Καίσαρι· ὁ δὲ Καῖσαρ, αὐτοὺς ἀπαθεῖς ἐπὶ τὸν Οὔαρον ποταμὸν διαγαγεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦδε χωροῦντας ἐς Πομπήϊον ἐᾷν. Γενόμενος δ᾽ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοῦδε τοῦ ποταμοῦ, συνήγαγεν αὐτῶν ἐς ἐπήκοον ὅσοι ἦσαν ἔκ τε Ῥώμης καὶ Ἰταλίας, καὶ ἐδημηγόρησεν ὧδε· Ὑμῶν, ὦ πολέμιοι (τῷδε γὰρ ἔτι τῷ ῥήματι χρώμενος, ἐναργεστέραν ὑμῖν τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην ποιήσω) οὔτε τοὺς προπεμφθέντας ἐς τὴν κατάληψιν τοῦ στρατοπέδου, οἳ σφᾶς ἐμοὶ παρέδοσαν, διέ-

705.

Lin. 81. εὑρίσκει *edit.* 1. *L.* 97. παρέδωσαν *Edd. Aug. mend.*

Sed reclamavit *Petrejus*, per exercitum cursitans, &, quotquot Cæsarianorum in castris conversantes cum suis inveniret, sua manu confodiens, atque etiam unum e suis tribunis, qui furentem cohibere voluerat. Qua crudelitate offensi militum animi, magis etiam ad Cæsaris clementiam convertebantur. Postquam vero *Cæsari* contigit, aquatione quoque prohibere hostem; tum vero necessitate coactus *Petrejus, una cum Afranio*, in medio utriusque exercitus ad *Cæsaris colloquium prodiit.* In eo colloquio conventum est „ut *Pompejani Hispania decederent Cæsari:* ille deduceret illæsos ad *Varum fluvium*, & inde porro ad Pompejum ire fineret." Postquam ad Vari ripas ventum est, advocatis ad concionem quotquot in Pompejanis copiis erant Romani Italicive nominis, CÆSAR hæc verba fecit: „Equidem, hostes! (hac enim adhuc adpellatione utens, significantius vobis animi mei sensum patefaciam) neque eos, qui ad locum castris capiendum præmissi in potestatem meam

A. U. 705. φθεῖραι· οὔτε τὸν ἄλλον ὑμῶν στρατὸν, λαβὼν τὰ ὑδρεύματα· Πετρηΐου ἐκ τῶν ἐμῶν τοὺς ὑπὲρ τὸν Σίκοριν ποταμὸν ἀποληφθέντας προανελόντος. εἰ δή τις ἐστί μοι παρ' ὑμῶν ὑπὲρ τούτων χάρις, φράζετε αὐτὰ τοῖς Πομπηΐου στρατιώταις ἅπασι. Τοσάδε εἰπὼν, τοὺς μὲν ἀπέλυεν ἀπαθεῖς, αὐτὸς δὲ τῆς Ἰβηρίας ἀπέφαινεν ἡγεῖσθαι Κάσσιον Κοΐντον. Καὶ τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τὸν Καίσαρα.

XLIV. Λιβύης δὲ Οὔαρος Ἄττιος ἐστρατήγει τῷ Πομπηΐῳ, καὶ Ἰόβας ὁ τῶν Μαυρουσίων Νομάδων βασιλεὺς τῷ Οὐάρῳ συνεμάχει. Κουρίων δ' ὑπὲρ Καίσαρος αὐτοῖς ἐκ Σικελίας ἐπέπλει δύο τέλεσι στρατοῦ, καὶ ναυσὶ δυώδεκα μακραῖς, καὶ ὁλκάσι πολλαῖς. Ἰτύκῃ δὲ προσχὼν, ἐν μέν τινι βραχείᾳ περὶ αὐτὴν ἱππομαχίᾳ τρέπεταί τινας τῶν Νομάδων ἱππέας· καὶ ὑπὸ τῆς στρατιᾶς, ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι οὔσης, Αὐτοκράτωρ ὑπέστη προσαγορευθῆναι. Ἔστι δὲ τιμὴ τοῖς στρατηγοῖς τόδε τὸ προσαγόρευμα παρὰ τῶν στρατῶν, καθάπερ αὐτοῖς ἐπιμαρτυρούντων ἀξίως σφῶν αὐτοκράτορας εἶναι. καὶ τήνδε τὴν τιμὴν οἱ

Lin. 6. Ἀττίδιος *Edd. & MSS. nostri.* Attilius *Cand. Mendose scripto nomini verum substitui.* *L.* 9 *sq.* δυώδεκα *Edd.* δυοκαίδεκα *Reg. B. Prætuli Aug. ut alibi.* *L.* 16. ἀξίους *malebat Musgrav.*

„deditione venerunt, malo ullo adfeci, neque reliquum vestrum exercitum, postquam aquationibus vos exclusi: quamvis Petrejus meos trans Sicorim interceptos prior interfecerit. Quorum beneficiorum si qua est apud vos gratia; commemorate hæc apud Pompejanos milites omnes." Hæc locutus, dimisit eos innocuos, & Hispaniæ *Quintum Cassium* præposuit.

44. Iisdem temporibus *in Africa Attius Varus* Pompejanis præerat; opem ferente, pro societate ac amicitia, *Juba*, rege Mauritaniæ. Contra hos *Curio* ex Sicilia profectus est, cum duabus Cæsarianis legionibus, XII navibus longis multisque onerariis. Qui, exscensione *ad Uticam* facta, quum Numidas quosdam parvo equestri prælio fugasset; mox ab exercitu, etiam tum armato, *Imperator* consalutari sustinuit. *Id honoris* ducibus confertur a suis militibus, tamquam *virtutis testimonium:* quem honorem duces olim post præclarissimas quasvis res

στρατηγοὶ πάλαι μὲν ἐπὶ πᾶσι τοῖς μεγίστοις ἔργοις προσίεντο· νῦν δ' ὅρον εἶναι τῇδε τῇ εὐφημίᾳ πυνθάνομαι τὸ μυρίους πεσεῖν. Ἔτι δὲ τοῦ Κουρίωνος ἐπιπλέοντος ἐκ Σικελίας, οἱ ἐν τῇ Λιβύῃ, νομίσαντες, αὐτὸν διὰ δοξοκοπίαν ἀμφὶ τὸν χάρακα τὸν Σκιπίωνος κατὰ δόξαν τῆς ἐκείνου μεγαλουργίας στρατοπεδεύσειν, τὸ ὕδωρ ἐφάρμαξαν. καὶ ἐλπίδος οὐ διήμαρτον. ὅ τε γὰρ Κουρίων ἐστάθμευσεν ἐνταῦθα, καὶ ὁ στρατὸς εὐθὺς ἐνόσει· πιοῦσί τε τὸ βλέμμα ἀμαυρὸν ἦν, ὥσπερ ἐν ὁμίχλῃ, καὶ ὕπνος ἐπεγίγνετο σὺν κάρῳ· μετὰ δ' αὐτὸν ἔμετοι τροφῆς ποικίλοι, καὶ σπασμὸς ὅλου τοῦ σώματος. ὧν δὴ χάριν ὁ Κουρίων παρ' αὐτὴν Ἰτύκην μετεστρατοπέδευε, δι' ἕλους ἰσχυροῦ τε καὶ μακροῦ τὸν στρατὸν, ἀσθενῆ διὰ τὴν ἀρρωστίαν γεγονότα, ἄγων. Ὡς δὲ σφίσιν ἡ νίκη Καίσαρος ἡ περὶ τὴν Ἰβηρίαν ἀπηγγέλθη, ἀνεθάρρησάν τε, καὶ παρετάξαντο παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐν βραχεῖ χωρίῳ. μάχης δὲ καρτερᾶς γενομένης, Κουρίωνος μὲν εἷς ἀνὴρ ἔπεσεν, Οὐάρου δὲ ἑξακόσιοι, καὶ κατετρώθησαν ἔτι πλείονες.

A. U. 705.

Lin. 24 *ſq.* ἰοῦσι τε *Aug.* ποιοῦσι τε *Reg. B. mendoſe uterque.* *L.* 26. ἐν κάρῳ *Edd. Recte Aug.* *L.* 29. ἰσχυροῦ γε καὶ *Aug.*

geſtas admittebant; noſtra autem ætate, ut audio, nemini contingit hujuſmodi adclamatio, niſi cæſis hoſtium decem millibus. Ceterum hi qui *Africam* obtinebant, navigante adhuc Curione ex Sicilia, rati, eum gloriæ Scipionis æmulatione *caſtra* petiturum *Cornelia*, veneno aquam infecerant. Nec fefellit eos ſpes ſua: nam & *Curio* ſtationem ibi habuit, & exercitus mox morbis laboravit, oculis a potu caligantibus tamquam in nebula, & ſopore gravante, quem ſequebantur varii vomitus & corporis totius convulſio. Quamobrem *ad* ipſam *Uticam* caſtra tranſtulit *Curio*, ducto per longas & latas paludes exercitu, ob corporum languorem debili. Ut vero victoria Cæſaris ex Hiſpania nunciata eſt, receptis animis, aciem ſecundum mare inſtruxerunt loco anguſto: commiſſoque acri prælio, *Curio* unum tantum ex ſuis militibus amiſit: ex *Vari* acie ſexcenti ceciderunt, & multo plures vulnerati ſunt.

A. U. 705.

XLV. Ἰόβα δ᾽ ἐπιόντος, δόξα ψευδὴς προσεπήδησεν, ἀμφὶ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν οὐ πολὺ διεστῶτα ὑπεστροφέναι τὸν Ἰόβαν, πορθουμένης αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν γειτόνων, Σαβούρραν στρατηγὸν σὺν ὀλίγοις ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καταλιπόντα. καὶ τῷδε τῷ λόγῳ πίσυνος ὁ Κουρίων, θέρους θερμοῦ περὶ τρίτην ὥραν ἡμέρας ἦγε τὸ κράτιστον τῆς στρατιᾶς ἐπὶ τὸν Σαβούρραν, ὁδὸν ψαμμώδη καὶ ἄνυδρον· εἰ γάρ τι καὶ νᾶμα χειμέριον ἦν, ἐξήραντο ὑπὸ τῆς φλογὸς τοῦ ἡλίου. καὶ ὁ ποταμὸς ὑπό τε Σαβούρρα καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ παρόντος κατείχετο τοῦ βασιλέως. σφαλεὶς οὖν τῆς ἐλπίδος ὁ Κουρίων, ἐς λόφους ἀνέδραμεν, ὑπό τε καμάτου καὶ πνίγους καὶ δίψης ἐνοχλούμενος. ὡς δὲ αὐτὸν κατεῖδον οὕτως ἔχοντα οἱ πολέμιοι, τὸν μὲν ποταμὸν ἐπέρων ἐς μάχην ἐσκευασμένοι· καὶ ὁ Κουρίων κατέβαινεν ἀφρόνως μάλα καὶ καταφρονικῶς, ἀσθενῆ τὸν στρατὸν ἄγων. κυκλωσαμένων δ᾽ αὐτὸν τῶν Νομάδων ἱππέων, ἐπὶ μέν τινα χρόνον ὑπε-

Lin. 35. προεπήδησεν *Aug. Reg. B. Malim cum Musgravio* προσέπεσεν. *L.* 36. Βαγβάδαν *edit.* 1. *cum quatuor nostris MSS. & sic mox iterum.* Bragadam *utrimque Cand. unde* Βραγάδαν *edit.* 2. 3. *Reposui verum nomen, cum Gelenio. L.* 37. αὐτῷ τῆς ἀρχ. *Edd. Prætuli Aug. L.* 39. πίσσυνος *edit.* 1. *ex Reg. A. ut supra. L.* 40. ἡμέρας *caret Aug. L.* 46. πνίγους τῆς δίψης *Edd. Recte Aug. L.* 49 *sq.* ἀφρον. μάλα καὶ ἀφρονικῶς *Edd. mend. Expressi Aug. Sed videtur sic leg. distinguendumque,* ἀφρόνως μάλα, καταφρονικῶς ἀσθενῆ *&c.*

45. Adventante autem *Juba*, falsus rumor adlatus est, regem a *Bagrada* flumine, quod non longe distabat, in regnum suum esse reversum, ad arcendas vicinorum incursiones, relicto in fluminis ripa duce *Saburra* cum exiguis copiis. Huic rumori fidem adhibens *Curio*, fervida æstate circa tertiam diei horam robur exercitus ducere contra Saburram per viam arenosam & aridam instituit; nam & torrentes, si qui erant, ardore solis aruerant. Fluvium autem a Saburra & ab ipso rege præsente invenit occupatum. Falsus igitur sua spe *Curio*, in tumulos se recepit, lassitudine & æstu sitique pariter pressus. Id ubi animadverterunt hostes; superato fluvio explicuerunt aciem. Et *Curio*, valde imprudenter, magno impetu debilem exercitum deduxit in planitiem: ubi a Numidis equitibus cinctus, aliquamdiu retroce-

χώρει, καὶ ἐς βραχὺ συνεςέλλετο· ἐνοχλούμενος δὲ, ἀνέφευγεν αὖθις ἐς τοὺς λόφους. Ασίνιος μὲν δὴ Πολλίων, ἀρχομένου τοῦ κακοῦ, διέφυγεν ἐπὶ τὸ ἐν Ιτύκῃ ςρατόπεδον σὺν ὀλίγοις, μή τις ἐξ Οὐάρου γένοιτο πρὸς τὴν δόξαν τῆς ἐνταῦθα κακοπραγίας ἐπίθεσις. Κουρίων δὲ, φιλοκινδύνως μαχόμενος, σὺν ἅπασι τοῖς παροῦσιν ἔπεσεν, ὡς ἐπὶ τῷ Πολλίωνι μηδένα ἄλλον ἐπανελθεῖν ἐς Ιτύκην. Τοιοῦτον μὲν δὴ τὸ τέλος τῆς ἀμφὶ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν μάχης ἐγένετο· καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Κουρίωνος ἀποτμηθεῖσα, ἐς Ιόβαν ἐφέρετο.

A. U. 705.

XLVI. Εν δὲ τῷ περὶ τὴν Ιτύκην ςρατοπέδῳ τοῦ κακοῦ φανεροῦ γενομένου, Φλάμμας μὲν ὁ ναύαρχος αὐτίκα ἔφευγεν αὐτῷ ςόλῳ, πρίν τινα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀναλαβεῖν. Ασίνιος δ᾽ ἐς τοὺς παρορμοῦντας ἐμπόρους ἀκατίῳ διαπλεύσας, ἐδεῖτο αὐτῶν ἐπιπλεῦσαί τε καὶ τὸν ςρατὸν ἀναλαβεῖν. καί τινες ἐς τοῦτο νυκτὸς ἐπέ-

Lin. 53. Ασίννιος *Aug. Reg. B. ut ſæpe alibi.* *L.* 55. μὴ τοῖς ἐξ *Aug. mend.* *L.* 59. τοιοῦτο *Aug.* *L.* 63. Flameas *Cand. unde* Φλαμμέας *edit. 2. 3. invit. noſtr. MSS.* *L.* 65-67. *Verba* Ασίνιος δ᾽ *uſque* ςρατὸν ἀναλαβεῖν *deſunt in Aug. & Ven.* *L.* 67. καί τινες νυκτὸς ἐς τούτου *Reg. B.* κ. τ. ἐς τοῦτον νυκτὸς *Ven. bene.*

dendo ſuſtinuit eorum impreſſionem, in arctum ſuos contrahens: hoſte vero pugnam non remittente, in tumulos iterum ſe recepit. Et *Pollio* quidem mature cum paucis refugit *Uticam* ad exercitum, ne quid per occaſionem hujus cladis *Varus* ibi moveret: *Curio* vero, temerarie pugnans, cum omnibus, quotquot circa ſe habebat, *occubuit;* ita ut nemo poſt Pollionem reverſus ſit Uticam. Hoc eventu *ad Bagradam pugnatum* eſt: & *caput Curionis* reſectum *ad Jubam perlatum.*

46. Quæ calamitas poſtquam in exercitu ad Uticam relicto eſt cognita; *Flamma*, præfectus claſſis, cum omnibus navibus aufugit, priuſquam ullum ex terra militem reciperet. *Pollio* vero ad negotiatores, qui extra portum in ſtatione ſtabant, lembo devectus, oravit, ut ad littus adpellerent, & milites in naves reciperent, perſuaſitque nonnullis, ut noctu advehe-

A. U. 705. πλευσαν. ἀθρόως δ᾽ ἐσβαινόντων ἐκείνων, τά τε σκάφη κατεδύετο, καὶ τῶν ἀναχθέντων οἱ ἔμποροι τοὺς πολλοὺς, χρήματα φέροντας, ἕνεκα τῶν χρημάτων ἐς τὴν θάλασσαν ἐῤῥίπτουν. Καὶ τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τοὺς ἀναχθέντας· ἕτερα δ᾽ ἐν τῇ γῇ, νυκτὸς ἔτι, περὶ τοὺς ὑπολειφθέντας ἐγίγνετο ὅμοια· καὶ μεθ᾽ ἡμέραν οἱ μὲν τῷ Οὐάρῳ σφᾶς παρέδοσαν. ὁ δὲ Ἰόβας ἐπελθὼν περιέστησεν αὐτοὺς περὶ τὸ τεῖχος, καὶ ὡς λείψανα τῆς ἑαυτοῦ νίκης κατηκόντισεν, οὐδέν τι φροντίσας οὐδὲ Οὐάρου παρακαλοῦντος. Οὕτω μὲν δὴ τὰ σὺν Κουρίωνι ἐς Λιβύην ἐπιπλεύσαντα Ῥωμαίων δύο τέλη διώλετο ἅπαντα, καὶ ὅσοι μετ᾽ αὐτῶν ἦσαν ἱππεῖς τε καὶ ψιλοὶ, καὶ ὑπηρέται τοῦ στρατοῦ. Ἰόβας δ᾽ ἐς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεφε, μέγιστον ἔργον τόδε Πομπηΐῳ καταλογιζόμενος.

XLVII. Καὶ τῶν αὐτῶν ἡμερῶν Ἀντώνιός τε περὶ τὴν Ἰλλυρίδα ἡσσᾶτο ὑπὸ Ὀκταουΐου, Πομπηΐῳ στρατηγοῦντος· καὶ στρατιὰ Καίσαρος ἄλλη περὶ Πλακεντίαν στα-

Lin. 68. ἀθρόων *Ven. bene.* ἀθρό *Aug. truncata voce.* *L. 71.* ἦν *caret Aug. & abesse potest.* *L. 74 sq.* ἐπὶ τὸ τεῖχος *Edd. Prætuli Aug. Ven.* ὑπὸ *conjecerat Musgrav.* *L. 78.* ἅπαντα *carent Edd. Dederunt Aug. Ven.* *L. 83.* ἡττᾶτο *Aug.* *Ibid.* ὑπὸ Ὀκταουΐου Δολοβέλλα, Πομπ. στρατ. *Edd. MSS. & Cand. Alienum nomen, quod forsan ad lin. præced. loco* Ἀντώνιος *in ora Codicis alicujus fuerat adnotatum, eliminandum e contextu Appiani duxi.*

rentur. Sed quum catervatim milites in naves irruerent, multæ depressæ sunt pondere. Ex his autem qui in altum evecti sunt, plerique, propter pecunias quas secum deferebant, a negotiatoribus in mare projecti perierunt. Et qui in terra erant relicti, alio calamitatis genere eadem nocte premebantur; & postero die *Varo* se dediderunt. Quos *Juba*, superveniens, sub mœnibus collocatos, ut victoriæ suæ reliquias, telis confixit, nequicquam Varo deprecante. Atque ita *duæ Romanæ legiones, Curionis ductu in Africam delatæ*, simul cum equitibus velitibusque & calonibus, internecione *deletæ* sunt. *Juba*, singulariter de Pompejo his rebus gestis sese meritum gloriatus, domum repetiit.

47. Per eosdem dies & *Antonius* in *Illyrico ab Octavio*, Pompeji legato, *superatus* est: & alius Cæsarianus exercitus

σιάσασα, τῶν ἀρχόντων κατεβόησεν, ὡς ἔν τε τῇ στρατείᾳ βραδύνοντες, καὶ τὰς πέντε μνᾶς οὐ λαβόντες, ἥν τινα δωρεὰν αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ ἔτι περὶ Βρεντέσιον ὑπέσχητο. ὧν ὁ Καῖσαρ πυθόμενος, ἐκ Μασσαλίας ἐς Πλακεντίαν ἠπείγετο συντόμως, καὶ ἐς ἔτι στασιάζοντας ἐπελθὼν, ἔλεγεν ὧδε· Τάχει μὲν ὅσῳ [illegible]ρὶ ἕκαστα χρῶμαι, σύνιστέ μοι. βραδύνει δ᾽ ὁ πόλεμος οὐ δι᾽ ἡμᾶς· ἀλλὰ διὰ τοὺς πολεμίους, ὑποφεύγοντας ἡμᾶς. ὑμεῖς δ᾽ ἔν τε Γαλατίᾳ πολλὰ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς ὀνάμενοι, καὶ ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ὅλον, οὐκ ἐς μέρος αὐτοῦ, μοὶ συνομόσαντες, ἐν μέσοις ἔργοις ἡμᾶς ἀπολείπετε, καὶ τοῖς ἄρχουσιν ἐπανίστασθε, καὶ προστάττειν ἀξιοῦτε παρ᾽ ὧν χρὴ προστάγματα λαμβάνειν. Μαρτυράμενος οὖν ἐμαυτὸν τῆς ἐς ὑμᾶς μέχρι δεῦρο φιλοτιμίας, χρήσομαι τῷ πατρίῳ νόμῳ, καὶ τοῦ ἐνάτου τέλους, (ἐπειδὴ μάλιστα τῆς στάσεως κατῆρξε) τὸ δέκατον διακληρώσω θανεῖν. Θρήνου δὲ ἀθρόως ἐξ ἅπαντος τοῦ τέλους γενομένου, οἱ μὲν ἀρ-

A. U. 705.

Lin. 87. ὑπέσχετο *Aug. minus bene.* *L.* 89. ὑπήγετο *Aug. mendose. Ibid. Forsan* συντόνως. *L.* 93. ὀνούμενοι *Edd. mend. ex Reg. B. Recte Reg. A. cum Aug.* *L.* 98. Πετρείῳ νόμῳ *Edd.* πετρίῳ *Regii, leviori menda. Verum ded. Aug. Ven.*

ad Placentiam seditiose præfectis suis reclamabat, trahi bellum, nec sibi quinas minas persolvi, quas donativi nomine Cæsar Brundusii ipsis esset pollicitus. Quo cognito, Placentiam *Cæsar* advolavit Massilia, & *tumultuantes* etiam tum *milites* in hunc modum est *adlocutus*: „ Nota est vobis solita mea in omnibus rebus celeritas: nunc vero non a nobis trahitur bellum, sed ab hostibus, qui nos fugiunt. Vos autem, qui in Gallia, meis auspiciis, magna percepistis commoda, & fidem „ vestram non in partem hujus belli, sed in universum, mihi obligastis, in mediis conatibus nos deseritis; in præfectos insurgitis; & imperare his vultis quorum oportebat imperata facere. Quum igitur me ipsum testem habeam liberalitatis, qua ad hunc usque diem erga vos usus sum; nunc more majorum vobiscum agam, & nonam legionem decimabo, quandoquidem ab hac ortum est seditionis initium." His auditis, per totam legionem comploratio est coorta; tri-

A. U. 705. χοντες αὐτοῦ προσπεσόντες ἱκέτευον· ὁ δὲ Καῖσαρ μόλις τε καὶ κατ᾽ ὀλίγον ἐνδιδοὺς, ἐς τοσοῦτον ὅμως ὑφῆκεν, ὡς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μόνους (οἳ κατάρξαι μάλιστα ἐδόκουν) διακληρῶσαι, καὶ δυώδεκα αὐτῶν τοὺς λαχόντας ἀνελεῖν. τῶν δὲ δυώδεκα τῶνδε ἐφάνη τις οὐδ᾽ ἐπιδημῶν ὅτε ἡ στάσις ἐγίγνετο· καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν ἐμφήναντα λοχαγὸν ἔκτεινεν ἀντ᾽ αὐτοῦ.

XLVIII. Ἡ μὲν δὴ περὶ Πλακεντίαν στάσις οὕτως ἐλέλυτο. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς Ῥώμην παρῆλθε· καὶ αὐτὸν ὁ δῆμος πεφρικὼς ᾑρεῖτο δικτάτωρα, οὔτε τι τῆς βουλῆς ψηφιζομένης, οὔτε προχειροτονοῦντος ἄρχοντος. ὁ δὲ, εἴτε παραιτησάμενος τὴν ἀρχὴν, ὡς ἐπίφθονον, εἴτε οὐ χρῄζων, ἄρξας ἐπὶ ἕνδεκα μόνας ἡμέρας (ὧδε γάρ τισι 706. δοκεῖ) ὑπάτους ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνεν ἑαυτόν τε καὶ Πούπλιον Ἰσαυρικόν. Ἡγεμόνας τε ἐς τὰ ἔθνη περιέπεμπεν, ἢ ἐνήλλαττεν, ἐφ᾽ ἑαυτοῦ καταλέγων· ἐς μὲν Ἰβηρίαν, Μάρκον Λέπιδον· ἐς δὲ Σικελίαν, Αὖλον Ἀλβῖνον· ἐς δὲ Σαρδὼ,

Lin. 16 *sq.* καὶ Πομπήϊον Ἰσαυρικὸν *edit.* 1. 2. *cum Regiis*, *Aug.* & *Cand. nescio an* & *Ven.* Σερουΐλιον Ἰσαυρ. *ex Gelenii versione edidit Tollius. Mihi vestigia scripturæ Codicum nostrorum paulo pressius tenenda videbantur.*

bunique, ad genua Cæsaris supplices, rogabant veniam. *Cæsar* ægre cunctanterque exoratus, hactenus tamen pœnam remisit, ut *ex solis centum et viginti*, qui præcipui seditionis auctores fuisse videbantur, *duodecim sorte ductos adficeret supplicio.* Ex his autem duodecim unum compertum est abfuisse tempore seditionis; cujus loco *Cæsar* centurionem occidit, qui hunc detulerat.

48. Atque ita composita Placentina seditione, *Romam Cæsar repetiit.* Ibi a trepidante plebe *Dictator creatus* est, nullo in eam rem vel senatusconsulto facto, vel magistratus ullius accedente suffragio. Sed ille, vel quia invidiosum videbatur id honoris fastigium, vel quod aliam ob causam in eo nunc permanere nolebat, undecimo post die (ut quidam ferunt) *se consulem* in annum sequentem *designavit et P. Servilium Isauricum.* Tum vero suo arbitratu provinciis dedit aut mutavit præsides: Hispaniæ *M. Lepidum*; *A. Albinum*

Σαρδῶ, Σέξϛον Πεδουκαῖον· ἐς δὲ τὴν νεόληπϛον Γαλατίαν, Δέκμον Βροῦτον. Τῷ δὲ δήμῳ λιμώττοντι σῖτον ἐπέδωκε· καὶ τοὺς Φυγάδας δεομένῳ καταγαγεῖν συνεχώρησε, χωρὶς Μίλωνος. αἰτοῦσι δ᾽ αὐτοῖς καὶ χρεῶν ἀποκοπὰς, διά τε πολέμους καὶ ϛάσεις καὶ τὴν ἐκ τῶνδε τοῖς πιπρασκομένοις ἐποῦσαν εὐωνίαν, τὰς μὲν ἀποκοπὰς οὐκ ἔδωκε, τιμητὰς δὲ τῶν ὠνίων ἀπέφηνεν, οἷς ἔδει τοὺς χρήϛας τοῖς δανείσασιν ἀντὶ τῶν χρημάτων διδόναι. Καὶ τάδε πράξας, περὶ χειμερίους τροπὰς περιέπεμπε τὸν ϛρατὸν ἀπαντᾷν ἐς τὸ Βρεντέσιον· αὐτός τε ἐξῄει, Δεκεμβρίου μηνὸς Ῥωμαίοις ὄντος, οὐκ ἀναμείνας οὐδὲ τῆς ἀρχῆς ἕνεκα τὴν νουμηνίαν τοῦ ἔτους πλησιάζουσαν. ὁ δὲ δῆμος εἵπετο, παρακαλῶν συμβῆναι Πομπηΐῳ· οὐ γὰρ ἄδηλον ἦν, ἐς μοναρχίαν τὸν νικῶντα τρέψεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ὥδευεν οὐδὲν ἐλλείπων δυνατῆς ἐπείξεως.

A. U. 705.

Lin. 21. Δέκιμον *edit.* 2. 3. *contra conſtantem morem MSStorum noſtrorum.* Δέκιον *hoc quidem loco Reg. A. Sed & idem alibi in* Δέκμος *conſentit.* *L.* 25. ἱποῦσαν *edit.* 2. 3. *oper. err.* *L.* 26. *pro* οἷς, *ante* ἔδει, *vide an* ἂν *ſit legendum, aut an interciderit aliquid.* ἐφ᾽ οἷς *maluit Muſgrav.*

Albinum Siciliæ; *Sex. Peducæum* Sardiniæ; *Decimum Brutum* Galliæ, novæ provinciæ. Populo vero, fame laboranti, frumentum diſtribuit; eodemque deprecante, reditum conceſſit exulibus, uno Milone excepto. Sed quum novas quoque tabulas plebs peteret, cauſando bella ſeditioneſque, & inde ſecutam vilitatem rerum venalium; eas quidem preces repulit: verum cenſores creavit, qui ſtatuerent pretia rerum venalium, unde pro pecuniis ſatisfaciendum erat fœneratorum poſtulationibus. His peractis, *Cæſar* nuncios ad exercitus dimiſit, ut ſibi circa brumam ad Brunduſium occurrerent. Ipſe menſe *Decembri Urbem egreſſus* eſt; ne Calendis quidem Januariis, magiſtratus ſui reſpectu, exſpectatis. Proficiſcentem populus frequens honoris cauſa proſecutus, orabat, ut cum Pompejo rediret in gratiam: ſatis enim adparebat, utercumque viciſſet, venturam in unius poteſtatem rem publicam. Ille iter ingreſſus, nihil ſibi ad ſummam celeritatem fecit reliquum.

A. U. 705.

XLIX. Ὁ δὲ Πομπήϊος πάντα τὸν χρόνον τόνδε ναῦς ἐποιεῖτο, καὶ στρατὸν αἰεὶ πλείονα καὶ χρήματα συνῆγε· καὶ τὰς ἐν τῷ Ἰονίῳ Καίσαρος τεσσαράκοντα ναῦς ἑλὼν, ἐφύλασσεν αὐτοῦ τὸν διάπλουν· τόν τε στρατὸν ἐγύμναζε, συντρέχων καὶ συνιππεύων, καὶ παντὸς ἐξάρχων πόνου παρ' ἡλικίαν· ὅθεν αὐτῷ ῥαδίως εὔνοιά τε ἦν, καὶ συνέθεον ἐπὶ τὰ γυμνάσια Πομπηΐου πάντες, ὡς ἐπὶ θέαν. Ἦν δὴ ἐς τότε Καίσαρι μὲν δέκα τέλη πεζῶν, καὶ Κελτῶν ἱππεῖς μύριοι· Πομπηΐῳ δὲ πέντε μὲν ἐξ Ἰταλίας, δι' ὧν τὸν Ἰόνιον διεπεπλεύκει, καὶ τούτοις ὅσοι συνετάσσοντο ἱππεῖς· ἐκ δὲ Παρθυαίων δύο, τῶν σὺν Κράσσῳ πεπολεμηκότων τὰ ὑπόλοιπα· καί τι μέρος ἄλλο τῶν ἐς Αἴγυπτον ἐσβαλόντων μετὰ Γαβινίου. σύμπαντα, ἀνδρῶν Ἰταλῶν ἕνδεκα τέλη, καὶ ἱππεῖς ἀμφὶ τοὺς ἑπτακισχιλίους. Σύμμαχοι δὴ ἐξ Ἰωνίας τε καὶ Μακεδονίας καὶ Πελοποννήσου καὶ Βοιωτίας, τοξόται τε

Lin. 45. pro δι' ὧν *videtur* μεθ' ὧν *legendum, quod & Muſgravio placuit. Nihil tamen mutare auſim. Ceterum paulo poſt hunc locum intercidiſſe nonnulla videntur, ut conſtet numerus* undecim legionum, *infra memoratus. Ibid.* τούτοις ὅσοις *Aug. mend.*

49. Interea *Pompejus*, nulla interpoſita mora, naves fabricari, copias augere, colligere pecunias. Captiſque in mari ſupero quadraginta Cæſaris navibus, obſervabat ejus trajectum; milites interim exercens pedeſtribus equeſtribuſque decurſionibus, præſens ipſe ad omnia, & præter ætatem primus laborem quemvis adgrediens: unde illi favor ingens contigit, & omnes ad *exercitamenta Pompeji*, tamquam ad ſpectacula, confluebant. Erant autem ad id temporis *Cæſari legiones decem*, & equitum Gallorum decem millia: *Pompejo* vero quinque legiones, quas ex Italia cum equitatu ad quamque legionem pertinente trajecerat; & duæ Parthicæ, Craſſi exercitus reliquiæ; & pars quædam eorum qui Gabinii ductu in Ægyptum irruperant: cunctæ ſimul *undecim legiones Italici generis*, equitum circiter ſeptem millia. Præterea *auxilia* ex Jonia, Macedonia, Peloponneſo, Bœotia; tum ſagittarii Cretenſes, fun-

Κρῆτες, καὶ σφενδονῆται Θρᾶκες, καὶ ὅσοι περὶ τὸν Πόντον βέλεσι χρῶνται· ἱππεῖς τέ τινες Κελτῶν, καὶ ἐκ Γαλατίας ἕτεροι τῆς ἑώας, Κομμαγηνοί τε ὑπ' Αντιόχου πεμφθέντες, καὶ Κίλικες καὶ Καππαδόκαι, καὶ ἐκ τῆς βραχυτέρας Αρμενίας τινὲς, καὶ Παμφύλιοι καὶ Πισίδαι. ὧν οὐχ ἅπασιν ἐς μάχας, ἀλλ' ἐς φρούρια καὶ ταφρείας καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν τοῦ Ιταλικοῦ σΊρατοῦ, χρῆσθαι διενοεῖτο, ἵνα μηδένα τῶν Ιταλῶν τοῦ πολέμου περισπώη. καὶ τάδε μὲν ἦν αὐτῷ τὰ πεζά. Νῆες δὲ, μακραὶ μὲν ἐντελεῖς τοῖς πληρώμασιν, ἑξακόσιαι· καὶ τούτων ἐς ἑκατὸν Ρωμαίων ἐπιβατῶν, αἳ καὶ μάλισΊα προὔχειν ἐδόκουν. πολὺ δὲ ὁλκάδων καὶ σκευοφόρων ἄλλο πλῆθος. ναύαρχοί τε πολλοὶ κατὰ μέρη· καὶ ἐπ' αὐτοῖς Μάρκος Βύβλος. A. U. 705.

L. Ὡς δέ οἱ πάντα ἦν ἕτοιμα, συναγαγὼν ὅσοι τε ἦσαν ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἀπὸ τῶν καλουμένων ἱππέων,

Lin. 52. Κρῆται *Edd. mend. ex Reg. A. Rectius Aug. Reg. B.* τε *autem, ante* Κρῆτες, *(l.* 51.*) caret Aug. male.* *L.* 53. ἐκ, *ante* Γαλατίας, *carent Edd. invitis MSS. Regiis & Aug.* *L.* 60. παρισπαίη *(sic) edit.* 1. *cum Regiis, ex quo* παρασπαίη *fecit H. Steph. Recte Aug.* *L.* 65. Μάρκος Βούβιος *Edd. & MSS. nostri.* Marcus Bubius *Cand. Correxi mendum.*

ditores Thraces, jaculatores Pontici; ad hæc Galli nonnulli equites, & alii ex orientali Galatia, Commagenique ab Antiocho missi, & Cilices Cappadocesque, & ex minori Armenia nonnulli, Pamphyliique ac Pisidæ: quibus non omnibus ad prælia, sed ad præsidia, ad munitiones faciendas, & cetera Italici exercitus ministeria, uti cogitabat, ne Italus miles distraheretur a præliis. Et hæ quidem terrestres *Pompeji copiæ*. *Naves* autem, *longæ* quidem ad plenum instructæ, *sexcentæ*; quarum centum, quæ & aliâs præstantissimæ videbantur, socios navales Romani generis habebant: onerariarum vero, & quæ adparatum subvehebant, alia magna multitudo. Tota classis in aliquot præfectos divisa, quibus omnibus *Marcus Bibulus* præerat.

50. Ubi vero omnia parata fuere, accitis quotquot aderant senatorii equestrisque ordinis, & cetero exercitu uni-

A. U. 705. καὶ τὸν στρατὸν ἅπαντα, ἐς ἐπήκοον, ἔλεξεν ὧδε· Καὶ Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἐξέλιπον, ὦ ἄνδρες, ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῖς ἐπιοῦσι πολεμοῦντες, οὐ τὰ οἰκήματα πόλιν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας εἶναι νομίζοντες· (καὶ τόδε πράξαντες, ὀξέως αὐτὴν ἀνέλαβόν τε καὶ εὐκλεεστέραν ἀπέφηναν·) καὶ ἡμῶν αὐτῶν οἱ πρόγονοι, Κελτῶν ἐπιόντων, ἐξέλιπον τὸ ἄστυ, καὶ αὐτὸ ἀνεσώσατο ἐξ Ἀρδεατῶν Κάμιλλος ὁρμώμενος. πάντες τε οἱ εὖ φρονοῦντες, τὴν ἐλευθερίαν, ὅπη ποτ᾽ ἂν ὦσιν, ἡγοῦνται πατρίδα. ὃ καὶ ἡμεῖς ἐνθυμούμενοι, δεῦρο διεπλεύσαμεν, οὐ τὴν πατρίδα ἐκλιπόντες, ἀλλ᾽ ὑπὲρ αὐτῆς παρασκευασόμενοί τε καλῶς ἐνθάδε, καὶ ἀμυνούμενοι τὸν ἐκ πολλοῦ μὲν ἐπιβουλεύοντα αὐτῇ, διὰ δὲ τοὺς δωροδοκοῦντας τὴν Ἰταλίαν ἄφνω καταλαβόντα. ὃν ὑμεῖς μὲν ἐψηφίσασθε εἶναι πολέμιον· ὁ δὲ καὶ νῦν ἡγεμόνας ἐς τὰ ἔθνη τὰ ὑμέτερα περιπέμπει, καὶ τῇ πόλει τινὰς ἐφίστησι, καὶ ἑτέρους ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν. τοσῇδε τόλμῃ τὸν δῆμον ἀφαιρεῖται τὴν ἡγεμονίαν. καὶ εἰ τάδε, πολεμῶν ἔτι, καὶ δεδιὼς, καὶ δίκην σὺν

Lin. 74. ἐξ Ἀρδεάτου *Edd. & MSS. Tenui emendationem Musgravii.*
L. 78. παρασκευαζόμενοι *Edd. ex Reg. A. qui tamen & ipse a pr. m.* παρασκευασόμενοι *dabat.* *L. 82.* τὰ ἡμετ. *edit. 1.*

verso, *pro concione verba fecit* POMPEJUS hujusmodi: „*Et Athenienses* olim urbem suam deseruere, *Milites*, dum pro libertate bellum cum irrumpente hoste gererent; rati, viris civitatem constare, non ædificiis; eoque facto, brevi receperunt eam multo clariorem, quam antea: *et nostri majores* excessere Urbe, Gallis irrumpentibus, quam Camillus incolumem recepit, adcurrens ab Ardea. Denique *omnes qui sapiunt, ubicumque libertatem tueri datur, ibi suam esse patriam existimant.* Quod & nos cogitantes huc trajecimus, non desertores patriæ, sed hoc potissimum loco ad eam defendendam commodissime nos instructuri, pœnasque exacturi ab eo, qui jamdudum eidem insidiatus, tandem per homines largitionibus corruptos subito Italiam occupavit. Qui, hostis a vobis judicatus, nunc prætores mittit in vestras provincias, alios Urbi præficit, alios per Italiam disponit: tanta ille audacia populo Romano eripit imperium. Qui si hæc, bellum etiamnum gerens, & metu-

θεῷ δώσων, ἐξεργάζεται, τί χρὴ νικήσαντα προσδοκᾷν ἐκλείψειν ὠμότητος ἢ βίας; καὶ τάδε πράττοντι κατὰ τῆς πατρίδος σύνεισίν τινες ἐωνημένοι χρημάτων, ὧν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς ἡμετέρας Γαλατίας πεπόρισται, δουλεύειν ἀντὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον ἰσονομίας αἱρούμενοι. A. U. 705.

LI. Ἐγὼ δ᾽ οὐκ ἐξέλιπον, οὔτ᾽ ἂν ἐκλίποιμι, τὸν μεθ᾽ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἀγῶνα· ἀλλὰ καὶ στρατιώτην ἐμαυτὸν ὑμῖν καὶ στρατηγὸν ἐπιδίδωμι, καὶ εἴ τις ἐστί μοι πολέμων ἐμπειρία καὶ τύχη, ἀηττήτῳ μέχρι νῦν γενομένῳ, καὶ τάδε μοι πάντα τοὺς θεοὺς ἐς τὰ παρόντα συνενεγκεῖν εὔχομαι, καὶ γενέσθαι τῇ πατρίδι κινδυνευούσῃ, καθὰ καὶ περικτωμένῃ τὴν ἡγεμονίαν, αἴτιος. Θαῤῥεῖν δὲ χρὴ τοῖς τε θεοῖς, καὶ αὐτῷ τῷ λογισμῷ τοῦ πολέμου, καλὴν καὶ δικαίαν ἔχοντι φιλοτιμίαν ὑπὲρ πατρίου πολιτείας· ἐπὶ δὲ τούτῳ, τῷ πλήθει τῆς παρασκευῆς, τῷ τε νῦν ὄντι ἡμῖν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ τῷ γιγνομένῳ τε ἀεὶ, καὶ

Lin. 87. πράττοντα *Edd. Recte Aug.* *L.* 89. ὑμετέρας *Regii.* *L.* 94. μοι, *ante* πολέμων, *caret Aug.*

„ens, & pœnas Deo juvante daturus, perpetrat; quam violentiam, quam crudelitatem abſtenturus a patria debet videri, ſi vincere contingat? Ac talia patrantem ſequuntur nonnulli, redemti pecuniis, quas ille ex noſtra ſibi paravit Gallia; qui ſervire malunt, quam æquo jure cum eodem ipſo vivere.

51. „At ego non intermiſi, nec intermittam umquam, vobiſcum & pro vobis periculoſa quævis certamina ſubire, & operam meam omnem vel ad militis vel ad ducis munia vobis offerre: & ſi qua mihi adeſt vel belli peritia vel fortuna, „quæ me ad hunc diem invictum præſtitit; deos omnes comprecor, ut ea omnia mihi velint ad hæc, quæ nunc agimus, cumulate adeſſe; utque tam fauſtus ſim in incolumitate patriæ protegenda, quam fui in propagando imperio. Nos vero & diis certe decet fidere, & ipſi cauſæ, qua nulla juſtior honeſtiorve eſſe poteſt; quippe quæ in patriæ reique publicæ defenſione unice continetur. Tum vero animos addere debet adparatus copioſiſſimus, terreſtris, maritimuſque, qui & nunc jam nobis præſto eſt, & quotidie augetur, & multo majo-

A. U. 705. προσεσομένῳ μᾶλλον, ἐπειδὰν τῶν ἔργων ἀψώμεθα. ὅσα γὰρ εἰπεῖν ἐπὶ τὴν ἕω καὶ τὸν Εὔξεινον πόντον ἔθνη, πάντα, Ἑλληνικά τε καὶ βάρβαρα, ἡμῖν σύνεστι· καὶ βασιλεῖς, ὅσοι Ῥωμαίοις ἢ ἐμοὶ φίλοι, στρατιὰν καὶ βέλη καὶ ἀγορὰν καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν χορηγοῦσιν. Ἴτε οὖν ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀξίως τῆς τε πατρίδος, καὶ ὑμῶν αὐτῶν, καὶ ἐμοῦ· καὶ τῆς Καίσαρος ὕβρεως μνημονεύοντες, καὶ ὀξέως ἐς τὰ παραγγελλόμενα χωροῦντες.

LII. Ὁ μὲν ὧδε εἶπεν· ὁ δὲ στρατὸς ἅπας, καὶ ὅσοι ἦσαν ἀμφ' αὐτὸν ἀπὸ τῆς βουλῆς, πολὺ καὶ γνωριμώτατον πλῆθος, εὐφήμουν ὁμοῦ, καὶ ἐκέλευον ἄγειν ἐφ' ὅ τι χρῄζοι. Ὁ δὲ (ἡγεῖτο γὰρ, δυσχεροῦς ἔτι τῆς ὥρας οὔσης καὶ τῆς θαλάσσης ἀλιμένου, μετὰ χειμῶνα ἐπιπλευσεῖσθαι τὸν Καίσαρα· ὕπατόν τε ὄντα, τὴν ἀρχὴν ἐν τοσῷδε διαθήσεσθαι) τοῖς μὲν ναυάρχοις προσέταττεν ἐπιτηρεῖν τὴν θάλασσαν· τὸν δὲ στρατὸν ἐς χειμασίαν ἐπιδιῄρει, καὶ περιέπεμπεν ἔς τε Θεσσαλίαν καὶ Μακε-

Lin. 5. *poſt* εἰπεῖν *adjectum* ἐστι *voluit Muſgrav.* *Ibid.* ἔθνη *caret Aug.* *L.* 8. προσέτασσεν *Aug.*

„ribus etiam acceſſionibus augebitur, quamprimum rem adgreſſi fuerimus. Quotquot enim nationes ad Orientem Pontumque Euxinum ſpectant, ſive Græcæ, ſive barbaræ, a noſtris omnes ſtant partibus: tum reges, quicumque populi Romani meive amici ſunt, militem, arma, commeatus, ceteraque neceſſaria expediunt. Ite igitur, navate operam, quam a vobis patria poſcit, veſtra virtute meque imperatore dignam: injuriarum Cæſaris memores, & ad mandata noſtra promte exſequenda parati."

52. Eam *Pompeji orationem* ſecuta eſt & totius exercitus, & ſenatorum ceterorumque nobilium, qui magno numero aderant, læta ſimul omnium adclamatio; jubentium, quocumque opus videretur, ſeſe deduceret. *Pompejus* vero, conſiderans tempus anni difficile; putanſque, mari importuoſo non navigaturum Cæſarem ante finitam hiemem, occupatum interim in Urbe negotiis conſularibus, & ordinando imperio; præfectis quidem claſſis mandavit maris cuſtodiam, copias autem in hiberna diſtribuit per Theſſa-

δονίαν. Καὶ Πομπήιος μὲν οὕτω τοῦ μέλλοντος ἀμελῶς ἐτεκμαίρετο. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ὥς μοι προείρητο, περὶ χειμερίους τροπὰς ἐς τὸ Βρεντέσιον ἠπείγετο, νομίζων τῷ ἀδοκήτῳ μάλιστα ἐκπλήξειν τοὺς πολεμίους. οὔτε δὲ ἀγορὰν, οὔτε παρασκευὴν, οὔτε τὸν στρατὸν τὸν ἑαυτοῦ πάντα ἠθροισμένον ἐν τῷ Βρεντεσίῳ καταλαβὼν, τοὺς παρόντας ὅμως ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν, ἔλεγεν· A. U. 705.

LIII. Οὔτε τῆς ὥρας τὸ χειμέριον, ὦ ἄνδρες, οἱ περὶ τῶν μεγίστων ἐμοὶ συναίρεσθε, οὔθ' ἡ τῶν ἄλλων βραδύτης ἢ ἔνδεια τῆς πρεπούσης παρασκευῆς, ἐφέξει με τῆς ὁρμῆς. ἀντὶ γὰρ πάντων ἡγοῦμαί μοι συνοίσειν τὴν ταχυεργίαν. Καὶ πρώτους ἡμᾶς, οἱ πρῶτοι συνεδράμομεν ἀλλήλοις, ἀξιῶ, θεράποντας μὲν ἐνταῦθα καὶ ὑποζύγια καὶ παρασκευὴν καὶ πάνθ' ὑπολιπέσθαι, ἵνα ἡμᾶς αἱ παροῦσαι νῆες ὑποδέξωνται· μόνους δὲ εὐθὺς ἐμβάντας περᾶν, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς διαλάθοιμεν· τῷ μὲν χειμῶνι τύχην ἀγαθὴν ἀντιθέντες, τῇ δὲ ὀλιγότητι τόλμαν, τῇ

Lin. 23. ὑπείγετο *edit.* 1. *mend.* *L.* 27. παρόντας ὁμοῦ *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 30. τῆς προπαρασκευῆς *Reg. B.* *L.* 37. ἀντιτιθέντες *Edd. ex Reg. A. Secus Aug. Ven. Reg. B.*

liam & Macedoniam. Tam neglectim de rebus instantibus conjecturam faciebat. At CÆSAR, ut supra dixi, circa brumam contendit *Brundusium*; ratus, improviso potissimum adventu perterrefaciendum esse hostem. Ibi vero quum nec commeatum, nec adparatum, nec copias suas omnes congregatas invenisset; tamen eos qui aderant, ad *concionem* vocatos, in hunc modum est *adlocutus*.

53. „Nec tempus hibernum, *Commilitones*, *qui maximis pro rebus mecum arma sociastis*, nec ceterorum tarditas, aut negligentia in idoneo adparatu faciendo, impetum meum remorabitur; cui *in nulla re magis*, *quam in celeritate*, sita *spes* est. Nos vero, qui primi omnium huc convolavimus, relinquamus, quæso, hic famulos jumentaque & impedimenta omnia, ut nos expeditos facilius navigia, quæ ad manus sunt, capiant! Quibus propere conscensis, trajiciamus soli statim, nil sentientibus hostibus: & *hiemi opponamus bonam* nostram *fortunam*; *paucitatem pensemus*

A. U. 705. δὲ ἀπορίᾳ τὴν τῶν ἐχθρῶν εὐπορίαν, ἧς ἐστιν ἡμῖν εὐθὺς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν γῆν κρατεῖν, ἢν εἰδῶμεν ὅτι μὴ κρατήσασιν οὐδέν ἐστιν ἴδιον. Ἴωμεν οὖν ἐπὶ θεράποντάς τε καὶ σκευὴν καὶ ἀγορὰν τὴν ἐκείνων, ἕως χειμάζουσιν ἐν ὑποστέγοις. ἴωμεν, ἕως Πομπήϊος ἡγεῖται κἀμὲ χειμάζειν, ἢ περὶ πομπὰς καὶ θυσίας ὑπατικὰς εἶναι. Εἰδόσι δ' ὑμῖν ἐκφέρω, δυνατώτατον ἐν πολέμοις ἔργον εἶναι τὸ ἀδόκητον· Φιλότιμον δὲ, καὶ πρώτιστον δόξαν ἀπενέγκασθαι τῶν ἐσομένων, καὶ τοῖς αὐτίκα διωξομένοις ἡμᾶς ἀσφαλῆ τὰ ἐκεῖ προετοιμάσαι. Ἐγὼ μὲν δὴ καὶ τόνδε τὸν καιρὸν πλεῖν ἂν, ἢ λέγειν, μᾶλλον ἐβουλόμην· ἵνα με Πομπήϊος ἴδῃ, νομίζων ἔτι τὴν ἀρχὴν ἐν Ῥώμῃ διατίθεσθαι. Τὸ δὲ ὑμέτερον εὐπειθὲς εἰδὼς, ὅμως ἀναμένω τὴν ἀπόκρισιν.

LIV. Αναβοήσαντος δὲ σὺν ὁρμῇ τοῦ στρατοῦ παντὸς,

Lin. 38. ὑμῖν εὐθὺς Edd. cum MSStis nostris. Prætuli ἡμῖν cum Cand. L. 39. ἐπὶ τὴν γῆν ἐπιβαίνουσιν κρατ. Aug. Ib. εἴδωμεν Aug. L. 41. καὶ σκεύη Aug. Reg. B. L. 45. πρωτίστων videtur legendum. L. 49. εἴδῃ Edd. & Aug. primum, sed ab ead. man. in ἴδῃ mutatum. L. 52. δὲ caret Aug. perperam.

„*audacia; inopiæ nostræ subveniat adversariorum copia:* quæ in nostra erit potestate, quamprimum terram attigerimus; modo sciamus, nihil nostrum fore, nisi vicerimus! Eamus igitur, & illorum famulos adparatumque & commeatus occupemus, dum illi adhuc sub tectis hiberna agunt! Eamus, dum Pompejus me quoque in hibernis degere putat inter pompas consulares festosque dies. Nostis ipsi, *plurimum in bellis valere conatus necopinos:* intelligitisque, quam gloriosum nobis „sit futurum, primitias laudis rerum gerendarum abstulisse; & his, qui mox nos insecuturi sunt, tuta ibi omnia & parata præstitisse. Equidem certe mallem hanc ipsam horam navigationi, quam concioni, impendisse; ut in Pompeji conspectum veniam, dum me putat in Urbe adhuc agere consulem. De promta vestra voluntate quamquam certus sum, tamen responsum exspecto."

54. Conclamantibus magno studio omnibus, duceret se quo vellet, protinus, ut e

ἄγειν σφᾶς, εὐθὺς ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἦγεν ἀπὸ τοῦ βήματος, πέντε πεζῶν τέλη, καὶ ἱππέας λογάδας ἑξακοσίους. καὶ ἐπ' ἀγκυρῶν ἀπεσάλευε, κλυδωνίου διαταράσσοντος. χειμέριοι δ' ἦσαν τροπαί· καὶ τὸ πνεῦμα ἄκοντα καὶ ἀσχάλλοντα κατεκώλυε, μέχρι καὶ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡμέραν ἐν Βρεντεσίῳ διατρίψαι. καὶ δύο τελῶν ἄλλων ἐπελθόντων, ὅδε καὶ τάδε προσλαβὼν ἀνήγετο χειμῶνος ἐπὶ ὁλκάδων· αἱ γὰρ ἦσαν αὐτῷ νῆες ὀλίγαι μακραὶ, Σαρδὼ καὶ Σικελίαν ἐφρούρουν. Ὑπὸ δὲ χειμώνων ἐς τὰ Κεραύνια ὄρη περιαχθεὶς, τὰ μὲν πλοῖα εὐθὺς ἐς Βρεντέσιον ἐπὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν περιέπεμπεν· αὐτὸς δ' ᾔει νυκτὸς ἐπὶ πόλιν Ὤρικον διὰ τραχείας ἀτραποῦ καὶ στενῆς, ἐς μέρη πολλὰ διασπώμενος ὑπὸ τῆς δυσχωρίας· ὡς εὐεπιχείρητος ἂν, εἴ τις ᾔσθετο, γενέσθαι. περὶ δὲ τὴν ἕω μόλις αὐτῷ συνῄει τὸ πλῆθος, καὶ ὁ φρούραρχος ὁ τῆς Ὠρίκου, τῶν ἔνδον αὐτῷ προειπόντων οὐ κωλύσειν ἐπιόντα Ῥωμαίων ὕπατον, τάς τε κλεῖς παρέδωκε

A. U. 706

Lin.55. ἐπεσάλευε *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.66.* εὐεπιχείρητος *Edd. menda per omnes tres editiones propagata.*

ſuggeſtu deſcendit *Cæſar*, *legiones quinque*, cum lectiſſimis equitibus ſexcentis, *duxit ad mare*, navibuſque impoſuit. Ubi dum, mari fluctibus agitato, jactis ancoris in ſalo perſtare coguntur, & ventis reflantibus, (ut fit brumali tempore) invitus Cæſar dolenſque exire prohibetur, ut poſt Calendas etiam Januarias Brunduſii retineretur; aliæ interim duæ legiones ſupervenerunt. Quibus ſimul in naves impoſitis, *ſolvit* tandem *media hieme*, non aliis niſi onerariis navibus uſus: nam longæ, quarum non magnus illi numerus ſuppetebat, Siciliæ præſidio relictæ ſunt & Sardiniæ. *Claſſis*, tempeſtatibus *ad Ceraunios montes adpulſa*, continuo Brunduſium remiſſa eſt, ut reliquum exercitum adveheret. Ipſe *Cæſar*, cum expoſitis, noctu *Oricum petiit*, per calles anguſtos & aſperos, in plures partes diviſo agmine propter locorum difficultatem: ita ut, ſi quis præſenſiſſet, facile repelli potuiſſet. Tandem ſub diluculum ægre in unum convenerunt copiæ: & *præfectus* præſidii, quod *Orici* erat, negantibus oppidanis prohibendum adventantem Romanum Conſulem, *claves oppidi Cæſari*

A. U. 706. τῷ Καίσαρι, καὶ παρ' αὐτῷ κατέμεινε τιμῆς ἀξιούμενος. Λουκρήτιος δὲ καὶ Μινούκιος, ἐπὶ θάτερα τῆς Ὠρίκου ναυσὶν ὀκτωκαίδεκα μακραῖς Πομπηίῳ σῖτον ἐν πλοίοις φυλάσσοντες, τά τε πλοῖα κατέδυσαν, ἵνα μὴ ὁ Καῖσαρ αὐτὰ λάβοι, καὶ ἐς Δυῤῥάχιον διέφυγον. Ἀπὸ δὲ τῆς Ὠρίκου, Καῖσαρ ἐς Ἀπολλωνίαν ἠπείγετο· καὶ τῶν Ἀπολλωνιατῶν αὐτὸν δεχομένων, Σταβέριος ὁ φρούραρχος ἐξέλιπε τὴν πόλιν.

LV. Καὶ ὁ Καῖσαρ, ἀλίσας τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν, ἀνέμνησεν, ὅτι διὰ τὴν ταχυεργίαν τοῦ τε χειμῶνος σὺν τῇ τύχῃ περιγένοιντο, καὶ θαλάσσης τοσῆσδε χωρὶς νεῶν κρατήσειαν, Ὤρικόν τε καὶ Ἀπολλωνίαν ἀμαχεὶ λάβοιεν, καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἔχοιεν, καθάπερ εἶπεν, ἀγνοοῦντος ἔτι Πομπηίου. Εἰ δὲ καὶ Δυῤῥάχιον, ἔφη, τὸ ταμιεῖον τῆς Πομπηίου παρασκευῆς προλάβοιμεν, ἔσται

Lin. 71. Μινούτιος *h. l. Aug. Reg. B.* *L.* 75. Ορίκου *h. l. edit.* 2. 3. *oper. err.* *Ibid.* Καῖσαρ Ἀπολλωνίας *Edd.* Καίσαρος Ἀπολλωνίαν *Aug. Verum dedit Ven.* *L.* 76. Σταμέριος *Edd. & MSS. nostri.* Tamerius *Cand.* Tiberius *Gelen. Verum nomen, de quo jam monuerat Rutgersius, in contextum recepi.* *L.* 80. *& l.* 82. περιγένοιτο *&* ἔχοι *Edd. & MSS. nostri. Prætuli pluralem numerum cum Cand.* *L.* 83. καὶ, *ante* Δυῤῥάχιον, *adjeci ex Aug. Reg. B. Verba* Εἰ δὲ καὶ Δυῤῥ. - - Πομπηίου *per errorem omissa sunt in Reg. A. Ibid. sq.* ταμεῖον *Edd. ut plerumque alibi.* *L.* 84. παραλάβοιμεν *Edd. Prætuli Aug. Ven. Reg. B.*

tradidit; & cum eo posthac mansit, honorifice habitus. *Lucretius* autem & *Minucius*, qui ex altera parte Orici, cum octodecim navibus longis, onerarias frumentum Pompejo deferentes custodiebant, depressis onerariis, ne in hostium manus inciderent, profugerunt Dyrrhachium. Ab Orico *Apolloniam Cæsar* properavit; quo ab oppidanis recepto, *Staberius*, præsidii præfectus, urbem deseruit.

55. Ibi *Cæsar*, pro concione admonitis suis, celeritatis ac fortunæ beneficio victas sibi difficultates hiemis, tantum maris enavigatum in navium inopia, Oricum & Apolloniam captas sine certamine, occupatas res hostium, sicut prædixerat, ignorante adhuc Pompejo: „Quod si, inquit, *Dyrrhachium* etiam, *promtuarium Pompeji*, & omnium adparatuum ejus horreum, in potestatem nostram redegerimus;

A. U. 706.

πάντα ἡμῖν ἃ ἐκείνοις δι' ὅλου θέρους πεπονημένοις. Τοσαῦτα εἰπὼν, ἦγε συντόμως ἐπὶ τὸ Δυῤῥάχιον αὐτοὺς ὁδὸν μακρὰν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀναπαύων. Πομπήιος δὲ προμαθὼν, ἀντιπαρώδευσεν ἐκ Μακεδονίας, σὺν ἐπείξει καὶ ὅδε πολλῇ, κόπτων τε τὴν ὕλην, ἣν παρώδευεν, ἵνα Καίσαρι δύσβατος εἴη, καὶ ποταμῶν γεφύρας διαιρῶν, καὶ ἀγορὰν τὴν ἐν μέσῳ πᾶσαν ἐμπιπράς· ἐν μεγίστῳ (καθάπερ ἦν) καὶ ὅδε τιθέμενος, τὴν ἑαυτοῦ παρασκευὴν διαφυλάξαι. κονιορτὸν δ' ἢ πῦρ ἢ καπνὸν εἴ ποτε μακρόθεν ἴδοιεν αὐτῶν ἑκάτεροι, νομίζοντες εἶναι τὰ ἀλλήλων, ἐφιλονείκουν ὡς ἐν ἀγῶνι δρόμου. καὶ οὔτε τροφῇ καιρὸν ἐδίδοσαν, οὔτε ὕπνῳ· ἔπειξις δ' ἦν καὶ σπουδὴ καὶ βοαὶ τῶν ἀγόντων αὐτοὺς ὑπὸ λαμπτῆρσι, καὶ θόρυβος ἐκ τοῦδε πολὺς καὶ φόβος, ὡς τῶν πολεμίων αἰεὶ πλησιαζόντων. ὑπὸ δὲ καμάτου τινὲς ἀπεῤῥίπτουν ἃ ἔφερον, ἢ ἐν φάραγξι διαλαβόντες ὑπελείποντο, τὴν

Lin. 85. *placet Musgravii emendatio*, τὰ ἐκείνοις δ. ὁ. θ. πεπονημένα. *L.* 90. δυσβατὸς *edit.* 2. 3. *invit. MSS.* *L.* 1. ὑπελίποντο *edit.* 1.

„omnia nostra erunt, quæ illis per totam æstatem magnis quæsita sunt laboribus." Hæc locutus *Cæsar*, sine mora *Dyrrhachium* suos *ducit*, continuato dies noctesque longo itinere. Sed *Pompejus*, de consilio ejus præmonitus, ex Macedonia *eodem profectus* est; nihil nec ipse ad summam diligentiam reliqui faciens, *ut Cæsarem præveniret.* Et postquam in ea loca pervenit, qua transiturus Cæsar videbatur, cæsis arboribus, rescissis fluminum pontibus, commeatu omni qui reperiebatur incenso, difficilem transitum Cæsari facere conatus est; maximum (ut erat) momentum ratus in adparatus sui custodia. Quod sicubi alterutri videre e longinquo pulverem excitatum aut ignem aut fumum; hostem putantes, contendebant inter se, ut in cursus certamine, nec cibo nec somno satis sumentes temporis, & cum clamore ac festinatione urgentes se invicem, prælucentibus noctu facibus: unde multum subinde pavoris erat tumultusque, non aliter quam imminentibus continue hostibus. Præ lassitudine vero nonnulli abjiciebant sarcinas, aut clam se subducentes relinquebantur in vallibus; præsentem requi-

A. U. 706. αὐτίκα ἀνάπαυσιν τοῦ παρὰ τῶν ἐχθρῶν φόβου διαλλασσόμενοι.

LVI. Τοιαῦτα δὲ ἑκατέρων κακοπαθούντων, προὔλαβεν ὅμως ὁ Πομπήιος τὸ Δυῤῥάχιον, καὶ παρ' αὐτὸ ἐστρατοπέδευσεν. ναῦς τε ἐπιπέμψας, Ὤρικον αὖθις εἷλε, καὶ τὴν θάλασσαν ἀκριβεστέραις φρουραῖς ἐφύλασσεν. Ὁ δὲ Καῖσαρ, τοῦ Πομπηίου τὸν Ἄλωρα ποταμὸν ἐν μέσῳ θέμενος, ἐστρατοπέδευσε. καὶ τὸν ποταμὸν διαβαίνοντες ἱππομάχουν ἀλλήλοις ἀνὰ μέρη. ἀθρόοις δὲ τοῖς στρατοῖς οὐ συνεπλέκοντο· Πομπήιος μὲν, ἔτι γυμνάζων τοὺς νεοστρατεύτους· ὁ δὲ Καῖσαρ, τοὺς ἐκ Βρεντεσίου περιμένων. Νομίσας δὴ, ἔαρος μὲν αὐτοὺς ἐπὶ ὁλκάδων διαπλέοντας οὐ λήσειν τὰς τοῦ Πομπηίου τριήρεις, θαμινὰ ἐς φυλακὴν ἀναπλεούσας· χειμῶνος δὴ εἰ παραβάλλοιντο, ναυλοχούντων ἐς νήσους τῶν πολεμίων, λαθεῖν ἂν αὐτοὺς ἴσως, ἢ καὶ βιάσασθαι μεγέθει

Lin. 6. ἐστρατεπέδευεν *Reg. B. L. 8 sq.* θέμενος *(l. 9.) in* θεμένου *mutatum voluit Musgravius. Ni forte excidit non nihil ante vel post* τοῦ Πομπηΐου, *malim* τῷ Πομπηΐῳ, *&* *deinde* ἀντεστρατοπέδευσε. *Ib. Mendosum videri* Ἄλωρα ποτ. *&* *reponendum* Ἄψον ποτ. *jam pridem monuerunt Eruditi. L. 16. an* ναυλοχ. περὶ νήσους?

em pluris facientes, quam metum ab hostibus.

56. Inter has difficultates utriusque agminis, *prior* tamen *Pompejus pervenit Dyrrhachium*, & haud procul ab urbe castra posuit. Moxque missa classe, *recepit Oricum*, & mari diligentiorem custodiam adhibuit. *Cæsar ex adverso Pompeji castra metatus* est, interfluente *Alore* (potius *Apso*) flumine. Certatumque ibi aliquoties equestribus præliis, per occasionem his aut illis amnem transeuntibus. Sed totæ copiæ numquam deductæ in aciem, quod Pompejus adhuc exerceret tironem militem, Cæsar exspectaret legiones Brundusii relictas. Qui cogitans, has, si primo vere trajiciant onerariis, non fore tutas a Pompeji triremibus, ipsarum causa frequenter vagantibus ad maris custodiam; hieme vero si navigationem tentent, aut falli posse classem hostium in insularum stationibus, aut, etiam si deprehen-

τε νεῶν καὶ πνεύματι· μετεπέμπετο κατὰ σπουδήν. Οὐκ ἀναγομένων δ᾽ ἐκείνων, αὐτὸς ἔκρινεν ἐπὶ τὴν στρατιὰν διαπλεῦσαι λαθών, ὡς οὔ τινος αὐτὴν ἄλλου ῥᾳδίως ἐπαξομένου. καὶ τὸ βούλευμα ἐπικρύψας, ἔπεμπε τρεῖς θεράποντας ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἀπὸ δυώδεκα σταδίων ὄντα, οἳ κελήτιον ὀξὺ καὶ κυβερνήτην τὸν ἄριστον, ὡς δή τινι πεμπομένῳ πρὸς Καίσαρος, ἔμελλον ἑτοιμάσειν. A. U. 706.

LVII. Αὐτὸς δ᾽ ἀπὸ διαίτης ὑπεχώρησε μὲν ὡς κάμνων τῷ σώματι, τοὺς φίλους ἔτι ἑστιᾶσθαι κελεύσας· ἐπιθέμενος δ᾽ ἐσθῆτα ἰδιώτου, καὶ ὀχήματος εὐθὺς ἐπιβὰς, ἐξήλασεν ἐπὶ τὴν ναῦν, ὡς ὅδε ὢν ὁ πρὸς τοῦ Καίσαρος ἀπεσταλμένος· τά τε λοιπὰ διὰ τῶν θεραπόντων προσέτασσεν, ἐγκεκαλυμμένος τε καὶ ἐν νυκτὶ μάλιστα ἀγνοούμενος. χειμερίου δὲ τοῦ πνεύματος ὄντος, θαῤῥεῖν ἐκέλευον οἱ θεράποντες τὸν κυβερνήτην, ὡς τῷδε μάλιστα λησόμενοι τοὺς πολεμίους ἐγγὺς ὄντας. τὸν μὲν δὴ ποταμὸν ὁ κυβερνήτης εἰρεσίᾳ βιαζόμενος ἔπλει. ὡς δ᾽ ἐπὶ

Lin. 18. νεῶν καὶ πνευμάτων *Edd. invitis MSStis.* *L.* 23. κελλήτιον *Aug.* *L.* 26. ἔτι *caret Reg. B.* *L.* 28. ἐξήλασσεν *edit.* 1. *L.* 32. ὡς ἐν τῷδε μαλ. *Edd. Delevi præpos. cum Aug. Ven. Reg. B.*

dantur, vi ventorum & exigua mole navium perrupturas; urgenter eas accersebat. Sed illis non solventibus; decrevit ipse clam ad eas deducendas trajicere, quod non facile per alium eas transductum iri existimaret. Itaque, celato consilio, ad fluvium, duodecim stadiis distantem, tres servos mittit; qui lembum ibi celerrimum expedirent, & gubernatorem dexterrimum juberent præsto esse, velut ad transvehendum nuncium aliquem a Cæsare missum.

57. Ipse *Cæsar* inter cœnam, languorem simulans, jussis amicis manere in convivio, e triclinio secessit: & privati hominis habitu vehiculum conscendens, *contendit ad naviculam, quasi ille nuncius a Cæsare missus.* De reliquo mandatis gubernatori per servos datis, ipse stragulis simul & noctis maxime caligine tectus, a nemine agnoscebatur. Ceterum hibernis ventis flantibus, servi hortabantur gubernatorem, bono esset animo, & ea potissimum occasione uteretur ad fallendos hostes, qui in proximo versarentur. Is igitur amnem quidem remorum vi enavigavit. Ve-

A. U. 706. τὰς ἐκβολὰς ἀφίκετο, καὶ ἡ θάλασσα σὺν κλυδωνίῳ καὶ πνεύματι τὸ ῥεῦμα ἀνέκοπτεν, ὁ μὲν, ἐπισπερχόντων αὐτὸν τῶν θεραπόντων, ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἐς οὐδὲν προκόπτων ἀπέκαμνε καὶ ἀπεγίγνωσκεν. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἀποκαλυψάμενος ἐνεβόησεν αὐτῷ· Θαῤῥῶν ἴθι πρὸς τὸν κλύδωνα, Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν Καίσαρος τύχην. Ἐκπλαγέντων δὲ τῶν ἐρετῶν καὶ τοῦ κυβερνήτου, προθυμία πᾶσιν ἐνέπιπτε, καὶ ἡ ναῦς ὑπὸ βίας ἐξέπιπτε τοῦ ποταμοῦ. τὸ πνεῦμα δ' αὐτὴν καὶ τὸ κῦμα μετέωρον ἐς τὰς ὄχθας διεῤῥίπτει· μέχρι, πλησιαζούσης ἡμέρας, οἱ μὲν ἐδεδοίκεσαν, ὡς ἐν φωτὶ κατάδηλοι τοῖς πολεμίοις ἐσόμενοι· ὁ δὲ Καῖσαρ, τῷ δαιμονίῳ χαλεψάμενος ὡς φθονερῷ, ἐφῆκε τὴν ναῦν ἐπανιέναι. ἡ μὲν δὴ πνεύματι ταχεῖ τὸν ποταμὸν ἀνέπλει.

LVIII. Καίσαρα δ' οἱ μὲν ἐθαύμαζον τῆς εὐτολμίας, οἱ δ' ἐπεμέμφοντο, ὡς στρατιώτῃ πρέπον ἔργον εἰργασμένον, οὐ στρατηγῷ. Ὁ δ', οὐκέτι λήσεσθαι προσ-

Lin. 35 ſq. κλυδ. καὶ ταραχῇ τὸ ῥεῦμα *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug.* κλυδ. καὶ ῥεύματι τὸ ῥεῦμα *Reg. B. L. 37. pro* θεραπόντων, *quod ded. Aug. & Ven. dant perperam* πολεμίων *Edd. & Cand. L. 39.* ἀνεβόησεν *Edd. Prætuli Aug.*

rum ubi ad oſtia ventum eſt, quum fluctu marino ventiſque repercuterentur fluenta; ſimiliter quidem gubernator, inſtigantibus rurſus ſervis, connitebatur in adverſum totis viribus: ſed quum nihil proficeret, deficiebat laſſitudine, animumque cœpit deſpondere. Tum *Cæſar*, capite retecto, eum inclamat: *Perge contra tempeſtatem forti animo; Cæſarem vehis, et fortunam Cæſaris!* Qua voce attonitis una cum gubernatore remigibus, navis, magno ardore omnium eluctata, ſuperavit fluminis oſtium: ſed mox ventorum vi atque fluctuum ſublimis in littus rejecta eſt. Inſtante die, quum vererentur nautæ, ne conſpicerentur ab hoſtibus, *Cæſar iratus fortunæ, ut invidæ,* permiſit navi reditum: & ea quidem celeriter ſecundo vento fluvium retro ſubiit.

58. Eam *Cæſaris audaciam* mirabantur alii; alii contra incuſabant, ut non tam imperatori convenientem, quam militi. *Cæſar*, jam porro ſe la-

δοκῶν, Ποστούμιον ἀνθ' ἑαυτοῦ προσέταξε διαπλεῦσαί τε καὶ φράσαι Γαβινίῳ, τὸν στρατὸν εὐθὺς ἄγειν διὰ θαλάσσης· ἂν δ' ἀπειθῇ, ταῦτα προστάσσειν Ἀντωνίῳ· καὶ τρίτῳ μετὰ τὸν Ἀντώνιον Καληνῷ. Εἰ δ' οἱ τρεῖς ἀποκνοῖεν, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν στρατὸν αὐτὸν ἐγέγραπτο ἄλλη, τὸν βουλόμενον αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς ἕπεσθαι τῷ Ποστουμίῳ, καὶ καταίρειν ἀναχθέντας ἐς χωρίον ἐς ὅ τι ὁ ἄνεμος ἐκφέρῃ, μηδὲν τῶν νεῶν φειδομένους. οὐ γὰρ νεῶν χρῄζειν Καίσαρα, ἀλλὰ ἀνδρῶν. Οὕτω μὲν, ἀντὶ λογισμῶν, ὁ Καῖσαρ ἐπεποίθει τῇ τύχῃ. Τάδε οὖν ὁ Πομπήϊος προλαβεῖν ἐπειγόμενος, ἐς μάχην διεσκευασμένος ἐπῄει. καὶ δύο αὐτοῦ στρατιωτῶν ἐν μέσῳ τὸν ποταμὸν ἐρευνωμένων, ᾗ μάλιστα εἴη διαβατὸς, τῶν τις Καίσαρος εἷς ἐπιδραμὼν τοὺς δύο ἀνεῖλε· καὶ ὁ Πομπήϊος ἀνέζευξεν, οὐκ αἴσιον τὸ συμβὰν ἡγούμενος. αἰτίαν δ' εἶχε παρὰ πᾶσι, καιρὸν ἄριστον ἐκλιπεῖν.

A. U. 706.

LIX. Ποστουμίου δὲ διαπλεύσαντος ἐς τὸ Βρεντέσιον, ὁ μὲν Γαβίνιος, οὐχ ὑποστὰς τὸ πρόσταγμα, ἦγε τοὺς

*Lin.*56. ἐγίγραπτο *Edd. Recte Aug.* *L.*64. διάβατος *ed.* 1. *ex Reg. A.*

tere posse, si idem rursus tentaret, desperans, *Postumium* pro se trajicere jussit, cum mandatis ad *Gabinium*, ut protinus exercitum mari committeret: aut, si is recusaret, ad *Antonium*; aut ad *Calenum* denique. Quod si horum trium nemo auderet imperata exsequi; literas alias dederat ad ipsum exercitum, significantes „ut, quotquot vellent, sequerentur *Postumium*, & ad quodcumque littus ventus ferret, adpellerent, nil parcentes navibus: sibi enim non navigiis opus esse, sed viris." Tanto *plus fortunæ fidebat Cæsar, quam consiliis.* Quamobrem *Pompejus*, non differendum ratus, instructam *aciem adversus Cæsarem duxit.* Sed, quum duo ex ejus militibus, medio fluminis alveo vada prætentantes, ab uno incurrente Cæsariano essent ambo occisi; *Pompejus*, *omen* ut infaustum *aversatus*, in castra reduxit copias; omnibus licet querentibus, pulcerrimam occasionem e manibus ab eo amitti.

59. Ceterum Brundusii *Gabinius* gravatim mandata ferens, quæ Postumius pertulerat, voluntarios *duxit per Il-*

A. U. 706. βουλομένους διὰ τῆς Ἰλλυρίδος, οὐδαμοῦ διαναπαύων. καὶ ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν σχεδὸν ἅπαντες· καὶ ὁ Καῖσαρ ἤνεγκεν, ὑπ' ἀσχολίας. Ὁ δ' Ἀντώνιος τοὺς ἑτέρους ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπιβήσας, Ἀπολλωνίαν μὲν παρέπλευσεν, ἱστίοις μεστοῖς ἐπιπνέοντος ἀνέμου. χαλάσαντος δὲ τοῦ πνεύματος περὶ μεσημβρίαν, εἴκοσι τοῦ Πομπηΐου νῆες ἐπ' ἔρευναν τῆς θαλάσσης ἀναχθεῖσαι, καθορῶσι τοὺς πολεμίους, καὶ ἐδίωκον. τοῖς δὲ, ὡς ἐν γαλήνῃ, δέος ἦν πολὺ, μὴ σφᾶς ἀνατρήσειαν ἢ καταδύσειαν αἱ μακραὶ τοῖς ἐμβόλοις. καὶ τὰ εἰκότα παρεσκευάζοντο, σφενδόναι τε ἠφίεντο ἤδη καὶ βέλη· καὶ ὁ ἄνεμος ἄφνω μείζων ἢ πρότερον ἐπέρραξεν. Αἱ μὲν δὴ μεγάλοις αὖθις ἱστίοις ἐξ ἀέλπτου τὸ πνεῦμα ἐδέχοντο, καὶ διέπλεον ἀδεῶς· αἱ δ' ἀπελίποντο, ῥοθίῳ καὶ πνεύματι καὶ θαλάσσῃ κοίλῃ κακοπαθοῦσαι. καὶ μόλις ἐς ἀλίμενα καὶ πετρώδη διερρίφησαν, δύο τινὰς ἐς τέλμα τῶν Καίσαρος κατενεχθείσας ἑλοῦσαι. Ἀντώνιος δὲ ταῖς λοιπαῖς ἐς τὸ καλούμενον Νυμφαῖον κατήχθη.

LX. Καὶ

Lin. 73 *sq.* παρέπλευσαν *edit.* 1. *L.* 80. ἠφίενται *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 85 *sq.* τέλμα τοῦ Καίσαρος *edit.* 3. *mend.*

lyricum concitato itinere. Et hi quidem *ab Illyriis* fere ad unum omnes *oppressi* sunt: nec Cæsari, per negotia, vacavit ulcisci eam injuriam. *Antonius* vero, in naves impositis reliquis, vi ventorum Apolloniam plenis velis prætervectus est. Remittente vero flatu circa meridiem, a viginti Pompejanis navibus mare scrutantibus conspectus est & exagitatus. Eratque periculum, ne per illam maris tranquillitatem Antonianæ naves rostris longarum aut perforarentur aut demergerentur. Jamque ad pugnam sese instruebant, & præludebant funditores, telaque mittebantur; quum subito ventus validior quam ante irruit. Itaque Antonianæ naves ex improviso, magnis velis oppansis, cursum peragebant intrepide: hostiles vero, cum æstu ventoque in angusto mari conflictatæ, per importuosa & aspera littora disjectæ sunt, duabus tantum Cæsarianis captis, quæ in brevia inciderant. Cum reliquis omnibus navibus *portum*, qui vocatur *Nymphæum*, *tenuit Antonius.* 60. Jamque

LX. Καὶ τῷ Καίσαρι σύμπας ὁ στρατὸς ἤδη παρῆν, παρῆν δὲ καὶ Πομπηΐῳ. καὶ ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις ἐπὶ λόφων ἐν φρουρίοις πολλοῖς. πεῖραί τε ἦσαν περὶ ἕκαστον φρούριον πυκναὶ, περιταφρευόντων καὶ περιτειχιζόντων ἀλλήλους, καὶ γιγνομένων ὁμοῦ καὶ ποιούντων ἐν ἀπόροις. Εν δὲ ταῖσδε ταῖς πείραις περί τι φρούριον ἡττωμένου τοῦ Καίσαρος στρατοῦ, λοχαγὸς, ᾧ Σκευᾶς ὄνομα ἦν, πολλὰ καὶ λαμπρὰ δρῶν, ἐς τὸν ὀφθαλμὸν ἐτρώθη βέλει· καὶ προπηδήσας, κατέσεισεν, ὡς εἰπεῖν τι βουλόμενος. σιωπῆς δ' αὐτῷ γενομένης, Πομπηΐου λοχαγὸν ἐπὶ ἀνδρίᾳ γνώριμον ἐκάλει· Σῶζε τὸν ὅμοιον σεαυτῷ, σῶζε τὸν φίλον, καὶ πέμπε μοι τοὺς χειραγωγήσοντας, ἐπεὶ τέτρωμαι. Προσδραμόντων δ' ὡς αὐτομολοῦντι δύο ἀνδρῶν, τὸν μὲν ἔφθασε κτείνας, τοῦ δὲ τὸν ὦμον ἀπέκοψε. καὶ ὁ μὲν τάδε ἔπρασσεν, ἀπογιγνώσκων ἑαυτοῦ καὶ τοῦ φρουρίου. τοῖς δ' ἄλλοις αἰδὼς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι καὶ ὁρμὴ προσέπιπτε· καὶ τὸ φρου- A. U. 706.

Lin. 93. περί τε φρούριον *Edd. Recte Aug.* *L.* 98. ἐπὶ ἀνδρείᾳ *Reg. B.* *L.* 99 *sq.* χειραγωγήσαντας *Edd. Aug. Prætuli id quod exaratum videtur in Reg. B.* *L.* 3 *sq.* ἀπογινώσκων *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 5. προσέπεσε *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

60. Jamque *Cæsari* universus præsto fuit exercitus, æque ac *Pompejo*: & *castris castra* locis editis *opposuerunt*, frequentibus castellis distincta. Circa ea castella crebræ incidebant præliationes, dum circumvallare alteri conantur alteros, & in arctum cogere. In uno ex his præliis ad castellum aliquod commisso, quum succumberent Cæsariani, *Scæva, centurio* multis egregiis jam tum insignis facinoribus, in oculum telo percussus, ante ordines prosiliit, manu innuens silentium, ut dicturus aliquid: factoque silentio, Pompejanum centurionem, virtute nobilem, adpellavit: „Serva tui similem, serva amicum; mitte qui me manu ducant saucium!" Quumque, tamquam ad transfugam, duo viri adcurrissent; alterum occidit priusquam dolum sentiret, alterius abscidit humerum. Id postquam *Scæva*, & de se & de castello desperans, fecit; tum vero ceteros pudor novusque ardor incessit, & castellum

A. U. ριον περιεσώθη, πολλὰ καὶ τοῦ Φρουράρχου Μινουκίου
706. παθόντος· ᾧ γέ φασι τὴν μὲν ἀσπίδα ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἀναδέξασθαι βέλη, τὸ δὲ σῶμα ἓξ τραύματα, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὁμοίως ἐκκοπῆναι. τούτους μὲν δὴ Καῖσαρ ἀριστείοις πολλοῖς ἐτίμησεν. Αὐτὸς δ', ἐκ Δυῤῥαχίου τινὸς αὐτῷ πρασσομένης προδοσίας, ἧκε μὲν, ὡς συνέκειτο, νυκτὸς σὺν ὀλίγοις ἐπὶ πύλας καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος· - - - Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος ἄλλην στρατιὰν ἐκ Συρίας ἦγε Πομπηΐῳ ὁ κηδεστής· καὶ αὐτῷ Γάϊος Καλουΐσιος περὶ Μακεδονίαν συμβαλὼν, ἡσσᾶτο, καὶ τέλος ἓν αὐτοῦ κατεκόπη χωρὶς ὀκτακοσίων ἀνδρῶν.

LXI. Καίσαρι μὲν δὴ οὐδὲν ἦν ἐκ θαλάσσης, διὰ Πομπήϊον ναυκρατοῦντα· ἐλίμαινεν οὖν ὁ στρατὸς αὐτῷ, καὶ τὴν πόαν ἠρτοποίουν. αὐτόμολοί τε Πομπηΐῳ τοιούσδε ἄρτους προσήνεγκαν, ὡς εὐφρανοῦντες ἰδόντα· ὁ δὲ οὐχ ἥσθη, ἀλλ' εἶπεν, Οἵοις θηρίοις μαχόμεθα. Ὁ μὲν

Lin. 12. Quamquam nullum lacunæ signum exhibent vel Edd. vel MSS. satis tamen adparet nonnulla hoc loco intercidisse. L. 15. ἡττᾶτο *Aug. L. 18.* ἐδείμαινεν *Edd. & MSS. nostri. Sed recte Cand.* fame premebatur: *ex quo correxi mendam.*

servatum est; cujus etiam præfectus *Minucius* tanta fortitudine vim hostium sustinuit, ut *scutum* ejus *centum viginti telis* ferant fuisse *confixum*, ipsum vero sex accepisse vulnera, & oculum pariter amisisse. Quos *Cæsar* ambos multis donis honoravit militaribus. Ipse vero, quum occupandi per proditionem *Dyrrhachii* spes ei esset ostensa, ex composito ad portam ædi Dianæ vicinam cum paucis est profectus: * * Eadem hieme alium exercitum e Syria Pompejo adducebat socer: cum quo *C. Calvisius in Macedonia* congressus victusque unam *legionem amisit*, elapsis tantum octingentis militibus.

61. Jam vero *Cæsaris exercitus*, cui a mari, classibus hostium obsesso, nihil commeatus poterat subvehi, *fame cœpit laborare*; ita quidem, ut *ex herbarum radicibus panem* conficere cogerentur. Cujus generis panes quum a transfugis offerrentur *Pompejo*, jucundum ei spectaculum fore existimantibus; ille, nihil lætatus, *Cum qualibus bestiis*, inquit, *nobis bellum est!* Tum

δὴ Καῖσαρ ὑπ' ἀνάγκης τὸν στρατὸν ἅπαντα συνῆγεν, ὡς καὶ ἄκοντα Πομπήϊον βιασόμενος ἐς μάχην· ὁ δὲ αὐτοῦ τὰ πολλὰ τῶν φρουρίων ἐκ τοῦδε κεκενωμένα προσλαβὼν, ἡσύχαζε. Καὶ τῷδε μάλιστα ἀνιαθεὶς ὁ Καῖσαρ, ἐπετόλμησεν ἔργῳ δυσχερεῖ τε καὶ παραλόγῳ· πάντα Πομπηΐου τὰ στρατόπεδα, ἑνὶ τείχει περιλαβὼν, ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν ἀποτειχίσαι· ὡς μεγάλην, εἰ καὶ διαμάρτοι, δόξαν οἰσόμενος ἐπὶ τῷ τολμήματι. στάδιοι γὰρ ἦσαν διακόσιοι καὶ χίλιοι. Καὶ ὁ μὲν ἐνεχείρει τοσῷδε ἔργῳ. Πομπήϊος δ' αὐτὸν ἀνταπετάφρευε καὶ ἀντῳκοδόμει· καὶ μάταια τὰ ἔργα ἀλλήλοις ἐποίουν. Γίγνεται δ' αὐτοῖς ἀγὼν εἷς μέγας, ἐν ᾧ Πομπήϊος τρέπεταί τε τοὺς Καίσαρος πάνυ λαμπρῶς, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐδίωκε φεύγοντας. σημεῖά τε πολλὰ εἷλεν αὐτῶν· καὶ τὸν αἰετὸν (ὃ δὴ κυριώτατόν ἐστι Ῥωμαίοις) μόλις ἔφθασεν ὁ φέρων ὑπὲρ τὸ χαράκωμα τοῖς ἔνδον ῥίψαι.

A. U. 706.

Lin. 24 *ſq.* προλαβὼν *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 27. τὰ, *ante* στρατοπ. *caret Reg. B.* *L.* 30. *pro* διακόσιοι καὶ χίλιοι *neſcio an* εἴκοσι καὶ ἑκατὸν *ſit reponendum.* *L.* 32. ἀπῳκοδόμει *Reg. B.*

Cæſar, neceſſitate compulſus, omnes ſuas copias contraxit, vel cum invito Pompejo conflicturus. At ille, occupatis pleriſque ex caſtellis, quæ a Cæſare per hanc occaſionem erant vacua relicta, quietum ſe tenuit. Quod *Cæſar* ægerrime ferens, *auſus* eſt opus adgredi difficillimum & vix credibile, *univerſa hoſtium caſtra una munitione* a mari ad mare ducta *circumvallare*: etiamſi molimini ſucceſſus non reſponderet, ipſius ſaltem conatus magnifici laturus laudem; erat enim ambitus MCC (*forte*, CXX) ſtadiorum. Cæſaris autem operibus alias foſſas munitioneſque objiciebat Pompejus: atque ita alter alterius eludebat operam. Semel tamen *magno prælio* certatum eſt; in quo *Pompejus Cæſarianos egregie repulit*, verſoſque in fugam ad caſtra uſque perſecutus eſt; multis quoque ſignis, & *aquila* pæne ipſa (quod Romanis præcipuum ſignum eſt, in ſumma veneratione habitum) potitus, ni commode eam ſignifer, ſumma vi conniſus, per vallum intus projeciſſet.

A. U. 706.

LXII. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς λαμπρᾶς, ὁ Καῖσαρ ἑτέρωθεν ἦγεν ἄλλον στρατὸν, οὕτω δή τι καὶ τοῦτον περίφοβον, ὡς, Πομπηΐου μακρόθεν ἐπιφανέντος, μήτε στῆναι, περὶ τὰς πύλας ὄντας ἤδη, μήτε ἐσελθεῖν ἐν κόσμῳ, μήτε πεισθῆναι τοῖς προστάγμασιν, ἀλλὰ φεύγειν ἕκαστον ὅπῃ τύχοιεν ἀμεταστρεπτὶ, χωρὶς αἰδοῦς, καὶ παραγγέλματος, καὶ λογισμοῦ. Καίσαρος δ᾽ αὐτοὺς περιθέοντός τε καὶ σὺν ὀνείδει μακρὰν ἔτι τὸν Πομπήϊον ὄντα ἐπιδεικνύοντος, καὶ ἐφορῶντος, τὰ σημεῖα ἀπερρίπτουν καὶ ἔφευγον. οἱ δὲ μόλις ὑπ᾽ αἰδοῦς κατέκυπτον ἐς τὴν γῆν ἄπρακτοι. τοσοῦτος αὐτοῖς τάραχος ἐνεπεπτώκει. εἷς δὲ καὶ στρέψας τὸ σημεῖον ἀνέτεινε τὸν οὐρίαχον ἐς τὸν αὐτοκράτορα· καὶ τόνδε μὲν οἱ Καίσαρος ὑπασπισταὶ κατέκοπτον. οἱ δ᾽, ἐσελθόντες, οὐδ᾽ ἐπὶ τὰς φυλακὰς ἀπήντων, ἀλλὰ μεθειμένα πάντα ἦν, καὶ τὸ χα-

Lin. 47. καὶ ἐφορμῶντος *ſuſpicatus eſt Muſgravius.* Hæc ipſa intuentem (*ſc.* Pompejum) demonſtravit *Cand. Si quid mutandum; malim equidem* οἱ μὲν, καὶ ἐφορῶντος (αὐτοῦ), τὰ σημ. *&c. L.* 50. τὸν οὔραχον *Edd. & MSS. noſtri. De corrigenda menda jam monuerat neſcio quis in edit. Tolliana.*

62. Dum ſic *effuſe fugiunt Cæſariani*, *Cæſar* ab alia parte cum alia militum manu ſuccurrit: ſed & hos ipſos tantus pavor invaſit, ut, procul conſpicati Pompejum, neque ſiſti potuerint, quamvis portis caſtrorum proximi, neque ſervatis ordinibus introduci, neque ullo modo ad imperata facienda commoveri; ſed ut abjecto omni pudore pro ſe quiſque, quocumque fors ferret, citato curſu ſe proriperet, nec alieno hortatu juvante, nec ratione propria. Et ipſo Cæſare diſcurſante, & cum opprobriis longinquum etiam tum Pompejum oſtendente; nihilominus alii, projectis in conſpectu imperatoris ſignis, fugæ ſe mandarunt; alii ægre reſtiterunt, ſegnes inerteſque, vultibus præ pudore in terram defixis. Tanta eos occupaverat conſternatio. Unus etiam *ſignifer*, converſo ſigno, *cuſpidem imperatori* auſus eſt *intentare*; quem quidem Cæſaris ſatellites mox conciderunt. Qui vero in caſtra ſe receperant, ne ad cuſtodias quidem præſto fuerunt: ſed remiſſa erant omnia, & vallum

ῥάκωμα ἀφύλακτον· ὥστε αὐτὸ δοκεῖ συνεσπεσὼν ἂν τότε ὁ Πομπήϊος ἑλεῖν κατὰ κράτος, καὶ τὸν πόλεμον ἑνὶ τῷδε ἔργῳ πάντα ἐξεργάσασθαι· εἰ μὴ Λαβιηνὸς αὐτὸν, θεοῦ παράγοντος, ἐπὶ τοὺς φεύγοντας ἔπειθε τραπῆναι· καὶ αὐτὸς ἅμα ὤκνησεν, ἢ τὴν ἀφυλαξίαν τοῦ χαρακώματος, ὡς ἐνέδραν, ὑφορώμενος, ἢ ὡς ἤδη κεκριμένου τοῦ πολέμου καταφρονήσας. ἐπὶ δὲ τοὺς ἔξω τραπεὶς, ἑτέρους τε ἔκτεινε πολλοὺς, καὶ σημεῖα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔλαβεν ἐν ταῖς δύο μάχαις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, καὶ δεύτερον τόνδε καιρὸν ἐντελοῦς ἔργου μεθῆκεν. ὃ καὶ τὸν Καίσαρα φασὶν εἰπεῖν, ὅτι σήμερον ἂν ὁ πόλεμος ἐξείργαστο τοῖς πολεμίοις, εἰ τὸν νικᾷν ἐπιστάμενον εἶχον. A. U. 706.

LXIII. Ὁ δὲ Πομπήϊος τήν τε νίκην ὑπερεπαίρων, ἐπέστελλε βασιλεῦσι καὶ πόλεσι πάσαις· καὶ τὸν στρατὸν αὐτίκα τὸν Καίσαρος ἤλπιζε πρὸς ἑαυτὸν μεταβαλεῖσθαι, λιμῷ τε πεπιεσμένον, καὶ ὑπὸ τῆς ἥττης καταπεπληγμένον· μάλιστα δὲ τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ, τὸ

Lin. 54. δοκεῖ εἶναι συνεσπεσὼν *Reg. A. male.* *L.* 55. πόλεμον *caret Aug. perperam.* *L.* 64. ὅτι ἰσήμερος *Edd. ex Reg. A. mend. Recte Aug. Ven. Reg. B.*

nullis firmatum ſtationibus. Et *potuerat* omnium opinione *Pompejus tunc una cum fugientibus in caſtra irrumpere*, debellatumque fuerat; ni *Labienus* ei, deo mentem adimente, perſuaſiſſet, ut fugientibus potius inſtaret: quum & ipſe dubius fuiſſet, an caſtra adgrederetur; ſive quod vallum incuſtoditum ſuſpectum haberet, tamquam inſidias ab hoſte paratas; ſive quod, conſummatam victoriam putans, acceſſionem illam contemneret. Ceterum converſus in eos qui extra vallum erant, aliam magnam ſtragem edidit, eoque die duobus illis præliis viginti octo ſigna militaria cepit; occaſionem autem abſolvendæ victoriæ jam altera vice e manibus dimiſit. Quod ne *Cæſar* quidem diſſimulaſſe dicitur, *eum diem finem adlatum fuiſſe bello, ſi hoſtis ſciſſet uti victoria.*

63. Eam victoriam *Pompejus* magnificis verbis regibus civitatibuſque omnibus per literas ſignificavit; ſperabatque, confeſtim ad ſe tranſiturum exercitum Cæſaris, & fame preſſum, & illa clade perterritum, ac præſertim tribunos errati conſcientia pavidos. Il-

A. U. 706. σφέτερον ἁμάρτημα φοβουμένους. Οἱ δὲ, Θεοῦ σφᾶς ἐπὶ μετάνοιαν ἄγοντος, τὸ ἁμάρτημα ᾐδοῦντο· καὶ τοῦ Καίσαρος αὐτοῖς ἐπιμεμφομένου τε πρᾴως, καὶ συγγνώμην διδόντος, ἔτι μᾶλλον ἠρεθίζοντο καθ' ἑαυτῶν· καὶ, ἐκ παραδόξου μεταβολῆς, ἐκέλευον τῷ πατρίῳ νόμῳ διακληρώσαντα αὐτοὺς, τὸ δέκατον μέρος ἀναιρεῖν. οὐ πειθομένου δὲ τοῦ Καίσαρος, μᾶλλον ᾐδοῦντο, καὶ συνεγίγνωσκον αὐτὸν οὐκ ἀξίως ὑπὸ σφῶν ἠδικῆσθαι· καὶ τοὺς φέροντας τὰ σημεῖα κτείνειν ἐπεβόων, ὡς οὐκ ἂν αὐτοί ποτε φυγόντες, εἰ μὴ τὰ σημεῖα προαπεστράφη. ὡς δὲ ὁ Καῖσαρ, οὐδὲ τοῦτ' ἀνασχόμενος, ὀλίγους μόλις ἐκόλασεν, αὐτίκα πᾶσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν μετριοπάθειαν ὁρμὴ τοσήδε ἐνέπιπλεν, ὡς εὐθὺς αὐτὸν ἄγειν ἀξιοῦν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἐνέκειντο σφόδρα προθύμως, παρακαλοῦντές τε καὶ ὑπισχνούμενοι διορθώσεσθαι τὸ ἁμάρτημα νίκῃ καλῇ· κατά τε σφᾶς ἐπιστρεφόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἰλαδὸν, κατὰ μέρη συνώμνυντο, ἐφορῶντος αὐτοῦ Καίσαρος, μὴ ἐπανήξειν ἐκ τῆς μάχης, εἰ μὴ κρατοῖεν.

Lin. 80. προανεστράφη *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 87. εἰλαδὸν *Edd. Expressi Aug.*

Ii vero, divinitus *tacti pœnitentia*, peccatum cum pudore agnoscebant; & imperatore clementer eos incusante, ultroque dante veniam, tanto minus sibi ignoscebant: mirumque in modum mutati, *deposcebant ipsi decimationis* ex more patrio *supplicium.* Quod quum remitti sibi *a Cæsare* viderent, eo magis pudebat admissi dedecoris in cujus minime oportebat injuriam: expetebantque ad necem signiferos, qui nisi conversis signis fugæ initium fecissent, nemo umquam de fuga cogitasset. Ut vero, ne hoc quidem passus *Cæsar*, vix in paucos animadvertit; ad hanc ejus moderationem tanta exorta est omnium alacritas studiumque, ut conclamarent, protinus adversus hostem sese duceret. Instabantque summo studio, orantes, pollicentesque, egregia victoria ignominiam se abolituros. Tum ad se mutuo conversi, per centurias atque manipulos *conjurabant*, inspectante imperatore, *non nisi victores se redituros e prælio.*

LXIV. Ὅθεν αὐτὸν οἱ μὲν φίλοι παρεκάλουν, ἀποχρήσασθαι τοιᾶδε μετανοίᾳ καὶ προθυμίᾳ στρατοῦ. ὁ δ᾽ ἐς μὲν τὸ πλῆθος εἶπεν, ὅτι μετὰ βελτιόνων καιρῶν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἄξει, καὶ μεμνῆσθαι τῆσδε τῆς προθυμίας διεκελεύσατο. τοὺς δὲ φίλους ἀνεδίδασκεν, ὅτι χρὴ καὶ τῶνδε προεξελεῖν τὸν φόβον τῆς ἥσσης, πολὺν αὐτοῖς ἐγγενόμενον, καὶ τῶν πολεμίων τὸ φρόνημα ἀκμάζον προκαθελεῖν. ὡμολόγει τε, μεταγιγνώσκειν πρὸς Δυῤῥαχίῳ στρατοπεδεύσας, ἔνθα ἐστὶν ἡ παρασκευὴ πᾶσα Πομπηΐῳ, δέον ἀποσπᾷν αὐτὸν ἑτέρωθι ἐς ὁμοίας ἀπορίας. Καὶ τάδε εἰπὼν, ἐς Ἀπολλωνίαν εὐθὺς μετῄει, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἐς Θεσσαλίαν νυκτὸς ὑπεχώρει λανθάνων· Γόμφους τε, πόλιν μικρὰν, οὐ δεχομένην αὐτὸν, ἐξεῖλεν ὑπὸ ὀργῆς, καὶ ἐπέτρεψε τῷ στρατῷ διαρπάσαι. οἱ δ᾽ ὡς ἐκ λιμοῦ πάντων ἐνεπίπλαντο ἀθρόως, καὶ ἐμεθύσκοντο ἀπρεπῶς· καὶ μάλιστα αὐτῶν οἱ Γερμανοὶ γελοιότατοι κατὰ τὴν μέθην ἦσαν. ὥστε δοκεῖ καὶ τότε ἂν ὁ Πομπήϊος ἐπελθὼν ἐργάσασθαί τι λαμπρὸν, εἰ μὴ

A. U. 706.

Lin. 94. ἥττης *Aug.* *L.* 4. ἐνεπίμπλαντο *Ven.*

64. Quapropter hortabantur *Cæsarem* amici, abuteretur in rem suam tali pœnitentia & promtitudine exercitus. Sed ille coram multitudine respondit, opportuniore tempore in hostem eos se ducturum; hortatusque est, ut essent hujus promtitudinis memores. Ceterum amicos privatim monuit, eximendum prius militi pavorem ex recenti clade contractum; exspectandumque, dum mora languescat hostium ferocia: *fassusque* est suum *erratum, quod ad Dyrrhachium castra posuisset*, ubi Pompejo parata essent omnia; quum alio eum abstrahere, & similibus implicare difficultatibus debuisset. Quibus dictis, protinus *Apolloniam Cæsar* repetiit, indeque *in Thessaliam* clam noctu profectus est. Ibi mox *Gomphos*, modicum oppidum, quod portas ipsi clauserat, *expugnavit* iratus, diripiendumque præbuit militibus. Qui famelici explebant se affatim, & vino ingurgitabant; insigni præ ceteris & ridicula Germanorum ebrietate. Quare videtur tunc quoque *Pompejus* occasionem

A. U. 706. διώκειν ὅλως ὑπερεῖδεν ἐκ καταφρονήσεως· μέχρι Καίσαρ ἑπτὰ συντόνως ἡμέραις ὁδεύσας, ἐστρατοπέδευσε περὶ Φάρσαλον. Λέγεται δ' ἐν τοῖς Γόμφοις γενέσθαι παθήματα γενναῖα, καὶ νεκροὺς τῶν ἐπιφανῶν γερόντων ἐν ἰατρείῳ φανῆναι, κυλίκων αὐτοῖς παρακειμένων ἀτρώτοις, εἴκοσι μὲν, ὡς ἐς μέθην κατακεκλιμένους ἐπὶ τὸ ἔδαφος· ἕνα δ' ἐπὶ θρόνου παρακαθεζόμενον, οἷα ἰατρὸν, ὃς τὸ φάρμακον αὐτοῖς ἄρα παρέσχε.

LXV. Πομπήιος δ' ἐπὶ τῇ Καίσαρος ἀναζεύξει βουλὴν προὐτίθει· καὶ Ἀφρανίῳ μὲν ἐδόκει, τὸ ναυτικὸν, ᾧ δὴ καὶ πολὺ προῦχεν, ἐπιπέμπειν Καίσαρι, καὶ ἐνοχλεῖν θαλασσοκρατοῦντας ἀλωμένῳ καὶ ἀποροῦντι· τὸ δὲ πεζὸν αὐτὸν Πομπήιον ἄγειν κατὰ σπουδὴν ἐς τὴν Ἰταλίαν, εὔνουν τε πρὸς αὐτὸν οὖσαν, καὶ πολεμίων ἔρημον. κρατυνάμενον δ' αὐτήν τε καὶ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν, ἐξ οἰκείας καὶ ἡγεμονίδος γῆς αὖθις ἐπιχειρεῖν Καί-

Lin. 9. ἡμέρας *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 13. κατακεκλιμένοις *Edd. Rectius Aug. Ven.* *L.* 15. ἄρας παρέσχε *edit.* 1. *Emendationem H. Stephani, ut sæpius alibi, confirmat Aug.* *L.* 23. ἐξ οἰκίας καὶ ἡγεμονίτιδος τῆς αὖθις *Edd.* & *post* τῆς *Asteriscum ponunt edit.* 2. 3. *Recte Aug. cum quo in* ἡγεμονίδος *consentit Reg. B.* & *in* γῆς, *pro* τῆς, *Ven.*

rei bene gerendæ amisisse, contemtum hostem non insecutus; donec CÆSAR, septem diebus continuato itinere, CASTRA CIRCA PHARSALUM METATUS est. *Gomphis* autem, inter alios casus, calamitatem oppidanorum illustrantes, repertos fuisse ajunt in officina medici mortuos senes nobiles viginti, humi recumbentes, calicibus juxta positis, veluti ad compotationem, nullo vulnere adfectos, unumque in sella adsidentem, qui ceu medicus potionem ceteris porrexisset.

65. *Pompejus*, *post discessum Cæsaris*, adhibuit amicos in consilium. Ex his *Afranius* censebat, navalibus copiis, quibus ipsi præpollerent, urgendum infestandumque Cæsarem vagum & inopem; terrestres vero copias, ductu ipsius Pompeji, propere trajiciendas in Italiam, faventem ipsius partibus, & milite vacuam: confirmata autem Italia & Gallia Hispaniaque, tum vero domo & ex ea regione, quæ sedes esset imperii,

σαρι. Ὁ δὲ καὶ ταῦτα, ἄριστα ἂν οἱ γενόμενα, παριδὼν, ἐπείθετο τοῖς λέγουσιν, αὐτίκα τὸν Καίσαρος στρατὸν μεταθήσεσθαι πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἢ οὐ πολὺ σφίσιν ἔσεσθαι τὸ ἔτι λοιπὸν ἐπὶ τῇ κατὰ Δυῤῥάχιον γενομένῃ νίκῃ· τὸ δ᾽ ἐναντίον αἴσχιστον εἶναι, καταλιπεῖν φεύγοντα Καίσαρα, καὶ τοῖς ἡττηθεῖσιν ὁμοίως τὸν νικῶντα φεύγειν. Ὁ μὲν δὴ τοῖσδε προσθέμενος, αἰδοῖ μάλιστα τῶν ἑώων ἐθνῶν ἐς αὐτὸν ἀφορώντων, καὶ φειδοῖ Λευκίου Σκιπίωνος, μή τι περὶ Μακεδονίαν ὢν ἔτι πάθοι· μάλιστα δ᾽, ἐς ἀγῶνα χρήσασθαι θαῤῥοῦντι τῷ στρατῷ διανοούμενος· ἐπῆλθε, καὶ ἀντεστρατοπέδευσε τῷ Καίσαρι περὶ Φάρσαλον, καὶ τριάκοντα σταδίους ἀλλήλων ἀπεῖχον.

A. U. 706.

LXVI. Ἀγορὰ δὲ Πομπηΐῳ μὲν ἦν πανταχόθεν· οὕτω γὰρ αὐτῷ προδιῴκηντο καὶ ὁδοὶ καὶ λιμένες καὶ φρούρια, ὡς ἔκ τε γῆς αἰεὶ φέρεσθαι, καὶ διὰ θαλάσσης πάντα ἄνεμον αὐτῷ φέρειν. Καῖσαρ δὲ μόνον εἶχεν ὅ τι

Lin. 24. ταῦτα τὰ ἄριστα *&c. Aug.* *L.* 30. προθέμενος *edit.* 1. *L.* 38. προδιῴκητο *edit.* 3. *mend.*

rursus adgrediendum Cæsarem. Sed hoc consilium, quamvis saluberrimum, non placuit *Pompejo*; cui adridebat magis sententia eorum, qui ajebant, fore ut Cæsaris exercitus, fame coactus, mox ab eo deficeret; aut saltem non multum superesse ad absolvendam victoriam, post prosperam ad Dyrrhachium pugnam; contra turpissimum esse, omitti fugientem Cæsarem, & victorem haud secus atque victum fugam capessere. Horum igitur sententiæ accedens *Pompejus*, pudore maxime ductus gentium Orientis, quarum erant oculi in eum conversi; tum vero respectu L. Scipionis, cui, in Macedonia etiam tum versanti, timebat ne quam cladem acciperet; ante omnia vero, quod utendum esse arbitraretur fiducia ardoreque militum; *insecutus est Cæsarem*, & castra castris ejus *ad Pharsalum*, ex IV. M. passuum intervallo, opposuit.

66. *Commeatus* autem *Pompejo* suggerebantur undique. Sic enim & portus & vias & castella ante munierat instruxeratque, ut & terra continue subveherentur, & mari quivis venti ei conferrent. *Cæsar* vero id solum habebat, quod quotidianis ægre parabatur la-

A. U. 706. μόλις εὕροι καὶ λάβοι κακοπαθῶν. καὶ οὐδ' ὣς αὐτὸν ἀπέλειπεν οὐδεὶς, ἀλλὰ σπουδῇ δαιμονίῳ συνενεχθῆναι τοῖς πολεμίοις ὠρέγοντο· καὶ ἡγοῦντο, πολέμῳ μὲν εἶναι παρὰ πολὺ ἀμείνους νεοστρατεύτων ἔτι ὄντων, δέκα ἔτεσιν ἠσκημένοι· ἐς δὲ ταφρείας ἢ περιτειχίσεις ἢ σιτολογίας ἐπιπόνους ἀσθενέστεροι, διὰ γῆρας. ὅλως τε κάμνουσιν αὐτοῖς ἐδόκει δρᾶν τι μετ' ἀργίας, ἢ μετὰ λιμοῦ διαφθαρῆναι. Ὧν ὁ Πομπήιος αἰσθανόμενος, ἐπικίνδυνον μὲν ἡγεῖτο, γεγυμνασμένοις καὶ ἀπογιγνώσκουσιν αὐτῶν ἀνδράσι, καὶ τύχῃ Καίσαρος λαμπρᾷ, περὶ τῶν ὅλων συνενεχθῆναι δι' ἑνὸς ἔργου· δυνατώτερον δὲ καὶ ἀκινδυνότερον, ἐκτρῦσαι ταῖς ἀπορίαις αὐτοὺς, οὔτε γῆς εὐπόρου κρατοῦντας, οὔτε θαλάσσῃ χρωμένους, οὔτε ναῦς ἐς φυγὴν ταχείαν ἔχοντας. Ὁ μὲν δὴ κρατίστῳ λογισμῷ τρίβειν τὸν πόλεμον ἐγνώκει, καὶ ἐς λιμὸν ἐκ λιμοῦ τοὺς πολεμίους περιφέρειν.

Lin. 42. ἀπέλιπεν *edit. 1.* *L. 44. verbis* ἔτι ὄντων *caret Aug. eademque ignoraſſe videtur Cand.* *L. 47. an* δρᾶν τι μετ' ἀνδρίας, *vel* μετ' ἀρετῆς? *an* δρᾶν τι, ἢ μετ' ἀργίας λιμῷ διαφθαρῆναι? *L. 52.* ἐκτρύσαι *Edd. Expreſſi Aug.* *L. 54.* ναῦν *Edd. Prætuli Aug.*

boribus. At ne ſic quidem a quoquam ſuorum deſertus eſt, ſed divino quodam inſtinctu in hoſtes ferebantur pugnæ cupidi; ut qui ſe, veteranos & decem annorum militiam expertos, longe præſtantiores armis tractandis, quam Pompejanos illos tirones, ducerent. Quod ſi operibus bellum trahendum eſſet, munitionibuſque ac laborioſis frumentationibus; ibi ſe inferiores fore ob ætatem jam vergentem, fatebantur. Et omnino morarum pertæſi, cenſebant, *rem potius ſemel armis fortiter decernendam*, quam diutius ferendam famis injuriam. Quod & *Pompejus* intelligens, *periculoſum judicabat*, cum viris exercitatis, & nunc deſperatione etiam nihil non auſuris, congredi, & de ſumma rerum dimicare, præſertim ductu feliciſſimi Cæſaris: tutius vero ac facilius poſſe eos rerum omnium egeſtate atteri opprimique, quum nec agrum teneant fertilem, nec importationibus utantur maritimis, ac ne naves quidem ad propere effugiendum habeant. Itaque prudentiſſimo conſilio *Pompejus protrahere bellum decreverat*, & hoſtem fame jam exagitatum fame porro enecare.

LXVII. Πολὺ δ' ἀμφ' αὐτὸν πλῆθος ἀνδρῶν ἀπό τε τῆς βουλῆς ὁμοτίμων οἱ, καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων οἱ διαφανέστατοι, βασιλεῖς τε πολλοὶ καὶ δυνάσται, οἱ μὲν ὑπ' ἀπειρίας, οἱ δ' ἀμέτρως τοῖς περὶ τὸ Δυῤῥάχιον εὐπραγήμασιν ἐπηρμένοι, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῷ πλέονες εἶναι τῶν πολεμίων, οἱ δὲ καὶ κάμνοντες ὅμως τῷ πολέμῳ τὴν κρίσιν ταχυτέραν μᾶλλον ἢ πρέπουσαν ἐπειγόμενοι γενέσθαι, πάντες ἐξώτρυνον αὐτὸν ἐς τὴν μάχην· ἐπιδεικνύοντες αἰεὶ τὸν Καίσαρα παρατάττοντά τε καὶ προκαλούμενον. Ὁ δ' ἐξ αὐτοῦ μάλιστα τοῦδε αὐτοὺς ἀνεδίδασκεν, ὅτι Καίσαρι μὲν τοῦτ' ἐξ ἀπορίας ἀναγκαῖον ἦν, σφίσι δὲ καὶ διὰ τοῦτ' εὔκαιρον ἡσυχάζειν, ὅτι Καῖσαρ ὑπ' ἀνάγκης ἐπείγοιτο. Ἐνοχλούμενος δὲ ὑπό τε τοῦ στρατοῦ παντὸς, ἐπηρμένου τοῖς περὶ τὸ Δυῤῥάχιον ἀμέτρως, καὶ τῶν ἐπ' ἀξιώσεως, αὐτὸν ἐπιτωθαζόντων ἐς φιλαρχίαν, ὡς ἑκόντα βραδύνοντα, ἵνα ἀνδρῶν ὁμοτίμων τοσῶνδε ἄρχοι, καὶ ἐπὶ τῷδε αὐτὸν βασιλέα τε βασιλέων

A. U. 706.

Lin. 62. κάμνοντες ὅλως *utique videtur legendum. L. 73.* τε βασιλέων *carent Edd. dedit Aug.*

67. Sed quum eſſet circa *Pompejum* magnus numerus ſenatorum dignitate parium, & equitum Romanorum nobiliſſimus quiſque, ad hæc reges multi ac dynaſtæ; hi, partim ob imperitiam belli, partim quod ſupra modum elati eſſent Dyrrhachina victoria, alii freti qua præſtabant multitudine, nonnulli etiam bello omnino feſſi, & celeritatem magis probantes quam recta conſilia; *cuncti ad pugnam* eum incitabant, oſtendentes Cæſarem ſemper inſtructa acie provocantem. At *Pompejus*, id ipſum argumentum in illos retorquens, ajebat: „ *Cæſarem inopia coactum* id facere; ſibi vero eo magis quieſcendum, quo majore ille neceſſitate prematur." Sed quum totus exercitus, victoria Dyrrhachina tumens, flagitaret prælium; & honoratiores quique cavillarentur in *Pompejum*, quod, imperio præſenti ſibi placens, ideo de induſtria cunctaretur, quo inter tot viros dignitate alioquin ei pares, emineret diutius; jamque *Regem Regum* per jocum eum vocarent, &

A. U. 706.

καὶ Ἀγαμέμνονα καλούντων, ὅτι κἀκεῖνος βασιλέων διὰ τὸν πόλεμον ἦρχεν· ἐξέστη τῶν οἰκείων λογισμῶν, καὶ ἐνέδωκεν αὐτοῖς, θεοῦ βλάπτοντος ἤδη καὶ τἄλλα παρ' ὅλον τόνδε τὸν πόλεμον. νωθὴς τε γὰρ καὶ βραδὺς παρὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἐν ἅπασι γεγονὼς, παρεσκευάζετο ἄκων ἐς μάχην ἐπὶ κακῷ τε αὑτοῦ καὶ τῶν αὐτὸν ἀναπειθόντων.

LXVIII. Καίσαρι δὲ τῆς νυκτὸς ἐκείνης τρία μὲν ἐπὶ σιτολογίαν ἐξῄει τέλη· τὸν γὰρ Πομπήϊον ἐπαινῶν τῆς βραδυτῆτος, καὶ οὐδαμοῦ νομίζων μεταθήσεσθαι τοῦ βουλεύματος, περιέπεμπεν ἐπὶ σῖτον. πυθόμενος δὲ τῆς παρασκευῆς, ἥσθη τε τῆς ἀνάγκης ἣν εἴκαζεν ἠναγκάσθαι Πομπήϊόν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν ἑαυτοῦ τάχιστα ἀνεκάλει πάντα, καὶ ἀντιπαρεσκευάζετο. θυόμενός τε νυκτὸς μέσης, τὸν Ἄρη κατεκάλει, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον Ἀφροδίτην· (ἐκ γὰρ Αἰνείου καὶ Ἴλου τοῦ Αἰνείου τὸ τῶν Ἰουλίων γένος, παρενεχθέντος τοῦ ὀνόματος, ἡγεῖτο

Lin. 73 sq. βασιλέα βασιλέων διὰ τὸν *Reg. A. & interjecta omnia omisit. L. 76 sq. An distinguendum post* ἤδη, *& tollenda distinctio post* πόλεμον? *L. 79.* καὶ τὸν αὐτὸν *Edd. mend. invit. MSS. L. 89.* Αἰν. καὶ Ἰούλου *Edd. invitis rursus MSStis.*

Agamemnonem, quod & ipse, sicut Agamemnon, durante bello Regibus imperitaret; tandem a proposito se moveri passus, deo jam exitium ejus properante, concessit illorum voluntati. Quemadmodum & alias per totum illud bellum, contra naturam suam, tardus fuerat & veluti torpidus; sic nunc quoque contra suam voluntatem parabat se ad prælium, cum suo malo, tum eorum qui id suaserant.

68. Ea nocte *Cæsar* tres legiones frumentatum emiserat: laudans enim Pompeji cunctationem, & ratus permansurum in eo consilio, frumentum undecumque convehi curabat. Sed ubi hostem sensit ad pugnam se parare; gavisus illud pervicacia militum, ut conjiciebat, expressum; celeriter revocatis omnibus, ipse quoque suos paratos esse jussit. Tum de media nocte sacra faciens, *Martem invocavit*, &, *Venerem* progenitricem suam; (nam ab Ænea & *ab Ilo*, Æneæ filio, ortam *gentem Juliam*, paululum diducto nomi-

εἶναι·) νεών τε αὐτῇ νικηφόρῳ χαριστήριον ἐν Ῥώμῃ ποιήσειν εὔχετο κατορθώσας. ὡς δὲ καὶ σέλας ἐξ οὐρανοῦ διαπτὰν ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὸ Πομπηΐου στρατόπεδον ἐσβέσθη, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Πομπήϊον ἔσεσθαί τι λαμπρὸν αὐτοῖς ἔφασαν ἐκ τῶν πολεμίων· ὁ δὲ Καῖσαρ, σβέσειν αὐτὸς ἐμπεσὼν τὰ Πομπηΐου. Αὐτῷ δὲ τῷ Πομπηΐῳ τῆς αὐτῆς νυκτὸς τινα τῶν ἱερείων ἐκφυγόντα οὐ συνελήφθη, καὶ μελισσῶν ἑσμὸς ἐπὶ τοῖς βωμοῖς ἐκάθισε, ζώου νωχελοῦς. μικρόν τε πρὸ ἕω, πανικὸν ἐνέπεσεν αὐτοῦ τῷ στρατῷ· καὶ τόδε περιδραμὼν αὐτὸς καὶ καταστήσας, ἀνεπαύετο σὺν ὕπνῳ βαθεῖ.

A. U. 706.

LXIX. Περιεγειράντων δ' αὐτὸν τῶν φίλων, ὄναρ ἔφασκεν ἄρτι νεὼν ἐν Ῥώμῃ καθιεροῦν Ἀφροδίτῃ Νικηφόρῳ. καὶ τόδε μὲν, ἀγνοίᾳ τῆς Καίσαρος εὐχῆς, οἵ τε φίλοι καὶ ὁ στρατὸς ἅπας, πυθόμενοι, ἥδοντο· καὶ τἄλλα ἀλόγως σὺν ὁρμῇ καὶ καταφρονήσει χωροῦντες ἐπὶ τὸ ἔργον, ὡς ἐπὶ ἕτοιμον. ὧν γε πολλοὶ καὶ τὰς σκηνὰς δάφ-

Lin. 91. *παριστήριον Edd. operarum errore ex edit.* 1. *in reliquas propagato.*

ne, putabat:) ædemque vovit deæ in Urbe ſacrandam, ſi propitia juvaret victoriam. Ut vero *igneus fulgor de cælo* a Cæſarianis caſtris ad Pompejana delatus eſt, ibique demum exſtinctus; Pompejani ſibi illuſtrem inde pollicebantur de adverſariis victoriam: at Cæſar ſic interpretatus eſt, exſtincturum ſe uno impetu gloriam adverſarii atque potentiam. *Pompejo* vero, eadem nocte ſacrificanti, *elapſæ victimæ* comprehendi nequiverunt; & examen apum inſedit altari, animantium tardarum invalidarumque; & paulo ante lucem *Panicus terror* in exercitum incidit: quem ille poſtquam circumcurſando ſedavit, quieti ſe dedit, & in ſomnum incidit profundum.

69. Excitatus deinde ab amicis *Pompejus*, per ſomnium, ait, ædem ſe in Urbe dedicaſſe *Veneri Victrici.* Idem votum a Cæſare conceptum neſcientes amici & milites, omnes audito ſomnio gaudebant: & rati, ſe jam rem factam habere, contemtim omnia & inconſiderato impetu agebant; adeo ut & multi tentoria lauro coronarent, quod

A. U. 706.

ναις ἀνέστεφον ἤδη, συμβόλῳ νίκης· καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῖς δαῖτα λαμπροτάτην ἐπόρσυνον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ περὶ τῆς Καίσαρος ἀρχιερωσύνης ἐς ἀλλήλους ἤδη διήριζον. ἅπερ ὁ Πομπήϊος, οἷα πολέμων ἔμπειρος, ἀπεστρέφετο, καὶ νεμεσῶν ἐπ' αὐτοῖς, ἐνεκαλύπτετο· κατεσιώπα δ' ὅμως ὑπὸ ὄκνου καὶ δέους, ὥσπερ οὐ στρατηγῶν ἔτι, ἀλλὰ στρατηγούμενος, καὶ πάντα πράσσων ὑπὸ ἀνάγκης παρὰ γνώμην. τοσοῦτον ἀνδρὶ μεγαλουργῷ, καὶ παρὰ πᾶν ἔργον ἐς ἐκείνην τὴν ἡμέραν εὐτυχεστάτῳ γενομένῳ, τὸ δύσθυμον ἐνεπεπτώκει· εἴτε ὅτι τὰ συμφέροντα κρίνων οὐκ ἔπειθεν, ἀλλ' ἐπὶ κύβον ἐχώρει πλήθους ἀνδρῶν τοσῶνδε σωτηρίας, καὶ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐς τότε ἀησσήτου· εἴτε τι καὶ μαντικώτερον αὐτὸν, πλησιάζοντος ἤδη τοῦ κακοῦ, συνετάρασσε, μέλλοντα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκ δυναστείας τοσῆσδε ἀθρόως ἐκπεσεῖσθαι. Τοσοῦτον δ' οὖν εἰπὼν τοῖς φίλοις, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα, ὁπότερος ἂν ἐπικρατήσοι, μεγάλων ἐς αἰεὶ Ῥωμαίοις ἄρξει κακῶν, παρέτασσεν ἐς τὴν μάχην. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα αὐτοῦ τὴν

Lin. 13. ἀνεκαλύπτετο *Muſgrav.* *L.* 21. ἀηττήτου *Aug.* *L.* 23 *ſq.* Τοσοῦτον δ' ἐνειπὼν *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 24. ἤδ' ἡμέρα *Edd. Recte Aug. Ven.*

eſt inſigne victoriæ, & ſervi epulas eis pararent ſplendidiſſimas, inventique ſint etiam qui de ſummo Pontificatu Cæſaris inter ſe jam tunc contenderent. Quæ *Pompejus*, ut rei militaris peritus, averſabatur, & indignabundus velavit faciem; neque tamen verbum ullum emiſit, præ torpore metuque, velut *non jam imperator amplius, ſed imperata accipiens*, & omnia præter animi ſui ſententiam facere coactus. Adeo virum præclariſſimis rebus geſtis eminentem, & ad eam diem feliciſſimum, tunc languor quidam & ægritudo animi occupaverat; ſive illum male habebat, quod ſpernerentur ipſius quamvis utiliſſima conſilia, & cogeretur aleam jacere de ſalute tot hominum, de ſuaque ad id tempus invicta gloria; ſive mens, propinqui mali præſaga, terrebat amiſſurum uno momento tantam potentiam. Hoc unum apud amicos prolocutus, *eam diem, uterlibet vinceret, fore populo Romano magnarum calamitatum initium*, aciem ſtruere cœpit. Quo verbo, per trepidationem

διάνοιαν προπεσεῖν τινες ἐν τῷ φόβῳ νομίζοντες, ἡγοῦντο οὐδ' ἂν Πομπήϊον, κρατήσαντα, μεθεῖναι τὴν μοναρχίαν. *A. U. 706.*

LXX. Στρατιὰ δ' ἦν, (ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πολλῶν ἀμφίλογα εἰπόντων, ἑπομένῳ μάλιστα Ῥωμαίων τοῖς τὰ πιθανώτατα γράφουσι περὶ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἀνδρῶν· οἷς δὴ καὶ μάλιστα θαῤῥοῦντες, τὰ συμμαχικὰ οὐκ ἀκριβοῦσιν, οὐδὲ ἀναγράφουσιν, ὡς ἀλλότρια, καὶ ὀλίγην ἐν αὐτοῖς ἐς προσθήκην χώραν ἔχοντα) Καίσαρι μὲν, ἐς δισχιλίους ἐπὶ δισμυρίοις, καὶ τούτων ἱππεῖς ἦσαν ἀμφὶ τοὺς χιλίους· Πομπηΐῳ δὲ, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον, καὶ τούτων ἱππεῖς ἐς ἑπτακισχιλίους. ὧδε μὲν τοῖς τὰ πιθανώτατα λέγουσι δοκεῖ, μυριάδας ἑπτὰ ἀνδρῶν Ἰταλῶν συμπεσεῖν ἀλλήλοις ἐς μάχην. οἱ δ' ὀλιγωτέρους ἑξακισμυρίων φασίν. οἱ δ', ὑπερεπαίροντες, τεσσαράκοντα μυριάδας γενέσθαι λέγουσι. καὶ τούτων οἱ μὲν ἡμιόλιον, οἱ δὲ ἐκ τριῶν νομίζουσιν ἀμφὶ τὰ δύο τῷ Πομπηΐῳ γενέσθαι μέρη. τοσάδε μὲν ἀμφιγνοοῦσι περὶ τοῦ ἀκριβοῦς. Ὅπως

Lin. 39. οἱ δ' ὀλιγωτέρους, ἐξακισμυρίους φασίν. *Edd. Rectius Aug. Ven. Reg. B.*

elapſo, patefactum viri conſilium exiſtimantes nonnulli, ne *Pompejum* quidem, putabant, ſi viciſſet, temperaturum fuiſſe a tyrannide.

70. Fuerunt autem *copiæ*, (ut, omiſſis aliis, parum inter ſe conſentientibus, *graviſſimos ex Romanis* potiſſimum *Scriptoribus ſequar;* qui *Italici nominis milites*, ceu robur exercitus, diligenter percenſent, auxiliorum neglectim mentionem facere ſoliti, tamquam peregrinorum, & exiguum ad ſummam rei momentum conferentium;) Cæſari quidem ad viginti duo millia, & in his mille circiter equites: *Pompejo* vero pluſquam duplum, & in his equitum ad millia ſeptem. Atque ita quidem *auctores fide digniſſimi* produnt, LXX Italorum millia conflixiſſe hoc prælio: alii pauciores LX millibus numerant: alii, exaggerantes multitudinem, millia CCCC fuiſſe contendunt. Ex his alii Pompejanorum numerum ſeſquialtera parte majorem fuiſſe ajunt: alii, Cæſarianos tertiam tantum partem compleviſſe. Tanta eſt de exacta veritate diſſenſio.

A. U. 706. δ' οὖν εἶχε, τοῖσδε μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰταλίας ἑκάτερος αὐτῶν ἐθάῤῥει. Τὸ δὲ συμμαχικὸν ἦν, Καίσαρι μὲν, ἱππεῖς τε Κελτοὶ, καὶ Κελτῶν τῶν ὑπὲρ Ἄλπεις ἀριθμὸς ἄλλος· Ἑλλήνων δ' ἐπέλταζον αὐτῷ Δόλοπες, Ἀκαρνᾶνες, Αἰτωλοί. τοσοίδε μὲν τῷ Καίσαρι συνεμάχουν. Πομπηΐῳ δὲ, πάντα τὰ ἑῷα ἔθνη κατὰ πλῆθος, οἱ μὲν, ἐξ ἵππων, οἱ δὲ, πεζοί· ἀπὸ μὲν τῆς Ἑλλάδος, Λάκωνες, ὑπὸ τοῖς ἰδίοις βασιλεῦσι τασσόμενοι, καὶ ἡ ἄλλη Πελοπόννησος, καὶ Βοιωτοὶ μετ' αὐτῶν. Ἐστράτευον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι, κηρυξάντων μὲν αὐτοὺς ἑκατέρων μὴ ἀδικεῖν τὸν στρατὸν, ὡς ἱερεῖς τῶν Θεσμοφόρων· πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἄρα τοῦ πολέμου τραπέντες, ὡς ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀγωνιούμενοι.

LXXI. Ἐπὶ δὲ τοῖς Ἕλλησιν, ὀλίγου πάντες, ὅσοι περιϊόντι τὴν ἐν κύκλῳ θάλασσαν ἐπὶ τὴν ἕω, Θρᾶκές τε καὶ Ἑλλησπόντιοι, καὶ Βιθυνοὶ, καὶ Φρύγες, καὶ Ἴωνες, Λυδοί

Lin. 46. καὶ, *quod ante* Κελτῶν *necessario adjiciendum putavi, carent Edd. & MSSti. Expressit autem Cand. Ibid. sq.* ἀριθμ. ἄλλως *dant quatuor nostri MSS. Mendam correxit C. Stephan. L. 54.* ἱεροὺς *Aug. Ven.* veluti legum latores sacros. *Cand. In loco obscuro Lectionem Editorum, quamvis vitiosam, & versionem latinam Gelenii, intactam reliqui. L. 55.* τῆς τῶν Ῥωμ. *Reg. B.*

Utcumque se res habuit; in his Italici generis militibus uterque totam collocabat fiduciam. *Auxilia* vero *Cæsari* aderant equites Galli, & alius transalpinorum Gallorum numerus; Græcique levis armaturæ, Dolopes, Acarnanes, Ætoli. *Pompejo* vero *præsto erat* multitudo gentium Orientalium, pars equites, pars pedites: *ex Græcia*, Lacones cum suis regibus, & reliqui Peloponnesii, cum eisque Bœoti. Quin & *Athenienses* venerunt in hanc militiam; quamvis utraque pars per præconem edixerat, ne quis eos læderet, ut sacerdotes Legiferæ Cereris: attamen verterunt se ad tanti belli gloriam, quasi pugnaturi pro imperio Romani populi.

71. Præter Græcos, aderant inter *Pompeji auxilia*, omnes ferme *nationes* quotquot *versus Orientem* per circuitum mare adcolunt: Thraces, Hellespontii, Bithyni, Phryges, Jones, Lydi, Pamphylii,

A. U. 705.

νες, Λυδοί τε καὶ Παμφύλιοι, καὶ Πισίδαι, καὶ Παφλαγόνες, καὶ Κιλικία, καὶ Συρία, καὶ Φοινίκη, καὶ τὸ Ἑβραίων γένος, καὶ Ἄραβες οἱ τούτων ἐχόμενοι, Κύπριοί τε καὶ Ῥόδιοι, καὶ Κρῆτες σφενδονῆται, καὶ ὅσοι ἄλλοι νησιῶται. παρῆσαν δὲ καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται στρατὸν ἄγοντες· Δηϊόταρος μὲν, τετράρχης Γαλατῶν τῶν ἑώων, Ἀριαράθης δὲ, Καππαδοκῶν βασιλεύς. Ἀρμενίους δὲ ἦγε τοὺς ἐντὸς Εὐφράτου στρατηγὸς Ταξίλης, καὶ Ἀρμενίους τοὺς ὑπὲρ Εὐφράτην Μεγαβάτης, ὕπαρχος Ἀρτάπα τοῦ βασιλέως. ἄλλοι τε μικροὶ δυνάσται συνεπελαμβάνοντο τοῦ πόνου. Λέγονται δὲ καὶ ἀπ' Αἰγύπτου νῆες ἑξήκοντα αὐτῷ παραγενέσθαι παρὰ τῶν Αἰγύπτου βασιλέων, Κλεοπάτρας τε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ παιδὸς ἔτι ὄντος. ἀλλ' αἵδε μὲν οὐ συνεμάχησαν· οὐδὲ γὰρ τὸ ἄλλο ναυτικὸν, ἀλλ' ἐπὶ ἀργίας ἐν Κερκύρᾳ κατέμενε. Καὶ δοκεῖ Πομπήϊος τόδε μάλιστα ἀφρόνως ἐργάσασθαι, τῶν μὲν νεῶν καταφρονήσας· αἷς δὴ πολὺ προὔχων, ἐδύνατο πανταχοῦ τὴν ἐπακτὸν ἀγορὰν τοὺς πολεμίους ἀφαιρεῖσθαι· ἐν δὲ ἀγῶνι πεζῷ συνενεχθεὶς ἀνδράσιν ἐκ πόνου

Lin. 66. Καππαδόκων *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 68 *ſq.* Ἀρτάπου *Edd.* & Artapi *Cand. Expreſſi Aug. quamquam decurtatum nomen videtur.* *L.* 78. ἀγῶνι πεζῶν *Aug.*

phylii, Piſidæ, Paphlagones, Cilices, Syri, Phœnices, Hebræi, contiguique his Arabes, Cyprii, Rhodii, Cretenſes funditores, & inſulani ceteri. Aderant & reges dynaſtæque cum ſuis auxiliis, *Dejotarus* tetrarcha Gallogræcorum, & *Ariarathes* rex Cappadocum. Armenios ciſeuphratenos ducebat *Taxiles*: tranſeuphratenſes Megabates, legatus *Artapæ* regis. Alii quoque minores dynaſtæ adjutabant pro viribus. Fertur & ex Ægypto naves LX ei miſſas a regibus *Cleopatra* fratreque hujus, etiam tunc puero: verum hæ non interfuere prælio, ſicut nec cetera claſſis, ſed otioſæ ſtabant ad Corcyram. Videturque *Pompejus* parum prudenter feciſſe, quod contemtis claſſibus, quibus tantum præpollebat, ut poſſet undique prohibere quominus commeatus adveherentur hoſti, terreſtri pugna decertavit cum vi-

A. U. 706. πολλοῦ μεγαλαύχοις τε καὶ θηριώδεσιν ἐς μάχας γενομένοις. ἀλλ' αὐτὸν, αὐτοὺς φυλαξάμενον περὶ Δυῤῥάχιον, θεοβλάβεια δοκεῖ παραγαγεῖν, ἐν καιρῷ μάλιστα δὴ πάντων ἤδε τῷ Καίσαρι γενομένη. διὰ γὰρ αὐτὴν ὁ στρατὸς ὁ τοῦ Πομπηΐου κουφόνως μάλα ἐπήρθη, καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν κατεκράτησαν, καὶ ἐς τὸ ἔργον ἀπειροπολέμως ἐτράποντο. Ἀλλὰ τάδε μὲν ᾠκονόμει θεὸς ἐς ἀρχὴν τῆσδε τῆς νῦν ἐπεχούσης τὰ πάντα ἡγεμονίας.

LXXII. Τότε δ' αὐτῶν τὴν στρατιὰν ἑκάτερος συναγαγὼν, ἐπώτρυνε. Πομπήϊος μὲν, τοιάδε λέγων· Ὑμεῖς, ὦ συστρατιῶται, στρατηγεῖτε τοῦ πόνου μᾶλλον, ἢ στρατεύεσθε. αὐτοὶ γὰρ, ἐμοῦ τὰ Καίσαρος ἐκτρύχειν ἔτι βουλομένου, τὸν ἀγῶνα τόνδε προὐκαλέσασθε. ὡς οὖν ἀγωνοθέται τῆς μάχης, χρήσασθε μὲν, ὡς ἐλάττοσι πολὺ πλείονες· καταφρονεῖτε δὲ ὡς ἡσσημένων νενικηκότες, καὶ γερόντων νέοι, καὶ πολλὰ κεκμηκότων ἀκμῆτες ἄνδρες. οἷς ὑπάρχει δύναμις τοσήδε καὶ παρασκευὴ, καὶ τὸ

Lin. 81. *ante* θεοβλάβεια, *importune inserunt* αὐτῷ *Edd. quod delevi cum Aug. Ven.* *L.*90. ἐκτρέχειν *Aug. mend.* *L.*93. ἡττημένων *Aug.*

ris ob exhaustos multos labores magnanimis & ferocibus ad prælia. Sed quum ad Dyrrhachium ab eis cavisset, nunc infausto quodam fato hoc fecisse putandus est; quod quidem opportunissime tunc maxime Cæsari accidit. Nam, Deo mentem Pompejanorum pervertente, factum est, ut temere admodum inflati & contra suum imperatorem pervicaces sint redditi, & imperite ad certamen ferrentur. Verum id Dei consilium fuit, ut nasceretur potentissimum hoc, quod nunc omnia continet, imperium.

72. Jam vero convocatis in concionem copiis, suos uterque ad pugnam hortatus est. *Et POMPEJUS quidem verbis usus hujusmodi: „Vos, *commilitones*, ad hunc laborem acceditis *imperantes magis*, quam imperatoris *mandata facientes*. Vos enim ipsi, quum ego fame adterere Cæsarem maluerim, hoc certamen poposcistis. Itaque, ut ipsimet dispensatores & arbitri hujus prælii, sic rem gerite, tamquam plures cum paucioribus: sic contemnite hostem, ut par est contemni victos a victoribus, senes a juvenibus, fessos a recentibus, quibus & tanti ad-

συνειδὸς αὐτὸ τῆς αἰτίας. ὑπὲρ γὰρ ἐλευθερίας καὶ πατρίδος ἀγωνιζόμεθα, μετὰ νόμων καὶ δόξης ἀγαθῆς, καὶ τοσῶνδε ἀνδρῶν, τῶν μὲν ἀπὸ βουλῆς, τῶν δ᾽ ἱππέων, πρὸς ἄνδρα ἕνα λῃστεύοντα τὴν ἡγεμονίαν. Ἴτε οὖν, ὡς ἠξιοῦτε, μετ᾽ ἀγαθῆς ἐλπίδος· ἐν ὄψει τιθέμενοι τήν τε φυγὴν αὐτῶν τὴν περὶ τὸ Δυῤῥάχιον γενομένην, καὶ ὅσα σημεῖα μιᾶς ἡμέρας κρατοῦντες αὐτῶν ἐλάβομεν. Ὁ μὲν δὴ Πομπήϊος ὧδε ἔλεγεν. A. U. 706.

LXXIII. Ὁ δὲ Καῖσαρ τοῖς ἰδίοις τοιάδε· Τὰ μὲν δυσχερέστερα ἤδη νενικήκαμεν, ὦ φίλοι. ἀντὶ γὰρ λιμοῦ καὶ ἀπορίας, ἀνδράσι μαχούμεθα. ἥδε δ᾽ ἡ ἡμέρα κρινεῖ πάντα. Μέμνησθέ μοι τῆς περὶ τὸ Δυῤῥάχιον ἐπαγγελίας, καὶ ὧν ἐφορῶντος ἐμοῦ συνώμνυσθε ἀλλήλοις, μὴ νικῶντες οὐδ᾽ ἐπανήξειν. Οἵδε εἰσὶν, ὦ ἄνδρες, ἐφ᾽ οὓς ἐξ Ἡρακλείων στηλῶν ἤλθομεν· οἵδε οἱ περιφυγόντες ἡμᾶς ἐξ Ἰταλίας· οἱ τοὺς δέκα ἔτεσιν ἀθλοῦντας ἡμᾶς, καὶ πολέμους τοσούσδε καὶ νίκας δυσαριθμήτους ἀνύσαντας,

Lin. 96. *pro* αὐτὸ, *quod dedit Aug. dant* ἀπὸ *Edd. male. L.* 7. μαχούμεθα *Edd. Prætuli Aug. Reg. B. Ibid.* ἥδε δὲ ἡμέρα *Edd.* ἤδη δὲ ἡμ. *Aug. quod mutavi in id, e quo deflexum videbatur.*

„paratus tantæque vires adsunt, & quibus ipsa præterea *bonæ causæ conscientia* robur addit. Nam *pro libertate* dimicamus *et pro patria*, & a nostris partibus stant leges & honesta fama, & tot viri senatorii equestrisque ordinis, contra unum ad dominatum grassantem per latrocinium. Ite igitur, quo ipsi voluistis, cum bona spe, memores fugæ eorum ad Dyrrhachium; cogitantesque, quot tunc signa uno die ab his capta retulerimus." Talis *Pompeji* fuit *oratio*.

73. CÆSAR apud suos hoc maxime modo concionatus est: „Difficilior pars laboris, *amici*, jam profligata est. Jam enim *non cum fame* inopiaque, *sed cum hominibus pugnabimus*. Hic autem ipse dies decernet omnia. Memineritis modo, *quid ad Dyrrhachium sitis polliciti*; quove pacto, me inspectante, conjuraveritis, non redituros vos nisi victores ex acie! Hi sunt, *commilitones*, contra quos ab Herculis columnis venimus: hi, qui nos non sustinentes profugerunt ex Italia: hi, qui nos, per decennium cum hoste conflictatos, post innumeras victorias, post quadringentas Hispa-

A. U. 706. καὶ Ἰβήρων καὶ Κελτῶν καὶ Βρετλανῶν ἔθνη τετρακόσια περιποιήσαντας τῇ πατρίδι, διέλυον ἀγεράστους ἄνευ θριάμβου τε καὶ δωρεᾶς. καὶ οὐδ᾽ ἐς τὰ δίκαια αὐτοὺς ἐγὼ προκαλούμενος ἔπειθον, οὐδὲ χάρισιν ἐξήνυον. ἴστε, οὓς μεθῆκα καὶ ἀπαθεῖς, ἐλπίσας ἡμῖν τι παρ᾽ αὐτῶν ἔσεσθαι δίκαιον. τῶνδε οὖν μοι τήμερον ἀθρόων ἀνενέγκατε· καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς ὑμᾶς, εἴ τι σύνιστέ μοι, κηδεμονίας ἢ πίστεως, ἢ δωρεῶν μεγαλοφροσύνης.

LXXIV. Ἔστι δὲ οὐ δυσχερὲς, νεοστρατεύτων καὶ ἀπειροπολέμων ἔτι πολυπόνους ἀγωνιστὰς περιγενέσθαι· ἄλλως τε, καὶ μειρακιωδῶς ἐς ἀταξίαν καὶ δυσπείθειαν τοῦ στρατηγοῦ τραπέντων. ὃν ἐγὼ πυνθάνομαι δεδιότα καὶ ἄκοντα χωρεῖν ἐπὶ τὸ ἔργον, τύχῃ τε παρακμάζοντα ἤδη, καὶ νωθῆ καὶ βραδὺν ἐς ἅπαντα γεγενημένον, καὶ οὐδὲ στρατηγοῦντα ἔτι μᾶλλον ἢ στρατηγούμενον. Καὶ τάδε μοι περὶ μόνων ἐστὶ τῶν Ἰταλῶν. ἐπεὶ τῶν γε συμ-

Lin. 17. οὐδέ τι χάρισιν *suspicatus est H. Stephanus. An* οὐδὲ χάρισί τι *(vel* χάρισιν*)* ἐξήνυον, ἔς γε οὕς? *An* ἴστε *in parenthesi ponendum? L.* 18. καὶ *ante* ἀπαθεῖς *caret Aug. & Cand. nec fortasse immerito. Aliud nomen adjectiv. excidisse putavit H. Steph. L.* 19. *pro* τήμερον *legisse* τιμωροὶ *videtur Cand. Ibid.* ἀθρόον *Aug.*

„norum & Gallorum Britannorumque nationes patrio imperio adjectas, debitis honoribus & triumpho ceterisque præmiis privare voluerunt. Quos neque propositis æquissimis pacis conditionibus ad saniora consilia reducere, neque beneficiis potui expugnare. Nostis enim ipsi, quos dimiserim etiam incolumes; sperans, me ab eis æquum aliquid impetraturum. Hæc omnia vobis hodie cumulate in memoriam revocate; tum si quam a me experti estis erga vos fidem ac „benevolentiam, si quam liberalitatem ac munificentiam!

74. „Neque vero difficile est, a veteranis exercitatisque viris vinci tirones & imperitos artium militarium; qui præsertim pueriliter tumultuando voluntatem imperatoris sui spernunt. Quem ego intelligo timentem & invitum prodire in aciem, fortuna ejus jam senescente, ipsum quoque segnem ac tardum redditum; nec tam imperantem, quam parentem alienis imperiis. Et hoc quidem de solis lo-

μάχων μηδὲ φροντίζετε, μηδ᾽ ἐν λόγῳ τίθεσθε, μηδὲ μάχεσθε ὅλως ἐκείνοις. Ἀνδράποδα ταῦτ᾽ ἐστὶ Σύρια καὶ Φρύγια καὶ Λύδια, φεύγειν αἰεὶ καὶ δουλεύειν ἕτοιμα· οἷς, ἐγὼ σαφῶς οἶδα, καὶ ὑμεῖς δὲ αὐτίκα ὄψεσθε, οὐδὲ Πομπήϊον αὐτὸν τάξιν ἐγγυῶντα πολέμου. Ἔχεσθε οὖν μοι τῶν Ἰταλῶν μόνων, κἂν οἱ σύμμαχοι δίκην κυνῶν περιθέωσιν ὑμᾶς καὶ θορυβοποιῶσι. τρεψάμενοι δ᾽ αὐτοὺς, τῶνδε μὲν ὡς συγγενῶν φειδώμεθα, τοὺς δὲ συμμάχους ἐς τὴν τῶνδε κατάπληξιν ἐξεργάσασθε. Πρὸ δὲ πάντων, ὡς ἂν εἰδείην ὑμᾶς ἔγωγε ὧν συνετίθεσθε μεμνημένους τε, καὶ νίκην πάντως ἢ θάνατον αἱρουμένους, καθέλετέ μοι προϊόντες ἐπὶ τὴν μάχην τὰ τείχη τὰ σφέτερα αὐτῶν, καὶ τὴν τάφρον ἐγχώσατε· ἵνα μηδὲν ἔχωμεν, ἂν μὴ κρατῶμεν· ἴδωσι δ᾽ ἡμᾶς ἀσταθμεύτους οἱ πολέμιοι, καὶ συνῶσιν ὅτι πρὸς ἀνάγκης ἐστὶν ἡμῖν ἐν τοῖς ἐκείνων σταθμεῦσαι. A. U. 706.

LXXV. Ὁ μὲν, τοσάδε εἰπὼν, φυλακὴν ὅμως τῶν σκηνῶν κατέπεμπε, δισχιλίους τοὺς πάνυ γέροντας. οἱ

Lin. 31. *μάχεσθαι Aug. cum quo consentire videtur codex Cand.* *L.*36. *ὑμᾶς & ἡμᾶς Ven.* *L.* 41. *αἰρομένους edit.* 1. *mend.* *L.*47. *an κατέλειπε pro κατέπεμπε?*

„quor Italis. Nam *de auxiliaribus ne cogitare quidem vos velim*, nec ullo hos in numero ponere, nec in eos omnino impetum facere. Mancipia hæc ſunt Syra Lydáque & Phrygia, ad fugam tantum & ſervitutem nata: quibus, ſat ſcio, moxque ipſi videbitis, ne Pompejus quidem locum ullum adſignabit in acie. *Vos mihi ſolos urgete Italos*, quamvis auxiliares more canum diſcurſando perturbare vos voluerint. Sed illos poſtquam in fugam conjecerimus; tum vero a cæde, ut cognatorum, abſtineamus; in hos vero ſæviamus ad terrorem incutiendum ceteris. Ante omnia vero, ut ſciam, vos, pollicitorum memores, aut mortem optare aut victoriam; exituri jam vallum veſtrum convellite ipſi, foſſaſque complete aggere; ut nihil nobis reliquum ſit, niſi vicerimus; & ut hoſtes, caſtris nos carere videntes, neceſſario ſuis nos uſuros intelligant."

75. Hæc *Cæſar* locutus, tamen ad impedimentorum cuſtodiam reliquit II. M. ſeniorum

A. U. 706. δ᾽ ἐξιόντες, τὸ τεῖχος ἤρειπον μετὰ σιωπῆς βαθυτάτης, καὶ ἐς τὴν τάφρον αὐτὸ ἐνεχώννυον. Ὁρῶν δ᾽ ὁ Πομπήϊος, ἡγουμένων τινῶν ἐς φυγὴν αὐτοὺς συσκευάζεσθαι, συνίει τοῦ τολμήματος, καὶ ἔστενε καθ᾽ αὑτὸν, ὅτι χωροῦσιν ἐς χεῖρας θηρίοις, λιμὸν ἔχοντες, ἄξιον θηρίων φάρμακον. ἀλλ᾽ οὐ γὰρ ἦν ἀναδῦναι ἔτι, τῶν πραγμάτων ὄντων ἐπὶ ξυροῦ. Διὸ δὴ καὶ τετρακισχιλίους τῶν Ιταλῶν φύλακας τοῦ στρατοπέδου καταλιπὼν, παρέτασσε τοὺς λοιποὺς, ἐς τὸ μεταξὺ Φαρσάλου τε πόλεως καὶ Ενιπέως ποταμοῦ, ἔνθα καὶ ὁ Καῖσαρ ἀντιδιεκόσμει· τοὺς μὲν Ιταλοὺς ἑκάτερος αὐτῶν ἐς τρία διαιρῶν ἐπὶ μετώπου, μικρὸν ἀλλήλων διεστῶτας, καὶ τοὺς ἱππέας ἐπὶ τοῖς κέρασι τοῖς κατὰ μέρη τάσσων. τοξόται δὲ πᾶσιν ἀναμεμίχατο καὶ σφενδονῆται. καὶ τὸ μὲν Ιταλικὸν οὕτω κεκόσμητο, ᾧ δὴ καὶ μάλιστα αὐτῶν ἑκάτερος ἐθάῤῥει. Τὰ συμμαχικὰ δ᾽ ἦγον ἐφ᾽ ἑαυτῶν, ὡς

Lin. 54. Δύω δὴ *edit.* 1. δύο δὴ *edit.* 2. *Utrumque invitis MSS. & Cand. Errorem, de quo in erratis monuerat H. Stephanus, correxit Tollius. Ibid.* καὶ, *post* διὸ δὴ, *carent edit.* 2. 3. *Pro* καὶ *videtur* ἐς *legisse Cand. quod magis placet, nisi forsan ad* καὶ *excidit pronomen* αὐτός. *L.* 57. ἀντιεκόσμει *Aug.*

maxime: reliqui, in aciem progressuri, vallum prosternebant magno silentio, & in fossam congerebant. Id ubi *Pompejus* animadvertit, putantibus nonnullis fugam eos parare, intellexit audaciam, & intra se *ingemuit, quod pugnandum esset cum bestiis; quum præsto sibi habuissent famem, dignum adversus bestias remedium.* Sed enim gradum jam non licebat referre, rebus, (ut est in proverbio) adductis *ad novaculam.* Quapropter, relictis quatuor millibus legionariorum, qui castris essent præsidio, ceteros *in aciem Pompejus deduxit, inter* PHARSALUM *et Enipeum fluvium:* ubi & *ex adverso Cæsar* suos instruxit. Uterque in fronte Romanas legiones collocavit, in tres partes divisas, modicis spatiis distantes; cornua alæ equitum protegebant; sagittarii funditoresque intermixti erant omnibus. Ita legionibus utrimque instructis, in quibus erat tota fiducia; auxilia seorsim, ad ostentationem magis quam ad

ἐς ἐπίδειξιν. πολύθρουν δὲ ἦν τὸ Πομπηΐου συμμαχικὸν καὶ πολύγλωσσον· καὶ αὐτῶν ὁ Πομπήϊος Μακεδόνας μὲν καὶ Πελοποννησίους καὶ Βοιωτοὺς καὶ Ἀθηναίους, ἀποδεξάμενος τῆς εὐταξίας καὶ σιωπῆς, παρεστήσατο τῇ φάλαγγι τῇ Ἰταλικῇ· τοὺς δὲ ἄλλους (ὅπερ ὁ Καῖσαρ εἴκαζεν) ἔξω τάξεως ἐκέλευσε κατὰ φυλὰς ἐφεδρεύοντας, ὅταν ἐν χερσὶν ὁ ἀγὼν γένηται, κυκλοῦσθαι τοὺς πολεμίους, καὶ διώκειν, ὅσα δύναιντο βλάπτοντας, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτὸ Καίσαρος, ἀχαράκωτον ὄν, διαρπάζειν. A. U. 706.

LXXVI. Ἡγοῦντο δὲ τῆς φάλαγγος, Πομπηΐῳ μὲν, ὁ κηδεστὴς Σκιπίων ἐν μέσῳ, καὶ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ Δομίτιος, ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ Λέντλος· Ἀφράνιος δὲ καὶ Πομπήϊος τὸ στρατόπεδον ἐφύλαττον. Καίσαρι δ' ἐστρατήγουν μὲν Σύλλας καὶ Ἀντώνιος καὶ Δομίτιος· αὐτὸς δ' ἐπικαίρως συνετάσσετο τῷ δεκάτῳ τέλει, καθάπερ ἦν ἔθος αὐτῷ. καὶ τοῦτ' ἰδόντες οἱ πολέμιοι, μετήγαγον ἐπ' αὐτὸ τοὺς ἀρίστους τῶν ἱππέων, ἵνα πλέονες ὄντες, εἰ δυνηθεῖεν, κυκλώσαιντο. συνεὶς δὲ ὁ Καῖσαρ, τρισχι-

Lin. 64. ὡς ἐπίδειξιν *Reg. B. Ven. & carent* ἐς: *sic & primum fuerat in Aug. sed ibi* ἐς *mox ab ead. man. additum.* *L.* 68. ὥσπερ ὁ Καῖσαρ *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 76. exercitus curæ præfuere *Cand. quod, mallem, Græca dicerent.*

usum, collocata sunt. Erant autem Pompeio confusa ex linguis dissonis auxilia: e quibus ille secretos Macedonas, Peloponnesios, Bœotos, Athenienſesque, ut melius adsuetos servandis per silentium ordinibus, collocavit prope phalangem Italicam; ceteros, quod & Cæsar conjectura præceperat, extra aciem jussit nationem quamque separatim subsidere; ut commisso prælio circumvenirent hostem, profligarentque pro viribus, & castra Cæsariana vallo jam nudata diriperent.

76. Ceterum *aciem Pompeji* mediam *curabat* socer *Scipio*, lævum cornu *L. Domitius*, dextrum *Lentulus*: *Afranius cum Pompejo* substitit in castrorum præsidio. *Apud Cæsarianos* præerant, *Sylla*, *Antonius*, *Cn. Domitius*: ipse *Cæsar* opportuno loco in decima legione ex more constitit. Quo animadverso, hostes traduxerunt contra eum fortissimos equitum, ut numero superiores illum circumvenirent. *Cæsar* contra,

A. U. 706. λίους εὐτολμοτάτους πεζοὺς ἐνήδρευσεν, οἷς ἐκέλευσεν, ὅταν αἴσθωνται τοὺς πολεμίους περιθέοντας, ἀναπηδᾷν, καὶ τὰ δόρατα ἐσπηδῶντας ἀνίσχειν ὀρθὰ ἐς τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν· οὐ γὰρ οἴσειν ἀπείρους καὶ νέους, ὡραϊζομένους ἔτι, τὸν ἐς τὰ πρόσωπα κίνδυνον. Οἱ μὲν δὴ τοιάδε κατ' ἀλλήλων ἐμηχανῶντο, καὶ περιήεσαν ἑκάστους, καθιστάμενοι τά τε ἐπείγοντα, καὶ ἐς εὐτολμίαν παρακαλοῦντες, καὶ τὰ συνθήματα ἀναδιδόντες, ὁ μὲν Καῖσαρ, Ἀφροδίτην νικηφόρον· ὁ δὲ Πομπήϊος, Ἡρακλέα ἀνίκητον.

LXXVII. Ὡς δὲ σφίσιν ἕτοιμα πάντα ἦν, ἐπὶ πολὺ καὶ ὡς ἀνέμενον ἐν βαθείᾳ σιωπῇ· μέλλοντες ἔτι, καὶ ὀκνοῦντες, καὶ ἐς ἀλλήλους ἀποβλέποντες, ὁπότερος ἄρξει τῆς μάχης. τό τε γὰρ πλῆθος ᾤκτειρον, (οὐδενός πω τοσοῦδε Ἰταλοῦ στρατοῦ ἐς ἕνα κίνδυνον συνελθόντος·) καὶ τὴν ἀρετὴν, (ἐκκρίτων ὄντων ἑκατέρων) ἠλέουν, καὶ μάλιστα ὅτε ἴδοιεν Ἰταλοὺς Ἰταλοῖς συμφερομένους. ἐγγὺς

Lin. 82. ἐφήδρευσεν *cum Marklando puto legendum.* *L.* 84. ἀνισχεῖν *edit.* 1. *levi menda ex Reg. A. unde* ἀνασχεῖν *edit.* 2. 3. *invit. MSS.* *L.* 94. ἄρξῃ *Aug. Ven.* *L.* 95. τό, τε γὰρ τὸ πλῆθος *Aug. mend.* *L.* 97. ἑκατέρωθεν *Reg. B.* utraque ex parte *Cand.*

re intellecta, tria millia peditum audacissimorum collocavit in subsidiis, jussos, ut, quamprimum sentirent hostem circumvectum adcurrere, coorirentur, & infestis hastis *facies* maxime *hostium peterent: non enim subituros juvenes imperitos, et forma sibi placentes, ejus deformationis periculum.* Atque ita utrique artibus utebantur adversus alteros. Jamque duces ordines obibant, quidquid opus esset porro providentes, suosque ad rem fortiter gerendam cohortantes, & *tesseram* dantes, Cæsarianis, *Venerem victricem*, Pompejanis, *invictum Herculem.*

77. Instructos utrimque diu silentium altum tenuit, cunctabundos, & exspectantes ut ab adversa parte fieret pugnæ initium. Miserebat enim, tantas copias Italici nominis, quantas numquam antea, præsertim utrimque lectissimas, semel subire aleam ancipitem, & Romanos quidem cum Romanis conflictari. Et quo propius aberant a peri-

τε τοῦ κακοῦ γιγνομένοις αὐτοῖς, ἡ μὲν ἐκκαίουσα καὶ τυφλοῦσα πάντας φιλοτιμία ἐσβέννυτο, καὶ μετέβαλλεν ἐς δέος· ὁ δὲ λογισμὸς ἐκαθάρευε δοξοκοπίας, καὶ τὸν κίνδυνον ἐμέτρει, καὶ τὴν αἰτίαν· ὅτι περὶ πρωτείων δύο ἄνδρε ἐρίζοντε ἀλλήλοιν, αὐτώ τε κινδυνεύετον ἀμφὶ τῇ σωτηρίᾳ, μηδ᾽ ἐσχάτω πάντων ἡσσηθέντε ἔτι εἶναι, καὶ τοσόνδε πλῆθος ἀνδρῶν ἀγαθῶν δι᾽ αὐτούς. Ἐσῄει δὲ σφᾶς, ὅτι φίλοι καὶ κηδεσταὶ τέως ὄντες, καὶ πολλὰ συμπράξαντες ἀλλήλοις ἐς ἀξίωμα καὶ δύναμιν, ξίφη νῦν φέρουσι κατ᾽ ἀλλήλων, καὶ τοὺς ὑποστρατευομένους ἐς ὁμοίας ἀθεμιστίας ἄγουσιν, ὁμοεθνεῖς τε ὄντας ἀλλήλοις, καὶ πολίτας καὶ φυλέτας καὶ συγγενεῖς, ἐνίους δὲ καὶ ἀδελφούς. οὐδὲ γὰρ ταῦτα ἐνέλειπεν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ· ἀλλ᾽, ὡς ἐν τοσαῖσδε μυριάσιν ἐξ ἑνὸς ἔθνους ἐπ᾽ ἀλλήλας ἰούσαις, πολλὰ τὰ παράδοξα συνέπιπτεν· ὧν

A. U. 706.

Lin. 99. ἐγγύς τε κακοῦ γιγνομένου *Edd.* *L.* 4. δύω *Aug. Reg. B.* *Ibid.* ἐρίζονται *Edd. ex Reg. A.* *Ib. sq.* ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ *Edd. Recte Aug.* *L.* 5. ἡττηθέντε *Aug.* *L.* 10. ὁμοσθενεῖς *edit.* 1. *Ibid.* τε *carent Edd. Adjeci ex Aug. Ven.* *L.* 12. ἐνέλιπεν *Reg. B.* *L.* 13. ἑνὸς ἔθους *edit.* 1.

culo, eo magis remittente se ambitione, qua hactenus incensi cæcatique fuerant, & in vicem ejus redeunte timore; ratio, remoto jam insano adpetitu gloriæ, reputabat & magnitudinem periculi & ipsam caussam belli: „duos viros, *de principatu* inter se contendentes, non solum ipsos *salutis* quoque propriæ adire periculum, ut is, qui victus esset, ne extremo quidem loco posset manere; sed &, propter eosdem, tantam egregiorum virorum multitudinem in commune periculum pertrahi." In mentem veniebat & illud: „nuper amicos & adfines, multis mutuis beneficiis in tuenda dignitate amplificandaque potentia adjutos, nunc gladios in se invicem stringere; & utrumque milites suos, tanta necessitudine inter se conjunctos, cives, tribules, consanguineos, atque adeo fratres quoque nonnullos, ad eosdem nefarios conatus adducere." Nam ne hoc quidem deerat, ut fratres contra fratres in diversis aciebus starent: &, ut inter tot millia ex eadem gente infestis signis concurrentia, multa inaudita accidebant. Talia cogitantem utrumque

A. U. 706. ἐνθυμούμενος ἑκάτερος, μετανοίας τε οὐ δυνατῆς ἔτι ἐν τῷ παρόντι ἐνεπίμπλατο, καὶ, ὡς ἐσόμενος ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐπὶ γῆς ἢ πρῶτος ἢ τελευταῖος, ὤκνει τοσῆσδε ἀμφιβολίας ἄρξαι. καί φασιν αὐτῶν ἑκάτερον καὶ δακρῦσαι.

LXXVIII. Μέλλουσι δ' ἔτι, καὶ ἐς ἀλλήλους ἀποβλέπουσιν, ἡ ἡμέρα προὔκοπτε. καὶ τὸ μὲν Ἰταλικὸν ἅπαν εὐσταθῶς ἐφ' ἡσυχίας ἀκριβοῦς ἀνέμενε· τὸ δὲ συμμαχικὸν ὁ Πομπήϊος αὐτοῦ ταρασσόμενον ὁρῶν ὑπὸ τῆς μελλήσεως, καὶ δείσας μὴ πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἀταξίας κατάρξειεν, ὑπεσήμαινε πρῶτος, καὶ ἀντήχησε Καῖσαρ. Αὐτίκα δ' αἵ τε σάλπιγγες αὐτοὺς ἐξώτρυνον ὀρθίοις κλαγγαῖς, ὡς ἐν τοσῷδε πλήθει πολλαὶ κατὰ μέρη· καὶ οἱ κήρυκες καὶ οἱ ἐπιστάται περιθέοντες ἤπειγον. Οἱ δὲ σοβαρῶς ἀλλήλοις ἐπήεσαν, μετά τε θάμβους καὶ σιωπῆς βαθυτάτης, ὡς πολλῶν ἀγώνων τοιῶνδε ἐμπειροπόλεμοι. πλησιάζουσι δ' αὐτοῖς ἤδη, τόξα καὶ λίθοι πρῶτον ἦν, καὶ τῶν ἱππέων βραχὺ τὰ πεζὰ προλαβόν-

Lin. 15. οὐ *ante* δυνατῆς *carent Edd. Dedit Aug.* *L.* 23. αὐτοῦ *edit.* 2. 3. *invitis MSS.* *L.* 25. ὑπεσήμενε *Aug. Forte* ὑπεσήμηνε. *L.* 27. πολλὰ *Edd. Recte Aug. Ven.*

imperatorem subibat sera nunc pœnitentia: &, quod ille dies aut primum aut extremum omnium mortalium redditurus esset, pigebat negotium tam dubium adgredi priorem. Ferturque *illacrymasse utrumque.*

78. Inter has moras, dum observant alteri alteros, die procedente, legiones quidem universæ constanter suo loco quiescebant: sed auxilia sua quum videret *Pompejus* parum servare ordines, moræ tædio; veritus, ne illa exemplo suo ante initium pugnæ turbarent ceterorum ordines, jussit prior signa canere: & idem ex adverso fecit *Cæsar.* Jamque *concinentes* magno sonitu *tubæ*, quæ ut in tantis exercitibus plurimæ aderant, acuebant militum animos; & discursantes caduceatores & præfecti eos cohortabantur. Et illi magno animo adversus se invicem progrediebantur, nec minori silentio, ut sæpe versati in hujusmodi certaminibus. Ut vero *intra teli jactum* ventum est, orto a ferentariis prælio, procurrerunt etiam equites paululum; facto-

των πεῖραί τε καὶ ἐπελάσεις ἐπ' ἀλλήλους. καὶ προὔχοντες οἱ τοῦ Πομπηίου, τὸ δέκατον τέλος ἐκυκλοῦντο. Καί- A. U. 706.
σαρος δὲ τὸ σημεῖον τοῖς ἐφεδρεύουσιν ἄραντος, οἱ μὲν, ἐξαναστάντες, ἐς τοὺς ἵππους ἐχώρουν, ὀρθοῖς ἄνω τοῖς δόρασιν ἐς τὰ πρόσωπα τύπτοντες τοὺς ἐπικαθημένους. οἱ δ', οὐκ ἐνεγκόντες αὐτῶν οὔτε τὴν ἀπόνοιαν, οὔτε τὰς ἐπὶ στόμα καὶ κατ' ὀφθαλμοὺς πληγὰς, ἔφευγον ἀκόσμως. καὶ τὸ ἐνταῦθα πεζὸν, εὐθὺς ἱππέων ἔρημον γενόμενον, ἐκυκλοῦντο οἱ τοῦ Καίσαρος ἱππεῖς, αὐτοὶ δείσαντες περικύκλωσιν.

LXXIX. Πομπήιος δὲ, πυθόμενος, ἐκέλευε τοῖς πεζοῖς, μήτ' ἐπεκθεῖν ἔτι, μήτ' ἐκτρέχειν ἐκ τῆς φάλαγγος, μηδ' ἀκοντίζειν, ἀλλ' ἐν προβολῇ διαστάντας ἀμύνεσθαι διὰ χειρὸς τοῖς δόρασι τοὺς ἐπιόντας. Καὶ τόδε τινὲς αὐτοῦ τὸ στρατήγημα ἐπαινοῦσιν, ὡς ἄριστον ἐν περικυκλώσει· ὁ δὲ Καῖσαρ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς καταμέμφεται. τάς τε γὰρ πληγὰς ὑπὸ τῆς βολῆς εὐτονωτέρας γίγνεσθαι, καὶ τοὺς ἄνδρας ὑπὸ τοῦ δρόμου προθυμοτέρους· ἑστῶτας δ' ἀποψύχεσθαί τε, καὶ τοῖς ἐπιθέουσιν εὐ-

Lin. 33. ἐπελεύσεις *Aug. Ven.* *L.* 40. πεζῶν *edit.* 2. 3. *mend.*

que utrimque virtutis periculo, *Pompejani*, numero potiores, circumvenire legionem decimam cœperunt. Tum vero *Cæſar* ſignum dat ſubſidiariis: & illi coorti, infeſtis haſtis facies equitum fodiunt; qui, ferociam deſperatorum ictuſque in ora oculoſque directos minime ferentes, turbatis ordinibus in fugam ſe proripiunt. Moxque nudatas eo latere hoſtium legiones *Cæſariani* equites circumiere, qui prius, ne ipſi circumvenirentur, timuerant.

79. Quo cognito, *Pompejus* juſſit pedites curſum ſiſtere, nec in adverſam aciem incurrere, nec tela conjicere; ſed *ſtantes prætentis haſtis impetum irruentium hoſtium excipere.* Quod quidem *ſtratagema Pompeji* laudant nonnulli, ut *in circumventione* commodiſſimum: ſed *Cæſar in ſuis Epiſtolis* improbat: „jactu enim, inquit, ictus fieri vehementiores, & curſu viris augeri animum, contra langueſcere ſtantibus: quos & facilius adtingant emiſſa te-

A. U. 706. ϐλήτους δι' ἀτρεμίαν, οἷα σκοπούς, εἶναι. ὃ καὶ τότε γενέσθαι. τὸ γὰρ δέκατον τέλος σὺν αὐτῷ περιδραμεῖν τὰ λαιὰ τοῦ Πομπηΐου, ἔρημα ἱππέων γενόμενα, καὶ πανταχόθεν ἀτρεμοῦντας ἐς τὰ πλευρὰ ἐσακοντίζειν· μέχρι θορυβουμένοις ἐμπεσόντας βίᾳ τρέψασθαι, καὶ τῆς νίκης κατάρξαι. Κατὰ δὲ τὸ ἄλλο πλῆθος, ἦν ἔτι τραυμάτων καὶ φόνων ἔργα πολλὰ καὶ ποικίλα· βοὴ δὲ οὐδεμία ἐκ τοσῆσδε φάλαγγος τοιάδε δρώσης, οὐδ' οἰμωγαὶ τῶν ἀναιρουμένων ἢ πλησσομένων· ἀλλὰ βρυχήματα μόνα καὶ στόνοι, πιπτόντων, ἔνθα συνετάχθησαν, εὐσχημόνως. Οἱ σύμμαχοι δὲ, καθάπερ ἀγῶνα πολέμου θεώμενοι, κατεπλήσσοντο τὴν εὐταξίαν, καὶ οὔτε ἐς τὰς σκηνὰς τοῦ Καίσαρος ἐτόλμων, ὑπὸ θαύματος, (ὀλίγων αὐτὰς καὶ πρεσβυτέρων ἀνδρῶν φυλασσόντων) περιδραμεῖν, οὔτε τι ἄλλο ἢ ἑστῶτες ἐθάμβουν.

LXXX. Ὡς δὲ ἐνέδωκε τὸ λαιὸν τοῦ Πομπηΐου, αὐτοὶ μὲν καὶ τότε βάδην ὑπεχώρουν ἅμα καὶ συνεπλέκοντο·

Lin. 51 *sq.* εὐκλήτους *Edd. Verum dederunt Aug. Ven. & dederat Reg. A. a pr. manu. L.* 64. ἐς *ante* τὰς σκην. *carent Edd. Adjeci ex Aug. L.* 66. τι *post* οὔτε *rursus adjeci ex Aug.*

la, quum metarum instar sint immobiles. Idque ipsum, ait, tunc usu venisse. Namque decimam legionem secum sinistrum Pompeianum cornu ab equitibus desertum circumivisse, illudque in vestigio hærens telis a latere missis obruisse; denique hostes ea ratione turbatos, impressione fortiter facta, in fugam vertisse, adeoque victoriæ fecisse initium." Ceteris aciei partibus edebantur variæ vulnerum ac cædis species: clamor autem nullus audiebatur in tot legionum tam acri conflictu, ne sauciorum quidem aut occumbentium; sed fremitus tantum & gemitus eorum, qui quo quisque loco constiterat honeste cadebant. Auxiliares interim, veluti spectatores ludorum speciem pugnæ referentium, mirabantur tam adcurate servatos ordines; & præ stupore ne tentoria quidem Cæsariana, a paucis custodita senioribus, invadere ausi, stabant tantum attonitis similes.

80. Ut vero *sinistrum Pompejanorum cornu inclinare cæpit*; legiones ipsæ sensim primum referebant pedem, ita ut nihilo secius pugnare simul pergerent; sed *auxiliares*,

A. U. 706.

οἱ δὲ σύμμαχοι προτροπάδην ἔφευγον ἄπρακτοι, βοῶντες, Ἡσσήμεθα· καὶ τὰς σκηνὰς σφῶν αὐτοὶ καὶ τὰ χαρακώματα ὡς ἀλλότρια προλαβόντες, διέσπων καὶ διήρπαζον ἐς τὴν φυγὴν ὅ τι δύναιντο ἐπάγεσθαι. Ἤδη δὲ καὶ τὸ ἄλλο τῶν Ἰταλῶν ὁπλιτικὸν τῆς ἐπὶ τάδε ἥσσης αἰσθανόμενον, ὑπεχώρει κατὰ πόδα, πρῶτον ἐν κόσμῳ, καὶ ἔτι ἐκ τῶν δυνατῶν ἀμυνόμενοι· ἐπικειμένων δ' αὐτοῖς, ὡς ἐν εὐπραξίᾳ, τῶν πολεμίων, ἐστράφησαν ἐς φυγήν. Καὶ ὁ Καῖσαρ εὐμηχάνως δὴ τότε μάλιστα, ἵνα μὴ συνέλθοιεν αὖθις, μηδὲ τὸ ἔργον γένοιτο μάχης μιᾶς, ἀλλὰ παντὸς τοῦ πολέμου, κήρυκας ἐς τὰς τάξεις πανταχοῦ περιέπεμπεν, οἳ τοῖς νικῶσιν ἐκέλευον ἀψαυστεῖν τῶν ὁμοεθνῶν, ἐπὶ δὲ τοὺς συμμάχους μόνους χωρεῖν. Καὶ τοῖς ἡσσωμένοις προσεπέλαζον, παραινοῦντες ἀδεῶς ἑστάναι. ἀνήρ τε παρ' ἀνδρὸς ἐκμανθάνων τὸ κήρυγμα, εἱστήκει· καὶ σύμβολον ἤδη τοῦτο τῶν Πομπηίου στρατιωτῶν ἦν, τὸ ἀδεῶς ἑστάναι· τὰ ἄλλα, ὡς Ἰταλῶν, ὁμοιοτρόπως ἐσκευασμένων τε καὶ φωνὴν ὁμοίαν

Lin. 69. pro ἄπρακτοι *dant* ἄτρωτοι *Ven. & contextus Aug. quæ nescio an verior sit lectio. Utroque nomine plane caret Reg. B.* nullo ordine *Cand. L. 82.* ἡττωμένοις *Aug.*

nullo vulnere accepto, *victos se esse* conclamantes, effuſa fuga caſtra ſua petebant; & convulſis direptiſque hoſtiliter propriis tabernaculis, quidquid quiſque poterat in fugam ſecum abſtulerunt. Jamque *cetera* quoque *legiones*, ut cladem ab hac parte acceptam ſenſere, pedem referebant: primo ſervatis ordinibus, & repugnantes pro viribus: verum, hoſte, ut in rebus proſperis, acrius inſtante, tandem *in fugam verſæ* ſunt. Tum *Cæſar*, conſilio prudentiſſimo, ne rurſum illi inſtaurarent ordines, utque non prælio tantum vinceret, ſed bellum etiam conficeret, dimiſſis circumquaque præconibus, edixit, *parcerent civibus*, *et in ſola ſævirent auxilia.* Itaque victores victis adcurrentes, jubebant *ſtare ſecuros:* atque ita viritim propagata edicti notitia, hoc ipſum *Pompejanis* cœpit eſſe pro *teſſera*, ut *ſecuri conſiſterent*; quum alioquin, ut Romani, neque armis, neque reliquo cultu, neque lingua, a Cæſarianis differrent. Ita

A. U. 706. ἀφιέντων. διεκθέοντες δ' αὐτοὺς οἱ τοῦ Καίσαρος, τοὺς συμμάχους οὐ δυναμένους ἀντέχειν ἀνήρουν· καὶ ὁ πλεῖστος ἐνταῦθα ἐγίγνετο φόνος.

LXXXI. Πομπήιος δ' ἐπειδὴ τὴν τροπὴν εἶδεν, ἔκφρων αὐτοῦ γενόμενος, ἀπῄει βάδην ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ παρελθὼν ἐς τὴν σκηνήν, ἐκαθέζετο ἄναυδος· οἷόν τι καὶ τὸν Τελαμῶνος Αἴαντά φασιν ἐν Ἰλίῳ παθεῖν, ἐν μέσοις πολεμίοις, ὑπὸ θεοβλαβείας. Τῶν δ' ἄλλων ὀλίγοι πάνυ ἐσῄεσαν ἐς τὸ στρατόπεδον. τὸ γὰρ κήρυγμα τοῦ Καίσαρος ἑστάναι τε ἀκινδύνως ἐποίει, καὶ παραδραμόντων τῶν πολεμίων, διεσκίδνη κατὰ μέρος. Ληγούσης δὲ τῆς ἡμέρας, ὁ Καῖσαρ τὸν στρατὸν ἀσχέτως που περιθέων, ἱκέτευε προσπονῆσαι, μέχρι καὶ τὸν χάρακα τοῦ Πομπηίου λάβοιεν· ἐκδιδάσκων, ὅτι, εἰ συσταῖεν αὖθις οἱ πολέμιοι, μίαν ἡμέραν ἔσονται νενικηκότες· εἰ δὲ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἕλοιεν, τὸν πόλεμον ἑνὶ τῷδε ἔργῳ κατωρθωκότες ἂν εἶεν. τάς τε οὖν χεῖρας αὐτοῖς ὤρεγε,

Lin. 90. ἐπεὶ τὴν τροπὴν *Aug. bene.* *L.* 91. αὐτοῦ *edit.* 2. 3. *invit. MSS.* *L.* 99. προσποιῆσαι *Edd. ex Reg. A. Recte Aug. Reg. B.*

Cæsariani, præteritis civibus, in auxiliares versi, cædebant ad resistendum invalidos: & horum præcipue plurima strages est edita.

81. *Pompejus*, visa suorum fuga, mentis jam impos, in castra se gradatim recepit: ingressusque tentorium, sedebat tacitus; *Ajacem Telamonium referens*, cui medios inter hostes ad Trojam simile quiddam fertur accidisse, deo mentem ejus percellente. Reliquorum admodum pauci in castra sunt reversi: quod in acie *securi stare* jussi, & ab hostibus præteriti, passim dispergerentur. Sub vesperam *Cæsar*, effuse discurrens per exercitum, supplex orabat suos, *ne gravarentur tantum porro laboris impendere, dum castra Pompeji cepissent*: docens „si patiantur denuo coire hostiles copias, unius tantum diei fore victoriam; castris autem insuper expugnatis, nihil defore, quin, suprema operi manu imposita, uno hujus diei labore totum bellum confectum sit." Itaque supplices quoque manus ad eos protendens, cœpit ipse cursu

καὶ πρῶτος ἐξῆρχε δρόμου. Τοῖς δὲ τὰ μὲν σώματα ἔκαμνε, τὴν δὲ ψυχὴν ὅ τε λογισμὸς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ συντρέχων ἐκούφιζεν. ἠώρει δὲ καὶ ἡ τῶν γεγονότων εὐπραξία καὶ ἐλπὶς, ὅτι καὶ τὸν χάρακα αἱρήσουσι καὶ πολλὰ τὰ ἐν αὐτῷ. ἥκιστα δ᾽ ἐν ἐλπίσιν ἢ εὐτυχίαις ἄνθρωποι καμάτων αἰσθάνονται. Οἱ μὲν δὴ καὶ τῷδε προσπεσόντες, ἐπεχείρουν σὺν πολλῇ πρὸς τοὺς ἀπομαχομένους καταφρονήσει. ὁ δὲ Πομπήϊος μαθὼν, ἐξ ἀλλοκότου σιωπῆς τοσοῦτον ἀπέῤῥηξεν· Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὸν χάρακα ἡμῶν; Καὶ εἰπὼν, τήν τε στολὴν ἐνήλλαξε, καὶ ἵππου ἐπιβὰς σὺν φίλοις τέσσαρσιν, οὐκ ἀνέσχε δρόμου, πρὶν ἀρχομένης ἡμέρας ἐν Λαρίσσῃ γενέσθαι. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ὡς ἐπηπείλησε παρατάσσων, ἐν τῷ Πομπηΐου χάρακι ἐστάθμευσε, καὶ αὐτός τε τὴν ἐκείνου βρῶμην, καὶ ὁ στρατὸς ἅπας τὴν τῶν πολεμίων ἐδαίσαντο. A. U. 706.

LXXXII. Ἀπέθανον δὲ ἑκατέρων, τῶν γε Ἰταλῶν, (οὐ γὰρ δὴ τῶν γε συμμάχων οὐδ᾽ ἐξαρίθμησις ἐγένετο, ὑπὸ πλήθους καὶ καταφρονήσεως) ἐκ μὲν τοῦ Καίσαρος

ſuis præire. Illis, quamvis feſſa eſſent corpora, ſublevabant animos ratio & imperatoris exemplum. Quo accedebat & præſens felicitas, ſpeſque caſtra expugnandi, & multa inde ſpolia reportandi: nec eſt enim aliud quidquam efficacius ad ſublevandam hominum laſſitudinem, quam ſpes & proſper ſucceſſus. Ita igitur vallum quoque fortiter adgrediuntur *Cæſariani*, contemtis propugnatoribus. Quo intellecto, *Pompejus* tandem, poſt ominoſum illud ſilentium in hanc vocem erupit, *Ergo et ad caſtra noſtra!* & cum dicto mutata veſte, conſcendit equum; comitantibuſque amicis quatuor *profugiens*, non prius curſum intermiſit, quam ſub lucem *Lariſſam* adtingeret. *Cæſar*, quemadmodum aciem inſtruens minatus erat hoſtibus, *intra Pompeji vallum diverſatus* eſt, paratoſque illi cibos abſumſit; ſimiliterque reliquus exercitus epulis adcubuit, quæ hoſtibus fuerant præparatæ.

82. *Deſiderati* ſunt utrimque, cum ex Romanis, tum ex Italicis ſociis, (auxiliorum enim ne numerus quidem initus eſt, præ multitudine con-

A. U. 706. στρατοῦ, τριάκοντα λοχαγοὶ, καὶ ὁπλῖται διακόσιοι, ἢ (ὡς ἑτέροις δοκεῖ) χίλιοι καὶ διακόσιοι· ἐκ δὲ τῶν Πομπηΐου, βουλευταὶ μὲν δέκα, ὧν ἦν καὶ Λεύκιος Δομίτιος, ὁ αὐτῷ Καίσαρι πεμφθεὶς ἐπὶ τὴν Γαλατίαν διάδοχος· τῶν δὲ καλουμένων ἱππέων, ἀμφὶ τεσσαράκοντα τῶν ἐπιφανῶν· ἐκ δὲ τῆς ἄλλης στρατιᾶς, οἱ μὲν ἐπαίροντές φασι δισμυρίους ἐπὶ πεντακισχιλίοις. Ἀσίνιος δὲ Πολλίων, ὑπὸ Καίσαρι τῆς μάχης ἐκείνης στρατηγῶν, ἑξακισχιλίους ἀναγράφει νεκροὺς εὑρεθῆναι τῶν Πομπηΐου. Τοῦτο τέλος ἦν τῆς ἀοιδίμου περὶ Φάρσαλον μάχης. Ἀριστεῖα δὲ ὁ μὲν Καῖσαρ αὐτὸς καὶ πρῶτα καὶ δεύτερα ἐκ πάντων ἐφέρετο, ὁμολογούμενος ἀριστεῦσαι, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ τέλος τὸ δέκατον· τὰ δὲ τρίτα Κράστινος λοχαγὸς, ὃν Καῖσαρ μὲν ἐξιὼν ἐπὶ τὴν μάχην, ἤρετο, ὅ τι προσδοκῴη· ὁ δὲ λαμπρῶς ἀνεβόησε, Νικήσομεν, ὦ Καῖσαρ· κἀμὲ ἢ ζῶντα ἢ νεκρὸν ἀποδέξῃ. ἡ στρατιὰ δὲ ἐμαρτύρει,

Lin. 23. στρατοῦ *carent Edd. Dedit Aug. & Reg. B.* *L.* 26. ἐπὶ Γαλατ. *Aug. & caret artic.* *L.* 29. ἀμφὶ πεντακισχιλίους *Edd. Recte Aug. Ven. & ex parte Reg. B.* *Ibid.* Ασιννιος *Regii & Aug. ut alibi.* *Ibid.* Πολίων *Regii.* *L.* 35. Κρασίνιος *Edd.* Κρασσίνιος *Aug.* Crassinus *Cand. In ea varietate verum reponere nomen malui.* *L.* 38. στρατ. διεμαρτύρει *Edd. Recte Aug. Ven.*

temtuque) *Cæsariani* centuriones triginta, legionarii ducenti, aut, ut alii referunt, mille ducenti: *ex Pompejanis*, senatores decem, & in his *L. Domitius*, qui successor ipsi Cæsari fuerat missus in Galliam: equites Romani nobiliores circiter quadraginta: e reliquo exercitu, qui plurimos tradunt, XXV millia numerant; sed ASINIUS POLLIO, qui inter Cæsarianos duces ei prælio præfuit „ non plus sex millibus ex Pompejanis cecidisse" *scribit in suis* COMMENTARIIS. Hic fuit *EVENTUS PUGNÆ* illius *PHARSALICÆ* celeberrimæ. In ea laudem fortissime gestæ rei, primo, & secundo loco, Cæsar ipse retulit omnium consensu, & cum eo Legio decima: tertio vero loco *Crastinus* centurio: qui, a Cæsare ad pugnam exeunte rogatus, *qualem eventum exspectaret?* clara voce responderat, *Vincemus Cæsar! et mihi aut vivo aut mortuo habebis gratiam.* Hunc

ρει, καθάπερ ἔνθουν ἐς ἑκάστην τάξιν διαθέοντα, πολλὰ καὶ λαμπρὰ δρᾶσαι. ἐπεὶ δὲ ζητούμενος ἐν τοῖς νεκροῖς εὑρέθη, τὰ ἀριστεῖα ὁ Καῖσαρ αὐτῷ περιέθηκε καὶ συνέθαψε, καὶ τάφον ἐξαίρετον ἀνέστησεν ἐγγὺς τοῦ πολυανδρίου. A. U. 706.

LXXXIII. Ὁ δὲ Πομπήϊος ἐκ Λαρίσσης ὁμοίῳ δρόμῳ μέχρι θαλάσσης ἐπειχθεὶς, σκάφους ἐπέβη σμικροῦ, καὶ νεὼς παραπλεούσης ἐπιτυχὼν, ἐς Μιτυλήνην διέπλευσεν· ὅθεν τὴν γυναῖκα Κορνηλίαν ἀναλαβὼν, καὶ τριηρῶν τεσσάρων ἐπιβὰς, αἳ αὐτῷ παρά τε Ῥοδίων καὶ Τυρίων ἀφίκοντο, Κερκύρας μὲν καὶ τότε καὶ Λιβύης ὑπερεῖδεν, ἔνθα αὐτῷ στρατὸς ἦν ἄλλος πολὺς, καὶ ναυτικὸν ἀκραιφνές. Επὶ δὲ τὴν ἕω φερόμενος, ἐπὶ τὸν Παρθυαῖον, ὡς δι' ἐκείνου πάντα ἀναληψόμενος, τὸ ἐνθύμημα ἐπέκρυπτε, μέχρι περὶ τὴν Κιλικίαν μόλις ἐξέφερε τοῖς φίλοις. οἱ δὲ αὐτὸν ἠξίουν φυλάσσεσθαι τὸν Παρθυαῖον, ἐπιβεβουλευμένον τε ἔναγχος ὑπὸ Κράσσου, καὶ θυμούμενον ἔτι τῇ Κράσσου συμφορᾷ· μηδ' ἐς ἀκρα-

Lin. 39. μεταθέοντα *Aug. Ven. quæ neſcio an verior ſit lectio.* *L.* 45. μικροῦ *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 46. νεῶς *Edd. menda cum MSS. communi.* *L.* 56. εὐθυμούμενον *maluit Muſgrav.*

Hunc totus exercitus teſtabatur, tamquam furentem diſcurriſſe per ſingulas acies, multaque egregia edidiſſe facinora. *Cadaver ejus* inter cetera inventum *ornavit Cæſar donis militaribus*; atque ita ornatum ſeorſim ſepeliit, peculiari addito monumento, prope communem reliquorum tumulum.

83. At *Pompejus* e *Lariſſa*, pari *curſu delatus ad mare*, conſcendit naviculam, & fortuito nactus navem prætervehentem, *trajecit Mitylenen*: unde adſumta uxore *Cornelia*, rebuſque ſuis in quatuor triremes impoſitis, quæ a Rhodo & Tyro ei advenerant, tunc quoque Corcyram neglexit & Africam, ubi alium habebat exercitum & claſſem validam; maluitque in Orientem ad Parthorum regem contendere, quaſi ope illius recepturus omnia. Quod conſilium celans, circa Ciliciam demum amicis aperuit: ſed illi hortati ſunt, caveret Parthum, nuper a Craſſo laceſſitum, & adhuc a recenti victoria tumidum; nec

A. U. 706. τεῖς βαρβάρους ἄγειν εὐπρεπῆ γυναῖκα Κορνηλίαν, Κράσσου μάλιστα γεγενημένην. δεύτερα δ' αὐτοῦ προθέντος περί τε Αἰγύπτου καὶ Ἰόβα, Ἰόβα μὲν ὑπερεώρων, ὡς ἀδόξου· ἐς δὲ τὴν Αἴγυπτον αὐτῷ συνεφρόνουν, ἐγγύς τε οὖσαν, καὶ μεγάλην ἀρχὴν, ἔτι δὲ καὶ εὐδαίμονα, καὶ δυνατὴν ναυσὶ καὶ σίτῳ καὶ χρήμασι. τούς τε βασιλεύοντας αὐτῆς, εἰ καὶ παῖδές εἰσι, πατρικοὺς εἶναι τῷ Πομπηΐῳ φίλους. Ὁ μὲν δὴ διὰ τάδε ἐς τὴν Αἴγυπτον ἔπλει.

LXXXIV. Ἄρτι δ' ἐκπεσούσης ἀπ' Αἰγύπτου Κλεοπάτρας, ἣ τῷ ἀδελφῷ συνῆρχε, καὶ στρατὸν ἀμφὶ τὴν Συρίαν ἀγειρούσης, Πτολεμαῖος, ὁ τῆς Κλεοπάτρας ἀδελφὸς, ἀμφὶ τὸ Κάσσιον τῆς Αἰγύπτου ταῖς Κλεοπάτρας ἐσβολαῖς ἐφήδρευε· καί πως κατὰ δαίμονα ἐς τὸ Κάσσιον τὸ πνεῦμα τὸν Πομπήϊον κατέφερε. Θεασάμενος δὲ στρατὸν ἐπὶ τῆς γῆς πολὺν, ἔστησε τὸν πλοῦν, καὶ εἴκασεν ὅπερ ἦν, παρεῖναι τὸν βασιλέα. πέμψας τε

Lin. 64. *Artic.* τῷ *ad* Πομπ. *adjeci ex Aug. Reg. B.* *L.* 69. & 71. *ex Salmasii sententia* Κάσιον *fuerit reponendum.* *L.* 69. τῆς Κλεοπάτρας *Aug.* *L.* 72. πολὺν ἐπὶ τῆς γῆς *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.*

ad intemperantes barbaros duceret formosam mulierem, *Corneliam*, præsertim quæ Crassi uxor fuisset. Quumque is rursum ad consilium referret de Ægypto & Juba: hic quidem contemtus est, ut parum illustris; Ægyptum vero petere omnibus placuit, regionem propinquam, & late pollentem imperio, præterea beatam potentemque navibus, frumento, pecuniis: cujus reges, quamvis pueri, paterna tamen amicitia cum Pompejo essent conjuncti. His itaque de causis *in Ægyptum Pompejus navigavit.*

84. Ceterum quia *Cleopatra*, quæ cum fratre antea regnarat, *tunc exul*, exercitum parabat circa Syriam; *Ptolemæus*, *ejus frater*, *circa montem Cassium* intra Ægypti fines subsederat, observans illius adventum. Et forte fortuna accidit, ut ventus eo deferret *Pompejum*. Qui, conspecto in littore tanto exercitu, navigare desiit: conjectansque id quod erat, regem adesse, misit qui regi adventum

A. U. 706.

ἔφραζε περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ πατρὸς φιλίας. Ὁ δὲ ἦν μὲν ἐπὶ τρισκαίδεκα ἔτη μάλιστα γεγονώς· ἐπετρόπευον δ᾽ αὐτῷ, τὴν μὲν στρατιὰν Ἀχιλλᾶς, τὰ δὲ χρήματα Ποθεινὸς εὐνοῦχος· οἳ βουλὴν προὐτίθεντο περὶ τοῦ Πομπηΐου. καὶ παρὼν ὁ Σάμιος Θεόδοτος ὁ ῥήτωρ, διδάσκαλος ὢν τοῦ παιδὸς, ἀθέμιστον εἰσηγεῖτο ἔργον, ἐνεδρεῦσαι καὶ κτεῖναι Πομπήϊον, ὡς χαριουμένους Καίσαρι. κυρωθείσης δὲ τῆς γνώμης, σκάφος εὐτελὲς ἐπ᾽ αὐτὸν ἐπέμπετο, ὡς τῆς θαλάσσης οὔσης ἀλιτενοῦς, καὶ μεγάλαις ναυσὶν οὐκ εὐχεροῦς· ὑπηρέται τέ τινες τῶν βασιλικῶν ἐνέβαινον ἐς τὸ σκάφος· καὶ Σεμπρώνιος, ἀνὴρ Ῥωμαῖος, τότε μὲν τῷ βασιλεῖ, πάλαι δὲ αὐτῷ Πομπηΐῳ, στρατευσάμενος, δεξιὰν ἔφερε παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ Πομπηΐῳ, καὶ ἐκέλευεν ὡς ἐς φίλον τὸν παῖδα διαπλεῦσαι. ἅμα δὲ ταῦτ᾽ ἐγίγνετο, καὶ ὁ στρατὸς, ὥσπερ ἐπὶ τιμῇ τοῦ Πομπηΐου, παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐξετάσσετο ἅπας· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν μέσῳ τῇ φοινικίδι κατάδηλος ἦν περικειμένη.

Lin. 76. δ᾽ αὐτὸν τῆς μὲν στρατιᾶς *Reg. B. mend.* *L.* 79. ἀθέμιστον ἡγεῖτο *Edd. perperam ex Reg. A.* *L.* 84. Σεπτίμιος *fortasse, non* Σεμπρώνιος, *scripserat Appianus; & pag. sq. lin.* 1. Σεπτίμιον, *pro* Σεμπρώνιον.

suum nunciarent, & amicitiæ paternæ eumdem admonerent. Agebat is tum annum tertium decimum, curatores habens *Achillam* militiæ, pecuniarum *Pothinum* eunuchum: qui quum consultarent de Pompejo, adhibito & *Theodoto* Samio *rhetore*, quo tunc præceptore juvenis rex utebatur; auctor hic fuit nefarii consilii, *ut per insidias tolleretur Pompejus in Cæsaris gratiam.* Quod ubi placuit, navicula exilis ad eum missa est, quasi id littus vadosum esset, nec capax magnarum navium. In eam conscenderant ministri aliquot regii, simulque *Sempronius* (vel *Septimius*,) civis Romanus, qui tunc regis miles, olim sub Pompejo meruerat: is dextram *Pompejo* regis nomine offerens, jussit eum navigare ad amicum pupillum. Interim exercitus, tamquam in hospitis honorem, secundum littus totus instruebatur in aciem, rege in mediis versante, conspicuo veste purpurea.

A. U. 706. LXXXV. 'Ο δὲ Πομπήϊος ὑπώπτευε μὲν ἅπαντα, καὶ τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν τοῦ σκάφους εὐτέλειαν, καὶ τὸ μὴ τὸν βασιλέα αὐτόν οἱ παραγενέσθαι, μηδὲ τῶν ἐπιφανῶν τινας πέμψαι. τοσοῦτο δ' ἐκ τῶν Σοφοκλέους ἰαμβείων πρὸς ἑαυτὸν ἀνενεγκὼν,

Ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ·

ἐνέβαινεν ἐς τὸ σκάφος. Καὶ ἐν τῷ διάπλῳ σιωπώντων ἁπάντων, ἔτι μᾶλλον ὑπώπτευε· καὶ, τὸν Σεμπρώνιον εἴτε ἐπιγιγνώσκων Ῥωμαῖον ὄντα καὶ ἐστρατευμένον ἑαυτῷ, εἴτε τοπάζων ἐκ τοῦ μόνον ἑστάναι, κατὰ δὴ τὴν στρατιωτικὴν ἄρα διδασκαλίαν οὐ συνεδρεύοντα αὐτοκράτορι, ἐπιστραφεὶς ἐς αὐτὸν εἶπεν· Ἆρα σὲ γιγνώσκω, συστρατιῶτα; Καὶ ὃς αὐτίκα μὲν ἐπένευσεν, ἀποστραφέντα δ' εὐθὺς ἐπάταξε πρῶτος, εἶθ' ἕτεροι. Καὶ τὸ μὲν γύναιον τοῦ Πομπηΐου καὶ οἱ φίλοι, ταῦτα μακρόθεν ὁρῶντες, ἀνῴμωζόν τε, καὶ χεῖρας ἐς θεοὺς ἐκδίκους σπονδῶν ἀνίσχοντες, ἀπέπλεον τάχιστα, ὡς ἐκ πολεμίας.

*Lin.*94. περιγενέσθαι *edit.* 1. *Recte edit.* 2. 3. *cum Aug.* *L.*99. ἀνέβαινεν *Edd. Recte Aug. Ven.*

85. *Pompejus,* conſiderans inſtructam aciem, vilem ad ſe miſſam naviculam, non ipſum regem ſibi obvium, non purpuratorum aliquem; ſuſpecta quidem habuit omnia: attamen *Sophocleos* illos *Jambos* ſibi occinens,

Quiſquis domum tyranni proficiſcitur,
Servus fit illi, ſit licet ingenuus:

exſcendit in naviculam. Dein cunctis inter navigandum ſilentibus, aucta eſt ejus ſuſpicio: &, ſive quod agnoſceret Sempronium (vel, *Septimium*) Romanum & quondam ſuum militem; ſive id conjectaret, quod ſolum ſtantem videret, ſcilicet ex militari diſciplina non conſidentem cum imperatore; converſus ad eum „Annon te, inquit, novi, commilito?" Adnuit ille; ſed mox averſo *Pompejo* primus *vulnus inflixit;* deinde ceteri. Quo procul conſpecto, uxor Pompeji amicique, magno ejulatu deos foederum vindices ſublatis in cœlum manibus implorantes, quam poterant celerrime fugerunt hoſtilia littora.

LXXXVI. Πομπηΐου δὲ τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ περὶ Ποθεινὸν, ἐφύλασσον Καίσαρι, ὡς ἐπὶ μεγίσταις ἀμοιβαῖς. ὁ δὲ αὐτοὺς ἠμύνατο ἀξίως τῆς ἀθεμιστίας. τὸ δὲ λοιπὸν σῶμά τις ἔθαψεν ἐπὶ τῆς ἠϊόνος, καὶ τάφον ἤγειρεν εὐτελῆ· καὶ ἐπίγραμμα ἄλλος ἐπέγραψε· A. U. 706.

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου.

Χρόνῳ δὲ τὸν τάφον τόνδε ἐπικρυφθέντα ὅλον ὑπὸ ψάμμου, καὶ εἰκόνας ὅσας ἀπὸ χαλκοῦ τῷ Πομπηΐῳ περὶ τὸ Κάσσιον ὕστερον οἱ προσήκοντες ἀνέθηκαν, λελωβημένα πάντα, καὶ ἐς τὸ ἄδυτον τοῦ ἱεροῦ κατενεχθέντα, ἐζήτησε καὶ εὗρεν ἐπ᾽ ἐμοῦ Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐπιδημῶν, καὶ τὸν τάφον ἀνεκάθηρε, γνώριμον αὖθις εἶναι· καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ Πομπηΐου διωρθώσατο. Τόδε μὲν δὴ τοῦ βίου τέλος ἦν Πομπηΐῳ, τῷ μεγίστους πολέμους ἀνύσαντι, καὶ μέγιστα τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὠφελήσαντι, καὶ Μεγάλῳ διὰ ταῦτα ὀνομασθέντι·

Lin. 18. ὑπὸ χαλκοῦ *Edd. male ex Reg. A. a pr. man. Recte Aug. Reg. B. & Reg. A. ex emend.* *L.* 22. Ανδριανὸς *Aug. errore quem & alibi perpetuo erravit librarius.* *L.* 23. αὐ τοῦ Πομπ. *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 24. Τότε μὲν δὴ *edit.* 1. *mend. cum Reg. A. & Aug. Unde* Τοῦτο *factum in edit.* 2. 3. *Verum dedit Reg. B.*

86. *Pompeji caput*, per miniſtros Pothini *rejectum*, ſervatum eſt in adventum Cæſaris, exſpectatione maximi præmii: ſed ille nefarium ſcelus pro merito ultus eſt. Reliquum truncum in littore quidam ſepeliit, exiguo excitato monumento; cui alius quiſpiam inſcriptionem addidit, in hanc ſententiam: *Qui templis abundabat, quam exile huic contigit ſepulcrum!* Procedente vero ævo, *monumentum* illud *Pompeji*, quum arenis omnino fuiſſet obrutum, ſimulque effigies æneas, quæ Pompejo a ſuis prope Caſſium montem olim erant dedicatæ, læſas vetuſtate, & in intimum templi ſacrarium retruſas, inquiſivit & invenit noſtra æſtate *Adrianus Auguſtus*, dum in ea regione verſaretur; purgatumque a ruderibus *monumentum* denuo conſpicuum reddidit, *imagineſ*que ipſius *Pompeji reſtituit.* Ac tali quidem modo *vita defunctus Pompejus* eſt, poſt maxima bella geſta feliciter & auctum maximis acceſſionibus Romanum imperium, unde *Magni* cognomen obtinuerat;

A. U. 706. καὶ οὐχ ἡσσηθέντι ποτὲ πρότερον, ἀλλὰ ἀησσήτῳ καὶ εὐτυχεστάτῳ ἐξέτι νέου γενομένῳ· ἀπὸ γὰρ τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν οὐ διέλιπεν, ἐς ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, τῇ μὲν ἰσχύϊ μοναρχικῶς δυναστεύων, τῇ δὲ δόξῃ, διὰ τὸν Καίσαρος ζῆλον, δημοτικῶς νομιζόμενος ἄρχειν.

LXXXVII. Λεύκιος δὲ Σκιπίων, ὁ κηδεστὴς τοῦ Πομπηΐου, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ἐκ τοῦ κατὰ Φάρσαλον ἔργου διεπεφεύγεσαν, ἐπὶ Κερκύρας ἠπείγοντο πρὸς Κάτωνα, ἑτέρου στρατοῦ καὶ τριακοσίων τριηρῶν ἄρχειν ὑπολελειμμένον, εὐβουλότερον οἵδε τοῦ Πομπηΐου. Καὶ αὐτῶν οἱ περιφανέστατοι, νειμάμενοι τὸ ναυτικὸν, Κάσσιος μὲν ἐς τὸν Πόντον ἔπλει πρὸς Φαρνάκην, ὡς ἀναστήσων αὐτὸν ἐπὶ Καίσαρα· Σκιπίων δὲ καὶ Κάτων ἐς Λιβύην ἔπλεον, Οὐάρῳ τε πίσυνοι καὶ τῷ μετὰ Οὐάρου στρατῷ, καὶ Ἰόβᾳ Νομάδων βασιλεῖ συμμαχοῦντι. Πομπήϊος δὲ ὁ τοῦ Πομπηΐου πρεσβύτερος υἱὸς, καὶ Λαβιηνὸς

Lin. 27. ἡττηθέντι & ἀηττήτῳ *Aug.* *L. 28.* ἐξ ἔτι *Edd. invit. MSS. Ibid.* γινομένῳ *Reg. B.* *L. 29.* διέλειπεν *Aug.* & *(ut videtur) Reg. B. a pr. man.* *L. 36.* ὑπολελειμμένον εὐβουλότερον· οἱ δὲ τοῦ Πομπ. *Edd.* & *MSS. Levi mutatione, quam Musgravio acceptam refero, sanavi locum. Participio autem* πράττοντες, *quod idem Vir doctus post* Πομπηΐου *insertum voluit, non opus esse existimo.*

numquam antea victus, sed perpetuis victoriis jam inde ab adolescentia felicissimus. Ex quo enim tertium & vicesimum ætatis annum attigerat, usque ad octavum supra quinquagesimum, nullo intermisso tempore cum imperio fuerat; ita quidem, ut potestate propemodum uteretur regia, sed tamen propter æmulum Cæsarem favere libertati reipublicæ videretur.

87. Ceterum *L. Scipio, socer Pompeji*, reliquique quotquot illustres *e Pharsalica pugna* evaserant, prudentiori illi quidem consilio quam quo Pompejus erat usus, *Corcyram ad Catonem* contenderunt, qui cum aliis copiis & CCC triremibus ibi fuerat relictus. Jam vero classe divisa inter eminentissimos ex Pompeji amicis, *Cassius in Pontum* navigavit ad Pharnacem, exciturus eum contra Cæsarem: *Scipio Catoque Africam* petierunt, freti Varo & ejus copiis, Jubæque Numidarum regis auxiliis. *Pompejus* vero, *Pompeji* major

σὺν αὐτῷ, καὶ Σκάπλας, τὸ μέρος ἔχοντες, ἠπείγοντο ἐς Ἰβηρίαν, καὶ αὐτὴν ἀποστήσαντες ἀπὸ τοῦ Καίσαρος, στρατὸν ἄλλον ἐξ αὐτῶν Ἰβήρων τε καὶ Κελτιβήρων καὶ θεραπόντων συνέλεγον, ἔν τε παρασκευῇ μείζονι ἐγίγνοντο. Τηλικαῦται δυνάμεις τῆς Πομπηίου παρασκευῆς ἦσαν ὑπόλοιποι, καὶ αὐτῶν ὑπὸ θεοβλαβείας ὑπεριδὼν ὁ Πομπήιος ἔφυγε. Τῶν δ' ἐν Λιβύῃ Κάτωνα σφῶν στρατηγεῖν αἱρουμένων, ὁ Κάτων οὐχ ὑπέστη, παρόντων ἀνδρῶν ὑπάτων, οἳ κατ' ἀξίωσιν ἐπρέσβευον, αὐτοῦ μόνην ἀρχὴν ἄρξαντος ἐν Ῥώμῃ τὴν στρατηγίδα. Γίγνεται μὲν δὴ Λεύκιος Σκιπίων αὐτοκράτωρ, καὶ στρατὸς κἀνταῦθα πολὺς ἠθροίζετο καὶ ἐγυμνάζετο. καὶ δύο αἵδε μάλιστα ἀξιόλογοι παρασκευαὶ, περὶ Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν, ἐπὶ Καίσαρα συνεκροτοῦντο.

A. U. 706.

LXXXVIII. Αὐτὸς δ' ἐπὶ τῇ νίκῃ δύο μὲν ἡμέρας ἐν Φαρσάλῳ διέτριψε, θύων, καὶ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς μάχης ἀναλαμβάνων. ἔνθα καὶ Θεσσαλοὺς ἐλευθέρους ἠφίει, συμμαχήσαντάς οἱ· καὶ Ἀθηναίοις αἰτήσασι συγγνώμην ἐπεδίδου, καὶ ἐπεῖπε· Ποσάκις ὑμᾶς ὑπὸ σφῶν αὐτῶν

Lin. 43. Κάπλας *mend. Aug. Ven.* *L.* 48. ὑπεριδὼν *edit.* 1.

filius, *cum Labieno Scapulaque* & parte exercitus, *properavit in Hispaniam*; ubi, provincialibus ad suas partes adjunctis, alias copias ex Hispanis & Celtiberis & mancipiis collegerunt, majoresque in dies adparatus fecerunt. Tantæ *vires Pompejanis reliquæ* fuerant; quas Pompejus ipse, mentem diis adimentibus, fugiens neglexerat. In Africa militibus Catoni *imperium* ultro offerentibus, *recusavit Cato*, quoniam aderant legati consulares in exercitu, quum ipse numquam dignitatem ampliorem prætura in Urbe gessisset. Itaque *L. Scipio factus imperator*, his quoque locis augebat & exercebat copias: duoque haudquaquam contemnendi exercitus contra Cæsarem parabantur, alter in Africa, alter in Hispania.

88. *Cæsar*, Pharsali biduo moratus ad celebrandam sacrificiis victoriam, reficiendumque fessum prælio militem, *Thessalos*, quorum auxiliis fuerat usus, *libertate donavit*; *Atheniensibusque* supplicibus *dedit veniam*, his verbis: *Quoties tandem vos*,

A. U. 706.

ἀπολλυμένους ἡ δόξα τῶν προγόνων περισώσει; Τῇ τρίτῃ δ' ἐξήλαυνεν ἐπὶ τὴν ἕω κατὰ πύστιν τῆς Πομπηΐου φυγῆς· καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπορίᾳ τριηρῶν, σκάφεσιν ἐπεραιοῦτο μικροῖς. Κάσσιος δὲ σὺν τῷ μέρει τῶν τριηρῶν ἐπιφαίνεται μεσοπoροῦντι, πρὸς Φαρνάκην ἐπειγόμενος· καὶ δυνηθεὶς ἂν πολλαῖς τριήρεσι κατὰ σκαφῶν μικρῶν, ὑπὸ δέους τῆς Καίσαρος εὐτυχίας, περιπύστου δὴ καὶ ἐπιφόβου τότε οὔσης, ἐξεπλάγη· καὶ νομίσας οἱ τὸν Καίσαρα ἐπίτηδες ἐπιπλεῖν, τὰς χεῖρας ὤρεγεν ἐς αὐτὸν ἀπὸ τριηρῶν ἐς σκάφη, καὶ συγγνώμην ᾔτει, καὶ τὰς τριήρεις παρεδίδου. Τοσοῦτον ἴσχυεν ἡ δόξα τῆς Καίσαρος εὐπραγίας. οὐ γὰρ ἔγωγε αἰτίαν ἑτέραν ὁρῶ, οὐδὲ ἔργον ἕτερον ἡγοῦμαι τύχης ἐν ἀπόρῳ καιρῷ γενέσθαι μᾶλλον, ἢ Κάσσιον τὸν πολεμικώτατον ἐπὶ τριηρῶν ἑβδομήκοντα ἀπαρασκεύῳ Καίσαρι συντυχόντα, μηδ' ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ὑποστῆναι. Ὁ δ' οὕτως ἑαυτὸν αἰσχρῶς ὑπὸ φόβου μόνου παραπλέοντι παραδοὺς, ὕστερον ἐν Ῥώμῃ δυναστευ-

Lin. 66. μεσοποιοῦντι *edit.* 3. *mend.* *L.* 67. κατὰ σφῶν μικρ. *Edd. Recte Aug. Ven. Cand.* *L.* 70. ἐπιτηδὲς *Edd. ex Reg. A.* *L.* 73. ἑτέραν αἰτίαν *Edd. Prætuli seriem verborum, quam exhibet Aug.*

vestra culpa pereuntes, servabit majorum vestrorum gloria? Tertio vero die profectus est versus Orientem, quo Pompejum fugam intendisse didicerat. Eo in itinere *Cæsari*, ob triremium inopiam modicis navigiis *Hellespontum trajicienti*, in medio freto *Cassius* cum parte sua triremium ex improviso *occurrit*, ad Pharnacem properans. Qui, quum multis triremibus longe prævaleret naviculis hostium, horrenda Cæsaris & ubique celebrata felicitate attonitus, ratusque illum contra se navigare de industria; manus supplices e triremi versus naviculas tendens, *oravit veniam, classemque ei tradidit. Tantum poterat Cæsarianæ felicitatis opinio.* Nec enim aliam causam facti video: nec puto præsentiorem fortunam umquam expertum *Cæsarem* in rebus dubiis, quam quum *Cassius*, vir fortissimus, LXX triremibus in imparatum fortuito incidens, ne tentare quidem pugnam ausus est. Et tamen hic, qui turpi metu obiter se dedidit trajicienti, postea in Urbe rerum jam poten-

οντα ἤδη κατέκανεν. ᾧ καὶ αὐτῷ δῆλόν ἐστι, τὸν ἕτερον τῷ Κασσίῳ φόβον ὑπὸ τύχης ἐγγενέσθαι τὸν Καίσαρα ἐπαιρούσης. *A. U. 706.*

LXXXIX. Διασωθεὶς δ' οὕτω παραδόξως ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν Ἑλλήσποντον περαιωθεὶς, Ἴωσι μὲν καὶ Αἰολεῦσι, καὶ ὅσα ἄλλα ἔθνη τὴν μεγάλην Χεῤῥόνησόν οἰκοῦσι, καὶ καλοῦσιν αὐτὰ ἑνὶ ὀνόματι Ἀσίαν τὴν κάτω, συνεγίγνωσκε, πρεσβευομένοις ἐς αὐτὸν καὶ παρακαλοῦσι. πυθόμενος δὲ Πομπήϊον ἐπ' Αἰγύπτου φέρεσθαι, διέπλευσεν ἐς Ῥόδον. καὶ οὐδ' ἐνταῦθα τὸν στρατὸν αὐτοῦ κατὰ μέρη προσιόντα περιμείνας, ἐς τὰς Κασσίου καὶ Ῥοδίων τριήρεις ἐνέβη σὺν τοῖς παροῦσιν. οὐδενί τε ἐκφήνας ὅπῃ τὸν πλοῦν ποιήσεται, περὶ ἑσπέραν ἀνήγετο· ἐπαγγείλας τοῖς λοιποῖς κυβερνήταις, πρὸς τὸν λαμπτῆρα τῆς ἑαυτοῦ νεὼς, καὶ μεθ' ἡμέραν πρὸς τὸ σημεῖον εὐθύνειν· τῷ δ' αὐτοῦ κυβερνήτῃ, πολὺ τῆς γῆς ἀποσχὼν, προσέταξεν ἐς Ἀλεξάνδρειαν φέρεσθαι. Καὶ ὁ μὲν τρισὶν ἡμέραις πελάγιος ἀμφὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἦν. ἐσδέχονται

Lin. 88. ἐνταῦθ' τὸν *edit.* 3. *oper. err.* *L.* 90. ἀνέβη *Edd. Prætuli Aug. Cand.* *L.* 91 *sq.* ἀπαγγείλας *Edd. ex Reg. A.* *L.* 93. καθ' ἡμέραν *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 94. δ' αὐτοῦ *edit.* 2.3. *invit. MSS.*

tem occidit. Quo & ipſo magis adparet, terrorem illum non niſi a fortuna, quæ extollebat Cæſarem, Caſſio tunc fuiſſe incuſſum.

89. Ita præter exſpectationem ſervatus *Cæſar*, trajecto Helleſponto, Jones & Æolas, cæteraſque nationes quæ magnam illam Peninſulam incolunt, quæ *inferior Aſia* vocatur, per legatos veniam petentes, recepit in gratiam. Acceptoque nuncio, Pompejum petiiſſe Ægyptum, *Rhodum trajecit:* ac ne hic quidem exſpectato exercitu dum in unum conveniret, conſcenſis Caſſianis & Rhodiis triremibus, cum eis quas circa ſe habebat copiis, nemini aperiens quo curſum flexurus eſſet, ſub veſperam ſolvit; juſſis aliis gubernatoribus ignem prætorianæ ſequi, & ſignum ejuſdem interdiu: ſuo vero gubernatori, jam longe a terra ſemotus, mandavit, ut Alexandriam tenderet. Atque ita tertio die per altum *Alexandriam Cæſar devectus* eſt. Ibi receptus a procuratoribus

A. U. 706. δ' αὐτὸν οἱ τοῦ βασιλέως ἐπιτροπεύοντες, ἔτι τοῦ βασιλέως ἀμφὶ τὸ Κάσσιον ὄντος. Καὶ πρῶτα μὲν ἀπραγμοσύνην τινὰ διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν συνόντων ὑπεκρίνετο· φιλοφρόνως τε τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐξεδέχετο· καὶ τὴν πόλιν περιϊὼν τοῦ κάλλους ἐθαύμαζε, καὶ τῶν φιλοσόφων μετὰ τοῦ πλήθους ἑστὼς ἠκροᾶτο. ὅθεν αὐτῷ χάρις τε καὶ δόξα ἀγαθὴ, ὡς ἀπράγμονι, παρὰ τοῖς Αλεξανδρεῦσιν ἐφύετο.

XC. Επεὶ δ' ὁ στρατὸς αὐτῷ κατέπλευσε, Ποθεινὸν μὲν καὶ Αχιλλᾶν ἐκόλασε θανάτῳ τῆς ἐς τὸν Πομπήϊον παρανομίας· Θεόδοτον δὲ διαδράντα Κάσσιος ὕστερον ἐκρέμασεν, εὑρὼν ἐν Ασίᾳ. Θορυβούντων δ' ἐπὶ τῷδε τῶν Αλεξανδρέων, καὶ τῆς στρατιᾶς τῆς βασιλικῆς ἐπ' αὐτὸν ἰούσης, ἀγῶνες αὐτῷ ποικίλοι περὶ τὸ βασίλειον ἐγένοντο, καὶ ἐν τοῖς παρ' αὐτὸ αἰγιαλοῖς. ἔνθα καὶ φεύγων ἐς τὴν θάλασσαν ἐξήλατο, καὶ ἐς πολὺ ἐν τῷ βυθῷ διενήξατο. καὶ τὴν χλαμύδα αὐτοῦ λαβόντες οἱ Αλεξαν-

Lin. 7. θανάτου Edd. Rectius Aug. Ibid. Artic. τὸν ex eodem Aug. adjeci. L. 8. διαδράσαντα Edd. Prætuli Aug. L. 9. ἐπὶ τῷ δὲ edit. 2. 3. mend. L. 13. ἐν τῷ βυθώδει ἐξενήξατο Edd. ex Reg. A.

regis, adhuc hærentis circa montem Cassium, primum quidem, dissimulans consilium propter infrequentiam suorum, dabat se otio, comiter excipiens obvios, urbemque visendi causa obambulans, admiransque ejus pulcritudinem, & scholas Philosophorum una cum reliqua auditorum multitudine frequentans. Quæ res ei gratiam & bonam existimationem paravit apud *Alexandrinum* populum; quod nullo bellandi consilio advenisse videretur.

90. Sed postquam exercitus advenit *Cæsari*; *Pothinum Achillam*que, ob scelus in Pompejum patratum, *morte adfecit*: *Theodotum* vero, tunc elapsum, *Cassius* postea *in crucem egit*, inventum in Asia. Alexandrinis autem ob hanc rem tumultuantibus, & *exercitu regio Cæsarem invadente*, vario eventu certatum est aliquoties circa regiam & in proximis littoribus: ubi etiam, urgente hoste, *in mare Cæsar prosiliit*, & per longum spatium in profundo transnatavit; qua occasione *Alexandrini*, *paludamento ejus po-*

δρεῖς περὶ τρόπαιον ἐκρέμασαν. Τελευταῖον δ' ἀνὰ τὸν Νεῖλον αὐτῷ γίγνεται πρὸς τὸν βασιλέα ἀγὼν, ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ἐκράτει. Καὶ ἐς ταῦτα διετρίφθησαν αὐτῷ μῆνες ἐννέα, μέχρι Κλεοπάτραν ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ βασιλεύειν ἀπέφηνεν Αἰγύπτου. καὶ τὸν Νεῖλον ἐπὶ τετρακοσίων νεῶν, τὴν χώραν θεώμενος, περιέπλει μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, καὶ τἆλλα ἡδόμενος αὐτῇ. Ἀλλὰ τάδε μὲν ἕκαστα, ὅπως ἐγένετο, ἀκριβέστερον ἡ περὶ Αἰγύπτου συγγραφὴ διέξεισι. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Πομπηίου προσφερομένην οὐχ ὑπέστη, ἀλλὰ προσέταξε ταφῆναι, καί τι αὐτῇ τέμενος βραχὺ, πρὸ τῆς πόλεως περιτεθὲν, Νεμέσεως τέμενος ἐκαλεῖτο· ὅπερ ἐπ' ἐμοῦ κατὰ Ῥωμαίων αὐτοκράτορα Τραϊανὸν, ἐξολλύντα τὸ ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίων γένος, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐς τὰς τοῦ πολέμου χρείας κατηρείφθη.

A. U. 707.

XCI. Τοσάδε μὲν δὴ Καῖσαρ ἐργασάμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διὰ Συρίας ἐπὶ Φαρνάκην ἠπείγετο. ὁ δὲ ἤδη μὲν εἴργαστο πολλὰ, καὶ περιεσπάκει τινὰ Ῥωμαίων χωρία,

Lin. 15. *an* ὡσπερεὶ τρόπαιον? in trophæi modum erexere. *Cand.* *L.*25. πρὸς τῆς πόλεως *Aug. mend.* *L.*28. τῶν *ad* Ἰουδ. *caret Reg. B.*

titi, trophæo illud adfixerunt. Extrema *pugna* adverſus ipſum regem *in Nilo* fuit, quæ maxime victoriam adtulit *Cæſari.* Inter has contentiones novem menſibus abſumtis, *Cleopatram* loco fratris *reginam Ægypti Cæſar nominavit;* cum eademque quadringentis navibus Nilo ſubvectus perluſtravit regionem, alioqui delectatus fœminæ conſuetudine. Verum hæc ſingula in *Rerum Ægyptiarum Hiſtoria* adcuratius a nobis relata ſunt. *Caput* autem *Pompeji* oblatum averſatus *Cæſar*, ſepeliri juſſit in ſuburbio, *ſacellum*que ibi dedicavit *Nemeſeos;* quod noſtra ætate, quum Trajanus Auguſtus Judæos exitiali bello perſequeretur, ab his ob præſentem neceſſitatem eſt dirutum.

91. His rebus apud Alexandriam geſtis, *Cæſar* per Syriam *contra Pharnacem* raptim duxit exercitum: qui jam haud inani conatu quædam Romanæ ditionis loca occuparat, &

A. U. 707. καὶ Δομιτίῳ Καίσαρος στρατηγῷ συνενεχθεὶς ἐς μάχην, ἐνενικήκει πάνυ λαμπρῶς· καὶ τῷδε μάλιστα ἐπαρθεὶς, Αμισὸν πόλιν ἐν τῷ Πόντῳ, ῥωμαΐζουσαν, ἐξηνδραπόδιστο, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν τομίας ἐπεποίητο πάντας. Προσιόντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἐταράσσετο καὶ μετεγίγνωσκε, καὶ ἀπὸ σταδίων διακοσίων γενομένῳ πρέσβεις ἔπεμπεν ὑπὲρ εἰρήνης, στέφανόν τε χρύσειον αὐτῷ φέροντας, καὶ ἐς γάμον, ὑπ' ἀνοίας, ἐγγυῶντας Καίσαρι τὴν Φαρνάκους θυγατέρα. Ὁ δ' αἰσθόμενος ὧν φέρουσι, προῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐς τὸ πρόσθεν ἐβάδιζε, λεσχηνεύων τοῖς πρέσβεσι· μέχρι προσπελάσας τῷ χάρακι τοῦ Φαρνάκους, καὶ τοσόνδε εἰπὼν, Οὐ γὰρ αὐτίκα δώσει δίκην ὁ πατροκτόνος; ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνεπήδησε, καὶ εὐθὺς ἐκ πρώτης βοῆς τρέπεταί τε τὸν Φαρνάκην, καὶ πολλοὺς ἔκτεινε, σὺν χιλίοις που μάλιστα ἱππεῦσιν ὢν, τοῖς πρώτοις αὐτῷ συνδραμοῦσιν. ὅτε καί φασιν αὐτὸν εἰπεῖν· Ὦ μακάριε Πομπήϊε, τοιούτοις ἄρα, κατὰ Μιθριδάτην

Lin. 33. Δωμιτίῳ *edit.* 2. 3. *oper. err.* *L.* 34. ἐνενίκει *Edd. mend. ex Reg. A.* *L.* 36. ἐποιήσαντο *edit.* 1. *pro quo* ἐποιήσατο *poſuit H. Stephanus. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 37. μετεγίνωσκε *Edd. Inſerui* γ *cum Aug. & Reg. B. ut alibi ſæpius.* *L.* 42. ἐβάδισε *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.*

Domitium Cæſaris legatum collatis ſignis egregie vicerat: auctoque inde animo, *Amiſum*, Ponticam urbem Romanarum partium, diripuerat, civibus ſub haſta venditis, impuberibus ad unum exſectis omnibus. Sed adventante *Cæſare* territus *Pharnaces*, ac factorum pœnitens, legatos de pace miſit a XXV paſſuum millibus, coronam ei ferentes auream, & ſtulte ſatis regis ſui filiam offerentes in matrimonium. *Cæſar*, poſtquam intellexit quibus cum mandatis veniſſent, promovit exercitum, & inanibus colloquiis legatos fruſtratus, ad caſtra uſque *Pharnacis* eſt progreſſus. Tum vero in hanc vocem erumpens, *Quidni ergo jam nunc pœnas dabit parricida!* in equum inſiliit; & ad primum editum clamorem profligavit hoſtem, magnamque ſtragem edidit, nonniſi circiter mille equites ſecum habens, qui primi procurrentem erant ſecuti. Quo tempore dixiſſe *Cæſar* fertur: *O te beatum, Pompei, qui bello Mithridatico cum tali-*

τὸν τοῦδε πατέρα, πολεμῶν ἀνδράσι, μέγας τε ἐνομίσθης καὶ Μέγας ἐπεκλήθης. Ες δὲ Ῥώμην περὶ τῆσδε τῆς μάχης ἐπέστελλεν· ΕΓΩ ΔΕ ΗΛΘΟΝ, ΕΙΔΟΝ, ΕΝΙΚΗΣΑ. A. U. 707.

XCII. Μετὰ δὲ τοῦτο Φαρνάκης μὲν, ἀγαπῶν, ἐς τὴν ἀρχὴν Βοσπόρου, τὴν δεδομένην οἱ παρὰ Πομπηίου, συνέφυγεν. Ὁ δὲ Καῖσαρ, οὐ σχολὴν ἄγων περὶ μικρὰ τρίβεσθαι, τοσῶνδε πολέμων αὐτὸν περιμενόντων, ἐς τὴν Ασίαν μετῆλθε, καὶ παροδεύων αὐτὴν ἐχρημάτιζε ταῖς πόλεσιν, ἐνοχλουμέναις ὑπὸ τῶν μισθουμένων τοὺς φόρους, ὥς μοι κατὰ τὴν Ασιανὴν συγγραφὴν δεδήλωται. Πυθόμενος δὲ, ἐν Ῥώμῃ στάσιν εἶναι, καὶ Αντώνιον τὸν ἵππαρχον αὐτοῦ τὴν ἀγορὰν στρατιᾷ φυλάσσειν, πάντα μεθεὶς, ἐς Ῥώμην ἠπείγετο. Ὡς δὲ ἦλθεν, ἡ μὲν στάσις ἡ πολιτικὴ κατεπαύετο· ἑτέρα δὲ ἐπ' αὐτὸν ἀνίστατο τοῦ στρατοῦ, ὡς οὔτε τὰ ἐπηγγελμένα σφίσιν ἐπὶ τῷ κατὰ Φάρσαλον ἔργῳ λαβόντες, οὔτε ἐννόμως ἔτι βρα-

Lin. 52. ΔΕ, *quod post* ΕΓΩ *cum MSS. dat edit.* 1. *abest ab ed.* 2. 3. *An* ΕΓΩ ΔΗ? *L.* 54. τὴν *ante* δεδομεν. *caret Reg. B.* *L.* 58. ἐνοχλουμέναις τε *Edd. Delevi conjunct. cum Aug.* *L.* 64. 65. & 66. *Videndum duxit Musgrav. an (l. 65 sq.)* λαβόντες & βραδύνοντες *sit reponendum. Ni excidit aliquid l.* 64. *post* στρατοῦ, *mallem ibi* ὡς *in* οἱ *mutatum, & deletum l.* 66. τε *post* ἀφεθῆναι: *quemadmodum legisse videtur Cand.*

bus hominibus decertans, Magni et existimationem et cognomen adeptus es! In Urbem vero de hac victoria his verbis scripsit, *VENI, VIDI, VICI.*

92. *Pharnaces* posthæc, nihil porro ausus, in Bosporanum regnum a Pompejo sibi traditum refugit. Nec *Cæsari* vacabat eum persequi, & in tam parvis negotiis hærere, tot tantisque bellis alibi eum manentibus. Quare in Asiam regressus, obiter controversias judicavit civitatum, quæ, ut in *Rerum Asiaticarum Historia* exposui, acerbe a publicanis tractabantur. Ibi per nuncios certior factus „*agitari seditionibus Urbem*, & *Antonium* Magistrum equitum in foro stationem habere cum exercitu," omnibus intermissis negotiis, illo properavit. *Romam* ubi *Cæsar advenit*, Urbana quidem conquieverat *seditio*; verum alia *a militibus* in ipsum erat coorta; conquerentibus, nec exsoluta sibi ea quæ post Pharsalicam pugnam fuissent promissa,

A. U. 707. δύνοντες ἐν τῇ στρατείᾳ· ἀφεθῆναί τε πάντες ἐπὶ τὰ αὐτῶν ἠξίουν. Ὁ δ' ἐπηγγέλλετο μὲν αὐτοῖς ἀόριστά τινα ἐν Φαρσάλῳ, καὶ ἕτερα ἀόριστα, ὅταν ὁ ἐν Λιβύῃ πόλεμος ἐκτελεσθῇ· τότε δ' ἔπεμπεν, ἄλλας ὁρίζων ἑκάστῳ χιλίας δραχμάς. οἱ δὲ αὐτὸν οὐχ ὑπισχνεῖσθαι μᾶλλον, ἢ αὐτίκα διδόναι πάντα, ἐκέλευον· καὶ περὶ τῶνδε Σαλούστιον Κρίσπον πεμφθέντα πρὸς αὐτοὺς ὀλίγου καὶ διέφθειραν, εἰ μὴ διέφυγε. Πυθόμενος δ' ὁ Καῖσαρ, τέλος μὲν ἄλλο στρατιωτῶν, οἳ τὴν πόλιν ἐξ Ἀντωνίου παρεφύλασσον, περιέστησε τῇ οἰκίᾳ καὶ ταῖς τῆς πόλεως ἐξόδοις, δείσας περὶ ἁρπαγῆς. αὐτὸς δέ, πάντων δεδιότων, καὶ παραινούντων αὐτῷ τὴν ὁρμὴν τοῦ στρατοῦ φυλάξασθαι, μάλα θρασέως αὐτοῖς ἔτι στασιάζουσιν ἐς τὸ Ἄρειον πεδίον ἐπῆλθεν οὐ προμηνύσας, καὶ ἐπὶ βήματος ὤφθη.

XCIII. Οἱ δὲ σὺν θορύβῳ τε ἄνοπλοι συνέτρεχον, καὶ, ὡς ἔθος, ἄφνω φανέντα σφίσιν ἠσπάζοντο αὐτο-

Lin. 66 *sq.* τὰ αὐτῶν *Edd. invitis MSS.* *L.* 67. ἐπηγγέλετο (*sic*) *Aug.* pollicitus olim fuerat *Cand. An* ἐπήγγελτο? *L.* 72. Σαλ. Πρίσκον *Edd. cum MSS. Correxi mendam.*

& præter jus fasque diutius in militia se retineri; missionemque postulantibus cunctis. Pollicitus autem erat *Cæsar* indefinita quædam donativa, instante pugna Pharsalica; itemque alia pariter indefinita, postquam bellum Africanum fuisset compositum: nunc vero misit, qui ipsius nomine alias insuper millenas drachmas viritim promitteret. At milites, *non pollicitis sibi opus esse,* clamabant, *sed præsenti pecunia:* & *Salustium Crispum,* quo internuncio usus erat Cæsar, prope abfuit, quin oppressissent, ni fuga salutem quæsisset. Quo cognito *Cæsar,* legionemn Atonianam, quæ Urbi erat præsidio, circum ædes suas & ad viarum exitus disposuit; metuens, ne ad rapinas verterentur milites. Ipse, omnibus licet dehortantibus ne furenti multitudini se committeret, insigni audacia, *tumultuantibus* etiam tum militibus repente *supervenit in campo Martio,* & in tribunal adscendit.

93. *Milites*, repentino Cæsaris adventu territi, adcurrerunt inermes, & ex more con-

κράτορα. Κελεύσαντος δ' ὅ τι θέλοιεν εἰπεῖν, περὶ μὲν τῶν δωρεῶν ἐς ὄψιν εἰπεῖν αὐτοῦ παρόντος οὐδὲ ἐτόλμησαν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐκπλήξεως· ὡς δὲ μετριώτερον, ἀφεθῆναι τῆς στρατείας ἀνεβόησαν· ἐλπίσαντες, στρατοῦ δεόμενον ἐς τοὺς ὑπολοίπους πολέμους αὐτῷ, ἐρεῖν τι καὶ περὶ τῶν δωρεῶν. Ὁ δὲ παρὰ τὴν ἁπάντων δόξαν, οὐδὲ μελλήσας, ἀπεκρίνατο, Ἀφίημι. Καταπλαγέντων δ' αὐτῶν ἔτι μᾶλλον, καὶ σιωπῆς βαθυτάτης γενομένης, ἐπεῖπε· Καὶ δώσω γε ὑμῖν τὰ ἐπηγγελμένα ἅπαντα, ὅταν θριαμβεύσω μεθ' ἑτέρων. Ἀδοκήτου δ' αὐτοῖς ἅμα καὶ τοῦδε καὶ φιλανθρώπου φανέντος, αἰδὼς αὐτίκα πᾶσιν ἐνέπιπλε, καὶ λογισμὸς, μετὰ ζήλου, εἰ δόξουσι μὲν αὐτοὶ καταλιπεῖν σφῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐν μέσοις τοσοῖσδε πολεμίοις, θριαμβεύσουσι δ' ἀντ' αὐτῶν ἕτεροι· καὶ σφεῖς τῶν ἐν Λιβύῃ κερδῶν ἐκπεσοῦνται, μεγάλων ἔσεσθαι νομιζομένων· ἐχθροί τε ὁμοίως αὐτοῦ τε Καίσαρος ἔσονται καὶ τῶν πολεμίων. Δείσαντες

A. U.
707.

Lin. 86. στρατίας *edit.* 2. 3. *mend.* *L.* 87. πολέμους αὐτὸν *Edd.* *Prætuli Aug. Mallem tamen, alia verborum serie,* ὑπολ. αὐτῷ πολεμ. *L.* 89. μελήσας *edit.* 1. *L.* 97. καὶ σφᾶς *Reg. B.*

ſalutarunt imperatorem. Juſſique, quid poſtularent, promere; *de donativo* quidem præſentem compellare *Cæſarem*, propter eumdem terrorem qui eos occupaverat, non auſi; id quod modeſtius videbatur, *miſſionem* clamoribus *flagitabant*; ſperantes, eum, quippe qui exercitu opus haberet ad profligandas belli reliquias, ultro mentionem donativi facturum. Ille vero, præter omnium opinionem, nihil cunctatus, *Dimitto vos*, reſpondit. Et, illis magis etiam attonitis, & omnino ſilentibus, adjecit: *Dabo tamen vobis quidquid ſum pollicitus, quum triumphavero cum aliis.* Ad hanc, ut inexſpectatam, ita clementem, vocem pudor continuo ſubiit omnes & æmulatio; reputantes, quam abſurdum foret, ſi, ipſis imperatorem ſuum in medio tantorum bellorum curſu deſerentibus, triumphum ejus ſecuturi eſſent alii; ipſi vero lucris, quæ magna ſperanda erant ex bello Africano, carentes, inviſos ſe cum ipſi Cæſari tum adverſis partibus eſſent reddituri. Id igitur me-

A. U. 707.

οὖν, ἔτι μᾶλλον ἡσύχαζον ἐξ ἀπορίας, ἐλπίζοντες ἐνδώσειν τι καὶ τὸν Καίσαρα, καὶ μεταγνώσεσθαι διὰ τὴν ἐν χερσὶ χρείαν. Ὁ δ᾽ ἀνθησύχαζε, καὶ τῶν φίλων αὐτὸν παρακαλούντων ἐπιφθέγξασθαί τι πρὸς αὐτοὺς ἄλλο, καὶ μὴ βραχεῖ καὶ αὐστηρῷ λόγῳ πολλὰ συνεστρατευμένους ἐγκαταλιπεῖν, ἀρχόμενος λέγειν, πολίτας ἀντὶ στρατιωτῶν προσεῖπεν· ὅπερ ἐστὶ σύμβολον ἀφειμένων τῆς στρατείας, καὶ ἰδιωτευόντων.

XCIV. Οἱ δ᾽ οὐκ ἐνεγκόντες ἔτι ἀνέκραγον, μετανοεῖν· καὶ παρεκάλουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι. ἀποστρεφομένου τε τοῦ Καίσαρος καὶ ἀπιόντος ἀπὸ τοῦ βήματος, οἵδε, σὺν ἐπείξει πλέονι βοῶντες, ἐνέκειντο παραμεῖναί τε αὐτὸν, καὶ κολάζειν σφῶν τοὺς ἁμαρτόντας. ὁ δ᾽ ἔτι μέν τι διέτριψεν, οὔτε ἀπιὼν, οὔτε ἐπανιὼν, ὑποκρινόμενος ἀπορεῖν. ἐπανελθὼν δ᾽ ὅμως, ἔφη· κολάσειν μὲν αὐτῶν οὐδένα, ἄχθεσθαι δ᾽ ὅτι καὶ τὸ δέκατον τέλος,

Lin. 3. ἀντισύχαζε *edit.* 1. *mend.* *L.* 12. *ex vulgato* οἱ δὲ σὺν *feci* οἵδε σὺν, *& paulo aliter diſtinxi orationem.* *L.* 13. ἁμαρτάνοντας *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 14. ἔτι μέν τοι *Edd. invitis MSS.* μέν τι *dederunt Aug. & Reg. B. Nec* τοι *nec* τι *dat Reg. A.*

tuentes, magis etiam ſilebant conſilii inopia; ſperabantque, *Cæſarem* ſibi remiſſurum aliquid, & propter inſtantem neceſſitatem mutaturum ſententiam. Sed quum ille pariter ſileret; amicis hortantibus, ut aliquid inſuper eis diceret, nec paucis eiſque duris verbis veteres commilitones ſuſpenſos relinqueret; rurſus exorſus, *Quirites* eos adpellavit, non *milites:* quod erat ſignum, jam dimiſſos eſſe a militia.

94. Id illi non amplius ferentes, *pænitere ſe facti ſui* conclamabant; rogabantque ut *porro ſibi cum eo militare liceret.* Averſante vero *Cæſare,* & deſcendente e tribunali, magis etiam conclamatum eſt, *maneret, et pænas de peccati auctoribus ſumeret.* Stetit ille pauliſper, nec procedens, nec revertens; fingenſque, ſe non expedire conſilium. Tandem reverſus: „puniendum quidem, ait, neminem; dolere ſe autem, quod & *decima legio,* cui plurimum ſemper tribuiſſet,

τέλος, ὃ προετίμησεν αἰεὶ, τοιαῦτα θορυβεῖ. καὶ τόδε, ἔφη, μόνον ἀφίημι τῆς στρατείας· δώσω δὲ καὶ τῷδε ὅμως τὰ ὑπεσχημένα ἅπαντα, ἐπανελθὼν ἐκ Λιβύης. Δώσω δὲ καὶ γῆν ἅπασιν, ἐκτελεσθέντων τῶν πολέμων· οὐ καθάπερ Σύλλας, ἀφαιρούμενος ἑτέρων ἣν ἔχουσι, καὶ τοῖς ἀφαιρεθεῖσι τοὺς λαβόντας συνοικίζων, καὶ ποιῶν ἀλλήλοις ἐσαεὶ πολεμίους, ἀλλὰ τὴν τοῦ δήμου γῆν ἐπινέμων καὶ τὴν ἐμαυτοῦ, καὶ τὰ δέοντα προσωνούμενος. Κρότου δὲ καὶ εὐφημίας παρὰ πάντων γενομένης, τὸ δέκατον ὑπερήλγει τέλος, ἐς μόνον αὐτὸ τοῦ Καίσαρος ἀδιαλλάκτου φανέντος· καὶ σφᾶς αὐτὸν ἠξίουν διακληρῶσαί τε, καὶ τὸ μέρος θανάτῳ ζημιῶσαι. ὁ δὲ οὐδὲν αὐτοὺς ὑπερεθίζειν ἔτι δεόμενος ἀκριβῶς μετανοοῦντας, συνηλλάσσετο ἅπασι, καὶ εὐθὺς ἐπὶ τὸν ἐν Λιβύῃ πόλεμον ἐξῄει. *A. U. 707.*

XCV. Διαβαλὼν δ' ἐκ Ῥηγίου τὸν πορθμὸν ἐπὶ Μεσσήνης, ἐς Λιλύβαιον ἦλθε. καὶ πυθόμενος, Κάτωνα μὲν

Lin. 17 *sq.* τόδε ἔφη μόνον; Ἀφίημι τῆς στρ. *Sic male distinguunt Edd.* *L.* 20. πολεμίων *Aug. Ven.* *L.* 23. ἐς ἀεὶ *Edd.* ἐς αἰεὶ *Reg. B. Expressi Aug.* *L.* 33. Λιλυβαῖον *edit.* 1.

tribuisset, tales tumultus cieat." Et „*hanc*, inquit, *solam missam facio*; redditurus tamen & huic promissa, simul atque ex Africa fuero reversus. Dabo vero & agros omnibus, finito bello; non, ut Sylla, ereptos aliis, & colonos miscendo spoliatis, ut utrorumque excitetur alaturque simultas perpetua: sed agrum publicum, & meas privatas possessiones, dividam: & hi si minus suffecerint, emam meis pecuniis." Tum vero plaudentibus omnibus adclamantibusque; soli *decimæ legionis milites* supra modum mœsti erant, quod pertinaciter infensum haberent Cæsarem: *postulabant*que, *ut in decimum quemque capitaliter* more majorum *animadverteret*. At *Cæsar*, videns nil opus esse serio pœnitentes irritare amplius; universos recepit in gratiam, protinusque *ad bellum Africanum profectus* est.

95. Rhegio *Messanam* transvectus, a freto *Lilybæum* usque duxit exercitum. Ibi postquam cognovit, *Catonem Uticæ*, ubi adparatus belli erat

A. U. τὴν παρασκευὴν τοῦ πολέμου ναυσὶ καὶ πεζῶν τινι μέρει φρουρεῖν ἐν Ἰτύκῃ, μετὰ τῶν τριακοσίων, οὓς ἀπὸ σφῶν ἐκ πολλοῦ προβούλους ἐπεποίηντο τοῦ πολέμου, καὶ σύγκλητον ἐκάλουν· τὸν δ' αὐτοκράτορα Λεύκιον Σκιπίωνα καὶ τοὺς ἀρίστους ἐν Ἀδρυμητῷ στρατεύειν· διέπλευσεν ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα. καὶ αὐτὸν οἰχόμενον ἐς Ἰόβαν
708. καταλαβὼν, παρέτασσεν ἐς μάχην παρ' αὐτὸ τοῦ Σκιπίωνος τὸ στρατόπεδον, ὡς ἐν καιρῷ συνοισόμενος τοῖς πολεμίοις χωρὶς αὐτοκράτορος οὖσιν. ἀντεπῄεσαν δ' αὐτῷ Λαβιηνός τε καὶ Πετρήϊος, οἱ τοῦ Σκιπίωνος ὑποστράτηγοι· καὶ ἐκράτουν τῶν Καίσαρος παρὰ πολὺ, καὶ τραπέντας ἐδίωκον σοβαρῶς μετὰ καταφρονήσεως, μέχρι Λαβιηνὸν μὲν ὁ ἵππος ἐς τὴν γαστέρα πληγεὶς ἀπεσείσατο, καὶ αὐτὸν οἱ παρασπισταὶ συνήρπαζον· ὁ δὲ Πετρήϊος, ὡς ἀκριβῆ τοῦ στρατοῦ λαβὼν πεῖραν, καὶ νικήσων ὅτε βούλεται, διέλυε τὸ ἔργον· ἐπειπὼν τοῖς ἀμφ' αὐτόν· Μὴ ἀφελώμεθα τὴν νίκην τὸν αὐτοκράτορα ἡμῶν Σκιπίωνα. Καὶ τὸ μὲν ἄλλο μέρος, τῆς Καίσαρος τύχης

Lin. 47. *συνασπισταὶ Edd. Prætuli Aug.*

repositus, cum classe & terrestrium copiarum parte, esse præsidio; & cum eo trecentos illos, qui jamdudum præfecti erant belli consiliis, & *Senatus* adpellabantur; ceterum *L. Scipionem* imperatorem cum fortissimis *apud Adrumetum* castra habere; contra Scipionem navigavit. Qui quum eo ipso tempore ad Jubam esset profectus, *Cæsar*, opportune ad congrediendum cum hostibus nactus imperatoris absentiam, *ante ipsius Scipionis castra instruxit aciem.* Neque vero *Labienus Petrejusque*, legati, detrectarunt prælium; & *represserunt Cæsarianos* egregie: jamque fusos persequebantur superbe contemtimque, quum *Labienum* equus in ventre saucius excussit. Et hic quidem suorum succursu ereptus est: *Petrejus* vero, contentus præsenti experimento haud sane dubio virtutis militum; & ratus, se, quandocumque libuisset, vincere posse; cecinit receptui, dicens proximis: *Non est fraudandus imperator noster Scipio laude victoriæ.* Ita tunc quoque pluri-

ἔργον ἐφαίνετο, κρατησάντων ἂν, ὡς ἐδόκει, τῶν πολεμίων, ἄφνω τὴν μάχην ὑπὸ τῶν νικώντων διαλυθῆναι. Αὐτὸς δὲ λέγεται παρὰ τὴν φυγὴν, ἐγχρίμπτων ἅπασιν, ἐπιστρέφειν αὐτούς. καί τινα τῶν τὰ μέγιστα σημεῖα, τοὺς ἀετοὺς, φερόντων τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ περισπάσας, μετενεγκεῖν ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐς τὸ πρόσθεν· ἕως Πετρήϊος ἀνέζευξε, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀσπασίως ὑπεχώρει. Τοῦτο μὲν δὴ τῆς πρώτης ἐν Λιβύῃ Καίσαρι μάχης τέλος ἦν. *A. U. 708.*

XCVI. Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον, αὐτοῦ τε Σκιπίωνος ὀκτὼ τέλεσι πεζῶν καὶ ἱππέων δύο μυριάσιν (ὧν οἱ πολλοὶ Λίβυες ἦσαν) πελτασταῖς τε πολλοῖς καὶ ἐλέφασιν ἐς τριάκοντα προσδοκωμένου παρέσεσθαι, σὺν Ἰόβᾳ τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷδε ἄγοντι πεζοὺς ἄλλους ἀμφὶ τρισμυρίους, καὶ ἱππέας Νομάδας ἐς δισμυρίους, καὶ ἀκοντιστὰς πολλοὺς, καὶ ἐλέφαντας ἑξήκοντα ἑτέρους· ἡ στρατιὰ τοῦ Καίσαρος ἐδείμαινε, καὶ ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἐθορυβοῦντο, κατά τε πεῖραν ὧν ἤδη πεπόνθεσαν, καὶ κατὰ δόξαν τῶν ἐπιόντων τοῦ τε πλήθους, καὶ ἀρετῆς μά-

Lin. 54. ἐγχρίπτων *Edd. Rectius Aug.* *L.* 60. *Rectius, puto, abesset* τε *post* αὐτοῦ, *aut in* τοῦ *mutaretur.* *L.* 62. Λιβύης *Edd.*

mum valuit *fortuna Cæsaris*; dum hostes in media victoria remittentes, fructum ejus emiserunt e manibus. Ipse vero *Cæsar* fertur fugientibus suis adcurrens adstitisse singulis, & e fuga eos retro in hostem convertisse; atque etiam aquiliferum quemdam sua manu retraxisse in primam aciem. Simulatque autem *Petrejus* in castra se recepit; mox & *Cæsar* lubens suos reduxit. Et hujus quidem *primæ Cæsarianorum in Africa pugnæ* talis *exitus* fuit.

96. Non multo post, quum diceretur adventare ipse *Scipio* cum octo legionibus, & equitum XX millibus, quorum magna pars Afri essent, magnoque cetratorum numero, & elephantis XXX, simulque *Jubam regem*, cum peditum circiter triginta, equitum Numidarum ad XX millibus, & multis jaculatoribus, elephantisque aliis LX; ingens *in exercitu Cæsariano pavor* cum tumultu subortus est, partim ob rem semel tentatam parum feliciter, partim quod formidandus videretur hostis, vel numero, vel virtute maxime

A. U. 708. λιστα τῶν Νομάδων ἱππέων. ὅ τε τῶν ἐλεφάντων πόλεμος, ἀήθης σφίσιν ὤν, ἐξέπλησσε. Βόκχου δ', ἑτέρου Μαυρουσίων δυνάστου, Κίρταν (ἣ βασίλειον ἦν Ἰόβα) καταλαβόντος· ὁ μὲν Ἰόβας, ἐξαγγελθέντος αὐτῷ τοῦδε, ἐς τὰ οἰκεῖα μάλιστα ἀνεζεύγνυ μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ, τριάκοντα ἐξ αὐτοῦ μόνους ὑπολιπὼν ἐλέφαντας τῷ Σκιπίωνι. Ἡ δὲ στρατιὰ τοῦ Καίσαρος ἐς τοσοῦτον ἀνεθάῤῥησεν, ὡς τὸ πέμπτον τέλος, αἰτῆσαν ἀντιταχθῆναι τοῖς ἐλέφασι, κρατῆσαι πάνυ καρτερῶς. καὶ νῦν ἀπ' ἐκείνου τῷδε τῷ τέλει ἐλέφαντες ἐς τὰ σημεῖα ἐπίκεινται.

XCVII. Μακρᾶς δὲ καὶ ἐπιπόνου κατὰ πάντα τὰ μέρη τῆς μάχης καὶ πολυτρόπου γενομένης, περὶ ἑσπέραν μόλις ὁ Καῖσαρ ἐνίκα· καὶ τὸ στρατόπεδον εὐθὺς ἐξῄρει τὸ τοῦ Σκιπίωνος, οὐδὲν ἀνιεὶς (οὐδ' ἐν νυκτὶ) τῆς νίκης, μέχρι τὸ σύμπαν ἐξεργάσασθαι. οἱ δ' ἐχθροὶ κατ' ὀλίγους, ὅπη δύναιντο, διέφευγον· καὶ ὁ Σκιπίων αὐτὸς ἅμα Ἀφρανίῳ, πάντα μεθεὶς, ἔφευγεν ἀνὰ

*Lin.*74. μάλιστα *non expressit Cand. An excidit aliquid ad illam vocem? an* τάχιστα *legendum?* *L.* 75. ἀπολιπὼν *Edd. Recte Aug. Reg. B.* *L.* 83. ἐξῄρητο τοῦ Σκιπ. *Edd. Rectius Aug.*

Numidarum equitum: pugnamque præterea cum elephantis, cujus pugnæ nullum usum habebant Cæsariani, exhorrescebant. Sed postquam nunciatum est, *Bocchum*, alium regulum Maurorum, *Cirtam* occupasse Jubæ regiam; *Juba*, domestico periculo revocatus, propere in regnum reduxit exercitum, triginta solum elephantis apud *Scipionem* relictis: *Cæsariani* vero in tantum receperunt animos, ut *quintæ legionis milites* elephantis se opponi deposcerent, eoque impetrato egregie vincerent: unde *hodieque Elephantes legionis ejus sunt insignia.*

97. Ceterum prælium illud omni ex parte laboriosum ac varium, circa vesperam demum *victoria Cæsaris* finitum est: qui protinus castra etiam expugnavit hostium; nihil, ne ingruente quidem nocte, de persequenda victoria remittens, donec totam rem confecisset. Hostes passim diffugêre, qua quisque poterat; *Scipio* cum *Afranio*, omissis rebus omnibus, per mare fugam tentavit cum aper-

τὸ πέλαγος ἐπὶ δώδεκα ἀφράκτων. Ὧδε μὲν δὴ καὶ ὅδε ὁ στρατὸς, ἐς ὀκτὼ μυριάδας μάλιστα συνελθὼν, ἔκ τε πολλοῦ γεγυμνασμένος, καὶ ἐκ τῆς προτέρας μάχης ἐν ἐλπίδι καὶ θάρσει γενόμενος, δευτέρᾳ τῇδε συμβολῇ συνετρίβετο ἀθρόως. Καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος κλέος ἐς ἄμαχον εὐτυχίαν ἐδοξάζετο, οὐδὲν ἔτι τῶν ἡσσωμένων ἐς ἀρετὴν αὐτοῦ μεριζόντων, ἀλλὰ καὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἁμαρτήματα τῇ Καίσαρος τύχῃ προστιθέντων. ἐδόκει γὰρ δὴ καὶ ὅδε ὁ πόλεμος ἀβουλίᾳ τῶν στρατηγῶν, οὔτε διατριψάντων αὐτὸν, ἕως ἀπορήσειεν ὁ Καῖσαρ, ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ, οὔτε τὴν πρώτην νίκην ἐς τέλος προαγαγόντων, συντριφθεὶς, οὕτως ὀξέως διαλυθῆναι. *A. U. 708.*

XCVIII. Ἐξαγγελθέντων δὲ τούτων ἐς Ἰτύκην τρίτῃ μάλιστα ἡμέρᾳ, καὶ τοῦ Καίσαρος εὐθὺς ἐπὶ τὴν Ἰτύκην ἰόντος, ἐγίγνετο φυγὴ πάντων. καὶ οὐδένα κατεῖχεν ὁ Κάτων, ἀλλὰ καὶ ναῦς ἐδίδου τοῖς αἰτοῦσι τῶν ἐπιφανῶν· αὐτὸς δὲ εὐσταθῶς ὑπέμενε· καὶ τοῖς Ἰτυκαίοις, ὑπισχνουμένοις πρὸ ἑαυτῶν ὑπὲρ ἐκείνου δεήσεσθαι, ἐπι-

Lin. 98. συντριφθεὶς *dubito an menda careat.* *L.* 5. πρὸς ἑαυτῶν *Aug. in contextu. Vulgata lectio in ora libri.*

tis navibus duodecim. Atque ita hic quoque exercitus, ex LXXX ferme conflatus millibus, longa duratus militia, & animosior redditus a pugna proxima, renovato hoc prælio penitus adtritus est. Jamque *Cæsaris fortuna* adeo celebrari cœpit, ut *invictus* plane haberetur; & ut victi nihil amplius virtuti ejus tribuerent, sed omnia, ne exceptis quidem propriis peccatis, eidem fortunæ Cæsaris imputarent. Ceteroquin enim hujus quoque belli tam citus tamque infelix exitus imperitia ducum accidisse videbatur, qui nec bellum trahendo conati sint hostem in alieno solo ad commeatuum inopiam redigere, nec primam victoriam curarint absolvere.

98. His rebus tertio die, postquam pugnatum est, *Uticam* nunciatis, & *Cæsare* mox secuto nuncios; omnes ad fugam versi sunt. Neque quemquam retinebat *Cato*; qui naves etiam dabat rogantibus nobilibus: ipse vero constanter manebat. Et quum *Uticenses* pollicerentur, se prius pro illo quam pro se ipsis

A. U. 708. μειδιῶν ἀπεκρίνατο, οὐ δεήσειν αὐτῷ πρὸς Καίσαρα διαλλακτῶν, καὶ τοῦτο εἰδέναι καὶ τὸν Καίσαρα καλῶς. Σημηνάμενος δὲ τοὺς θησαυροὺς ἅπαντας, καὶ συγγραφὰς ὑπὲρ ἑκάστου τοῖς Ιτυκαίων ἄρχουσιν ἐπιδοὺς, περὶ ἑσπέραν ἀμφὶ λουτρὰ καὶ δεῖπνον ἦν· καθεζόμενός τε ἐγεύετο, ὥσπερ εἴθιστο, ἐξ οὗ Πομπήιος ἀνῄρητο· οὐδέν τε τῶν συνήθων ἐναλλάσσων, οὐδ᾽ ἐλάσσω προσφερόμενος ἢ πλείω, συνελεσχήνευε τοῖς παροῦσι περὶ τῶν ἐκπεπλευκότων· καὶ ἠρώτα περὶ τοῦ πνεύματος, εἰ κατὰ πρύμνην ἔσοιτο αὐτοῖς· καὶ τοῦ διαστήματος, εἰ φθάσουσι πόῤῥω γενέσθαι, πρὶν ἐς ἕω Καίσαρα ἐπελθεῖν. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐς ὕπνον ἀπιὼν, ἐνήλλαξέ τι τῶν συνήθων, πλὴν ὅτι τὸν υἱὸν ἠσπάσατο φιλοφρονέστερον. Τὸ δὲ ξιφίδιον τῇ κλίνῃ τὸ σύνηθες οὐχ εὑρὼν παρακείμενον, ἐξεβόησεν, ὅτι προδιδοῖτο ὑπὸ τῶν οἰκείων τοῖς πολεμίοις· Τίνι γὰρ, ἔφη, χρήσεσθαι προσιόντων, ἂν νυκτὸς ἐπίωσι; Τῶν δὲ αὐτὸν παρακαλούντων, μηδὲν ἐφ᾽ ἑαυτὸν βουλεύ-

Lin. 7. καὶ *post* εἰδέναι *carent Edd. Dedit Aug.* *L.* 9. ἐπιδιδοὺς *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 13. πλείω *caret Aug. male.* *L.* 22. παρακαλ. καὶ μηδὲν *Edd. Delevi conjunct. cum Aug.* *Ibid.* ἐφ᾽ ἑαυτῷ *Reg. B.*

Cæsarem deprecaturos; subridens *Cato*, negavit sibi opus esse conciliatoribus; adjecitque, non ignorare id Cæsarem. Obsignatis deinde thesauris omnibus, & syngraphis de unaquaque re traditis Uticensium magistratibus; vespere lotus cœnavit, & sedens cibum sumsit, quemadmodum, ex quo interfectus erat Pompejus, consueverat; nihil de usitata vivendi ratione mutans, nec largius nec parcius fruens adpositis: & familiariter cum his qui aderant garriens de illis qui e portu solverant, interrogabat de vento an secundus eis esset, quantumque provecti essent, & an extra conspectum sint futuri, priusquam mane *Cæsar* superveniat. Ac ne cubitum quidem discedens, quidquam de solito more mutavit, nisi quod filium magis comiter complexus est. Ut vero gladium ad lectum ex more non reperit: exclamavit, *prodi se a domesticis:* „quod enim superesse telum, si noctu invadatur ab hostibus?" Quumque illi orarent, ne quid durius in se consuleret, & quiesceret po-

ειν, ἀλλ' ἀναπαύεσθαι χωρὶς ξιφιδίου, ἀξιοπιστότερον ἔτι εἶπεν· Οὐ γάρ ἐστί μοι, θέλοντι, καὶ δι' ἐσθῆτος ἐμαυτὸν ἀποπνίξαι; καὶ ἐς τὰ τείχη τὴν κεφαλὴν ἀπαῤῥάξαι; καὶ ἐς τράχηλον κυβιστῆσαι; καὶ τὸ πνεῦμα κατασχόντα ἐκλείψαι; Πολλά τε ὅμοια εἰπὼν, παρήγαγεν αὐτοὺς παραθεῖναι τὸ ξιφίδιον. ὡς δὲ ἐτέθη, Πλάτωνος αἰτήσας τὴν περὶ ψυχῆς συγγραφὴν, ἀνεγίγνωσκε. A. U. 708.

XCIX. Καὶ ἐπεὶ τέλος εἶχε τῷ Πλάτωνι ὁ λόγος, ἀναπαύεσθαι τοὺς περὶ θύρας ὑπολαβὼν, ἔτρωσεν αὐτὸν ὑπὸ τὰ στέρνα. Προπεσόντων δ' αὐτῷ τῶν σπλάγχνων, καὶ στόνου τινὸς ἐξακουσθέντος, ἐσέδραμον οἱ περὶ θύρας· καὶ οἱ ἰατροὶ τὰ σπλάγχνα ἔτι σῶα ὄντα ἐνέθηκαν ἔνδον, καὶ τὰς πληγὰς ἐπιῤῥάψαντες ἐπέδησαν. Ὁ δὲ ἀνενεγκὼν, αὖθις ὑπεκρίνετο· καὶ κατεμέμφετο μὲν ἑαυτῷ πληγῆς ἀσθενοῦς, χάριν δ' ὡμολόγει τοῖς περισώσασι, καὶ καταδαρθεῖν ἔφη δεῖσθαι. οἱ

Lin. 25 *ſq.* ἀπαράξαι *Edd. invitis MSS.* *L.* 27. *pro* ὅμοια, *quod dederunt Aug. & Ven. eſt* ἕτερα *in Edd.* *L.* 32. αὑτὸν *Edd. invit. MSS.* *L.* 33. ἐπέδραμον *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 34. ζῶα ὄντα *Edd. ex Reg. A.* σῶμα ὄντα *Reg. B. Verum dedit Aug.* *L.* 36. ὑπεκρίνατο *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *Ibid.* καὶ *ante* κατεμέμφ. *carent Edd. Dedit Aug.* *L.* 37. *pro* πληγῆς, *quod ded. Aug. Ven. Cand. eſt* πλανῆς *in edit.* 1. πλάνης *edit.* 2. 3.

tius ſine gladio; credibilius etiam dixit: „Quaſi, ſi mori libeat, non poſſim aut veſtibus me ſuffocare, aut parieti caput illidere, aut ex alto me præcipitare, aut cohibito ſpiritu enecare? His dictis, & multis aliis ſimilibus, perſuaſit eis *Cato*, ut gladium loco ſuo reponerent: quo facto, *Platonis librum de anima popoſcit* perlegitque.

99. Lecto Platonis libro, ratus dormire hos, qui pro foribus erant, *inflixit ſibi vulnus* ſub pectore. Quum autem inteſtina procidiſſent, & exauditus eſſet gemitus quidam; adcurrerunt qui ad fores præſto erant: & medici ſalva etiam tum inteſtina in vulnus retruſerunt, conſutumque obvinxerunt faſciis. *Cato*, ubi ſe recollexit, ſe ipſe quidem reprehendit propter vulneris levitatem; ſed ſimulatione rurſus utens, gratias agebat opem ferentibus; addens, ſomno ſibi jam eſſe opus. Illis vero cum gladio digreſſis, atque

A. U. 708. μὲν δὴ, τὸ ξίφος ἔχοντες, ᾤχοντο, καὶ τὰς θύρας ὡς ἠρεμοῦντι ἐπέκλεισαν. Ὁ δ᾽ ὕπνου δόξαν αὐτοῖς παρασχὼν, τὰ δεσμὰ ταῖς χερσὶ μετὰ σιγῆς ἀπεῤῥήγνυ, καὶ τὰς ῥαφὰς τοῦ τραύματος ἀνέπλυσσεν· οἷα θηρίον τό τε τραῦμα καὶ τὴν γαστέρα εὐρύνων ὄνυξι, καὶ δακτύλοις ἐρευνῶν, καὶ τὰ σπλάγχνα διαῤῥίπτων· μέχρι ἐτελεύτησεν, ἔτη μὲν ἀμφὶ πεντήκοντα γεγονώς· ὁμολογούμενος δὲ τήν τε γνώμην, ἐς ὅ τι κρίνειε, πάντων ἀνδρῶν ἐπιμονώτατος φῦναι, καὶ τὸ δίκαιον ἢ πρέπον ἢ καλὸν οὐκ ἔθεσι μᾶλλον ἢ μεγαλοψύχοις λογισμοῖς ὁρίσαι. Μαρκίᾳ γέ τοι, τῇ Φιλίππου, συνὼν ἐκ παρθένου, καὶ ἀρεσκόμενος αὐτῇ μάλιστα, καὶ παῖδας ἔχων ἐξ ἐκείνης, ἔδωκεν ὅμως αὐτὴν Ορτησίῳ, τῶν φίλων τινὶ, παίδων τε ἐπιθυμοῦντι, καὶ τεκνοποιοῦ γυναικὸς οὐ τυγχάνοντι· μέχρι κἀκείνῳ κυήσασαν, ἐς τὸν οἶκον αὖθις ὡς χρήσας ἀνεδέξατο. Τοιόσδε μὲν δὴ Κάτων ἦν. καὶ αὐτὸν οἱ Ιτυκαῖοι λαμπρῶς ἔθαπτον. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἔφη μὲν, οἱ φθο-

Lin. 42. *τοῦ σώματος ἀνέπτ. Edd. Prætuli Aug. Ibid. ἀνέπλυσεν Aug. Reg. B. male. Ibid. verba οἷα θηρίον, quæ cum præcedd. vulgo conjunguntur, malui ad ſequentia referre. L.* 43. *εὐρύνων Edd. ex Reg. A. L.* 45. *ἔτι μὲν edit. 2. oper. err. L.* 53 *ſq. χρήσασαν ἐδέξατο Edd. Recte Aug.*

etiam foribus, quum quietum jam putarent, occluſis; dum dormire creditur, manibus *Cato* ſilentio diſrupit faſcias, ſuturaſque vulneris ſolvit; & dilatato unguibus, ad feræ inſtar, vulnere, ventrem digitis perſcrutatus, inteſtina laceravit; *donec exhalaret animam*, anno ætatis circiter quinquageſimo. Fuerat autem CATO, conſentiente omnium ſententia, *vir omnium hominum graviſſimus* tenaciſſimuſque propoſiti; qui juſtum ac honeſtum, non ex vulgi moribus metiretur, ſed rectis atque generoſis rationibus. Qui & *Marciam uxorem*, Philippi filiam, quam virginem duxerat, valde quidem dilectam & communium jam liberorum matrem, *Hortenſio* tamen *amico*, cui, prolis cupido, infœcunda conjux erat, *ceſſit*; donec ex illo quoque matrem factam recepit domum, ut qui commodato illam tradidiſſet amico. Hujuſmodi fuit *Cato; ab Uticenſibus ſepultus* magnifice. Cujus morte audita, *Cæſar* quidem ait: invidit mihi Cato pulcri

νῆσαι Κάτωνα καλῆς ἐπιδείξεως· Κικέρωνος δὲ ποιήσαντος ἐγκώμιον ἐς αὐτὸν, καὶ ἐπιγράψαντος Κάτων, ἀντέγραψε κατηγορίαν ὁ Καῖσαρ, καὶ ἐπέγραψεν Αντικάτων. *A. U. 708.*

C. Ἰόβας δὲ καὶ Πετρήϊος τῶν γιγνομένων πυνθανόμενοι, καὶ οὐδεμίαν σφίσιν οὔτε φυγὴν οὔτε σωτηρίαν ἐπινοοῦντες, ἐπὶ διαίτῃ ξίφεσι διεχρήσαντο ἀλλήλους· καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἰόβα Καῖσαρ ὑποτελῆ Ῥωμαίοις ἐποίησεν, αὐτῇ Σαλούστιον Κρίσπον ἐγκαταστήσας. Ἰτυκαίοις δὲ καὶ τῷ Κάτωνος υἱῷ συνεγίγνωσκε· καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Πομπηΐου, μετὰ δύο παίδων αὐτῆς, ἐν Ἰτύκῃ καταλαβὼν, ἐξέπεμπε σώους τῷ Πομπηΐῳ. τῶν δὲ τριακοσίων ὅσους εὗρε, διέφθειρε. Λεύκιος δὲ Σκιπίων ὁ αὐτοκράτωρ, χειμαζόμενος ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πολεμίαις ναυσὶν ἐντυχὼν, ἐφέρετο γενναίως· μέχρι καταλαμβανόμενος αὐτόν τε διεχρήσατο, καὶ τὸ σῶμα μεθῆκεν ἐς τὸ πέλαγος. Τοῦτο μὲν δὴ καὶ τῷ περὶ Λιβύην Καίσαρος πολέμῳ τέλος ἐγίγνετο.

Lin. 61. ἐπὶ τῇ διαίτῃ *Edd. Delevi artic. cum Aug.* *L.* 69. ἐπιφέρετο *maluit Musgrav.* *L.* 70. αὐτόν τι *Edd. ex Reg. A.* *Ibid. sq.* μεθῆκεν ἐς τὴν θάλασσαν *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

facti laudem. Ceterum quum *Cicero librum* in defuncti laudem edidisset, *inscriptum*, *Cato*; contra *Cæsar* accusationem ejus edidit, quam *Anticatonem* inscripsit.

100. At *Juba cum Petrejo*, ubi didicerunt quæ acciderant, nullam videntes aut fugæ aut salutis spem reliquam, in cœnaculo mutuis *se ipsi interfecerunt* vulneribus. *Regnum Mauritaniæ Cæsar* tributarium populo Romano fecit, eique *Salustium Crispum* præfecit. Ignovit autem Uticensibus & Catonis filio. Filiam quoque Pompeji Uticæ deprehensam, cum duobus liberis, ad adolescentem Pompejum misit incolumes. Ex trecentis vero illis necavit quotquot in potestatem redacti sunt. At *L. Scipio* imperator, fluctibus in alto jactatus, in hostiles naves incidit: quas quum, strenue licet connitens, evadere non posset; gladio *se* prius manu sua transfixum *in mare dedit præcipitem.* Atque ita *in Africa* quoque *debellatum est a Cæsare.*

A. U. 708. CI. Αὐτὸς δ' ἐπανελθὼν ἐς Ῥώμην ἐθριάμβευε τέσσαρας ὁμοῦ θριάμβους· ἐπί τε Γαλάταις, ὧν δὴ πολλὰ καὶ μέγιστα ἔθνη προσέλαβε, καὶ ἀφιστάμενα ἄλλα ἐκρατύνατο· καὶ Ποντικὸν, ἐπὶ Φαρνάκει· καὶ Λιβυκὸν, ἐπὶ Λιβύων τοῖς συμμαχήσασι τῷ Σκιπίωνι· ἔνθα καὶ Ἰόβα παῖς, Ἰόβας, ὁ συγγραφεὺς, βρέφος ὢν ἔτι, παρήγετο. παρήγαγε δέ τινα καὶ τῆς ἀνὰ τὸν Νεῖλον ναυμαχίας θρίαμβον Αἰγύπτιον, μεταξὺ τοῦ Γαλατῶν καὶ Φαρνάκους. Τὰ δὲ Ῥωμαίων φυλαξάμενος ἄρα, ὡς ἐμφύλια, οὐκ ἐοικότα τε αὐτῷ, καὶ Ῥωμαίοις αἰσχρὰ καὶ ἀπαίσια, ἐπιγράψαι θριάμβῳ· παρήνεγκεν ὅμως αὐτῶν ἐν τοῖσδε τὰ παθήματα ἅπαντα, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐν εἰκόσι καὶ ποικίλαις γραφαῖς, χωρίς γε Πομπηΐου. τοῦτον γὰρ δὴ μόνον ἐφυλάξατο δεῖξαι, σφόδρα ἔτι πρὸς πάντων ἐπιποθούμενον. Ὁ δὲ δῆμος ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκείοις κακοῖς, καίπερ δεδιὼς, ἔστενε· καὶ μάλιστα, ὅτε ἴδοι Λεύκιόν τε Σκιπίωνα τὸν αὐτοκράτορα πλησσόμενον ἐς τὰ στέρνα ὑφ' ἑαυτοῦ, καὶ μεθιέμενον ἐς τὸ πέλαγος· ἢ

Lin. 90. ἐφ' ἑαυτοῦ *edit.* 1.

101. Hinc in urbem reverſus *Cæſar, quatuor ſimul triumphos duxit: de Gallis* unum, quorum multas maximaſque nationes adjecerat imperio, deficienteſque retraxerat ad officium: alium *de Pharnace,* Ponticum: alium Africanum, *de Afris* qui Scipionem bello juverant: in quo Jubæ filius, *Juba hiſtoricus*, infans etiam tum, traductus eſt. Duxit & alium *de Ægyptiis*, in Nilo victis navali prælio; quem inſeruit medium, Gallicum inter & Ponticum. Et quamquam de Romanis ex profeſſo triumphare veritus eſt, quippe civibus, quod nec ipſi decorum foret, & populo Romano turpe & infauſtum; tamen *tranſlatæ* ſunt *in* ceteris *pompis pictura omnium* civilium *cladium,* atque etiam *virorum effigies*, abſque unius Pompeji imagine: quem ſolum non eſt auſus oſtentare, propter recens omnium viri illius deſiderium. Populus tamen ne metu quidem cohiberi potuit, quin malis ſuis ingemiſceret: præcipue quum agnoſceret *L. Scipionem* imperatorem, in medio mari ſuapte manu ſauciatum, in undas e navi cadere; *Petrejum* vero in cœ-

Πετρήϊον ἐπὶ διαίτῃ διαχρώμενον ἑαυτὸν, ἢ Κάτωνα ὑφ' *A. U.*
ἑαυτοῦ διασπώμενον, ὡς θηρίον. Ἀχιλλᾷ δ' ἐφήσθησαν 708.
καὶ Ποθεινῷ, καὶ τὴν Φαρνάκους φυγὴν ἐγέλασαν.

CII. Χρήματα δ' ἐν τοῖς θριάμβοις φασὶ παρενεχθῆναι μυριάδας ἑξ καὶ ἥμισυ ταλάντων, καὶ στεφάνους δύο καὶ εἴκοσι καὶ δισχιλίους ἐπὶ τοῖς ὀκτακοσίοις, ἀπὸ χρυσοῦ, ἕλκοντας ἐς δισμυρίας καὶ δέκα καὶ τέσσαρας καὶ τετρακοσίας λίτρας. ἀφ' ὧν εὐθὺς ἐπὶ τῷ θριάμβῳ διένειμε, τὰ ὑπεσχημένα πάνθ' ὑπερβάλλων, στρατιώτῃ μὲν ἀνὰ πεντακισχιλίας δραχμὰς Ἀττικὰς, λοχαγῷ δ' αὐτοῦ τὸ διπλάσιον, καὶ χιλιάρχῃ καὶ ἱππάρχῃ τὸ ἔτι διπλάσιον, καὶ τοῖς δημόταις, ἑκάστῳ μνᾶν Ἀττικήν. Ἐπέδωκε δὲ καὶ θέας ποικίλας, ἵππων τε, καὶ μουσικῆς, καὶ πεζομαχίας, ἀνδρῶν χιλίων πρὸς ἑτέρους χιλίους, καὶ ἱππομαχίαν διακοσίων πρὸς ἴσους· καὶ ἀναμὶξ ἄλλων πεζῶν τε καὶ ἱππέων ἀγῶνα· ἐλεφάντων τε μάχην εἴκοσι πρὸς εἴκοσι· καὶ ναυμαχίαν ἐρετῶν τετρακισχιλίων, ἐπιβεβηκότων ἐς μάχην χιλίων ἑκατέρω-

Lin. 2 sq. χιλιάρχῳ καὶ ἱππάρχῳ *Edd. Expressi Aug. Ven. & Reg. B.*

naculo: *Catonem* item, non secus quam bestiam, unguibus suamet ipsius viscera disrumpere. *Achillæ* vero *Pothini*que casus tanto plausu exceptus est a spectatoribus, quanto risu *Pharnacis* fuga.

102. Pecuniæ vero traductæ per hos triumphos LX. millia talentorum fuisse proditum est, cum dimidio talento: insuper coronas aureas MM.DCCC.XXII, quarum pondus XXM. CCCC. XIV libras conficiebat. Ex quarum pretio protinus post triumphum *persolutum* est *militi*, etiam cum insigni auctario, *quid quid Cæsar promiserat*: militibus singulis quinquies millenæ drachmæ Atticæ; duplum centurionibus; tribunis & præfectis alarum quadruplum: plebi viritim mina Attica. Edita sunt & *varia spectacula*, circensium ludorum; musicorum; peditum prælio inter se concurrentium, millenorum utrimque, ducenorumque utrimque equitum; rursus aliud equitum & peditum promiscue pugnantium. Commissi sunt & viceni elephanti; & navale prælium repræsentatum, quadringenis utrimque remigibus, millenis sociis na-

A. U. 708. θεν. Ἀνέστησε καὶ τῇ γενετείρᾳ τὸν νεὼν, ὥσπερ εὔξατο μέλλων ἐν Φαρσάλῳ μαχεῖσθαι· καὶ τέμενος τῷ νεῷ περιέθηκεν, ὃ Ῥωμαίοις ἔταξεν ἀγορὰν εἶναι, οὐ τῶν ὠνίων, ἀλλ' ἐπὶ πράξεσι συνιόντων ἐς ἀλλήλους· καθὰ καὶ Πέρσαις ἦν τις ἀγορὰ, ζητοῦσιν ἢ μανθάνουσι τὰ δίκαια. Κλεοπάτρας τε εἰκόνα καλὴν τῇ θεῷ παρεστήσατο, ἣ καὶ νῦν συνέστηκεν αὐτῇ. Τὸ δὲ τοῦ δήμου πλῆθος ἀναγραψάμενος, ἐς ἥμισυ λέγεται τῶν πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου γενομένων εὑρεῖν, ἐς τοσοῦτον καθεῖλεν ἡ τῶνδε φιλονεικία τὴν πόλιν.

709. CIII. Αὐτὸς δὲ, ἤδη τέταρτον ὑπατεύων, ἐπὶ τὸν νέον Πομπήϊον ἐστράτευεν ἐς Ἰβηρίαν· ὅσπερ αὐτῷ λοιπὸς ἦν ἔτι πόλεμος ἐμφύλιος, οὐκ εὐκαταφρόνητος. τῶν τε γὰρ ἀρίστων ὅσοι διεπεφεύγεσαν ἐκ Λιβύης, ἐκεῖ συνέδραμον. καὶ στρατὸς, ὁ μεν, ἐξ αὐτῆς Λιβύης τε καὶ Φαρσάλου τοῖς ἡγεμόσι συνῆλθεν, ὁ δὲ, ἐξ Ἰβήρων τε καὶ Κελτιβήρων, ἔθνους ἀλκίμου καὶ χαίροντος αἰεὶ μάχαις· πολὺς

Lin. 18. τοσοῦτο *Edd. Aug. Prætuli Reg. B.* *L.* 21. ἅσπερ *edit.* 1, *L.* 23. ἐκεῖ ἐκ Λιβύης *Edd. Prætuli Aug. Ven. Reg. B.*

valibus decertantibus. Ædem quoque *Veneri* genitrici *Cæsar* dedicavit, ex voto concepto instante pugna Pharsalica; & aream ædi circumstruxit, quod *Forum populo Romano* esse voluit; non rerum venalium, sed negotiis publicis tractandis; qualia Persis quoque sunt fora, ubi redduntur jura & discuntur etiam. Ad deæ latus pulcram effigiem Cleopatræ statuit, quæ hodieque juxta visitur. Censu deinde acto, ferme *dimidio minus capitum censum* ajunt, quam ante hujus belli civilis initium: in tantum adflixit rempublicam duorum civium contentio.

103. Jam vero *quartum Consul* CÆSAR expeditionem CONTRA JUNIOREM POMPEJUM suscepit IN HISPANIAM; quod unum reliquum erat civilium bellorum, neutiquam contemnendum. Nam optimatium quotquot evaserant ex Africa, eo concurrerant; & exercituum ex Pharsalica Africanaque clade reliquiæ eodem cum suis ducibus convenerant; hisque accesserat supplementum ex validis ac pugnacibus Hispanorum Celtiberorumque gentibus. Servorum quoque magna mul-

δὲ καὶ δούλων ὅμιλος ἐστρατεύετο τῷ Πομπηΐῳ· καὶ τέταρτον ἔτος εἶχον ἐν τοῖς γυμνασίοις, καὶ γνώμην ἕτοιμον ἀγωνίσασθαι μετὰ ἀπογνώσεως. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα σφαλεὶς ὁ Πομπήϊος, οὐκ ἀνεβάλλετο τὴν μάχην, ἀλλ' εὐθὺς ἐλθόντι τῷ Καίσαρι συνεμάχετο· καί τοι τῶν πρεσβυτέρων αὐτῷ παραινούντων, ἐκ πείρας ὧν ἀμφί τε Φάρσαλον καὶ Λιβύην ἐπεπόνθεσαν, ἐκτρίβειν τῷ χρόνῳ τὸν Καίσαρα, καὶ ἐς ἀπορίαν, ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ, περιφέρειν. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἧκε μὲν ἀπὸ Ῥώμης ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις, βαρυτάτῳ στρατῷ μακροτάτην ὁδὸν ἐπελθών. Δέος δ', οἷον οὔ πρότερον, ἐνέπιπτεν αὐτοῦ τῷ στρατῷ, κατὰ δόξαν τῶν πολεμίων τοῦ τε πλήθους καὶ ἀσκήσεως καὶ ἀπογνώσεως. *A. U. 709.*

CIV. Δι' ἃ καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὸς ἐβράδυνεν· ἔστε πού τι αὐτῷ κατασκεπτομένῳ προσπελάσας ὁ Πομπήϊος, ὠνείδισεν ἐς δειλίαν. καὶ τὸ ὄνειδος οὐκ ἐνεγκὼν ὁ Καῖσαρ, ἐξέτασσε παρὰ πόλιν Κορδύβην, σύνθημα καὶ τότε δοὺς

Lin. 36 *sq.* ἐπανελθὼν *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 43. καὶ τόδε δοὺς *Aug. male.*

titudo in castris Pompejanis militabat. Qui jam quartum in annum exercitati promtissime operam suam offerebant, extremam certaminis aleam subituri. Quæ res maxime fefellit *Pompejum*, ut nihil cunctatus auderet venienti *Cæsari* occurrere; nequidquam monentibus senioribus, quos Pharsalica Africanaque pugna cautiores fecerat, ut bellum trahendo hostiles opes adtereret, & in alieno solo morantes redigeret ad inopiam. Advenit *in Hispania Cæsar* die vicesimo septimo, ex quo Roma erat egressus, cum gravi exercitu viam longissimam emensus. Metus autem, qualis numquam ante, milites ejus invasit, territos fama multitudinis hostium, bello exercitatissimorum desperatorumque.

104. Qua de causa ne ipse *Cæsar* quidem properabat; donec ei *Pompejus*, speculandi causa progresso propius accedens, exprobravit ignaviam. Tum vero, non ferens illud opprobrium, *instruxit aciem prope Cordubam*; & tunc

A. U. 709. ἈΦροδίτην· ἔδωκε δὲ καὶ ὁ Πομπήϊος Εὐσέβειαν. Ὡς δὲ, καὶ συνιόντων ἤδη, τοῦ Καίσαρος στρατοῦ τὸ δέος ἥπτετο, καὶ ὄκνος ἐπεγίγνετο τῷ φόβῳ, θεοὺς πάντας ὁ Καῖσαρ ἱκέτευε, τὰς χεῖρας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνίσχων, μὴ ἑνὶ πόνῳ τῷδε πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἔργα μιῆναι, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπιθέων παρεκάλει· τό τε κράνος τῆς κεφαλῆς ἀφαιρῶν, ἐς πρόσωπον ἐδυσώπει καὶ προὔτρεπεν. Οἱ δὲ οὐδ᾽ ὧς τι μετέβαλλον ἀπὸ τοῦ δέους· ἕως ὁ Καῖσαρ αὐτὸς, ἁρπάσας τινὸς ἀσπίδα, καὶ τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἡγεμόσιν εἰπὼν, Ἔσται τοῦτο τέλος ἐμοί τε τοῦ βίου καὶ ὑμῖν τῶν στρατειῶν· προὔδραμε τῆς τάξεως ἐς τοὺς πολεμίους ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μόνους αὐτῶν ἀποσχεῖν δέκα πόδας, καὶ διακόσια αὐτῷ δόρατα ἐπιβληθῆναι, καὶ τούτων τὰ μὲν αὐτὸν ἐκκλίναι, τὰ δὲ ἐς τὴν ἀσπίδα ἀναδέξασθαι. τότε γὰρ δὴ τῶν τε ἡγεμόνων προθέων ἕκαστος ἵστατο παρ᾽ αὐτὸν, καὶ ὁ στρατὸς ἅπας ἐμπεσὼν μετὰ ὁρμῆς ὅλην ἠγωνίζετο τὴν ἡμέραν, προὔχων τε καὶ ἡττώμενος αἰεὶ παρὰ μέρος· μέχρις ἐς ἑσπέραν μό-

Lin. 52. Καῖσαρ αὐτοὺς *edit.* 1. *L.* 61. *malim* μέχρι ἐς.

quoque Venerem pro teſſera dedit; Pompejus vero Pietatem. Quum autem, collatis jam ſignis, Cæſariani præ pavore ſegnius rem adgrederentur; *Cæſar* ſublatis ad cælum manibus Deos omnes invocavit, ne uno ignominioſo conflictu tot egregias abolerent victorias: diſcurrenſque inter milites, hortatus eſt eos ſublata a facie galea, quo magis agnitus pudorem eis incuteret. Qui ubi ne ſic quidem metum remiſerunt; ipſe tandem, arrepto cujuſdam clypeo, ad proximos tribunos hæc verba locutus, *jam nunc & mihi vitæ finis erit, & vobis militiæ!* ante reliquam aciem eo uſque procurrit, ut decem tantum pedes ab hoſte diſtaret, ducentiſque telis peteretur; quorum partem declinavit flexu corporis, partem clypeo excepit. Tum demum tribuni, certatim ad eum tegendum procurrerunt; & totus exercitus magno impetu provolans per totum diem dubio Marte continuavit prælium: *ſub veſperam tandem*

λις ἐνίκησεν. ὅτε καὶ φασὶν αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι πολλάκις μὲν ἀγωνίσαιτο περὶ νίκης, νῦν δὲ καὶ περὶ ψυχῆς. A. U. 709.

CV. Φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου, καὶ φυγῆς τῶν Πομπηΐου στρατιωτῶν ἐς τὴν Κορδύβην, ὁ μὲν Καῖσαρ, ἵνα μὴ διαφυγόντες οἱ πολέμιοι, πάλιν ἐς μάχην παρασκευάσαιντο, ἐκέλευε τὸν στρατὸν ἐκτειχίσαι τὴν Κορδύβην. οἱ δὲ κάμνοντες τοῖς γεγονόσι, τά τε σώματα καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἀνῃρημένων ἐπεφόρουν ἀλλήλοις, καὶ δόρασιν αὐτὰ διαπηγνύντες ἐς τὴν γῆν, ἐπὶ τοιοῦδε τείχους ηὐλίσαντο. Τῆς δ' ἐπιούσης ἑάλω μὲν ἡ πόλις, τῶν δὲ ἡγεμόνων τοῦ Πομπηΐου, Σκάπλας μὲν, νήσας πυρὰν, ἑαυτὸν ἐνέπρησεν· Οὐάρου δὲ καὶ Λαβιηνοῦ καὶ ἑτέρων ἀνδρῶν ἐπιφανῶν ἐκομίσθησαν αἱ κεφαλαὶ Καίσαρι. Πομπήϊος δ' αὐτὸς διέφυγε μὲν ἀπὸ τῆς ἥσσης σὺν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἱππεῦσιν ἐπὶ Καρθαίας, ἔνθα αὐτῷ νεῶν στόλος ἦν· καὶ παρῆλθεν ἐς τὰ νεώρια λαθὼν, ὡς τις ἰδιώτης, φορείῳ κομιζόμενος. ὁρῶν δὲ καὶ τούτους ἀπογιγνώσκοντας ἑαυτῶν, ἔδεισε περὶ ἐκδόσεως· καὶ ἔφευγεν αὖθις, ἐπιβαίνων σκάφους. Ἐμπλακέντα δ'

Lin. 63. περὶ *ante* ψυχῆς *carent Aug. Ven. nec valde deſideratur.* *L.* 75. ἥττης *Aug.*

potitus victoria. Quo tempore dixiſſe *Cæſar* fertur. *ſæpe ſe de victoria, tunc vero et de vita, certaſſe.*

105. Poſt magnam editam cædem, *Pompejanis* intra Cordubam compulſis, *Cæſar*, veritus ne hoſtis inde elapſus redintegraret prælium, juſſit urbem circumvallari. At milites, jam feſſi laboribus, corpora armaque cæſorum adgeſta haſtis humi confixerunt, & excubaverunt ad hujuſmodi valli ſpeciem. Sequenti die capta urbe, ex Pompejanis ducibus *Scapula* conſcenſo rogo ſeipſum *exuſſit; Vari & Labieni* ceterorumque nobilium capita ad Cæſarem ſunt relata. *Pompejus* e pugna cum CL equitibus verſus *Cartejam*, ubi claſſem habebat, profugit; intravitque in navalia, privato cultu delatus lectica. Poſtquam vero hos quoque deſperare de ſalute animadvertit; metuens ne dederetur, fugam rurſus conſcenſa navicula capeſſivit. Sed quum implicuiſ-

A. U. 709. αὐτοῦ τὸν πόδα καλωδίῳ, κόπτων τις τὸ καλώδιον ξιφιδίῳ, τὸν ταρσὸν ἔτεμεν, ἀντὶ τοῦ καλωδίου, τοῦ ποδός· καὶ διαπλεύσας ἔς τι χωρίον ἐθεραπεύετο. ζητούμενος δὲ κἀνταῦθα, ἔφευγε διὰ δυσβάτου καὶ ἀκανθώδους ὁδοῦ, τὸ τραῦμα περικεντούμενος, μέχρι κάμνων ὑπό τι δένδρον ἐκαθέζετο. καὶ τῶν ζητητῶν ἐπιπεσόντων, οὐκ ἀγεννῶς αὐτοὺς ἀμυνόμενος, κατεκόπη. Τοῦδε μὲν δὴ τὴν κεφαλὴν ὁ Καῖσαρ ἐνεχθεῖσάν οἱ προσέταξέ τινι θάψαι. Καὶ ὁ πόλεμος ἑνὶ ἔργῳ καὶ ὅδε παρὰ δόξαν ἐλέλυτο. Τοὺς δ᾽ ἐξ αὐτοῦ διαφυγόντας ἤθροιζεν ὁ τοῦδε τοῦ Πομπηΐου νεώτερος ἀδελφὸς, Πομπήϊος μὲν καὶ ὅδε ὢν, Σέξστος δὲ καλούμενος τῷ προτέρῳ τῶν ὀνομάτων. ἀλλ᾽ ὅδε μὲν ἔτι λανθάνων καὶ διαδιδράσκων ἐλῄστευεν.

CVI. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς Ῥώμην ἠπείγετο, τὰ ἐμφύλια πάντα καθελὼν, ἐπὶ φόβου καὶ δόξης οἵας οὔ τις προτοῦ. ὅθεν αὐτῷ τιμαὶ πᾶσαι, ὅσαι ὑπὲρ ἄνθρωπον, ἀμέτρως ἐς χάριν ἐπενοοῦντο, θυσιῶν τε πέρι, καὶ ἀγώνων, καὶ

Lin. 82. ἔτεμνε ἀντὶ *Edd. Recte Aug. Ven. Reg. B.* *L.* 88. προσέταξέ τινα *Aug. non male.* *L.* 92. Σέξτος *Edd. ex Reg. A. Expressi Aug. & Reg. B.* *L.* 95 *sq.* πρὸ τοῦ *Reg. B.*

ſet pedem funiculo; accidit, ut funem aliquis præcidere volens talum ei per errorem ſecaret: quapropter ad villam adpelli navim *Pompejus* juſſit, ubi vulnus curaret. Quo poſtquam emiſſi ſunt, qui eum conquirerent; fugit per ſentes & aſpreta, ſpinis vulnus pungentibus: tandemque laſſus ſub quadam conſedit arbore; ubi *deprehenſus a perſecutoribus*, ſtrenue repugnans, *occubuit.* Caput ad ſe relatum *Cæſar* ſepeliri juſſit. Ita hoc quoque bellum uno conflictu, præter opinionem, finitum eſt. Eos qui cladem hanc evaſere, *minor Pompeji frater*, prænomine *Sextus*, deinde collegit: verum is tum latitans adhuc & fugitans latrocinabatur.

106. Jam *Cæſar*, *ſublatis omnibus bellis civilibus*, Romam properavit: timendus & illuſtris quantum ad eum diem nemo alius. Quamobrem ad demerendam ejus gratiam *humani omnes divinique honores in eum cumulati* ſunt: ſacrificia,

νων, καὶ ἀναθημάτων ἐν πᾶσιν ἱεροῖς καὶ δημοσίοις χω- A. U.
ρίοις, ἀνὰ φυλὴν ἑκάστην· καὶ ἐν ἔθνεσιν ἅπασι, καὶ 709.
ἐν βασιλεῦσιν ὅσοι Ῥωμαίοις φίλοι. σχήματά τε ἐπεγράφετο ταῖς εἰκόσι ποικίλα· καὶ στέφανος ἐκ δρυὸς ἦν ἐπ' ἐνίαις, ὡς σωτῆρι τῆς πατρίδος· ᾧ πάλαι τοὺς ὑπερασπίσαντας ἐγέραιρον οἱ περισωθέντες. Ἀνεῤῥήθη δὲ καὶ Πατὴρ πατρίδος, καὶ δικτάτωρ ἐς τὸν ἑαυτοῦ βίον ᾑρέθη, καὶ ὕπατος ἐς δέκα ἔτη· καὶ τὸ σῶμα ἱερὸς καὶ ἄσυλος εἶναι· καὶ χρηματίζειν ἐπὶ θρόνων ἐλεφαντίνων τε καὶ χρυσέων· καὶ θύειν μὲν αὐτὸν αἰεὶ θριαμβικῶς ἠμφιεσμένον, τὴν δὲ πόλιν ἀνὰ ἔτος ἕκαστον, αἷς αὐτὸς ἡμέραις ἐν παρατάξεσιν ἐνίκα· ἱερέας δὲ καὶ ἱερείας ἀνὰ πενταετὲς εὐχὰς δημοσίας ὑπὲρ αὐτοῦ τίθεσθαι· καὶ τὰς ἀρχὰς εὐθὺς καθισταμένας ὀμνύναι, μηδενὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος ὁριζομένων ἀντιπράξειν. ἔς τε τιμὴν τῆς γενέσεως αὐτοῦ τὸν Κυϊντίλιον μῆνα, Ἰούλιον ἀντὶ Κυϊντιλίου μετωνόμασαν εἶναι· καὶ νεὼς ἐψηφίσαντο πολλοὺς αὐτῷ γε-

Lin. 1 *sq.* ἐπεγράφοντο *Edd. Recte Aug. Ven.*

ficia, ludi, ſtatuæ, in omnibus templis & locis publicis, per ſingulas tribus, & per omnes provincias, perque regna ſociorum & amicorum populi Romani. Et ſigna ejus vario habitu effingebantur; nonnulliſque querna impoſita eſt corona, quaſi ſervatori patriæ; quo genere coronarum olim cives honorabant eos, qui ſalutem ipſorum protexiſſent. Et *Patriæ Pater* adpellatus eſt, & *dictator* creatus *perpetuus*, & conſul in decennium, & Sacroſanctus declaratus. Decretumque, ut jus redderet in ſellis eburneis aureiſve, & ut inter ſacrificandum triumphali veſte ſemper uteretur: ut publice ſolennibus ſacris celebrarentur dies quibus inſigniores victorias fuerat adeptus: ut ſingulis luſtris ſacerdotes ac Veſtales publica vota pro ejus ſalute facerent: ut quicumque magiſtratus inirent, juramento ſtatim ſe obſtringerent, ſe nullis ejus decretis refragaturos. Et, in honorem natalis *Cæſaris*, *Quintilem* menſem mutato nomine *Julium* placuit vocari. *Templa* etiam multa, tamquam deo, ex ſenatuſcon-

A. U. 709. νέσθαι καθάπερ θεῷ, καὶ κοινὸν αὐτοῦ καὶ Ἐπιεικείας, ἀλλήλους δεξιουμένων.

CVII. Οὕτως ἐδεδοίκεσαν μὲν ὡς δεσπότην, εὔχοντο δὲ σφίσιν ἐπιεικῆ γενέσθαι. εἰσὶ δ᾽ οἱ καὶ βασιλέα προσειπεῖν ἐπενόουν, μέχρι μαθὼν αὐτὸς ἀπηγόρευσε καὶ ἠπείλησεν, ὡς ἀθέμιστον ὄνομα, μετὰ τὴν τῶν προγόνων ἀράν. σπεῖραι δ᾽ ὅσαι στρατηγίδες αὐτὸν ἐκ τῶν πολέμων ἔτι ἐσωματοφυλάκουν, ἀπέστησε τῆς φυλακῆς, καὶ μετὰ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐπεφαίνετο μόνης. Ὧδε δ᾽ ἔχοντι, καὶ χρηματίζοντι πρὸ τῶν ἐμβόλων, τὸ ψήφισμα τῶν προλελεγμένων τιμῶν ἡ βουλή, τῶν ὑπάτων ἡγουμένων, ἐν κόσμῳ τῷ πρέποντι ἑκάστῳ, προσέφερον. ὁ δὲ αὐτοὺς ἐδεξιοῦτο μέν, οὐχ ὑπανέστη δὲ προσιοῦσιν, οὐδ᾽ ἐπιμένουσι· ἀλλὰ τοῖς διαβάλλουσιν αὐτὸν ἐς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς βασιλικῆς προσηγορίας καὶ τόδε παρέσχε. Τὰς δὲ ἄλλας τιμάς, χωρὶς τῆς δεκαετοῦς ὑπατείας προσέμενος, ὑπάτους ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνεν αὐτόν τε καὶ Ἀντώνιον, τὸν ἵππαρχον ἑαυτοῦ· Λε-

Lin. 21. *artic.* τῶν *caret Aug.* *L.* 33. αὐτόν τε *Edd. Prætuli Aug.*

ſulto *decreta* ſunt: & in his unum *templum Cæſari Clementiæque commune*, in quo ſimulacra eorum jungerent dextras.

107. Ita cujus dominationem timebant, ejus expetebant votis publicis clementiam. Nec deerant, qui *Regem adpellandum* cenſerent; donec ipſe *Cæſar*, re intellecta, conantibus id interminatus eſt; infauſtum nomen eſſe dicens, poſt exſecrationem ejus jam inde a majoribus cautam. Cohortes etiam prætorias, quibus bellorum tempore pro ſatellitio uſus erat, amovit a corporis cuſtodia, contentus ſolis adparitoribus publicis. In eo ſtatu dum jus reddebat *Cæſar* pro roſtris; ſenatus, præeuntibus conſulibus, quo quemque decebat cultu, decreta illa, de quibus dictum eſt, ei obtulit. Qui dextram quidem ſingulis præbuit; ſed univerſis nec accedentibus adſurrexit, nec coram ſe ſtantibus: verum adfectationem regni criminantibus hanc quoque anſam dedit. Acceptis ceteris honoribus præter decennem conſulatum, in annum ſequentem *deſignavit Conſules ſeipſum et Antonium*, ſuum Magiſtrum

πίδῳ προστάξας ἱππαρχεῖν ἀντὶ τοῦ Ἀντωνίου, ἄρχοντι μὲν Ἰβηρίας, ἡγεμονεύοντι δ' αὐτῆς διὰ φίλων. Κατεκάλει δὲ καὶ τοὺς φεύγοντας ὁ Καῖσαρ, πλὴν εἴ τις ἐπὶ ἀνηκέστοις ἔφευγε· καὶ τοῖς ἐχθροῖς διηλλάσσετο, καὶ τῶν πεπολεμηκότων οἱ πολλοὺς προῆγεν ἀθρόως ἐς ἐτησίους ἀρχὰς, ἢ ἐς ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ὑπαχθεὶς ὁ δῆμος, ἤλπιζε καὶ τὴν δημοκρατίαν αὐτὸν αὐτοῖς ἀποδώσειν· καθάπερ Σύλλας, ἐς ἴσον αὐτῷ δυναστεύσας, ἐποίησεν. ἀλλὰ τοῦδε μὲν ἐσφάλησαν. A. U. 709.

CVIII. Εἰκόνα δ' αὐτοῦ τις τῶν ὑπερεθιζόντων τὸ λογοποίημα τῆς βασιλείας ἐστεφάνωσε δάφναις, ἀναπεπλεγμένης ταινίας λευκῆς· καὶ αὐτὸν οἱ δήμαρχοι Μάρυλλός τε καὶ Καισήτιος ἀνευρόντες, ἐς τὴν φυλακὴν ἐσέβαλλον, ὑποκρινάμενοί τι καὶ τῷ Καίσαρι χαρίζεσθαι, προαπειλήσαντι τοῖς περὶ βασιλείας λέγουσιν. Ὁ δὲ τοῦτο μὲν ἤνεγκεν εὐσταθῶς. ἑτέρων δ' αὐτὸν ἀμφὶ τὰς πύ- 710.

Lin. 47. τε καὶ Σίτιος *Edd. Aug. mend. Recte Candidus* Cæſetiuſque.
L. 48. ὑποκρινάμενοί τε *Aug. male.*

equitum; *Lepido* juſſo in Antonii dignitatem ſuccedere, qui tum Hiſpaniæ erat præfectus, ſed eam provinciam per amicos adminiſtrabat. Exulibus quoque, exceptis eis quorum cauſa plane deſperata eſſet, reditum *Cæſar* conceſſit; & inimicis veniam dedit, & multis ex his, qui arma contra ipſum tulerant, præter ſpem annuos magiſtratus, vel provinciarum exercituumve præfecturas detulit. Id quod maxime populo ſpem fecit, fore, ut reſtitererent eis rempublicam, quemadmodum Sylla feciſſet, poſtquam parem potentiam fuerat adeptus. Sed ea quidem ſpes ipſos fefellit.

108. Ceterum quidam ex his, qui rumorem *de regno capeſſendo* confirmatum volebant, ſtatuæ *Cæſaris* lauream impoſuit, albis faſciis intertextam: quem tribuni plebis *Marullus Cæſetiuſque*, requiſitum & inventum, conjecerunt in carcerem; ſimulantes, *Cæſari* ſe gratificaturos, qui minas jactaverat, ſi quis mentionem regni faceret. Quorum quidem factum æquo *Cæſar* tulit animo. Sed quum alii nonnulli,

A. U. 710. λας ἰόντα ποθὲν Βασιλέα προσειπόντων, καὶ τοῦ δήμου στενάξαντος, εὐμηχάνως εἶπε τοῖς ἀσπασαμένοις· Οὐκ εἰμὶ Βασιλεὺς, ἀλλὰ Καῖσαρ· ὡς δὴ περὶ τὸ ὄνομα ἐσφαλμένοις. οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν Μάρυλλον, καὶ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν τὸν ἀρξάμενον ἐξεῦρον, καὶ τοῖς ὑπηρέταις ἐκέλευεν ἄγειν ἐς δίκην ἐπὶ τὸ ἀρχεῖον αὐτῶν. καὶ ὁ Καῖσαρ, οὐκέτι ἐνεγκὼν, κατηγόρησεν ἐπὶ τῆς βουλῆς τῶν περὶ τὸν Μάρυλλον, ὡς ἐπιβουλευόντων οἱ μετὰ τέχνης ἐς τυραννίδος διαβολήν. καὶ ἐπήνεγκεν, ἀξίους μὲν αὐτοὺς εἶναι θανάτου, μόνης δ᾽ αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι καὶ παραλύειν τῆς τε ἀρχῆς καὶ τοῦ βουλευτηρίου. ὃ δὴ καὶ μάλιστα αὐτὸν διέβαλεν ὡς ἐπιθυμοῦντα τῆς ἐπικλήσεως, καὶ τὰς ἐς τοῦτο πείρας καθιέντα, καὶ τυραννικὸν ὅλως γεγονότα· ἥ τε γὰρ πρόφασις τῆς κολάσεως περὶ τῆς βασιλικῆς ἐπωνυμίας ἦν, ἥ τε τῶν δημάρχων ἀρχὴ ἱερὰ καὶ ἄσυλος ἦν ἐκ νόμου καὶ ὅρκου παλαιοῦ· τήν τε ὀργὴν

Lin. 52. ἀμηχάνως *Reg. B.* *L.* 64 *ſq. Aut excidiſſe nonnihil ante verba* περὶ τῆς βασιλ. *aut aliud quid hoc loco turbatum eſſe, videtur: niſi forte* pœna *intelligatur* ea, quam tribuni infligere voluerant his, qui Regem ſalutaverant Cæſarem.

occurrentes ei ad portam, in Urbem alicunde redeunti, *Regem* eum ſalutaſſent; hos, ut ſenſit ſecutum inde plebis gemitum, non niſi arguto dicto repulit, *non* REGEM *ſe eſſe, ſed* CÆSAREM; quaſi in cognomine erraviſſent. Et poſtquam *Marullus* hujus quoque ſalutationis primos auctores, conquiri & per adparitores ad ſuum tribunal juſſit trahi; *Cæſar*, impatientior jam, apud ſenatum de *Marullo* collegiſque eſt queſtus, quod *malo dolo invidiam adfectatæ tyrannidis ſibi facerent*; adjecitque „extrema quidem pœna dignos eſſe; ſatis tamen ſibi fore, ſi a magiſtratu ſimul & ſenatu ſubmoveantur." Quæ res vel maxime confirmavit opinionem adfectatæ hujus adpellationis; ut & tentamina illa ab ipſo *Cæſare* profecta putarentur, & idem ipſe jam omnino tyrannico more agere videretur: quandoquidem tribunos plebis, quorum poteſtas ex antiquo ſacramento priſcoque jure ſacroſancta & inviolabilis eſſet, non aliam ob cauſam punitos voluerat, niſi quod ab illis adpellationem regiam tanto opere prohiberi vidiſſet. Et augebat hominum

ὀξεῖαν ἐποίει τὸ μηδὲ ἀναμεῖναι τῆς ἀρχῆς τὸ ὑπόλοιπον. *A. U. 710.*

CIX. Ὧν καὶ αὐτὸς αἰσθανόμενος, καὶ μετανοῶν, καὶ τόδε πρῶτον ἡγούμενος ἄνευ πολεμικῆς ἀρχῆς ἐν εἰρήνῃ βαρὺ καὶ δυσχερὲς διαπεπρᾶχθαι, λέγεται τοῖς φίλοις αὐτὸν ἐντείλασθαι φυλάσσειν, ὡς δεδωκότα τοῖς ἐχθροῖς λαβὴν, ζητοῦσι κατ᾽ αὐτοῦ. πυθομένων δὲ ἐκείνων, εἰ συγχωρεῖ πάλιν αὐτὸν σωματοφυλακεῖν τὰς Ἰβηρικὰς σπείρας· Οὐδὲν ἀτυχέστερον, ἔφη, διηνεκοῦς φυλακῆς· ἔστι γὰρ αἰεὶ δεδιότος. Οὐ μὴν αἵ γε περὶ τῆς βασιλείας πεῖραι κατεπαύοντο οὐδὲ ὥς· ἀλλὰ θεώμενον αὐτὸν ἐν ἀγορᾷ τὰ Λουπερκάλια ἐπὶ θρόνου χρυσέου, πρὸ τῶν ἐμβόλων, Ἀντώνιος, ὑπατεύων σὺν αὐτῷ Καίσαρι, καὶ διαθέων τότε γυμνὸς ἀληλιμμένος, (ὥσπερ εἰώθασιν οἱ τῆσδε τῆς ἑορτῆς ἱερέες) ἐπὶ τὰ ἔμβολα ἀναδραμὼν, ἐστεφάνωσε διαδήματι. κρότου δὲ πρὸς τὴν ὄψιν παρ᾽ ὀλίγων γενομένου, καὶ στόνου παρὰ τῶν πλειόνων, ὁ Καῖσαρ ἀπέρριψε τὸ διάδημα· καὶ ὁ Ἀντώνιος αὖθις

Lin. 71 sq. φιλ. αὐτὸν *Edd. invit. MSS.* *L. 76 sq.* βασιλ. πεῖραι *Edd. male ex Reg. A. Recte Aug. Reg. B.*

indignationem, quod ne tempus quidem, propinquum admodum, quo magistratus eorum exisset, exspectaverat.

109. Quod ubi & ipse *Cæsar* sensit; pœnitens facti, quod primum tunc, pacis tempore, quo cum imperio militari non esset, exercuisset morosius; fertur amicis mandasse, ut custodirent ipsum, quoniam inimici ansam quæsitam jam haberent. Sed illis rogantibus, num permitteret se denuo Hispanicis stipari cohortibus, respondit: *nihil miserius continua custodia; id enim esse hominis semper solliciti.* At ne sic quidem cessarunt conatus regnum *Cæsari* adserentium. Nam quum pro rostris *Lupercalia* spectaret in sella aurea; *Antonius*, ipsius in consulatu collega, discurrens nudus & unctus, (ut mos est per id solenne Lupercis,) conscendensque rostra, *diadema capiti Cæsaris imposuit.* Ad quod spectaculum quum paucorum plausus sequeretur, plurium gemitus; abjecit ille diadema: quod *Antonius* ei

A. U. 710. ἐπέθηκε, καὶ ὁ Καῖσαρ αὖθις ἀπεῤῥίπτει. Καὶ ὁ δῆμος, διεριζόντων μὲν ἔτι, ἡσύχαζε, μετέωρος ὢν ὅπη τελευτήσειε τὸ γιγνόμενον· ἐπικρατήσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος, ἀνεβόησαν ἥδιστον, καὶ αὐτὸν ἅμα εὐφήμουν, οὐ προσέμενον.

CX. Ὁ δὲ, εἴτε ἀπογνοὺς, εἴτε κάμνων, καὶ ἐκκλίνων ἤδη τήνδε τὴν πεῖραν ἢ διαβολὴν, εἴτε τισὶν ἐχθροῖς τῆς πόλεως ἀφιστάμενος, εἴτε νοσήματα τοῦ σώματος θεραπεύων, ἐπιληψίαν καὶ σπασμὸν, αἰφνίδιον ἐμπίπτοντα αὐτῷ μάλιστα παρὰ τὰς ἀργίας, ἐπενόει στρατείαν μακρὰν ἔς τε Γέτας καὶ Παρθυαίους· Γέταις μὲν αὐστηρῷ καὶ φιλοπολέμῳ καὶ γείτονι ἔθνει προεπιβουλεύων· Παρθυαίους δὲ τιννύμενος τῆς ἐς Κράσσον παρασπονδήσεως. Στρατιὰν δὴ προὔπεμπεν ἤδη τὸν Ἰόνιον περᾶν, ἑκκαίδεκα τέλη πεζῶν, καὶ ἱππέας μυρίους. Καὶ λόγος ἄλλος ἐφοίτα, Σιβύλλειον εἶναι προαγόρευμα, μὴ πρὶν ὑπακούσεσθαι Ῥωμαίοις Παρθυαίους, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπιστρα-

Lin. 91. ὑφιστάμενος *Edd. Recte Aug. Ven.* *Ibid.* νόσημα *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 92. ἐπιληψίαν καὶ θεσμὸν *Edd. mend. ex Reg. A.* σπασμὸν *recte Aug. Ven. Vocem istam plane prætermisit Reg. B.* *L.* 1. Ῥωμαίων *Edd. Prætuli Aug. Ven. cum quibus facit Reg. B. ex emend.*

rursus imposuit, *Cæsar* vero iterum abjecit. Qui dum ita inter se contendunt; spectabat populus silens, & incertus quonam res esset evasura. Ut vero vidit pervicisse *Cæsarem*, adclamavit suaviter, fausta illi comprecans omnia, quod diadema non admisisset.

110. Post hæc *Cæsar*, sive desperans, sive pertæsus, ab incepto destitit, cavens invidiam: &, vel ut Urbem propter inimicos suspectam relinqueret, vel, ut corporis curaret valetudinem, quæ *comitiali malo & subitis convulsionibus* numquam magis tentabatur quam in otio; *expeditionem* suscipere cogitavit longinquam *contra Getas et Parthos*: Getas quidem, duram & bellicosam gentem vicinamque, prior adgressurus; de Parthis vero sumturus pœnas, propter perfidiam in Crassum patratam. Jamque trans sinum Adriaticum legiones sedecim, & equitum decem millia, præmittere cœpit. Moxque alius rumor sparsus est, *Sibyllinum exstare oraculum: Non posse Parthos a Romanis, nisi Regis ductu, subigi.* Unde ausi

τεύσειε. καί τινες ἀπὸ τοῦδε ἐτόλμων λέγειν, ὅτι χρὴ Ῥωμαίων μὲν αὐτὸν, ὥσπερ ἦν, δικτάτωρα καὶ αὐτοκράτορα καλεῖν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶν αὐτοῖς ἀντὶ βασιλείας ὀνόματα· τῶν δὲ ἐθνῶν, ὅσα Ῥωμαίοις ὑπήκοα, ἄντικρυς ἀνειπεῖν βασιλέα. Ὁ δὲ καὶ τόδε παρῃτεῖτο, καὶ τὴν ἔξοδον ὅλως ἐπετάχυνεν, ἐπίφθονος ὢν ἐν τῇ πόλει. A. U. 710.

CXI. Ἐξιέναι δ᾽ αὐτὸν μέλλοντα, πρὸ τετάρτης ἡμέρας οἱ ἐχθροὶ κατέκανον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ· εἴτε διὰ ζῆλον εὐτυχίας τε καὶ δυνάμεως, ὑπερόγκου πάνυ γενομένης· εἴτ᾽, ὡς ἔφασκον αὐτοὶ, τῆς πατρίου πολιτείας ἐπιθυμίᾳ. εὖ γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν, μὴ καὶ τάδε τὰ ἔθνη προσλαβὼν, ἀναμφιλόγως γένοιτο βασιλεύς. Ταύτης δὲ σκοπὸν ἡγοῦμαι τῆς προσθήκης ἀφορμὴν λαβεῖν ἐγχειρήσεως, ἐς ὄνομα μόνον αὐτοῖς διαφερούσης, ἔργῳ δὲ καὶ τοῦ δικτάτωρος ὄντος ἀκριβῶς βασιλέως. Συνεστήσαντο δὲ τὴν ἐπιβουλὴν μάλιστα δύω ἄνδρε, Μάρκος τε

Lin. 8. προτετάρτης Aug. L. 12. Pro εὖ γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν (quæ verba in Parenthesi fortè ponenda) Gelenius maluisse videtur καὶ γὰρ ἔδεισαν αὐτὸν. L. 14. σκοπῶν Aug. Ibid. προθήκης Aug. L. 16. τοῦ ad δικτάτ. caret Aug. L. 17. δύο Edd. Expressi Aug. Reg. B.

sunt nonnulli palam jactare: „oportere *Cæsarem* Romanorum quidem, sicut esset, *Dictatorem Imperatoremque* adpellari, aut si quod sit præterea aliud nomen regio plausibilius: *ceterorum* vero *populorum*, qui sub Romano censentur imperio, diserte *Regem* nominari". At *Cæsar*, hoc quoque recusato, omnino curabat, ut quamprimum ex Urbe exiret, in qua laboraret invidia.

111. Sed quum jam in eo esset, ut proficisceretur; quatriduo ante interfectus est ab inimicis in curia; sive ob livorem felicitatis potentiæque, ad nimium fastigium jam evectæ; sive, ut illi præ se ferebant, desiderio pristini status reipublicæ. Probe enim noverant, *Cæsarem*, si illos quoque populos devicisset, citra dubitationem *Romanorum quoque Regem* futurum. Et hanc quidem occasionem adgrediendi operis adripuisse mihi videntur; nimirum quod illam accessionem animo sibi propositam habere *Cæsarem* putarent, quæ tamen non nisi nomine differebat, quum re vera a Rege Dictator nihil differret. *Conjurationis* duo maxime fu

A. U. 710. Βροῦτος, ὁ Καιπίων ἐπίκλην, Βρούτου τοῦ κατὰ Σύλλαν ἀνῃρημένου παῖς, αὐτῷ τε Καίσαρι προσφυγὼν ἐκ τοῦ κατὰ Φάρσαλον ἀτυχήματος· καὶ Γάϊος Κάσσιος, ὁ τὰς τριήρεις κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον ἐγχειρίσας τῷ Καίσαρι· οἵδε μὲν ἄμφω τῆς Πομπηΐου μοίρας γεγονότε· τῶν δὲ αὐτῷ Καίσαρι φιλτάτων, Δέκμος Βροῦτος Αλβῖνος. ἅπαντες αἰεὶ παρὰ Καίσαρι τιμῆς καὶ πίστεως χρηματίζοντες ἄξιοι· οἷς γε καὶ πράξεις ἐνεχείρισε μεγίστας, καὶ, ἐπὶ τὸν ἐν Λιβύῃ πόλεμον ἀπιὼν, στρατεύματα ἔδωκε, καὶ τὴν Κελτικὴν ἐπέτρεψε, τὴν μὲν ὑπὲρ Ἄλπεων Δέκμῳ, τὴν δὲ ἐντὸς Ἄλπεων Βρούτῳ.

CXII. Μέλλοντες δὲ ὁμοῦ τότε τῆς πόλεως στρατηγήσειν ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, ἐς ἀλλήλους διήριζον περὶ τῆς καλουμένης πολιτικῆς στρατηγίας, ἣ τῶν ἄλλων προτιμᾶται· εἴτε τῷ ὄντι φιλοτιμούμενοι περὶ αὐτὴν, εἴθ' ὑπόκρισις ἦν τοῦ μὴ πάντα συμπράσσειν ἀλλήλοις νομίζεσθαι. Καὶ ὁ Καῖσαρ, αὐτοῖς διαιτῶν, λέγεται πρὸς

Lin. 18. Βρ. ὁ Καπίων *Edd. & MSS. nostri & Cand. Corrigendam mendam putavi. L.* 23. Δέκιμος, *ut alibi, edit.* 2. 3. *invit. MSS.* Δέκιος, *ut solet, Reg. A. mend. De qua quidem varietate lectionis porro monere supersedebo. L.* 29. δὲ, *ante* ὁμοῦ, *caret Aug. mule.*

ere *principes, M. Brutus Cæpio*, Bruti illius Syllanis temporibus interfecti filius, qui ad ipsum *Cæsarem* confugerat post cladem Pharsalicam: & *C. Cassius*, qui triremes eidem in Hellesponto tradiderat; ambo Pompejanarum partium. Ex ipsius vero *Cæsaris* intimis amicis cum duobus illis faciebat *Decimus Brutus Albinus*. Qui omnes semper in honore ac fide apud *Cæsarem* erant habiti; ita quidem, ut eorumdem in rebus maximis usus esset opera, & iturus ad Africanum bellum exercitus eis dedisset, Galliasque provincias commisisset, *Decimo Bruto* Transalpinam, *Marco* Cisalpinam.

112. Erant tum designati prætores urbani *Brutus & Cassius*; contendebantque de *jurisdictione*, quæ *inter cives* vocatur & honoratior est quam altera. Id sive serio fecerint per ambitionem; sive ficte, quo minus in omnibus rebus conspirare viderentur: *Cæsar*, delectus arbiter, amicis dixisse fertur, „ ex æquo quidem

τοὺς φίλους εἰπεῖν, ὡς τὰ μὲν δίκαια Κάσσιον ἀποφαίνοι, Βρούτῳ δ᾽ αὐτὸς χαρίζοιτο. τοσῇδε ἐν ἅπασιν εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐχρῆτο. καὶ γὰρ αὐτῷ καὶ παῖς ἐνομίζετο εἶναι, Σερουϊλίας τῆς Κάτωνος ἀδελφῆς ἐρασθείσης τοῦ Καίσαρος, ὅτε ὁ Βροῦτος ἐγίγνετο. διὸ καὶ, νικῶν ἐν Φαρσάλῳ, μετὰ σπουδῆς λέγεται τοῖς ἡγεμόσιν εἰπεῖν, Βροῦτον ὅπη δύναιντο περισώζειν. Ἀλλ᾽ εἴτε ἀχάριστος ὢν ὁ Βροῦτος, εἴτε τὰ τῆς μητρὸς ἁμαρτήματα ἀγνοῶν ἢ ἀπιστῶν ἢ αἰδούμενος, εἴτε φιλελεύθερος ὢν ἄγαν, καὶ τὴν πατρίδα προτιμῶν, εἴθ᾽ ὅτι ἔκγονος ὢν Βρούτου τοῦ πάλαι τοὺς βασιλέας ἐξελάσαντος, ἐρεθιζόμενος καὶ ὀνειδιζόμενος μάλιστα ἐς τοῦτο ὑπὸ τοῦ δήμου· (πολλὰ γὰρ τοῖς ἀνδριάσι τοῦ πάλαι Βρούτου, καὶ τῷ δικαστηρίῳ τοῦδε τοῦ Βρούτου, τοιάδε ἐπεγράφετο λάθρα· Βροῦτε δωροδοκεῖς; Βροῦτε νεκρὸς εἶ; ἢ, Ὠφελές γε νῦν περιεῖναι· ἢ, Ἀνάξιά σου τὰ ἔκγονα· ἢ, Οὐδ᾽ ἔκγονος εἶ σὺ τοῦδε·) ταῦτα καὶ τοιουτότροπα

A. U. 710.

Lin. 35. Κάσσιος ἀποφαίνει *edit. 2. 3. invitis MSS.* *L.* 44. ἔγγονος *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 50. παρεῖναι *Edd. Recte Aug. Ven.*

Cassio primas deberi, se tamen *Bruto* gratificaturum." Ita in omnibus rebus hunc & honore & benevolentia prosequebatur: nam & *filius Cæsaris putabatur Brutus*, quod adamatus Cæsar fuisset a *Servilia*, Catonis sorore, quo tempore Brutus ex ea est genitus. Quapropter & in Pharsalica victoria diligenter mandasse *Cæsar* ducibus dicitur, ut omnino *Brutum* servarent incolumen. Qui tamen sive ingratus, sive rem ignorans, aut non credens, aut pudori sibi ducens matris impudicitiam, sive eximio libertatis amore patriam patri præferens, sive quod esset *prisci* illius *Bruti* regum expulsoris *progenies*: (irritatus etiam opprobriis populi, qui statuis antiqui Bruti, & hujus prætoris tribunali, clam adscribebat verba hujusmodi: *Brute, largitionibus corrumperis? Brute, mortuus es? Utinam nunc quidem superesses!* aut, *Degeneres habes posteros!* aut, *Non es tu illius progenies!*) his igitur rebus, & ejus ge-

A. U. 710. ἄλλα πολλὰ τὸν νεανίαν ἐξέκαυσεν ἐπὶ τὸ ἔργον, ὡς ἑαυτοῦ προγονικόν.

CXIII. Ἀκμάζοντος δ' ἔτι τοῦ περὶ τῆς βασιλείας λόγου, καὶ συνόδου μελλούσης ἔσεσθαι τῆς βουλῆς μετ' ὀλίγον, ὁ Κάσσιος ἐμβαλὼν τὴν χεῖρα τῷ Βρούτῳ, Τί ποιήσομεν, ἔφη, παρὰ τὸ βουλευτήριον, ἂν οἱ κόλακες τοῦ Καίσαρος γνώμην περὶ βασιλείας προθῶσι; Καὶ ὁ Βροῦτος οὐκ, ἔφη, παρέσεσθαι τῷ βουλευτηρίῳ. ἐπανερομένου δὲ τοῦ Κασσίου; Τί δ', ἂν ἡμᾶς καλῶσιν ὡς στρατηγούς, τί ποιήσομεν, ὦ ἀγαθὲ Βροῦτε; Ἀμυνῶ τῇ πατρίδι, ἔφη, μέχρι θανάτου. Καὶ ὁ Κάσσιος αὐτὸν ἀσπασάμενος· Τίνα δ', ἔφη, σὺ προσλήψῃ τῶν ἀρίστων, οὕτω φρονῶν; ἢ σοι δοκοῦσιν οἱ χειροτέχναι καὶ κάπηλοι καταγράφειν σου τὸ δικαστήριον ἀσήμως μᾶλλον, ἢ οἱ Ῥωμαίων ἄριστοι, παρὰ μὲν τῶν ἄλλων στρατηγῶν θέας αἰτοῦντες ἵππων ἢ θηρίων, παρὰ δὲ σοῦ τὴν ἐλευθερίαν, ὡς σὸν προγονικὸν ἔργον; Οἱ μὲν δὴ τάδε ἄρα ἐκ πολλοῦ διανοούμενοι, τότε πρῶτον ἐς τὸ φανερὸν

Lin. 52. ἐξέκαυσαν Edd. Recte Aug. Ven. L. 54. τῆς, quod vulgo ante βασιλ. abest, ex iisdem Aug. & Ven. adjeci.

neris aliis accensus est juvenis ille ad facinus, quasi dignum suis majoribus.

113. Dum ita magnis adhuc studiis agitabatur quæstio *de Regno*, & mox senatus ea de re erat habendus; *Cassius* manu prehendens Brutum, *Quid faciemus*, inquit, *si adulatores Cæsaris de regno ejus retulerint?* Tum *Brutus* negavit se interfore senatui. Quumque denuo rogaret ille: *Quid? si vocemur, ut prætores; quid tum faciemus, o bone?* „Propugnator, inquit, ero patriæ ad mortem usque". Tum *Cassius* eum complexus, *Ecquem*, inquit, *ex optimatibus adsciscet ad hoc consilium? ni forte putas, opifices aut caupones tuo tribunali occulte inscribere illa, & non potius optimum quemque civium; qui ab aliis prætoribus circenses ludos, aut venationes exspectant: a te vero libertatem, ut munus majoribus tuis dignum!* Ita quæ dudum in animo hi duo habuerant, tum primum aperuerunt sibi invicem: ac mox

ἀλλήλοις προὔφερον· καὶ τῶν ἰδίων ἑκάτερος φίλων ἀπεπειρῶντο, καὶ τῶν αὐτοῦ Καίσαρος, οὓς εὐτολμοτάτους ἑκατέρων ᾔδεσαν. Καὶ συνήγειραν ἐκ μὲν τῶν σφετέρων ἀδελφὼ δύο, Καικίλιόν τε καὶ Βουκολιανὸν, καὶ ἐπὶ τούτοις Ρούβριον Ρῆγα, καὶ Κόϊντον Λιγάριον, καὶ Μάρκον Σπόριον, καὶ Σερουΐλιον Κάσκαν, καὶ Σερουΐον Γάλβαν, καὶ Σέξτιον Νάσωνα, καὶ Πόντιον Ἀκύλαν· τούσδε μὲν ἐκ τῶν οἰκείων σφίσιν. ἐκ δὲ τῶν αὐτοῦ φίλων Καίσαρος Δέκμον τε, περὶ οὗ μοι προείρηται, καὶ Γάϊον Κάσκαν, καὶ Τρεβώνιον καὶ Τίλλιον Κίμβρον καὶ Μινούκιον Βάσιλλον. A. U. 710.

CXIV. Ὡς δὲ σφίσιν ἐδόκουν ἅλις ἔχειν, καὶ πλέοσιν ἐκφέρειν οὐκ ἐδοκίμαζον, συνέθεντο μὲν ἀλλήλοις ἄνευ τε ὅρκων καὶ ἄνευ σφαγίων· καὶ οὐδεὶς μετέθετο, οὐδὲ προὔδωκε· καιρὸν δ' ἐζήτουν, καὶ τόπον. Ὁ μὲν δὴ καιρὸς ὑπερήπειγεν, ὡς Καίσαρος ἐς τετάρτην ἡμέραν ἐξιόντος ἐπὶ

Lin. 74. Ρῦγα *videtur primum fuisse in Aug. idque in* Ρῆγα *mox mutatum.* Rubrium Rigam *Cand.* Rubrium Rugam *posuerunt Glandorp. Casaubonus aliique. L.* 75. Σερουίλιον Γάλβαν *Edd. MSS. & Cand. Tria verba,* Κάσκαν, καὶ Σερούϊον, *quæ librariorum errore intercidisse puto, inserui. L.* 79. Τριβώνιον *h. l. edit.* 1. *cum Aug. Ibid.* Ατίλιον καὶ Κίμβριον *Edd. & h. l. MSS.* Attilium Cimbrum *Cand. Delevi conjunctionem, & nomen utrumque emendavi. Ib.* Μινούκιον καὶ Βάσιλλον *Edd. MSS. & Cand. Delevi importunam conjunctionem. L.* 81. ἐμφέρειν *edit.* 1.

amicorum quoque prætentabant mentem, atque ipsorum familiarium *Cæsaris* etiam, ut quemque norant in utraque factione audacissimum. Pertraxeruntque ex suis amicis in consilii societatem duos fratres, *Cæcilium & Bucolianum*: præterea *Rubrium Regem*, *Q. Ligarium*, *M. Spurium*, *Servilium Cascam*, *Servium Galbam*, *Sextium Nasonem*, *Pontium Aquilam*; omnes hos suæ factionis: ex Cæsaris vero familiaribus, *Decimum*, de quo jam dixi, *C. Cascam*, *Trebonium*, *Tillium Cimbrum*, *Minucium Basillum*.

114. Ut vero visi sunt sibi satis sociorum habere; non communicandam rem pluribus rati, conspiraverunt absque jurejurando & victimis: nec tamen quisquam aut mutavit animum, aut prodidit rem; tempus tantum captabatur & locus. Et urgebat brevitas temporis, instante profectione *Cæsaris* ad diem quartum; quando adhibiturus erat mili-

A. U. 710. τὰς στρατείας, καὶ φυλακῆς αὐτὸν αὐτίκα περιεξούσης στρατιωτικῆς. Χωρίον δ᾽ ἐπενόουν τὸ βουλευτήριον· ὡς τῶν βουλευτῶν, εἰ καὶ μὴ προμάθοιεν, προθύμως, ὅτε ἴδοιεν τὸ ἔργον, συνεπιληψομένων. ὃ καὶ περὶ Ῥωμύλον, τυραννικὸν ἐκ βασιλικοῦ γενόμενον, ἐλέγετο συμβῆναι. δόξειν τε τὸ ἔργον, ὥσπερ ἐκεῖνο, καὶ τόδε ἐν βουλευτηρίῳ γενόμενον, οὐ κατ᾽ ἐπιβουλὴν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς πόλεως πεπρᾶχθαι. ἀκίνδυνόν τε, ὡς κοινὸν, ἔσεσθαι παρὰ τῷ Καίσαρος στρατῷ· καὶ τὴν τιμὴν σφίσι μενεῖν, οὐκ ἀγνοουμένοις ὅτι ἦρξαν. Διὰ μὲν δὴ ταῦτα τὸ βουλευτήριον ἐπελέγοντο πάντες ὁμαλῶς· περὶ δὲ τοῦ τρόπου διεφέροντο. οἱ μὲν, καὶ Ἀντώνιον συναναιρεῖν ἀξιοῦντες, ὕπατόν τε ὄντα σὺν τῷ Καίσαρι, καὶ φίλον αὐτοῦ δυνατώτατον, καὶ τοῖς στρατιώταις γνωριμώτατον· ὁ δὲ Βροῦτος ἔλεγεν, ἐπὶ μὲν τῷ Καίσαρι μόνῳ δόξαν οἴσεσθαι τυραννοκτόνων, ὡς βασιλέα ἀναιροῦντες· ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις αὐτοῦ, ἐχθρῶν, ὡς Πομπηίου στασιῶται. καὶ οἱ μὲν, τῷδε μά-

Lin. 85. περιεξιούσης *edit.* 1.

tare satellitium ad corporis custodiam. *Locus* autem *curia* placuit: quod existimarent, senatores, licet non præmonitos, tamen conspecto facinore adjuturos cupide: quod & Romulo accidisse fertur, postquam regiam potestatem in tyrannidem verterat. Itaque hoc facinus illi fore simile, præsertim non clam patratum, sed in ipsa curia, idque pro republica: nec periculum fore a Cæsariano exercitu, velut re ab universo senatu profecta: ceterum præmia mansura ipsos, quos nemo ignoraturus esset auctores tanti facinoris fuisse. Quapropter cunctis locum rei gerendæ Curiam destinantibus, *de modo* adgrediendæ non conveniebat; aliis *Antonium etiam una tollendum* censentibus, collegam Cæsaris, & amicorum potentissimum, militibusque familiarissimum; *Bruto* vero contradicente „ex solius *Cæsaris* cæde *tyrannicidarum decus* petendum, quasi *regem* occidissent: quod si & *amicos* ejus interimerent, fore ut inimicitiis privatis & Pompejanæ factionis rationibus facinus imputetur." Et vicit hæc sententia; nec aliud porro ex-

λισ]α ἀναπαυσθέντες, τὴν προσιοῦσαν αὐτίκα τῆς βουλῆς σύνοδον ἐφύλασσον. *A. U. 710.*

CXV. Ὁ δὲ Καῖσαρ πρὸ μιᾶς τοῦδε τοῦ βουλευτηρίου χωρῶν ἐπὶ δεῖπνον ἐς Λέπιδον τὸν ἵππαρχον, ἐπήγετο Δέκμον Βροῦτον Ἀλβῖνον ἐς τὸν πότον· καὶ λόγον ἐπὶ τῇ κύλικι προύθηκε, Τίς ἄριστος ἀνθρώπῳ θάνατος; αἱρουμένων δὲ ἕτερα ἑτέρων, αὐτὸς ἐκ πάντων ἐπῄνει τὸν αἰφνίδιον. Καὶ ὁ μὲν ὧδε προὐμαντεύετο ἑαυτῷ· καὶ ἐλεσχήνευε περὶ τῶν ἐς τὴν αὔριον ἐσομένων. Ἐπὶ δὲ τῷ πότῳ, νυκτὸς αὐτῷ τὸ σῶμα νωθρὸν ἐγίγνετο. καὶ ἡ γυνὴ Καλπουρνία, ἐνύπνιον αἵματι πολλῷ καταῤῥεόμενον ἰδοῦσα, κατεκώλυε μὴ προελθεῖν. θυομένῳ τε πολλάκις ἦν τὰ σημεῖα φοβερά. καὶ πέμπειν ἔμελλεν Ἀντώνιον, διαλύσοντα τὴν βουλήν· ἀλλὰ Δέκμος παρὼν ἔπεισε, μὴ λαβεῖν ὑπεροψίας διαβολὴν, αὐτὸν δὲ αὐτὴν ἐπελθόντα διαλῦσαι. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοῦτο ἐκομίζετο φορείῳ. Θέαι δ᾽ ἦσαν ἐν τῷ Πομπηΐου θεάτρῳ, καὶ βουλευτήριον

Lin. 7. ἐς τὸ πότον *Edd. ex Reg. A.* ἐς τὸν πόντον *Aug.* ἐς τὸ πόντον *Reg. B. Recte Ven.*

ſpectabatur, quam ut ſenatus propediem conveniret.

115. Pridie vero ejus diei, quo ſenatus eſt habitus, *Cæſar* cœnaturus *apud Lepidum* magiſtrum equitum, *Decimum Brutum Albinum* ſecum adduxerat: ortaque inter pocula quæſtione, *quodnam mortis genus homini eſſet optimum?* aliis aliud præoptantibus, ipſe unus *repentinam mortem* prætulit. Atque ita ſibimetipſi vates factus, de craſtinis negotiis amplius confabulatus eſt. Poſt eam compotationem quum noctu languor quidam occupaſſet *Cæſarem*, quumque eadem nocte uxor ejus *Calpurnia* per inſomnium multo ſanguine cruentatum vidiſſet maritum; non ſinebat illa mane domo eum egredi. Sacrificanti quoque, nec litanti, multa ſigna oblata ſunt horrenda. Jamque *Antonio* mandaturus erat, ut ſenatum dimitteret; quum *Decimus Brutus* ei perſuaſit, ſatius eſſe ad evitandam ſuperbiæ contemtique ſenatus opinionem, ut ipſe iret dimitteretque. Quamobrem lectica delatus *Cæſar* eſt *in curiam*. Ludi tum erant in *Pompeji* theatro, & ſenatus in imminentibus Theatro

A. U. 710.

ἔμελλε τῶν τις περὶ αὐτὸ οἴκων ἔσεσθαι, εἰωθὸς ἐπὶ ταῖς θέαις ὧδε γίγνεσθαι. Οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἕωθεν κατὰ τὴν στοὰν τὴν πρὸ τοῦ θεάτρου τοῖς δεομένοις σφῶν ὡς στρατηγῶν εὐσταθέστατα ἐχρημάτιζον. πυνθανόμενοι δὲ περὶ τῶν γιγνομένων ἱερῶν τῷ Καίσαρι, καὶ τῆς ἀναθέσεως τοῦ βουλευτηρίου, πάνυ ἠποροῦντο. καί τις, αὐτῶν ὧδε ἐχόντων, τῆς Κάσκα χειρὸς λαβόμενος, εἶπε· Σὺ μὲν ὄντα με φίλον ἀπέκρυψας, Βροῦτος δ᾽ ἀνήνεγκέ μοι. Καὶ ὁ μὲν Κάσκας ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἄφνω τεθορύβητο. ὁ δ᾽ ἐπιμειδιάσας ἔφη· Πόθεν οὖν ἔσται σοι τὰ χρήματα τῆς ἀγορανομίας; καὶ ὁ Κάσκας ἀνήνεγκεν. Αὐτὸν δὲ Βροῦτον καὶ Κάσσιον, σύννους τε ὄντας καὶ συλλαλοῦντας ἀλλήλοις, τῶν τις βουλευτῶν ἐπιστάσας, Ποπίλλιος Λαίνας, ἔφη, συνεύχεσθαι περὶ ὧν ἔχουσι κατὰ νοῦν· καὶ παρῄνει ἐπιταχύνειν. οἱ δὲ ἐθορυβήθησαν μὲν, ὑπὸ δὲ ἐκπλήξεως ἐσιώπων.

CXVI. Φερομένου δὲ ἤδη τοῦ Καίσαρος, τῶν οἰκείων τις αὐτῷ, περὶ τῆσδε τῆς ἐπιβουλῆς μαθὼν, ἔθει μηνύ-

Lin. 27. An Βρ. δ᾽ ἐξήνεγκέ μοι? *L. 33.* Πούπλιος Λαίνας *Edd. Cand.* Πλούπλιος *Aug. Correxi mendam.*

huic ædibus convenerat, ut mos erat spectaculorum tempore. Eo mane *Brutus* & *Cassius* prætores in porticu ante theatrum magna tranquillitate jus reddebant petentibus: sed ubi cognoverunt, *Cæsarem* non litare, ideoque senatum differri; valde turbabantur. Qui dum ita adfecti sunt; nonnemo interim adprehensa manu *Cascæ* „Tu, inquit, a me amico tuo rem celasti, sed *Brutus* mihi retulit." Et *Casca* quidem, terrore conscientiæ subito cohorruit. Postquam autem subridens alter „Unde igitur, ait, erit tibi ad ædilitatem pecunia?" recepit *Casca* animum. Ipsos vero *Brutum* & *Cassium*, cogitabundos & inter se colloquentes, seduxit unus senatorum, *Popillius Lænas*, & his verbis adlocutus est: „Deos precor, ut bene vertant quod habetis in animo": simulque jussit, accelerarent factum. Et illi, terrore conturbati, siluerunt.

116. Dum vero jam *in curiam defertur Cæsar*; ex familiaribus ejus aliquis curiim domum ejus venit, indicaturus

σων ὃ ἔμαθεν. καὶ ὁ μὲν ἐς Καλπουρνίαν ἦλθε, καὶ τοσόνδε μόνον εἰπὼν, ὅτι χρῄζοι Καίσαρος ὑπὲρ ἔργων ἐπειγόντων, ἀνέμενεν αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου· οὐκ εἰς τέλος ἄρα τὰ γιγνόμενα πάντα πεπυσμένος. Ὁ δὲ ἐν Κνίδῳ γεγονὼς αὐτῷ ξένος Ἀρτεμίδωρος, ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσδραμὼν, εὗρεν ἄρτι ἀναιρούμενον. Ὑπὸ δὲ ἄλλου καὶ βιβλίον περὶ τῆς ἐπιβουλῆς ἐπιδοθὲν αὐτῷ προθυομένῳ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ εὐθὺς ἐσιόντι, μετὰ χεῖρας εὑρέθη τεθνεῶτος. Ἄρτι δὲ ἐκβαίνοντι τοῦ φορείου Λαίνας, ὁ τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον πρὸ ὀλίγου συνευξάμενος, ἐντυχὼν, διελέγετο ἰδίᾳ μετὰ σπουδῆς. καὶ τοὺς μὲν ἥ τε ὄψις αὐτίκα τοῦ γιγνομένου κατέπλησσε καὶ τὸ μῆκος τῆς ἐντεύξεως· καὶ διένευον ἀλλήλοις, διαχρήσασθαι σφᾶς αὐτοὺς πρὸ συλλήψεως. προϊόντος δὲ τοῦ λόγου, τὸν Λαίναν ὁρῶντες οὐ μηνύοντι μᾶλλον ἢ περί του δεομένῳ καὶ λιπαροῦντι ἐοικότα, ἀνέφερον· ὡς δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ ἀσπασάμενον εἶδον, ἀνεθάρρησαν. Ἔθος

A. U. 710.

Lin. 47. Λαίνας *Aug. Reg. B. Sic & iidem paulo ante, & mox* Λαίναν.

quæ de insidiis ei paratis cognoverat. Sed hic quidem solam *Calpurniam* domi offendens, nil aliud prolocutus, quam opus se habere *Cæsaris* colloquio de rebus urgentibus, exspectabat ejus e curia reditum, quia non perfecte rem intellexerat. *Artemidorus* autem, cujus hospitio *Cæsar* Cnidi usus erat, in curiam adcurrens, jam occisum eum offendit. Alius tabellas etiam insidiarum indices ante curiam sacrificanti obtulerat: sed ille nihil moratus, introgressus est; & tabellæ post repertæ sunt in manu interfecti. Exscendenti vero e lectica occurrit *Lænas*, is qui paulo ante Cassio bene precatus fuerat; & cum *Cæsare* solus serio est collocutus. Quo viso statim territi sunt conjurationis principes, maxime quod longior esset sermo; jamque sibi invicem innuebant, ut seipsos, priusquam comprehenderentur, transfigerent. Sed, quum porro observantibus gestus *Lænatis* similior videretur precanti aliquid quam indicanti, animum receperunt. Ut vero post sermonem viderunt agentem gratias, fiduciam plane resumserunt. Est autem mos

A. U. 710. δὴ ἐστὶ τοῖς ἄρχουσιν ἐς τὴν βουλὴν εἰσιοῦσιν, οἰωνίζεσθαι προσιοῦσι. καὶ πάλιν τῶν ἱερῶν ἦν τῷ Καίσαρι τὸ μὲν πρῶτον ἄνευ καρδίας, ἢ (ὡς ἕτεροι λέγουσιν) ἡ κεφαλὴ τοῖς σπλάγχνοις ἔλειπε. καὶ τοῦ μάντεως εἰπόντος, θανάτου τὸ σημεῖον εἶναι; γελάσας ἔφη, τοιοῦτον αὐτῷ καὶ περὶ Ἰβηρίαν γενέσθαι πολεμοῦντι Πομπηΐῳ. ἀποκριναμένου δὲ τοῦ μάντεως, ὅτι καὶ τότε κινδυνεύσειε λαμπρῶς, καὶ νῦν ἔτι πιθανώτερον εἴη τὸ σημεῖον, αὖθις αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐκέλευε θύεσθαι. καὶ οὐδενὸς οὐδ᾽ ὣς καλλιερουμένου, τὴν βουλὴν βραδύνουσαν αἰδούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὡς φίλων, ἐπειγόμενος, ἐσῄει, τῶν ἱερῶν καταφρονήσας. χρῆν γὰρ ἃ ἐχρῆν Καίσαρι γενέσθαι.

CXVII. Οἱ δ᾽ Ἀντώνιον μὲν πρὸ θυρῶν ἀποδιατρίβειν ἐν ὁμιλίᾳ Τρεβώνιον ἐξ ἑαυτῶν ὑπελίποντο· Καίσαρα δ᾽ ἐπὶ τοῦ θρόνου προκαθίσαντα περιέστησαν, οἷα φίλοι, σὺν λεληθόσι ξιφιδίοις. καὶ αὐτῶν Τίλλιος μὲν Κίμβερ, ἐντυχὼν

Lin. 59. θάνατον τὸ σημ. *Edd. Recte Aug. Ven. Ibid. sq.* τοιοῦτον αὐτῷ *edit.* 2. 3. *L.* 62. *An* καὶ νῦν ἐπιθανατώτερον? *ut est infra apud Nostrum. L.* 66. *pro* ἱερῶν, *quod dederunt Aug. Ven. & Cand. est* ἐχθρῶν *in Edd. L.* 68. ἐνομιλίᾳ *Aug. L.* 70. Ατίλιος *Edd.* Ατίλλιος *h. l. Aug. Reg. B.* Attilius *Cand. ut supra.*

magiſtratibus curiam intraturis, in ipſo introitu uti aruſpicum opera: ac rurſum in prima *Cæſaris victima* cor defuit, vel, ut alii dicunt, caput extorum. Id quum aruſpex interpretaretur *lethale ſignum*; ridens ille, ait „in Hiſpania quoque cum Pompejo dimicaturo ſimile ſibi fuiſſe oblatum." Quumque aruſpex reſpondiſſet „tum quoque magnum eum adiiſſe diſcrimen capitis, nunc vero majus etiam exta minari;" *Cæſar* juſſit aliam mactari victimam. Sed, quum ne tum quidem litaret, veritus ſenatum morari diutius, inimicis quoque amicorum ſpecie urgentibus, introgreſſus eſt contemtis victimis. Neceſſe enim erat evenire *Cæſari* id quod evenit.

117. Ad *Antonium* pro foribus confabulatione diſtinendum relictus eſt e conjuratis *Trebonius*: ceteri *Cæſarem* in ſella reſidentem velut amici circumſteterunt, parvis gladiis ſub veſte inſtructi. Et primum quidem *Tillius Cimber* ex adverſo ad *Cæſarem* accedens,

ἐντυχὼν ἐς πρόσωπον, ἀδελφῷ φυγάδι κάθοδον ᾔτει. *A. U.* ἀνατιθεμένου δὲ καὶ ἀντιλέγοντος ὅλως τοῦ Καίσαρος, 710. ὁ μὲν Κίμβερ αὐτοῦ τῆς πορφύρας, ὡς ἔτι δεόμενος, ἐλάβετο, καὶ τὸ εἷμα περισπάσας ἐπὶ τὸν τράχηλον εἷλκε, βοῶν· Τί βραδύνετε, ὦ φίλοι; Κάσκας δ᾽ ἐφεστὼς ὑπὲρ κεφαλῆς, ἐπὶ τὴν σφαγὴν τὸ ξίφος ἤρεισε πρῶτος· παρολισθὼν δὲ, ἐνέτεμε τὸ στῆθος. καὶ ὁ Καῖσαρ τό τε ἱμάτιον ἀπὸ τοῦ Κίμβερος ἐπισπάσας, καὶ τῆς χειρὸς τοῦ Κάσκα λαβόμενος, καὶ καταδραμὼν ἀπὸ τοῦ θρόνου, καὶ ἐπιστραφεὶς, τὸν Κάσκαν εἵλκυσε σὺν βίᾳ πολλῇ. οὕτω δ᾽ ἔχοντος αὐτοῦ, τὸ πλευρὸν ἕτερος, ὡς ἐπὶ συστροφῇ τεταμένον, διελαύνει ξιφιδίῳ· καὶ Κάσσιος ἐς τὸ πρόσωπον ἔπληξε, καὶ Βροῦτος ἐς τὸν μηρὸν ἐπάταξε, καὶ Βουκολιανὸς ἐς τὸ μετάφρενον· ὥστε τὸν Καίσαρα ἐπὶ μέν τι σὺν ὀργῇ καὶ βοῇ, καθάπερ θηρίον, ἐς ἕκαστον αὐτῶν ἐπιστρέφεσθαι· μετὰ δὲ τὴν Βρούτου πληγὴν, εἴτε

Lin. 72. ἀντιθεμένου *Edd. Recte Aug.* *L.* 74. *An* ἀπὸ τοῦ τραχήλου? *ut est apud Plutarch.* *L.* 75. Κάσκας δ᾽ ἐπελθὼν ὑπὲρ κεφ. *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 76. ἐπὶ τῆς σφαγῆς *Edd. Verum dederunt Aug. Ven.* *L.* 77. ἀνέτεμε *Edd. Prætuli eosdem MSS.* *L.* 85 *sq.* ἐς ἕκαστον αὐτῶν ἐπιτρέφεσθαι *edit.* 1. *L.* 86. *Post* πληγὴν *excidit fortasse nonnihil.*

dens, fratri exulanti rogabat reditum. Ubi vero in aliud tempus eum rejecit *Cæsar*, atque etiam omnino repulsam ei dedit; *Cimber* togam ejus purpuream, velut precibus instans, prehendit, eamque adducens & in cervicem detrahens, exclamavit: *Quid cessatis, amici!* Jamque *Casca*, a capite *Cæsari* adstans, primus omnium gladio jugulum ejus petiit; sed aberrans, *pectus vulneravit.* Tum *Cæsar*, retracta ex Cimbri manibus toga, & Cascæ manu correpta, de sella desiliit; & in ipsum *Cascam* conversus, magna vi eum rapuit. In ea colluctatione, alius latus *Cæsaris*, distentum tunc maxime, dum ille se convertit, perfodit gladiolo; simulque *Cassius* vulnus inflixit in faciem; *Brutus* femur suffodit; *Bucolianus* inter scapulas eum sauciavit: ita ut furens *Cæsar* frendensque feræ modo, nunc in hunc, nunc in illum se obverteret. Deinde vero, post ictum Bruti,

A. U. 710. ἀπογιγνώσκοντα ἤδη, τὸ ἱμάτιον περικαλύψασθαι, καὶ πεσεῖν εὐσχημόνως παρὰ ἀνδριάντι Πομπηΐου. Οἱ δὲ καὶ ὡς ἐνύβριζον αὐτῷ πεσόντι, μέχρι τριῶν ἐπὶ εἴκοσι πληγῶν· πολλοί τε διωθιζόμενοι μετὰ τῶν ξιφῶν, ἀλλήλους ἔπληξαν.

CXVIII. Ἐκτελεσθέντος δὲ τοῖς φονεῦσι τοσοῦδε ἄγους ἐν ἱερῷ χωρίῳ, καὶ ἐς ἄνδρα ἱερὸν καὶ ἄσυλον, φυγή τε ἦν ἀνὰ τὸ βουλευτήριον αὐτίκα καὶ ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην· καὶ ἐτρώθησάν τινες τῶν βουλευτῶν ἐν τῷδε τῷ θορύβῳ, καὶ ἀπέθανον ἕτεροι. πολὺς δὲ καὶ ἄλλος ἀστῶν τε καὶ ξένων ἐγίγνετο φόνος, οὐ προβεβουλευμένος, ἀλλ' οἷος ἐκ θορύβου πολιτικοῦ, καὶ ἀγνωσίας τῶν ἐπιλαβόντων. οἵ τε γὰρ μονομάχοι, ὡπλισμένοι ἕωθεν ὡς ἐπὶ δή τινα θέας ἐπίδειξιν, ἐκ τοῦ θεάτρου διέθεον ἐς τὰ τοῦ βουλευτηρίου παραφράγματα· καὶ τὸ θέατρον ὑπὸ ἐκπλήξεως σὺν φόβῳ καὶ δρόμῳ διελύετο, τά τε ὤνια ἡρπάζετο. καὶ τὰς θύρας ἅπαντες

Lin. 90. διαρθιζομ. *Aug. mendose.* *L.* 99. ἐπιλαμβόντων *Aug. forte ex* ἐπιλαμβανόντων *corrupt.* *Ibid.* ὡπλισάμενοι *Edd. Recte Aug. Ven.*

desperans jam de salute, veste caput obvolvit, & sinu deducto honeste *cecidit ad Pompeji statuam.* Illi vero in jacentem etiam pergebant sævire, donec *XXIII plagæ inflictæ* sunt corpori: & dum certatim plures simul eum gladiis petunt, nonnulli ex percussoribus a suis quoque sunt vulnerati.

118. Perpetrato hoc scelere in sacrato loco & in virum sacrosanctum, fuga coepta est fieri & in curia & per totam Urbem: & senatores etiam in eo tumultu vulnerati sunt aliquot, & occisi alii. Facta est & aliorum civium ac exterorum cædes; non consulto, sed, ut fit in tumultu publico, per errorem eorum, in quorum manus hi inciderant. Nam & gladiatores, qui a primo mane armati fuerant, ut in scenam eo die prodirent, jam excurrerunt e theatro ad senatorum podium; & spectatorum turba, metu attonita, cursim dispersa est; resque venales diripiebantur; fores omnes claudebantur, & pete-

ἀπέκλειον, καὶ ἀπὸ τῶν τεγῶν εἰς ἄμυναν ἡτοιμάζοντο. Ἀντώνιός τε τὴν οἰκίαν ὠχύρου, τεκμαιρόμενος συνεπιβουλεύεσθαι τῷ Καίσαρι. καὶ Λέπιδος ὁ ἵππαρχος, ἐν ἀγορᾷ μὲν ὤν, ἐπύθετο τοῦ γεγονότος· ἐς δὲ τὴν ἐν τῷ ποταμῷ νῆσον διαδραμὼν, ἔνθα ἦν αὐτῷ τέλος στρατιωτῶν, ἐς τὸ πεδίον αὐτοὺς μετεβίβαζεν, ὡς ἑτοιμοτέρους ἕξων ἐς τὰ παραγγελλόμενα ὑπ' Ἀντωνίου· Ἀντωνίῳ γὰρ ἐξίστατο, φίλῳ τε τοῦ Καίσαρος ὄντι μᾶλλον, καὶ ὑπάτῳ. Καὶ αὐτοῖς σκεπτομένοις ὁρμὴ μὲν ἦν, ἀμύνειν τῷ Καίσαρι τοιάδε παθόντι· τὴν δὲ βουλὴν πρὸς τῶν ἀνδροφόνων ἐσομένην ἐδεδοίκεσαν, καὶ τὸ μέλλον ἔτι περιεσκόπουν. Ἀμφὶ δὲ αὐτῷ Καίσαρι στρατιωτικὸν μὲν οὐκ ἦν· οὐ γὰρ δορυφόροις ἠρέσκετο, τῇ δὲ τῆς ἡγεμονίας ὑπηρεσίᾳ μόνῃ. καὶ αἱ πλέονες ἀρχαὶ καὶ πολὺς ὅμιλος ἄλλος ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ πολὺς θεράπων καὶ ἐξελεύθερος αὐτὸν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον ἐκ τῆς οἰκίας παρεπεπόμφεισαν· ὧν ἀθρόως διαφυγόντων, τρεῖς θεράποντες μόνοι παρέμειναν, οἳ τὸ σῶμα ἐς τὸ φορεῖον ἐν-

A. U. 710.

Lin. 5. ἡτοιμάζετο *Edd. Recte iid. MSS.*

bantur tecta ad arcendos impetus. *Antonius* quoque ſuas ædes muniebat; ſuſpicans, & ſe neci deſtinatum eſſe una cum Cæſare: *Lepidus*, magiſter equitum, ut factum cognovit in foro, evaſit in inſulam fluminis, ubi legionem habebat; quam tranſduxit in campum, quo expeditiorem haberet ad mandata exſequenda Antonii: nam *Antonio* Lepidus cedebat, ut intimiori amico Cæſaris, & tunc conſuli. Et his quidem deliberantibus libuerat *ulciſci necem tam indignam Cæſaris*; ſed verebantur ſenatum, fauturum percuſſoribus; ideoque exſpectabant amplius. Ipſe vero *Cæſar* nulla ſtipatus fuerat militum manu. Nec enim delectabatur ſatellitio, contentus ſolis apparitoribus, qui ei pro magiſtratu præſto erant. Præter hos vero deductus etiam fuerat a pleriſque magiſtratibus, aliaque turba tam hoſpitum quam civium; & multi inſuper liberti ſervique e domo ad curiam illum erant proſecuti. Quibus ſimul cunctis fuga diſperſis, *ſoli tres ſervuli* eum non deſeruerunt; qui corpus in lecticam impoſitum tranſtulerunt domum;

A. U. 710. θέμενοι, διεκόμισαν οἴκαδε ἀνωμάλως, οἷα τρεῖς, τὸν πρὸ ὀλίγου γῆς καὶ θαλάσσης προστάτην.

CXIX. Οἱ δὲ σφαγεῖς ἐβούλοντο μέν τι εἰπεῖν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. οὐδενὸς δὲ παραμείναντος, τὰ ἱμάτια ταῖς λαιαῖς, ὥσπερ ἀσπίδας, περιπλεξάμενοι, καὶ τὰ ξίφη μετὰ τοῦ αἵματος ἔχοντες, ἐβοηδρόμουν βασιλέα καὶ τύραννον ἀνελεῖν· καὶ πῖλόν τις ἐπὶ δόρατος ἔφερε, σύμβολον ἐλευθερώσεως· ἐπί τε τὴν πάτριον πολιτείαν παρεκάλουν, καὶ Βρούτου τοῦ πάλαι καὶ τῶν τότε σφίσιν ὀμωμοσμένων ἐπὶ τοῖς πάλαι βασιλεῦσιν ἀνεμίμνησκον. Συνέθεον δὲ αὐτοῖς τινες, χρησάμενοι ξιφίδια, οἳ τοῦ ἔργου μὴ μετασχόντες, προσεποιοῦντο τὴν δόξαν, Λέντλος τε ὁ Σπινθὴρ, καὶ Φαώνιος, καὶ Ακουῖνος, καὶ Δολοβέλλας, καὶ Μοῦρκος, καὶ Πατίσκος· οἳ τῆς μὲν δόξης οὐ μετέσχον, τῆς δὲ τιμωρίας τοῖς ἁμαρτοῦσι συνέτυχον. Τοῦ δήμου δὲ αὐτοῖς οὐ προσθέοντος, ἠπόρουν

Lin. 23. ἀνωμάλως *edit.* 1. *cum Reg. A. & Aug.* *L.* 24. θαλάττης *Aug.* *L.* 35. Ακουΐνιος *malunt alii.* *L.* 36. Πετίσκος *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 38. προθέοντες *Edd. Prætuli Aug.*

impari gressu (pro impari numero) *gestantes eum, qui terræ marisque paulo ante fuerat dominus.*

119. *Percussores* autem voluerant quidem verba quædam facere in curia: sed quum nemo ibi maneret, togis circum lævas manus, vice clypei, obvolutis, cruentos gladios tenentes currebant, vociferantes, *Regem et tyrannum se occidisse.* Et præferente quodam in hasta *pileum*, *recuperatæ libertatis insigne*, hortabantur populum ad restituendam rempublicam; revocando in memoriam *superiorem* illum *Brutum*, & jusjurandum, quo tunc adversus antiquos reges populus sese obstrinxisset. Currebant autem cum eis nonnulli etiam, qui, quamvis non essent facinoris socii, tamen nunc, gladiis undecunque arreptis, *participes gloriæ volebant videri*: in quibus erant *Lentulus Spinther, Favonius, Aquinus, Dolabella, Murcus, Patiscus*: quibus gloria quidem frui non contigit, sed pœnas dare easdem cum sontibus. Quum autem plebs eis se non adjungeret; hæsitabant inopes

καὶ ἐδεδοίκεσαν· τῇ μὲν βουλῇ, καὶ εἰ αὐτίκα ὑπ' ἀγνοίας καὶ θορύβου διέφυγε, θαῤῥοῦντες ὅμως, συγγενέσι τε σφῶν καὶ φίλοις οὖσι, βαρυνομένοις τε τὴν τυραννίδα ὁμοίως· τὸν δὲ δῆμον ὑφορώμενοι, καὶ τοὺς ἐστρατευμένους τῷ Καίσαρι, πολλοὺς ἐν τῇ πόλει τότε παρόντας· τοὺς μὲν, ἄρτι τῆς στρατείας ἀφειμένους, καὶ ἐς κληρουχίας διατεταγμένους· τοὺς δὲ, προαπῳκισμένους μὲν, ἐς δὲ παραπομπὴν τοῦ Καίσαρος ἐξιόντος ἀφιγμένους. Λέπιδόν τε ἐδεδοίκεσαν, καὶ τὸν ὑπὸ τῷ Λεπίδῳ στρατὸν ἐν τῇ πόλει, καὶ Ἀντώνιον ὑπατεύοντα, μὴ ἀντὶ τῆς βουλῆς τῷ δήμῳ μόνῳ χρώμενος, ἐργάσαιτό τι δεινὸν αὐτούς. A. U. 710.

CXX. Οὕτω δ' ἔχοντες ἐς τὸ Καπιτώλιον σὺν τοῖς μονομάχοις ἀνέθορον. καὶ αὐτοῖς βουλευομένοις ἔδοξεν ἐπὶ τὰ πλήθη μισθώματα περιπέμπειν· ἤλπιζον γὰρ, ἀρξαμένων τινῶν ἐπαινεῖν τὰ γεγενημένα, καὶ τοὺς ἄλλους συνεπιλήψεσθαι, λογισμῷ τε τῆς ἐλευθερίας καὶ πόθῳ τῆς πολιτείας. Ἔτι γὰρ ᾤοντο, τὸν δῆμον εἶναι

Lin. 39 *sq.* ὑφ' ἀγνοίας *edit.* 2. 3. *mend.* *L.* 40 *sq.* συγγενές τε *Reg. B.* συγγενὲς δὲ *Reg. A. Recte emendavit Car. Stephanus.* *L.* 52. βουλομένοις *Aug. male.*

consilii, & metuebant: de senatu quidem, quamquam per ignorantiam & trepidationem statim diffugerat, bene sperantes; cum quod ipsis cognati amicique essent plerique ejus ordinis, tum quod & illi pariter moleste tulissent tyrannidem. Plebem autem suspectam habebant, & veteranos *Cæsaris*, quorum tunc in Urbe magnus aderat numerus, partim recens dimissorum & agris donatorum, partim jam ante deductorum in colonias, sed tunc præsentium, ut honoris caussa prosequerentur Cæsarem ex Urbe proficiscentem. *Lepidum* quoque timebant cum urbana legione, & consulem *Antonium*, ne omisso senatu ad plebem se conferens gravius in ipsos consuleret.

120. In hoc rerum statu *percussores Capitolium cum gladiatoribus occupant:* ubi consultantibus placuit, plebem largitionibus tentare. Sperabant enim, si aliqui ex plebe inciperent laudare factum, ceteros exemplum eorum secuturos, amore libertatis & desiderio reipublicæ. Putabant enim, talem omnino adhuc po-

A. U. 710. Ῥωμαῖον ἀκριβῶς, οἷον ἐπὶ τοῦ πάλαι Βρούτου τὴν τότε βασιλείαν καθαιροῦντος ἐπυνθάνοντο γενέσθαι· καὶ οὐ συνίεσαν, δύο τάδε ἀλλήλοις ἐναντία προσδοκῶντες, Φιλελευθέρους ὁμοῦ καὶ μισθωτοὺς σφίσιν ἔσεσθαι χρησίμως τοὺς παρόντας. ὧν θάτερον εὐχερέστερον ἦν, διεφθαρμένης ἐκ πολλοῦ τῆς πολιτείας. παμμιγές τε γάρ ἐστιν ἤδη τὸ πλῆθος, ὑπὸ ξενίας· καὶ ὁ ἐξελεύθερος αὐτοῖς ἰσοπολίτης ἐστί· καὶ ὁ δουλεύων ἔτι, τὸ σχῆμα τοῖς δεσπόταις ὅμοιος. (χωρὶς γὰρ τῆς βουλευτικῆς, ἡ ἄλλη στολὴ τοῖς θεράπουσίν ἐστιν ἐπίκοινος.) τό τε σιτηρέσιον, τοῖς πένησι χορηγούμενον ἐν μόνῃ Ῥώμῃ, τὸν ἀργὸν καὶ πτωχεύοντα καὶ ταχυεργὸν τῆς Ἰταλίας λεὼν ἐς τὴν Ῥώμην ἐπάγεται. τό τε πλῆθος τῶν ἀποστρατευομένων, οὐ διαλυόμενον ἐς τὰς πατρίδας ἔτι, ὡς πάλαι, καθ' ἕνα ἄνδρα, δέει τοῦ μὴ δικαίους πολέμους ἐνίους πεπολεμηκέναι, κοινῇ δὲ ἐς κληρουχίας ἀδίκους ἀλλοτρίας τε γῆς

Lin. 57. τὴν τόδε βασιλ. *edit.* 2. 3. *mend.* *L.* 60 *sq.* sibi utiles *Cand.* & χρησίμους *forte reponendum; quod & Musgr. monuit.* *L.* 62. συμμιγές τε *Reg. B. in text. & altera lectio in marg. manu Gu. Budæi.* *L.* 63. ὁ *ad* ἐξελευθ. *caret Reg. B.* *L.* 68. ταχεργὸν *edit.* 1. *cum Regiis.* *L.* 69. ἐπάγεσθαι *edit.* 1. *ex Reg. B.* *L.* 71. διὰ τὸ μὴ δικαίους *maluerat Musgrav.* *Ibid.*. ἐνίους ὡς πεπολεμ. *Edd. Abjeci* ὡς *cum Aug. Ven.*

pulum Romanum esse, qualem audierant fuisse quo tempore *superior Brutus* olim reges expulit: neque intelligebant, dum horum opera se uti posse sperant, exspectare se *duas res inter se contrarias, ut iidem libertatem ament, qui largitionibus corrumpantur.* Quarum rerum altera quidem hæc multo erat facilior, in depravata quippe jamdudum republica. Jamdiu enim *plebs Romana* multitudo est omnigenis exteris mixta: & *liberti* æquo jure degunt cum civibus; & *servus* cultu eodem utitur quo & dominus, exceptaque senatoria veste ceterarum usus est promiscuus. Præterea propter *frumentum*, quod *pauperibus in sola Urbe distribuitur*, otiosa & mendica temerariaque plebs eo confluit ex omni Italia. Huc tum accedebat multitudo veteranorum, qui non jam singuli, ut olim, in suam quisque patriam redibant, quod quidem parum tutum nonnullis propter iniquas exactas militias erat futurum; sed communi agmine in alie-

καὶ ἀλλοτρίων οἰκιῶν ἐξιόν, ἄθρουν τότε ἐστάθμευεν ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ τεμένεσιν, ὑφ' ἑνὶ σημείῳ καὶ ὑφ' ἑνὶ ἄρχοντι τῆς ἀποικίας· τὰ μὲν ὄντα σφίσιν ὡς ἐπὶ ἔξοδον ἤδη διαπεπρακότες, εὔωνοι δ' ἐς ὅ τι μισθοῖντο. A. U. 710.

CXXI. Ὅθεν οὐ δυσχερῶς, ἐκ τοσῶνδε καὶ τοιῶνδε ἀνδρῶν, πλῆθός τι τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐς τὴν ἀγορὰν εὐθὺς ἀγήγερτο· οἱ, καίπερ ὄντες ἔμμισθοι, τὰ μὲν γενόμενα ἐπαινεῖν οὐκ ἐθάῤῥουν, δεδιότες τὴν Καίσαρος δόξαν, καὶ τὸ πρὸς τῶν ἑτέρων ἐσόμενον· ὡς δ' ἐπὶ συμφέροντι κοινῷ τὴν εἰρήνην ἐπεβόων, καὶ θαμινὰ τοὺς ἄρχοντας ὑπὲρ αὐτῆς παρεκάλουν, τέχνασμα τοῦτο ἐς τὴν τῶν ἀνδροφόνων σωτηρίαν ἐπινοοῦντες. οὐ γὰρ ἔσεσθαι τὴν εἰρήνην, μὴ γενομένης αὐτοῖς ἀμνηστίας. Ὧδε δὲ αὐτοῖς ἔχουσι πρῶτος ἐπιφαίνεται Κίννας στρατηγὸς, οἰκεῖος ὢν ἐξ ἐπιγαμίας τῷ Καίσαρι, καὶ παρὰ δόξαν ἐπελθὼν ἐς μέσους, τήν τε ἐσθῆτα τὴν στρατηγικὴν ἀπεδύσατο,

Lin. 73. ἐξιὰν *Edd. Recte Aug.* *L.* 75. ἐπὶ, *post* ὡς, *carent Edd. Dedit Aug.* *L.* 78. πλῆθός τε *Edd. Recte Aug.* *L.* 83 *sq.* παρεκάλουν (τέχνασμα τοῦτό ἐστι τῶν ἀνδροφόνων) σωτηρίαν ἐπιν. *Edd. MSS. & Cand. Mendosum esse locum, adnotavit Musgravius; nullam tamen medicinam promens. Mihi levicula mutatione, quæ non fugerat Gelenium, plane restituta oratio videtur.*

nos agros domosque mittebantur. Quorum tunc magnus numerus in Urbe aderat, diversantium in fanis & in areis sacris, sub uno signo & uno deducendæ coloniæ principe: qui, rebus suis, quo expeditiores ad emigrandum essent, divenditis, venales ad quamvis operam erant.

121. Quare non magno negotio *multi* id genus *a Cassianis* statim in forum contracti sunt. Qui, quamvis *mercede conducti*, laudare tamen factum non audebant, veriti Cæsaris gloriam & adversariorum conatus: sed, quasi amore salutis publicæ, *pacem* clamabant, eamque a magistratibus assiduis vociferationibus flagitabant; artificio isto consulturi percussorum incolumitati, quod pax coire non posset, nisi venia facinori esset data. Quæ dum agunt, primus omnium eis supervenit *Cinna prætor, adfinis Cæsaris*; qui, præter exspectationem progressus in medios, exuit purpuram

A. U. 710. ὡς παρὰ τυράννου δεδομένης ὑπερορῶν, καὶ τὸν Καίσαρα τύραννον ἐκάλει, καὶ τοὺς ἀνελόντας, τυραννοκτόνους· καὶ τὸ πεπραγμένον ἐσέμνυνεν, ὡς ὁμοιότατον μάλιστα τῷ προγονικῷ· καὶ τοὺς ἄνδρας, ὡς εὐεργέτας, καλεῖν ἐκέλευεν ἐκ τοῦ Καπιτωλίου καὶ γεραίρειν. καὶ Κίννας μὲν οὕτως ἔλεξεν. Οἱ δὲ, τὸ καθαρὸν τοῦ πλήθους οὐχ ὁρῶντες ἐπιμιγνύμενον αὐτοῖς, οὐκ ἐκάλουν τοὺς ἄνδρας, οὐδέ τι πλέον ἢ περὶ τῆς εἰρήνης μόνης αὖθις παρεκάλουν.

CXXII. Ἐπεὶ δὲ καὶ Δολοβέλλας, νέος ἀνὴρ καὶ περιώνυμος, ὑπατεύειν ὑπ' αὐτοῦ Καίσαρος ἐς τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ἔτους ᾑρημένος, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐξορμήσειε τῆς πόλεως, τὴν μὲν ὕπατον ἐσθῆτα ἠμφιέσατο, καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀρχῆς περιεστήσατο, τὸν δὲ ταῦτα οἱ παρασχόντα δεύτερος ὅδε ἐλοιδόρει, καὶ συνεγνωκέναι τοῖς ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένοις ὑπεκρίνετο, καὶ μόνης ἄκων τῆς χειρὸς ἀπολειφθῆναι· (εἰσὶ δ' οἳ καὶ λέγουσιν, αὐτὸν εἰσηγήσασθαι, τὴν ἡμέραν θέσθαι τῇ πόλει γενέθλιον·) τότε δὴ καὶ οἱ μεμισθωμένοι ἀνεθάῤῥουν, ὡς καὶ στρατηγοῦ

prætoriam, quasi contemnens a tyranno datam; *tyrannumque Cæsarem*, & *interfectores* ejus *tyrannicidas* vocavit; laudibusque extulit horum facinus, ut simillimum ei quod majores illorum quondam perpetravissent. Simul viros tam egregie de republica meritos revocari jussit e Capitolio, præmiisque ornari. In hanc sententiam postquam *Cinna* locutus est; mercenaria turba, neminem ex incorrupta plebe accedere sibi videns, vocare illos noluit; tantum *pacem* rursus petebat adclamationibus.

122. Postquam autem *Dolabella*, vir juvenis & clarus, qui ab ipso Cæsare Urbe abituro *Consul* fuerat in ejus anni reliquum *designatus*, cum purpura quidem & insigniis magistratus est progressus, sed & ipse, secundus post Cinnam, auctorem suæ dignitatis *Cæsarem conviciis est prosecutus*, conjurationis simulans participem se fuisse, & tantum a facto invitum quidem abfuisse dictitans; denique, ut produnt nonnulli, rogationem quoque ferens, ut in posterum is dies *Natalis Urbis* haberetur: tum vero mercenarii illi receperunt animos, ut qui jam

καὶ ὑπάτου σφίσι συγγνωμόνων ὄντων, καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐκ τοῦ ἱεροῦ κατεκάλουν. Οἱ δὲ ἥδοντο μὲν τῷ Δολοβέλλα, καὶ ἐνόμιζον ἄνδρα νέον καὶ γνώριμον καὶ ὕπατον ἕξειν ἐς ἐναντίωσιν Ἀντωνίου. κατῄεσαν δὲ αὐτῶν μόνοι Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος ὁ Μάρκος, ᾑμαγμένος τὴν χεῖρα· συγκατήνεγκαν γὰρ δὴ τὰς πληγὰς ἐπὶ τὸν Καίσαρα Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος. ἐπεὶ δὲ παρῆλθον ἐς τὸ μέσον, οὐδὲν ταπεινὸν οὐδέτερος εἶπεν· ἀλλ', ὡς ἐπὶ καλοῖς ὁμολογουμένοις, ἀλλήλους ἐπῄνουν, καὶ τὴν πόλιν ἐμακάριζον, καὶ Δέκμῳ μάλιστα ἐμαρτύρουν, ὅτι τοὺς μονομάχους σφίσιν ἐν καιρῷ παράσχοι. τόν τε δῆμον ἐξώτρυνον, ὅμοια τοῖς προγόνοις ἐργάσασθαι τοῖς καθελοῦσι τοὺς βασιλέας, οὐκ ἐκ βίας ἄρχοντας, ὥσπερ ὁ Καῖσαρ, ἀλλ' ᾑρημένους ὑπὸ νόμοις· Σέξστον τε Πομπήϊον, τὸν Πομπηΐου Μάγνου τοῦ Καίσαρι περὶ τῆς δημοκρατίας πεπολεμηκότος, καλεῖν ἠξίουν, πολεμούμενον ἔτι πρὸς τῶν Καίσαρος στρατηγῶν ἐν Ἰβηρίᾳ· καὶ τοὺς δημάρχους,

A. U. 710.

Lin. 15. οὐδ᾽ ἕτερος *Aug. Reg. B.* *L.* 22. *pro* περὶ, *quod dedit Aug. & Ven. est* ὑπὲρ *in edit.* 2. 3. *ex conject. Car. Stephani. Præpositione plane caret edit.* 1. *cum Regiis.*

& Prætorem & Consulem consilii participes haberent; vocaruntque *Cassium* cum suis, ut ex templo descenderent. Illi vero gaudebant facto *Dolabellæ*; rati, se opportune nactos consulem ætate vigentem, & alioquin nobilem, quem opponerent *Antonio.* Sed nemo nisi *Cassius* descendit, & cum eo *M. Brutus*, manum cruentam præ se ferens, vulneratam a Cassio, dum eodem momento plagas ambo infligunt Cæsari. Qui ubi in medium venerunt, neuter humile quidquam dixit: sed quasi absque controversia honesti facinoris auctores laudabant se mutuo, Urbemque fortunatam prædicabant; & *Decimo Bruto* præclarum ferebant testimonium, quod gladiatores sibi opportune præbuisset: hortabanturque populum, ut majorum suorum vellet esse similis, qui reges ejecissent, & quidem non vi regnum adeptos, quemadmodum *Cæsar*, sed electos legitime: vocandumque *Sextum Pompejum* censebant, Pompeji Magni propugnatoris reipublicæ filium, quem eo tempore adhuc Cæsaris legati bello persequebantur in Hispania: simulque ab exilio revocandos

A. U. 710. Καισήτιον καὶ Μάρυλλον, οἳ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀφαιρεθέντες ἠλῶντο.

CXXIII. Τοιάδε μὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Κάσσιον, καὶ ἐπανῆλθον αὖθις ἐς τὸ Καπιτώλιον· οὐ γὰρ ἐθάῤῥουν πω τοῖς παροῦσι. Τῶν δὲ οἰκείων σφίσι καὶ συγγενῶν τότε πρῶτον ἐς τὸ ἱερὸν ἐλθεῖν πρὸς αὐτοὺς δυνηθέντων, ᾑρέθησαν οἱ πρεσβεύσοντες ὑπὲρ αὐτῶν ἐς Λέπιδόν τε καὶ Αντώνιον, ὁμονοίας πέρι, καὶ προνοίας τῆς ἐλευθερίας, καὶ φειδοῦς τῶν ἐσομένων τῇ πατρίδι κακῶν, εἰ μὴ συμφρονοῖεν. Καὶ ἐδέοντο οἱ πεμφθέντες, οὐκ ἐπαινοῦντες μὲν τὸ πεπραγμένον· (οὐ γὰρ ἐθάῤῥουν ἐν φίλοις Καίσαρος·) γενόμενον δὲ ἐνεγκεῖν ἀξιοῦντες, ἐλέῳ τε τῶν δεδρακότων αὐτὸ, οὐ κατὰ μῖσος, ἀλλ' ἐπ' εὐνοίᾳ τῆς πατρίδος· καὶ οἴκτῳ τῆς πόλεως, (κεκενωμένης στάσεσιν ἤδη συνεχέσιν,) εἰ καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀγαθοὺς ἄνδρας ἡ μέλλουσα στάσις διολέσει. οὐδὲ γὰρ ὅσιον, εἴ τις αὐτοῖς ἐστιν ἔχθρα πρὸς ἐνίους, ἐν τοῖς δημοσίοις κινδύνοις ἐξερίζειν· πολὺ δὲ

Lin. 25. pro mendoso Σίτλον, *quod h. l. dabant Editi & MSSti,* Καισήτιον, *ut supra, reposui cum Cand. L. 36 sq.* δεδρακ. αὐτῷ *Edd. Recte Aug.*

Cæsetium ac *Marullum*, tribunos plebis, a Cæsare magistratu privatos.

123. His dictis, in Capitolium sunt reversi *Cassius & M. Brutus*; nondum enim satis fidebant rebus præsentibus. Quumque nunc primum facultas data esset familiaribus eorum & cognatis in templum ad ipsos commeandi; electi sunt qui legatione pro eis fungerentur *ad Lepidum et Antonium, de concordia,* & cura libertatis, præcavendisque calamitatibus patriæ, quæ sequi solent discordiam. Id quod *legati* conati sunt impetrare, non laudantes quidem factum, (nec enim audebant apud amicos Cæsaris;) ferendum tamen, postquam patratum esset, censentes; & venia dignos ejus auctores, non odio *Cæsaris* eo provectos, sed amore patriæ: miserabanturque conditionem Urbis jam ante exhaustæ continuis seditionibus, si, novis excitatis turbis, ne reliquis quidem parceretur bonis civibus: „periniquum enim esse, si quibus sint irati, nunc in publico discrimine privatas inimicitias exercere; potius

μᾶλλον, ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ τὰ ἴδια καταθέσθαι· ἢ, εἴ τις ἀνηκέστως ἔχει, τὰ ἴδια ἐν τῷ παρόντι ἀναθέσθαι. A. U. 710.

CXXIV. Ἀντώνιος δὲ καὶ Λέπιδος ἐβούλοντο μὲν ἀμύνειν Καίσαρι, ὥς μοι προείρηται, εἴτε φιλίας ἕνεκα, εἴτε τῶν ὀμωμοσμένων· εἴτε καὶ ἀρχῆς ὀρεγόμενοι, καὶ νομίζοντες εὐμαρέστερα σφίσιν ἅπαντα ἔσεσθαι, τοιῶνδε καὶ τοσῶνδε ἀνδρῶν ἀθρόως ἐκποδὼν γενομένων. τοὺς δὲ φίλους καὶ συγγενεῖς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν, καὶ τὴν ἄλλην βουλὴν ἐπιῤῥέπουσαν ἐς ἐκείνους· Δέκμον τε μάλιστα, τῆς ὁμόρου Κελτικῆς ᾑρημένον ὑπὸ Καίσαρος ἄρχειν, στρατὸν πολὺν ἐχούσης. Ἐδόκει δὲ καραδοκεῖν ἔτι τὰ γενησόμενα, καὶ τεχνάζειν, εἰ δύναιντο περισπάσαι πρὸς ἑαυτοὺς τὴν στρατιὰν τὴν Δέκμου, ἄθυμον ἤδη τοῖς ἀτρύτοις πόνοις γεγενημένην. Οὕτω δὲ δόξαν αὐτοῖς, ὁ Ἀντώνιος τοὺς εἰπόντας ἠμείψατο· Κατὰ μὲν ἔχθραν ἰδίαν οὐδὲν ἐργασόμεθα· ἕνεκα δὲ τοῦ μύσους καὶ ὧν Καίσαρι

Lin. 48. ἐκ ποδῶν *Aug. Reg. A.* *L.* 50. ἐπιῤῥέουσαν *Edd. invit. MSS.* ἐπιῤῥίπτουσαν *Reg. B.* *Verum dedit Reg. A. cum Aug. & Ven.* *Ib. sq.* Δεκίμου τε & ᾑρημένου *Edd. ex Reg. A. mendose, contra quam Reg. B. Aug. Ven.* *L.* 53. *vulgatum* δύναιτο *correxi, consentiente Musgravio, invitis MSS.* *Ibid. sq.* πρὸς ἑαυτὸν *Edd. male. Vere Aug.* *L.* 54. στρατιὰν τοῦ Δεκίμου *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

reipublicæ condonandas esse privatas injurias. Quod si quis capitali odio teneatur; saltem in præsenti rerum statu privatas iras esse differendas."

124. *Antonius* vero *et Lepidus*, sicut jam exposui, *ulcisci* quidem *cupiebant Cæsarem*; sive amicitia ejus, sive juramenti religione; sive dominandi cupidine ducti, & omnia sibi faciliora fore putantes, si tales viri tantique simul omnes e medio fuissent sublati. Sed timebant cognatos eorum & amicos, senatusque erga illos studia, maxime *Decimum Brutum*, cui a Cæsare vicina Gallia cum magno exercitu erat demandata. Itaque placuit, occasionem exspectari amplius, & tentari, si qua arte possent *Decimi* exercitum in partes suas pertrahere, jam fessum longis laboribus. Quibus quum id esset propositum, *Antonius legatis* tale *responsum dedit*: „Ex odio quidem privato nihil agemus; sed propter piaculum, & propter sacramentum, quod Cæsari omnes diximus, serva-

A. U. 710. πάντες ὠμόσαμεν, φύλακες αὐτῷ τοῦ σώματος ἢ τιμωροὶ παθόντι ἔσεσθαι, εὔορκον ἦν τὸ ἄγος ἐξελαύνειν, καὶ μετ᾽ ὀλιγωτέρων καθαρῶν βιοῦν μᾶλλον, ἢ πάντας ἐνόχους ὄντας ταῖς ἀραῖς. Ἀλλὰ δι᾽ ἡμᾶς οἷς οὕτω δοκεῖ, σκεψόμεθα μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ νομιοῦμεν εὐαγὲς ἔσεσθαι τῇ πόλει ὅ τι ἂν κοινῇ δοκιμάσηται.

CXXV. Ὁ μὲν ἀσφαλῶς οὕτως ἀπεκρίνατο. οἱ δὲ χάριν τε ᾔδεσαν, καὶ ἀπεχώρουν, ἐν ἐλπίδι βεβαίῳ τὰ πάντα θέμενοι· τὴν γὰρ βουλὴν σφίσι συμπράξειν ἐς πάντα ἐπεποίθεσαν. Ὁ δὲ Ἀντώνιος τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκέλευσε νυκτοφυλακεῖν τὴν πόλιν, ἐκ διαστήματος ἐν μέσῳ προκαθημένας, ὥσπερ ἐν ἡμέρᾳ· καὶ ἦσαν πυραὶ πανταχοῦ κατὰ τὸ ἄστυ. καὶ δι᾽ αὐτῶν ἔθεον ἀνὰ τὴν νύκτα πᾶσαν ἐς τὰς τῶν βουλευτῶν οἰκίας οἱ τῶν ἀνδροφόνων οἰκεῖοι, παρακαλοῦντες ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίου πολιτείας. ἀντιπαρέθεον δὲ καὶ οἱ τῶν κληρούχων ἡγεμόνες, ἀπειλοῦντες, εἰ μή τις αὐτοῖς φυλάξει τὰς

Lin. 59. Malim cum Musgravio παθόντι τι. *L. 61.* δι᾽ ὑμᾶς *edit. 2. 3. invitis MSS. & Cand. L. 63.* δοκιμάσηται *Edd. Prætuli Aug. & Cand. L. 70.* τὸ Ἀστυ *edit. 1. mend.*

turos nos eum incolumem, aut ulturos si quid ei secus accidisset, postulabat religio, ut scelere contacti pellerentur: & cum paucioribus potius civibus, sed eis puris, viveremus, quam faceremus nos cunctos diris obnoxios. Sed per nos quidem, quamquam sic nobis videtur, conveniamus licet in curiam, deliberemusque vobiscum, & eam sententiam e religione publica esse arbitrabimur, quæ omnium consensu videbitur potior ceteris."

125. Sic diserte *Antonius* respondit. Legati vero, gratiis actis, abierunt securi cum spe optima; credentes, favorem senatus numquam sibi defore. Tum *Antonius* jussit *magistratus per noctem excubias* curare *in urbe agendas*, & subinde in publico pro tribunali sedere, quemadmodum interdiu, accensis per totam urbem ignibus. Totaque nocte per illos ignes discurrebant familiares percussorum ad ædes senatorum, deprecantes pro illis pariter & pro republica. Nec minor fiebat discursatio a colonorum principibus; multa mi-

κληρουχίας, τάς τε ἤδη δεδομένας, καὶ τὰς ἐπηγγελμένας. Ἤδη δὲ καὶ τῶν ἀστῶν ὁ καθαρώτατος λεὼς ἀνεθάῤῥει, τὴν ὀλιγότητα τῶν δεδρακότων πυνθανόμενοι· καὶ ἐς μνήμην τοῦ Καίσαρος ὑπεφέροντο, καὶ ταῖς γνώμαις διῃροῦντο. Τῆς δ᾽ αὐτῆς νυκτὸς καὶ τὰ χρήματα τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ ὑπομνήματα τῆς ἀρχῆς ἐς τὸν Αντώνιον μετεκομίζετο· εἴτε τῆς γυναικὸς αὐτὰ τῆς Καίσαρος ἐξ ἐπικινδύνου τότε οἰκίας ἐς ἀκινδυνοτέραν τὴν Αντωνίου μεταφερούσης, εἴτε τοῦ Αντωνίου κελεύσαντος.

A. U. 710.

CXXVI. Γιγνομένων δὲ τούτων, διάγραμμα νυκτὸς ἀνεγιγνώσκετο Αντωνίου τὴν βουλὴν συγκαλοῦντος ἔτι πρὸ ἡμέρας ἐς τὸ τῆς Γῆς ἱερὸν, ἀγχοτάτω μάλιστα ὂν τῆς οἰκίας Αντωνίου· οὔτε γὰρ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐθάῤῥει κατελθεῖν, ὑποκείμενον τῷ Καπιτωλίῳ, μονομάχων ὄντων ἐκείνοις συνεργῶν· οὔτε, στρατιὰν ἐπαγαγὼν ἐς τὴν πόλιν, διαταράξαι. Λέπιδος δὲ ὅμως εἰσήγαγε. Πλησιαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας, οἵ τε ἄλλοι βουλευταὶ συνέθεον ἐς τὸ τῆς Γῆς ἱερὸν, καὶ Κίννας ὁ στρατηγὸς, αὖθις ἐπι-

Lin. 77. καὶ τὴν ὀλιγοτ. *Aug.* *L. 78.* ὑπεφέρετο *Edd. Recte Aug.* *L. 80.* ἐς τὸν Αντώνιον *Edd. ex conject. Car. Steph. quum MSS. Regii dedissent* ἐς τὸν Καίσαρος. *Verum ded. Aug. Ven.* *L. 86.* ἀγχιστάτω *Edd. ex Reg. B.* ἀγχιτάτω *Reg. A. Prætuli Aug. Ven.* *L. 90.* ἐσήγαγε *Edd. Prætuli alteram lect. quam dedit Aug. & Reg. B.*

nantibus, nisi agros illi & jam concessos & insuper promissos obtinerent. Jam vero & civium pars incorruptissima ex terrore se recollegerat, postquam conjuratorum paucitatem intellexerunt; & recordatione meritorum *Cæsaris* subeunte animos, scindebantur in varias sententias. Eadem nocte *pecuniæ Cæsaris et* actorum ejus *commentarii in ædes Antonii translati* sunt; sive Calpurnia locum tutiorem eis quærente, sive id jubente ipso Antonio.

126. Et ante lucem *edicto Antonii senatus convocatus* est *in ædem Telluris*, ædibus ipsius proximam: nam neque curiam adire audebat, subjectam Capitolio, in quo gladiatores erant cum conjuratis: neque introducto exercitu urbem voluit perturbare; quem tamen introduxit *Lepidus*. Diluculo vero in Telluris ædem cum aliis senatoribus properavit etiam *Cinna*, resumta veste quam ut a tyranno datam

A. U. 710. κείμενος τὴν στρατηγικὴν ἐσθῆτα, ἣν ἐχθὲς ὡς τυράννου δόντος ἐξεῤῥίφει. Θεασάμενοι δ' αὐτόν τινες τῶν ἀδεκάστων καὶ τῶν ἐστρατευμένων τῷ Καίσαρι· δι' ὀργῆς ἔχοντες, ὅτι πρῶτος ἐπὶ τῷ Καίσαρι, καίπερ οἰκεῖος ὢν αὐτοῦ, βλασφήμως ἐδημηγόρησε, λίθοις ἔβαλλον καὶ ἐδίωκον· καὶ ἐς οἰκίαν τινὰ συμφυγόντα, ξύλα συμφέροντες, ἐμπρήσειν ἔμελλον, εἰ μὴ Λέπιδος μετὰ στρατιᾶς ἐπελθὼν ἐκώλυσε. Τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον ἔργον παῤῥησίας ἦρξεν ἐπὶ τῷ Καίσαρι· καὶ αὐτὸ κατέδεισαν οἵ τε μισθωτοὶ καὶ οἱ σφαγεῖς αὐτοί.

CXXVII. Ἐν δὲ τῷ βουλευτηρίῳ βραχὺ μὲν ἦν τὸ καθαρεῦον σπουδῆς βιαίου καὶ ἀγανακτοῦν· οἱ δὲ πλέονες σὺν παρασκευῇ ποικίλῃ τοῖς ἀνδροφόνοις συνήργουν. Καὶ πρῶτα μὲν αὐτοὺς ἀξιοπίστως ἠξίουν καὶ παρεῖναι σφίσι καὶ συνεδρεύειν, ἐξ ὑπευθύνων ἐς κριτὰς μεταφέροντες. καὶ ὁ Ἀντώνιος οὐκ ἐκώλυεν, εἰδὼς οὐκ ἐλευσομένους· οὐδὲ ἦλθον. Εἶτα, ἐπὶ διαπείρᾳ τῆς βουλῆς, οἱ μὲν αὐτῶν μάλα θρασέως τὸ πεπραγμένον ἐπῄνουν ἄντικρυς, καὶ

Lin. 7. ἀξιοπίστους *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Ven. & Reg. B. a prim. manu.*

abjecerat pridie. Quem conſpicati aliquot ex incorruptis civibus, & ex veteranis *Cæſaris*; indigne ferentes, quod licet adfinis, primus tamen poſt illius cædem exiſtimationem ejuſdem maledica concione læſiſſet, inſectati ſunt lapidibus: compulſumque in domum quamdam, lignis congeſtis comburere parabant, ni *Lepidus* cum exercitu ſuperveniens cohibuiſſet. Hoc fuit principium audendi Cæſarianis; quo & mercenaria turba & ipſi percuſſores ſunt territi.

127. *In Senatu* exiguus fuit numerus eorum, qui adfectibus violentis liberi indignarentur facto: plerique variis modis juvare ſtudebant percuſſores. Ac primum quidem cenſebant, illos data fide advocandos eſſe, & in commune conſilium adhibendos, ita ut ex reis judices eſſent futuri. Cui ſententiæ ne *Antonius* quidem obſtrepuit; quippe qui ſciret, non venturos: nec venerunt. Deinde, ut tentaretur voluntas ſenatus, alii vehementer & manifeſte laudabant

τοὺς ἄνδρας ἐκάλουν τυραννοκτόνους, καὶ γεραίρειν ἐκέλευον. οἱ δὲ τὰ μὲν γέρα περιῄρουν, ὡς οὐδὲ ἐκείνων δεομένων, οὐδὲ ἐπὶ τῷδε αὐτὰ πραξάντων· εὐφημεῖν δὲ μόνον αὐτοὺς ἐδικαίουν, ὡς εὐεργέτας. οἱ δὲ καὶ τὴν εὐφημίαν ὑπανῄρουν, καὶ φείδεσθαι μόνον αὐτῶν ἠξίουν. Καὶ οἱ μὲν τάδε ἐτέχναζον· καὶ περιεώρων, ὅ τι πρῶτον αὐτῶν ἐνδεξαμένη μάλιστα ἡ βουλή, πρὸς τὰ λοιπὰ κατ' ὀλίγον εὐεπιχείρητος αὐτοῖς ἔσοιτο. Οἱ δὲ καθαρώτεροι τὸ μὲν ἔργον ὡς ἄγος ἀπεστρέφοντο, αἰδοῖ δὲ μεγάλων οἴκων περισώζειν αὐτοὺς οὐκ ἐκώλυον· ἠγανάκτουν δέ, εἰ καὶ τιμήσουσιν ὡς εὐεργέτας. οἱ δὲ ἀντέλεγον, μὴ χρῆναι περισώζοντας φθονεῖν τῶν περισσῶν ἐς ἀσφάλειαν. Ὡς δέ τις εἶπε, τὴν τούτων τιμὴν ὕβριν Καίσαρι φέρειν· οὐκ εἴων ἔτι τὸν τεθνεῶτα τῶν περιόντων προτιθέναι. Ἑτέρου δὲ ἐγκρατῶς εἰπόντος, ὅτι χρὴ δύο τῶνδε πάντως τὸ ἕτερον, ἢ Καίσαρα τύραννον προαπο- A. U. 710.

Lin. 13. ὡς carent Edd. ὡς δὲ dant Regii mend. Verum ded. Aug. Ven.
L. 17 sq. αὐτῶν ad πρῶτον adjeci ex Aug. Ven.

facinus, *tyrannicidarum* id eſſe prædicantes, quibus *præmia* eſſent decernenda. Alii, præmiis quidem nil eſſe opus, dicebant, quæ ne ipſi quidem poſtularent; *gratias* tantum eis *agendas*, ut bene meritis de republica. Alii denique, hoc etiam detrahentes, *incolumitate* tantum eos *donandos* cenſebant. Talibus commentis ſenatum adgreſſi, exſpectabant, quam ſententiam præ ceteris ſenatus eſſet complexurus; quo facto faciliorem ſe eum habiturum ad impetranda reliqua ſperabant. Jamque pars ſincerior, facinus ut inſigne nefas averſata, reverentia tamen nobilium familiarum, non obſiſtebat, quo minus impunitate donarentur malefici: id vero moleſte ferebant, ſi iidem honorarentur etiam, velut bene meriti. Alii contradicebant, „cum incolumitate non invidendam eis eſſe illam acceſſionem, quæ ad firmandam eorum ſecuritatem pertineret." Regerente vero nonnemine „horum honores conjunctos fore cum contumelia *Cæſaris*;" reclamatum eſt, „magis rationem habendam ſuperſtitum, quam mortui." Quumque alius quiſpiam conſtanter dixiſſet: „alterutrum neceſſario decernendum, *aut Cæſarem fuiſſe tyrannum*, *aut iſtis ex clemen-*

A. U. 710. φαίνειν, ἢ τούτους ἐξ ἐλέου περισώζειν· τούτου μόνου δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ᾔτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ· καὶ, εἰ καθαρῶς ἐθέλουσι κρῖναι, μηδὲν αὐτοῖς ἐπιθεάσαι τὰ ἐξ ἀνάγκης ἐψηφισμένα ἄρχοντι ἤδη, ὧν οὐδὲν ἑκόντας, οὐδὲ πρὶν ἢ δεῖσαι περὶ σφῶν αὐτῶν, ἀνῃρημένου τε Πομπηΐου καὶ ἐπὶ Πομπηΐῳ μυρίων ἄλλων, ψηφίσασθαι.

CXXVIII. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ἐφορῶν αὐτοὺς καὶ ἐφεδρεύων, ἐπειδὴ λόγων ὕλην οὐκ ἄπορον οὐδὲ ἀναμφίλογον εἶδεν ἐσφερομένην, ἔγνω, τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν οἰκείῳ φόβῳ καὶ φροντίδι περὶ σφῶν αὐτῶν διαχέαι. Εἰδὼς οὖν, τῶν βουλευτῶν αὐτῶν πολὺ πλῆθος ἔς τε τὰς ἀρχὰς τὰς ἐν ἄστει, καὶ ἐς ἱερωσύνας, καὶ ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας, ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὸ μέλλον ᾑρημένους· (ὡς γὰρ

L. 28. τούτου μόνοι δεξ. *Aug.* *L.* 31. μηδένα αὐτοῖς ἐπιθειάσαι *maluit Musgrav. & videtur sane* μηδένα *reponendum. Forsan autem & delendum* καὶ *post* ἐπὶ ὅρκῳ. *L.* 32. *pro* ὧν *dat* ἂν *mend. edit.* 1. *L.* 33. ἐπὶ σφῶν αὐτ. *Edd. invitis MSS. Errore operarum ex edit.* 1. *in reliquas propagato.*

tia donandam veniam:" hoc uno dicto arrepto, ceteri postulabant, ut suffragia ferrentur *de existimatione Cæsaris*, jurarentque prius cuncti „sincere se judicaturos, &, id si fecissent, neminem ipsis religionem objecturum esse propter eas res, quas Cæsari rerum jam potito coacti promisissent, quarum rerum nulla sponte, neque prius quam sibi ipsis timendum fuerat, interfecto Pompejo & præter eum infinitis aliis, Cæsari a senatu fuisset decreta."

128. Ibi tum *Antonius*, qui attentus adhuc ad omnia quæ dicerentur, veluti spectator certaminis, sederat; postquam intellexit, disputationum materiam, non inextricabilem quidem, sed nec difficultatibus carentem, in medium ab his esse prolatam; statuit, callidum illorum consilium, injecto *timore* & solicitudine *de propriis ipsorum rebus*, evertere. Itaque quum sciret, magnam senatorum ipsorum partem ad magistratus urbanos, ad sacerdotia, ad provinciarum exercituumve administrationes promotam esse a Cæsare; (nam

(ὡς γὰρ ἐπὶ χρόνιον στρατείαν ἐξιὼν, ἐπὶ πενταετὲς ᾕρητο·) σιωπὴν, ὡς ὕπατος, ἐπικηρύξας, ἔφη· Τοῖς αἰτοῦσι περὶ Καίσαρος ψῆφον ἀνάγκη τάδε προειδέναι, ὅτι, ἄρχοντος μὲν αὐτοῦ καὶ αἱρετοῦ προστάτου γενομένου, τὰ πεπραγμένα καὶ δεδογμένα πάντα κύρια μενεῖ· δόξαντος δ' ἐπὶ βίᾳ τυραννῆσαι, τό τε σῶμα ἄταφον τῆς πατρίδος ὑπερορίζεται, καὶ τὰ πεπραγμένα πάντα ἀκυροῦται. ἔστι δὲ, ὡς ὅρῳ περιλαβεῖν, ἐπὶ πᾶσαν ἀφικνούμενα γῆν καὶ θάλασσαν· καὶ τὰ πολλὰ αὐτῶν οὐδὲ βουλομένοις ἡμῖν ὑπακούσεται, καὶ δείξω μετ' ὀλίγον. ὃ δέ ἐστι μόνον ἐφ' ἡμῖν, ὅτι καὶ περὶ μόνων ἐστὶν ἡμῶν, τοῦτο ὑμῖν προθήσω πρὸ τῶν ἄλλων· ὡς ἂν ἐν τῷ εὐμαρεῖ τὴν εἰκόνα τῶν δυσχερεστέρων προλάβοιτε. Ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ, σχεδὸν ἅπαντες, οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τῷ Καίσαρι· οἱ δὲ ἔτι ἄρχομεν, αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι· οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα. ἐς γὰρ | *A. U.* 710.

Lin. 42. στρατίαν *edit.* 1. *Ib. sq.* creati fuerant *Cand. ut videri possit legisse* ᾕρηντο. *Sed nil opus est solicitare lectionem vulgatam.* *L.* 46. πεπραμένα *edit.* 3. *oper. err.* *L.* 54. λάβοιτε *Edd. Verbum compos. dedit Aug.* *L.* 56. εἰ δὲ ἔτι *edit.* 2. 3. *invitis MSS. qui cum ed.* 1. *in* οἱ δὲ *consentiunt.*

re; (nam, ut in diuturnam expeditionem profecturus, in quinquennium magistratus designaverat;) silentio pro potestate indicto, hujusmodi verba fecit: „Qui suffragia poscunt, de *Cæsare*, ante omnia sciant, *Acta decretaque ejus*, si quidem legitimo ille functus magistratu est, & publico consensu delatum tenuit imperium, *rata debere esse* omnia; quod si contra ut tyrannus videbitur imperium usurpasse, corpus ejusdem projiciendum in Tiberim, & acta *rescindenda* omnia. Pertinent autem A„cta illa, ut compendio dicam, ad omnes terras & ad maria omnia: & eorum pleraque, ne si velimus quidem, revocare nobis erit integrum; quemadmodum paulo post docebo. Nunc, quod solum est in nostra potestate, quod & ad nos solos pertinet, primum omnium ad vos referam; ut ex rebus facilioribus conjecturam capiatis de negotiis difficilioribus. Nos etenim ferme omnes aut gessimus magistratus demandatos a *Cæsare*, aut etiam nunc gerimus: nonnulli quoque ad gerendos deinceps designati

A. U. 710. πενταετὲς (ὡς ἴστε) καὶ τὰ ἄστυκα ὑμῖν, καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο. Εἰ δὴ ταῦτα ὑμεῖς ἑκόντες ἀποθήσεσθε; (ἐστὲ γὰρ ὑμεῖς τοῦδε μάλιστα κύριοι·) τόδε πρῶτον ὑμᾶς ἀξιῶ κρῖναι, καὶ τὰ λοιπὰ ἐποίσω.

CXXIX. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτον αὐτοῖς, οὐ περὶ Καίσαρος, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν, δαλὸν ἐξάψας, ἡσύχαζεν. Οἱ δ' εὐθὺς ἀνεπήδων ἀθρόοι μετὰ βοῆς, οὐκ ἀξιοῦντες ἐπὶ χειροτονίαις ἄλλαις οὐδ' ἐπὶ τῷ δήμῳ γενέσθαι μᾶλλον, ἢ βεβαίως ἔχειν ἃ ἔλαβον. Τοῖς δὲ καὶ ἡλικίας τι νεώτερον ἢ ἄλλη πρὸς χειροτονίαν ἐναντίωσις ὑποῦσα, ἀνηρέθιζε· καὶ τῶνδε αὐτὸς ὁ ὕπατος ἐξῆρχε Δολοβέλλας. οὐ γὰρ αὐτῷ δυνατὸν ἐφαίνετο, κατὰ ἔννομον χειροτονίαν ὑπατεῦσαι, πέντε καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτῶν ὄντι. ὀξεῖα δὴ τοῦ χθὲς ὑποκριναμένου μετασχεῖν τῶν γεγονότων ἐγίγνετο μεταβολὴ, λαιδορουμένου τοῖς πολλοῖς, εἰ τοὺς ἀνδροφόνους τιμᾶν ἀξιοῦντες, τοὺς ἄρχοντας σφῶν ἀτιμώ-

Lin. 58. ἀστικὰ *Edd. Prætuli, ut alibi, Aug. Ven. Ibid.* ἡμῖν *edit.* 3. *invit. MSS. & Cand.*

„ſunt: ſcitis enim in quinquennium ordinatas & urbanas annuaſque dignitates, & provinciarum exercituumve præfecturas. Has omnes an ſponte ſitis depoſituri, (id enim in veſtra maxime poteſtate eſt) id vobis primum erit conſtituendum: de reliquis rebus deinceps ad vos referam."

129. Sic *Antonius* injecta ſenatoribus, non de *Cæſare*, ſed de ipſis, concertandi materia, obticuit. Moxque una omnes exſilientes, conclamarunt: „nolle ſe novæ electionis aleæ & arbitrio plebis res ſuas committere; ſatius eſſe, retinere quæ ſemel accepiſſent." Et erant inter hos qui eo acrius concitarentur, quod per ætatem immaturam aut per aliam quampiam rationem nihil poſſent ſibi polliceri de comitiis; inter quos præcipuus erat ipſe conſul *Dolabella*. Natus enim XXV annos, conſulatu legitima electione potiri nequibat. Itaque brevi momento ille pridianam rationem, qua participem ſe fuiſſe facti ſimulaverat, mutavit; probraque conjecit in numeroſam factionem eorum, qui in homicidarum gratiam, honores magiſtratibus adimen-

σουσιν, ἐς εὐπρέπειαν τῆς ἐκείνων σωτηρίας. Οἱ δὲ αὐτόν τε τὸν Δολοβέλλαν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπήλπιζον, χάριν ἐκ τοῦ δήμου λαβόντες, ἐς τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ἀποφανεῖν αὐτίκα, καὶ οὐκ ἀρχόντων ἀλλαγὴν, ἀλλὰ μόνης ἔσεσθαι χειροτονίας ἐπὶ τὸ νομικώτερον ἐκ τοῦ μοναρχικοῦ· ὃ καὶ κόσμον αὐτοῖς οἴσειν, ἔν τε μοναρχίᾳ καὶ δημοκρατίᾳ τὰ ὅμοια προτιμωμένοις. Καὶ τούτων ἔτι λεγομένων, ἔνιοι τῶν στρατηγῶν τὰς ἐσθῆτας ἐπὶ ἐνέδρᾳ τῶν ἀντιλεγόντων ἀπετίθεντο, ὡς καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτὰς ἀντιληψόμενοι νομιμώτερον. τοῖς δὲ ἥ τε ἐνέδρα κατεφαίνετο, καὶ οὐδὲ κυρίους ἔτι τῆσδε τῆς χειροτονίας ᾔδεσαν ἐσομένους. A. U. 710.

CXXX. Ὧδε δὲ ἔτι ἐχόντων, ὁ Αντώνιος καὶ ὁ Λέπιδος ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προῆλθον· καὶ γάρ τινες αὐτοὺς ἐκ πολλοῦ συνδραμόντες ἐκάλουν. Ὡς δὲ ὤφθησαν ἐκ μετεώρου, καὶ σιγὴ κεκραγότων μόλις ἐγίγνετο, εἷς μέν τις

Lin. 79. μονιμώτερον *Aug. Ven. An* νομιμώτερον, *ut paulo post?* *L.* 83. ἐπετίθεντο *edit.* 1. *ex Reg. A.* ὑπετιθ. *Reg. B. Recte edit.* 2. 3. *cum Aug.* *L.* 85. τῆς *ante* χειροτ. *caret Aug. Ibid. sq.* ἰσομένους ᾔδεσαν *Aug. & Reg. B. a pr. manu.*

dos cenſerent, quo ſpecioſior foret illorum incolumitas. E diverſo alii cum *Dolabellam* tum ceteros bene jubebant ſperare; pollicebanturque, ſe gratia a populo inita facile effecturos, ut illi protinus in eaſdem dignitates reſtituantur: „neque enim perſonarum deſignatarum mutationem fore, ſed electionis tantummodo; legitimis comitiis ſuccedentibus in locum deſignationis a tyranno factæ: idque futurum etiam ipſis magis honorificum, qui non minus digni honoribus viderentur ſalva republica, quam ſub unius dominatione." Et nondum hi finem fecerant dicendi, quum Prætores nonnulli, dolos nectentes contradicentibus, inſignia magiſtratus ſui depoſuerunt, tamquam & ipſi una cum aliis ea recepturi magis legitime. Sed illis ſuboluit dolus; & facile intelligebant, rem ſemel omiſſam e manibus numquam poſtea in poteſtatem eorum redituram.

130. Interim *Antonius et Lepidus* exiverunt e curia, evocati a quibuſdam qui jam pridem ante ædem confluxerant. Ut vero in loco ſuperiore ſunt conſpecti; ægre impo-

A. U. 710. ἐβόησεν, εἴτε κατὰ γνώμην ἰδίαν, εἴτε παρεσκευασμένος· Φυλάσσεσθε παθεῖν ὅμοια. καὶ ὁ Αντώνιος αὐτῷ παραλύσας τι τοῦ χιτωνίσκου, θώρακα ἐντὸς ἐπεδείκνυεν· ὑπερεθίζων ἄρα τοὺς ὁρῶντας, ὡς οὐκ ἐνὸν σώζεσθαι χωρὶς ὅπλων οὐδὲ ὑπάτοις. Επιβοώντων δ᾽ ἑτέρων, τὸ πεπραγμένον ἐπεξιέναι, καὶ τῶν πλεόνων περὶ τῆς εἰρήνης παρακαλούντων· τοῖς μὲν περὶ τῆς εἰρήνης ἔφη· Περὶ τούτου σκοποῦμεν, ὡς ἔσται τε, καὶ γενομένη διαμενεῖ. δυσεύρετον γὰρ ἤδη τὸ ἀσφαλὲς αὐτῆς, ὅτι μηδὲ Καίσαρα ὤνησαν ὅρκοι τοσοῖδε καὶ ἀραί. Ες δὲ τοὺς ἐπεξιέναι παρακαλοῦντας ἐπιστραφεὶς, ἐπῄνει μὲν, ὡς εὐορκότερα καὶ εὐσεβέστερα αἱρουμένους· καὶ, Αὐτὸς ἂν, ἔφη, συνεπασσόμην ὑμῖν, καὶ τὰ αὐτὰ πρῶτος ἐβόων, εἰ μὴ ὕπατος ἦν· ᾧ τοῦ λεγομένου συμφέρειν μᾶλλον ἢ τοῦ δικαίου μέλει. ὧδε γὰρ ἡμῖν οἱ ἔνδον παραινοῦσιν. οὕτω δέ που

Lin. 92. φυλάσσεσθαι *Edd. invitis MSS.* *L.* 93. τι *caret Aug.* *Ib.* θώρακα μὲν ἐντὸς *Edd. Delevi* μὲν *cum Aug.* *L.* 94. ὑπερερεθίζων *edit.* 2. *L.* 95. ἐπιβοαντ. δ᾽ ἑκατέρων *Edd. & MSS. quæ verba mihi levem emendationem, quam ex conject. adhibui, flagitare visa sunt.* *L.* 98. σκοπῶμεν *Edd. Prætuli Aug.* *Ibid.* γενησομένη *edit.* 1.

ſito vociferantibus ſilentio, unus quiſpiam, ſive ſua ſponte, ſive ſubornatus, exclamavit; *Cavete calamitatem alteri ſimilem!* Tum *Antonius*, dimota parte tunicæ, *loricam* oſtendit *ſub tunica*; irritaturus multitudinem; quaſi ne conſulum quidem, niſi armatorum, ſalus in tuto eſſet. Ibi aliis, *ulciſcendum facinus*, adclamantibus; pleriſque vero rogantibus *veniam pacemque*; ad hos poſteriores ita locutus eſt *Antonius*: „De pace curæ nobis eſt, ut & fiat, & ut ſemel facta diuturna maneat: eſt etenim difficile ſecuritati ejus proſpicere, quando ne *Cæſari* quidem profuerunt juramenta, quæ tam diris etiam additis exſecrationibus eidem dicta erant." Deinde ad hos converſus qui vindictam poſtulabant, laudavit ut religionis & pietatis obſervantiores, adjunxitque hæc verba: „Equidem libenter vobis me adjungerem, & ante alios idem clamarem, ni Conſul eſſem; cui ex officio curandum eſt, non tam quod *juſtum* eſt, quam quod *utile* habetur: ſic enim jubent, qui intus ſunt. Quamquam hoc

καὶ Καῖσαρ αὐτὸς, οὓς εἷλε πολέμῳ τῶν πολιτῶν, διὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως περισώσας, ὑπ' αὐτῶν ἀπέθανε. *A. U.* 710.

CXXXI. Τοιαῦτα τοῦ Ἀντωνίου παραμέρος τεχνάζοντος, οἱ ἀμύνειν τοῖς γεγονόσιν ἀξιοῦντες, Λέπιδον ἠξίουν ἀμύνειν. Λεπίδου δέ τι μέλλοντος λέγειν, οἱ πόῤῥω συνεστῶτες κατελθεῖν αὐτὸν ἐς τὴν ἀγορὰν ἠξίουν, ἵνα ὁμαλῶς ἅπαντες ἐπακούσειαν. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ᾔει, νομίζων ἤδη τὸ πλῆθος τρέπεσθαι· καὶ ἐπὶ τὰ ἔμβολα παρελθὼν, ἔστενε καὶ ἔκλαιεν ἐν περιόπτῳ, μέχρι πολλοῦ. ἀνενεγκὼν δέ ποτε, εἶπεν· Ἐνταῦθα χθὲς μετὰ Καίσαρος ἱστάμην, ἔνθα νῦν ἀναγκάζομαι ζητεῖν, περὶ Καίσαρος ἀνῃρημένου τί βούλεσθε; Ἀναβοησάντων δὲ πολλῶν, Ἀμύνειν σε τῷ Καίσαρι· ἀντανεβόησαν οἱ μισθωτοὶ, Τὴν εἰρήνην τῇ πόλει. Ὁ δὲ τούτοις μὲν ἔφη, Βουλόμεθα. ἀλλὰ ποίαν λέγετε εἰρήνην; ἢ ποίοις ὅρκοις ἀσφαλὴς ἔσται; τοὺς μὲν γὰρ πατρίους πάντας ὠμόσαμεν Καίσαρι, καὶ

Lin. 11. *τι post δὲ carent Edd. Dedit Aug.*

„ipſum quidem & *Cæſarem* perdidit; qui, quum devictis civibus pepercisset reſpectu utilitatis publicæ, ab his eiſdem oppreſſus interiit."

131. Hujuſmodi artibus poſtquam *Antonius* partem utramque adgreſſus eſt; qui ulciſci Cæſaris necem cupiebant, *Lepidum* ultorem eſſe juſſerunt. Qui dum ad eos verba facere parat; turba quæ longius conſtiterat, poſtulavit, ut e ſuperiori loco in forum deſcenderet, quo facilius exaudiretur pariter ab omnibus. Et protinus *Lepidus* deſcendit: & mutatos jam multitudinis animos putans, pro roſtris progreſſus, gemebundus primum diu omnium in conſpectu deflevit caſum miſerabilem: tandemque, velut ſeſe ex dolore recolligens, hæc verba ſubjecit: „Hoc loco heri cum *Cæſare* ſteti, ubi nunc cogor de ejus nece a vobis quærere quidnam jubeatis." Tum vero adclamantibuſque multis, *Ultionem Cæſaris!* & contra reclamantibus mercenariis, *Pacem publicam!* his ille „*Placet*, reſpondit; ſed qualem pacem dicitis? aut qualibus ſacramentis ea firmabitur? nam quæ nobis patria juramenta ſunt, omnia juravimus *Cæſari*; conculcata nunc ab his qui opti-

A. U. 710. κατεπατήσαμεν, οἱ τῶν ὀμωμοκότων ἄριστοι εἶναι λεγόμενοι. Πρὸς δὲ τοὺς ἀμύνειν ἀξιοῦντας ἐπιστραφεὶς, Ὁ μὲν Καῖσαρ ἡμῶν, ἔφη, μεθέστηκεν, ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ τίμιος ἀνήρ. τὴν δὲ πόλιν τοὺς ὑπολοίπους αἰδούμεθα βλάψαι. καὶ τάδε (ἔφη) σκοποῦσιν ἡμῶν οἱ πρόβουλοι, καὶ δοκεῖ τοῖς πλέοσιν. Ανακραγόντων δὲ αὖθις, Επέξιθι μόνος· Βούλομαι, εἶπε· καὶ εὔορκον ἐστί μοι καὶ μόνῳ. ἀλλ' οὐκ ἐμὲ καὶ ὑμᾶς βούλεσθαι δεῖ μόνους, οὐδὲ μόνους ἀντιτιθέναι.

CXXXII. Τοιαῦτα καὶ τοῦτον τεχνάζοντα οἱ μισθωτοὶ, Φιλότιμον εἰδότες, ἐπῄνουν, καὶ ᾑροῦντο ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἱερωσύνην. Τοῦ δὲ ἥψατο μὲν ἡ ἡδονή· Μέμνησθε δὲ, ἔφη, μοι τοῦδε καὶ ὕστερον, ἂν ἄξιος εἶναι δοκῶ. Μᾶλλον οὖν ἔτι παῤῥησίᾳ, διὰ τὴν ἱερωσύνην, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῶν μισθωτῶν ἐνισταμένων· Ασεβὲς μὲν, ἔφη, καὶ παράνομον, ἐργάσομαι δ' ὅμως, ὃ βούλεσθε. Καὶ εἰπὼν, ἐς τὸ βουλευτήριον ἀνέτρεχεν, ἐν ᾧ πάντα τὸν

Lin. 25. Καισ. ὑμῶν *expressit Cand.* *L.* 27. *pro* καὶ τάδε *dat* μετάδε (*sic*) *Aug. mend.* *L.* 31. *verba* οὐδὲ μόνους, *ante* ἀντιτιθέναι, *absunt ab Aug.* *Ibid.* ἀντιτίθεσθαι *voluit Musgrav.*

mi & præcipui viri inter juratos habentur." Deinde conversus ad eos qui ultionem poscebant: „*Cæsar*, inquit, a nobis migravit; vir vere sanctus cariſſimusque: veremur autem ſuperstitibus nunc privare rempublicam. Et de hoc ipso Patres pro nobis consultant; eaque est sententia plerorumque." Adclamatum est rursus: *Vel solus tu rem adgredere!* „Volo, inquit, & fas est mihi vel soli: sed oportet non me vosque solos id velle, & solos nos illis opponere."

132. Talibus artibus quum *Lepidus* quoque uteretur; mercenarii, quod scirent hominem honoris cupidum, laudabant eum, & *pontificatum Cæsaris* ei offerebant. Et ille gaudio perfusus: „At memineritis mihi, ait, hujus rei in posterum quoque, si dignus porro fuero visus." Jamque audacius, ob pontificatum ei delatum, pacem flagitantibus mercenariis: „Quamvis, inquit, jus & fas vetare videatur; faciam tamen quod jubetis." Quibus dictis, in curiam propere reversus est *Lepidus*. Ex quo autem ille excess-

χρόνον τόνδε ὁ Δολοβέλλας ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἐνίστατο ἀσχημόνως. Καὶ ὁ Ἀντώνιος, ἀναμένων ἅμα τὰ ἐν τῷ δήμῳ γιγνόμενα, σὺν γέλωτι αὐτὸν ἐφεώρα· καὶ γὰρ ἤστην διαφόρω. Ὡς δὲ ἅλις ἔσχε τῆς ὄψεως, καὶ οὐδὲν ἐν τῷ δήμῳ τι γεγένητο θερμότερον, τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας ἔγνω περισώζειν, ὑπὸ ἀνάγκης· (ἐπικρύπτων τὴν ἀνάγκην, καὶ ὡς ἐν βαρυτάτῃ χάριτι περισώζων·) τὰ δὲ τῷ Καίσαρι πεπραγμένα κυροῦν συμβόλῳ, καὶ τὰ βεβουλευμένα συντελεῖν. Σιωπήν τε κατακηρύξας, αὖθις ἔλεγεν· A. U. 710.

CXXXIII. Εγὼ περὶ μὲν τῶν ἁμαρτόντων πολιτῶν, ὦ ἄνδρες ὁμότιμοι, σκεπτομένοις ὑμῖν οὐδὲν ἐπεφθεγξάμην· περὶ δὲ Καίσαρος ἀντ᾽ ἐκείνων ψῆφον αἰτοῦσιν, ἓν ἐκ τῶν Καίσαρος ἔργων προὔθηκα μέχρι νῦν. καὶ τοσούτους ὑμῖν τὸ ἓν ἀγῶνας ἤγειρεν, οὐκ ἀλόγως· εἰ γὰρ

Lin. 42. καὶ γὰρ ἴστην *Edd. ex Reg. A.* καὶ γὰρ ἔστιν *Reg. B. Recte Aug. L. 43.* ἅστε ἅλις ἔσχε *Edd. cum MSS. nostris & Cand. Levi mutatione restitui impeditam orationem. Malim tamen, lin. seq. abesset particula* οὖν, *quæ importune inserta videtur. L. 45. Verbis* ὑπὸ ἀνάγκης, *usque* χάριτι περισάζων, *caruit Reg. B. a prim. manu. L. 46.* χάριτι περισώζειν *Edd. ex Reg. A.* περισώζει *Aug.* περισώζων, *quod reponendum duxi, legisse videtur Cand. Adjeci autem parentheseos signa, quæ vulgo absunt; & lin. 45. distinxi cum Aug. post* ὑπὸ ἀνάγκης, *quæ verba vulgo cum seqq. connectuntur.*

ſerat, per totum id tempus *Dolabella* in ſenatu parum ſane decore de magiſtratu ſuo contendit, ne eo excideret. Et *Antonius* interim, exſpectans quid factura plebs eſſet, cum riſu eum ſpectaverat; nam diſcordes inter ſeſe fuerant. Poſtquam autem ſatiatus fuit ſpectando, neque a plebe quidquam acriori ſtudio factum intellexit; neceſſitate compulſus, *ſtatuit ſervare* quidem *percuſſores*; (ita tamen, ut diſſimularet neceſſitatem, & pro ſingulari gratia incolumitatem eis imputaret;) *ſimul* vero & *Acta Cæſaris rata habere*, & Senatuſconſulto eadem confirmare. Itaque, indicto per præconem ſilentio, rurſus ſic orſus eſt ANTONIUS:

133. „Equidem, *Patres conſcripti!* diſceptantibus vobis *de civibus*, *qui nefas illud admiſerunt*, non interpoſui meam ſententiam: ceterum poſtquam, illis omiſſis, ſuffragia popoſciſtis *de Cæſare*, unum hactenus ex *Actis Cæſaris* propoſui; quod unum tantas inter vos contentiones ex-

A. U. 710. ἀποθησόμεθα τὰς ἀρχὰς, ὁμολογήσομεν ἄνδρες τοσοίδε καὶ τοιοίδε ἀναξίως αὐτῶν τετυχηκέναι. Ὅσα δ᾽ οὖν μηδὲ ἐπακούσεται ῥαδίως, ἐπισκέψασθε νῦν αὐτὰ, καὶ συναριθμεῖτε κατά τε πόλεις καὶ κατὰ ἔθνη, καὶ βασιλέας καὶ δυνάστας. Πάντα γὰρ δὴ, σχεδὸν εἰπεῖν, ὅσα ἐξ ἠοῦς ἐπὶ δύσιν ὁ Καῖσαρ ἡμῖν ἐχειρώσατο δυνάμει καὶ κράτει, συνεστήσατο νόμοις καὶ χάρισι καὶ φιλανθρωπίαις βεβαιωσάμενος. ὧν τίνας ὑποστήσεσθαι δοκεῖτε, ἀφαιρουμένους ἃ ἔλαβον, εἰ μὴ πάντα ἐμπλῆσαι πολέμων ἐθέλετε; οἱ τῇ πατρίδι, ὡς ἀσθενεστάτῃ μάλιστα οὔσῃ, τοὺς ἐναγεῖς περισώζειν ἀξιοῦτε; Καὶ τὰ μὲν ποῤῥωτέρω τοῖς τε δεινοῖς ἔτι καὶ τοῖς φόβοις ἀφεστηκότα ἐάσω. ἃ δὲ οὐκ ἀγχοῦ μόνον ἐστὶν ὑμῖν, ἀλλὰ σύνοικα ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν αὐτὴν, τοὺς τὰ νικητήρια λαβόντας,

Lin. 55. Conjunctionem δ᾽ *ante* οὖν *adjeci ex Aug.* *L. 56.* ὑπακούσεται *puto leg. ut paulo superius.* ἐπηκούσατε *expressit Cand.* *L. 59.* ἐπὶ δύσει *Edd. Correxi ex Aug.* *Ib. Distinguunt post* δύσει *ed. 2. 3. post* δυνάμει *vero & post* συνεστησ. *Edd. omnes.* *Ibid. Aug. sic dist.* ἐχειρώσατο, δυνάμει καὶ κράτει συνεστήσατο, νόμοις *&c. Mihi in tota hac turbatum aliquid etiam nunc superesse videtur.* *L. 65. regione Nescio quid mendosum inesse utique videtur in verbis* τοῖς τε δεινοῖς *usque* ἀφεστηκότα. *Post* ποῤῥωτέρω, *itemque post* ἀφεστηκότα, *hypostigmen ponit Aug.*

„citavit; neque illud quidem immerito. Si enim deponemus nostros magistratus; nos tot ac tales viros indignos eis fatebimur. Jam vero reliqua, quæ ne in nostra quidem potestate sunt, considerate: & quid per omnes civitates, quid per provincias, quid per regna amicorum sociorumque regum & dynastarum eventurum sit, perpendite! Nam ab Oriente in Occidentem cunctos fere populos *Cæsar*, virtute sua subactos, non solum vi & armis pacavit, sed & legibus & be-

„neficentia liberalitateque sibi devinxit. Quorum quosnam putatis laturos eripi sibi quæ semel acceperint? nisi forte bellis miscere omnia volueritis; qui patriæ, quam nimium debilitatam dicitis, nefarios hos cives conservandos censetis? Sed mitto jam de remotioribus provinciis dicere, quæ ab hujusmodi periculo metuque longius absunt. Hos vero, non vicinos modo, verum etiam ipsam nobiscum incolentes Italiam, *veteranos Cæsaris*, (qui, ut victoriarum præmia accipe-

καὶ κατὰ πλῆθος ἅμα τοῖς ὅπλοις, ὡς ἐστρατεύοντο, ὑπὸ τῇ αὐτῇ συντάξει, συνῳκισμένους ὑπὸ Καίσαρος, (ὧν ἔτι πολλαὶ μυριάδες εἰσὶν ἐν τῇ πόλει) τί νομίζετε πράξειν, ἀφαιρουμένους, ὧν εἰλήφασιν ἢ προσδοκῶσι λήψεσθαι, πόλεών τε καὶ χωρίων; Καὶ τοῦδε μὲν ὑμῖν καὶ ἡ παρελθοῦσα νὺξ τὴν εἰκόνα ἔδειξε. δεομένοις γὰρ ὑμῖν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτόντων, ἀντιπαρέθεον ἐκεῖνοι μετὰ ἀπειλῆς. *A. U.* 710.

CXXXIV. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Καίσαρος συρόμενον καὶ αἰκιζόμενον καὶ ἄταφον ῥιπτούμενον (καὶ γὰρ ταῦτα ἐκ τῶν νόμων τοῖς τυράννοις ἐπιτέτακται) περιόψεσθαι νομίζετε τοὺς ἐστρατευμένους αὐτῷ; καὶ τὰ Κελτῶν καὶ Βρεττανῶν νομιεῖν, ἃ εἰλήφασιν, ἕξειν βέβαια, τοῦ δόντος ὑβριζομένου; Τί δὲ τὸν δῆμον αὐτὸν ἐργάσεσθαι; τί δὲ τοὺς Ἰταλιώτας; πόσον δὲ ὑμῖν ἔσεσθαι φθόνον παρά τε ἀνδρῶν καὶ θεῶν, ἐνυβρίζουσιν ἐς τὸν ὑμῖν τὴν ἡγεμονίαν μέχρι Ὠκεανοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον προαγαγόντα; καὶ οὐκ

Lin. 80. ἐργάσασθαι *edit.* 1. *cum Regiis & Aug.* *L.* 82. τὴν *ad* ἡγεμον. *caret Aug.*

„rent, tanto numero, & quidem armati etiam nunc, & per eoſdem ordines, quibus ſub *Cæſare* militaverant, diſtributi, ab illo in colonias deſcripti ſunt, quorum multa millia etiam nunc in Urbe verſantur:) hos, inquam, quid exiſtimatis facturos, ſi auferantur eis quæ vel jam acceperunt, vel quæ eis promiſſa ſunt, oppida atque prædia? Certe præterita nox aliquod hujus rei ſpecimen vobis exhibuit: vidiſtiſque, quantis cum minis diſcurſantes illi ſe veſtræ deprecationi pro his, qui peccarunt, oppoſuerunt.

134. „Jam vero *corpus Cæſaris* unco *trahi per Urbem*, „& lacerari, & *inhumatum projici*, (ex legibus enim id quoque *tyrannis debetur*:) hæc igitur æquo animo paſſuros putatis veteranos ejus commilitones, & victoriarum præmia de Galliis Britanniſque reportatarum integra ſibi atque firma ſperaturos manſura, auctore eorumdem præmiorum contumelia omni adfecto? Jam quid ipſum populum? quid univerſæ incolas Italiæ putatis facturos? Quantam vero & hominum & deorum invidiam vos ſecuturam, ſi tali contumelia dignum judicaveritis hunc, qui imperium vobis uſque ad ignota prius Oceani littora promovit? An

A. U. 710. ἐν αἰτίᾳ καὶ καταγνώσει μᾶλλον ἔσεσθαι τὴν τοσήνδε ἡμῶν ἀνωμαλίαν, εἰ τοὺς μὲν ὕπατον ἐν βουλευτηρίῳ, καὶ ἱερὸν ἄνδρα ἐν ἱερῷ χωρίῳ, βουλῆς ἀγηγερμένης, ὑπὸ ὄψεσι θεῶν, κατακανόντας τιμᾶν ἀξιώσομεν, ἀτιμοῦν δὲ τὸν καὶ τοῖς πολεμίοις δι' ἀρετὴν τίμιον; Τούτων μὲν οὖν, ὡς οὔτε ὁσίων, οὔτ' ἐφ' ἡμῖν ὄντων, προλέγω πάμπαν ἀπέχεσθαι. γνώμην δὲ ἐσφέρω, τὰ μὲν πεπραγμένα καὶ βεβουλευμένα τῷ Καίσαρι πάντα κυροῦν· τοὺς δὲ ἁμαρτόντας ἐπαινεῖν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ, (οὐ γὰρ ὅσιον, οὐδὲ δίκαιον, οὐδὲ σύμφωνον ἔτι τῷ κυροῦν τὰ Καίσαρι πεπραγμένα·) περισώζειν δὲ ἐξ ἐλέου μόνον, εἰ ἐθέλοιτε, διὰ τοὺς οἰκείους αὐτῶν καὶ φίλους· εἰ δὴ καὶ τόδε αὐτὸ οἵδε λαμβάνειν ὑπὲρ ἐκείνων ὁμολογοῖεν ἐν χάριτος μέρει.

CXXXV. Τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀντωνίου σὺν ἀνατάσει τε καὶ ὁρμῇ βαρυτέρᾳ, γίγνεται δόγμα, ἡσυχα-

Lin. 85. ἀνομαλίαν *Aug.* *L.* 86. ἐγηγερμένης *Edd.* *Rectius Aug.* *L.* 87. κατακλανοντας *Edd.* *Prætuli Aug.*

„non insignem nostram iniquitatem accusaturos putatis omnes, si eos qui Consulem in curia, qui virum sanctum in sacrato loco, inspectante senatu, sub ipsorum oculis deorum, interemerunt, hos si præmiis dignabimur: ipsum vero contumeliis adficiemus, qui hostibus quoque propter virtutem carus fuit & venerabilis? Quare vos moneo, mittamus hæc nefaria, quæ ne, si velimus quidem, efficere valemus; & pro sententia dico, *Acta consiliaque Cæsaris rata debere haberi; auctores* vero *sceleris laudandos* „quidem *nullo modo*, (id enim nec divino humanove jure licet, &, siquidem acta Cæsaris rata habemus, plane etiam repugnat;) ceterum *veniam* tamen eis *posse concedi*, ex sola quidem commiseratione, si vobis ita videtur, respectu amicorum quos habent & familiarium: si modo hi, id ipsum pro illis in gratiæ loco se habituros, atque eo nomine accepturos, profiteantur."

135. Hæc postquam *Antonius* magna contentione & acerrimo quodam impetu dixit; nihil jam porro moventibus ceteris, & cunctis hac sententia

A. U. 710.

ζόντων ἤδη καὶ ἀγαπώντων ἁπάντων· Φόνου μὲν οὐκ εἶναι δίκας ἐπὶ τῷ Καίσαρι· κύρια δὲ εἶναι τὰ πεπραγμένα αὐτῷ πάντα καὶ ἐγνωσμένα, ἐπεὶ τῇ πόλει συμφέρει. ἐβιάσαντο γὰρ τόδε ἐς ἀσφάλειαν οἱ τῶν περισωζομένων οἰκεῖοι προστεθῆναι μάλιστα, ὡς οὐ δικαίως φυλασσόμενα μᾶλλον, ἢ διὰ χρείαν. καὶ ὁ Ἀντώνιος αὐτοῖς ἐς τοῦτο ἐνέδωκεν. Ἐψηφισμένων δὲ τούτων, ὅσοι τῶν κληρούχων ἡγεμόνες ἦσαν, ἠξίουν ἴδιον περὶ σφῶν ἐπὶ τῷ κοινῷ δόγμα ἕτερον γενέσθαι, βεβαιοῦν αὐτῶν τὰς κληρουχίας. καὶ οὐκ ἐκώλυεν ὁ Ἀντώνιος, ἐπιδεικνὺς τῇ βουλῇ τὸν φόβον. γίγνεται μὲν δὴ καὶ τοῦτο· καὶ ἕτερον αὖ περὶ τῶν ἐξιόντων ἐπὶ τὰς ἀποικίας ὅμοιον. Λεύκιον δὲ Πείσωνα, ὅτῳ τὰς διαθήκας ὁ Καῖσαρ παρετίθετο, τοῦτον ἤδη τὸν τρόπον τῆς βουλῆς διαλελυμένης, τινὲς περιστάντες παρεκάλουν, μήτε τὰς διαθήκας προφέρειν, μήτε θάπτειν τὸ σῶμα φανερῶς, μή τι νεώτερον ἕτερον

Lin. 1. ἁπάντων *caret Reg. B.* *L.* 5. προστεθῆναι *edit.* 1. *L.* 9. βεβαιούντων τὰς κληρουχ. *mendose, ut mihi videtur, Edd. & MSSti, nostri. Levi correctione veram lectionem restitutam puto.* *L.* 12. ἐπιοικίας *Edd. & MSS. Correxi cum Musgravio.*

contentis, fit *Senatusconsultum: „De cæde Cæsaris quæri in judicio non placere; Acta vero ejus decretaque rata esse, QUONIAM ITA E REPUBLICA ESSE VIDEATUR:"* hæc enim verba, ut adjicerentur, pervicerant (concedente id quoque *Antonio*) percussorum amici, ad illorum securitatem; quasi *propter utilitatem* magis servarentur Acta Cæsaris, quam quod *per se, jure quodam*, valida fuissent futura. Eo Senatusconsulto facto, quotquot aderant coloniis deducendis præfecti, postularunt, ut præter commune illud S. C. aliud peculiare conficeretur, quo veteranis possessio agrorum, qui eisdem fuissent adtributi, confirmaretur. Nec obstitit *Antonius*; qui ipse senatui, quid ab his esset metuendum, demonstraverat. Itaque & hoc ipsum S. C. factum est; & simul aliud simile, de his qui in colonias jam deducti erant. Senatu deinde dimisso, *L. Pisonem, apud quem testamentum suum Cæsar deposuerat*, nonnulli circumstiterunt; rogantes, ne testamentum proferret, neve corpus publice funeraret; ne hinc alia rerum novarum fie-

A. U. 710. ἐκ τούτων γένοιτο. καὶ οὐ πειθόμενον ἠπείλουν ἐσαγγέλλειν, ὅτι τὸν δῆμον οὐσίαν τηλικαύτην ἀφαιροῖτο, γιγνομένην κοινήν· αὖθις ἄρα ἐνσημαινόμενοι τὴν τυραννίδα.

CXXXVI. Ἐκβοήσας οὖν ὁ Πείσων ὅτι μέγιστον, καὶ τοὺς ὑπάτους ἔτι παροῦσαν οἳ τὴν βουλὴν ἀξιώσας συναγαγεῖν, εἶπεν· Οἱ τύραννον λέγοντες ἕνα ἀνῃρηκέναι, τοσοίδε ἡμῶν ἀνθ' ἑνὸς ἤδη τυραννοῦσιν· οἳ θάπτειν με κωλύουσι τὸν ἀρχιερέα, καὶ τὰς διαθήκας ἀπειλοῦσι προφέροντι, καὶ τὴν οὐσίαν δημεύουσιν αὖθις ὡς τυράννου. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τούτοις αὐτῷ πεπραγμένα κεκύρωται· ἃ δὲ ἐφ' ἑαυτῷ κατέλιπεν, ἀκυροῦσιν, οὐ Βροῦτος ἔτι, οὐδὲ Κάσσιος, ἀλλ' οἱ κἀκείνους ἐς τόνδε τὸν ὄλεθρον ἐκριπίσαντες. Τῆς μὲν οὖν ταφῆς ὑμεῖς ἐστε κύριοι, τῶν δὲ διαθηκῶν ἐγώ· καὶ οὔποτε ἃ ἐπιστεύθην προδώσω, πρὶν κἀμέ τις ἐπανέλῃ. Θορύβου δὲ καὶ ἀγανακτήσεως γενομένης παρὰ πάντων, καὶ μάλιστα τῶν τι καὶ ἐλπι-

Lin. 17. πειθομένου *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 32. τῶν τε καὶ *Edd. Recte Aug.*

ret materia. Quod quum ei non persuaderent; diem se ei dicturos, quod populum Romanum tanta hæreditate fraudaret publico ærario debita, minabantur; rursum ita subinnuentes tyrannidem.

136. Tum *Piso*, quantum potuit exclamans, consules invocavit, ut senatum nondum digressum coire denuo juberent. Quo facto, hæc verba fecit: „*Qui tyrannum jactant a se sublatum*, tot jam pro uno *tyrannidem in nos volunt exercere*: sepeliri vetant summum pontificem; testamentum ejus proferenti minantur; bona „rursus, tamquam tyranni, publicata volunt: Acta *Cæsaris*, quæ quidem ad se pertinent, rata habent; quæ vero ad ipsum defunctum, volunt irrita fieri: idque non Brutus facit, nec Cassius; sed hi, qui cædis auctores & instigatores illis fuerunt. De *sepultura* igitur vos videritis, quæ res in vestra est potestate: ego, quod meum est, *testamentum* curabo; neque umquam, quod mihi est creditum, prodam; nisi me quoque aliquis, sicut illum, occiderit." Inde omnibus ob rem indignam tumultuantibus, præsertim iis,

ζόντων ἐκ τῶν διαθηκῶν αὐτοῖς ἔσεσθαι· τάς τε διαθήκας ἐς τὸ μέσον ἔδοξε προφέρειν, καὶ θάπτειν τὸν ἄνδρα δημοσίᾳ. Καὶ ἐπὶ τοῖσδε ἡ βουλὴ διελύθη. A. U. 710.

CXXXVII. Βροῦτος δὲ καὶ Κάσσιος, αἰσθόμενοι τῶν γεγονότων, ἐς τὸ πλῆθος περιέπεμπον, καὶ παρεκάλουν, πρὸς αὐτοὺς ἀνελθεῖν ἐς τὸ Καπιτώλιον. Συνδραμόντων δὲ ὀξέως πολλῶν, ὁ Βροῦτος ἔλεγεν· Ενταῦθα ὑμῖν ἐντυγχάνομεν, ὦ πολῖται, οἱ χθὲς κατ' ἀγορὰν ἐντυχόντες· οὔτε ὡς ἐς ἱερὸν καταφυγόντες, (οὐ γὰρ ἡμάρτομεν·) οὔτε ὡς ἐπὶ κρημνὸν, (οἳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπομεν ὑμῖν·) ἀλλὰ τὸ Κίννα πάθος, ὀξύτερόν τε καὶ ἀλογώτερον αὐτῷ γενόμενον, οὕτως ἠνάγκασεν. ᾐσθόμην δὲ τῶν ἐχθρῶν διαβαλλόντων ἡμᾶς ἐς ἐπιορκίαν, καὶ ἐς αἰτίαν ἀπορίας εἰρήνης ἀσφαλοῦς. ἃ δὴ περὶ τούτων ἔχομεν εἰπεῖν, ἐν ὑμῖν ἐροῦμεν, ὦ πολῖται, μεθ' ὧν καὶ τἄλλα δημοκρατουμένων πράξομεν. Επειδὴ Γάϊος Καῖσαρ ἐκ Γαλατίας ἐπὶ τὴν πατρίδα ἤλασε σὺν ὅπλοις πολεμίοις, καὶ Πομπήϊος μὲν ὁ δημοκρατικώτατος ὑμῶν ἔπαθεν οἷα ἔπαθεν, ἐπὶ δ' αὐτῷ πλῆθος ἄλλο πολιτῶν

Lin. 45. ἐς ante ἐπιορκίαν caret Aug. male.

qui ſperabant ex eo teſtamento ſibi quoque aliquid obventurum; placuit, *et teſtamentum proferri in medium*, *et corpus funerari publice.* Atque ita ſenatus diſſolutus eſt.

137. Quæ ubi intellexerunt *Brutus* & *Caſſius*; dimiſſis nunciis *plebem vocarunt ad ſe in Capitolium.* Moxque facto ad eos multorum concurſu, BRUTUS *ſic locutus* eſt: „ HICCE loci nunc, *Quirites*, agimus vobiſcum, qui in foro heri egimus: non jam ut ad fanum refugi, nec enim peccavimus; neque ut „ad locum præruptum, quippe qui res noſtras fidei veſtræ committimus: ſed *Cinnæ* caſus repentinus & indignus huc nos compulit. Et quoniam inimici nos calumniantur, quaſi perjuros & pacis turbatores; apud vos potiſſimum libet hanc cauſam agere, *Quirites*, cum quibus, reſtituta republica, reliqua quoque agemus quæ agenda ſunt. Poſtquam *Cæſar* e Gallia patriam invaſit hoſtiliter, & *Pompejus*, reipublicæ amantiſſimus, deplorabili fato functus eſt, & poſt eum magna bonorum civium

A. U. 710. ἀγαθῶν ἔς τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν ἐλαυνόμενοι διωλώλεσαν· εἰκότως αὐτῷ δεδιότι, καὶ βέβαιον ἔχοντι τὴν τυραννίδα, ἀμνηστίαν αἰτοῦντι ἔδομεν, καὶ ὠμόσαμεν ὑπὲρ αὐτῆς. Εἰ δὲ ἡμῖν ὀμνῦναι προσέταττεν, οὐ τὰ παρελθόντα μόνον οἴσειν ἐγκρατῶς, ἀλλὰ δουλεύσειν ἐς τὸ μέλλον ἑκόντας, τί ἂν ἔπραξαν οἱ νῦν ἐπιβουλεύοντες ἡμῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ, ὄντας γε Ῥωμαίους, οἶμαι πολλάκις ἀποθανεῖν ἑλέσθαι μᾶλλον, ἢ δουλεύειν ἑκόντας ἐπὶ ὅρκῳ.

CXXXVIII. Εἰ μὲν δὴ μηδὲν ἔτι εἰς δουλείαν εἰργάζετο ὁ Καῖσαρ, ἐπιωρκήσαμεν. εἰ δὲ οὔτε τὰς ἀρχὰς τὰς ἐν ἄστει, οὔτε τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίας, οὔτε στρατείας, ἢ ἱερωσύνας, ἢ κληρουχίας, ἢ τιμὰς ἄλλας ὑμῖν ἀπέδωκεν, οὐδὲ προεβούλευεν ἡ βουλὴ ἐπὶ οὐδενὸς, οὐδ᾽ ὁ δῆμος ἐπεκύρου, ἀλλὰ πάνθ᾽ ὁ Καῖσαρ ἦν ἅπασιν ἐξ ἐπιτάγματος, καὶ οὐδὲ κόρος αὐτῷ τοῦ κακοῦ τις ἐγίγνετο, οἷος

Lin. 53. δεδιότες expreſſit Cand. Specioſe ſane; at ſic ne ea quidem verba, quæ vel præcedunt vel ſequuntur, menda caruerint. δεδίττοντι ſuſpicatus eſt Henr. Stephanus. Ibid. Ante βέβαιον inſertam partic. negantem οὐ voluit Muſgravius. L. 54. ὀμώσαμεν Edd. invitis MSS. L. 65. An ἦν ἐν ἅπασιν? L. 66. οἷον Aug.

„multitudo in Africam Hiſpaniamque pulſi perierunt; tunc quidem Cæſari, confirmata tyrannide, ſibi ipſi non ſine cauſa timenti, *oblivionem ante actorum*, quam a nobis poſtulavit, jurati conceſſimus. Qui ſi a nobis jusjurandum exegiſſet, non ſolum patientiæ *præteritarum* injuriarum, ſed *futuræ* etiam *ſervitutis*; quidnam tunc facturos fuiſſe putabimus hos, qui hodie nobis inſidiantur? Ego certe, *vere* quidem *Romanos non unam mortem laturos* fuiſſe, opinor, *priuſquam ſe* jurejurando interpoſito *ſervituti addixiſſent.*"

138. „Itaque ſi nihil porro contra libertatem noſtram *Cæſar* molitus eſt; perjuri ſimus. Quod ſi vero nec magiſtratus urbanos provincialeſve, nec præfecturas exercituum, nec ſacerdotia, nec coloniarum deductiones, nec alios quoſvis honores, in veſtra poteſtate reliquit; ſi non ad ſenatum de his rebus retulit, non populi auctoritatem requiſivit; ſed juſſa unius Cæſaris omnia potuerunt in omnibus rebus; ſi ne ſic quidem malis noſtris,

A. U. 710.

ἐγένετο Σύλλα· (ἀλλ' ὁ μὲν τοὺς ἐχθροὺς καθελὼν, ἀπέδωκεν ὑμῖν τὴν πολιτείαν· ὁ δ' ἐπὶ ἄλλην στρατείαν χρόνιον ἀπιὼν, ἐς πενταετὲς ὑμῶν τὰ ἀρχαιρέσια προέλαμβανε·) ποία ταῦτα ἦν ἐλευθερία, ἧς οὐδ' ἐλπὶς ὑπεφαίνετο ἔτι; Τί δὲ οἱ τοῦ δήμου προστάται Καισήτιος καὶ Μάρυλλος; οὐχ, ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἄρχοντες ἀρχὴν, ἐξηλαύνοντο σὺν ὕβρει; Καὶ ὁ μὲν νόμος ὁ τῶν προγόνων καὶ ὁ ὅρκος οὐδ' ἐπάγεσθαι δίκην ἔτι οὖσι δημάρχοις ἐπιτρέπουσιν· ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτοὺς ἐξήλασεν, οὐδὲ δίκην ἐπαγαγών. Πότεροι οὖν ἐς τοὺς ἀσύλους ἡμάρτανον; ἢ Καῖσαρ μὲν ἱερὸς καὶ ἄσυλος, ὅτῳ ταῦτα οὐχ ἑκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης, οὐδὲ πρὶν ἐπελθεῖν αὐτὸν ἐς τὴν πατρίδα σὺν ὅπλοις, καὶ τοσούσδε καὶ τοιούσδε ἀγαθοὺς πολίτας κατακανεῖν, ἐθέμεθα· τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν οὐχ ἱερὰν καὶ ἄσυλον οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν δημοκρατίᾳ χωρὶς ἀνάγκης ὤμοσάν τε καὶ ἐπηράσαντο ἐς ἀεὶ ἔσεσθαι; Ποῦ δὲ οἱ φόροι τῆς ἡγεμονίας καὶ λογισμοὶ συνε-

Lin. 71. *Rursus* Σίξιος, *pro* Καισήτιος, *Edd. & MSS. Sed recte Cand. ut alibi.* *L.* 76. σὺν καὶ ἐς τοὺς ἀσυλ. *Edd. Delevi conjunct.* καὶ *cum Aug. & Reg. A.* *L.* 82. ἐπειράσαντο *Edd. Recte Aug.*

„ut olim Sylla, satiatus est: (Sylla enim, sublatis inimicis, administrationem rei publicæ vobis reddidit; hic contra, aliam diuturnam expeditionem adgressus, in quinquennium vestra præoccupavit comitia:) *quænam aut qualis hæc* erat *libertas*, cujus ne spes quidem amplius nobis ulla ostensa est? Quid dicam de tribunis plebis, de *Cæsetio Marullo*que? annon sacrosanctus magistratus contumeliose pulsus est? Et leges quidem ac jusjurandum majorum nostrorum ne in jus quidem vocari tribunos ple„bis sinunt, quousque in magistratu sunt: *Cæsar* vero, ne in jus quidem vocatos, egit in exilium. Utri igitur sacrosanctos violavimus? Nisi forte *Cæsar* quidem sacrosanctus fuit; cui non sponte, sed coacti, oppressa armis patria, tot egregiis civibus occisis, eum honorem contulimus; & *tribunitia potestas* sacrosancta non fuit, quam inviolabilem in sempiternum fore patres nostri ultro, nemine eos cogente, jurarunt, diris etiam exsecrationibus additis, si umquam contra fieret? Quid vero? vecti-

A. U. 710. φέροντο; τίς δ' ἡμῶν ἀκόντων ἤνοιγε τὰ ταμιεῖα; τίς τῶν ἀψαύστων καὶ ἐπαράτων ἐκίνει χρημάτων; καὶ ἑτέρῳ δημάρχῳ κωλύοντι θάνατον ἠπείλει;

CXXXIX. Ἀλλὰ τίς, φασὶν, ἔτι ὅρκος ἐς ἀσφάλειαν εἰρήνης ἂν γένοιτο; Εἰ μὲν οὐ τυραννήσει τις, οὐδὲ ὅρκων δεῖ· οὐδὲ γὰρ τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐδέησεν οὐδέποτε. εἰ δ' ἐπιθυμήσει τις ἄλλος τυραννίδος, οὐδὲν πιστόν ἐστι Ῥωμαίοις πρὸς τύραννον, οὐδ' εὔορκον. Καὶ τάδε προλέγομεν, ἔτι ὄντες ὑπὸ τῷ κινδύνῳ, καὶ προεροῦμεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αἰεί. καὶ γὰρ, ὄντες ἐν ἀσφαλεῖ τιμῇ παρὰ Καίσαρι, τὴν πατρίδα τῆς ἡμετέρας τιμῆς προετιμήσαμεν. Διαβάλλουσι δ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ ταῖς κληρουχίαις, ἐρεθίζοντες ὑμᾶς. Εἰ δή τινες τῶν ᾠκισμένων ἢ οἰκισθησομένων πάρεστε, χαρίσασθέ μοι, καὶ ἐπισημήνασθε ἑαυτούς. CXL. Ἐπιση-

Lin. 84. ταμεῖα *Edd. Prætuli, ut alibi, Aug. Ven. cum quibus facit h. l. Reg. A. Ibid. sq.* τίς τῶν ἀψαύστων καὶ ἀθίκτων χρημάτων προσήψατο; *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Ven. Reg. B. L.* 91. τύραννους (*sic*) *Editi omnes, menda ex Reg. A. propagata.* τύραννον *ded. Aug. Ven. Reg. B.*

„galia populi Romani, & rationes publicanorum, quonam conferebantur? *quis* nobis invitis *aperuit ærarium?* quis abstulit intactas hactenus & dira cum exsecratione vetitas tangi pecunias? quis tribuno plebis obsistenti necem est comminatus?

139. „Sed quodnam ergo *jusjurandum*, ajunt, superest, quo pacis firmetur stabilitas? Nimirum, si nemo tyrannum agat, ne opus quidem erit sacramentis; quemadmodum nec majores nostri opus eis umquam habuerunt. Quod si quis vero ad novam adspi„raverit tyrannidem; *nulla Romanis fides, nulla religio, erga tyrannum est.* Atque hæc profitemur, dum adhuc in periculo versamur; neque umquam patriæ causa idem profiteri cessabimus. Nam qui tuto potueramus honoribus frui apud *Cæsarem*, caritatem patriæ potiorem nostris honoribus habuimus. Ceterum quod ad *calumnias de coloniis deducendis* adtinet, quibus calumniis conantur vos exasperare; *si qui adestis* aut jam *deducti in colonias, aut deducendi;* hoc mihi quæso gratificamini, ut mihi vos significetis."

140. Quumque

CXL. Ἐπισημηναμένων δὲ πολλῶν· Εὖ γε, εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τοῖς ἄλλοις ἐποιήσατε συνελθόντες. χρὴ δὲ ὑμᾶς, τὰ εἰκότα τιμωμένους τε καὶ περιποιουμένους ἐκ τῆς πατρίδος, τὰ ἴσα τὴν ἐκπέμπουσαν ἀντιγεραίρειν. Ὑμᾶς δ᾽ ὁ δῆμος ἔδωκεν ἐπὶ Κελτοὺς καὶ Βρεττανοὺς τῷ Καίσαρι· καὶ ἀριστεύοντας ἔδει τιμῶν καὶ ἀριστείων τυχεῖν. ὁ δὲ, ὑμᾶς τοῖς ὅρκοις προλαβὼν, ἐπήγαγε μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν, μάλα ἀβουλοῦντας· ἐπήγαγε δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν πολιτῶν ἐς Λιβύην, ὀκνοῦντας ὁμοίως. Εἰ μὲν δὴ μόνα ταῦτα ὑμῖν ἐπέπρακτο, ᾐδεῖσθε ἂν ἴσως ἐπὶ τοιούτοις αἰτεῖν ἀριστεῖα. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς φθόνος, ἢ χρόνος, ἢ ἀνθρωπίνη λήθη τὰ ἐπὶ Κελτοῖς καὶ Βρεττανοῖς ὑμῶν ἔργα σβέσει, ὑπὲρ τούτων ὑμῖν ἐστι τὰ ἀριστεῖα· ἃ καὶ τοῖς πάλαι στρατευομένοις ὁ δῆμος ἐδίδου, οἰκείων μὲν ἀνδρῶν ἢ ἀναμαρτήτων οὔ ποτε γῆν ἀφαιρούμενος, οὐδ᾽ ἑτέροις ἐπινέμων τὰ ἀλλότρια, οὐδ᾽ ἡγούμενος δεῖν ἀμείβεσθαι δι᾽ ἀδικημάτων. τῶν δὲ πολεμίων ὅτε κρατήσαιεν, οὐδὲ

A. U.
710.

Lin. 4. Conjunctionem δ᾽ *adjeci ex Aug. & Reg. A. quæ tamen & citra errorem poterat abesse. L. 10-12. Ab* ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς *&c. usque* ἐστὶ τὰ ἀριστεῖα *desiderantur omnia in Aug. & Ven.*

140. Quumque multi signum fecissent; „Bene factum, inquit, quod cum aliis huc venistis civibus. Convenit autem, ut vos, qui debitos honores præmiaque estis a patria consecuti, eidem, quæ vos emisit, quod æquum est rependatis. *Vos populus Romanus adtribuit Cæsari* contra Gallos Britannosque; & re feliciter gesta, meriti estis militaria dona atque præmia. At ille vos, novo sacramento præreptos, duxit invitos contra patriam; duxit æque invitos contra optimos cives in Africam. Quam „igitur in hisce bellis navastis operam, ejus præmia petere pudet vos fortasse. Sed quoniam nec nunc invidia, nec posthac tempus ullum aut oblivio poterit egregia illa facinora, Gallicis bellis Britannicisque a vobis edita, obliterare; horum vos manent præmia, qualia & olim populus Romanus dare militibus consuevit: non cum injuria eorum qui nihil peccarunt, nec aliis ademta dividendo aliis, & injustam prædam vertendo in præmia. Sed hostes devictos majores nostri agris solebant mulctare;

A. U. 710.

τούτων ἅπασαν τὴν γῆν ἀφῃροῦντο· ἀλλὰ ἐμερίζοντο, καὶ ἐς τὸ μέρος ᾤκιζον τοὺς ἐστρατευμένους, φύλακας εἶναι τῶν πεπολεμηκότων. καὶ οὐκ ἀρκούσης ἐνίοτε τῆς δορικτήτου γῆς, καὶ τὴν δημοσίαν ἐπένεμον, ἢ ἐωνοῦντο ἑτέραν. Οὕτω μὲν ὑμᾶς ὁ δῆμος συνῴκιζεν ἀλύπως ἅπασι. Σύλλας δὲ καὶ Καῖσαρ, οἱ σὺν ὅπλοις ἐς τὴν πατρίδα ὡς πολεμίαν ἐμβαλόντες, ἐπὶ αὐτῇ τῇ πατρίδι φρουρῶν καὶ δορυφόρων δεόμενοι, οὔτε διέλυσαν ὑμᾶς ἐς τὰς πατρίδας, οὔτε γῆν ὑμῖν ἐωνοῦντο, ἢ τὴν τῶν δεδημευμένων ἀνδρῶν ἐπένεμον, οὔτε τὰς τιμὰς τοῖς ἀφαιρουμένοις ἐς παρηγορίαν ἐδίδοσαν, πολλὰ μὲν ἐκ τῶν ταμιείων ἔχοντες, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν δεδημευμένων· ἀλλὰ τὴν Ἰταλίαν οὐδὲν ἁμαρτοῦσαν οὐδὲ ἀδικοῦσαν, πολέμου νόμῳ καὶ λῃστηρίου νόμῳ, τήν τε γῆν ἀφῃροῦντο, καὶ οἰκίας, καὶ τάφους, καὶ ἱερά· ὧν οὐδὲ τοὺς ἀλλοφύλους πολεμίους ἀφῃρούμεθα, ἀλλὰ δεκάτην αὐτοῖς μόνην καρπῶν ἐπετάσσομεν.

CXLI. Οἱ δὲ ὑμῖν τὰ τῶν ὑμετέρων ὁμοεθνῶν διένεμον,

„nec tamen omnibus, ſed parte tantum; in quam emeritos deducerent, cuſtodes futuros reipublicæ contra eos, qui arma adverſus eamdem tulerant. Quod ſi quando non ſufficeret ager armis quæſitus; addebatur portio de publico agro, aut emebatur alius ex publica pecunia. Ita populus ſine cujuſquam injuria vos in colonias olim deducebat. Sed *Sylla* & *Cæſar*, vi & armis hoſtiliter oppreſſa republica, quum contra ipſam patriam opus haberent cuſtodibus & ſatellitio, neque dimiſerunt vos in ſuam quemque patriam, neque a-„gros vobis emerunt, aut eos qui ex bonis civium publicatis publici erant facti diviſerunt, neque priſtinos illorum dominos pretio reddito ſolati ſunt; quamvis multum pecuniarum haberent ex ærario, multum item ex publicatis civium bonis. Sed in ipſa Italia, nihil commerita, non jure belli, ſed more latrocinii, veteribus poſſeſſoribus ademerunt agros, domos, ſepulcra, fana; quæ ne externis quidem hoſtibus devictis adimimus, quibus nonniſi decimas fructuum ſolvendas imponimus.

141. „At iſti diviſerunt vobis

τῶν ἐπὶ Κελτοὺς ὑμᾶς αὐτῷ Καίσαρι στρατευσάντων, καὶ προπεμψάντων, καὶ εὐξαμένων πολλὰ κατὰ τῶν ὑμετέρων νικητηρίων. καὶ συνῴκιζον ὑμᾶς ἐς ταῦτα ἀθρόους ὑπὸ σημείοις καὶ συντάξει στρατιωτικῇ· μήτε εἰρηνεύειν δυναμένους, μήτε ἀδεεῖς εἶναι τῶν ἐξελαθέντων. ὁ γὰρ ἀλώμενος καὶ τῶν ὄντων ἀφῃρημένος, ἔμελλεν ὑμῖν περὶ πολλῶν ἐφεδρεύειν καιροφυλακῶν. Τοῦτο δ' ἦν ὅπερ οἱ τύραννοι μάλιστα ἐβούλοντο· οὐ γῆν ὑμᾶς λαβεῖν, ἣν δὴ καὶ ἑτέρωθεν εἶχον παρασχεῖν· ἀλλ' ὅπως ἐχθροὺς ἐφεδρεύοντας ἔχοντες αἰεὶ, βέβαιοι φύλακες ἦτε τῆς ἀρχῆς τῆς ταῦτα ὑμῖν συναδικούσης. Εὔνοια γὰρ ἐς τυράννους γίγνεται δορυφόρων, ἐκ τοῦ συναδικεῖν καὶ συνδεδιέναι. Καὶ τοῦτο, ὦ θεοὶ, συνοικισμὸν ἐκάλουν, ᾧ θρῆνος ὁμοφύλων ἀνδρῶν ἐπῆν, καὶ ἀνάστασις οὐδὲν ἀδικούντων. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὑμᾶς ἐξεπίτηδες ἐχθροὺς ἐποίουν τοῖς ὁμοεθνέσιν ὑπὲρ τοῦ σφετέρου συμφέροντος.

A. U. 710.

Lin. 41. Acute ac vere, ut videtur, Musgravius περιπολῶν ἐφεδρ. *L. 45. forte* ταὐτὰ ὑμῖν. *L. 50.* ἐποιοῦντο τοῖς *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B.*

„agros veſtrorum popularium, quorum juſſu vos Gallicam expeditionem auſpiciis Cæſaris ſuſcepiſtis, qui iidem votis pro victoria veſtra nuncupatis vos erant proſecuti. Et in hujuſmodi colonias illi vos deduxerunt ſub ſignis, inſtructos militariter; ut qui nec pace ibi frui, nec ſecure agere poſſetis ab his qui coacti ſunt agris vobis cedere. Pulſus enim quiſque & bonis exutus, non poterat non inſidiari vobis, opportunum tempus captando. Atque id ipſum erat, quod tyranni voluerant maxime: non ut agros haberetis; quos „aliunde vobis dare poterant: ſed ut, metu inimicorum ſemper ſoliciti, firmi cuſtodes eſſetis poteſtatis in communi vobiſcum hærentis invidia. *Tyrannis enim ſilos ſatellites commune maleficium communiſque metus conciliat.* Atque huic inſtituto, pro Dii, nomen *coloniarum deducendarum* eſt inditum; quod inſtitutum conjunctum eſſet cum lamentis popularium, & expulſione hominum nihil commeritorum. Sed enim hoc illi ſpectarunt, ut veſtræ cum ejuſdem nationis hominibus inimicitiæ in ipſorum cederent utilitatem.

A. U. 710. Ἡμεῖς δὲ, οὓς οἱ νῦν τῆς πατρίδος προστάται φασὶν ἐλέῳ περισώζειν, τήν τε γῆν ὑμῖν τήνδε αὐτὴν ἐσαεὶ βεβαιοῦμεν καὶ βεβαιώσομεν, καὶ μάρτυρα τὸν θεὸν τόνδε ποιούμεθα. καὶ ἔχετε καὶ ἕξετε, ἃ εἰλήφατε· καὶ οὐ μή τις ὑμᾶς ἀφέληται ταῦτα, οὐ Βροῦτος, οὐ Κάσσιος, οὐχ οἵδε πάντες, οἳ τῆς ὑμετέρας ἐλευθερίας προεκινδυνεύσαμεν. ὃ δ᾽ ἐν τῷ ἔργῳ μόνον ἐστὶν ἐπίμεμπτον, ἰασόμεθα ἡμεῖς, διαλλακτήριον ὑμῖν. ἅμα ἐς τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐσόμενον, καὶ ἥδιστον ἤδη πυθομένοις, οἷς τὴν τιμὴν τῆσδε τῆς γῆς τοῖς ἀφῃρημένοις ἡμεῖς ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων εὐθὺς ἐκ πρώτης ἀφορμῆς ἀποδώσομεν· ἵνα μὴ βέβαιον ἔχητε μόνον ὑμεῖς τὴν κληρουχίαν, ἀλλὰ καὶ ἄφθονον.

CXLII. Τοιαῦτα τοῦ Βρούτου λέγοντος, ἀκροώμενοί τε ἔτι πάντες, καὶ διαλυόμενοι κατὰ σφᾶς ἐπῄνουν ὡς δικαιότατα· καὶ τοὺς ἄνδρας, ὡς ἀκαταπλήκτους δὴ, καὶ μάλιστα φιλοδήμους, ἐν θαύματι ἐποιοῦντο, καὶ

Lin. 60. γῆς τῆς ἀφῃρημένης *expressit Cand. nec male.*

„Nos vero, quibus hi, qui nunc præsunt reipublicæ, salutem se ajunt ex commiseratione concedere, possessionem eorumdem agrorum ratam firmamque vobis & nunc volumus esse, & in posterum eamdem confirmabimus: idque deum, in cujus fano nunc sumus, testamur. Et nunc habete & in futurum omne tempus, quæ accepistis! nec quisquam umquam vobis, quæ vestra sunt, auferet; non *Brutus* certe, non *Cassius*, nemo ex his omnibus, qui pro vestra libertate non gravati sumus subire periculum. Sed quæ res una in hoc negotio potest incusari, „ei rei adferemus remedium, pacis vobis futurum vinculum cum popularibus vestris, & his ipsis jam nunc auditu gratissimum: veteribus namque possessoribus pretium ademtorum agrorum primo quoque tempore ex publica pecunia restituemus; quo fiet, ut in posterum non solum firma sit, sed etiam invidia careat, vestra possessio."

142. Hæc *Bruti dicta*, & dum adhuc ille concionatur, universe omnes, & soluta concione, singuli per se laudabant, ut æquissima: mirabanturque viros illos, ut intrepidos & singulariter amantes rei

ἐς εὔνοιαν πρὸς αὐτοὺς μετετίθεντο, καὶ ἐς τὴν ἐπιοῦσαν A. U. 710.
αὐτοῖς συμπράξειν ἔμελλον. Ἅμα δὲ ἡμέρᾳ οἱ μὲν ὕπατοι τὸ πλῆθος ἐς ἐκκλησίαν συνεκάλουν· καὶ ἀνεγιγνώσκετο αὐτοῖς τὰ δόξαντα, καὶ Κικέρων πολὺ τῆς ἀμνηστίας ἐγκώμιον ἐπέλεγεν. οἱ δὲ, ἡδόμενοι, κατεκάλουν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοὺς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον· καὶ οἵδε ἀναπέμπειν αὐτοῖς ἐν τοσῷδε ὅμηρα ἐκέλευον, καὶ ἀνεπέμποντο οἱ παῖδες Ἀντωνίου τε καὶ Λεπίδου. Ὀφθέντων δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον, κρότος ἦν καὶ βοή. καὶ τῶν ὑπάτων εἰπεῖν τι βουλομένων, οὐκ ἀνασχόμενοι, δεξιώσασθαι αὐτοὺς καὶ συναλλαγῆναι πρότερον ἐκέλευον· καὶ γίγνεται μὲν οὕτως. Καὶ διεσείετο μάλιστα τοῖς ὑπάτοις ἡ γνώμη ὑπὸ δέους ἢ φθόνου, ὡς τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ ἄλλα αὐτοὺς ὑπεροισόντων ἐν τῇ πολιτείᾳ.

CXLIII. Διαθῆκαι δὲ τοῦ Καίσαρος ὤφθησαν φερόμεναι, καὶ εὐθὺς αὐτὰς τὸ πλῆθος ἐκέλευον ἀναγιγνώσκειν. Θετὸς μὲν δὴ τῷ Καίσαρι παῖς ἐγίγνετο ἐν αὐταῖς, ὁ τῆς ἀδελφῆς θυγατριδοῦς Ὀκταούϊος· τῷ δήμῳ δὲ ἦσαν

Lin. 70 *sq.* ἀμνησίας *edit.* 1. *cum Regiis mend.*

publicæ; atque ita in benevolentiam eorum verſi, operam ſuam eiſdem in diem craſtinum ſunt polliciti. Qui dies poſtquam illuxit, advocata concione per Conſules, recitata ſunt Senatusconſulta pridie facta; & *Cicero in laudem oblivionis injuriarum multa diſſeruit.* Quibus libenter auditis, populus *Caſſium* cum ſociis vocavit e Capitolio: eiſque, obſides interim ſibi dari poſtulantibus, miſſi ſunt Antonii Lepidique filii. Jamque ubi cum Caſſio *Brutus* in conſpectum venit, plauſus cum adclamatione eſt exortus: & quum Conſules aliquid vellent dicere, conclamatum eſt „reconciliarentur prius, [& cives ſuos reciperent in gratiam:" id quod ita factum eſt. Et timor quidem atque invidia concuſſit Conſulum animos, quaſi conjurati jam in reliquis rebus, quæ ad rempublicam pertinerent, potiores eſſent futuri.

143. Jam vero *Teſtamentum* adferebatur *Cæſaris.* Quo conſpecto, protinus recitari illud juſſit populus. In eo igitur *filius a Cæſare* adoptatus erat ſororis nepos *OCTAVIUS.* Horti in uſum populi publica-

A. U. 710. ἐνδιαίτημα οἱ κῆποι δεδομένοι. καὶ κατ' ἄνδρα Ῥωμαίων τῶν ὄντων ἔτι ἐν ἄστει, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα Ἀττικαὶ δραχμαί. Καὶ ὑπεσαλεύετο αὖθις ἐς ὀργὴν ὁ δῆμος, τυράννου μὲν κατηγορίας προπεπωμένοι, διαθήκας δὲ Φιλοπόλιδος ἀνδρὸς ὁρῶντες. Οἴκτιστον δὲ ἐφάνη μάλιστα αὐτοῖς, ὅτι τῶν ἀνδροφόνων Δέκμος ὁ Βροῦτος ἐν τοῖς δευτέροις κληρονόμοις ἐγέγραπτο παῖς. ἔθος γάρ τι Ῥωμαίοις, παραγράφειν τοῖς κληρονόμοις ἑτέρους, εἰ μὴ κληρονομοῖεν οἱ πρότεροι. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ μᾶλλον συνεταράσσοντο, καὶ δεινὸν καὶ ἀθέμιστον ἡγοῦντο, καὶ Δέκμον ἐπιβουλεῦσαι Καίσαρι, παῖδα αὐτῷ γεγραμμένον εἶναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ Πείσωνος τὸ σῶμα φέροντος ἐς τὴν ἀγορὰν πλῆθός τε ἄπειρον ἐς φρουρὰν συνέδραμον σὺν ὅπλοις, καὶ μετὰ βοῆς καὶ πομπῆς δαψιλοῦς ἐπὶ τὰ Ἔμβολα προυτέθη· οἰμωγή τε καὶ θρῆνος ἦν αὖθις ἐπιπλεῖστον, καὶ τὰ ὅπλα ἐπατάγουν οἱ ὡπλισμένοι, καὶ κατὰ

Lin. 85. Alia verborum ſerie οἱ κῆποι ἐνδιαίτημα *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *L. 88.* προπεπυσμένοι *Edd. Prætuli Aug.* *L. 91.* ἔθος γάρ τοι *Edd. Prætuli Aug.* *L. 96.* δὲ *poſt* ἐπεὶ *carent Edd. Dedit Aug.*

ti; & viritim plebi urbanæ legati erant treceni ſeſtertii. Quæ res denuo commovit indignationem civium, dum ex teſtamento *amatorem patriæ* agnoſcunt, quibus modo propinatum fuerat, ut *tyrannum* eumdem adpellarent. Sed maxime miſerationem movit, quod *Decimus Brutus*, is qui in numero percuſſorum fuerat, *inter ſecundos hæredes* ſcriptus eſſet filius. Solent enim Romani alteros hæredes adſcribere; ſi forte contingat priores hæreditatem non adire. Id vero ut nefarium inprimis facinus omnes exhorruerunt, conjuraſſe in Cæſaris caput eum quoque qui adoptatus ſit in filium. Poſtquam autem a *Piſone corpus* etiam *Cæſaris in forum* eſt delatum, & cum armis infinita multitudo adcurrit ad ejus cuſtodiam, & magnifico adparatu corpus pro Roſtris eſt depoſitum cum multis proſequentium adclamationibus: ibi vero comploratio lamentaque renovata diu tenuerunt, armatis interim ſcuta complodentibus; atque paulatim animos populi tentabat pœnitentia decreti, quod *de obli-*

A. U. 710.

μικρὸν ἐν μετανοίᾳ τῆς ἀμνηστίας ἐγίγνοντο. Καὶ ὁ Ἀντώνιος ὧδε ἔχοντας ἰδὼν, οὐ μεθῆκεν, ἀλλὰ ᾑρημένος εἰπεῖν τὸν ἐπιτάφιον, οἷα ὕπατος ὑπάτου, καὶ φίλος φίλου, καὶ συγγενὴς συγγενοῦς (ἦν γὰρ δὴ Καίσαρι κατὰ μητέρα συγγενὴς) ἐτέχναζεν αὖθις, καὶ ἔλεγεν ὧδε.

CXLIV. Οὐκ ἄξιον, ὦ πολῖται, τοσοῦδε ἀνδρὸς ἐπιτάφιον ἔπαινον παρ᾽ ἐμοῦ μᾶλλον, ἑνὸς ὄντος, ἢ παρὰ τῆς πατρίδος ὅλης, αὐτῷ γενέσθαι. ὅσα δὴ, τῆς ἀρετῆς αὐτὸν ἡμεῖς ἀγάμενοι πάντες ὁμαλῶς, ἥ τε βουλὴ καὶ μετ᾽ αὐτῆς ὁ δῆμος, ἔτι περιόντι ἐψηφίσασθε, ὑμετέραν, καὶ οὐκ Ἀντωνίου τάδε φωνὴν εἶναι τιθέμενος, ἀναγνώσομαι. Καὶ ἀνεγίγνωσκε τῷ μὲν προσώπῳ σοβαρῷ καὶ σκυθρωπῷ, τῇ φωνῇ δ᾽ ἐνσημαινόμενος ἕκαστα, καὶ ἐφιστάμενος οἷς μάλιστα αὐτὸν ἐν τῷ ψηφίσματι ἐξεθείαζον, ἱερὸν καὶ ἄσυλον, ἢ πατέρα πατρίδος, ἢ εὐεργέτην, ἢ προστάτην, οἷον οὐχ ἕτερον, ὀνομάζοντες. Ἐφ᾽

Lin. 5 sq. κατὰ μέρη συγγενὴς, *Edd. & MSS. pro quo reposui id, unde illud detortum puto.* sanguine conjunctus *Cand. nec expressit mendosum* κατὰ μέρη. *L. 9.* γινέσθαι (*sic*) *Aug. Nescio, an pro* γίνεσθαι *vel* γίγνεσθαι. *L. 10.* ὑμεῖς *Edd. invitis MSStis; nisi quod Reg. A. videri possit primum ita dedisse, in quo tamen mox ab ead. manu υ in η mutatum est.*

vione injuriarum erat factum. Id animadvertens *Antonius*, non cessavit: sed, quum constituisset *oratione funebri* defunctum laudare, consul quippe consulem, amicum amicus, cognatum cognatus; (nam & cognatione ipsum materno genere adtingebat;) rursum ad solitas artes conversus, in hunc modum est locutus.

144. „Non est æquum, *Quirites*, ut tanti viri *funebris laudatio* a me uno potius peragatur, quam ab universa simul patria. Quapropter quos illi honores virtutis ergo S. P. Q. R. de communi consensu decrevit viventi, illos publica magis vestrûm omnium, quam privata mea voce, recitabo.” Moxque recitare cœpit vultu gravi, & ad mœstitiam composito; significanter singula pronuncians, immoransque ei maxime parti decretorum, qua supra humanam sortem *Cæsar* fuerat elatus; qua *sacrosanctum*, *inviolabilem*, *Patrem patriæ*, singulariter meritum, *Principem* nulli alii conferendum, eum-

A. U. 710. ἑκάστῳ δὲ τούτων ὁ Ἀντώνιος τὴν ὄψιν καὶ τὴν χεῖρα ἐς τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐπιστρέφων, ἐν παραβολῇ τοῦ λόγου τὸ ἔργον ἐπεδείκνυ. ἐπεφθέγγετο δέ που τι καὶ βραχὺ ἑκάστῳ, μεμιγμένον οἴκτῳ καὶ ἀγανακτήσει. ἔνθα μὲν τὸ ψήφισμα εἴποι Πατέρα πατρίδος, ἐπιλέγων· Τοῦτο ἐπιεικείας ἐστὶ μαρτυρία. ἔνθα δ' ἦν ἱερὸς καὶ ἄσυλος, καὶ ἀπαθὴς καὶ ὅστις αὐτῷ καὶ ἕτερος προσφύγοι· Οὐχ ἕτερος, ἔφη, τῷδε προσφεύγων, ἀλλ' αὐτὸς ὑμῖν ὁ ἄσυλος καὶ ἱερὸς ἀνῄρηται, οὐ βιασάμενος οἷα τύραννος λαβεῖν τάσδε τὰς τιμὰς, ἃς οὐδὲ ἤτησεν. ἀνελευθερώτατοι δὲ ἄρα ἡμεῖς, οἱ τοιάδε τοῖς ἀναξίοις οὐδὲ αἰτοῦσι δίδομεν. ἀλλ' ὑμεῖς ἡμῶν ὑπεραπολογεῖσθε ὡς οὐκ ἀνελευθέρων, ὦ πιστοὶ πολῖται, τοιαύτῃ καὶ νῦν πρὸς τεθνεῶτα χρώμενοι τιμῇ.

CXLV. Καὶ αὖθις ἀνεγίγνωσκε τοὺς ὅρκους, ἦ μὴν φυλάξειν Καίσαρα καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος σῶμα παντὶ

Lin. 20. ἐπεδείκνυε *Aug.* *L.* 23. ἔνθα δ' ἢ ἱερὸς (*sic*) *Aug.* *L.* 24. καὶ ἀπαθὴς *vulgo cum præcedentibus jungitur, quod mihi ad seqq. referendum videbatur.* *L.* 29. ὑμεῖς ὑμῶν *Edd. ex Reg. B. Rectius Reg. A. Aug. Ven. Cand.* *L.* 33. τοῦ *ad* Καίσαρος *carent Aug. & Reg B.*

dem adpellaverant. Et per hæc singula *Antonius* faciem manumque vertens ad *corpus Cæsaris*, verba gestu adjuvabat; & ad singulas has adpellationes addebat aliquot voces, ex miseratione mixtas ac indignatione. Veluti, ubi decretum *Patrem patriæ* eum nominabat, *En*, inquit, *Clementiæ testimonium, Cæsari exhibitum!* Ubi, *sacrosanctum et inviolabilem, et aliis etiam, quicumque ad ejus fidem se recepissent, tutum refugium*; ibi *Antonius* subjunxit: „Atqui non alius ad hunc „refugiens, sed ipse sacrosanctus, occisus est; qui honores hosce a vobis non extorserat, & ne concupiverat quidem. Pudenda autem & servilis ista fuerit senatus adulatio, si indignis talia decrevimus, & quidem non petentibus! Sed ab ea nota ipsi vos nos liberatis, *fideles Quirites*, hoc tam eximio & honorifico studio, quo nunc etiam defunctum prosequimini."

145. Tum reversus est *Antonius* ad recitandum sacramentum, custodituros Cæsarem Cæsarisque corpus omnes

σθένει πάντας· ἢ, εἴ τις ἐπιβουλεύσειεν, ἐξώλεις εἶναι A. U. τοὺς οὐκ ἀμύναντας αὐτῷ. ἐφ᾽ ὅτῳ δὴ μάλιστα τὴν 710. φωνὴν ἐπιτείνας, καὶ τὴν χεῖρα ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνασχὼν, Ἐγὼ μὲν, εἶπεν, ὦ Ζεῦ πάτριε καὶ θεοὶ, ἕτοιμος ἀμύνειν, ὡς ὤμοσα καὶ ἠρασάμην. ἐπεὶ δὲ τοῖς ὁμοτίμοις δοκεῖ συνοίσειν τὰ ἐγνωσμένα, συνενεγκεῖν εὔχομαι. Θορύβου δ᾽ ἐκ τῆς βουλῆς ἐπὶ τῷδε μάλιστα, προφανῶς ἐς αὐτὴν εἰρημένῳ, γενομένου· ἐπικαταψήχων αὐτὴν ὁ Ἀντώνιος, καὶ παλινῳδῶν, ἔφη· Ἔοικεν, ὦ πολῖται, τὰ γεγενημένα ἀνδρῶν μὲν οὐδενὸς, ἀλλά του δαιμόνων, ἔργα εἶναι. καὶ χρὴ τὸ παρὸν σκοπεῖν μᾶλλον, ἢ τὸ γεγενημένον· ὡς ἐν ἀκμῇ μεγάλων ἐστὶ κινδύνων ἡμῖν τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ ὄντα, μὴ ἐς τὰς προτέρας στάσεις ὑπαχθῶμεν, καὶ ἐκτριφθῇ πᾶν ὅ τι λοιπόν ἐστιν εὐγενὲς τῇ πόλει. Προπέμπωμεν οὖν τὸν ἱερὸν τόνδε ἐπὶ τοὺς εὐδαίμονας, τὸν νενομισμένον ὕμνον αὐτῷ καὶ θρῆνον ἐπάδοντες.

Lin. 34. *Verbum* εἶναι, *omissum statim in Aug. dein inter lineas (ab eadem tamen, ut videtur, manu) est adscriptum. Idem* εἶναι *aderat in Ven. sed ibi rursus deletum est. L.* 38. ὤμοσα *edit.* 2. 3. *invit. MSS. L.* 41. ἐπικαταψύχων *Edd. Prætuli Aug. L.* 45. majus periculum *Cand. L.* 46. ἢ καὶ τὰ ὄντα *maluit Musgrav.*

omnibus viribus: & si quis illi struat insidias, exsecrabilem fore qui eum non defenderit. Ad quæ verba potissimum vocem intendens, manusque versus Capitolium adtollens, ait: „ Equidem, Jupiter, hujus Urbis custos, diique ceteri! paratus sum ulcisci, sicut juravi exsecratione addita. Sed quoniam senatui magistratibusque visum est, e republica fore hæc quæ ab illis nunc decreta sunt; precor, ut ea esse e republica velitis!" Tumultuantibus vero inde maxime senatoribus, ob dictum hoc manifeste ad se pertinens; ad eos deliniendos *Antonius* recantans dixit: „ Sed videtur, *Quirites*, casus hic non tam ad mortalium ullum, quam ad deorum aliquem, qui ita voluerit, referendus. Et oportet præsentia magis curare, quam præterita: quandoquidem summum imminet aut jam adest periculum, ne ad pristinas revolvamur seditiones, & absumatur quidquid nobilitatis est in Urbe reliquum. Deducamus igitur hunc consecratum ad beatorum sedes, accinendo cum lamentis laudes ei more solenni debitas!"

A. U. 710.

CXLVI. Τοιάδε εἰπὼν, τὴν ἐσθῆτα οἷά τις ἔνθους ἀνεσύρατο, καὶ περιζωσάμενος ἐς τὸ τῶν χειρῶν εὔκολον, τὸ λέχος ὡς ἐπὶ σκηνῆς περιέστη· κατακύπτων τε ἐς αὐτὸ καὶ ἀνίσχων, πρῶτα μὲν ὡς θεὸν οὐράνιον ὕμνει, καὶ ἐς πίστιν θεοῦ γενέσεως τὰς χεῖρας ἀνέτεινεν, ἐπιλέγων ὁμοῦ σὺν δρόμῳ φωνῆς πολέμους αὐτοῦ, καὶ μάχας, καὶ νίκας, καὶ ἔθνη ὅσα προσποιήσειε τῇ πατρίδι, καὶ λάφυρα ὅσα πέμψειεν, ἐν θαύματι αὐτῶν ἕκαστα ποιούμενος, καὶ συνεχῶς ἐπιβοῶν· Μόνος ὅδε ἀήττητος ἐκ πάντων τῶν ἐς χεῖρας αὐτῷ συνελθόντων. Σὺ δὴ, ἔφη, καὶ μόνος ἐκ τριακοσίων ἐτῶν ὑβρισμένῃ τῇ πατρίδι ἐπήμυνας, ἄγρια ἔθνη τὰ μόνα ἐς Ῥώμην ἐμβαλόντα, καὶ μόνα ἐμπρήσαντα αὐτὴν, ἐς γόνυ βαλών. Πολλά τε ἄλλα ἐπιθειάσας, τὴν φωνὴν ἐς τὸ θρηνῶδες ἐκ τοῦ λαμπροτέρου μετεποίει, καὶ ὡς φίλον ἄδικα παθόντα ὠδύρετο καὶ ἔκλαιε, καὶ ἠρᾶτο τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐθέλειν ἀντιδοῦναι τῆς Καίσαρος. εὐφορώτατα δὲ ἐς τὸ πάθος ἐκφερόμενος, τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐγύ-

Lin. 57 *sq.* ποιούμενος ἕκαστα αὐτῶν *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

146. His dictis, quasi fanaticus, veſtem ſubductam accinxit, quo eſſet manibus expeditior; & ad ipſum lectulum, velut in ſcena quadam, adſtans, capite mox ad lectulum inclinato, mox iterum erecto, primum quidem *ut cœleſti alicui Deo* hymnum *Cæſari* cecinit: &, quo inter divos relatum eſſe faceret fidem, manibus ad cœlum porrectis, celeri vocis curſu, recenſuit bella, prælia, victorias, additas imperio provincias, manubiaſque Romam miſſas, ad miraculum uſque extollens ſingula, & iterum iterumque exclamans; „ Tu ſolus invictus diſceſſiſti ex omnibus præliis! Tu vero etiam ſolus patriam vindicaſti ab injuriis, quas per trecentos annos perpeſſa eſt, fractis devictiſque ferociſſimis gentibus, quæ ſolæ Urbem captam incenderant." Hæc & alia multa velut divino impetu locutus *Antonius*, vocem inde ex elatiori ad lugubrem modum flexit; & multa de indigna morte amici multo cum fletu conqueſtus, precatus eſt, *ut vitam Cæſaris ſibi liceret ſua anima redimere:* ampliuſque indulgens adfectibus, eo eſt pro-

A. U. 710.

μνου, καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐπὶ κοντοῦ φερομένην ἀνέσειε, λελακισμένην ὑπὸ τῶν πληγῶν, καὶ πεφυρμένην αἵματι αὐτοκράτορος. Ἐφ' οἷς ὁ δῆμος, οἷα χορὸς, αὐτῷ πενθιμώτατα συνωδύρατο, καὶ ἐκ τοῦ πάθους αὖθις ὀργῆς ἐνεπίμπλατο. Ὡς δ' ἐπὶ τοῖς λόγοις ἕτεροι θρῆνοι μετὰ ᾠδῆς κατὰ πάτριον ἔθος ὑπὸ χορῶν ἐς αὐτὸν ᾔδοντο, καὶ τὰ ἔργα αὖθις αὐτοῦ καὶ τὸ πάθος κατέλεγον, καί που τῶν θρήνων αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐδόκει λέγειν, ὅσους εὖ ποιήσειε τῶν ἐχθρῶν ἐξ ὀνόματος, καὶ περὶ τῶν σφαγέων αὐτῶν ἐπέλεγεν ὥσπερ ἐν θαύματι, Ἐμὲ δὲ καὶ τούσδε περισῶσαι τοὺς κτενοῦντάς με; οὐκ ἔφερεν ἔτι ὁ δῆμος, ἐν παραλόγῳ ποιούμενος τὸ πάντας αὐτοῦ τοὺς σφαγέας, χωρὶς μόνου Δέκμου, αἰχμαλώτους ἐκ τῆς Πομπηίου στάσεως γενομένους, ἀντὶ κολάσεων ἐπὶ ἀρχὰς καὶ ἡγεμονίας ἐθνῶν καὶ στρατοπέδων προαχθέντας,

Lin. 71. συνωδύρετο *Edd. Prætuli Aug. Ibid.* ἐκ τοῦ πένθους *maluit Musgrav.* ex luctu *Cand. L.* 72. ἐνεπίπλατο *Edd. Secutus sum Aug. L.* 76. ποίσεις, *& l.* 78. ὅτι, *pro* ἔτι, *edit.* 1. *mendose. L.* 81. & pro suppliciis *Cand. Mallemque* καὶ ἀντὶ κολάσεων. *L.* 82. στρατοπέδου *Edd. Rectius Aug. Ven.*

vectus, ut *Cæsaris corpus* detegeret, ejusque vestem conto sublatam explicaret, ut erat ictibus perfossa & lacera & sanguine imperatoris inquinata. Ita provocata plebs, quasi chorus præcentorem, sequebatur lamentationibus, & ex commiseratione ad iram rursus accendebatur. Ut vero consulis orationem aliud lugubre carmen excepit more patrio, choris concinentibus, quo *Cæsaris* res gestæ miserandusque exitus denuo exponebantur, & ex persona ipsius *Cæsaris* nominatim quoque memorabantur, quotquot ex inimicis in gratiam receptos beneficiis insuper ornasset, &, ad conjuratos sermone verso, velut per admirationem exclamans *Cæsar* inducebatur, *Men' servasse, ut essent qui me perderent!* id vero non amplius tulit populus; quippe cui dirum inprimis inauditumque videbatur, interfectores *Cæsaris* cunctos, uno Decimo Bruto excepto, ex eorum esse numero, qui, postquam ex Pompejana factione captivi in manus victoris pervenerant, pœnarum loco ad honores & ad provinciarum exercituumque præfecturas fuissent promoti; &

A. U. 710. ἐπιβουλεῦσαι· Δέκμον δὲ καὶ παῖδα αὐτῷ θετὸν ἀξιωθῆναι γενέσθαι.

CXLVII. Ὧδε δὲ αὐτοῖς ἔχουσιν ἤδη, καὶ χειρῶν ἐγγὺς οὖσιν, ἀνέσχε τις ὑπὲρ τὸ λέχος ἀνδρείκελον αὐτοῦ Καίσαρος ἐκ κηροῦ πεποιημένον· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, ὡς ὕπτιον ἐπὶ λέχους, οὐχ ἑωρᾶτο. τὸ δὲ ἀνδρείκελον ἐκ μηχανῆς ἐπεστρέφετο πάντῃ, καὶ σφαγαὶ τρεῖς καὶ εἴκοσιν ὤφθησαν, ἀνά τε τὸ σῶμα πᾶν καὶ ἀνὰ τὸ πρόσωπον θηριωδῶς ἐς αὐτὸν γενόμεναι. Τήνδε οὖν τὴν ὄψιν ὁ δῆμος οἰκτίστην σφίσι φανεῖσαν οὐκέτι ἐνεγκὼν, ἀνῴμωξάν τε, καὶ, διαζωσάμενοι, τὸ βουλευτήριον, ἔνθα ὁ Καῖσαρ ἀνῄρητο, κατέφλεξαν· καὶ τοὺς ἀνδροφόνους, ἐκφυγόντας πρὸ πολλοῦ, περιθέοντες ἐζήτουν, οὕτω δὴ μανιωδῶς ὑπὸ ὀργῆς τε καὶ λύπης, ὥστε τὸν δημαρχοῦντα Κίνναν ἐξ ὁμωνυμίας τοῦ στρατηγοῦ Κίννα, τοῦ δημηγορήσαντος ἐπὶ τῷ Καίσαρι, οὐκ ἀνασχόμενοί τι περὶ τῆς ὁμωνυμίας οὐδ᾽ ἀκοῦσαι, διέσπασαν θηριωδῶς, καὶ οὐδὲν

Lin. 88. ἐπὶ λέχος *Edd. ex Reg. B. Recte Reg. A. cum Aug.* *L.* 92. ἀνεγκὼν *Edd. invitis MSS. nisi quod in Reg. B. dubie quodammodo expressa sit prima vocis litera.* *L.* 95. προπολλοῦ *Aug. Reg. B.* *L.* 97. στρατοῦ, *pro* στρατηγοῦ, *Aug. mend.*

cum his fecisse *Decimum Brutum*, qui adoptione etiam a Cæsare esset dignatus.

147. Sic adfectis plerisque, & ad vim jam spectantibus, unus quispiam *ceream Cæsaris effigiem* super lectulum extulit: nam cadaver, supinum quippe in lectulo, non erat conspicuum. Illa effigies ex machina quadam in omnes partes convertebatur; & conspiciebantur in ea notæ viginti trium vulnerum, per totum corpus & partim etiam in faciem immaniter *Cæsari* inflictarum. Tam miserandum adspectum minime jam ferens *populus*, congemuit; moxque præcinctis togis, curiam *incendit*, *in qua Cæsar occisus est*: & homicidas, qui mature diffugerant, discurrendo perquisivit; eo furoris progressus præ ira mœstitiaque, ut *Cinnam tribunum plebis* propter similitudinem nominis, *pro Cinna prætore*, qui pro concione in Cæsarem fuerat invectus, nihil morati excusantem nominis errorem, tam immaniter *discerpserint*, ut

αὐτοῦ μέρος ἐς ταφὴν εὑρέθη. πῦρ δ' ἐπὶ τὰς τῶν ἄλλων οἰκίας ἔφερον, καὶ καρτερῶς αὐτοὺς ἐκείνων τε ἀμυνομένων, καὶ τῶν γειτόνων δεομένων, τοῦ μὲν πυρὸς ἀπέσχοντο, ὅπλα δ' ἠπείλησαν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν οἴσειν.

A. U. 710.

CXLVIII. Καὶ οἱ μὲν σφαγεῖς ἐξέφυγον ἐκ τῆς πόλεως διαλαθόντες. Ὁ δὲ δῆμος ἐπὶ τὸ λέχος τοῦ Καίσαρος ἐπανελθὼν, ἔφερον αὐτὸ ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡς εὐαγὲς, θάψαι τε ἐν ἱερῷ, καὶ μετὰ θεῶν θέσθαι. κωλυόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἐς τὴν ἀγορὰν αὖθις ἔθεσαν, ἔνθα τὸ πάλαι Ῥωμαίοις ἐστὶ βασίλειον, καὶ ξύλα αὐτῷ καὶ βάθρα ὅσα πολλὰ ἦν ἐν ἀγορᾷ, καὶ εἴ τι τοιουτότροπον ἄλλο, συνενεγκόντες, καὶ τὴν πομπὴν δαψιλεστάτην οὖσαν ἐπιβαλόντες, στεφάνους τε ἔνιοι παρ' ἑαυτῶν, καὶ ἀριστεῖα πολλὰ ἐπιθέντες, ἐξῆψαν, καὶ τὴν νύκτα πανδημεὶ τῇ πυρᾷ παρέμενον. ἔνθα βωμὸς πρῶτος ἐτέθη, νῦν δ' ἐστὶ νεὼς αὐτοῦ Καίσαρος, θείων τιμῶν ἀξιούμενος. Ὁ γάρ τοι θετὸς αὐτῷ παῖς Ὀκταούϊος, τό τε ὄνομα ἐς τὸν Καίσαρα μεταβαλὼν, καὶ κατ'

Lin. 10. Ῥωμαίων ἐστὶ *Edd. Prætuli Aug.*

nullum ejus membrum ad ſepulturam ſit inventum. Deinde, arreptis ex incendio curiæ torribus, in ædes conjuratorum fecerunt impetum: ſed partim domeſticis fortiter propugnantibus, partim deprecantibus vicinis, ab igne quidem temperarunt; in craſtinum autem minati ſunt cum armis ſe redituros.

148. Jam igitur *percuſſores* clam *ex Urbe profugerunt.* Plebs vero ad lectum Cæſaris reverſa, deferebat illum in Capitolium, ſepelitura, velut jam conſecratum, in templo inter deorum imagines. Sed prohibentibus id ſacerdotibus, in forum retulerunt *funus*, quo loco regum quondam Romanorum fuerat palatium; congeſtiſque ſubſelliis & quidquid lignorum ad manus *in foro* erat, *in rogum impoſuerunt*; & funeris pompam, quamvis ſplendidiſſimam, nonnulli privatim etiam coronas donaque militaria, injecerunt; ſubjectoque igne, pernoctavit circa rogum univerſus populus. Quo loco deinde *ara* primum extructa eſt, nunc *templum* eſt ipſius *Cæſaris*, *ubi divinis honoribus colitur.* Nam adoptivus ejus filius Octavius,

A. U. 710. ἴχνος ἐκείνου τῇ πολιτείᾳ προσιὼν, τήν τε ἀρχὴν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἔτι νῦν, ἐῤῥιζωμένην ὑπ' ἐκείνου, μειζόνως ἐκρατύνατο, καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἰσοθέων ἠξίωσεν· ὧν δὴ καὶ νῦν, ἐξ ἐκείνου πρώτου, Ῥωμαῖοι τὸν ἑκάστοτε τὴν ἀρχὴν τήνδε ἄρχοντα, ἢν μὴ τύχῃ τυραννικὸς ὢν ἢ ἐπίμεμπτος, ἀποθανόντα ἀξιοῦσιν, οἳ πρότερον οὐδὲ περιόντας αὐτοὺς ἔφερον καλεῖν Βασιλέας.

CXLIX. Οὕτω μὲν δὴ Γάϊος Καῖσαρ ἐτελεύτησεν ἐν ἡμέραις αἷς καλοῦσιν Εἰδοῖς Μαρτίαις, Ἀνθεστηριῶνος μάλιστα μέσου. ἥν τινα ἡμέραν αὐτὸν ὁ μάντις οὐ περιοίσειν προὔλεγεν. ὁ δ' ἐπισκώπτων αὐτὸν, ἔφη περὶ τὴν ἕω, Πάρεισιν αἱ Εἰδοί· καὶ ὁ μὲν, οὐδὲν καταπλαγεὶς, ἀπεκρίνατο, Ἀλλ' οὐ παρεληλύθασιν. Ὁ δὲ καὶ τοιῶνδε προαγορεύσεων αὐτῷ σὺν τοσῷδε τοῦ μάντεως θάρσει γενομένων, καὶ σημείων ὧν προεῖπον ἑτέρων, ὑπεριδὼν, προῆλθε καὶ ἐτελεύτησεν, ἔτος ἄγων ἕκτον ἐπὶ πεντήκοντα. Ἀνὴρ ἐπιτυχέστατος ἐς πάντα καὶ δαιμόνιος καὶ

Lin. 23. τυρανν. ἢ ἐπιμεμπτ. ἂν *Edd. Prætuli seriem verb. Aug. & Reg. B. L.* 27 *sq. Duobus verbis* μάλιστα μέσου *carent Edd. & Cand. cum MSS. Regiis A. & B. in quorum altero (B.) etiam plura quædam verba h. l. desiderantur. Dederunt ea verba Aug. Ven. Reg. C. & alius præterea Codex Regius.*

mutato nomine Cæsar, postquam per illius vestigia ad rerum administrationem accessit, & principatum hunc hodieque manentem, cujus ille fundamenta jecerat, confirmavit auxitque, divinos honores Patri exhibendos instituit. Quo exemplo nunc quoque *Romani suos imperatores*, nisi quis aut tyrannicus sit, aut alioqui criminum causa invisus, *post mortem consecrant*, *qui prius ne vivos quidem vel* REGES *adpellari tulerant*.

149. Hunc vitæ finem invenerat C. CÆSAR *Idibus Martiis*, quæ in medium fere mensem *Anthesterionem* incidunt. Quem ipsum diem quum prædixisset vates *fatalem fore Cæsari*; illudens ille mane ejus diei vati dixit, *Adsunt Idus*: & vates nihil territus, respondit, *At non præterierunt*. At CÆSAR ne hac quidem vatis confidentia motus, contemtis & ceteris, de quibus dixi, prodigiis, in publicum progressus, occubuit, annum agens sextum supra quinquagesimum. VIR per omnia singu-

μεγαλοπράγμων, καὶ εἰκότως ἐξομοιούμενος Ἀλεξάνδρῳ. Ἄμφω γὰρ ἐγενέσθην φιλοτιμοτάτω τε πάντων καὶ πολεμικωτάτω, καὶ τὰ δόξαντα ἐπελθεῖν ταχυτάτω, πρός τε κινδύνους παραβολωτάτω, καὶ τοῦ σώματος ἀφειδεστάτω, καὶ οὐ στρατηγίᾳ πεποιθότε μᾶλλον, ἢ τόλμῃ καὶ τύχῃ. Ὧν ὁ μὲν ἄνυδρόν τε πολλὴν ἐς Ἄμμωνος ὥδευεν ὥρᾳ καύματος· καὶ τὸν Παμφύλιον κόλπον, τῆς θαλάσσης ἀνακοπείσης, διέτρεχε δαιμονίως· τὸ πέλαγος αὐτῷ τοῦ δαίμονος κατέχοντος ἔστε παρέλθοι, καὶ καθ' ὁδὸν ὁδεύοντι ὕοντος. ἀπλώτου τε θαλάσσης ἐν Ἰνδοῖς ἀπεπείρασε, καὶ ἐπὶ κλίμακα πρῶτος ἀνέβη, καὶ ἐς πολεμίων τεῖχος ἐσήλατο μόνος, καὶ τρισκαίδεκα τραύματα μόνος ὑπέστη· καὶ ἀήσσητος αἰεὶ γενόμενος, ἐνὶ σχεδὸν ἢ δύο ἔργοις ἕκαστον πόλεμον ἐξήνυσε· τῆς μὲν Εὐρώπης πολλὰ βάρβαρα ἑλὼν, καὶ τὴν Ἑλλάδα χειρωσάμενος, δυσαρκτότατον ἔθνος καὶ φιλελεύθερον, καὶ οὐδενὶ πρὸ αὐτοῦ πλὴν Φιλίππῳ κατ' εὐ-

Lin. 37. γενέσθην *Edd. Recte Aug. Ven.* *L.* 41 *sq.* Ἄμμωνος *edit.* 2. 3. *inv. MSS.* *L.* 43 *sq.* δαιμονίως, καὶ τὸ πέλαγος *Edd. Aug. Delevi conjunct. cum Reg. C.* *L.* 48. ἀήττητος *Aug.*

lariter fortunatus, maximisque rebus gestis memorabilis, & merito *CUM ALEXANDRO CONFERENDUS. Ambo* enim fuere hominum omnium *laudis cupidissimi, bellicosissimique*, in consiliis exsequendis *celerrimi*, in periculis adgrediendis *audacissimi*, minime parcentes suo corpori, nec magis *imperatoriis artibus* freti quam *fortuna et audacia.* Quorum alter per arida loca longissimum iter *ad Hammonis oraculum* fecit tempore ferventissimo; & intimum *Pamphylium sinum*, vadis vento nudatis, transcurrit feliciter; fortuna interim marinas undas cohibente, sicut antea iter facienti æstum pluvia temperaverat. Idem in India ignotum mare pertentavit navibus; primusque scalis adscendit mœnia, & inde solus in hostes desiliit, & tredecim accepit vulnera; & semper invictus, unumquodque bellum uno alterove absolvebat prælio: in Europa multorum barbarorum domitor, & Græcorum gentis subjugator, impatientissimæ imperii, & libertatis amantissimæ, quæ nemini ante paruisse gloriabatur præterquam Philippo, idque brevi, & sub

πρέπειαν ἐς ἡγεμονίαν πολέμου δόξασαν ὑπακούειν ἐπ' ὀλίγον· τὴν δὲ Ἀσίαν σχεδὸν εἰπεῖν ὅλην ἐπέδραμε. καὶ ὡς λόγῳ τὴν Ἀλεξάνδρου τύχην καὶ δύναμιν εἰπεῖν, ὅσην εἶδε γῆν, ἐκτήσατο, καὶ περὶ τῆς λοιπῆς ἐνθυμούμενός τε καὶ διανοούμενος ἀπέθανε.

CL. Καίσαρι δὲ ἥ τε Ἰόνιος θάλασσα εἶξε, χειμῶνος μέσου πλωτὴ καὶ εὔδιος γενομένη· καὶ τὸν Ἑσπέριον ὠκεανὸν ἐπὶ Βρεττανοὺς διέπλευσεν, οὔπω γενόμενον ἐν πείρᾳ, κρημνοῖς τε τῶν Βρεττανῶν τοὺς κυβερνήτας ἐποκέλλοντας ἐκέλευε τὰς ναῦς περιαγνῦναι· καὶ πρὸς ἄλλον κλύδωνα μόνος ἐν σκάφει σμικρῷ νυκτὸς ἐβιάζετο, καὶ τὸν κυβερνήτην ἐκέλευε προχέαι τὰ ἱστία, καὶ θαῤῥεῖν τῇ Καίσαρος τύχῃ μᾶλλον, ἢ τῇ θαλάσσῃ· ἔς τε πολεμίους προεπήδησε μόνος ἐκ πάντων δεδιότων πολλάκις· καὶ τριακοντάκις αὐτὸς ἐν Κελτοῖς μόνοις παρετάξατο, μέχρι τετρακόσια αὐτῶν ἐχειρώσατο ἔθνη· οὕτω δή τι Ῥωμαίοις ἐπίφοβα,

Lin. 53. ἐς πολέμου ἡγεμονίαν *Edd. Prætuli Aug. & Reg. B. C. Ibid.* δοξάσασαν *Edd. ex Reg. A. Expreſſi Aug. Reg. C. & Reg. B. a prima manu. Forſan tamen* δόξαν *legendum, aut* δοξάσαν, *quod maluit Muſgrav. L.* 54. εἰπεῖν *poſt* σχεδὸν *caret Reg. C. nec ita male. L.* 67. trecenties *Cand. mendoſe. Ibid. vulgo omnes* μόνος: *quod cum Muſgr. in* μόνοις *utique mutandum duxi. L.* 68. δή τοι *Reg. C.*

decoro imperatoris titulo; Aſiam vero ferme univerſam mira celeritate pervagatus: &, ut compendio *fortunam* A*LEXANDRI atque potentiam* complectar, *quidquid terrarum vidit, id ſubegit;* ac de reliquo etiam invadendo cogitantem mors intercepit.

150. *CÆSARI* vero & *Adriaticum mare* naviganti media bruma tranquillum ceſſit; *Britannicum*que *Oceanum* trajecit idem, numquam tentatum antea, & gubernatores ad Britannica ſaxa adpulſas naves frangere juſſit; aliaque tempeſtate ſolus in exigua navicula contra fluctus nitens, gubernatorem vela dare ventis juſſit, & *Cæſaris fortunam* pluris quam maris undas facere. Nec ſemel in hoſtem proſiliit ſolus, ceteris trepidantibus; & *tricies in* ſola *Gallia* ipſe præſens *ſigna cum hoſte contulit*, donec quadringentos Gallorum ſubegit populos, Romanis

ἐπίφοβα, ὡς νόμῳ τῷ περὶ ἀστρατείας ἱερέων καὶ γερόντων ἐγγραφῆναι, Πλὴν εἰ μὴ Κελτικὸς πόλεμος ἐπίοι, τότε δὲ καὶ γέροντας καὶ ἱερέας στρατεύεσθαι. περί τε τὴν Ἀλεξάνδρειαν πολεμῶν, καὶ ἀπολειφθεὶς ἐπὶ γεφύρας μόνος καὶ κακοπαθῶν, τὴν πορφύραν ἀπέρριψε, καὶ ἐς τὴν θάλασσαν ἐξήλατο· καὶ ζητούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐν τῷ μυχῷ διενήχετο λανθάνων ἐπιπολὺ, μόνην ἐκ διαστήματος ἀνίσχων τὴν ἀναπνοήν· μέχρι Φιλίας νηὶ προσπελάσας, ὤρεξε τὰς χεῖρας, καὶ ἑαυτὸν ἔδειξε, καὶ περιεσώθη. Ες δὲ τὰ ἐμφύλια τάδε, ἢ διὰ δέος, καθάπερ αὐτὸς ἔλεγεν, ἢ ἀρχῆς ἐπιθυμίᾳ συμπεσὼν, στρατηγοῖς τοῖς καθ' αὑτὸν ἀρίστοις συνηνέχθη, καὶ στρατοῖς πολλοῖς τε καὶ μεγάλοις, οὐ βαρβάρων ἔτι, ἀλλὰ Ῥωμαίων, ἀκμαζόντων μάλιστα εὐπραξίαις καὶ τύχαις· καὶ ἁπάντων ἐκράτησε, διὰ μιᾶς καὶ ὅδε πείρας ἑκάστων, ἢ διὰ δύο. οὐ μὴν ἀήσσητου, καθάπερ Ἀλεξάνδρῳ,

Lin.69. νόμῳ τῶν περὶ Edd. Aug. puto & Ven. Recte Reg. C. L.80. καθ' αὐτον (sic) Aug. Ibid. ἀρίστοις στρατ. τοῖς καθ' αὐτον Reg. C. L. 81. βαρβάροις Edd. Aug. Prætuli Reg. C. & βαρβάρων expressit etiam Cand. L. 83. καὶ, quod ante ἁπάντων necessario requirere videbatur hiulca aliàs oratio, desideratur in Edd. & MSS.

manis tam formidabiles, ut in *Lege, qua immunitas militiæ concedebatur sacerdotibus et natu grandioribus*, excepta diserte fuerint bella Gallica; quorum tempore nec senibus nec sacerdotibus militiæ sese subtrahere liceret. *Alexandrino* autem *bello* solus in ponte relictus, premente hoste, abjecit purpuram & in mare desiliit: insectantesque regios diu sub aquis natans latuit, per intervalla tantum exserto ore respirans; donec amicam navem adtingens, porrectis manibus sese ostendit, & servatus est. Ad hæc vero Civilia bella, sive metu, ut ipse ajebat, sive ambitione delatus, cum imperatoribus sui seculi præstantissimis congressus est, cum multisque ac magnis exercitibus, non jam barbarorum, sed Romanorum, cum viribus tum rebus gestis florentissimorum; eosque omnes hic pariter, ut ille, devicit, uno aut altero prælio singulos. Quamquam non, ut *Alexan-*

τοῦ στρατοῦ γενομένου· ἐπεὶ καὶ ὑπὸ Κελτῶν ἡσσῶντο λαμπρῶς, ὅτε ἡ μεγάλη σφᾶς συμφορὰ κατέλαβε. Κότλα καὶ Τιτυρίου στρατηγούντων· καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ Πετρήϊος αὐτοὺς καὶ Ἀφράνιος συνέκλεισαν, οἷα πολιορκουμένους· ἔν τε Δυῤῥαχίῳ καὶ Λιβύῃ λαμπρῶς ἔφευγον· καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ Πομπήϊον τὸν νέον κατεπλάγησαν. Ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτὸς ἦν ἀκατάπληκτος, καὶ ἐς παντὸς πολέμου τέλος ἀήττητος· τήν τε Ῥωμαίων ἰσχὺν, γῆς ἤδη καὶ θαλάσσης ἐκ δύσεων ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην κρατοῦσαν, ἐχειρώσατο βίᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ, πολὺ βεβαιότερον καὶ πολὺ ἐγκρατέστερον Σύλλα· βασιλέα τε αὐτὸν ἀπέφηνεν ἀκόντων, εἰ καὶ τὴν προσηγορίαν οὐκ ἐδέχετο· καὶ πολέμους ἄλλους καὶ ὅδε διανοούμενος ἀνηρέθη.

CLI. Συνέβη δ᾽ αὐτοῖς καὶ τὰ στρατόπεδα ὁμοίως πρόθυμα μὲν ἐς ἄμφω καὶ μετὰ εὐνοίας γενέσθαι, καὶ ἐς μάχας θηριώδεσιν ἐοικότα· δυσπειθῆ δὲ πολλάκις

Lin. 85. τοῦ στρατηγοῦ *Edd. ex Reg. A. quod & ora Regii B. adscriptum. Recte Aug. Reg. B. in contextu, & Reg. C. Ibid.* ἡττῶντο *&, paulo ante,* ἀηττήτου *Aug. L.* 86. σφῶν, *& superscr.* σφᾶς *Reg. B. ab eadem manu utrumque. L.* 87. Πετρώνιος *Reg. C. mend. L.* 88. συνέκλησαν *Aug. quod valet* συνέκλῃσαν*: bene.* συνέκλασαν *Reg. B. L.* 95. αὔτὸν *Edd. & Reg. C.*

dri, sic *Cæsaris* exercitus perpetuo invictus fuit: nam & a Gallis insignem cladem milites Cæsaris acceperunt ductu Titurii Cottæque, legatorum; & in Hispania a Petrejo Afranioque sic cincti sunt undique, ut ab obsessis nihil differrent; ad Dyrrhachium vero & in Africa palam fugam corripuerunt; & in Hispania coram Pompejo trepidarunt in acie. Verum *Cæsar* ipse semper interritus, *bello* certe *nullo victus* est; & imperium Romanum, ab Euphrate ad Occidentalem usque Oceanum jam tum patens, partim vi, partim beneficentia, suæ subjecit potestati, firmius multo quam Sylla validiusque; & in invitos Regnum obtinuit, quamquam nomine abstinuit Regis: denique & haud secus quam *Alexander*, dum alia bella parat, e medio sublatus est.

151. Jam & utrique contigerat, exercitus habere promtos ad omnia, & ut benevolentissimos in imperatores, sic ad pugnas ferocissimos; interdum tamen contumaces & se-

ἑκατέρῳ καὶ πολυσίασίασία, διὰ τοὺς πόνους. ἀποθανόντας γε μὴν ὁμοίως ὠδύραντο καὶ ἐπεπόθησαν, καὶ θείων τιμῶν ἠξίωσαν. Ἐγένοντο δὲ καὶ τὰ σώματα εὐφυεῖς ἄμφω καὶ καλοί. Καὶ τὸ γένος ἐκ Διὸς ἤσθην ἑκάτερος, ὁ μὲν Αἰακίδης τε καὶ Ἡρακλείδης, ὁ δὲ ἀπὸ Ἀγχίσου τε καὶ Ἀφροδίτης. Φιλονεικότεροι δὲ τοῖς ἐξερίζουσιν ὄντες, ταχύταῖοι πρὸς διαλύσεις ἦσαν, καὶ συγγνώμονες τοῖς ἁλοῦσιν· ἐπὶ δὲ τῇ συγγνώμῃ καὶ εὐεργέται, καὶ οὐδὲν ἢ κρατῆσαι μόνον ἐνθυμούμενοι. Καὶ τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον συγκεκρίσθω· καίπερ οὐκ ἐξ ἴσης δυνάμεως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁρμήσαντος αὐτῶν ἑκατέρου, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἐκ βασιλείας ἠσκημένης ὑπὸ Φιλίππῳ, τοῦ δ᾽ ἐξ ἰδιωτείας, εὐγενοῦς μὲν καὶ περιφανοῦς, χρημάτων δὲ πάνυ ἐνδεοῦς.

CLII. Ἐγένοντο δὲ καὶ σημείων τῶν ἐπὶ σφίσιν ἑκάτερος ὑπερόπτης, καὶ τοῖς μάντεσι τὴν τελευτὴν προειποῦσιν οὐκ ἐχαλέπηναν, καὶ τὰ σημεῖα αὐτὰ ὅμοιά τε πολλάκις, καὶ ἐς τὸ ὅμοιον, ἀμφοῖν συνηνέχθη. ἐγένετο

Lin. 5. ἤσθην ἐκ Διὸς *Edd. Prætuli Aug. Reg. B. C.* *L.* 7. φιλονεικότατοι *Reg. C.* *Ibid.* τοῖς ἐξερεθίζουσι *maluit Musgravius. Sic &* *Cand.* adverſus irritantes. *L.* 16 *ſq.* προειποῦσιν *Edd. invitis MSS.* προσειποῦσιν *Reg. B.*

ditioſos, continui laboris tædio: ſed utrumque certe ſuus defunctum luxit ac deſideravit pariter, & divinis dignatus eſt honoribus. Ambo etiam *pulcri* fuere & eximiis corporis dotibus a natura præditi. *Genus* uterque *a Jove* derivabat: *Alexander* per Æaci Herculiſque ſtemmata; *Cæſar* per Anchiſen & Venerem. Uterque quam acer ad contendendum cum adverſariis, tam *erga victos* erat *facilis* ad veniam & ad gratiam, & beneficus inſuper; ſola contentus victoria. Atque hactenus quadrat collatio: niſi quod non a paribus initiis exorſi ſunt; ſed ille a regno, jam exculto exercitatoque per Philippum; hic a privata conditione, licet nobili ac illuſtri, pecuniarum tamen admodum indiga.

152. *Prodigiorum* ad ſe pertinentium *uterque contemtor* fuit; neuter ſuccenſens vatibus mortem prædicentibus: atque etiam ipſa *prodigia* plus ſemel *eadem utrique* ſunt *oblata*, eventu quoque ſimili. Nam utrique bis

γὰρ ἑκατέρῳ δὶς ἄλοβα. καὶ τὰ μὲν πρῶτα κίνδυνον σφαλερὸν ὑπέδειξεν· Ἀλεξάνδρῳ μὲν ἐν Ὀξυδράκαις, ἐπὶ τὸ τῶν ἐχθρῶν τεῖχος ἀναβάντι πρὸ τῶν Μακεδόνων, καὶ, τῆς κλίμακος συντριβείσης, ἀπολειφθέντι τε ἄνω, καὶ ὑπὸ τόλμης ἐς τὸ ἐντὸς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξαλομένῳ, καὶ πληγέντι τὰ σέρνα χαλεπῶς καὶ ἐς τὸν τράχηλον ὑπέρῳ βαρυτάτῳ, καὶ πίπτοντι ἤδη, καὶ περισωθέντι μόλις ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἀναῤῥηξάντων τὰς πύλας ὑπὸ δέους· Καίσαρι δὲ ἐν Ἰβηρίᾳ, τοῦ στρατοῦ περιφόβου τε ὄντος ἐπὶ Πομπηΐῳ τῷ νέῳ, καὶ ὀκνοῦντος ἐς μάχην ἰέναι, προδραμόντι πάντων ἐς τὸ μεταίχμιον, καὶ διακόσια ἀναδεξαμένῳ δόρατα ἐς τὴν ἀσπίδα, μέχρι καὶ τόνδε ὁ στρατὸς ἐπιδραμὼν ὑπὸ αἰδοῦς καὶ φόβου περιέσωσεν. Οὕτω μὲν αὐτοῖς τὰ πρῶτα ἄλοβα ἐς κίνδυνον ἦλθε θανάτου· τὰ δεύτερα δὲ ἐς τὸν θάνατον αὐτόν. Πειθαγόρας τε γὰρ ὁ μάντις, Ἀπολλοδώρῳ δεδοικότι Ἀλέξανδρόν τε καὶ Ἡφαιστίωνα, θυόμενος εἶπε, μὴ δε-

Lin. 22. ἀποληφθέντι *Aug. Reg. A. B. Sed* ἀπολειφθ. *cum Editis dat Reg. C. Ibid.* τε *caret Aug. L.* 27. περιφόβου γε *Edd. Aug Rectius Reg. C. L.* 34. Πιθαγόρας *Edd. invitis MSS.* Πυθαγόρας *Reg. A. & Reg. C. cum Cand. Recte Aug. Reg. B.*

exta visa sunt sine capite; primo quidem periculum anceps portendentia: ALEXANDRO *in Oxydracis*, ubi, ante alios conscensis mœnibus, & scala post eum fracta, in muro a suis destitutus, & in hostem desilire ausus, in pectus graviter sauciatus, inflicta in cervicem quoque clava, dum in eo erat ut concideret, ægre tandem a Macedonibus, refracta ob metum porta, servatus est: CÆSARI vero *in Hispania*, ubi, suis trepide contra juniorem Pompejum in aciem progressis, ante omnes in medium procurrens, tela ducenta excepit clypeo; donec & hunc exercitus, pudore tactus & vitæ imperatoris metuens, impressione in hostem ocius facta, servavit. Atque ita priora sine capite exta extremum periculum eis significarunt: secunda vero præsens exitium. Nam *Pithagoras vates* Apollodoro, *Alexandrum* & Hephæstionem metuenti, extis inspectis, au-

διέναι, ἐκποδὼν γὰρ ἀμφοτέρους αὐτίκα ἔσεσθαι. καὶ τελευτήσαντος εὐθὺς Ἡφαιστίωνος, ὁ Ἀπολλόδωρος ἔδεισε μή τις ἐπιβουλὴ γένοιτο κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐξήνεγκεν αὐτῷ τὰ μαντεύματα. ὁ δὲ ἐπεμειδίασε, καὶ Πειθαγόραν αὐτὸν ἤρετο, ὅ τι λέγοι τὸ σημεῖον. τοῦ δὲ εἰπόντος, ὅτι τὰ ὕστατα λέγει, αὖθις ἐπεμειδίασε, καὶ ἐπῄνεσεν ὅμως Ἀπολλόδωρόν τε τῆς εὐνοίας, καὶ τὸν μάντιν τῆς παῤῥησίας.

CLIII. Καίσαρι δὲ ἐς τὸ ἔσχατον βουλευτήριον ἐσιόντι, καθά μοι πρὸ βραχέος εἴρηται, τὰ αὐτὰ σημεῖα γίγνεται· καὶ χλευάσας, ἔφη, τοιαῦτά οἱ καὶ περὶ Ἰβηρίαν γεγονέναι. τοῦ δὲ μάντεως εἰπόντος, καὶ τότε αὐτὸν κινδυνεῦσαι, καὶ νῦν ἐπιθανατώτερον ἔχειν τὸ σημεῖον, ἐνδούς τι πρὸς τὴν παῤῥησίαν, ἐθύετο ὅμως αὖθις, μέχρι βραδυνόντων αὐτῷ τῶν ἱερῶν δυσχεράνας, ἐσῆλθε καὶ ἀνῃρέθη. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Ἀλεξάνδρῳ συνέπεσεν.

Lin. 36. ἐκ πεδῶν *Edd. ex Reg. A. Expressi Aug. Reg. B. C. L.* 38. γίνηται *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Reg. B. C. L.* 40. Πιθαγορ. *edit.* 2. 3. *sed* Πειθαγ. *h. l. recte edit.* 1. *L.* 41. ὕστατα λέγοι *Edd. Prætuli Aug. Reg. C. L.* 46. καὶ, *quod ante* περὶ Ἰβηρ. *vulgo deest, adjeci ex Reg. C. L.* 49. ἐσδούς τι *Edd. Recte Aug. Reg. C.*

ctor fuit bene ſperandi, utrumque enim brevi e medio iri ſublatum. Moxque Hephæſtione defuncto, Apollodorus, timens ne qua contra regem aleretur conſpiratio, præſagium id ei prodidit. Et ſubridens *Alexander*, ex ipſo Pithagora quæſivit, quidnam indicarent exta: qui ubi reſpondit, extremum diem ſignificari; rurſus arridens ille, & Apollodori ſtudium laudavit, & vatis vocem liberam.

153. CÆSARI vero *extremum in ſenatum eunti*, ut paulo ante dixi, idem prodigium rurſus oblatum eſt; quod ille irridens, ait, idem ſibi in Hiſpania quoque obtigiſſe: quumque aruſpex reſpondiſſet, tunc quoque magnum eum adiiſſe diſcrimen capitis, nunc vero lethalius etiam ipſi ſignum eſſe; cedens nonnihil tam confidenter monenti, denuo ſacrificavit, donec moram ſacrorum pertæſus, curiam ingreſſus periit. Idem & ALEXANDRO accidit. Repe-

ἐπανιόντα γὰρ ἐξ Ἰνδῶν ἐς Βαβυλῶνα μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ πλησιάζοντα ἤδη, παρεκάλουν οἱ Χαλδαῖοι, τὴν εἴσοδον ἐπισχεῖν ἐν τῷ παρόντι. τοῦ δὲ τὸ ἰαμβεῖον εἰπόντος, ὅτι ΜΑΝΤΙΣ ἌΡΙΣΤΟΣ ὅστις εἰκάζει καλῶς· δεύτερα γοῦν οἱ Χαλδαῖοι παρεκάλουν, μὴ ἐς δύσιν ὁρῶντα μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐσελθεῖν, ἀλλὰ περιοδεῦσαι, καὶ τὴν πόλιν λαβεῖν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. ὁ δ᾽ ἐς τοῦτο μὲν ἐνδοῦναι λέγεται, καὶ ἐπιχειρῆσαι περιοδεῦσαι· λίμνῃ δὲ καὶ ἕλει δυσχεραίνων, καταφρονῆσαι καὶ τοῦ δευτέρου μαντεύματος, καὶ ἐσελθεῖν ἐς δύσιν ὁρῶν. Ἐσελθών γε μὴν, καὶ πλέων κατὰ τὸν Εὐφράτην ἐπὶ ποταμὸν Παλλακότταν, ὃς τὸν Εὐφράτην ὑπολαμβάνων, ἐς ἕλη καὶ λίμνας ἐκφέρει, καὶ κωλύει τὴν Ἀσσυρίδα γῆν ἄρδειν καὶ ἐπιπλέειν. ἐπινοοῦντα δὴ τοῦτον διατειχίσαι τὸν ποταμὸν, καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐκπλέοντα, φασὶν ἐπιτω-

Lin. 59. ἐκδοῦναι *Aug. mend.* *L.* 61 *sq. An* ἐσελθόντα γε μὴν καὶ πλέοντα? *L.* 62. ἐπὶ τὸν ποταμὸν *Edd. ex Reg. A. Delevi artic. cum Aug. Reg. B. C.* *L.* 63. Παλλάκοταν *Reg. A. Cand.* Παλακόπταν *Reg. C. An* Παλλακόπαν, *ut apud Arrianum?* *L.* 64. Ἀσυρίδα *Edd. Prætuli Aug. Reg. C.* *L.* 65. ἄρδειν ἐπιπλέειν *Edd. ex Reg. A.* ἄρδειν, ἐπιπλέειν *Aug. Ven. Reg. B. Prætuli Reg. C.* *Ib.* ἐπινοοῦντα δὲ *Edd. Aug. Prætuli Reg. C.* *L.* 66. ἐπὶ τοῦτον *Edd. cum Regiis A. B. C. Prætuli Aug.*

tentem enim *Babylonem* cum exercitu ex India, jamque adpropinquantem urbi, *Chaldæi* monebant, differret in præsenti introitum: respondit ille vulgato proverbio, *Bene qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum.* Tum Chaldæi denuo hortabantur, saltem non Occidentem spectans introduceret exercitum; sed ita circumductis copiis, ut a fronte urbem & Orientem solem habeat. Ferturque ille hactenus paruisse, ut cœperit circumducere; sed offensus via cœnosa palustrique, posteriora quoque contemsisse vatum monita; atque ita introgressum obversa in Occidentem facie. Nec multo post secundo Euphrate navigavit ad *Pallacottam* (vel Pallacopam) *fluvium*, qui *Euphratem* excipiens in paludes & stagna devehit; atque ita impedit quominus Assyriam regionem irriget perfluatque. Hunc igitur fluvium munire cogitans, quum hujus rei causa enavigasset, cavilla-

θάσαι τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι σῶος ἐς Βαβυλῶνα ἐσέλθοι τε καὶ ἐκπλέοι. ἔμελλε δ᾽ ἐπανελθὼν αὐτίκα ἐν αὐτῇ τεθνήξεσθαι. Επετώθασε δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ ὅμοια· τοῦ γὰρ μάντεως αὐτῷ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς προειπόντος, ὅτι μὴ περιοίσει τὰς Μαρτίας Εἰδούς· ἐλθούσης τῆς ἡμέρας, ἔφη, τὸν μάντιν χλευάζων, ὅτι πάρεισιν αἱ Εἰδοί· καὶ ἐν αὐταῖς ὅμως ἀπέθανεν. Οὕτω μὲν δὴ καὶ σημεῖα τὰ περὶ σφῶν ἐχλεύασαν ὁμοίως, καὶ τοῖς προειποῦσιν αὐτὰ μάντεσιν οὐκ ἐχαλέπηναν, καὶ ἑάλωσαν ὅμως ὑπὸ τῷ λόγῳ τῶν μαντευμάτων.

CLIV. Εγένοντο δὲ καὶ ἐς ἐπιστήμην τῆς ἀρετῆς, τῆς τε πατρίου καὶ Ἑλληνικῆς καὶ ξένης, φιλόκαλοι· τὰ μὲν Ἰνδῶν Ἀλέξανδρος ἐξετάζων τοὺς Βραχμᾶνας, οἳ δοκοῦσιν Ἰνδῶν εἶναι μετεωρολόγοι τε καὶ σοφοί, καθὰ Περσῶν οἱ μάγοι· τὰ δὲ Αἰγυπτίων ὁ Καῖσαρ, ὅτε ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος καθίστατο Κλεοπάτραν. ὅθεν ἄρα καὶ τῶν εἰρηνικῶν πολλὰ Ῥωμαίοις διωρθώσατο· καὶ τὸν ἐνιαυτόν, ἀνώμαλον ἔτι ὄντα διὰ τοὺς ἔσθ᾽ ὅτε μῆνας ἐμβολίμους,

Lin. 71 & 73. Εἰδοῦς & Εἰδοῖ *Reg. C.* *L.* 76. ὑπὸ τῶν λόγω (*sic*) *Aug.* *L.* 83. Ῥωμαίοις *caret Reg. C. male.*

tus fertur in Chaldæos, quod salvus & intrasset & nunc exiisset Babylonem. Sed eumdem mox rediturum manebat in eadem urbe vitæ finis. Similiter & *Cæsar cavillatus* est: nam præmonitus a vate, *fatales* sibi esse *Idus Martias*, ubi is dies venit, exprobravit illi adesse Idus: & tamen ultra eas vitam non produxit. Ita igitur uterque, prodigia sibi oblata pariter cavillati, neque vatibus irati extrema nunciantibus, tamen eventum inevitabilem prædictionum experti sunt.

154. Fuerunt etiam ambo liberaliorum artium scientiarumque, tam patriarum, quam Græcarum externarumque, studiosi: *Alexander* ex *Brachmanis* multa percontatus, qui habentur apud Indos rerum divinarum humanarumque sapientes, sicut apud Persas Magi: *Cæsar* ex Ægyptiis, quando in Ægypto moratus Cleopatram reduxit in regnum. Quapropter etiam in artibus ad pacem pertinentibus multa apud Romanos correxit: & *annum* ad id ætatis *inæqualem* propter intercalares menses (nam ra-

(κατὰ γὰρ σελήνην αὐτοῖς ἠριθμεῖτο,) ἐς τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον μετέβαλεν, ὡς ἦγον Αἰγύπτιοι. Συνέβη δὲ αὐτῷ, καὶ τῶν ἐς τὸ σῶμα ἐπιβουλευσάντων μηδένα διαφυγεῖν, ἀλλὰ τῷ παιδὶ δοῦναι δίκην ἀξίαν, καθάπερ Ἀλεξάνδρῳ τοὺς Φίλιππον ἀνελόντας. ὅπως δὲ ἔδοσαν, αἱ ἑξῆς βίβλοι δεικνύουσιν.

tione lunari utebantur) *juxta solis cursum ordinavit*, auctoribus Ægyptiis. Denique & illud *Cæsari* contigit, ut nemo ex conjuratis evaserit; sed pœnas meritas cuncti filio ejus dederint, sicut *Alexandro* interfectores Philippi. Quomodo autem dederint, sequentibus voluminibus exponetur.

ΑΠΠΙΑΝΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΡΩΜΑΙΚΩΝ

ΕΜΦΥΛΙΩΝ Γ'.

Οὕτω μὲν δὴ Γάϊος Καῖσαρ, πλείστου Ῥωμαίοις ἄξιος A. U. 710.
ἐς τὴν ἡγεμονίαν γενόμενος, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀνήρητο, καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου τέθαπτο. Ἁπάντων δὲ αὐτοῦ τῶν σφαγέων δίκην δόντων, ὅπως οἱ περιφανέστατοι μάλιστα ἔδοσαν, ἥδε ἡ Βίβλος καὶ ἡ μετὰ τήνδε ἐπιδείξουσιν· ἐπιλαμβάνουσαι καὶ ὅσα ἄλλα Ῥωμαίοις Ἐμφύλια ἐς ἀλλήλους ἐγίγνετο ὁμοῦ.

II. Ἀντώνιον μὲν ἡ βουλὴ δι' αἰτίας εἶχεν ἐπὶ τοῖς ἐπιταφίοις τοῦ Καίσαρος· ὑφ' ὧν δὴ μάλιστα ὁ δῆμος ἐρεθισθεὶς, ὑπερεῖδε τῆς ἄρτι ἐπεψηφισμένης ἀμνηστίας, καὶ ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν σφαγέων σὺν πυρὶ ἔδραμον. Ὁ

Lin. 10. ἐπιψηφισμένης ἀμνηστείας *Edd. mendose utrumque ex Reg. A.*

APPIANI

ALEXANDRINI

ROMANARUM HISTORIARUM

DE BELLIS CIVILIBUS

LIBER TERTIUS.

Sic quidem CÆSAR, quum in promovendis imperii Romani pomœriis omnium fuisset præstantissimus, ab inimicis *occisus* est, & publice a populo *funeratus*. Quoniam vero omnes ejus percussores pœnas dederunt; *præcipuorum ex Percussoribus exitum* HIC LIBER ET PROXIMUS exponet; quibus simul reliqua Romanorum bella Civilia, quæ in eadem tempora inciderunt, complectar.

2. Quum senatus in *Antonium* culpam conferret, quod ejus maxime opera in Cæsaris funere populus concitatus, & legis de præteritarum injuriarum oblivione recens latæ oblitus, cum facibus adcurrisset ad ædes conjuratorum; ille

A. U. 710. δὲ αὐτὴν χαλεπαίνουσαν, ἑνὶ τοιῷδε πολιτεύματι ἐς εὔνοιαν ἑαυτοῦ μετέβαλεν. Ἀμάτιος ἦν ὁ ψευδομάριος· Μαρίου γὰρ ὑπεκρίνετο υἱωνὸς εἶναι, καὶ διὰ Μάριον ὑπερήρεσκε τῷ δήμῳ. γιγνόμενος οὖν κατὰ τήνδε τὴν ὑπόκρισιν συγγενὴς τῷ Καίσαρι, ὑπερήλγει μάλιστα αὐτοῦ τεθνεῶτος, καὶ βωμὸν ἐπῳκοδόμει τῇ πυρᾷ, καὶ χεῖρα θρασυτέρων ἀνδρῶν εἶχε, καὶ φοβερὸς ἦν αἰεὶ τοῖς σφαγεῦσιν. ὧν οἱ μὲν ἄλλοι διεπεφεύγεσαν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ὅσοι παρ' αὐτοῦ Καίσαρος εἰλήφεσαν ἡγεμονίας ἐθνῶν, ἀπεληλύθεσαν ἐπὶ τὰς ἡγεμονίας, Βροῦτος μὲν ὁ Δέκμος ἐς τὴν ὅμορον τῆς Ἰταλίας Κελτικὴν, Τρεβώνιος δὲ ἐς τὴν Ἀσίαν τὴν περὶ Ἰωνίαν, Τίλλιος δὲ Κίμβερ ἐς Βιθυνίαν. Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦτος ὁ Μάρκος, ὧν δὴ καὶ μάλιστα τῇ βουλῇ διέφερεν, ᾕρηντο μὲν καὶ οἵδε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὸ μέλλον ἔτος ἡγεμονεύειν, Συρίας μὲν ὁ Κάσσιος, καὶ Μακεδονίας ὁ Βροῦτος· ἔτι δὲ ὄντες ἀστικοὶ στρατηγοὶ, ὑπέμενον ἐν ἄστει ὑπ' ἀνάγκης· καὶ διατά-

Lin. 23. Τύλλιος *b. l. Edd.* & Tullius *Cand.* Τίλιος *h. l. MSS. Regii, Aug.* & *Ven.* *Ibid.* μὲν Κίμβερ *Edd. cum Regiis.* δὲ *recte dedit Aug.* *L.* 27. Ἀστικοὶ *edit.* 1. *cum Regiis.* ἀστικοὶ *edit.* 2. 3. *Rectius, ut alibi, Aug.* *L.* 28. στρατηγοὶ ὑπ' ἀνάγκης καὶ διατάγμασιν *Edd.* & *MSS. nostri. Verba* ὑπέμενον ἐν ἄστει, *quæ ad sententiam neces-*

indignationem istam uno callido facto mutavit in benevolentiam. Erat *Amatius* quidam, qui se *falso* in Marii nomen inseruerat, quasi majoris *Marii nepos*; gratiosus apud plebem ob ipsius Marii memoriam. Is quoniam hac simulatione effecerat, ut videretur *Cæsari* cognatione conjunctus, præ ceteris ægre ferens ejus obitum, *aram* eo loco, ubi crematus est, *posuit*: stipatusque manuhominum audacium, terrori conjuratis fuit. Quorum aliis ex Urbe fuga dilapsis, quotquot a Cæsare provincias acceperant, in eas *profecti* sunt: *Decimus Brutus in Galliam* Italiæ finitimam, *Trebonius in Asiam*, *Tillius Cimber in Bithyniam.* Sed *Cassius et Marcus Brutus*, qui maxime cordi erant senatui, quum & ipsi in futurum annum designati fuissent a Cæsare provinciarum *proprætores*, *Syriæ Cassius*, *Brutus Macedoniæ*; tamen, ut prætores urbani, ex officio *in Ur-*

γμασιν, οἷα στρατηγοὶ, τοὺς κληρούχους ἐθεράπευον, A. U.
ὅσοις τε ἄλλοις ἐπενόουν, καὶ τὰ κληρουχήματα συγχωροῦντες αὐτοῖς πιπράσκειν, τοῦ νόμου κωλύοντος ἐντὸς εἴκοσιν ἐτῶν ἀποδίδοσθαι. 710.

III. Τούτοις δὲ αὐτοῖς ὁ Αμάτιος, ὅτε συντύχοι, καὶ ἐνεδρεύσειν ἐλέγετο. τῷδε οὖν τῷ λόγῳ τῆς ἐνέδρας ὁ Αντώνιος ἐπιβαίνων, οἷα ὕπατος, συλλαμβάνει καὶ κτείνει τὸν Αμάτιον χωρὶς δίκης, μάλα θρασέως. καὶ ἡ βουλὴ τὸ μὲν ἔργον ἐθαύμαζεν, ὡς μέγα καὶ παράνομον, τὴν δὲ χρείαν αὐτοῦ προσεποιοῦντο ἥδιστα· οὐ γὰρ αὐτοῖς ἐδόκει ποτὲ χωρὶς τοιᾶσδε τόλμης ἀσφαλῆ τὰ κατὰ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἔσεσθαι. Οἱ δὲ τοῦ Αματίου στρατιῶται, καὶ ὁ ἄλλος δῆμος ἐπ' ἐκείνοις, πόθῳ τε τοῦ Αματίου, καὶ ἀγανακτήσει τοῦ γεγονότος, ὅτι μάλιστα αὐτὸ ὁ Αντώνιος ἐπεπράχει, ὑπὸ τοῦ δήμου τιμώμενος, οὐκ ἠξίουν σφῶν καταφρονεῖν. τὴν ἀγορὰν οὖν καταλαβόντες ἐβόων, καὶ τὸν Αντώνιον ἐβλασφήμουν, καὶ τὰς

ſaria videbantur, ex conjectura adjeci, & diſtinxi poſt ἀνάγκης. *Ubi illa verba inſerui, ibi in MS. Reg. B. ſpatium duodecim fere literarum vacuum erat relictum. L. 33. Pro* τούτοις δὲ αὐτοῖς, *quod recte dedit Aug. & Ven. dant* σὺν αὐτοῖς δὲ *Edd. mend. cum Regiis. L. 43.* τιμώμενον *Edd. Recte Aug. Ven.*

be manere coacti ſunt. Atque hi interim prætoriis edictis colonos demerebantur, cum alia commoda eis concedentes, tum hoc, ut liceret illis portiones ſuas vendere, quod lex non permittebat niſi poſt annum vigeſimum.

3. His igitur *Amatius* dicebatur moliri perniciem, nec aliud quam occaſionem exſpectare. Cujus rumoris occaſione *Antonius*, pro poteſtate conſulari, juſſit comprehendi *Amatium*, moxque indicta cauſa *interfecit*, per inſignem audaciam. Id factum quidem ſenatus miratus eſt, ut vehemens & contrarium legibus: at fructum tamen facti cupidiſſime arripiebat; nam abſque tali audacia numquam tuti futuri videbantur *Brutus* et *Caſſius*. At milites *Amatii*, ceteraque plebs, necati deſiderio moti; & indigne ferentes, hanc ſibi mercedem ab *Antonio* maxime redditam pro honore hactenus illi habito; non paſſi ſunt ſe tali modo contemni. Occupato igitur foro, conviciose clamabant in *Antoni-*

A. U. 710. ἀρχὰς ἐκέλευον ἀντὶ Ἀματίου τὸν βωμὸν ἐκθεοῦν, καὶ θύειν ἐπ᾽ αὐτοῦ Καίσαρι πρώτους. ἐξελαυνόμενοι δ᾽ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ στρατιωτῶν ἐπιπεμφθέντων ὑπὸ Ἀντωνίου, μᾶλλόν τε ἠγανάκτουν καὶ ἐκεκράγεσαν, καὶ ἕδρας ἔνιοι τῶν Καίσαρος ἀνδριάντων ἐπεδείκνυον ἀνῃρημένων. ὡς δέ τις αὐτοῖς ἔφη καὶ τὸ ἐργαστήριον, ἔνθα οἱ ἀνδριάντες ἀνεσκευάζοντο, δείξειν, εὐθὺς εἵποντο, καὶ ἰδόντες ἐνεπίμπρασαν· ἕως, ἑτέρων ἐπιπεμφθέντων ἐξ Ἀντωνίου, ἀμυνόμενοί τε ἀνῃρέθησαν ἔνιοι, καὶ συλληφθέντες ἕτεροι ἐκρεμάσθησαν, ὅσοι θεράποντες ἦσαν, οἱ δὲ ἐλεύθεροι κατὰ τοῦ κρημνοῦ κατερρίφησαν.

IV. Καὶ ὁ μὲν τάραχος ἐπέπαυτο· μῖσος δὲ ἄρρητον ἐξ ἀρρήτου εὐνοίας τοῦ δήμου πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐγήγερτο. ἡ βουλὴ δ᾽ ἔχαιρον, ὡς οὐκ ἂν ἑτέρως ἐν ἀδεεῖ περὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον γενόμενοι. Ὡς δὲ καὶ Σέξστον Πομπήϊον ὁ Ἀντώνιος, τον Πομπηΐου Μάγνου περιποθήτου

Lin. 4. πρῶτος edit. 1. ex Reg. A. πρώτως Reg. B. πρώτοος Aug. quæ cuncta ex πρώτους orta puto, quod ex conject. repositum voluerat Musgr. πρώτας edit. 2. 3. L. 8. ἐξ ἀρίστης εὐνοίας Edd. non male. Prætuli tamen Aug. Ven. cum quibus & facere videtur Cod. Cand.

um, postulantes a magistratibus, ut, quando Amatii parum valuisset auctoritas, ipsi nunc aram dedicarent, & ibi primi omnium sacra facerent Cæsari. Sed quum inde submoverentur per Antonianos milites; magis etiam exasperati, vociferabantur; & bases nonnulli ostendebant, unde *statuæ Cæsaris avulsæ* fuissent. Ubi vero nonnemo ait, se officinam quoque ostensurum, in qua illæ in alias facies refingerentur; statim hunc secuti, re conspecta, incenderunt officinam. Contra quos alia manu Antonianorum immissa, nonnulli repugnantes occisi sunt, alii comprehensi; ex quibus quotquot servi erant, crucibus adfixi, ingenui e rupe præcipitati sunt.

4. Ita quidem sedatus ille tumultus est. Benevolentia autem *plebis*, quam singularis paulo ante *in Antonium* fuerat, in tam acerbum *odium* est conversa. Patres contra gaudebant, quod aliàs *Bruto* & ejus sociis nulla foret securitas. Ut autem *de Sexto* quoque *Pompejo*, Magni, omnibus desiderati, filio, qui tum

A. U. 710.

πᾶσιν ἔτι ὄντος, εἰσηγήσατο καλεῖν ἐξ Ἰβηρίας, πολεμούμενον ἔτι πρὸς τῶν Καίσαρος στρατηγῶν, ἀντί τε τῆς πατρῴας οὐσίας δεδημευμένης ἐκ τῶν κοινῶν αὐτῷ δοθῆναι μυριάδας Ἀττικῶν δραχμῶν πεντακισχιλίας, εἶναι δὲ καὶ στρατηγὸν ἤδη τῆς θαλάσσης, καθὼς ἦν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ταῖς Ῥωμαίων ναυσὶν αὐτίκα ταῖς πανταχοῦ χρῆσθαι εἰς τὰ ἐπείγοντα· θαυμάζουσα ἕκαστα ἡ βουλὴ μετὰ προθυμίας ἐξεδέχετο, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐπὶ ὅλην εὐφήμουν ἡμέραν. οὐ γάρ τις αὐτοῖς ἐδόκει Μάγνου γενέσθαι δημοκρατικώτερος, ὅθεν οὐδὲ περιποθητότερος ἦν. Ὅ τε Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος, ἐκ τῆς στάσεως ὄντε τῆς Μάγνου, καὶ πᾶσι τότε τιμιώτατω, τὴν σωτηρίαν ἐδόκουν ἕξειν ἀσφαλῆ, καὶ τὴν γνώμην ὧν ἐπεπράχεσαν ἐγκρατῆ, καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐς τέλος ἐπάξεσθαι, τῆς μοίρας σφῶν ἀνισχούσης. ἃ καὶ Κικέρων συνεχῶς ἐπῄνει τὸν Ἀντώνιον· καὶ ἡ βουλὴ, συγγινώσκου-

Lin. 63. πρὸς Καίσαρος στρατ. *Edd.* πρὸς τῶν Καισ. *Aug. Verum dedit Ven.* *L.* 66. δὲ καὶ στρατηγὸν *edit.* 1. *mend.* *L.* 69. μετὰ τοῦτον ἐξεδέχοντο *Edd. cum Regiis corrupte. Recte Aug. Ven.* & *Cand.* *L.* 75 *sq. Malim* ἐπανάξεσθαι *cum Musgrav.*

adhuc impugnabatur a Cæsarianis in Hispania, ad senatum *retulit Antonius*, eumque *revocandum* censuit, & pro publicatis bonis paternis ex ærario ei restituenda bis millies HS. & maris imperium, quemadmodum olim patri, eidem mandandum; & classes omnes Romanas, ubicumque locorum essent, potestati ejus, ad administranda quæ usus postularet, subjiciendas: id vero *senatus*, admiratus singula, incredibili studio arripuit; & *Antonium faustissimis adclamationibus* per totum reliquum diem est *prosecutus*. Nemo enim umquam eis visus est amantior reipublicæ quam Magnus, ob eamdemque caussam nemo illis fuit desideratior. *Brutusque* & *Cassius*, qui e Magni fuissent partibus, & apud omnes tunc summo in honore fuissent, sic in tuto collocatam videbantur habituri salutem, & ad finem perducturi consilium, quo factum illud suscepissent, penitusque restituturi rempublicam, partibus ipsorum prævalentibus. Quapropter & *Cicero* continuis *laudibus prosequebatur Antonium*; & *senatus*, agnoscens, sui causa plebem *Anto-*

A. U. 710. σα αὐτῷ διὰ σφᾶς ἐπιβουλεύοντα τὸν δῆμον, ἔδωκε φρουρὰν περιστήσασθαι περὶ τὸ σῶμα, ἐκ τῶν ἐστρατευμένων καὶ ἐπιδημούντων ἑαυτῷ καταλέγοντα.

V. Ὁ δὲ, εἴτε εἰς τοῦτο αὐτὸ πάντα πεπραχὼς, εἴτε τὴν συντυχίαν, ὡς εὔχρηστον, ἀσπασάμενος, τὴν φρουρὰν κατέλεγεν, αἰεὶ προστιθεὶς μέχρι ἐς ἑξακισχιλίους· οὐκ ἐκ τῶν γενομένων ὁπλιτῶν, οὓς εὐμαρῶς ἂν ἐν ταῖς χρείαις ᾤετο ἕξειν καὶ ἑτέρωθεν, ἀλλὰ πάντας λοχαγοὺς, ὡς ἡγεμονικούς τε καὶ ἐμπειροπολέμους, καί οἱ γνωρίμους ἐκ τῆς στρατείας τῆς ὑπὸ Καίσαρι· ταξιάρχους δ' αὐτοῖς ἐς τὸν πρέποντα κόσμον ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπιστήσας, ἦγεν ἐν τιμῇ, καὶ κοινωνοὺς ἐποιεῖτο τῶν φανερῶν βουλευμάτων. Ἡ δὲ βουλὴ τό τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἐπίλεξιν ἐν ὑπονοίᾳ τιθέμενοι, συνεβούλευον, τὴν φρουρὰν, ὡς ἐπίφθονον, ἐς τὸ ἀρκοῦν ἐπαναγαγεῖν. ὁ δὲ ὑπισχνεῖτο ποιήσειν, ὅταν σβέσῃ τοῦ δήμου τὸ ταραχῶδες. Εψη-

Lin. 78. *pro* διὰ σφᾶς, *quod ded. Aug. Ven. Reg. B. dant mendose* διασαφῶς *Edd. ex Reg. A.* *L.* 83. μέχρις ἐς *Edd. invitis MSS.* *L.* 93 *sq.* ἐψηφισμένου *maluit Musgrav.* *L.* 94. κύρια *oper. err. edit.* 3.

nio moliri insidias, *concessit* eidem, *ut* ex veteranorum copia, qui in urbe adessent, *satellitium sibi deligeret.*

5. *Antonius*, sive quod hujus rei causa omnia ista esset machinatus, sive oblatam forte commodam occasionem libenter arripiens, deligendo *sibi custodes*, continue numerum augebat, donec *sex millia* explevit. Neque vero ex gregariis *adlegit* militibus; quippe quos aliunde quoque paraturum se putabat facile; sed *ex solis centurionibus*, artium bellicarum longo usu peritis, quos ex communi sub Cæsare militia familiares sibi habuerat. Hisque *tribunos* præficiebat, ex ipsorum ordine lectos, & dignitatis insignibus ornatos: quos in honore habebat, & consiliis quoque solebat adhibere, præterquam secretioribus. At senatus satellitium illud, cum propter nimiam multitudinem, tum propter ipsius delectus rationem, suspectum habens, hortari cœpit, ut ad cavendam invidiam numerus in modum certum, qui satis esset, redigeretur. Quod ille promisit se facturum, quamprimum plebis motus fuissent sedati. Et quia ex senatuscon-

φισμένον δ' εἶναι κύρια, ὅσα Καίσαρι πέπρακτό τε καὶ A. U. 710.
γενέσθαι βεβούλευτο· τὰ ὑπομνήματα τῶν βεβουλευμένων ὁ Αντώνιος ἔχων, καὶ τὸν γραμματέα τοῦ Καίσαρος Φαβέριον ἐς πάντα οἱ πειθόμενον, διότι καὶ ὁ Καῖσαρ τὰ τοιάδε αἰτήματα ἐς τὸν Αντώνιον ἐξιὼν ἀνετίθετο, πολλὰ ἐς πολλῶν χάριν προσετίθει, καὶ ἐδωρεῖτο πόλεσι, καὶ δυνάσταις, καὶ τοῖσδε τοῖς ἑαυτοῦ φρουροῖς· καὶ ἐπεγράφετο μὲν πᾶσι τὰ Καίσαρος ὑπομνήματα, τὴν δὲ χάριν οἱ λαβόντες ᾔδεσαν Αντωνίῳ. τῷ δὲ αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον πολλοὺς κατέλεγε, καὶ ἄλλα τῇ βουλῇ δι' ἀρεσκείας ἔπρασσεν, ἵνα μὴ φθονοῖεν ἔτι τῆς φρουρᾶς. Καὶ Αντώνιος μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦν.

VI. Ὁ δὲ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, οὔτε τινὸς παρὰ τοῦ δήμου σφίσιν, ἢ παρὰ τῶν ἐξεστρατευμένων, εἰρηναίου φανέντος, οὔτε τὴν ἐνέδραν Αματίου καὶ παρ' ἑτέρου ἂν αὐτοῖς ἀδύνατον ἡγούμενοι γενέσθαι, οὔτε τὸ ποικίλον

Lin. 98. hæc omnia apud Antonium depoſuerat *Cand. nec expreſſit nomen* αἰτήματα. *L.* 2. *Poſt* μὲν πᾶσι *inſerunt* τοῖς αἰτοῦσι *Edd. cum Reg. A. & Cand. Quæ verba rejeci cum Aug. Ven. & Reg. B. a pr. manu. In Aug. præter illa verba, etiam deſiderantur duo ſeqq.* τὰ Καίσαρος, *perperam. L.* 6. Αντ. μὲν ἀμφὶ τον Φαβέριον ἦν *Reg. A. mend. L.* 9. ἔνεδραν (*ſic*) *edit.* 1. *cum Reg. B. & Aug.*

fulto rata erant *Acta Cæſaris* ac conſilia; *Antonius*, in cujus manibus erant *Cæſaris* de conſiliis ſuis *Commentarii*, & qui ſcribam quoque Cæſaris *Faberium* obſequentiſſimum ſibi habebat; quandoquidem hujuſmodi poſtulata Cæſar quoque ipſe, abiturus ex Urbe, in arbitrium Antonii rejecerat; *multa in multorum gratiam adjecit*, civitatibus gratificans, dynaſtiſque, & ipſis illis ſuis cuſtodibus: ita quidem, ut omnia velut ex præſcripto faceret Cæſaris, ſed gratia ſoli haberetur Antonio. Pari ratione & in ſenatum multos adlegit, & alia ſenatui eſt gratificatus, quo minus invidioſa apud eum eſſet ſua cuſtodia.

6. Dum Antonius circa hæc ſatagit; *Brutus Caſſiusque*, quod & veteranos & plebem parum pacato erga ſe cernerent animo, intelligerentque poſſe aliquem alium exoriri, qui inſidias, quales prius Amatius, contra ſe ſtrueret;

A. U. 710. Ἀντωνίου φέροντες ἀφόβως, ἤδη καὶ στρατιὰν ἔχοντος, οὔτε τὴν δημοκρατίαν βεβαιουμένην ἔργοις ὁρῶντες, ἀλλὰ καὶ ἐς τοῦτο ὑφορώμενοι τὸν Ἀντώνιον· Δέκμῳ μάλιστα ἐπεποίθεσαν, ἔχοντι ἐν πλευραῖς τρία τέλη στρατοῦ· καὶ πρὸς Τρεβώνιον ἐς τὴν Ἀσίαν, καὶ πρὸς Τίλλιον ἐς Βιθυνίαν κρύφα ἔπεμπον, χρήματα ἀγείρειν ἀφανῶς καὶ στρατὸν περιβλέπεσθαι· αὐτοί τε ἠπείγοντο τῶν δεδομένων σφίσιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐθνῶν λαβέσθαι. τοῦ χρόνου δὲ οὔπω συγχωροῦντος αὐτοῖς, ἀπρεπὲς ἡγούμενοι, τὴν ἐν ἄστει στρατηγίαν προλιπόντες ἀτελῆ, δόξαν ὕποπτον φιλαρχίας ἐθνῶν ἐνέγκασθαι, ᾑροῦντο ὅμως ὑπὸ ἀνάγκης τὸ ἐν μέσῳ διάστημα διατρίψαι ποι μᾶλλον ἰδιωτεύοντες, ἢ ἐν ἄστει στρατηγεῖν, οὔτε ἀφόβως ἔχοντες, οὔτε τὰ εἰκότα ἐφ' οἷς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπεπράχεσαν τιμώμενοι. οὕτω δ' αὐτοῖς ἔχουσιν, ἡ βουλὴ συνειδυῖα τὴν γνώμην, ἔδωκε σίτου τῇ πόλει φροντίσαι ἐξ ὅσης δύναιντο γῆς, μέχρι αὐτοὺς ὁ χρόνος τῶν ἐθνῶν τῆς στρατηγίας

Lin. 14. ἐκ πλευρᾶς *edit.* 1. *ex Reg. A.* ἐν πλευρᾶς *edit.* 2. 3. *Recte Aug. Reg. B.* *L.* 15. Τύλλιον *Edd. invitis Regiis & Aug. qui in* Τίλλιον *h.l. consentiunt.* *L.* 19. οὔτω συγχωρ. *Edd. mend. ex Reg. B.* *L.* 27. μέχρις *Edd. Prætuli Aug.*

ſoliciti quoque de inconſtantia Antonii, militaribus copiis jam ſuffulti; quem eumdem ſuſpectum habebant, quaſi per eum ſtaret, quominus efficaciter jam confirmari cœpiſſet ſtatus reipublicæ; *Decimo Bruto* maxime fidebant, in propinquo habenti tres legiones: ſimulque *Trebonium* in Aſia & *Tillium* in Bithynia clam per literas monebant, ut occulte pecunias colligerent, & de exercitu diſpicerent: ipſi vero, quamprimum fieri poſſet, in acceptas a Cæſare provincias abire cupiebant. Sed quoniam id quidem per temporis rationem nondum licebat; indecorum rati, ſi ante magiſtratus exitum provincias ambitioſe velle invadere viderentur, maluerunt privati reliquum anni alicubi extra Urbem agere, quam in Urbe juriſdictiones adminiſtrare, ubi nec ſecuri eſſent, nec pro beneficii in patriam collati merito honorati. Quo *Caſſii Brutique* intellecto conſilio, *ſenatus eos præfecit frumento* undecumque in Urbem convehendo, donec adveniret

στρατηγίας καταλάβοι. καὶ ἡ μὲν οὕτως ἔπραξεν, ἵνα μή ποτε Βροῦτος ἢ Κάσσιος φεύγειν δοκοῖεν· τοσήδε αὐτῶν φροντὶς ἦν ἅμα καὶ αἰδὼς, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις σφαγεῦσι διὰ τούσδε μάλιστα συνελάμβανον. A. U. 710.

VII. Ἐξελθόντων δὲ τῆς πόλεως τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον, ἐπὶ δυναστείας ὢν ὁ Ἀντώνιος ἤδη μοναρχικῆς, ἀρχὴν ἔθνους καὶ στρατιᾶς αὐτῷ περιέβλεπε. καὶ Συρίας μὲν ἐπεθύμει μάλιστα· οὐκ ἠγνόει δὲ ὢν δι' ὑπονοίας, καὶ μᾶλλον ἐσόμενος, εἴ τι αἰτοίη· καὶ γὰρ αὐτῷ κρύφα Δολοβέλλαν τὸν ἕτερον ὕπατον ἐπήλειφεν ἐς ἐναντίωσιν ἡ βουλὴ, διάφορον αἰεὶ τῷ Ἀντωνίῳ γενόμενον. Αὐτὸν οὖν τὸν Δολοβέλλαν ὁ Ἀντώνιος, νέον τε καὶ φιλότιμον εἰδὼς, ἔπεισεν αἰτεῖν Συρίαν, ἀντὶ Κασσίου, καὶ τὸν ἐς Παρθυαίους κατειλεγμένον στρατόν· αἰτεῖν δὲ οὐ παρὰ τῆς βουλῆς, (οὐ γὰρ ἐξῆν·) ἀλλὰ παρὰ τοῦ δήμου, νόμῳ. Καὶ ὁ

Lin. 29. δοκεῖεν *Edd. Recte Aug.* *L.* 32. ἀμφὶ Βροῦτον *Ven.* *L.* 34. αὐτῷ περιεβλ. *Edd. invit. MSS.* *L.* 37. ἐπείληφεν *Edd. Recte Aug. Reg. B.* *L.* 40 & 41. καὶ τὸν ἐς Παρθ. κατειλ. στρατὸν ἐπὶ τοὺς Παρθυαίους *Edd. cum MSS. nostris. Delevi tria postrema verba, quæ cum Musgravio, ex varia lectione temere textui inserta fuisse, puto. Nisi forte, post* στρατον, *legendum sit* καὶ τον ἐπὶ τοὺς Παρθυαίων πολεμον.

adveniret tempus abeundi in provincias: quod ideo factum est, ne fugisse umquam *Brutus Cassiusque* viderentur. Tanta habebatur & salutis & existimationis eorum ratio; quandoquidem & propter hos potissimum senatus reliquis etiam ex percussoribus favebat.

7. Sic Prætoribus urbem egressis, *Antonius* jam solus rerum omnium potens, *dispiciebat sibi de* aliqua *provincia* cum exercitu. Et Syriæ quidem maxime cupidus erat; sed non ignorabat, & suspectum se jam esse, & magis etiam suspectum fore, si eam sibi dari peteret. Jamque subornatus illi a senatu erat adversarius *Dolabella*, collega ipsius, qui semper ab Antonio dissenserat. Itaque ipsi *Dolabellæ*, ut juveni, quem ambitiosum esse nosset, *persuasit Antonius*, ut ille sibi *loco Cassii Syriam peteret* provinciam, & exercitum contra Parthos conscriptum: peteret autem non a senatu, nec enim id licebat, sed rogatione apud populum. Et *Dolabella* lætus,

A. U. 710. μὲν ἡσθεὶς, αὐτίκα προυτίθει τὸν νόμον. καὶ τῆς βουλῆς αἰτιωμένης αὐτὸν παραλύειν τὰ δόξαντα τῷ Καίσαρι· Τὸν μὲν ἐπὶ Παρθυαίους πόλεμον οὐδενὶ, ἔφη, ὑπὸ Καίσαρος ἐπιτετράφθαι· Κάσσιον δὲ τὸν Συρίας ἀξιωθέντα, αὐτόν τι τῶν Καίσαρος πρότερον ἀλλάξαι, δόντα πωλεῖν τὰ κληρουχήματα τοῖς λαβοῦσι πρὸ τῶν νενομισμένων εἴκοσιν ἐτῶν· καὶ αὐτὸς δὲ αἰδεῖσθαι, Συρίας οὐκ ἀξιούμενος, Δολοβέλλας ὢν, πρὸ Κασσίου. Οἱ μὲν δὴ τῶν δημάρχων τινὰ Ἀσπρήναν ἔπεισαν, ἐν τῇ χειροτονίᾳ ψεύσασθαι περὶ διοσημείας· ἐλπίσαντές τι καὶ Ἀντώνιον συμπράξειν, ὕπατόν τε ὄντα, καὶ τῶν σημείων ἱερέα, καὶ διάφορον ἔτι νομιζόμενον εἶναι τῷ Δολοβέλλᾳ. ὁ δ' Ἀντώνιος, ἐπεὶ τῆς χειροτονίας οὔσης ὁ Ἀσπρήνας ἔφη, διοσημείαν ἀπαίσιον γεγονέναι, ἔθους ὄντος ἑτέρους ἐπὶ τοῦτο πέμπεσθαι, πάνυ χαλεψάμενος τῷ Ἀσπρήνᾳ τοῦ ψεύσματος, τὰς φυλὰς ἐκέλευε χειροτονεῖν περὶ τοῦ Δολοβέλλα.

Lin. 49. *δὲ ἰδεῖσθαι Aug. mend. δὲ ἀδικεῖσθαι maluerat Musgrav.* *L.* 50. *ὢν caret Reg. A.* *L.* 58. *τὰς κεφαλὰς ἐκέλευε Edd. φυλακὰς Aug. Reg. B.* tribus *recte Cand. Absurdam mendam sustuli.*

nulla interposita mora, rogationem ad populum tulit. Senatu vero causante, eum discedere a decretis Cæsaris; respondit „Parthicum bellum nemini destinatum a Cæsare: ceterum Cassium, qui accepisset Syriam, ipsum prius mutasse illius decreta, dum contra legem permisisset colonis ante vigesimum annum portiones suas vendere: denique ad suam pertinere contumeliam, si *Dolabellæ* præferatur *Cassius*." Tum senatus *Asprenatem* tribunum plebis subornavit, ut in comitiis obnunciaret malum augurium; sperabantque, adjutum se etiam iri ab Antonio, qui & consul & augur esset, & inimicus adhuc putabatur esse Dolabellæ. Institutis itaque comitiis quum infaustum de cœlo signum obnunciasset *Asprenas*, qui pro suo magistratu ne jus quidem habebat de cœlo observandi; *Antonius*, vehementer iratus hominis mendacio, nihilo minus jussit tribus ferre de Dolabella suffragia.

VIII. Καὶ γίγνεται μὲν οὕτω Συρίας ἡγεμὼν Δολοβέλλας, καὶ στρατηγὸς τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Παρθυαίους, καὶ στρατιᾶς τῆς ἐς αὐτὸν ὑπὸ Καίσαρος κατειλεγμένης, ὅση τε περὶ Μακεδονίαν προεληλύθει. καὶ ὁ Αντώνιος τότε πρῶτον ἔγνωστο συμπράσσων τῷ Δολοβέλλᾳ. Γεγενημένων δὲ τῶνδε ἐν τῷ δήμῳ, τὴν βουλὴν ὁ Αντώνιος ᾔτει Μακεδονίαν· εὖ εἰδώς, ὅτι αἰδέσονται, μετὰ Συρίαν δοθεῖσαν Δολοβέλλᾳ, ἀντειπεῖν περὶ Μακεδονίας Αντωνίῳ, καὶ ταῦτα γυμνῆς στρατοῦ γενομένης. καὶ ἔδοσαν μὲν ἄκοντες, καὶ ἐν θαύματι ἔχοντες, ὅπως τὸν ἐν αὐτῇ στρατὸν προμεθῆκεν ὁ Αντώνιος τῷ Δολοβέλλᾳ· ἠγάπων δὲ ὅμως, Δολοβέλλαν ἔχειν τὸν στρατὸν, Αντωνίου μᾶλλον. Εν καιρῷ δὲ αὐτοὶ τὸν Αντώνιον τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἀντῄτουν ἕτερα ἔθνη. καὶ ἐδόθη Κυρήνη τε, καὶ Κρήτη· ὡς δ' ἑτέροις δοκεῖ, τάδε μὲν ἀμφότερα Κασσίῳ, Βιθυνία δὲ Βρούτῳ. Τὰ μὲν δὴ γιγνόμενα ἐν Ῥώμῃ τοιάδε ἦν. *A. U. 710.*

IX. Ὀκταούιος δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος θυ-

Lin. 68. γυμνῆς στρατηγοῦ *Edd. MSS. & Cand. Non ferendam mendam duxi; quam & perspecte Gelenius in vers. latin. correxerat.* *L.* 76. *Artic.* ὁ *adjeci ex Aug. & Ven.*

8. Sic *Syria obvenit Dolabellæ provincia*, simulque bellum Parthicum, & legiones ibi ad id collectæ a Cæsare, una cum his quæ in Macedoniam præcesserant. Ac tum demum adparuit, favere Dolabellæ Antonium. His a populo impetratis, *Antonius* a senatu *popoſcit Macedoniam*; bene gnarus, fore ut post concessam Dolabellæ Syriam pudeat eos pernegare sibi de Macedonia, denudata præsertim exercitu. Et *obtinuit* eam provinciam, ab invitis quidem, mirantibusque quod prius legiones, quæ ibi essent, concessisset Dolabellæ; penes quem tamen malebat senatus illum esse exercitum, quam penes Antonium. Per eam igitur occasionem ab Antonio senatus alias vicissim *Cassio et Bruto* provincias petebat: estque impetrata *Cyrenaica* atque *Creta*; vel, ut alii produnt, hæ ambæ Cassio, Bruto vero *Bithynia*. Atque hic tum erat rerum urbanarum status.

9. Ceterum OCTAVIUS, Cæsaris ex sorore pronepos, *ma-*

A. U. 710. γατριδοῦς, ἵππαρχος μὲν αὐτοῦ Καίσαρος γεγένητο πρὸς ἓν ἔτος, ἐξ οὗ τήνδε τὴν τιμὴν ὁ Καῖσαρ ἐς τοὺς φίλους περιφέρων, ἐτήσιον ἔσθ' ὅτε ἐποιεῖτο εἶναι. Μειράκιον δὲ ἔτι ὤν, ἐς Ἀπολλωνίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰονίου, παιδεύεσθαί τε καὶ ἀσκεῖσθαι τὰ πολέμια, ἐπέμπετο ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ὡς ἐς τοὺς πολεμίους ἑψόμενος αὐτῷ. καὶ αὐτὸν ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ ἱππέων ἶλαι, παραλλὰξ ἐκ Μακεδονίας ἐπιοῦσαι, συνεγύμναζον· καὶ τῶν ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ τινες, ὡς συγγενεῖ Καίσαρος, θαμινὰ ἐπεφοίτων. γνῶσίς τε ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ εὔνοια παρὰ τοῦ στρατοῦ τις ἐγίγνετο, σὺν χάριτι δεξιουμένῳ πάντας. Ἕκτον δ' ἔχοντι μῆνα ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ, ἀγγέλλεται περὶ ἑσπέραν ὁ Καῖσαρ ἀνῃρημένος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ πρὸς τῶν φιλτάτων, καὶ παρ' αὐτῷ δυνατωτάτων τότε μάλιστα. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδενὸς ἀπαγγελθέντος πω, δέος αὐτὸν ἐπεῖχε, καὶ ἄγνοια, εἴτε κοινὸν εἴη τῆς βουλῆς τὸ ἔργον, εἴτε καὶ τῶν ἐργασαμένων ἴδιον, καὶ εἰ δίκην ἤδη τοῖς

Lin. 87. ἐνεγίγνετο *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 90. παρ' αὐτῶν *edit.* 1.

gister equitum proavunculi in unum annum fuerat, postea quam Cæsar eum magistratum, quo per plures amicos circumferretur, annuum interdum fecerat. Sed quod adolescentulus adhuc esset, *Apolloniam*, quæ Jonio mari imminet, *missus* est, *ut literas* simul *et rem militarem disceret*, expeditionum Cæsari comes futurus. Ad eumque alæ equitum ex Macedonia per vices commeabant, cum quibus exerceretur: & tribuni nonnulli præfectique sæpe cum conveniebant, ut cognatum Cæsaris: qui quum comiter omnes exciperet, non solum notus inde exercitui factus est, sed & benevolentiam ejusdem sibi conciliavit. Sexto autem mense postquam eo venerat, annunciatur ei circa vesperam, Cæsarem occisum esse in senatu ab amicissimis, & qui tum plurimum apud ipsum valuissent. Itaque quum de reliquis rebus nihil simul nunciaretur; expavit juvenis, quod nesciret, utrum de communi senatus voluntate, an paucorum audacia, id esset factum? & utrum pœnas jam

πλείοσι δεδώκοιεν, ἢ καὶ τοῦδε εἶεν, ἢ καὶ τὸ πλῆθος αὐτοῖς συνήδοιτο; A. U. 710.

X. Ἐφ᾽ οἷς οἱ φίλοι ἐκ Ῥώμης ὑπετίθεντο ταῦτα, ὥστε οἱ μὲν ἐς φυλακὴν τοῦ σώματος αὐτὸν ἠξίουν ἐπὶ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ στρατὸν καταφυγεῖν, καὶ ὅτε μάθοι μὴ κοινὸν εἶναι τὸ ἔργον, ἐπιθαῤῥήσαντα τοῖς ἐχθροῖς ἀμύνειν τῷ Καίσαρι· καὶ ἦσαν οἳ καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτὸν ἐλθόντα φυλάξειν ὑπεδέχοντο. Ἡ δὲ μήτηρ καὶ Φίλιππος, ὃς εἶχεν αὐτὴν, ἀπὸ Ῥώμης ἔγραφον, μήτε ἐπαίρεσθαι, μήτε θαῤῥεῖν πω, μεμνημένον, οἷα Καῖσαρ ὁ παντὸς ἐχθροῦ κρατήσας ὑπὸ τῶν φιλτάτων μάλιστα πάθοι· τὰ δὲ ἰδιωτικώτερα, ὡς ἐν τοῖς παροῦσιν ἀκινδυνότερα, αἱρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ πρὸς σφᾶς εἰς Ῥώμην ἐπείγεσθαι φυλασσόμενον. Οἷς Ὀκτάουϊος ἐνδοὺς διὰ τὴν ἔτι ἄγνοιαν τῶν ἐπὶ τῷ θανάτῳ γενομένων, τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατοῦ

Lin. 94. *Quin corrupta sint verba* ἢ καὶ τοῦδε εἶεν, *vix dubitari potest.* vel cujus id esset *Cand.* an superstites essent *Gelen.* ἢ ἐπὶ τοῦδε εἶεν *proposuit Musgr. An* ἢ καὶ ποῦ γε εἶεν? *An (quod in vers. lat. exprimere visum est)* ἢ καὶ τοῦδε ἐν δέει εἶεν? *L.* 96. οἱ φίλοι οἱ ἐκ Ῥωμ. *maluit Musgr. Mihi aliud quid in hac regione turbatum videtur. L.* 7. καὶ προστροφὰς εἰς Ῥωμ. *Aug. Ven. mend. Ibid. sq.* φυλαττόμενον *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.*

populo dedissent interfectores, aut saltem eas timerent? an grati etiam essent multitudini?

10. Sic hæsitanti amici Romani suadebant, ut ad legiones in Macedoniam securitatis causa confugeret, &, ubi certior fieret privatum id esse maleficium, resumto adversus inimicos animo vindicaret necem Cæsaris. Nec deerant tribuni, qui ad tuendam ejus incolumitatem, si venire vellet, suam *Octavio* operam pollicerentur. Sed *mater et vitricus Philippus* ex Urbe illi scripserunt, ne nimis extolleretur hujusmodi pollicitis, neve quidquam tentaret audacius; memor, quo modo Cæsar, superatis omnibus inimicis, per familiarissimos maxime esset oppressus: tutius fore, si intra privatam conditionem ad tempus se contineat, & ocius ad urbem, non sine summa adhibita cautione, se conferat. His ille permotus, quod nondum cognovisset, quid cædem secutum sit, valere comiter jussis præfectis exercitus, A-

A. U. 710. δεξιωσάμενος, διέπλει τὸν Ἰόνιον, οὐκ ἐς τὸ Βρεντέσιον· 1
(οὔπω γάρ τινα τοῦ 'κεῖθι στρατοῦ πεῖραν εἰληφὼς, πάν-
τα ἐφυλάσσετο·) ἀλλ' ἐς ἑτέραν οὐ μακρὰν ἀπὸ τοῦ Βρεν-
τεσίου πόλιν, ἐκτὸς οὖσαν ὁδοῦ, ᾗ ὄνομα Λουπίαι. ἐν-
ταῦθα οὖν ἐνηυλίσατο διατρίβων.

XI. Ὡς δέ οἱ τά τε ἀκριβέστερα περὶ τοῦ φόνου καὶ 1
τοῦ δημοσίου πάθους, τῶν τε διαθηκῶν καὶ τῶν ἐψη-
φισμένων ἦλθε τὰ ἀντίγραφα· οἱ μὲν ἔτι μᾶλλον αὐτὸν
ἠξίουν, τοὺς ἐχθροὺς Καίσαρος δεδιέναι, υἱόν τε αὐτοῦ καὶ
κληρονόμον ὄντα· καὶ παρῄνουν, ἅμα τῷ κλήρῳ τὴν θέσιν
ἀπείπασθαι. Ὁ δὲ καὶ ταῦτά οἱ, καὶ τὸ μὴ τιμωρεῖν 2
αὐτὸν Καίσαρι, αἰσχρὸν ἡγούμενος, ἐς τὸ Βρεντέσιον ᾔει,
προπέμψας καὶ διερευνησάμενος, μή τις ἐκ τῶν φονέων
ἐγκαθέζοιτο ἐνέδρα. Ὡς δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ἐνθάδε στρατὸς,
οἷα Καίσαρος υἱὸν δεξιούμενος, ἀπήντα· θαῤῥήσας ἔθυε,
καὶ εὐθὺς ὠνομάζετο Καῖσαρ. ἔθος γάρ τι Ῥωμαίοις, 2.
τοὺς θετοὺς τὰ τῶν θεμένων ὀνόματα ἐπιλαμβάνειν. ὁ

Lin. 21. αὐτὸ Καίσαρι *Edd. Prætuli Aug.*

driaticum trajecit; neque tamen *Brundusium* adpulit, (quippe, incertus de militum ejus loci voluntate, cavebat omnia;) sed ad *Lupias*, aliud oppidum non longe inde remotum, & extra viam situm; ibique aliquantisper diversatus est.

11. Deinde ubi adcuratius & de cæde & dolore ob eum publico certior factus est *Octavius*, testamentique & senatusconsultorum post cædem Cæsaris factorum ad eum missa sunt exemplaria; tum vero necessarii ejus magis etiam timendos eidem censebant inimicos Cæsaris, quandoquidem & hæres ejus esset & filius: hortabanturque, ut cum hæreditate adoptionem recusaret. At ille, & hoc ipsum, & non ulcisci Cæsarem, turpissimum sibi ratus, *Brundusium profectus* est; præmissis qui scrutarentur, ne forte insidiæ quædam a percussoribus ibi laterent. Ut vero exercitum, qui ibi erat, sibi obviam venire vidit, & tamquam Cæsaris filium sese excipere; ad audendum confirmatus, sacra fecit, & protinus CÆSAREM *se nominavit*. Est enim mos Romanis, adsumere nomen patris adoptivi; at Octavius non tam

δὲ οὐκ ἐπέλαβεν, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτοῦ καὶ τὸ πατρῷον ὅλως ἐνήλλαξεν, ἀντὶ Ὀκταουΐου παιδὸς Ὀκταουΐου, Καῖσαρ εἶναι καὶ Καίσαρος υἱός· καὶ διετέλεσεν οὕτω χρώμενος. Εὐθύς τε ἐς αὐτὸν ἄθρουν καὶ πανταχόθεν, ὡς υἱὸν, πλῆθος ἀνθρώπων συνέθεον· οἱ μὲν ἐκ φιλίας Καίσαρος, οἱ δὲ ἐξελεύθεροι καὶ θεράποντες αὐτοῦ, καὶ ἕτεροι στρατιῶται σὺν αὐτοῖς, οἱ μὲν ἀποσκευὰς ἢ χρήματα φέροντες ἐς τὴν Μακεδονίαν, οἱ δὲ ἕτερα χρήματα καὶ φόρους ἐξ ἐθνῶν ἄλλων ἐς τὸ Βρεντέσιον.

A. U. 710.

XII. Ὁ δὲ καὶ τῷ πλήθει τῶν εἰς αὐτὸν ἀφικνουμένων, καὶ τῇ Καίσαρος αὐτοῦ δόξῃ τε καὶ τῇ πάντων ἐς ἐκεῖνον εὐνοίᾳ θαῤῥῶν, ὥδευεν ἐς Ῥώμην, σὺν ἀξιολόγῳ πλήθει, αὐξομένῳ μᾶλλον ἑκάστης ἡμέρας, οἷα χειμάῤῥῳ· φανερᾶς μὲν ἐπιβουλῆς ὢν ἀμείνων διὰ τὸ πλῆθος, ἐνέδρας δὲ δι᾽ αὐτὸ καὶ μάλιστα ὑφορώμενος, ἀρτιγνώ-

Lin. 27. ἐπέλαβε μόνον *legendum censuit Spanhemius; & sic ad oram Cod. Reg. B. adscripserat Gu. Budæus. Ibid.* ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτοῦ πατρῷον *Aug. & Cand. & non agnoscunt alterum* καὶ τὸ *post* αὐτοῦ. *L. 32 sq. Mallem* καὶ ἕτεροι, καὶ στρατιῶται. *L. 41 sq.* ἄρτι γνωσθῶν *Edd. Rectius Aug. una voce.*

nomen Cæsaris *adsumsit*; quam suum patrisque nomen plane mutavit, ut *pro Octavio, Octavii filio*, nunc *Cæsar*, *Cæsaris filius*, nuncupari voluerit; & hoc nomine constanter ab illo tempore usus sit. Moxque ad eum, non secus quam ad Cæsaris filium, undique *maximus concursus* fuit, partim *amicorum Cæsaris*, partim libertorum atque mancipiorum, cum eisque militum etiam, vel qui adparatum & pecunias ferebant in Macedoniam, vel qui vectigalia pecuniamque aliam ex aliis provinciis exactam portabant Brundusium.

12. Sic *Octavius*, cum multitudine hominum ad se confluentium, tum ipsius Cæsaris existimatione & gratia, qua illum apud omnes valere videbat, factus confidentior, *ad Urbem iter fecit*, cum haudquaquam contemnendo comitatu, in dies torrentis modo crescente: a vi quidem aperta jam tutus, propter eam quam circa se habebat frequentiam; sed ob hoc ipsum magis suspiciosus de clandestinis insidiis, ut in recenti fa-

A. U. 710. σίων οἱ τῶν συνόντων σχεδὸν ὄντων ἁπάντων. Τὰ δὲ τῶν πόλεων, τῶν μὲν ἄλλων, οὐ πάντη πρὸς αὐτὸν ἦν ὁμαλά· οἱ δὲ τῷ Καίσαρι στρατευσάμενοί τε καὶ ἐς κληρουχίας διῃρημένοι, συνέτρεχον ἐκ τῶν ἀποικιῶν ἐπὶ χάριτι τοῦ μειρακίου, καὶ τὸν Καίσαρα ὠλοφύροντο, καὶ τὸν Αντώνιον ἐβλασφήμουν, οὐκ ἐπεξιόντα τηλικούτῳ μύσει· καὶ σφᾶς ἔλεγον, εἴ τις ἡγοῖτο, ἀμυνεῖν. οὓς ὁ Καῖσαρ ἐπαινῶν, καὶ ἀνατιθέμενος ἐν τῷ παρόντι, ἀπέπεμπεν. Ὄντι δὲ αὐτῷ περὶ Ταρρακίνας, ἀπὸ τετρακοσίων που Ῥώμης σταδίων, ἀγγέλλεται Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος ἀφῃρημένοι πρὸς τῶν ὑπάτων Συρίαν καὶ Μακεδονίαν, καὶ ἐς παρηγορίαν βραχύτερα ἕτερα Κυρήνην καὶ Κρήτην ἀντειληφότες, φυγάδων τέ τινων κάθοδοι, καὶ Πομπηίου μετάκλησις, καὶ ἀπὸ τῶν Καίσαρος ὑπομνημάτων ἔς τε τὴν βουλὴν ἐγγραφαί τινων καὶ ἕτερα πολλὰ γιγνόμενα.

XIII. Ὡς δὲ ἐς τὴν πόλιν ἀφίκετο, ἡ μὲν μήτηρ αὖθις καὶ Φίλιππος, ὅσοι τε ἄλλοι κηδεμόνες ἦσαν αὐτοῦ,

miliaritate comitum fere omnium. Civitatum vero aliæ quidem non admodum æquo erga eum erant animo: sed *veterani Cæsaris*, qui per agros erant distributi, confluebant e coloniis in adolescentuli gratiam, deplorantes Cæsarem, Antonio contra maledicentes, qui tantum scelus inultum reliquisset: profitentesque, *se ultores fore, modo daretur cujus auspiciis id facere possent.* Quos *Cæsar* laudatos, & rem tantisper differre jussos, dimisit. Jamque prope *Terracinam* venerat, ad quinquagesimum ab Urbe lapidem, quum nunciaretur ei, consules ademisse Cassio Brutoque Syriam & Macedoniam, pro quibus concessas eis in solamen alias minores provincias, Cyrenaicam & Cretam insulam; revocatosque in Urbem esse exules quosdam, & accitum Pompejum; tum ex commentariis Cæsaris adlectos nonnullos in senatum, multaque alia interim gesta.

13. Postquam autem *in Urbem pervenit*, rursus matrem ejus & Philippum ceterosque tutores sollicitos habuit alie-

ἐδεδοίκεσαν τήν τε τῆς βουλῆς ἐς τὸν Καίσαρα ἀλλοτρίωσιν, καὶ τὸ δόγμα, Μὴ εἶναι δίκας ἐπὶ Καίσαρι φόνου, καὶ τὴν Ἀντωνίου τότε δυναστεύοντος ἐς αὐτὸν ὑπεροψίαν, οὔτε ἀφικομένου πρὸς τὸν Καίσαρος υἱὸν ἐλθόντα, οὔτε προσπέμψαντος αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ ταῦτ᾽ ἐπραΰνεν· Αὐτὸς ἀπαντήσειν ἐς τὸν Ἀντώνιον, εἰπὼν, οἷα νεώτερος ἐς πρεσβύτερον, καὶ ἰδιώτης ἐς ὕπατον, καὶ τὴν βουλὴν θεραπεύσειν τὰ εἰκότα. καὶ τὸ δόγμα, ἔφη, γενέσθαι μηδενός πω τοὺς ἀνδροφόνους διώκοντος· ἀλλ᾽ ὁπότε θαῤῥήσας τις διώκοι, καὶ τὸν δῆμον ἐπικουρήσειν καὶ τὴν βουλὴν ὡς ἐννόμῳ, καὶ τοὺς θεοὺς ὡς δικαίῳ, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἴσως. εἰ δὲ καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς θέσεως ὑπερίδοι, ἔς τε τὸν Καίσαρα ἁμαρτήσεσθαι, καὶ τὸν δῆμον ἀδικήσειν εἰς τὴν διανομήν. Ἀπεῤῥήγνυ τε λήγων τοῦ λόγου, ὅτι μὴ κινδυνεύειν οἱ καλὸν εἴη μόνον, ἀλλὰ καὶ θνήσκειν, εἰ προκριθεὶς ἐκ πάντων εἰς τοσαῦτα ὑπὸ τοῦ

A. U. 710.

Lin. 71. *εἰ δὲ τοῦ κλήρου Reg. B. a pr. manu, & caret priori καί.*

natio senatus a Cæsare, & Senatusconsultum per quod percussores ejus non amplius erant obnoxii judicio, & Antonii tum præpotentis superbia, qui nec ipse filium Cæsaris salutatum venisset, nec suorum quemquam ad eum misisset. Ipse vero *Octavius* hanc illorum indignationem sedabat: *Iturum se*, dicens, *ad Antonium, quemadmodum deceret juniorem ire ad seniorem, et privatum hominem ad Consulem: et senatui quoque se exhibiturum debita obsequia.*" His adjiciebat: „Senatusconsultum illud conditum esse, quum nemo adhuc exstitisset accusator homicidii; quod si quis accusationem susceperit, ei nec populum nec senatum defore, quippe legibus agenti; nec Deos, quippe justissimam habenti caussam; ac fortasse nec ipsum Antonium. Se vero, si & hæreditatem Cæsaris & adoptionem velit contemnere, illud cum injuria tam Cæsaris facturum quam Romani populi, cui ex legato viritim debeatur pecunia." Priusquam dicendi finem fecit, concitatiori vocis impetu, *Non solum convenien s esse sibi*, dictitabat, *adire periculum; sed satius emori etiam, quam, postquam in tantum a Cæsare prælatus sit omnibus, indignum*

A. U. 710. Καίσαρος, ἀνάξιος αὐτοῦ φαίνοιτο φιλοκινδυνοτάτου γεγονότος. τά τε τοῦ Ἀχιλλέως, ὑπόγυά οἱ τότε ὄντα μάλιστα, ἐς τὴν μητέρα, ὥσπερ ἐς τὴν Θέτιν, ἐπιστρεφόμενος, ἔλεγεν·

> Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ
> κτεινομένῳ ἐπαμύνειν.

Καὶ τόδε εἰπών, Ἀχιλλεῖ μέν, ἔφη, κόσμον ἀθάνατον ἐκ πάντων εἶναι τοῦτο τὸ ἔπος, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ μάλιστα. Αὐτὸς δ᾽ ἀνεκάλει τὸν Καίσαρα οὐχ ἑταῖρον, ἀλλὰ πατέρα, οὐδὲ συστρατιώτην, ἀλλ᾽ αὐτοκράτορα, οὐδὲ πολέμου νόμῳ πεσόντα, ἀλλ᾽ ἀθεμίστως ἐν βουλευτηρίῳ κατακοπέντα.

XIV. Ἐφ᾽ οἷς αὐτὸν ἡ μήτηρ, ἐς ἡδονὴν ἐκ τοῦ δέους ὑπαχθεῖσα, ἠσπάζετο ὡς μόνον ἄξιον Καίσαρος· καὶ λέγειν ἔτι ἐπισχοῦσα, ἐπέσπερχεν ἐς τὰ ἐγνωσμένα σὺν τῇ τύχῃ. παρῄνει γε μήν, ἔτι τέχνῃ καὶ ἀνεξικακίᾳ μᾶλλον, ἢ φανερᾷ θρασύτητί πω χρῆσθαι. Καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπαινέσας, καὶ πράξειν ὑποσχόμενος οὕτως, αὐτίκα

Lin. 76. Nescio, an pro ἀνάξιος *sit* ἄρα ἄξιος *reponendum. L. 77.* ὑπόγυια *Edd. invit. MSS. L. 81.* ἐπαμῦναι *est apud Homerum; & sic ibi metrum postulat.*

videri judicio ejus, qui nullo umquam territus fuerit periculo. Et, ad matrem conversus, Achillis illa ad Thetidem verba, quæ tum ex recenti lectione ei succurrebant, pronunciavit;

> *Dispeream, cæsi ni jam fuero ultor amici!*

Et „Hoc *Achillis dictum*, ait, factumque maxime, quo verbis effectum dedit, immortalem præ ceteris omnibus rebus gloriam Achilli conciliavit. Mihi vero *Cæsar* non amicus, sed *pater* fuit; non commilito, sed imperator: neque vero belli jure interemtus est, sed in senatu oppressus conspiratione nefaria!"

14. Tum vero *mater Octavii*, metu in gaudium verso, complexa juvenem est, ut solum dignum Cæsare; & non ultra efferri sermone passa, *hortari cœpit*, ut *exsequeretur decreta* diis juvantibus. Monuit tamen, ut adhuc arte potius tolerantiaque uteretur, quam aperta audacia. Laudavit *Cæsar* consilium, & facturum se ita pollicitus est: protinus-

τῆς ἑσπέρας ἐς τοὺς φίλους περιέπεμπεν, ἐς ἕω συγκαλῶν ἕκαστον ἐς τὴν ἀγορὰν μετὰ πλήθους. ἔνθα Γάϊον Αντώνιον, τὸν ἀδελφὸν Αντωνίου, στρατηγοῦντα τῆς πόλεως, ὑπαντιάσας, ἔφη· δέχεσθαι τὴν θέσιν τοῦ Καίσαρος. ἔθος γάρ τι Ρωμαίοις, τοὺς θετοὺς ἐπὶ μάρτυσι γίγνεσθαι τοῖς στρατηγοῖς. Απογραψαμένων δὲ τῶν δημοσίων τὸ ῥῆμα, εὐθὺς ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐς τὸν Αντώνιον ἐχώρει. Ὁ δὲ ἦν ἐν κήποις, οὓς ὁ Καῖσαρ αὐτῷ δεδώρητο, Πομπηΐου γενομένους. διατριβῆς δὲ ἀμφὶ τὰς θύρας πλείονος γενομένης, ὁ μὲν Καῖσαρ καὶ τάδε ἐς ὑποψίαν Αντωνίου τῆς ἀλλοτριώσεως ἐτίθετο. Εἰσκληθέντος δέ ποτε, ἦσαν προαγορεύσεις τε, καὶ περὶ ἀλλήλων πύσματα εἰκότα. ὡς δὲ ἤδη λέγειν ἔδει περὶ ὧν ἦσαν ἐν χρείᾳ, ὁ Καῖσαρ εἶπεν· A. U. 710.

XV. Εγὼ δέ, πάτερ Αντώνιε, (πατέρα γάρ εἶναί σε μοι δικαιοῦσιν αἵ τε Καίσαρος ἐς σὲ εὐεργεσίαι, καὶ ἡ σὴ πρὸς ἐκεῖνον χάρις) τῶν σοὶ πεπραγμένων ἐπ' ἐκείνῳ τὰ

Lin. 97 *sq.* adoptivos testimonium exhibere prætoribus *Cand.* *Cogitaveram* ἐπιμαρτύρεσθαι τοὺς στρατηγούς. *Sed nil mutare ausim.* *L.* 2. γενομένου *mend. edit.* 1. *cum Regiis.* *L.* 9. διαικοῦσι *mend. Aug. Ven.*

que eadem vespera circummisit ad amicos, jussitque universos mane sibi præsto esse in foro cum comitatu idoneo. Ibi *Cajum Antonium*, Marci fratrem, prætorem urbanum, accedens, ait, *se adoptionem accipere.* Qui *mos Romanus* est, *adoptioni auctoritatem Prætoris interponere.* Illo verbo per scribas in publica acta relato; statim e foro *Antonium juvenis Cæsar* adiit. Erat is in hortis Pompejanis, quos a C. Cæsare dono acceperat. Ibi remoratus tunc paulo diutius Cæsar in vestibulo, hoc quoque ut signum alienati Antonii animi interpretatus est: Tandem admissus, post mutuas salutationes percontationesque in hujusmodi congressu consentaneas de rebus utriusque, quum jam dicendum esset de his quæ præsens usus postulabat, CÆSAR *sic locutus* est:

15. „Ego, *PATER ANTONI*, (sic enim te adpellare fas est, cum ob Cæsaris erga te merita, tum ob tuam adversus illum mutuam gratiam,) quæ post illius obitum egisti, ea partim laudo, habiturus sem-

A. U. 710. μὲν ἐπαινῶ, καὶ χάριν αὐτῶν ὀφλήσω· τὰ δ᾽ ἐπιμέμφομαι. καὶ λελέξεται μετὰ παῤῥησίας, ἐς ἣν ἡ λύπη με προάγει. Κτεινομένῳ μὲν οὐ παρῆς, τῶν φονέων σε περισπασάντων περὶ θύρας, ἐπεὶ περιέσωζες ἂν αὐτὸν, ἢ συνεκινδύνευες ὅμοια παθεῖν· ὧν εἰ θάτερον ἔμελλεν ἔσεσθαι, καλῶς, ὅτι μὴ παρῆς. Ψηφιζομένων δέ τινων αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τυράννῳ γέρας, ἀντεῖπας ἐγκρατῶς. καὶ τοῦδέ σοι χάριν οἶδα λαμπράν· εἰ καὶ τοὺς ἄνδρας ἔγνως συνανελεῖν σε βεβουλευμένους, οὐχ, ὡς ἡμεῖς ἡγούμεθα, τιμωρὸν ἐσόμενον Καίσαρι, ἀλλ᾽, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, τῆς τυραννίδος διάδοχον. ἅμα δ᾽ οὐκ ἦσαν ἐκεῖνοι τυραννοκτόνοι, εἰ μὴ καὶ φονεῖς ἦσαν· διὸ καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον συνέφυγον, ὡς ἐς ἱερὸν ἁμαρτόντες ἱκέται, ἢ ὡς ἐς ἀκρόπολιν ἐχθροί. Πόθεν οὖν αὐτοῖς ἀμνηστία καὶ τὸ ἀνεύθυνον τοῦ φόνου, ἢ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου εἴ τινες ἐφθάρατο ὑπ᾽ ἐκείνων; Καὶ σὲ τὸ τῶν πλεόνων ὁρᾶν ἐχρῆν, ὕπατον ὄντα· ἀλλὰ καὶ θάτερα βουλομένῳ σοι

Lin. 17. *Malim* γέρα, honores *Cand.* *L.* 23. ὡς ἱερὸν, *& caret* ἐς, *edit.* 1. *Ibid.* ἁμαρτάνοντες *Reg. B.*

„per tibi gratiam; partim incuſo: ac de his quoque libera voce, quam mihi exprimit dolor meus, dicam. Dum interficeretur, non aderas, ab homicidis circà fores detentus: alioquin aut ſervaſſes eum, aut in idem incidiſſes periculum: quarum rerum ſi altera erat ſecutura, bene factum, quod non aderas. Deinde quum quidam conarentur ſicariis præmia, tamquam tyrannicidis, decernere; contradixiſti conſtanter. Et hoc nomine gratias tibi habeo maximas; quamquam tu quidem noveras, illos decreviſſe te „ſimul tollere! non quidem ut ultorem Cæſaris, quod nos opinamur, ſed, ut ipſi dicunt, ne ſupereſſet ſucceſſor tyrannidis. Simul tamen & ipſi teſtatum fecerunt, *ſicarios* ſe, non *tyrannicidas*, eſſe; dum in Capitolium refugerunt, ſive ut ſupplices, religione loci crimen protecturi ſuum; ſive tamquam hoſtes, arcem occupaturi. Quonam igitur pacto oblivionem ejus ſceleris impetrarunt, & ſecuritatem a judiciis, niſi largitionibus corrupta ſenatus aliqua parte atque populi? Atqui tu, conſul quum eſſes, debueras vi-

ἡ ἀρχὴ συνελάμβανε, τιμωρουμένῳ τηλικοῦτον ἄγος, καὶ τοὺς πλανωμένους μεταδιδάσκοντι. σὺ δὲ καὶ ὁμηρα τῆς ἀδείας, οἰκεῖα αὐτοῦ σοῦ, τοῖς ἀνδροφόνοις ἔπεμψας ἐς τὸ Καπιτώλιον. Ἀλλ' ἔστων καὶ ταῦτα οἱ διεφθαρμένοι σε βιάσασθαι. ὅτε μέντοι τῶν διαθηκῶν ἀναγνωσθεισῶν, καὶ αὐτοῦ σοῦ δίκαιον ἐπιτάφιον εἰπόντος, ὁ δῆμος ἐν ἀκριβεῖ Καίσαρος μνήμῃ γενόμενοι, πῦρ ἐπ' αὐτοὺς ἔφερον, καὶ φεισάμενοι χάριν τῶν γειτόνων, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἥξειν ἐπὶ ὅπλα συνέθεντο· πῶς οὐχὶ τῷ δήμῳ συνέπραξας, καὶ ἐστρατήγησας τοῦ πυρὸς, ἢ τῶν ὅπλων; ἢ δίκην γε τοῖς ἀνδροφόνοις ἐπέγραψας, (εἰ δίκης ἔδει κατὰ αὐτοφώρων,) καὶ φίλος ὢν Καίσαρι, καὶ ὕπατος καὶ Ἀντώνιος;

A. U. 710.

*Lin. 3*1. *Post* διεφθαρμένοι, *insertum verbum* δυνάμενοι *voluit Musgr. Ibid. sq.* ἔστω καὶ ταῦτα τοὺς διεφθαρμένους σὲ βιάσασθαι, *aut* ἔστω κ. τ. οἱ διεφθαρμ. σε ἐβιάσαντο, *legendum censuit H. Stephanus. Cujusmodi emendatione si opus esset, mallem equidem* βιάσαιντο. *L.* 33. ut æquum fuit *Cand. Et* ὡς δίκαιον, *vel* ὡς γε δίκαιον, *maluit H. Steph. L.* 36. *Pro verbo* ἥξειν, *quod ded. Aug. & Ven. dant* δὶς *corrupte Edd. cum Regiis. L.* 37. στρατηγήσας *Edd. male, ex Reg. A. L.* 39. αὐτοφόρων *Edd.* αὐτοφώρων *Aug. Correxi mendam, monente H. Stephano. Ibid.* καὶ, *ante* φίλος, *inserui ex Aug. Ven. Ibid.* Καίσαρα *Aug. quod ex* Καίσαρος *potius, quam ex* Καίσαρι, *deflexum videri potest.*

„dere quid placeret pluribus: atque etiam, si contra plures fuerat tibi enitendum, in ipsa potestate consulari momentum erat maximum, ad scelus tam nefarium vindicandum, & ad deceptos in meliorem viam reducendos. *Tu vero impunitatis obsides etiam*, & ex tuis quidem domesticis, *misisti homicidis in Capitolium.* Esto, vel ad hoc quoque vi adegerint te mercenarii! At postquam, recitato testamento, & oratione funebri a te pro merito dicta, po„pulus recenti etiam tum memoria Cæsaris percitus, cum facibus ad ædes eorum adcurrit, &, viciniæ tum quidem parcens, redire eodem in posterum diem cum armis constituerat; cur tunc non adjuvisti populum? cur non faces aut arma in sicarios inferentibus ducem te præbuisti? Aut cur non ex lege (siquidem judicio opus erat adversus convictos & in ipso crimine deprehensos) homicidii reos fecisti? quum & amicus Cæsaris, & consul esses, & Antonius?

A. U. 710. XVI. Ἀλλὰ Μάριος μὲν ἐξ ἐπιτάγματος ἀνῃρέθη, κατὰ τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος. Ἀνδροφόνους δὲ ἐκφυγεῖν ὑπερεῖδες, καὶ ἐς ἡγεμονίας ἐνίους διαδραμεῖν, ἃς ἀθεμίστως ἔχουσι τὸν δόντα ἀνελόντες. Συρίαν μὲν δὴ καὶ Μακεδονίαν, εὖ ποιοῦντες οἱ ὕπατοι, [σὺ καὶ Δολοβέλλας, καθισταμένων ἄρτι τῶν πραγμάτων, περιεσπάσατε ἐς ἑαυτούς. καὶ τοῦδέ σοι χάριν ᾔδειν ἄν, εἰ μὴ αὐτίκα Κυρήνην καὶ Κρήτην αὐτοῖς ἐψηφίσασθε, καὶ φυγάδας ἠξιώσατε ἡγεμονίαις αἰεὶ κατ' ἐμοῦ δορυφορεῖσθαι, Δέκμον τε τὴν ἐγγὺς Κελτικὴν ὑπερορᾶτε ἔχοντα, καὶ τόνδε τοῖς ἄλλοις ὁμοίως αὐθέντην τοὐμοῦ πατρὸς γενόμενον. Ἀλλὰ καὶ τάδε τὴν βουλὴν ἐρεῖ τις ἐγνωκέναι. Σὺ δ' ἐπεψήφιζες, καὶ προὐκάθησο τῆς βουλῆς, ᾧ μάλιστα πάντων ἥρμοζε διὰ ἑαυτὸν ἀντειπεῖν. τὸ γὰρ ἀμνηστίαν δοῦναι, τὴν σωτηρίαν ἦν ἐκείνοις χαριζομένων μόνον· τὸ δὲ ἡγεμονίας αὖθις ψηφίζεσθαι καὶ γέρα, ὑβριζόντων Καίσαρα, καὶ τὴν σὴν γνώμην ἀκυρούντων. Ἐπὶ τάδε μὲ δὴ τὸ πάθος ἐξήνεγκε,

Lin. 41. pro Μάριος *dedit* Amatius *Cand.* *L. 46.* σὺ *caret edit.* 1. *Recte adjecit H. Steph. cum quo facit Aug.* *L. 51.* τοῦ μοῦ *Edd. invit. MSS.* *L. 57.* τάδε μοι δὴ *Edd. ex Reg. A.*

16. „Jam Marium quidem pro poteſtate juſſiſti necari: ſicarios autem diſſimulanter paſſus es evadere; nonnullos etiam fugere in provincias, quas nunc contra jus faſque tenent, interfectores ejus a quo illas acceperant. Nam quod Syriam & Macedoniam Conſules, tu & Dolabella, rebus his jam ita ordinatis, illis rurſus eripuiſtis; bene quidem factum eſt: haberemque gratiam, niſi mox Cyrenen & Cretam eiſdem decreviſſetis, & præfecturis provinciarum dignati eſſetis exules, quo munitiores poſthac contra me fie„rent, Decimumque obtinere citeriorem Galliam ſiviſſetis, qui & ipſe ex eorum numero eſt, qui patrem meum obtruncarunt. Dicat aliquis, id quoque ex Senatuſconſulto eſſe factum. At te adprobante factum eſt, te ſenatus præſide: qui unus omnium maxime, vel tui cauſa, reclamare debueras. Nam impunitatem illis dare, erat ſalutem ex gratia concedentium: ſed provincias eiſdem & præmia decernere, hominum erat cum injuria Cæſaris tuam quoque ſententiam irritam facientium. Hæc ut præter decorum fortaſ-

παρὰ τὸ ἁρμόζον ἴσως ἐμοὶ τῆς τε ἡλικίας καὶ τῆς πρὸς σὲ αἰδοῦς. εἴρηται δ᾽ ὅμως ἐς ἀκριβέστερον φίλον Καίσαρι, καὶ πλείστης ὑπ᾽ ἐκείνου τιμῆς καὶ δυνάμεως ἠξιωμένον, καὶ τάχα ἂν αὐτῷ καὶ θετὸν γενόμενον, εἰ ᾔδει σε δεξόμενον Αἰνεάδην ἀντὶ Ἡρακλείδου γενέσθαι· τοῦτο γὰρ αὐτὸν ἐνδοιάσαι, πολὺν τῆς διαδοχῆς λόγον ποιούμενον. A. U. 710.

XVII. Ἐς δὲ τὸ μέλλον, ὦ Ἀντώνιε, πρὸς θεῶν τε φιλίων καὶ πρὸς αὐτοῦ σοι Καίσαρος, εἰ μέν τι καὶ τῶν γεγονότων μεταθέσθαι θέλεις· δύνασαι γὰρ εἰ θέλεις· εἰ δὲ μὴ, τά γε λοιπὰ τοὺς φονέας ἀμυνομένῳ μοι μετὰ τοῦ δήμου καὶ τῶνδε τῶν ἔτι μοι πατρικῶν φίλων συνίστασθαι καὶ συνεργεῖν· εἰ δέ σε τῶν ἀνδρῶν τις ἢ τῆς βουλῆς αἰδὼς ἔχει, μὴ ἐπιβαρεῖν. Καὶ τάδε μὲν ἀμφὶ

Lin. 59. Malim cum H. Steph. ὅμως ὡς ἐς ἀκριβέστατον φίλον. *L. 63. Ad* ἐνδοιάσαι *deeſſe aut ſubaudiri debere verbum* φασὶ, *monuit H. Steph. Forte ante* ἐνδοιάσαι *excidit* οἶδα. *L. 66. Locum iſtum ſic emendandum ſupplendumque putavit H. Stephanus:* πρὸς αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος δέομαί σου, μάλιστα μὲν τὶ καὶ τῶν γεγονότων μεταθέσθαι θέλειν. *Mihi quidem omnia ſatis recte habere videntur, niſi quod non ſpernam* αὐτοῦ τοῦ, *pro* αὐτοῦ σοι. *Mallem tamen* πρὸς αὐτοῦ σοῦ φίλου Καίσαρος. *Quod autem* εἰ μέντοι *dederant Edd. & MSS. id ſine mora in* εἰ μέν τι *duxi mutandum. L. 68.* τά γε τὰ λοιπὰ *Edd. & MSS. noſtri. Delevi alterum* τὰ *cum Muſgravio.*

„ſe ætatis; & præter reverentiam eam qua te perſequor, loquerer, dolor me compulit. Neque pœnitet tamen, locutum me apud amiciſſimum Cæſaris, & auctum ab eo honoribus ſummis ſummaque potentia, & fortaſſe jam filium etiam adoptivum futurum, ſi ſciviſſet ille, æquo te animo ex Heraclidarum gente tranſiturum ad Æneadas: id enim ſcio dubitationem ei injeciſſe, multum de te deſignando ſucceſſore cogitanti.

17. „Quod ſupereſt, AN„TONI, per deos te, amicitiæ præſides, perque ipſum Cæſarem, obteſtor, ut ex anteactis nonnulla in melius mutare velis! Potes enim, ſi adſit voluntas. Sin minus; ſaltem in poſterum me, patris interfectores perſequentem, favente populo & his quos vides in paterna perſeverantes amicitia, tu quoque adjutes. Denique quod ſi aut ipſos illos percuſſores aut ſenatum vereris; ne mihi ſaltem, id agenti, gravis eſſe velis. Et hæc quidem hactenus. Ceterum

A. U. 710.

τούτων. Οἶσθα δ' ὅπως ἔχει μοι καὶ τὰ οἴκοι, δαπάνης τε ἐς τὴν διανομὴν ἣν ὁ πατὴρ ἐκέλευσε τῷ δήμῳ δοθῆναι, καὶ ἐπείξεως ἐς αὐτὴν, ἵνα μὴ βραδύνων ἀχάριστος εἶναι δοκοίην, μηδ', ὅσοι καταλεχθέντες εἰς τὰς ἀποικίας ἐπιμένουσι τῇ πόλει, δι' ἐμὲ τρίβοιντο. Ὅσα δὴ τῶν Καίσαρος εὐθέως ἐπὶ τῷ φόνῳ πρὸς σὲ μετενήνεκται, ὡς ἐπ' ἀσφαλὲς ἐξ ἐπικινδύνου τότε οἰκίας, τὰ μὲν κειμήλια αὐτῶν καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα κόσμον ἔχειν ἀξιῶ σε, καὶ ὅσα ἂν ἐθέλῃς ἄλλα, παρ' ἡμῶν ἐπιλαβεῖν. ἐς δὲ τὴν διανομὴν ἀποδοῦναί μοι τὸ χρυσίον τὸ ἐπίσημον, ὃ συνηθροίκει μὲν ἐς τοὺς πολέμους ἐκεῖνος οὓς ἐπενόει, ἀρκέσει δ' ἐμοὶ νῦν εἰς τριάκοντα μυριάδας ἀνδρῶν μεριζόμενον. Τὰ δὲ λοιπὰ τῆς δαπάνης, εἰ μὲν θαῤῥήσαιμί σοι, παρὰ σοῦ ἂν ἴσως, ἢ διὰ σοῦ δανεισαίμην ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων, ἂν διδῷς· διαπεπράσεται δὲ αὐτίκα καὶ ἡ οὐσία.

XVIII. Τοιαῦτα

Lin. 72. ἔχει μοι *edit.* 1. 2. *Recte Aug. & Reg. B. cum quibus, nescio quo casu, consentit edit.* 3. *L.* 75. καταδεχθέντες *Edd. Recte Aug. L.* 86. ἂν δίδως, *quod dant Edd. & MSSti, in* ἂν διδῷς *duxi mutandum.*

„domi quo loco sint res meæ, non ignoras. Quandoquidem reddenda est populo legata pecunia, idque primo quoque tempore; ne, si cuncter, ingratus esse videar; neve ii, qui in colonias deducendi sunt, propter me diutius in urbe morentur. Ex rebus igitur Cæsaris, statim post ejus cædem in domum tuam ut tutiorem translatis, pretiosiora quæque & ad ornatum pertinentia volo esse tua, & si quid insuper a nobis habere „cupis. Ceterum ad persolvenda populo legata, des mihi velim aurum omne signatum, quod ad bella, quæ parabat, ille collegerat: quod ipsum sufficiet mihi ad distribuendum inter trecenta hominum millia. Reliquum sumtuum faciendorum a te fortasse mutuo peterem, si auderem; aut te fidejussore sumerem ad usuram ex ærario, si concederes. Bona autem etiam divendam continuo."

18. Quæ

XVIII. Τοιαῦτα τοῦ Καίσαρος εἰπόντος, ὁ Ἀντώνιος κατεπλάγη τῆς τε παῤῥησίας καὶ τῆς εὐτολμίας, παρὰ δόξαν οἱ πολλῆς καὶ παρ' ἡλικίαν φανείσης. χαλεψάμενος δὲ τοῖς τε λόγοις, οὐχ ὅσον ἔδει τὸ πρέπον ἐς αὐτὸν ἐσχηκόσι, καὶ μάλιστα τῶν χρημάτων τῇ ἀπαιτήσει, αὐστηρότερον αὐτὸν ὧδε ἠμείψατο· Εἰ μὲν ὁ Καῖσαρ σοὶ μετὰ κλήρου καὶ τῆς ἐπωνυμίας, ὦ παῖ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν κατέλιπεν, εἰκός σε τῶν κοινῶν τοὺς λογισμοὺς αἰτεῖν, κἀμὲ ὑπέχειν. εἰ δὲ οὐδενί πω Ῥωμαῖοι τὴν ἡγεμονίαν ἔδοσαν ἐκ διαδοχῆς, οὐδὲ τῶν βασιλέων, οὓς ἐκβαλόντες ἐπώμοσαν μηδ' ἄλλων ἔτι ἀνέξεσθαι· (ὃ καὶ τῷ πατρί σου μάλιστα οἱ φονεῖς ἐπιλέγοντες, φασὶν ἀνελεῖν αὐτὸν, βασιλιζόμενον, οὐχ ἡγούμενον ἔτι·) ἐμοὶ μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως δεῖ πρὸς σὲ περὶ τῶν κοινῶν. τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καί σε κουφίζω, μὴ χάριν ὀφείλειν ἡμῖν ἐπ' αὐτοῖς. ἐπράσσετο γὰρ οὐ σοῦ χάριν, ἀλλὰ τοῦ δήμου, πλὴν ἑνὸς τοῦ μεγίστου δὴ μάλιστα πάντων

A. U. 710.

Lin. 97. ἡγεμονίαν ἂν ἔδοσαν Edd. mend. ex Reg. A. L. 98. μηδ' ἄλλον edit. 2. 3. mend.

18. Quæ *verba* poſtquam *fecit Cæſar; obſtupuit* ANTONIUS inexſpectatam *juvenis in dicendo libertatem* & audaciam; & offenſus, quaſi parum reverenter ab eo compellatus, maxime vero ob repetitam pecuniam, durius ei in hunc modum *reſpondit:* „Si Cæſar tibi, *mi fili*, cum hæreditate & nomine imperium quoque reliquit; æquum eſt, reipublicæ adminiſtratæ rationem & te poſcere, & me reddere. Quod ſi vero nemini umquam populus Romanus principatum dedit ex ſucceſſione, „ne ulli ex regibus quidem; quibus pulſis, jurejurando ſe obſtrinxit, non paſſurum quemquam regnare in poſterum; (id quod maxime patri tuo *percuſſores* objicientes, *regem*, ajunt, *a ſe interfectum, non amplius reipublicæ præſidem;*) *ne opus quidem eſt, a me tibi reſponderi de actis publicis.* Pari ratione te hoc etiam onere levo, ne mihi gratiam ullam eorum nomine debeas: quando non in tuam gratiam, ſed populi, ea feci; uno excepto, quo vel maximum omnium & in Cæſarem

A. U. 710. ἔς τε Καίσαρα καὶ σὲ ἔργου. Εἰ γὰρ, τοῦ κατ' ἐμαυτὸν ἕνεκα ἀδεοῦς καὶ ἀνεπιφθόνου, περιεῖδον ἐγὼ τιμὰς ψηφιζομένας τοῖς φονεῦσιν ὡς τυραννοκτόνοις, τύραννος ὁ Καῖσαρ ἐγίγνετο· ᾧ μήτε δόξης, μήτε τιμῆς τινος, ἢ τῶν ἐγνωσμένων βεβαιώσεως ἔτι μετῆν· οὐ διαθήκας εἶχεν ἂν, οὐ παῖδα, οὐκ οὐσίαν, οὐκ αὐτὸ τὸ σῶμα ταφῆς ἀξιούμενον, οὐδὲ ἰδιώτου. ἄταφα γὰρ οἱ νόμοι τὰ σώματα τῶν τυράννων ὑπερορίζουσι, καὶ τὴν μνήμην ἀτιμοῦσι, καὶ δημεύουσι τὴν περιουσίαν.

XIX. Ὧν ἐγὼ δεδιὼς ἕκαστον, ὑπερηγωνιζόμην Καίσαρος, ἀθανάτου τε δόξης καὶ δημοσίας ταφῆς, οὐκ ἀκινδύνως οὐδ' ἀνεπιφθόνως ἐμαυτῷ, τυχεῖν, πρός τε ἄνδρας ταχυεργεῖς καὶ φόνου πλήρεις, καὶ, ὡς ἔμαθες, ἤδη καὶ ἐπ' ἐμὲ συνωμοσμένους, πρός τε τὴν βουλὴν ἀχθομένην σου τῷ πατρὶ τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα κινδυνεύειν, καὶ παθεῖν ὁτιοῦν, ᾑρούμην ἑκὼν μᾶλλον, ἢ ἄταφον καὶ ἄτιμον γιγνόμενον περιϊδεῖν Καίσαρα, ἀρι-

Lin. 8 sq. Forte τύραννος ἂν ὁ Καισ. *quod & H. Stephano visum est. L. 13 sq.* ἀτιμῶσι *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. & Reg. B. L. 19.* συνωμομοσμένους *Edd. cum Regiis mendose. Verum fuerat* συνομωμοσμένους. *Expressi lectionem Aug.*

„& in te meritum continetur. Nam si, meæ securitatis caussa, & ad vitandam invidiam, dissimulanter passus fuissem præmia decerni percussoribus, tamquam tyrannicidis; *tyrannus* futurus fuerat *Cæsar*, cui nec gloria nec honor, nec actorum confirmatio deberetur; non testamentum haberet, non filium, non bona, ne corpus quidem vel privata sepultura honoratum; leges enim corpora tyrannorum insepulta extra fines projiciunt, memoriam abolent, bona publicant.

19. „Quæ ego singula timens, *suscepi contentionem pro Cæsare*, ut immortalem gloriam & sepulturam publicam consequeretur; neque vel periculum veritus sum, vel invidiam, quamvis mihi res esset tam cum viris temerariis & cruentis, qui, ut scis, jam & in me conspiraverant, quam cum senatu male erga tuum patrem animato propter usurpatum ab eo imperium. Malui tamen & hoc periculum subire, & quidvis ultro pati potius, quam permittere ut honore sepulturæ careret Cæsar, vir ætate sua præstantissi-

στον ἀνδρῶν τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ εὐτυχέστατον ἐς τὰ πλεῖστα, καὶ ἀξιοτιμώτατον ἐκ πάντων ἐμοὶ γενόμενον. Τοῖς δ' αὐτοῖς μου τοῖσδε κινδύνοις, καὶ σὺ τὰ νῦν σοι παρόντα λαμπρὰ τῶν Καίσαρος ἔχεις, γένος, ὄνομα, ἀξίωμα, περιουσίαν. ὧν σε δικαιότερον ἦν ἐμοὶ χάριν εἰδέναι μᾶλλον, ἢ τὰ ἐκλειφθέντα εἰς τὴν τῆς βουλῆς παρηγορίαν, ἢ ἐς ἀντίδοσιν τῶνδε ὧν ἔχρηζον, ἢ κατ' ἄλλας χρείας ἢ λογισμοὺς, ἐπιμέμφεσθαι, πρεσβυτέρῳ νεώτερον ὄντα. Καὶ τάδε μὲν ἀρκέσει σοι περὶ τῶνδε εἰρῆσθαι. Ἐνσημαίνῃ δὲ καὶ τῆς ἡγεμονίας με ἐπιθυμεῖν, οὐκ ἐπιθυμοῦντα μὲν, οὐκ ἀπάξιον δὲ ἡγούμενον εἶναι· καὶ ἄχθεσθαι μὴ τυχόντα τῶν διαθηκῶν τῶν Καίσαρος, ὁμολογῶν μοι καὶ τὸ τῶν Ἡρακλειδῶν γένος ἀρκεῖν.

A. U. 710.

XX. Περὶ δὲ τῶν σῶν χρειῶν, ἐθέλοντα μέν σε ἐκ τῶν δημοσίων δανείσασθαι, ἡγούμην ἂν εἰρωνείαν λέγειν· εἰ

Lin. 25 sq. Pro τὰ νῦν, *quod ded. edit. 2. 3. & Codex Aug. reponendum fortasse* ταντῦν, *quod erat in edit. 1. ex Regiis: vulgatum autem* λαμπρὰ τῶν Καίσαρος, *in quo consentiunt MSS. cum Editis, in* λαμπρὰ τὰ Καίσαρος *fuerit mutandum. L. 28.* ἐκληφθέντα *ed. 2. 3. mendose. L. 34. Suspicatur H. Steph. scripsisse forte Appianum* μὴ τυχόντα θέσεως ἐκ διαθηκῶν. *L. 35.* τὸ *ante* τῶν Ἡρακλ. *caret Aug. L. 37. Vulgo omnes* εἰρωνίαν, *quod correxi.*

„mus, & tantum non in omnibus rebus felicissimus, mihique longe omnium maximi faciendus. Quæ quidem eadem mea pericula tibi quoque præsentem splendorem omnem, quem es a Cæsare consecutus, pepererunt, genus, nomen, dignitatem, facultates. Pro quibus omnibus æquum erat, te mihi gratias habere potius, quam, si quid ad deliniendum senatum, aut ad compensandum id quod ille mihi concessit, prætermissum est, aut alia quapiam necessaria ratione vel consilio factum, illud jam exprobrare, adolescentulum præsertim seniori. Sed hæc quidem hactenus. Quod vero subindicas, me principatum cupere; equidem, ut eum non adfecto, ita non indignum me illo judico. Dolere te autem, quod ais, me non ex testamento insertum familiæ esse Cæsaris; id quale sit, nil adtinet dicere, quum ipse fatearis, mihi præplacere Heraclidarum genus.

20. „Quod vero in tuos usus dixisti *te velle pecuniam ex publico mutuo sumere*, in eo ludere te putarem, ni credi-

A. U. 710. μὴ πιθανὸν ἦν, ἔτι ἀγνοεῖν σε, κενὰ πρὸς τοῦ πατρὸς ἀπολελεῖφθαι τὰ κοινὰ ταμιεῖα· τῶν προσόδων, ἐξ οὗ παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἐς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ ταμιείου συμφερομένων· καὶ εὑρεθησομένων αὐτίκα ἐν τῇ Καίσαρος περιουσίᾳ, ὅταν αὐτὰ ζητεῖν ψηφισώμεθα. ἄδικον γὰρ οὐδὲν τοῦτο ἐς τὸν Καίσαρα ἔσται, τεθνεῶτά τε ἤδη, καὶ οὐκ ἂν εἰπόντα ἄδικον εἶναι, εἰ καὶ ζῶν ᾐτεῖτο τοὺς λογισμούς. ἐπεὶ καὶ τῶν ἰδιωτῶν πολλοῖς ἀμφισβητοῦσί σοι καθ' ἕνα τῆς οὐσίας, οὐκ ἀδήριτον αὐτὴν ἔχων γνώσῃ. τῶν δὲ μετενεχθέντων πρός με χρημάτων οὔτε τὸ πλῆθός ἐστιν ὅσον εἰκάζεις, οὔτε τι νῦν ἐστι παρ' ἐμοί· πάντα τῶν ἐν ἀρχαῖς καὶ δυνάμει, πλὴν Δολοβέλλα καὶ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν, νειμαμένων μὲν εὐθὺς ὡς τυράννου, δι' ἐμὲ δὲ μεταθέντων ἐς χάριν τῶν ὑπὲρ Καίσαρος ἐψηφισμένων. ἐπεὶ καὶ σὺ τὰ λοιπὰ φέρων οἴσεις, ἀντὶ τοῦ δήμου, τοῖς δυσχεραίνουσιν, ἂν σωφρονῇς. οἱ μὲν γὰρ

Lin.39. Non distinguunt post ταμιεῖα *Edd. nec MSS. nostri. L.45 sq. Monuit H. Stephanus, aut* πολλῶν ἀμφισβητούντων *legendum, aut* πολλοὶ ἀμφισβητοῦσί σοι κ. ἑ. τ. οὐσίας, καὶ οὐκ ἀδηρ. *&c. L. 51. An* μετατεθέντων?

„bilius esset, ignorare te quam exhaustum pater tuus reliquerit ærarium; qui, postquam principatum adeptus est, non eo, sed ad se, adferri reditus reipublicæ voluit. Et invenientur mox pecuniæ publicæ in bonis illius; quando earum inquisitio decreta per nos fuerit. Nec enim hoc quidem injuriosum erit in Cæsarem, jam mortuum, &, si viveret etiam, non negaturum *æquum esse rationes reddere postulanti Senatui.* Præterea ne a privatorum quidem contestationibus, qui de singulis partibus bonorum lites movebunt, possessionem hanc tibi liberam fore, cognosces. Ceterum *pecuniæ a me translatæ* non tantus est numerus, quantum putas; nec ejus quidquam penes me nunc est reliquum; quandoquidem magistratus & qui alioquin potestate pollent, excepto Dolabella & fratribus meis, cuncta statim, velut bona tyranni, partiti sunt; mea vero opera rursus adducti ad Senatusconsultum in favorem Cæsaris conficiendum. Nam & tu, ubi quod est reliquum acceperis, non in plebem, si recte sapies, sed in eos qui offensi sunt, conferes. Illi

ἐκπέμψουσιν, ἂν συμφρονῶσι, τὸν δῆμον ἐπὶ τὰς ἀποικίας. Ὁ δὲ ΔΗΜΟΣ ἐστὶν, ὥσπερ καὶ σὺ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρτιδίδακτος ὢν ἔμαθες, ἀστάθμητον, ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ κῦμα κινούμενον· ὁ μὲν ἦλθεν, ὁ δ᾽ ἀπῆλθεν. ᾧ λόγῳ καὶ τῶν ἡμετέρων αἰεὶ τοὺς δημοκόπους ὁ δῆμος, ἐπὶ πλεῖστον ἐξάρας, ἐς γόνυ ἔρριψε. *A. U. 710.*

XXI. Τούτων τοῖς πολλοῖς δυσχεράνας ὁ Καῖσαρ ἐς ὕβριν εἰρημένοις, ἀπεχώρει, τὸν πατέρα ἀνακαλῶν θαμινὰ ἐξ ὀνόματος· καὶ τὴν οὐσίαν ἐς πρᾶσιν αὐτίκα προὐτίθει πᾶσαν, ὅση κατὰ τὸν κλῆρον ἐγίγνετο αὐτοῦ, προτρέπων ἐπικουρεῖν οἱ τὸν δῆμον. Ἐκ τῆσδε δὲ τῆς σπουδῆς, φανερᾶς τε τῆς Ἀντωνίου πρὸς αὐτὸν ἔχθρας γενομένης, καὶ τῆς βουλῆς ζήτησιν εὐθὺς εἶναι τῶν δημοσίων χρημάτων ψηφισαμένης, οἱ πολλοὶ ἔδεισαν περὶ τῷ νέῳ Καίσαρι, τῆς πατρῴας ἐς τοὺς στρατιώτας καὶ τὸν δῆμον εὐνοίας οὕνεκα, καὶ τῆς νῦν ἐπὶ τῇ χορηγίᾳ

Lin. 54. ἂν σωφρονῶσι *Edd. cum Reg. A. Aug. puto & Ven. Sic* si rite sentient *Cand. Præferendum tamen duxi Reg. B.* *L. 64 sq.* τὸν δῆμον ἐκ τῆσδε τῆς σπουδῆς, *Edd. & MSSti nostri: mendose, si quid video. Interpunxi post* δῆμον, *& conjunct.* δὲ *post* τῆσδε *ex conject. inserui.* *L. 67 sq.* ἔδεισαν ἐπὶ τῷ νέῳ Καισ. *puto legendum, ut infra* ἐπὶ δὲ Ἀντωνίῳ.

„enim, si ad tuas partes erunt traducti, in colonias mittent plebem. PLEBS autem, quemadmodum & tu, Græcis literis nuper innutritus, non ignorare debes, est *res instabilis, et marinorum instar fluctuum mobilis: accedit alius; alius recedit.* Quapropter & nostra in republica sæpe cultores suos plebs, ad altissimum statim gradum sublatos, dejecit in genua."

21. Hac *Antonii oratione,* ut magna ex parte contumeliosa, *offensus Cæsar* discessit, patrem Cæsarem identidem nominatim invocans. Moxque bona venum proposuit omnia, quæ ei ex hac hæreditate obvenerant; hortatusque est populum, ut sibi non deesset. Post tam *insigne Cæsaris erga plebem studium,* quum mox manifeste erumperet *Antonii in eum inimicitia,* quumque a senatu statim *perquisitio pecuniarum publicarum* esset *decreta;* timere plerique reipublicæ a *Cæsare* cœperunt, cum ob patris in milites atque plebem benevolentiam, tum propter gratiam quam a plebe nunc ipse

A. U. 710. δημοκοπίας, καὶ περιουσίας, ἣ δὴ πάνυ αὐτῷ πολλὴ προσελθοῦσα, οὐκ ἐδόκει τοῖς πλείοσιν αὐτὸν ἐν ἰδιώτου μέτρῳ καθέξειν· ἐπὶ δὲ Αντωνίῳ μάλιστα, μὴ τὸν Καίσαρα, νέον ἄνδρα καὶ ἔνδοξον καὶ πλούσιον, ἑταιρισάμενος ὑφ᾽ ἑαυτὸν εἶναι, πρότερος ἅψαιτο τῆς Καίσαρος δυναστείας. Οἱ δὲ τοῖς τότε γιγνομένοις ἐφήδοντο, ὡς καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀλλήλοις ἐμποδὼν ἐσομένων, καὶ τοῦ Καίσαρος πλούτου τῇ ζητήσει τῶν χρημάτων αὐτίκα διαλυθησομένου, καὶ σφίσι τοῦ ταμιείου περιουσίας πλήρους ἐξ αὐτῆς ἐσομένου· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν κοινῶν εὑρήσειν παρὰ Καίσαρι.

XXII. Πολλοί τε αὐτῶν ἐς δίκας τὸν Καίσαρα ὑπῆγον περὶ χωρίων, ἕτερος ἑτέρῳ ἐπιλέγοντες, ἄλλα τε ἕκαστοι, καὶ τὸ κοινὸν ἐπὶ τοῖς πλείστοις, ἐκ προγραφῆς εἶναι τῶν δημευθέντων ἢ φυγόντων ἢ ἀναιρεθέντων. ἦγόν τε

Lin. 75. οἱ καὶ τοῖς τότε edit. 1. cum Regiis & Aug. Tenui emendationem H. Stephani, quam neſcio an confirmet Ven. L. 78. ταμείου Edd. invit. MSS. L. 81 ſqq. A verbis Πολλοί τε αὐτῶν, *uſque* πάντα χαρίεισθαι *pag. 425. l. 17. omnia, quæ hoc Cap. XXII. continentur, deſiderantur apud Candidum.*

„tali erogatione eſſet initurus, propterque opum eidem accedentium amplitudinem, quæ eum, ut pleriſque videbatur, non ſitura eſſet intra privati hominis modum ſeſe continere. Sed magis etiam timebant *Antonium*, ne cum Cæſare, ut uſu rerum propter ætatem carente, ſic illuſtri juvene atque opulento, ſocietatem iniret, &, poſtquam illum ſibi obnoxium feciſſet, ipſe prior dominatum ſuperioris Cæſaris occuparet. Alii vero præſenti rerum ſtatu gaudebant; ſperantes, non modo alterum ex illis alteri impedimento futurum, ſed etiam divitias *Cæſaris*, inſtituta pecuniæ publicæ perquiſitione, mox diſſolutum iri, & inde opibus abundaturum ærarium, quod in bonis C. Cæſaris magnam partem illius pecuniæ eſſent inventuri.

22. Jamque multi ex his *lites intentabant Cæſari*, de prædiis, quæ in *hæreditate paterna* erant; cum ſinguli contra ſingula prædia, alius aliam, proferentes cauſam, tum contra pleraque communem illam, *eſſe illa ex bonis publicatis proſcriptorum aut exulum aut occiſorum.* Atque de his *judicem* poſcebant

τὰς δίκας ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον αὐτὸν, ἢ τὸν ἕτερον ὕπατον Δολοβέλλαν. εἰ δέ τις καὶ ἐφ' ἑτέρας ἀρχῆς ἐδικάζετο, πανταχοῦ τὰ πολλὰ ὁμοίως ὁ Καῖσαρ ἐς χάριν Ἀντωνίου ἡτ]ᾶτο· τά τε ὠνήματα τῷ πατρὶ ἐκ τοῦ δημοσίου γενόμενα ἐπιδεικνὺς, καὶ τὸ τελευταῖον ψήφισμα τὸ βεβαιοῦν τὰ Καίσαρι πεπραγμένα πάντα. ὕβρεις τε πολλαὶ παρὰ τὰς δίκας ἦσαν αὐτῷ, καὶ τὸ τῆς ζημίας προὔκοπ]εν ἐς ἄπειρον. ὥσ]ε Πέδιον καὶ Πινάριον (οὗτοι γὰρ τὴν ἐκ τῶν Καίσαρος διαθηκῶν τοῦ κληρονόμου μοῖραν εἶχον,) μέμψασθαι τῷ Ἀντωνίῳ περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ Καίσαρος, ὡς ἄδικα πασχόντων παρὰ τὸ ψήφισμα τῆς βουλῆς. ᾤοντό τε, αὐτὸν τὰ ἐς ὕβριν ἐκλύειν δεῖν μόνον, τὰ ἄλλα δὲ πάντα κυροῦν, ὅσα τῷ Καίσαρι πέπρακ]αι. Ὁ δὲ ὡμολόγει μὲν, τὰ πρασσόμενα ἴσως ἐναντίον ἔχειν τι τοῖς συνεψηφισμένοις· καὶ τὰ ἐψηφισ-

A. U. 710.

Lin. 92. ἐς ἄπειρον ἔς τε Πέδιον καὶ Πινάριον· οὗτοι &c. Edd. & MSS. Interpunxi post ἄπειρον cum Aug. ἔς τε autem vel invitis MSS. in ὥστε mutavi, & verba sequentia in Parenthesi posui; quod & Musgravio video placuisse. Ibid. sq. Aut οὗτοι γάρ τινα, aut οὗτοι γὰρ τὴν πεπάρθην legendum puto: & lin. 93. κλήρου pro κληρονόμου reponendum. L. 97. τὰ ὅσα Edd. & MSS. nostri. Delevi τὰ cum Musgravio. Forte legendum καὶ ὅσα.

ipsum *Antonium*, aut collegam ejus *Dolabellam*. Quod si quid & apud alios magistratus disceptabatur; ubique fere Cæsar Antonii in gratiam causa cadebat; quamquam prædia illa demonstrabat a patre de publico fuisse emta, & ad novissimum illud Senatusconsultum provocabat, quo acta Cæsaris omnia confirmata erant. *Injuriarumque plena in* juvenem *Cæsarem* erant illa *judicia*; & jacturarum mulctarumque neque modus erat neque finis. Itaque *Pedius* etiam *Pinariusque*, quibus portio quædam hæreditatis Cæsarianæ cesserat, questi sunt apud *Antonium* de injuria, quæ & sibi & *Octavio* fieret, contra decretum diserte a Senatu factum: censueruntque, ea tantum, quæ in contumeliam C. Cæsaris essent decreta, rescindi ab *Antonio* debuisse; cetera omnia, & quæ a C. Cæsare acta fuissent, confirmari effectaque dari. Neque vero negavit *Antonius*, pugnare quodammodo hæc, quæ nunc agantur, cum eis quæ Senatusconsulto continerentur; sed nec ipsi

A. U. 710. μένα δὴ, ἔφη, τοῖς τότε δόξασιν ἐναντίως γεγράφθαι. μόνης γὰρ τῆς ἀμνηστίας ἐπειγούσης, τὸ Μηδὲν ἀνατρέπειν τῶν προδιῳκημένων, οὐ τοῦ αὐτοῦ γε χάριν, οὐδ᾽ ἐφ᾽ ἅπασιν ἁπλῶς μᾶλλον, ἢ ἐς εὐπρέπειαν καὶ παρηγορίαν τοῦ δήμου, θορυβουμένου τούτοις, ἐπιγραφῆναι. εἶναι δὲ δικαιότερον, τῇ γνώμῃ τοῦ ψηφίσματος μᾶλλον, ἢ τῷ ῥήματι χρωμένους, μὴ παρὰ τὸ εἰκὸς ἀντιπράττειν ἀνδράσι τοσοῖσδε, ἰδίων ἢ προγονικῶν κλήσεων κατὰ στάσιν ἐκπεσοῦσιν, ὑπὲρ νεανίσκου, τοσόνδε πλοῦτον ἀλλότριόν τε καὶ οὐκ ἰδιωτικὸν παρ᾽ ἐλπίδα λαβόντος, καὶ οὐκ ἐπιδεξίως, ἀλλ᾽ ἐς θρασύτητα, τῇ τύχῃ χρωμένου. σφῶν μέντοι φείσεσθαι, τὸ μέρος νειμαμένων πρὸς Καίσαρα. Ὧδε μὲν ὁ Αντώνιος τοῖς ἀμφὶ τὸν Πινάριον ἀπεκρίνατο. καὶ εὐθὺς ἐνέμοντο, ἵνα μὴ καὶ τὸ μέρος ἐν ταῖς δίκαις προσαπόλοιτο, οὐ σφῶν ἕνεκα αὐτῶν,

Lin. 3. τοῦ αὐτοῦ δὲ *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 4. ὡς εὐπρέπειαν *Edd. & MSS. Emendavi cum Musgravio.* *L.* 5. θορυβουμ. τούτου *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 7. μὴ πλὰς εἰκὸς *corrupte Edd. cum Regiis. Recte Aug. Ven.* *L.* 11 *sq.* τῇ τέχνῃ χρωμ. *Aug. mend.*

Senatusconsulto, ait, quemadmodum illud quidem literis consignatum sit, convenire cum sententia in qua tunc Senatus fuisset. „Etenim non nisi necessitate, propter decretam simul *injuriarum oblivionem*, coactum senatum adjecisse illud, *Ne quid ex ante actis rescinderetur:* non quod id ipsum per se ita placuerit, aut in omnibus rebus sine exceptione debuerit valere; sed adjectum id esse solummodo temporis causa, & ad deliniendum populum, ob priorem illam partem decreti tumultuantem. Justum autem esse, *mentem potius senatusconsulti valere, quam verba:* „nec tot civibus, qui per turbata reipublicæ tempora, possessionibus vel suis vel majorum suorum excidissent, temere adversari; & id quidem in unius gratiam adolescentuli, qui, majores quam pro privata conditione divitias præter spem nactus, fortuna ista non prouti conveniebat, sed ad audaciam, uteretur. Ipsis tamen se velle parcere, ubi, divisa cum Cæsare hæreditate, portionem suam abstulissent." Post hoc *Antonii* responsum, statim *Pinarius Pediusque*, divisione reliquæ hæreditatis facta, portionem suam, ne & hanc litium contestatione amitterent, abstulerunt: quod

ἀλλὰ καὶ τόδε τοῦ Καίσαρος· ἔμελλον γὰρ αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ πάντα χαριεῖσθαι. A. U. 710.

XXIII. Θέας δὲ πλησιαζούσης, ἣν ἔμελλεν ὑπὲρ Βρούτου στρατηγοῦντος ἐπιδώσειν Γάϊος Ἀντώνιος, ὁ ἀδελφὸς Ἀντωνίου, καὶ τἄλλα τοῦ Βρούτου τῆς στρατηγίας ἐπιτροπεύων ἀπόντος, παρασκευή τε ἦν ἐς αὐτὴν δαψιλὴς, καὶ ἐλπὶς ἐν τῇ θέᾳ τὸν δῆμον ἐπικλασθέντα καλέσειν τοὺς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ἀντιθεραπεύων τὸ πλῆθος, ὅσον ἀργύριον ἐκ τῆς πράσεως ἐγίγνετο, αἰεὶ κατὰ μέρος τοῖς φυλάρχοις ἀνεδίδου νέμειν τοῖς φθάνουσι λαβεῖν· καὶ ἐς τὰ πωλητήρια περιϊὼν, ἀποκηρύσσειν ἐκέλευεν ὅσου δύναιντο πάντα τοὺς πιπράσκοντας ὀλιγίστου, διά τε τὰς δίκας, ἀμφίβολα ἢ ἐπίφοβα ἔτι ὄντα, καὶ διὰ τὴν Καίσαρος σπουδήν. ἅπερ αὐτῷ πάντα τὸν δῆμον ἐς εὔνοιαν ἤγειρε, καὶ ἐς ἔλεον, ὡς ἀναξίῳ τοιάδε πάσχειν. Ὡς δ' ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ καὶ τὴν ἴδιον

Lin. 16. ἀλλὰ καὶ τῶνδε τοῦ *Edd. ex Reg. A.* τῶδε *Reg. B. a pr. manu. Recte Aug.* *L.* 24. ἐκ τῆς πράξεως *edit.* 1. *cum MSS. Emendavit H. Stephanus.* *L.* 25. φιλάρχοις *edit.* 1. *cum MSStis. Iterum recte H. Stephan.* *L.* 27. *pro* ἐκέλευεν *dat* ἔλεγεν *Aug.* *Ibid.* ὅσον *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 28. ἀμφιβ. ἢ ἐπίφορα *Reg. B.*

quidem ipſum quoque non tam ſui cauſa fecerunt, quam *Cæſaris*, cui paulo poſt ultro erant omnia largituri.

23. Jamque inſtabant *ludi*, quos *pro Bruto prætore* Cajus, Antonii frater, editurus erat, qui & ceteris in rebus vices abſentis collegæ curabat. Eratque adparatus ſumtuoſus admodum, ea ſpe, ut ſpectaculis delinitus populus *Brutum Caſſiumque* revocaret. *Cæſar* contra, ut ſibi plebem conciliaret officiis, quantum pecuniæ colligebatur ex bonis divenditis, aliam poſt aliam præfectis tribuum tradebat, diſtribuendam inter tribules, prout quiſque primus petiturus eſſet. Obeundoque loca, ubi bona venum dabantur, præcones jubebat omnia minimo, quantum res pateretur, pretio proclamare; cum propter incertum periculoſumque judiciorum eventum, tum propter ipſius Cæſaris in plebem ſtudium. Quæ omnia ei & ad benevolentiam populi profuerunt, & ad commiſerationem, ut indigni talibus injuriis. Ut vero, præter hanc hæreditatem, proprium etiam patri-

A. U. 710. αὐτοῦ περιουσίαν, ὅση τε παρὰ Ὀκταουΐου τοῦ πατρὸς, ἢ ἑτέρωθεν ἦν αὐτῷ, καὶ τὰ τῆς μητρὸς πάντα, καὶ τὰ Φιλίππου, καὶ τὸ μέρος τοῦ κλήρου Πινάριον καὶ Πέδιον αἰτήσας, προὔθηκεν ἐς τὴν διανέμησιν πιπράσκεσθαι, ὡς τῆς Καίσαρος περιουσίας οὐδ᾽ ἐς τοῦτο μόνον ἀρκούσης διὰ τὰς ἐπηρείας· ὁ δῆμος, οὐκ ἔτι παρὰ τοῦ πρώτου Καίσαρος, ἀλλὰ παρὰ τοῦδε αὐτοῦ τὴν ἐπίδοσιν λογιζόμενος εἶναι, ἐκπαθῶς αὐτὸν ἠλέει, καὶ ἐπῄνουν, ὧδε πάσχοντα, καὶ ὧδε φιλοτιμούμενον· δῆλοί τε ἦσαν, οὐκ ἐς πολὺ τὴν ἐς αὐτὸν Ἀντωνίου ὕβριν ὑπεροψόμενοι.

XXIV. Διέδειξαν δὲ παρὰ τὰς Βρούτου θέας, πολυτελεστάτας δὴ γενομένας. ἐμμίσθων γάρ τινων ἀνακραγόντων, κατακαλεῖν Βροῦτόν τε καὶ Κάσσιον, ἐπεὶ τὸ λοιπὸν αὐτοῖς θέατρον συνεδημαγωγεῖτο ἐς τὸν ἔλεον, ἐσέδραμον ἀθρόοι, καὶ τὰς θέας ἐπέσχον, μέχρι τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν σβέσαι. Βροῦτος δὲ καὶ Κάσσιος, ἐπεὶ σφῶν τὰς ἐλπίδας τὰς ἐν ταῖς θέαις ὁ Καῖσαρ διέχεεν,

monium ab Octavio ipsi relictum, & quidquid aliunde habuerat, insuperque materna omnia & Philippi bona, denique & hæreditatis Cæsarianæ portionem a Pinario & Pedio repetitam, venum proposuit; atque, his etiam opus esse ad persolvenda populo legata, significavit, quandoquidem ne ad hunc quidem usum bona Cæsaris, propter damna atque injurias acceptas, sufficerent: tum vero *plebs* hanc liberalitatem reputans non amplius superioris, sed hujus, esse Cæsaris, *mirifico adfectu* & commiseratione *complectebatur juvenem*; collaudans ejus tum patientiam, tum magnificentiam, & aperte jam præ se ferens, *non se laturam diutius Antonii adversus Cæsarem injurias.*

24. Illius adfectus mox specimen edidit plebs in *Bruti ludis*, maximo sumtu exhibitis. Quum enim quidam ad hoc conducti clamitarent, revocandos esse Brutum & Cassium; dum hac arte reliquorum spectatorum animi tentantur, ut ad misericordiam exulum moverentur; incursu frequentissimo plebis subito est inhibitum spectaculum, donec cessasset illa postulatio. Tum vero *Brutus et Cassius*, ubi viderunt se hac spe demerendæ per ludos plebis frustratos

ἔγνωσαν εἰς Συρίαν καὶ Μακεδονίαν, ὡς πρὸ Αντωνίου καὶ Δολοϐέλλα σφίσιν ἐψηφισμένας, χωρεῖν καὶ βιάζεσθαι. Καὶ τῶνδε φανερῶν γενομένων, ἠπείγετο καὶ Δολοϐέλλας ἐς τὴν Συρίαν, καὶ πρὸ Συρίας ἐς τὴν Ασίαν, ὡς χρηματιούμενος ἀπ᾽ αὐτῆς. Ὁ δὲ Αντώνιος, ἡγούμενος ἐς τὰ μέλλοντά οἱ δεήσειν δυνάμεως, τὴν ἐν Μακεδονίᾳ στρατιὰν, ἀρετῇ τε οὖσαν ἀρίστην καὶ πλήθει μεγίστην, (ἓξ γὰρ ἦν τέλη, καὶ ὅσον ἄλλο πλῆθος αὐτοῖς τοξοτῶν καὶ ψιλῶν ἢ γυμνητῶν συνεζεύγνυτο, ἵππος τε πολλὴ, καὶ παρασκευὴ κατὰ λόγον ἐντελὴς,) δοκοῦντα προσήκειν Δολοϐέλλᾳ, Συρίαν καὶ τὰ ἐς Παρθυαίους ἐπιτετραμμένῳ, διότι καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτοῖς ἐς Παρθυαίους ἔμελλε χρῆσθαι, πρὸς ἑαυτὸν ἐπενόει μετενεγκεῖν· ὅτι καὶ μάλιστα ἦν ἀγχοῦ τὸν Ἰόνιον περάσαντα εὐθὺς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἶναι. A. U. 710.

XXV. Ἄφνω δὴ φήμη κατέσκηψε, Γέτας, τὸν θάνατον τὸν Καίσαρος πυθομένους, Μακεδονίαν πορθεῖν

Lin. 59 sq. ἐπιτετραμμένα *Edd. Recte Aug.* *L. 61.* ὅτε *Edd.* ὅτι *dedit Aug. quod & ex conject. adnotaverat Musgr.* *Ibid. sq.* μάλιστα ἐνῆν *maluit Musgrav.* *L. 62. An* τὸν ἀγχοῦ Ἰόνιον ?

per Cæsarem, *statuerunt*, *in Syriam Macedoniamque*, ut prius sibi, quam Antonio & Dolabellæ, decretas, *per vim invadere.* Quod consilium postquam compertum est; ipse quoque *Dolabella properavit in Syriam*, obiter invisurus Asiam, ut inde pecunias colligeret. At *Antonius*, ratus sibi ad ea quæ instarent opus fore copiis, nec ignarus *Macedonicum exercitum* cum virtute præstare, tum numero; (erant enim sex legiones, eisque adjuncta magna manus sagittariorum & levis armaturæ velitumque, equitatus præterea numerosus, reliquusque adparatus absolutissimus:) illum igitur exercitum, quamvis videretur deberi Dolabellæ propter decretum ei bellum Parthicum, quandoquidem & Cæsar contra Parthos adparatus illos fecerat, *ad se* tamen *pertrahere cogitavit*; præsertim quoniam propter propinquitatem statim, trajecto mari supero, adesse idem exercitus posset in Italia.

25. Et repente sparsa est fama, Getas, cognita morte Cæsaris, incursionibus vasta-

ἐπιτρέχοντας. καὶ ὁ Αντώνιος τὴν βουλὴν ἤτει τὸν στρατὸν, ὡς Γέταις ἐπιθήσων δίκην· ἔς τε γὰρ Γέτας αὐτὸν πρὸ Παρθυαίων Καίσαρι παρεσκευάσθαι, καὶ τὰ Παρθυαίων ἠρεμεῖν ἐν τῷ παρόντι. ἡ μὲν οὖν βουλὴ τὴν φήμην ὑπενόει, καὶ τοὺς ἐπισκεψομένους ἔπεμψεν. Ὁ δὲ Αντώνιος τὸν φόβον αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἐκλύων, ἐψηφίσατο, Μὴ ἐξεῖναί τῳ κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν περὶ Δικτάτωρος ἀρχῆς μήτε ἐπιψηφίζειν, μήτε λαβεῖν διδομένην· ἢ τὸν ἐκ τῶνδέ τινος ὑπεριδόντα νηποινεὶ πρὸς τῶν ἐντυχόντων ἀναιρεῖσθαι. Καὶ τῷδε μάλιστα ἑλὼν τοὺς ἀκούοντας, καὶ τοῖς ὑπὲρ Δολοβέλλα πράττουσι συνθέμενος ἓν τέλος δώσειν, ᾑρέθη τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεως εἶναι στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. Καὶ ὁ μὲν ἔχων ἃ ἐβούλετο, Γάϊον τὸν ἀδελφὸν αὐτίκα σὺν ἐπείξει τὸ δόγμα φέροντα τῷ στρατῷ διεπέμπετο. οἱ δὲ ἐπισκέπται τῆς φήμης ἐπανελθόντες, Γέτας ἔλεγον οὐκ ἰδεῖν ἐν Μακεδονίᾳ· προσέθεσαν δὲ, εἴτε ἀληθὲς, εἴθ᾽ ὑπ᾽ Αντωνίου διδαχθέντες, ὅτι δέος ἦν, μὴ, τῆς στρατιᾶς ποι μετελθούσης, οἱ Γέται τὴν Μακεδονίαν ἐπιδράμοιεν. ὧδε μὲν εἶχε τὰ ἐν Ῥώμῃ.

A. U. 710.

Lin.67. γὰρ carent Edd. Dedit Aug. & Reg. B. L.72. ἐξεῖναί πω Aug.

re Macedoniam. *Antoniusque a senatu exercitum petiit*, quo de hostibus sumeret pœnas; dicens, *contra Getas* illum prius, quam contra Parthos, a Cæsare fuisse paratum; & pacata esse in præsentia omnia circa Parthicos fines. Senatus, cui suspectus ille rumor erat, misit qui provinciam inspicerent. *Antonius* autem, quo magis metum ac suspicionem eximeret, *legem tulit: Ne quis ullam ob causam* DE DICTATORE *creando referret, neve quis dictaturam oblatam acciperet qui contra fecerit, cum licere a quovis impune interimi.* Atque hoc maxime artificio deceptis patribus, pactus cum Dolabellæ amicis, traditurum se illi unam legionem, *imperator Macedonicarum copiarum* creatus est. Quo impetrato, mox Cajum fratrem cum Senatusconsulto properare jussit ad exercitum. Exploratores vero inde reversi, negabant quidem, se Getas ullos vidisse in Macedonia: addiderunt autem, sive vere, sive ab Antonio moniti, metum esse, ne, si deducatur inde exercitus, excurrant Getæ in provinciam.

XXVI. Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦτος χρήματα καὶ στρατιὰν συνέλεγον· καὶ Τρεβώνιος, ὁ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος, τὰς πόλεις αὐτοῖς ἐτείχιζε, καὶ Δολοβέλλαν ἐλθόντα οὐκ ἐδέχετο οὔτε Περγάμῳ οὔτε Σμύρνῃ, ἀλλὰ μόνην ἀγορὰν ἔξω τείχους ὡς ὑπάτῳ προυτίθει. Ἐπιχειροῦντος δὴ ἐκείνου σὺν ὀργῇ τοῖς τείχεσι, καὶ οὐδὲν ἀνύοντος, ὁ Τρεβώνιος αὐτὸν ἔφη δέξεσθαι Ἐφέσῳ, καὶ ἐς τὴν Ἔφεσον εὐθὺς ἀπιόντι τοὺς ἐφεψομένους ἐκ διαστήματος ἔπεμπεν. οἳ νυκτὸς ἐπιγενομένης ἀπιόντα τὸν Δολοβέλλαν ὁρῶντες, καὶ οὐδὲν ἔτι ὑπονοοῦντες, ὀλίγους σφῶν ὑπολιπόντες ἕπεσθαι αὐτῷ, ἐς τὴν Σμύρναν ἐπανῆλθον. Καὶ τοὺς ὀλίγους ὁ Δολοβέλλας ἐνεδρεύσας τε καὶ περιλαβὼν, ἔκτεινε, καὶ ἦλθε τῆς αὐτῆς ἔτι νυκτὸς ἐς Σμύρναν· καὶ αὐτὴν ἀφύλακτον εὑρὼν, εἷλε διὰ κλιμάκων. Τρεβώνιος δὲ τοῖς συλλαμβάνουσιν αὐτὸν ἔτι εὐναζόμενον ἡγεῖσθαι πρὸς Δολοβέλλαν ἐκέλευεν, ἕψεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἑκών. καί τις τῶν λοχαγῶν αὐτὸν ἐπισκώπτων ἠμείψατο, Ἴθι σὺ, δεῦρο

A. U. 710.

Lin. 91. δέξασθαι *Edd. & MSS. Correxi cum Musgravio.* *L.* 2. ἐπισκώπταν *edit.* 1. 2. *cum Regiis.* ἐπισκωπτατων (*sic*) *edit.* 3. ἐπισκώπτων *Aug. Pronum fuit reponere verum.*

26. Dum hæc in Urbe geruntur; *Cassius Brutusque* exercitum & pecunias colligebant: & *Trebonius*, Asiæ præses, urbes in eorum usum muniebat. Dolabellamque, quum in Asiam advenisset, idem Trebonius & Pergamo & Smyrna exclusit; foro tantum extra mœnia ei præbito, tamquam consuli. Quumque iratus *Dolabella* oppugnationem frustra tentasset; pollicitus est *Trebonius*, se intromissurum eum in Ephesum; & misit e suis, qui consulem illuc proficiscentem ex intervallo sequerentur. Qui quum sub noctem longius eum progressum vidissent, nihil amplius veriti, paucis ad eum sequendum relictis, Smyrnam sunt reversi. *Dolabella* paucos illos, insidiis circumventos, delevit: & eadem nocte *Smyrnam* incustoditam nactus, scalis ad mœnia admotis, *cepit*. *Trebonius*, in cubili *deprehensus*, rogabat, ut ad consulem duceretur, ultro se esse secuturum. Tum quidam ex centurionibus irridens, *Ibis*, inquit,

A. U. 710.

τὴν κεφαλὴν καταλιπών· ἡμῖν γὰρ οὐ σέ, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν ἄγειν προστέτακται. Καὶ τόδε εἰπών, εὐθὺς ἀπέτεμε τὴν κεφαλήν. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ Δολοβέλλας μὲν αὐτὴν προσέταξεν ἐπὶ τοῦ στρατηγικοῦ βήματος, ἔνθα ὁ Τρεβώνιος ἐχρημάτιζε, προτεθῆναι. ἡ στρατιὰ δέ, σὺν ὀργῇ, καὶ ὁ οἰκετικὸς ἄλλος ὅμιλος αὐτῆς, ἐπεὶ τοῦ φόνου Καίσαρος ὁ Τρεβώνιος μετεσχήκει, καὶ κτεινομένου τὸν Ἀντώνιον ἐν ὁμιλίᾳ περὶ θύρας τοῦ βουλευτηρίου περιεσπάκει, ἔς τε τὸ ἄλλο σῶμα αὐτοῦ ποικίλως ἐνύβριζον, καὶ τὴν κεφαλὴν οἷα σφαῖραν ἐν λιθοστρώτῳ πόλει διαβάλλοντες ἐς ἀλλήλους ἐπὶ γέλωτι, συνέχεόν τε καὶ συνέτριψαν. Καὶ πρῶτος ὅδε τῶν φονέων δίκην τήνδε ἐδεδώκει.

XXVII. Ὁ δ᾽ Ἀντώνιος ἐς τὴν Ἰταλίαν τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Μακεδονίας διενεγκεῖν ἐπενόει. καὶ προφάσεως ἄλλης ἐς τοῦτο ἀπορῶν, ἠξίου τὴν βουλὴν ἀντὶ τῆς Μακεδονίας ἐναλλάξαι οἱ τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Κελτικήν, ἧς ἡγεῖτο Δέκμος Βροῦτος Ἀλβῖνος· εἰδὼς μέν, ὅτι καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆσδε τῆς Κελτικῆς ὁρμώμενος ἐκράτησε Πομπηΐου· ὡς

quocunque voles; sed relicto capite: nos enim jussi sumus, non te, sed caput, adferre: & cum dicto caput illi abscidit. Id Dolabella prima luce proponi jussit in sella prætoria, in qua ille jus reddere consueverat. Sed milites, cum reliqua castrensi turba, irati ut conjurationis participi, qui, dum Cæsar occideretur, Antonium sermone circa fores curiæ distinuisset, reliquum ejus corpus variis adfecerunt contumeliis, & ipsum caput per vias urbis lapide stratas, sibi invicem pro pila mittentes per ludibrium, ita contriverunt, ut non adpareret facies. Itaque *primus parricidarum Trebonius talem pœnam luit.*

27. At *Antonius exercitum e Macedonia* cogitabat *transportare in Italiam.* Et quum aliam ad id occasionem non inveniret; *petiit a senatu*, ut permutatis provinciis liceret sibi obtinere *citeriorem Galliam, cui D. Brutus Albinus* tum *praerat.* Scilicet non erat immemor Antonius, Cæsarem quoque ex eadem provincia cum exercitu digressum, Pompejum superasse:

δὲ τὸν στρατὸν δόξων οὐκ ἐς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ᾽ ἐς τὴν Κελτικὴν, μετακαλεῖν. Ἡ δὲ βουλὴ, τήνδε τὴν Κελτικὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ σφίσιν ἡγουμένη, ἐδυσχέραινέ τε, καὶ τῆς ἐνέδρας τότε πρῶτον ᾔσθοντο, καὶ τὴν Μακεδονίαν δόντες αὐτῷ μετενόουν. ἰδίᾳ τε αὐτῶν οἱ δυνατοὶ ἐπέστελλον τῷ Δέκμῳ, τῆς ἀρχῆς ἐγκρατῶς ἔχεσθαι, καὶ στρατὸν ἄλλον καὶ χρήματα ἀγείρειν, εἰ πρὸς Ἀντωνίου βιάζοιτο. οὕτως ἐδεδοίκεσάν τε καὶ ἐν ὀργῇ τὸν Ἀντώνιον εἶχον. Ὁ δὲ ἀντὶ μὲν τῆς βουλῆς ἐπενόει τὸν δῆμον αἰτῆσαι νόμῳ τὴν Κελτικὴν, ᾧ τρόπῳ καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὴν πρότερον εἰλήφει, καὶ Συρίαν Δολοβέλλας ὑπογύως. ἐς δὲ φόβον τῆς βουλῆς, τὴν στρατιὰν ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐκέλευε Γαΐῳ τὸν Ἰόνιον περᾶν αὐτίκα· καὶ ὁ μὲν ἔμελλε ποιήσειν ὡς προσετέτακτο.

A. U. 710.

XXVIII. Θέαι δ᾽ ἦσαν, ἃς Κριτώνιος ἀγορανομῶν ἔμελλε τελέσειν· καὶ ὁ Καῖσαρ ἐς τὰς θέας τῷ πατρὶ

Lin. 23. ἡγουμένην *Regii. Correxit C. Steph. L.* 31. ἐς Συρίαν δὲ Δολοβ. *edit.* 1. *ex Reg. A.* καὶ Συρίαν δὲ Δολοβ. *edit.* 2. 3. *Recte Aug. & Reg. B. a pr. manu. Ibid.* ὑπογνάς *edit.* 1. *cum Reg. A.* ὑπογυίως *edit.* 2. 3. *Expressi Aug. & Reg. B.*

simul vero sic fore sperabat, ut ipse non in Italiam, sed in Galliam, revocare copias illas videretur. At senatus, eamdem illam Galliam arcem belli adversus se esse ratus, indignissime tulit: & nunc primum insidias *Antonii* sentientem pœnitere cœpit, concessisse ei Macedoniam. Jamque privatim hi ex senatoribus, qui plurimum poterant, scripserunt *Decimo*, ut constanter retineret provinciam, augeret exercitum, pecunias colligeret; ne forte vi prævaleret Antonius: adeo & timebant hunc simul & oderant. *Ad plebem* hinc, omisso senatu, conversus *Antonius*, *rogationem tulit de Gallia*; qua ratione & olim Cæsar quoque impetraverat eamdem provinciam, & nuper Dolabella Syriam. Ad timorem autem senatui incutiendum, *mandavit Cajo fratri*, confestim *copias trajiceret Brundusium*: quod ille facturus erat, ita ut jussus est.

28. Interea *tempus* instabat *ludorum*, quos editurus erat *ædilis Critonius*: & *Cæsar patri sellam auream po-*

A. U. 710. τόν τε χρύσεον θρόνον καὶ στέφανον παρεσκεύαζεν, ἅπερ αὐτῷ κατὰ πάσας θέας ἐψηφίσαντο προτίθεσθαι. τοῦ Κριτωνίου δὲ εἰπόντος, οὐκ ἀνέξεσθαι τιμωμένου Καίσαρος ἐν ταῖς αὐτοῦ δαπάναις, ὁ Καῖσαρ αὐτὸν ἐς τὸν Αντώνιον ἦγεν, ὡς ὕπατον. Αντωνίου δὲ εἰπόντος, ἐς τὴν βουλὴν ἐπανοίσειν· χαλεπήνας ὁ Καῖσαρ, Ανάφερε, εἶπεν· ἐγὼ δὲ τὸν θρόνον, ἕως ἂν ᾖ τὸ δόγμα, προθήσω. καὶ ὁ Αντώνιος χαλεπήνας, ἐκώλυσεν. ἐκώλυσε δὲ καὶ ἐν ταῖς ἑξῆς θέαις, ἔτι παραλογώτερον, ἃς αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐτέλει, ἀνακειμένας ἐκ τοῦ πατρὸς Αφροδίτῃ γενετείρᾳ, ὅτε περ αὐτῇ καὶ τὸν νεὼν ὁ πατὴρ τὸν ἐν ἀγορᾷ ἅμα αὐτῇ ἀγορᾷ ἀνετίθει. Τότε δὴ καὶ μάλιστα μῖσος ἤδη σαφὲς ἐκ πάντων ἐς τὸν Αντώνιον ἐγίγνετο, ὡς οὐκ ἐς τὸν νῦν Καίσαρα φιλονεικοῦντα μᾶλλον, ἢ ἐς τὸν πρότερον ὑβρίζοντα ἀχαρίστως. Αὐτός τε ὁ Καῖσαρ, μετὰ πλήθους, οἷα φρουρᾶς, τὸν δῆμον καὶ τοὺς εὖ τι παθόντας ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοὺς ἐκείνῳ στρατευσαμένους,

περιθέων,

Lin. 38. τίθεσθαι *Reg. A.* *L.* 40. αὐτοῦ *edit.* 2. 3. *invit. MSS.*

nere cum corona *parabat*, id quod ex ſenatuſconſulto in perpetuum ludis omnibus illi fuerat decretum. Quumque negaret *Critonius*, ſe paſſurum honorari Cæſarem in iis ludis quos ipſe ſuo ſumtu faceret; *Cæſar* illum ad Antonium duxit, ut ad conſulem. Qui poſtquam, ea de re ad ſenatum ſe relaturum, dixit; indignatus Cæſar, *Defer*, inquit: *ego, dum valebit Senatuſconſultum, ſellam proponam.* Id *Antonius* exaſperatus prohibuit: nec hoc contentus, prohibuit idem magis etiam præter rationem *ludis* proxime ſecutis, quos Cæſar ipſe celebravit; *in honorem Veneris genetricis* inſtitutos a patre, quum ædem deæ in foro & ipſum forum ille dedicaret. Quod Antonii factum maxime exceptum eſt publico odio, quaſi non tam ad æmulationem, quæ illi cum juniore intercedebat Cæſare, quam ad ingratitudinem adverſus ſuperiorem Cæſarem, pertinens. Jamque ipſe *Cæſar*, multitudine hominum in ſatellitii modum ſtipatus, diſcurrebat per plebem; beneficiarios præſertim patris & vetera-

nos

περιθέων, ἐπιφθόνως ἱκέτευεν, οὐ μὲν αὐτοῦ τοιάδε καὶ τοσάδε πάσχοντος ὑπερορᾶν καὶ ἀμελεῖν ἑκόντες· Καίσαρι δὲ τῷ σφῶν αὐτοκράτορι καὶ εὐεργέτῃ ἀμύνειν ἀτιμουμένῳ πρὸς Αντωνίου· ἀμύνειν δὲ καὶ σφίσιν αὐτοῖς, οὐδὲν ἕξουσι βέβαιον ὧν εἰλήφασι παρὰ Καίσαρος, εἰ μηδὲ αὐτῷ Καίσαρι μενεῖ τὰ ἐψηφισμένα βέβαια. Αντωνίου τε πανταχοῦ, τῆς πόλεως ἐς τὰ ὑψηλὰ ἀναπηδῶν, κατεβόα· Καίσαρι μὲν δι᾽ ἐμὲ μήτε ὀργίζεσθαι, μήτε ἐνυβρίζειν, εὐεργέτῃ σοῦ μάλιστα, ὦ Αντώνιε, ἐς τὰ μάλιστα γεγενημένῳ· ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν ὕβρεων, ἐς ὅσον θέλεις, ἐμφορεῖσθαι· τὴν δὲ τῆς οὐσίας ἁρπαγὴν ἐπισχεῖν, μέχρι τοὺς πολίτας κομίσασθαι τὴν διανέμησιν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ἔχειν· ἀρκέσειν γὰρ ἐμοὶ πενομένῳ τήν τε τοῦ πατρὸς δόξαν, ἂν διαμένῃ, καὶ τὴν τοῦ δήμου διανέμησιν, ἐὰν ἐάσῃς δοθῆναι.

A. U. 710.

Lin. 54. *οὐ μενοῦν αὐτοῦ ora Cod. Aug.* *L.* 55. *πάσχοντες edit.* 3. *mend.* *Ibid.* ἐκόντος *Edd. & MSS. quod in* ἐκόντες *utique mutandum duxi. Recte Cand.* ultro despicerent. *L.* 58 *sq.* εἰ μὴ δὲ αὐτῷ *Edd. invit. MSS.*

nos supplex prehensans ad movendam adversario invidiam, oransque primum quidem „ne se tot ac tantas sustinentem injurias *despicerent*, ultroque negligerent; maxime vero, ut C. *Cæsarem*, imperatorem suum, optime de ipsis meritum, *vindicarent* a contumelia, qua eum Antonius adficeret; denique ut *consulerent ipsi sibi*, propugnarentque accepta a Cæsare beneficia, quæ rata esse non possent, si ne ea quidem decreta, quæ in ipsius Cæsaris honorem essent facta, rata manerent." Passimque per urbem, ex editioribus locis, publice vociferabatur in Antonium: „*At Cæsari tandem desine mea causa esse iratus! Desine injurias contumeliasque congerere in eum, qui te maxime, Antoni, maximis cumulatissimisque beneficiis ornavit. In me contumelias tuas ad satietatem*, quousque libet, *effunde*! Modo a bonorum ejus direptione tempera tantisper, dum civibus, quæ illis legata sunt, distributa erunt. Reliqua omnia tibi tene! Mihi, quantumvis inopi, sufficiet patris gloria, si modo per te ea mansura est; & tantum, quantum erogare in populum debeo; modo tu me hoc solvere debitum patiaris!"

A. U. 710.

XXIX. ΕΦ' οἷς ἤδη παρὰ πάντων συνεχεῖς ἐγίγνοντο καὶ φανεραὶ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου βοαί. Ἀπειλησαμένου δὲ αὐτοῦ τῷ Καίσαρι πικρότερον, καὶ τῆς ἀπειλῆς ἐξενεχθείσης ἐς τὸ φανερὸν, ἔτι μᾶλλον ἅπαντες ὥρμηντο· καὶ οἱ τῆς φρουρᾶς Ἀντωνίου ταξίαρχοι, ἐστρατευμένοι τε Καίσαρι τῷ προτέρῳ, καὶ ἐς τὰ μέγιστα ὑπ' Ἀντωνίου τότε προτιμώμενοι, τὴν ὕβριν αὐτὸν ἐπισχεῖν ἠξίουν καὶ διὰ σφᾶς καὶ δι' ἑαυτὸν, ὑπὸ Καίσαρι στρατευσάμενον, καὶ τῶνδε τῶν οἱ παρόντων ἀγαθῶν παρ' ἐκείνου τυχόντα. Συγγιγνώσκων οὖν ὁ Ἀντώνιος ἀληθέσιν οὖσι τούτοις, καὶ τοὺς προφέροντας αὐτὰ αἰδούμενος, ἤδη δέ τι καὶ τοῦ Καίσαρος αὐτοῦ διὰ τὸν δῆμον ἐς τὴν ἀλλαγὴν τῆς Κελτικῆς δεόμενος, ὡμολόγει τοῖς λεγομένοις· καὶ ἐπώμνυεν, αὐτὰ καὶ οἷ πάνυ ἀβούλητα εἶναι, τῆς δὲ γνώμης τοῦ νεανίσκου ἕνεκεν μετατίθεσθαι, ἐπηρμένου τε ἐπαχθῶς, ἔτι τηλικοῦδε ὄντος, καὶ οὐδὲν ἔχοντος αἰδέσιμον ἢ τίμιον ἐς πρεσβυτέρους τε καὶ ἐς ἄρχοντας. ἅπερ αὐτοῦ

Lin. 71. πικρότερον τῷ Καίσαρι *Edd. Secutus ſum Aug. Reg. B.* *L.* 79. καὶ, *poſt* δέ τι, *carent Edd. invitis MSStis.* *L.* 83. *Malim* μετατίθεσθαι.

29. Jamque poſt hæc vulgo *omnium voces* aperte & ſine intermiſſione *contra Antonium* jactabantur. Quumque *acrius* etiam *interminatus* eſſet *Antonius Cæſari*, & eæ minæ vulgatæ eſſent; magis accenſi ſunt omnium animi: & tribuni Antoniani præſidii, qui ſub Cæſaris patre militarant, & apud ipſum Conſulem in ſummo erant pretio, hortari eum cœperunt, ut temperaret injuriis, cum ſuamet ipſorum cauſa, tum & ipſius, qui non minus, quam ipſi, ſub Cæſare militaſſet, & qui eidem Cæſari illud fortunæ faſtigium, in quo tunc eſſet conſtitutus, acceptum ferret. Quæ vere dicta intelligens *Antonius*, & pudore erga hos qui eum monebant ductus, ceſſit eo facilius, quod Cæſaris apud plebem gratioſi indigeret opera in permutandis provinciis; adſeverabatque jurejurando „ nec ſuum plane id eſſe conſilium: ſed ipſius tantum Cæſaris cauſa videri voluiſſe mutatum ſuum animum; ut adoleſcens ante maturam ætatem feroculus, & grandiorum ac magiſtratuum

μὲν χάριν τοῦ νεανίσκου χρῄζειν ἔτι νουθεσίας· σφῶν δὲ τῶν ταῦτα ἀξιούντων ἕνεκα αὐτὸς καθέξειν τῆς ὀργῆς, καὶ ἐς τὴν προτέραν ἑαυτοῦ φύσιν τε καὶ γνώμην ἐπανήξειν, ἢν κἀκεῖνος ἀπέχηται τῆς ἀμετρίας. *A. U. 710.*

XXX. Ταῦτα οἱ ταξίαρχοι ἀσπασάμενοι, συνῆγον ἀμφοτέρους. οἱ δὲ ἐπεμέμφοντο ἀλλήλοις, καὶ συνέβαινον ἐς φιλίαν. Ὅ τε νόμος ὁ περὶ τῆς Κελτικῆς προὐγράφετο αὐτίκα, ὀῤῥωδούσης πάνυ τῆς βουλῆς· καὶ ἐπινοούσης, εἰ μὲν ὁ Ἀντώνιος αὐτὸν προβουλεύοι, κωλύειν προβουλευόμενον, εἰ δὲ ἀπροβούλευτον ἐς τὸν δῆμον ἐσφέροι, τοὺς δημάρχους ἐς κώλυσιν ἐπιπέμπειν. ἦσαν δ' οἱ καὶ τὸ ἔθνος ὅλως ἐλευθεροῦν ἡγεμονίας ἠξίουν· οὕτως ἐδεδοίκεσαν ἀγχοῦ τὴν Κελτικὴν οὖσαν. ὁ δὲ Ἀντώνιος αὐτοῖς ἀντενεκάλει, εἰ Δέκμῳ μὲν αὐτὴν πιστεύουσιν, ὅτι Καίσαρα ἀπέκτεινεν, αὐτῷ δ' ἀπιστοῦσιν, ὅτι οὐκ ἀπέκτεινε τὸν καταστρεψάμενον αὐτὴν καὶ κλίναντα ἐς γόνυ· ἀποῤῥίπτων ἤδη ταῦτα φανερῶς ἐς ἅπαντας, ὡς ἐφηδομένους τοῖς γεγονόσιν. Ἐλθούσης δὲ τῆς κυρίας

Lin. 86 *ſq.* σφῶν δὲ αὐτῶν ταῦτα *Edd. Prætuli Aug. Ven. & alterum ex Regiis.*

„parum reverens, ita ut opus haberet, fieret caſtigatior: in gratiam autem deprecantium remiſſurum iram, & redíturum ad naturam ſuam ac voluntatem priſtinam, modo ille fiat modeſtior."

30. Hoc reſponſo gaviſi tribuni, ambos deduxerunt ad colloquium: &, poſt mutuas expoſtulationes, *reconciliati ſunt Cæſar & Antonius.* Ac mox de *Gallia provincia lex promulgata* eſt, magno metu ſenatus: cogitantis, ſi quidem de ea ad ſe referat *Antonius*, prohibere rem; quod ſi, inconſulto ſenatu, rogationem tulerit ad populum, per tribunos plebis intercedere. Nec deerant, qui cenſerent libertate omnino donandam eam provinciam; tam formidoloſa erat illius vicinitas. *Antonius* vero exprobrabat eis, quod commiſiſſent eam interfectori Cæſaris *Decimo*; & ſibi committere gravarentur, eo quod non interfecerit labefactatorem Galliæ ſubverſoremque: manifeſte ita taxans univerſos, ut probantes ea quæ ibi fiebant. Poſtquam autem dies præſti-

A. U. 710. ἡμέρας, ἡ μὲν βουλὴ τὴν φυλέτιν ἐνόμιζεν ἐκκλησίαν συλλεγήσεσθαι· οἱ δὲ νυκτὸς ἔτι τὴν ἀγορὰν περισχοινισάμενοι, τὴν λοχῖτιν ἐκάλουν, ἀπὸ συνθήματος ἐληλυθυῖαν. καὶ ὁ δημότης λεὼς, ἀχθόμενος τῷ Ἀντωνίῳ, συνέπρασσεν ὅμως, διὰ τὸν Καίσαρα, ἐφεστῶτα τοῖς περισχοινίσμασι καὶ δεόμενον. ἐδεῖτο δὲ μάλιστα μὲν, ἵνα μὴ Δέκμος ἄρχοι χώρας τε ἐπικαίρου καὶ στρατιᾶς, ἀνδροφόνος ὢν τοῦ πατρός· ἐπὶ δὲ τούτῳ, καὶ ἐς χάριν Ἀντωνίου συνηλλαγμένου. προσεδόκα δὲ ἄρα τι καὶ αὐτὸς ἀντιλήψεσθαι παρὰ Ἀντωνίου. Διαφθαρέντων δὲ χρήμασι τῶν δημάρχων ὑπ' Ἀντωνίου, καὶ κατασιωπώντων, ὁ νόμος ἐκυροῦτο· καὶ ὁ στρατὸς Ἀντωνίῳ μετ' αἰτίας εὐπρεποῦς ἤδη τὸν Ἰόνιον ἐπέρα.

XXXI. Τῶν δὲ δημάρχων τινὸς ἀποθανόντος, ἐς τὴν αὐτοῦ χειροτονίαν ὁ Καῖσαρ συνέπρασσε Φλαμινίῳ· καὶ ὁ δῆμος, οἰόμενος αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἀρχῆς διὰ τὸ

Lin. 7. λογχίτιν *edit. 1. Reg. A.* λογχίτην *Reg. B. Sic & Cand.* ſpiculatoriam cohortem. *Recte Aug. ſicut viderat Gelenius, & correxit H. Stephan. Ceterum commutatæ utique invicem videntur ſedes nominum* φυλέτιν *&* λοχῖτιν: *ut priori loco reponendum ſit* λοχῖτιν, *poſteriori* φυλέτιν. *L. 8.* δημώτης *Edd. Recte Aug. L. 8 ſq.* ἐς τὴν ἄλλου χειροτ. *maluit Muſgrav.* in creationem alterius *Cand. L. 20 ſq.* τὸν νεώτερον *edit. 1. & 3. perperam.*

tuta venit; ſenatus volebat ut eſſent *tributa* [potius, centuriata] *comitia*: ſed *Antonius* cum ſuis, ante lucem funibus circumſepto foro, *centurias* [potius, tribus] ex compoſito vocabat ad ſuffragia. Tum plebs, quamvis infenſa Antonio, in ejus favorem tamen ſuffragia tulit, propter Cæſarem adſtantem ſeptis, & pro illo deprecantem; qui id faciebat ea potiſſimum de cauſa, ne Decimus provinciæ tam opportunæ cum exercitu præeſſet, unus ex patris percuſſoribus: præterea ut Antonio nuper reconciliato gratificaretur; nam & ipſe ab illo viciſſim exſpectabat aliquam mutuam gratiam. Et quia tribunos plebis Antonius corruperat; ſilentibus eis, *perlata Lex* eſt: *et exercitus* mox, honeſto jam prætextu, *tranſportatus* eſt *Antonio in Italiam*.

31. Defuncto deinde uno ex tribunorum plebis collegio, comitiis tribunitiis Cæſar Flaminio favebat: *plebs* vero, ipſum rata ejus honoris cupidum, quamvis propter imma-

νεώτερον τῆς ἡλικίας οὐ παραγγέλλειν, ἐπενόουν ἐν ταῖς χειροτονίαις δήμαρχον ἀποφῆναι τὸν Καίσαρα. Ἡ δὲ βουλὴ τῆς αὐξήσεως ἐφθόνει, καὶ ἐδεδοίκει, μὴ δημαρχῶν τοὺς φονέας τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸν δῆμον ἐς δίκην ἀπαγάγοι. Ἀντώνιός τε, τῆς ἄρτι συγκειμένης πρὸς τὸν Καίσαρα φιλίας ὑπεριδὼν, εἴτε ἐς χάριν τῆς βουλῆς ἢ παρηγορίαν, ἀχθομένης τῷ περὶ τῆς Κελτικῆς νόμῳ, εἴτε ἀπ᾽ οἰκείας γνώμης, προύγραφεν ὡς ὕπατος, μηδενὶ Καίσαρα ἐγχειρεῖν παρανόμως, ἢ χρήσεσθαι κατ᾽ αὐτοῦ παντὶ μέτρῳ τῆς ἐξουσίας. Ἀχαρίστου δ᾽ ἐς τὸν Καίσαρα, καὶ ὑβριστικῆς ἅμα ἐς αὐτὸν καὶ τὸν δῆμον τῆς προγραφῆς γενομένης, ὁ μὲν δῆμος διώργιστο, καὶ φιλονεικήσειν ἔμελλον ἐν ταῖς χειροτονίαις· ὥστε δεῖσαι τὸν Ἀντώνιον, καὶ ἀνελεῖν τὴν χειροτονίαν, τοῖς ὑπολοίποις τῶν δημάρχων ἀρκούμενον. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ὡς σαφῶς ἐπιβουλευόμενος ἤδη, πολλοὺς περιέπεμπεν ἔς τε τὰς τοῦ πατρὸς ἀποικίδας πόλεις, ἐξαγγέλλειν ἃ πάσχοι, καὶ A. U. 710.

Lin. 27 *sq.* εἴτε ἀποικίας γνώμη *Edd. cum MSStis nostris & Cand. Evidenti errore, quem facili emendatione sustuli.* *L.* 29. χρήσασθαι *Edd. Recte Aug.* *L.* 36 *sq.* τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποικ. *Edd.* αὐτοῦ *Reg. A. Delevi pronomen cum Aug. Ven. Reg. B. & Cand.*

turam ætatem non profiteretur nomen inter candidatos, *volebat Cæsarem tribunum declarare* suis suffragiis. Senatus vero invidebat ei hanc honoris accessionem; timens, ne, potestatem adeptus, inimicos cædis paternæ reos citaret in judicium populi. *Antonius* quoque, contemta nova Cæsaris amicitia, sive in gratiam senatus consolationemve, moleste ferentis legem de Gallia, sive ex propria sententia, proposuit *edictum* consulare: *ne contra leges quidquam Cæsar adgrederetur; si secus fecisset, animadversurum se in eum pro potestate.* Id edictum, ingratitudinem erga Cæsarem cum injuria plebis conjunctam præferens, haud levem indignationem movit multitudini: & adparebat, magnam contentionem imminere proximis comitiis. Quapropter timens *Antonius*, sustulit comitia, contentus reliquo tribunorum numero. At *Cæsar*, manifeste jam impugnari se videns, mittebat circa patris sui colonias, qui nunciarent quantum patia-

A. U. 710. τὴν ἑκάστων γνώμην καταμανθάνειν· ἔπεμπε δὲ καὶ ἐς τὰ Ἀντωνίου στρατόπεδα ἐπιμίγνυσθαί τινας ἀγορὰν φέροντας, καὶ ἐντυγχάνειν τοῖς θαῤῥοῦσι μάλιστα, καὶ ἐς τὸ πλῆθος διαῤῥιπτεῖν ἀφανῶς βιβλία. καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦν.

XXXII. Οἱ ταξίαρχοι δὲ αὖθις παρὰ Ἀντωνίου καιρὸν αἰτήσαντες, ἔλεγον· Ἡμεῖς, ὦ Ἀντώνιε, καὶ ὅσοι ἄλλοι μετὰ σοῦ Καίσαρι στρατευσάμενοι τήν τε ἡγεμονίαν αὐτῷ συνεστησάμεθα, καὶ ἐς τὰ καθ' ἡμέραν αὐτῆς ὑπηρέται γιγνόμενοι διετελοῦμεν, ἔχθει μὲν ἴσῳ καὶ ἐπιβουλῇ τοὺς φονέας αὐτοῦ γιγνώσκομεν εἰς ἡμᾶς χρωμένους, καὶ τὴν βουλὴν ἐκείνοις ἐπιτρέπουσαν. τοῦ δήμου δ' ἐξελάσαντος αὐτοὺς, ἀνεθαῤῥήσαμεν, οὐ πάντη τὰ Καίσαρος ὁρῶντες ἄφιλα, οὐδὲ ἀμνήμονα, οὐδὲ ἀχάριστα. Τὴν δ' ἐς τὸ μέλλον ἀσφάλειαν εἴχομεν ἐν σοὶ, φίλῳ τε Καίσαρος ὄντι, καὶ ἡγεμονικωτάτῳ μετ' ἐκεῖνον ἐκ πάντων, καὶ ἄρχοντι νῦν ἡμῶν, καὶ ἐς τὰ μάλιστα ἐπιτηδείῳ. Ανα-

Lin. 47. γενόμενοι διατελοῦμεν Edd. Recte Aug. & γιγνομ. etiam dedit Reg. B. a prima manu.

tur, & ſingularum voluntatem explorarent. Miſit autem ad Antonii quoque exercitum nonnullos, qui ſpecie inferendi commeatus miſcerent ſermones cum militibus, & audaciſſimum quemque maxime ſolicitarent, libelloſque in turbam occulte ſpargerent.

32. Quibus rebus dum Cæſar occupatur; TRIBUNI MILITUM rurſus adierunt *Antonium*, eumque, impetrata dicendi copia, hunc in modum *adlocuti* ſunt: „Nos, *ANTONI*, & quantum veteranorum eſt, qui, Cæſaris auſpicia ſecuti, & dominatum „ei paravimus, & ad quotidianum ejuſdem miniſterium operam conferre noſtram numquam intermiſimus, ſcimus nos æque inviſos ejus percuſſoribus, & inſidiis illorum obnoxios, idque connivente ſenatu. Sed poſtquam populus eos ejecit; recepimus animos, dum vidimus res Cæſaris non omnino deſtitutas amicis & grata ejuſdem memoria. Securitatis autem in poſterum ſpem in te repoſuimus, pro ea quæ tibi cum illo interceſſit amicitia, & pro rei militaris peritia, qua ad illum tu proxime accedis, imperator

Φυομένων δὲ τῶν ἐχθρῶν, καὶ θρασέως ἔς τε Συρίαν καὶ Μακεδονίαν βιαζομένων, καὶ χρήματα καὶ στρατιὰν ἐφ' ἡμᾶς συνιστάντων, καὶ τῆς βουλῆς σοι Δέκμον ἐπαλειφούσης, καὶ σοῦ τὰς φροντίδας ἐς τὴν Καίσαρος τοῦ νέου διαφορὰν δαπανῶντος, δέδιμεν εἰκότως, μὴ ἐς τὸν μέλλοντα καὶ ὅσον οὔπω παρόντα πόλεμον ἡ στάσις ὑμῶν τῷ πολέμῳ συνεπιθῆται, καὶ διαπραχθῇ τοῖς ἐχθροῖς καθ' ἡμῶν, ἃ βούλονται. Ὧν ἐνθυμηθέντα σε ἀξιοῦμεν, ὁσίας τε χάριν ἐς τὸν Καίσαρα, καὶ φειδοῦς ὑπὲρ ἡμῶν οὐδὲν ἐπιμέμπτων σοι γενομένων, καὶ πρὸ ἡμῶν αὐτοῦ σοῦ τῶν συμφερόντων οὕνεκα, ἕως ἔτι δύνασαι, Καίσαρι μὲν, ὅπερ ἀρκέσει μόνον, συνεπαμῦναι τοὺς φονέας τιμωρουμένῳ· σὲ δὲ αὐτίκα δυναστεύειν, ἐν ἀμερίμνῳ γενόμενόν τε, καὶ ἡμᾶς γενέσθαι παρασκευάσαντα, τοὺς ὑπέρ τε σφῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ σοῦ δεδιότας. A. U. 710.

XXXIII. Τοσαῦτα τοὺς ταξιάρχους εἰπόντας ὁ Ἀντώνιος ὧδε ἠμείψατο· Ὅση μὲν εὐνοίᾳ καὶ σπουδῇ πρὸς Καίσαρα περιόντα ἐχρώμην, φιλοκινδυνότατος ἐκ πάντων

„nobis exoptatiſſimus. Ceterum quia inimici renaſcuntur, & occupare conantur Syriam ac Macedoniam, parantque contra nos pecunias & exercitus, ſenatu tibi opponente Decimum, te curam omnem inſumente in contentiones cum juvene Cæſare; merito veremur, ne, ſi ad imminens bellum, quod jam nunc pro foribus eſt, accedat etiam inter vos diſcordia, inimicis noſtris ſuccedant omnia quæ illi contra nos moliuntur. Quæ, obſecramus te, ut conſideres, &, vel pietatis erga Cæſarem gratia, vel incolumitatis noſtrûm, de quibus nihil hactenus quod conquerereris habuiſti, ante omnia vero utilitatis tuæ propriæ cauſa, Cæſari, dum licet, adſis in exigenda duntaxat pœna a percuſſoribus, quantum ſatis erit: deinde ſecurus potentia fruaris, ſecuritate tibi parta nobiſque, qui nunc & pro nobis ipſis & pro te ſumus ſoliciti."

33. Ad hæc ANTONIUS ita *reſpondit:* „QUANTA benevolentia, quantoque ſtudio Cæſarem vivum proſecutus ſim, in tuenda ejus dignitate ad o-

A. U. 710. ἐς τὰς ἐκείνου χρείας γενόμενος, ἴσ]ε σαφῶς, συσ]ρατευσάμενοί τε καὶ γιγνομένοις παρατυχόντες. ὅση δ' αὖ κἀκεῖνος εἰς ἐμὲ χάριτι καὶ προτιμήσει χρώμενος διετέλει, οὐ μαρτυρεῖν ἐμὲ δίκαιον. ἄμφω δὲ ταῦτα καὶ οἱ φονεῖς εἰδότες, συνετίθεντο κἀμὲ Καίσαρι συνανελεῖν, ὡς ἐμοῦ περιόντος οὐ καθέξοντες ὧν ἐπενόουν. καὶ ὅσ]ις αὐτοὺς μετέπεισε τῆς γνώμης, οὐκ εὐνοίᾳ τῆς ἐμῆς σωτηρίας ἔπεισεν, ἀλλ' εὐπρεπείᾳ τυραννοκ]ονίας, ὡς μὴ δοκῶσι πολλοὺς, ὥσπερ ἐχθροὺς, ἀλλ' ἕνα ἀνελεῖν ὡς τύραννον. Τίς ἂν οὖν πισ]εύσειεν, ἐμὲ Καίσαρός τε ἀμελεῖν, εὐεργέτου μοι γεγενημένου, καὶ προτιμᾶν τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνου, καὶ τὸν φόνον ἑκόντα χαρίζεσθαι τοῖς ἐμοῖς ἐπιβούλοις, ὡς οἴεται Καῖσαρ ὁ νέος; Πόθεν οὖν αὐτοῖς ἀμνησ]ία τοῦ φόνου καὶ ἡγεμονία; ταῦτα γὰρ ἐπικαλεῖν, ἀντὶ τῆς βουλῆς, ἐμοὶ βούλεται. μάθετε, ὡς ἐγένετο.

Lin. 73 sq. συσ]ρατευσαμένοις τε *Edd. perperam ex Reg. A. Recte Aug. Ven. Reg. B.* *L. 74. Malim cum H. Steph.* καὶ τοῖς γιγνομένοις. *L. 80.* εὐπρεπ. τῆς τυραννοκ]. *Aug.* *L. 86. Malim cum H. Steph.* ἡγεμονίαι.

„mnia pericula promtiſſimus omnium; id quidem vos minime ignoratis, *COMMILITONES*, qui expeditionibus ejus & rebus geſtis interfuiſtis. Quanta vero rurſus ille me gratia, quantoque honore, præ ceteris omnibus, numquam non dignatus ſit, non convenit ut ipſe teſtificer. Quarum rerum quum neutra lateret parricidas; conſtituerant, me quoque cum illo tollere; quaſi, me ſuperſtite, numquam ſperarent ſe fore voti compotes. Quod qui eis diſſuaſit, id non amore mei fecit; ſed quo magis illi ad tyrannicidarum acce„derent ſpeciem, ut viderentur non tam voluiſſe plures inſectari, tamquam inimicos, quam unum tollere, veluti tyrannum. Quis igitur credat, me, neglecto Cæſare, præclare de me merito, præferre ei voluiſſe inimicos illius, & cædis pœnam ultro inſidiatoribus meæ ſalutis remittere, ut opinatur Cæſar junior? Unde igitur iſtis & injuriarum decreta eſt oblivio, & præfecturæ datæ ſunt? hanc enim culpam a ſenatu in me ille rejicit. Quo pacto illud acciderit, a me nunc accipite!

XXXIV. Καίσαρος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ σφαγέντος ἄφνω, δέος ἐπέσχεν ἐκ πάντων δὴ μάλιστα πλεῖστον ἐμὲ, *A. U. 710.* φιλίᾳ τε αὐτοῦ Καίσαρος, καὶ ἀγνοίᾳ τοῦ ἀκριβοῦς· οὐ γάρ πω τὴν συνθήκην ἑώρων, οὔτε ἐπὶ ὅσοις. ὁ δὲ δῆμος ἐθορυβεῖτο· καὶ οἱ σφαγεῖς σὺν μονομάχοις τὸ Καπιτώλιον καταλαβόντες, ἀπέκλειον· καὶ ἡ βουλὴ σὺν ἐκείνοις ἦν, ἣ καὶ νῦν ἐστι φανερώτερον, γέρα τε τοῖς ἀνελοῦσιν ὡς τυραννοκτόνοις ἐψηφίζετο. καὶ εἰ τύραννος ὁ Καῖσαρ ἐφάνη, ἡμῖν ὑπῆρχεν ἀπολέσθαι πᾶσιν, ὡς τυράννου φίλοις. Ὧδε δή με ἔχοντα θορύβου καὶ μερίμνης καὶ δέους, ὅτε οὐκ ἦν γνώμης παράδοξον οὐδὲ ἀπορῆσαι, σκοποῦντες εὑρήσετε, ἔνθα μὲν ἔδει τόλμης, θρασύτατον, ἔνθα δὲ ὑποκρίσεως, εὐμήχανον. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον ἐκ πάντων καὶ τὰ λοιπὰ συνέχον, ἦν, ἀναιρεθῆναι τὰ γέρα τὰ ψηφιζόμενα τοῖς ἀνδράσιν· ὅπερ, ἀντιτάξας ἐμαυτὸν ἐγὼ τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς σφαγεῦσιν ἐγκρα-

Lin. 94. Musgravius malebat ὃ καὶ νῦν. *L. 98. Hypostigmen, quæ erat post* παράδοξον, *transtuli post* ἀπορῆσαι, *quod & Musgravio video placuisse. Atque sic non opus esse videtur emendatione ab H. Steph. proposita. L. 2 sq.* τὰ γέρατα ψηφιζ. *Edd. ex Reg. A. Rectius Aug. Ven. Reg. B.*

34. „Cæsare ex improviso in curia occiso, terror invasit ex omnibus me maxime; quippe qui & amicus eram illius, neque adcurate intelligebam quidnam rei esset, incertus qui conspirassent & qua spe vel contra quosnam. Tumultuabatur plebs: parricidæ, occupato Capitolio, admittebant neminem: senatus eis favebat, quemadmodum nunc etiam magis aperte cum eis facit: interfectoribus, ut tyrannicidis, præmia parabat decernere: quod quidem si factum esset; pereundum erat „nobis omnibus, ut tyranni amicis. In ea trepidatione metuque ac solicitudine, quando mirum non erat futurum, si plane destitutus fuissem consilio; tamen, si recte rem perpendatis, intelligetis, nec audaciam mihi defuisse in periculis, nec artes ad simulandum quoties opus fuit. Præcipuum autem omnium, & quo reliqua cuncta continebantur, hoc erat, ut obstarem quo minus decernerentur percussoribus præmia. Atque illud pertinaci contentione obtinui; non minus sena-

A. U. 710.

τῶς, ἔπρατῖον σὺν θράσει παραβόλῳ καὶ ἐπικινδύνῳ· τότε μόνον ἡγούμενος ἡμᾶς τοὺς Καίσαρος ἀσφαλῶς περιέσεσθαι, ὅταν μὴ Καῖσαρ εἶναι δόξῃ τύραννος. Τῷ δ' αὐτῷ δέει τῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς βουλῆς αὐτῆς ἐχομένων, ὅτε μὴ Καῖσαρ εἴη τύραννος, ἀνδροφονίας αὐτοὺς ἁλώσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο φιλονεικούντων, εἶξα· τῆς ἀμνηστίας διδομένης ἀντὶ τῶν γερῶν, ἵν', ὅσων ἔχρηζον, ἀντιλάβοιμι. τὰ δὲ ἦν πόσα καὶ πηλίκα; μήτε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Καίσαρος ἀπηλεῖφθαι, τὴν ἐμοὶ μάλιστα πάντων ἡδίστην, μήτε τὴν περιουσίαν δεδημεῦσθαι, μήτε τὴν θέσιν ἐφ' ᾗ νῦν οὗτος γαυριᾷ διαλελύσθαι, μήτε τὰς διαθήκας ἀκύρους γενέσθαι, τό τε σῶμα τεθάφθαι βασιλικῶς, καὶ τιμὰς αὐτῷ τὰς πάλαι δεδομένας ἀθανάτους διαμενεῖν, καὶ τὰ πεπραγμένα πάντα κύρια εἶναι, καὶ τὸν ἐκείνου παῖδα καὶ τοὺς φίλους ἡμᾶς καὶ στρατηγοὺς καὶ στρατιώτας ἐν ἀσφαλεῖ γενέσθαι σωτηρίᾳ, καὶ ἐνδόξῳ βίῳ ἀντὶ ἐπονειδίστου.

XXXV. Ἆρ' ὑμῖν ὀλίγα ἢ σμικρὰ τῆς ἀμνηστίας τὴν

Lin. 15 *ἵν' ἦν νῦν Edd. mendose, invitis MSStis.* *L.* 16. *τετάφθαι Edd. Prætuli Aug.*

„tui, quam parricidis, me opponens, non ſine magno meo periculo: quod nequaquam nos tuto ſuperſtites fore Cæſari putarem, ſi ille tyrannus declararetur. Quum vero pari metu ſenatus & inimici tenerentur, ni Cæſar pro tyranno habeatur, fore ut pœna maneat parricidas; equidem illis, tanto majori contentione agentibus, ita ceſſi, ut non præmia decernerentur, ſed oblivio: ſcilicet, ut viciſſim ipſe impetrarem quæ opus erant. At ea quanta ſunt & qualia! „ne Cæſaris nomen aboleretur, mihi omnium jucundiſſimum: ne bona ejus publicarentur: ne adoptio, qua nunc iſte inſoleſcit, irrita fieret: ut teſtamentum ejus ratum maneret: ut regali funere corpus ornaretur: ut honores, ſemel ei decreti, manerent in perpetuum: ut acta omnia rata eſſent: ut filius ejus, noſque amici, duces & milites, ſalutem in tuto haberemus, & pro ignominia gloriam.

35. „Ecquid pauca hæc aut parva videntur pro injuriarum

βουλὴν ἀνταιτῆσαι δοκῶ; ἢ δοῦναι ἂν αὐτὰ ἡ βουλὴ χωρὶς τῆς ἀμνηστίας; Ἦν μὲν δὴ καὶ καθαρῶς ἀντιδοῦναι τάδε τῶνδε ἄξιον, καὶ φείσασθαι σὺν ἀληθεῖ γνώμῃ φονέων ἀνδρῶν, ὑπὲρ ἀθανάτου Καίσαρος δόξης, καὶ ἡμῶν ἀσφαλοῦς σωτηρίας. οὐ μὴν ἐγὼ μέτα τῆσδε τῆς γνώμης ἐποίουν, ἀλλ' ἀνατιθέμενος τὴν δίκην. Ἐπεί γε τοι τῆς βουλῆς ἐς ἃ πρῶτα ἔχρῃζον ἐκράτησα, καὶ οἱ σφαγεῖς ὡς ἐν ἀμερίμνῳ μεθεῖντο· ἀνεθάρρησα, καὶ τὴν ἀμνηστίαν παρέλυον, οὐ ψηφίσμασιν ἢ δόγμασιν, (οὐ γὰρ ἦν,) ἀλλ' ἀσήμῳ δημοκοπίᾳ· τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐπὶ προφάσει τῆς ταφῆς ἐς τὴν ἀγορὰν ἐκφέρων, καὶ τὰ τραύματα ἀπογυμνῶν, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐπιδεικνὺς ᾑμαγμένην τε καὶ κατακεκομμένην, καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ φιλόδημον αὐτοῦ παλιλλογῶν ἐκπαθῶς ἐν μέσῳ, καὶ ὀδυρόμενος μὲν ὡς ἀνῃρημένον, κατακαλῶν δ' ὡς θεόν. Τάδε γάρ μου τὰ ἔργα καὶ ῥήματα ἠρέθισε τὸν δῆμον, καὶ τὸ πῦρ ἧψε A. U. 710.

Lin. 23. τὴν βουλὴν ἀνταστῆσαι *Aug. mend.* *L.* 34. καὶ, *ad* τὸ πλῆθος *carent Edd. invitis quatuor nostris MSStis.*

„oblivione a senatu mihi repensa? aut concessurum fuisse hæc putatis senatum, nisi Oblivione illa impetrata? Et hæc quidem permutatio non iniqua erat, etiam si facta esset sincere, & serio venia homicidis reddita esset, pro immortali Cæsaris gloria, proque incolumitatis nostræ securitate. Atqui non hoc animo id a me factum est; sed ut differretur pœna. Certe, quamprimum a senatu obtinui quæ volueram, homicidis jam vacuis sollicitudine, ad pristinam audaciam reversus, Oblivionem antiquavi; non plebiscitis aut senatusconsultis, quod non licebat; sed dissimulanter conciliata mihi plebis benevolentia; prolato in forum, velut ad sepulturam, corpore Cæsaris, detectisque vulneribus, & multitudinem illorum & cruentam discissamque vestem ostentando, virtutibusque illius & in primis caritate erga patriam commemorandis, movendo adfectus multitudinis, ad hæc deplorando ut cæsum, & precibus invocando ut cœlitem. His enim factis dictisque irritata plebs ignem accendit, &,

A. U. 710.

μετὰ τὴν ἀμνηστίαν, καὶ ἐς τὰς οἰκίας τῶν ἐχθρῶν ἔπεμψε, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξέβαλε τῆς πόλεως. Τοῦτο δ' ὅπως ἀντιπρασσούσης καὶ λυπουμένης τῆς βουλῆς ἐγένετο, αὐτίκα ἔδειξαν· ἐμὲ μὲν αἰτιώμενοι τῆς δημοκοπίας, τοὺς δὲ φονέας ἐκπέμψαντες ἐπὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίας· Βροῦτον δὲ καὶ Κάσσιον ἐς Συρίαν καὶ Μακεδονίαν, αἳ μεσταὶ μεγάλων στρατῶν ἦσαν, ἐπείγεσθαι καὶ πρὸ τοῦ δεδομένου χρόνου διδάξαντες, ἐπὶ προφάσει φροντίδος σίτου. Ἕτερον δή με δέος ἔτι μεῖζον ἐπελάμβανεν, οὐκ ἔχοντά πω στρατὸν ἴδιον οὐδένα, μὴ πρὸς ἐνόπλους τοσούσδε ἄνοπλοι καθιστώμεθα. καὶ ὁ σύναρχος ὕποπτος ἦν, ἐμοί τε διάφορος ὢν αἰεὶ, καὶ ὑποκρινόμενος ἐπιβουλεῦσαι τῷ Καίσαρι, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ φόνου Γενέσιον τῇ πόλει τιθέμενος.

XXXVI. Ὧδε δὲ ἀπορῶν, καὶ ἐπειγόμενος ἐξοπλίσαι τοὺς πολεμίους, καὶ ἐς ἡμᾶς ἀντ' ἐκείνων τὰ ὅπλα μετενεγκεῖν, Ἀμάτιον ἔκτεινα, καὶ κατεκάλεσα Πομπήϊον,

Lin. 42. ἀντιπρατἱούσης *Aug.* *L.* 43. αἰτιώμενον *Edd. male ex Reg. A.* *L.* 52 *sq.* τοῦ φόνου γενέσθαι ἐν τῇ πόλει *Edd. corrupte. Verum dedit Aug. cum Ven.* *L.* 54. ὧδε δὲ διαπορῶν *Edd.* ὧδε διαπορῶν *Reg. A. Recte Aug. Ven. Reg. B.*

„nihil morata Oblivionem, in ædes inimicorum ignem immisit, ipsos Urbe expulit. Hoc autem quam invito dolenteque senatu sit factum, statim adparuit; dum me criminantur ut favoris popularis captatorem, homicidas autem cum potestate mittunt in provincias, Brutumque & Cassium in Syriam & Macedoniam, magnis refertas exercitibus, propere & ante præstitutum tempus succedere jubent, annonæ procurandæ prætextu. Ibi vero equidem, nondum proprio „ullo munitus exercitu, magis etiam timere cœpi, ne tot armatis inermes nos objiceremur: præsertim, quum collega esset mihi suspectus, qui a me semper dissenserat, & conjurationis ejus socius voluerat videri, & diem cædis ut Natalem reipublicæ proposuerat celebrandum.

36. „In tam dubio rerum nostrarum statu, cupiens exarmare adversarios, & eorum arma nobis usurpare, Amatium occidi, revocavique Pompejum; ut hoc modo rursus

ἵνα τοῖσδε αὖθις ἁλοῦσα ἡ βουλὴ πρός με μεταθοῖτο. καὶ οὐδ᾽ ὡς αὐτῇ πιστεύων, ἔπεισα Συρίαν αἰτεῖν Δολοβέλλαν, οὐ παρὰ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ δήμου νόμῳ, καὶ συνέπραξα αἰτοῦντι· ἵνα τοῖς τε σφαγεῦσι Δολοβέλλας ἐχθρὸς ἀντὶ φίλου γένοιτο, καὶ τοῖς βουλευταῖς αἰσχρὸν ἦ μετὰ Δολοβέλλαν ἀντειπεῖν ἐμοὶ περὶ Μακεδονίας. οὐ μέντ᾽ ἂν οὐδ᾽ ὥς μοι Μακεδονίαν ἔδοσαν, οὐδ᾽ ἐπὶ Δολοβέλλᾳ, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ στρατιὰν, εἰ μὴ τὴν στρατιὰν προμεθῆκα τῷ Δολοβέλλᾳ, ὡς Συρίαν καὶ τὰ ἐς Πάρθους διαλαχόντι. τοὺς δ᾽ αὖ περὶ τὸν Κάσσιον οὔτε Μακεδονίαν ἀφείλοντο ἂν, οὔτε Συρίαν, μὴ ἕτερα αὐτοῖς ἐς ἀσφάλειαν ἀντιλαβόντες ἔθνη. δεῆσαν οὖν ἀντιδοῦναι, θεάσασθε, οἷα ἀνθ᾽ οἵων καὶ ὡς στρατοῦ γυμνὰ ἐδόθη, Κυρήνη τε καὶ Κρήτη· ὧν καὶ οἱ ἐχθροὶ καταφρονοῦσιν, οὐκ ἀσφαλῶν σφίσιν ὄντων, καὶ ἐς τὰ ἀφῃρημένα βιάζονται. Οὕτω μὲν δὴ καὶ ὁ στρατὸς ἐς Δολοβέλλαν μετενήνεκτο ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, τέχναις καὶ

A. U. 710.

Lin. 58. ἔπειτα Συρ. *edit.* 1. *cum Regiis mend.* *Ib.* τὸν Δολοβ. *Edd. ex Reg. A. Delevi artic. cum Aug. Reg. B.* *L.* 65. προμεθῆκαν *Edd. Recte Aug.*

„devinctus senatus in partes meas transiret. Ac ne sic quidem ei fidens, persuasi Dolabellæ, ut Syriam peteret, non ab ipso, sed a populo; petentique favi, ut homicidis ex amico inimicus ille redderetur, & senatum puderet, post rationem collegæ habitam, mihi repulsam dare de Macedonia. Attamen ne sic quidem eam mihi, vel post Dolabellam, erant daturi, propter exercitum, qui in ea erat; nisi prius exercitum illum collegæ concessissem, cui cum Syria bellum Parthicum fuerat decretum. Sed neque Cassio Brutoque abstulissent vel Syriam vel Macedoniam; nisi illis, securitatis causa, prospectum fuisset de aliis loco ademtarum provinciis. Id quum opus esset factu; videte, quales pro qualibus datæ! Cyrenensis & Cretensis, nudæ præsidiis; quas ipsi quoque inimici, ut parum sibi tutas, contemnunt, & in ademtas conantur per vim invadere. Atque ita quidem exercitus etiam ab inimicis ad Dolabel-

A. U. 710. μηχαναῖς καὶ ἀντιδόσεσιν ἑτέρων· οὐ γάρ πω τῶν ὅπλων φανέντων, ὑπὸ τοῖς νόμοις ἔδει πράσσειν.

XXXVII. Γεγενημένων δὲ τῶνδε, καὶ τῶν ἐχθρῶν ἕτερον στρατὸν ἀγειράντων, ἔδει μοι τοῦ περὶ τὴν Μακεδονίαν στρατοῦ· καὶ προφάσεως ἠπόρουν. Φήμη δὲ κατέσκηψε, Γέτας Μακεδονίαν πορθεῖν. ἀπιστουμένης δὲ καὶ ταύτης, καὶ τῶν ἐπισκεψομένων ἀπεσταλμένων, εἰσηγησάμην ἐγὼ, περὶ τῆς Δικτάτωρος ἀρχῆς μὴ ἐξεῖναι μήτε εἰπεῖν, μήτε ἐπιψηφίσαι, μήτε λαβεῖν διδομένην. ᾧ δὴ μάλιστα ὑπαχθέντες, ἔδοσάν μοι τὸν στρατόν. καὶ ἐγὼ τότε πρῶτον ἐμαυτὸν ἡγησάμην ἰσόπαλον εἶναι τοῖς ἐχθροῖς, οὐ τοῖσδε τοῖς φανεροῖς, ὡς οἴεται Καῖσαρ, ἀλλὰ τοῖς πλέοσί τε καὶ δυνατωτέροις, καὶ ἀφανέσιν ἔτι εἶναι θέλουσι. Ταῦτα δή ἐργασαμένῳ μοι ἕτερος τῶν σφαγέων ἔλειπεν ἐν πλευραῖς, Βροῦτος ὁ Δέκμος, ἡγούμενος καὶ ὅδε χώρας ἐπικαίρου καὶ στρατοῦ πολλοῦ. ὃν ἐγὼ, καὶ θρασύτερον εἰδὼς, τὴν Κελτικὴν ἀφῃρούμην· ἐς εὐπρέπειαν ἔτι τῆς

Lin. 79. ἀπιστουμένοις *edit.* 2. 3. *Tollendam mendam monuerat H. Steph. in notis; sed reliquit Tollius.* *L.* 85. ἀλλὰ τοῦ πλέοσι *edit.* 1. *mend.* *L.* 87. ἔλιπεν *Edd. Prætuli Aug. neque solicitandam hanc lectionem puto.*

„lam translatus est, artibus & astu atque permutatione: nondum enim prolatis armis, oportebat abuti legibus.

37. „Posthæc inimicis novos delectus habentibus, opus mihi erat legionibus Macedonicis: sed occasio deerat. Increbuerant quidem rumores, vastari a Getis Macedoniam: sed quum his non crederetur, mitterenturque qui rem explorarent; legem interim tuli de Dictatura, ne quis eam vel nominet, vel decernat, vel oblatam accipiat. Qua re ma„xime captus senatus dedit mihi exercitum. Ac tunc demum equidem mihi visus sum par esse adversariis; non his manifestis, ut putat Cæsar, sed aliis, cum pluribus, tum potentioribus, & latere adhuc volentibus. His autem rebus confectis, supererat mihi unus homicidarum, hærens in cervicibus, Decimus Brutus, opportunæ provinciæ magnoque exercitui præfectus Quem ego quum audaciorem etiam reliquis esse scirem, privavi Gallia; &, ut specie aliqua

βουλῆς Μακεδονίαν ὑπισχνούμενος ἀντιδώσειν, γυμνὴν A. U.
στρατοῦ γενομένην. Ἀγανακτούσης δὲ τῆς βουλῆς, καὶ 710.
τὴν ἐνέδραν ἤδη καθορώσης, καὶ ἴστε οἷα καὶ ὅσα Δέκμῳ πολλῶν γραφόντων, καὶ ἐπαλειφόντων ἤδη τοὺς μετ' ἐμὲ ὑπάτους· ἐγὼ, θρασύτερον ἔτι, τὸ μὲν ἔθνος, ἀντὶ τῆς βουλῆς, νόμῳ παρὰ τοῦ δήμου λαβεῖν ἐπενόησα· τὸν δὲ στρατὸν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπέρων, ὡς χρησόμενος δὴ ἐς τὰ ἐπείγοντα. καὶ, σὺν θεοῖς εἰπεῖν, χρησόμεθα, ὡς ἂν αἱ χρεῖαι καλῶσιν.

XXXVIII. Οὕτως ἐκ πολλοῦ δέους τοῦ πρὶν ἡμᾶς ἐπισχόντος, μετεβάλομεν ἔς τε ἀσφάλειαν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἐγκρατῆ, καὶ ἐς θάρσος ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς· ὧν ἐκφανέντων, ἀνεφάνη καὶ ἡ τῶν πλεόνων ἐς τοὺς πολεμίους σπουδή. Ὁρᾶτε γὰρ, ὅση μὲν αὐτοῖς ἐστι μεταμέλεια τῶν ἐψηφισμένων, ὅσος δὲ ἀγὼν ἀφελέσθαι με τὴν Κελτικὴν ἤδη δεδομένην. ἴστε ἃ γράφουσι Δέκμῳ, καὶ ὅσα τοὺς ὑπάτους μετ' ἐμὲ πείθουσι περὶ τῆς Κελτικῆς με-

Lin. 99. ὅταν αἱ χρεῖαι *maluit Musgrav.* *L.* 2 *sq.* αὐτῶν *abest ab Aug. nec valde desideratur.* *L.* 7. *Mallem* ἴστε δὲ ἃ. *Ibid.* γράφωσι *Aug. mend.* *L.* 8. *An* τοὺς μετ' ἐμὲ ὑπάτους?

„uterer apud senatum, pollicitus sum, me Macedoniam exercitu nudatam in vicem illi daturum. Indignante vero senatu, ut cui subolerent insidiæ; multisque, ut scitis, per literas multa Decimo significantibus, & Consules designatos mecum committere parantibus; ego jam audaciori ratione statui, provinciam quidem posthabito senatu per rogationem a populo accipere, exercitum vero e Macedonia Brundusium transportare, utendum ad res necessarias: quo etiam utar, diis volentibus, ad quidquid fuerit opus.

38. „Sic, ex magno timore pristino, non modo ad certam securitatem rediimus, sed etiam eo loco sumus, ut audere possimus contra inimicos; qui postquam exorti sunt, adparuit simul studium erga eos plurimorum. Videtis enim, quam eos præteritorum Senatusconsultorum pœniteat, quantaque contentione hoc agant, ut concessa jam mihi adimatur Gallia: scitis, quid scribant Decimo; quid consulibus designatis persuadere conentur, de mutando S. C. quod

A. U. 710. ταψηφίσασθαι. Ἀλλὰ σὺν θεοῖς τε πατρῴοις, καὶ σὺν εὐσεβεῖ γνώμῃ, καὶ σὺν ταῖς ὑμετέραις ἀνδραγαθίαις, μεθ᾽ ὧν καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκράτει, ἀμυνοῦμεν αὐτῷ, τῷ τε σώματι ἐπεξιόντες, καὶ τῇ γνώμῃ βοηθοῦντες. Ταῦτά μοι, γιγνόμενα μὲν, ὦ συστρατιῶται, ἔτι ἐχρῆζον ἀπόρρητα εἶναι· γενόμενα δὲ, ἐξενήνεκται πρὸς ὑμᾶς, οὓς ἐγὼ καὶ ἔργου καὶ λόγου κοινωνοὺς ἐς ἅπαντα τίθεμαι. Καὶ τοῖς ἄλλοις, εἴ τινες αὐτὰ οὐ συνορῶσι, μεταφέρετε, πλὴν μόνου Καίσαρος, ἀχαρίστως ἐς ἡμᾶς ἔχοντος.

XXXIX. Τοιαῦτα τοῦ Ἀντωνίου διεξιόντος, παρέστη τοῖς ταξιάρχαις, αὐτὸν ἅπαντα μετ᾽ ἔχθρας ἀκριβοῦς ἐς τοὺς ἀνδροφόνους, ἐπιτεχνάζοντα τῇ βουλῇ, πεποιηκέναι. ἠξίουν δὲ καὶ ὣς, τῷ Καίσαρι συναλλαγῆναι. καὶ πείσαντες αὐτοὺς, συνήλλασσον αὖθις ἐν τῷ Καπιτολίῳ. Οὐ πολὺ

Lin. 9. μεταψηφίσεσθαι Edd. ex Reg. A. μεταψηφίσεσθε mend. Reg. B. μεταψηφίζεσθαι maluerat H. Steph. Prætuli Aug. L. 10. ἡμετέραις Edd. & Cand. Prætuli Aug. L. 15. κοινωνοὺς ἅπαντας τίθεμαι Edd. Recte Aug. Ven. & ἅπαντα etiam, non ἅπαντας, dant Regii. L. 19. αὐτὸν caret Aug. & abesse potest; ni, mutata sede, malis ἅπαντα αὐτόν.

„ad illam provinciam adtinet. Ego vero, diis hujus urbis præsidibus meorumque consiliorum pietate fretus, & fortitudine vestra, qua Cæsar semper victor evasit, operam dabo, ne inultum eum sinamus, quantum vel virium nobis vel consilii suppetet. Et has quidem res, dum in molimine erant, celari adhuc oportuit: nunc vero, postquam effectæ sunt, vobis easdem exposui, COMMILITONES! quos ego & rerum gerendarum & consiliorum meorum socios arbi„trosque facio. Voloque, communicetis hæc eadem aliis, qui harum rerum rationem minus perspiciunt; excepto uno Cæsare, qui tam ingratum erga nos gerit animum."

39. Hac *Antonii oratione* persuasum est præfectis militum, omnia pertinaci erga parricidas odio ab eo facta esse ad circumveniendum senatum. Sed nihilo secius hortati sunt, pervicerunt que, *ut reconciliaretur Cæsari*: & iterum reduxerunt eos in gratiam in Capitolio. Neque vero ita

Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ὁ Ἀντώνιος τῶν σωματοφυλάκων τινὰς ἐς τοὺς φίλους παρήγαγεν, ὡς ὑπηρέτας γενομένους ἐπιβουλεύοντος αὐτῷ τοῦ Καίσαρος· εἴτε συκοφαντῶν, εἴτε τῷ ὄντι νομίσας, εἴτε περὶ τῶν εἰς τὰ στρατόπεδα περιπεμφθέντων πυθόμενος, καὶ τὴν ἐς τὸ ἔργον ἐπιβουλὴν μεταφέρων ἐς τὸ σῶμα. ὅ τε λόγος ἐκδραμὼν, αὐτίκα θόρυβον ἤγειρε πάνδημον, καὶ ἀγανάκτησις ἦν. ὀλίγοι μὲν γὰρ, οἷς τι λογισμοῦ βαθέος ἦν, ᾔδεσαν, Καίσαρι συμφέρειν, Ἀντώνιον καὶ βλάπτοντα ὅμως περιεῖναι, ἐπίφοβον ὄντα τοῖς φονεῦσιν· ἀποθανόντος γὰρ, ἀδεέστερον ἐκείνους ἅπασιν ἐπιτολμήσειν, βοηθουμένους μάλιστα ὑπὸ τῆς βουλῆς. ὧδε μὲν εἴκαζον οἱ συνετώτεροι. τὸ δὲ πλέον, ὁρῶντες οἷα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁ Καῖσαρ ὑβριζόμενός τε καὶ ζημιούμενος πάσχοι, οὐκ ἄπιστον ἐτίθεντο τὴν διαβολὴν, οὐ δὲ ὅσιον ἢ ἀνεκτὸν ἐνόμιζον, Ἀντώνιον ὑπατεύοντα ἐς τὸ σῶμα ἐπιβεβουλεῦσθαι. Ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ πρὸς οὕτως ἔχοντας ἐξέτρεχε σὺν ὀργῇ μανιώδει, καὶ ἐβόα, αὐτὸς ἐπιβουλεύεσθαι πρὸς Ἀντωνίου

A. U. 710.

Lin. 37. ἐτίθετο Edd. & MSS. nostri, quod corrigendum putavi.

ita multo post *Antonius ex satellitibus* suis *aliquot detulit* apud amicos, *tamquam operam ad se tollendum pollicitos Cæsari*: sive calumnia fuit hæc, sive re vera id credidit; sive, quia missos quosdam ad solicitandum exercitum cognoverat, insidiis peti corpus suum putavit. Quod ubi vulgo innotuit, tota urbe tumultuatum est magna indignatione. Etenim pauci quidem, qui altius rem introspexerant, intelligebant, *multum interesse Cæsaris, ut Antonius, quamquam in eum iniquus, salvus sit, eo quod formidini esset percussoribus: quo sublato, illos nihil non ausuros, præsertim adiuvante senatu.*" Et hæc quidem erat prudentiorum conjectura. Sed major pars, videns, quanta detrimenta quantasque injurias ab Antonio Cæsar quotidie pateretur, facilius credebat calumniis: sed indignum tamen ac nefarium judicabat, Antonium, summo magistratu fungentem, periclitari de vita. Tum *Cæsar* & ad hos excurrit furibundus, *imo sibi Antonium insidias struere*, vociferans,

A. U. 710. ἐς τὴν παρὰ τῷ δήμῳ φιλίαν, ἔτι οἱ μόνην οὖσαν· ἐπί τε τὰς θύρας τοῦ Ἀντωνίου δραμὼν, τὰ αὐτὰ ἐβόα, καὶ θεοὺς ἐμαρτύρετο, καὶ ἀρὰς ἠρᾶτο πάσας, καὶ ἐς δίκην ἐλθεῖν προὐκαλεῖτο. οὐδενὸς δὲ προϊόντος, Ἐν τοῖς φίλοις, ἔφη, δέχομαι τοῖς σοῖς κριθῆναι· καὶ εἰπὼν, ἐπέτρεχεν ἔσω. κωλυθεὶς δὲ, αὖθις ᾤμωζε, καὶ ἐλοιδορεῖτο αὐτῷ, καὶ τοῖς περὶ θύρας ἠγανάκτει, κωλύουσι τὸν Ἀντώνιον ἐλεγχθῆναι. ἀπιών τε, τὸν δῆμον ἐμαρτύρετο, εἴ τι πάθοι, πρὸς Ἀντωνίου δολοφονεῖσθαι. Λεγομένων δὲ τῶνδε σὺν πάθει πολλῷ, μετέπιπτε τὸ πλῆθος, καί τις αὐτοῖς τῆς πρὶν δόξης μετάνοια ἐνεγίγνετο. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τότε ἀπιστοῦντες, ὤκνουν ἑκατέρῳ τὸ πιστὸν νέμειν. καί τινες ὑπόκρισιν ἀμφοῖν τὰ γιγνόμενα διέβαλλον εἶναι, συνθεμένων μὲν ἄρτι ἐν ἱερῷ, μηχανωμένων δὲ ταῦτα ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. οἱ δὲ αὐτὰ τὸν Ἀντώνιον ἡγοῦντο ἐπινοεῖν, εἰς ἀφορμὴν φρουρᾶς πλείονος, ἢ ἐς ἀλλοτρίωσιν τῶν κληρουχιῶν Καίσαρι.

XL. Ὡς δὲ τῷ Καίσαρι ὑπὸ τῶν κρύφα ἀπεσταλμέ-

quando alienaret a se populum, cujus unius favor sibi adhuc fuisset reliquus: & ad fores ipsius *Antonii* procurrens, hæc eadem clamitabat, deos obtestans, & diris se devovens, simulque ad disceptandum judicio eum provocans. Quumque nemo prodiret: *Tuos*, inquit, *amicos arbitros facio:* & cum dicto, conatus est irrumpere. Sed repressus, convicia rursus in eum jecit cum gemitu; iratus excludentibus, ne coargueretur Antonius. Dein discedens, populum contestatus est, *si quid sibi accidisset, id imputandum cruentis insidiis Antonii.* Quod quum miserabili voce maxime clamitaret; animum mutavit vulgus, & prioris opinionis eum subiit pœnitentia. Erant autem, qui etiam tunc ambigerent, utri credendum esset: alii criminabantur utrumque fingere hæc in perniciem inimicorum, quando inter ipsos recens in templo sarta sit gratia: rursum alii credebant, commentum hoc Antonii esse, ut ea occasione augeret suum satellitium, aut veteranos alienaret a Cæsare.

40. Cui postquam ab oc-

A. U. 710.

νων ἀπηγγέλθη, τὸν ἐν Βρεντεσίῳ στρατὸν καὶ τοὺς ἀπῳκισμένους ἐν ὀργῇ τὸν Ἀντώνιον ἔχειν, ἀμελοῦντα τοῦ Καίσαρος φόνου, καὶ σφᾶς ἐπικουρήσειν, ἂν δύνωνται· ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐξῄει διὰ τάδε. Δείσας δὲ ὁ Καῖσαρ, μὴ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπανελθὼν ἀφρούρητον αὐτὸν λάβοι, χρήματα φέρων εἰς Καμπανίαν ᾔει, πείσων τὰς πόλεις οἱ στρατεύεσθαι τὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ᾠκισμένας. καὶ ἔπεισε Καλατίαν πρώτην, ἐπὶ δ᾽ ἐκείνῃ Κασιλῖνον, δύο τάσδε Καπύης ἑκατέρωθεν· ἐπιδοὺς δ᾽ ἑκάστῳ δραχμὰς πεντακοσίας, ἦγεν ἐς μυρίους ἄνδρας, οὔτε ὡπλισμένους ἐντελῶς, οὔτε συντεταγμένους πω κατὰ ἴλας, ἀλλ᾽, ὡς ἐς μόνην τοῦ σώματος φυλακήν, ὑφ᾽ ἑνὶ σημείῳ. Οἱ δὲ ἐν ἄστει, τὸν Ἀντώνιον δεδιότες μετὰ στρατιᾶς ἐπανιόντα, ὡς ἐπύθοντο καὶ τὸν Καίσαρα μετ᾽ ἑτέρας προσιέναι, οἱ μὲν διπλασίως ἐδεδοίκεσαν, οἱ δ᾽ ὡς χρησόμενοι κατ᾽ Ἀντωνίου Καίσαρι ἠσμένιζον· οἱ δέ,

Lin. 66. Vulgo omnes Κελατίαν. *Correxi mendam cum Gelen. & Cluvero. Ibid. sq.* ἐκείνῃ καὶ Σίλιον *Edd. Cand.* ἐκείνῃ καὶ Κύλιον *Aug. Et hanc mendam sustuli, praeeuntibus eisdem viris doctis.*

culte missis renunciatum est, cum legiones Brundusii, tum veteranos in colonias divisos, iratos esse Antonio, quod inultam sineret necem Cæsaris, pollicerique eos operam suam ad hoc pro viribus: *Antonius* ea de causa *Brundusium profectus* est. *Cæsar* autem, veritus, ne ille, cum exercitu reversus, se opprimeret destitutum præsidio, cum pecuniis properavit *in Campaniam*, veteranos a patre in colonias deductos ad militiam suam revocaturus. Moxque primam ad se pellexit *Calatiam*, dein *Casilinum*, sitas ex utroque latere Capuæ: repræsentatisque in singulos bis mille sestertiis, contraxit circiter decem millia virorum; neque justa quidem armatura instructorum, nec dum digestorum in militares ordines, sed omnes sub uno signo ductans tamquam satellitium. At urbani, quum jam timuissent redeuntem cum exercitu *Antonium*, ubi *Cæsarem* quoque cum alio adventare exercitu cognoverunt; alii duplicaverunt metum, alii libenter id acceperunt, quasi usuri Cæsare contra Antonium; alii denique, qui viderant eos

A. U. 710. ἐς τὴν παρὰ τῷ δήμῳ φιλίαν, ἔτι οἱ μόνην οὖσαν· ἐπί τε τὰς θύρας τοῦ Ἀντωνίου δραμὼν, τὰ αὐτὰ ἐβόα, καὶ θεοὺς ἐμαρτύρετο, καὶ ἀρὰς ἠρᾶτο πάσας, καὶ ἐς δίκην ἐλθεῖν προὐκαλεῖτο. οὐδενὸς δὲ προϊόντος, Ἐν τοῖς φίλοις, ἔφη, δέχομαι τοῖς σοῖς κριθῆναι· καὶ εἰπὼν, ἐπέτρεχεν ἔσω. κωλυθεὶς δὲ, αὖθις ᾤμωζε, καὶ ἐλοιδορεῖτο αὐτῷ, καὶ τοῖς περὶ θύρας ἠγανάκτει, κωλύουσι τὸν Ἀντώνιον ἐλεγχθῆναι. ἀπιών τε, τὸν δῆμον ἐμαρτύρετο, εἴ τι πάθοι, πρὸς Ἀντωνίου δολοφονεῖσθαι. Λεγομένων δὲ τῶνδε σὺν πάθει πολλῷ, μετέπιπτε τὸ πλῆθος, καί τις αὐτοῖς τῆς πρὶν δόξης μετάνοια ἐνεγίγνετο. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τότε ἀπιστοῦντες, ὤκνουν ἑκατέρῳ τὸ πιστὸν νέμειν. καί τινες ὑπόκρισιν ἀμφοῖν τὰ γιγνόμενα διέβαλλον εἶναι, συνθεμένων μὲν ἄρτι ἐν ἱερῷ, μηχανωμένων δὲ ταῦτα ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. οἱ δὲ αὐτὰ τὸν Ἀντώνιον ἡγοῦντο ἐπινοεῖν, εἰς ἀφορμὴν φρουρᾶς πλείονος, ἢ ἐς ἀλλοτρίωσιν τῶν κληρουχιῶν Καίσαρι.

XL. Ὡς δὲ τῷ Καίσαρι ὑπὸ τῶν κρύφα ἀπεσταλμέ-

quando alienaret a se populum, cujus unius favor sibi adhuc fuisset reliquus: & ad fores ipsius *Antonii* procurrens, hæc eadem clamitabat, deos obtestans, & diris se devovens, simulque ad disceptandum judicio eum provocans. Quumque nemo prodiret: *Tuos*, inquit, *amicos arbitros facio:* & cum dicto, conatus est irrumpere. Sed repressus, convicia rursus in eum jecit cum gemitu; iratus excludentibus, ne coargueretur Antonius. Dein discedens, populum contestatus est, *si quid sibi accidisset, id imputandum cruentis insidiis Antonii.* Quod quum miserabili voce maxime clamitaret; animum mutavit vulgus, & prioris opinionis eum subiit pœnitentia. Erant autem, qui etiam tunc ambigerent, utri credendum esset: alii criminabantur utrumque fingere hæc in perniciem inimicorum, quando inter ipsos recens in templo sarta sit gratia: rursum alii credebant, commentum hoc Antonii esse, ut ea occasione augeret suum satellitium, aut veteranos alienaret a Cæsare.

40. Cui postquam ab oc-

νων ἀπηγγέλθη, τὸν ἐν Βρεντεσίῳ στρατὸν καὶ τοὺς ἀπῳκισμένους ἐν ὀργῇ τὸν Ἀντώνιον ἔχειν, ἀμελοῦντα τοῦ Καίσαρος φόνου, καὶ σφᾶς ἐπικουρήσειν, ἂν δύνωνται· ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐξῄει διὰ τάδε. Δείσας δὲ ὁ Καῖσαρ, μὴ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπανελθὼν ἀφρούρητον αὐτὸν λάβοι, χρήματα φέρων εἰς Καμπανίαν ᾔει, πείσων τὰς πόλεις οἷ στρατεύεσθαι τὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ᾠκισμένας. καὶ ἔπεισε Καλατίαν πρώτην, ἐπὶ δ' ἐκείνῃ Κασιλῖνον, δύο τάσδε Καπύης ἑκατέρωθεν· ἐπιδοὺς δ' ἑκάστῳ δραχμὰς πεντακοσίας, ἦγεν ἐς μυρίους ἄνδρας, οὔτε ὡπλισμένους ἐντελῶς, οὔτε συντεταγμένους πω κατὰ ἴλας, ἀλλ', ὡς ἐς μόνην τοῦ σώματος φυλακὴν, ὑφ' ἑνὶ σημείῳ. Οἱ δὲ ἐν ἄστει, τὸν Ἀντώνιον δεδιότες μετὰ στρατιᾶς ἐπανιόντα, ὡς ἐπύθοντο καὶ τὸν Καίσαρα μετ' ἑτέρας προσιέναι, οἱ μὲν διπλασίως ἐδεδοίκεσαν, οἱ δ' ὡς χρησόμενοι κατ' Ἀντωνίου Καίσαρι ἠσμένιζον· οἱ δὲ, A. U. 710.

Lin. 66. Vulgo omnes Κελατίαν. *Correxi mendam cum Gelen. & Cluvero. Ibid. sq.* ἐκείνῃ καὶ Σίλιον *Edd. Cand.* ἐκείνῃ και Κύλιον *Aug. Et hanc mendam sustuli, præeuntibus eisdem viris doctis.*

culte missis renunciatum est, cum legiones Brundusii, tum veteranos in colonias divisos, iratos esse Antonio, quod inultam sineret necem Cæsaris, pollicerique eos operam suam ad hoc pro viribus: *Antonius* ea de causa *Brundusium profectus* est. *Cæsar* autem, veritus, ne ille, cum exercitu reversus, se opprimeret destitutum præsidio, cum pecuniis properavit *in Campaniam*, veteranos a patre in colonias deductos ad militiam suam revocaturus. Moxque primam ad se pellexit *Calatiam*, dein *Casilinum*, sitas ex utroque latere Capuæ: repræsentatisque in singulos bis mille sestertiis, contraxit circiter decem millia virorum; neque justa quidem armatura instructorum, nec dum digestorum in militares ordines, sed omnes sub uno signo ductans tamquam satellitium. At urbani, quum jam timuissent redeuntem cum exercitu *Antonium*, ubi *Cæsarem* quoque cum alio adventare exercitu cognoverunt; alii duplicaverunt metum, alii libenter id acceperunt, quasi usuri Cæsare contra Antonium; alii denique, qui viderant eos

A. U. 710.

νος ἐς τὰ ἐπείγοντα, ὡς πατρικοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ στρατιώταις. Χιλίους μὲν δὴ μόνους ἢ τρισχιλίους, τάδε λέγων, ἐπέκλασεν ἐκ μυρίων οἱ παραμεῖναι· διαφέρονται γὰρ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ τότε μὲν ἐξῄεσαν· ἀνεμιμνήσκοντο δ᾽ αὐτίκα γεωργίας τε πόνων, καὶ κερδῶν στρατείας, καὶ λόγων τῶν Καίσαρος, καὶ εὐπειθείας αὐτοῦ πρὸς ἃ ἐβούλοντο, καὶ χαρίτων ὧν τε εἰλήφεσαν καὶ ὧν ἤλπιζον ἔτι λήψεσθαι· οἷόν τε ὄχλος ἀνώμαλος, μετενόουν, καὶ τῆς προφάσεως ἐς εὐπρέπειαν ἐπιβαίνοντες, ὡπλίζοντο, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπανῄεσαν. Ὁ δὲ ἤδη μετὰ χρημάτων ἄλλων τήν τε Ῥάβενναν καὶ τὰ ἀγχοῦ πάντα περιῄει, στρατεύων ἑτέρους ἐφ᾽ ἑτέροις, καὶ πάντας ἐς Ἀρρήτιον ἔπεμπεν.

XLIII. Ἀντωνίῳ δ᾽ ἀφῖκτο μέσον ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐκ πέντε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ τελῶν τέσσαρα· ἐπιμεμφόμενοι δ᾽ αὐτὸν οὐκ ἐπεξελθόντα τῷ φόνῳ Καίσαρος, χωρὶς εὐφημίας ἐς τὸ βῆμα παρέπεμπον, ὡς περὶ τοῦδε σφί-

Lin. 18. ἀγχώμαλος *Edd. mend. Recte Aug. Ven. & Reg. B. a prim. manu.* *L.* 22. Ἀρήτιον *Edd. invitis MSS. nostris.* Aritium *Cand.*

quoties ad necessaria officia opera illorum, velut paternorum amicorum potius, quam militum, fuerit usus. His verbis flexi mille tantum, vel tria millia, ex decem millibus, (de numero enim non convenit,) apud eum permanserunt. *Ceteri* tunc quidem *abierunt*. Sed *mox* iidem, reputando labores agriculturæ & lucra militiæ, tum promissa Cæsaris, & facilitatem ejusdem in concedendis quæ postulaverant, & gratiam cum jam redditam sibi tum speratam in posterum; ut sunt mores vulgi mutabiles; pœnitentia ducti, honestam occasionem arripuerunt, &, quasi in hoc tantum discessissent ut justa arma caperent, cum armis ultro *ad Cæsarem reversi* sunt: qui jam, Ravennam & propinqua loca obeundo cum alia pecunia, continuatis delectibus in dies augebat copias, jussas coire Arretium.

43. *Antonio* interim, ex quinque Macedonicis legionibus, *quatuor legiones Brundusium advenerant*: quæ incusantes eum ob cessationem in persequendis interfectoribus Cæsaris, sine adclamationibus deduxerunt ad tribunal,

σιν ἐκλογιούμενον πρώτου. ὁ δὲ αὐτοῖς χαλεπόμενος τῆς σιωπῆς, οὐ κατέσχεν, ἀλλ᾽ ὠνείδιζεν ἀχαριστίαν ἐκ Παρθυαίων ὑπὸ οὗ μετενεχθεῖσιν ἐς τὴν Ἰταλίαν, καὶ οὐκ ἐπιμαρτυροῦσι τοιᾶσδε χάριτος. ἐμέμφετο δὲ, ὅτι καὶ παρὰ μειρακίου προπετοῦς (ὧδε τὸν Καίσαρα καλῶν) ἄνδρας ἐπιπεμπομένους σφίσιν εἰς διαφορὰν οὐκ αὐτοὶ προσάγουσιν αὐτῷ. ἀλλὰ τούσδε μὲν αὐτὸς εὑρήσειν, τὸν δὲ στρατὸν ἄξειν ἐπὶ τὴν ἐψηφισμένην οἱ χώραν εὐδαίμονα Κελτικὴν, καὶ τοῖς παροῦσιν ἑκάστῳ δοθήσεσθαι δραχμὰς ἑκατόν. Οἱ δὲ ἐγέλασαν τῆς μικρολογίας· καὶ χαλεπήναντος αὐτοῦ, μᾶλλον ἐθορύβουν καὶ διεδίδρασκον. Ὁ δὲ ἐξανέστη, τοσοῦτον εἰπών· μαθήσεσθε ἄρχεσθαι. Αἰτήσας δὲ παρὰ τῶν χιλιάρχων τοὺς στασιώδεις (ἀνάγραπτος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς Ῥωμαίων στρατοῖς A. U. 710.

Lin. 27. ἐκλογιουμένου *Edd. mend. ex Reg. A. invitis ceteris MSS. L. 30 sq.* ὅτι καὶ μειρακίου *Edd. & MSS. nostri.* a juvene protervo *Cand. Insertum* ἀπὸ *voluit Musgr. Prætuli* παρὰ. *Nescio tamen, an potius, omissa præpositione, paulo post (lin. 32.) pro* ἐπιπεμπομένους *reponendum sit* ἐπιπεμπομένου. *L 32. Vix dubitari debet, quin sit* διαφθορὰν *legendum. L. 34.* στρατὸν ἄξειν *mend. Edd. Recte Aug.* ἄξειν. *Ibid.* ἐπιψηφισμένην *Edd. Verum rursus dedit Aug. L. 35.* δοθήσεται *Edd Prætuli Aug. L. 36.* τῆς σμικρολογίας *Aug. ut sæpe alibi. L. 38.* μαθήσεσθαι *Edd. invitis MSStis & Cand.*

quippe rationem illius cessationis audituri ante omnia. Id silentium *Antonius* iniquo animo ferens, non continuit se, quin eis exprobraret ingratitudinem, non agnoscentibus quanto præstaret in Italiam ire, quam in Parthiam, nec ullum signum grati animi edentibus. Præterea querebatur, quod missos a petulante adolescentulo, (sic enim adpellabat Cæsarem) concordiæ turbatores non adducerent ad ipsum. „Sed hos quidem se inventurum: exercitum vero ducturum ad decretam sibi provinciam, fortunatam illam Galliam; & viritim his, qui adessent, quadringentos sestertios distributurum." Eam in promittendo *parcitatem Antonii risu exceperunt milites*; & irascente illo, magis etiam tumultuantes, *discesserunt.* Tum surrexit & ipse, &, hoc tantum profatus, *Discetis imperata facere*! abiit. Mox vero tribunos tradere sibi seditiosos jussit; (nam *in Romanorum militum catalogis, ad nomen cujusque militis*,

A. U. 710. αἰεὶ καθ' ἕνα ἄνδρα ὁ τρόπος·) διεκλήρωσε τῷ στρατιωτικῷ νόμῳ· καὶ οὐ τὸ δέκατον ἅπαν, ἀλλὰ μέρος ἔκτεινε τοῦ δεκάτου, νομίζων σφᾶς ὧδε καταπλήξειν δι' ὀλίγου. οἱ δὲ οὐκ ἐς φόβον μᾶλλον, ἢ ἐς ὀργὴν ἀπὸ τοῦδε καὶ μῖσος, ἐτρέποντο.

XLIV. Ταῦτα δ' ὁρῶντες οὓς ὁ Καῖσαρ ἐπὶ διαφθορᾷ τῶνδε προπεπόμφει, βιβλία πολλὰ τότε μάλιστα διερρίπτουν ἐς τὸ στρατόπεδον, ἀντὶ τῆς Ἀντωνίου μικρολογίας τε καὶ ὠμότητος ἐς τὴν Καίσαρος μνήμην τοῦ προτέρου, καὶ βοήθειαν τοῦ νῦν, καὶ χορηγίας δαψιλεῖς μετατίθεσθαι. οὓς ὁ Ἀντώνιος μηνύμασί τε μεγάλοις ἐζήτει, καὶ ἀπειλαῖς, εἴ τις ἐπικρύπτοι. οὐδένα δὲ συλλαβών, ἐχαλέπηνεν, ὡς τοῦ στρατοῦ σφᾶς ἐπικρύπτοντος. Ἀπαγγελλομένων δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις τε καὶ ἐν Ῥώμῃ Καίσαρι πεπραγμένων, ἐθορυβεῖτο. καὶ ἐπελθὼν αὖθις ἐπὶ τὸν στρατόν, ἔφη, χαλεπῆναι μὲν τῶν γεγονότων ὑπὸ ἀνάγκης στρατιωτικῆς ὀλίγοις, ἀντὶ

Lin. 43. διολίγου, *una voce*, *Aug.*

mores etiam adnotari solent;) e quibus, ex militari disciplina, decimum quemque sorte duxit: nec tamen hos omnes, sed partem tantum adfecit supplicio; sperans, se ea ratione brevi reliquos territurum. Eo autem facto irritati magis & *ad iram in Antonium accensi*, quam territi sunt, *milites*.

44. Quod ubi videre *Cæsariani*, qui *ad corrumpendos Antonianos* fuerant *emissi*; magnum tum maxime numerum libellorum spargebant per exercitum; pro Antonii avaritia & crudelitate revocantes superioris Cæsaris memoriam, & ad junioris Cæsaris opem largioraque dona invitantes. Quos quum, magno proposito indicibus præmio, & celantibus pœnas interminatus, conquisivisset *Antonius*; nemo tamen est comprehensus. Quo magis ille iratus est militibus suis, quod ab his illos tegi intelligeret. Quum vero renunciarentur ei etiam quæ cum in coloniis tum in Urbe Cæsar agebat; territus *Antonius*, ad milites rursus prodiit: „dolere se, dicens, id quod necessitate ex disciplinæ militaris ratione coactus fecisset; quamquam in pauciores anim-

πλεόνων ὧν ἐκόλαζεν ὁ νόμος· αὐτοὺς δὲ εἰδέναι σαφῶς, οὔτε ὠμὸν οὔτε μικρολόγον Ἀντώνιον. Ἀλλ' ὁ μὲν φθόνος οἰχέσθω, κεκορεσμένος, ἔφη, καὶ τοῖς ἁμαρτήμασι καὶ ταῖς κολάσεσι. τὰς δὲ ἑκατὸν δραχμὰς ὑμῖν οὐ δωρεὰν, οὐ γὰρ τοῦτό γε τῆς Ἀντωνίου τύχης, ἀλλὰ τῆς πρώτης ἐς ὑμᾶς ἐντεύξεως προσαγορευτικὸν μᾶλλον, ἢ δωρεὰν, ἐκέλευσα δοθῆναι· καὶ χρὴ νόμῳ πατρίῳ τε καὶ στρατιωτικῷ, καὶ ἐς τάδε αὐτῷ, καὶ ἐς πάντα, εὐπειθεῖς ὑπάρχειν. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν, οὐδέν τι ἔτι προσθεὶς τῇ δωρεᾷ, τοῦ μὴ δοκεῖν ὁ στρατηγὸς ἡσσῆσθαι τοῦ στρατοῦ. οἱ δὲ ἐλάμβανον, εἴτε μεταγνόντες, εἴτε καὶ δεδιότες. ὁ δὲ αὐτῶν τοὺς μὲν ταξιάρχους, εἴτε μηνίων ἔτι τῆς στάσεως, εἴθ' ἑτέρως ὑπονοῶν, ἐνήλλασσε· τοὺς δὲ λοιποὺς, καὶ τἄλλα ἐν ταῖς χρείαις ἐδεξιοῦτο, καὶ προὔπεμπεν ἀνὰ μέρος, τὴν παραθαλάσσιον ὁδεύειν ἐπὶ Ἀριμίνου. A. U. 710.

XLV. Αὐτὸς δ' ἐπιλεξάμενος ἐκ πάντων στρατηγίδα σπεῖραν ἀνδρῶν ἀρίστων τά τε σώματα καὶ τὸν τρόπον,

Lin. 66. οὐδὲν ἔτι *Edd.* τὶ *inserui cum Aug.* *L. 70.* ἐνήλασσε *Edd. cum Regiis.* ἐνήλασε *Aug. Correxi mendam.*

„adversum fuerit, quum plures punire lex jussisset: ipsos autem præclare nosse, quam nec sordidus nec sævus sit Antonius. Sed facessat, inquit, invidia, & satis sit tum erratorum tum pœnarum. Ceterum centenos illos denarios, non tamquam donum vobis dari jussi, nec enim id dignum Antonii fortuna foret; sed tantum primæ vobiscum congressionis occasione, & salutandi caussa: oportet autem in hoc ipso non minus, quam in ceteris omnibus rebus, morem patrium militaremque observare." Hæc locutus *Antonius*, nihil ad donativum addidit; ne videretur imperator cessisse militibus: & illi, vel pœnitentia facti, vel metu, contenti fuerunt oblato. Deinde vero, sive ob seditionem etiam nunc iratus *Antonius*, sive aliqua suspicione motus, tribunos eis mutavit; milites autem, ubi usus ferebat, tractavit comiter, & alios post alios per maritimas regiones Ariminum misit.

45. Ipse vero *Antonius*, habito delectu præstantissimi cujusque vel corporis dotibus vel animi, *confectaque* ex his *prætoria cohorte*, Romam iter

A. U. 710. ὥδευεν ἐς Ῥώμην, ὡς ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ Ἀρίμινον ὁρμήσων. Ἐσῄει δὲ ἐς τὴν πόλιν σοβαρῶς, τὴν μὲν ἴλην πρὸ τοῦ ἄστεος στρατοπεδεύσας, τοὺς δ᾽ ἀμφ᾽ αὐτὸν ἔχων ὑπεζωσμένους, καὶ τὴν οἰκίαν νυκτοφυλακοῦντας ἐνόπλους· συνθήματά τε αὐτοῖς ἐδίδοτο, καὶ αἱ φυλακαὶ παρὰ μέρος ἦσαν, ὡς ἐν στρατοπέδῳ. Συναγαγὼν δὲ τὴν βουλὴν, ὡς μεμψόμενος Καίσαρι περὶ τῶν πεπραγμένων, ἐσιὼν ἤδη, μανθάνει τῶν τεσσάρων τελῶν τὸ καλούμενον Ἄρειον κατὰ τὴν ὁδὸν ἐς Καίσαρα μετατεθεῖσθαι. καὶ αὐτῷ τὴν εἴσοδον ἐπισχόντι τε καὶ διαποροῦντι ἀγγέλλεται, καὶ τὸ καλούμενον Τέταρτον ὁμοίως τοῖς Ἀρείοις ἐς Καίσαρα μετατεθεῖσθαι. Διαταραχθεὶς οὖν εἰσῆλθε μὲν ἐς τὸ βουλευτήριον· ὡς δ᾽ ἐφ᾽ ἕτερα αὐτοὺς συναγαγὼν, μικρὰ διελέχθη, καὶ εὐθὺς ἐπὶ τὰς πύλας ἐχώρει, καὶ ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐπὶ Ἄλβην πόλιν, ὡς μεταπείσων τοὺς ἀποστάντας. Βαλλόμενος δ᾽ ἀπὸ τοῦ τείχους, ἀνέστρεφε· καὶ τοῖς ἄλλοις τέλεσι προσέπεμπεν ἀνὰ πεντακοσίας δραχμὰς ἑκάστῳ· καὶ σὺν οἷς εἶχεν αὐτὸς ἐς Τίβυ-

fecit: inde porro iturus Ariminum. *Intravit* autem *Urbem magno fastu*, equitum quidem ala in suburbiis relicta; sed stipatus accinctis militibus, e quibus etiam custodiam circa ædes suas disposuit, quæ ibi sub armis excubias agebat, data castrensi more tessera, custodibusque per quatuor vigilias distributis. Convocato deinde senatu ut quereretur de Cæsaris conatibus, in ipso aditu curiæ nuncium *Antonius* accepit, *e quatuor illis legionibus unam, cognomine MARTIAM, in itinere signa ad Cæsarem transtulisse.* Quumque cogitabundus constitisset, ecce alius nuncius adfert, *Quartam quoque, quæ vocabatur, legionem pariter ad illum transiisse.* Quare territus, intravit quidem curiam; sed, quasi alia de caussa patres convocasset, pauca locutus, ad portam recta properavit, & inde porro *Albam*; verbis, ut putabat, desertores reducturus ad officium. Sed quum peteretur telis e mœnibus; retulit pedem, reliquisque legionibus viritim bis mille misit sestertios: quas vero circa se habebat copias, *Tibur*

ρον ἐξῄει, σκευὴν ἔχων τὴν συνήθη τοῖς ἐπὶ τοὺς πολέμους ἐξιοῦσι. καὶ γὰρ ἤδη σαφὴς ἦν ὁ πόλεμος, Δέκμου τὴν Κελτικὴν οὐ μεθιέντος. *A. U. 710.*

XLVI. Δεῦρο δὲ ὄντι, ἥ τε βουλὴ σχεδὸν ἅπασα, καὶ τῶν ἱππέων τὸ πλεῖστον, ἀφίκετο ἐπὶ τιμῇ, καὶ ἀπὸ τοῦ δήμου τὸ ἀξιολογώτατον. οἳ καί, καταλαβόντες αὐτὸν ὁρκοῦντα τοὺς παρόντας οἱ στρατιώτας, καὶ τοὺς ἐκ τῶν πάλαι στρατευσαμένων συνδραμόντας, (πολὺ γὰρ καὶ τοῦτο ἦν,) συνώμνυον ἑκόντες, οὐκ ἐκλείψειν τὴν ἐς Ἀντώνιον εὔνοιάν τε καὶ πίστιν· ὡς ἀπορῆσαι, τίνες ἦσαν οἱ πρὸ ὀλίγου παρὰ τὴν Καίσαρος ἐκκλησίαν τὸν Ἀντώνιον ἐβλασφήμουν. Ὁ μὲν δὴ λαμπρῶς οὕτως ἐς τὸ Ἀρίμινον προεπέμπετο, ὅθεν ἐστὶν ἡ τῆς Κελτικῆς ἀρχή. Καὶ ὁ στρατὸς ἦν αὐτῷ, χωρίς γε τῶν νεολέκτων, τρία τέλη τὰ ἐκ Μακεδονίας μετάπεμπτα, (ἤδη γὰρ αὐτῷ καὶ τὸ λοιπὸν ἀφῖκτο·) ἐξεστρατευμένοι δὲ ἔνιοι καὶ γηρῶντες, ὅμως ἐδόκουν νεοσυλλόγων ἀμείνους ἐς τὸ δι-

Lin. 93 sq. An ἐπὶ τοὺς πολεμίους? in hostes *Cand. L. 95.* μετιέντος *mend. Edd. Recte Aug. L. 97.* καὶ τὸ ἱππέων *Aug. mend. L. 98.* ἀξιολογώτατον οἱ καὶ καταλαβ. *Edd. Interpunxi cum Aug. post* ἀξιολογώτατον, *& cum eodem reposui* οἳ *pro* οἱ. *L. 9 sq. Suspicor legendum* ἐξεστρατευμένων δὲ ἔν, οἵ, εἰ καὶ γηρῶντες *&c.*

duxit, eo adparatu quo ad bellum iri solet. Jam enim *certum* erat *bellum*, *quod Decimus Galliam nollet tradere.*

46. *Tiburi* autem agenti *Antonio senatus* ferme universus *præsto fuit* honoris caussa, & equitum Romanorum pars maxima; tum e plebe præstantissimus quisque. Qui, quum supervenirent exigenti sacramentum a militibus quos circa se habebat & a veteranis emeritis, (nam & horum magnus numerus ad eum confluxerat;) ultro cum his *jurarunt*, *mansuros se in* amicitia & *fide Antonii*: ut dubitari posset, ubinam essent, qui paulo ante, concionante Cæsare, convicia in Antonium jecerant. Itaque, splendido comitatu deducente, *Ariminum petebat Antonius*, situm in primo aditu Galliæ; habens, præter tirones, legiones Macedonicas tres; (jam enim & reliquum earum ei advenerat;) unam autem veteranorum, qui, quamquam seniores, videbantur tamen duplo præstare tironibus. Atque

A. U. 710. πλάσιον εἶναι. Οὕτω μὲν Αντωνίῳ τέσσαρα ἐγίγνετο τέλη γεγυμνασμένων ἀνδρῶν, καὶ ὅσον ἐξ ἔθους αὐτοῖς ἐπίκουρον ἄλλο ἕπεται, καὶ ἡ τοῦ σώματος Φρουρὰ, καὶ τὰ νεόλεκτα. Λέπιδός τε ἔχων ἐν Ιϐηρίᾳ τέσσαρα τέλη, καὶ Ασίνιος Πολλίων δύο, καὶ Πλάγκος ἐν τῇ ἑτέρᾳ Κελτικῇ τρία, ἐδόκουν αἱρήσεσθαι τὰ Αντωνίου.

XLVII. Καίσαρι δὲ ἦν δύο μὲν ὁμοίως τὰ ἀξιολογώτατα, εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Αντωνίου μεταστάντα, ἓν δὲ νεοσυλλόγων, δύο δὲ ἐκ τῶν πρότερον ἐστρατευμένων, οὐκ ἐντελῆ μὲν ταῦτα τοῖς ἀριθμοῖς οὐδὲ ταῖς ὁπλίσεσιν, ὑπὸ δὲ τῶν νεοσυλλόγων καὶ ταῦτα ἀναπληρούμενα. Συναγαγὼν δ' ἅπαντας ἐς Ἄλϐην, ἐπέστελλε τῇ βουλῇ. ἡ δὲ ἐφήδετο μὲν αὖθις Καίσαρι, ὡς ἀπορεῖν καὶ τότε, τίνες ἦσαν οἱ προὔπεμπον Αντώνιον· ἤχθοντο δὲ τοῖς τέλεσιν οὐκ ἐς τὴν βουλὴν, ἀλλ' ἐς τὸν Καίσαρα, μετελθοῦσιν. Επαινέσαντες δ' ὅμως αὐτούς τε καὶ τὸν Καίσαρα, ἔφασαν, ὀλίγον ὕστερον ὅ τι χρὴ ποιεῖν αὐτοὺς

Lin. 15. Ασίννιος *Aug. Reg. B. a prim. manu.* *L.* 22. ἐπέτελλε *Edd. Recte Aug. Cand.* *L.* 23. οἱ δὲ ἐφήδετο *Aug. mend.* *Ibid.* μὲν αὖθις Αντωνίῳ *Regii, Aug. Cand.* *Perspecte emendavit Car. Stephanus, &* Καίσαρι *reposuit.*

ita quatuor legiones adfuerunt *Antonio* virorum exercitatorum, cum ſolitis eas ſequi auxiliis, præterea prætoriani, & tirones. In Hiſpania autem *Lepidus* cum quatuor legionibus, & *Aſinius Pollio* cum duabus, & *Plancus* in ulteriore Gallia cum tribus, videbantur *ſecuturi partes Antonii.*

47. In *Cæſaris exercitu* robur erant duæ illæ legiones, quæ ad eum tranſierant; & præter illas una tironum, duæque veteranorum, hæ quidem neque numero integræ, neque armis ſatis inſtructæ, ſed ſuppletæ ex tironibus. Quibus omnibus *Albam* convenire juſſis, dedit ad ſenatum de rebus ſuis literas. Et *ſenatus* quidem jam viciſſim *Cæſari congratulabatur*; ut nunc rurſus neſcires, quinam eſſent qui modo Antonium deduxiſſent: *dolebat* tamen, *legiones ad Cæſarem potius, quam ad ſe, tranſiiſſe.* Collaudata nihilominus cum ipſius Cæſaris tum legionum voluntate; brevi, dixerunt, confectum iri de rebus gerendis Senatuſconſul-

ψηφιεῖσθαι, ὅταν αὐτοῖς αἱ νέαι ἀρχαὶ ἐς τὰ πράγματα παρέλθωσιν. ἦν δὲ σαφὲς, ὅτι χρήσονται μὲν αὐτοῖς κατὰ Ἀντωνίου· στρατὸν δὲ οὐδένα πω ἔχοντες ἴδιον, οὐδὲ καταλέξαι χωρὶς ὑπάτων δυνάμενοι, ἐς τὰς νέας ἀρχὰς πάντα ἀνετίθεντο.

A. U. 710.

XLVIII. Τῷ Καίσαρι δὲ ὁ στρατὸς πελέκεάς τε καὶ ῥαβδοφόρους ἐσκευασμένους προσαγαγόντες, ἠξίουν ἑαυτὸν ἀντιστράτηγον ἀποφῆναι, πολέμου τε ἡγεμονεύοντα καὶ σφῶν, αἰεὶ ὑπ' ἄρχουσι ταχθέντων. Ὁ δὲ τὴν μὲν τιμὴν ἐπῄνει, τὸ δὲ ἔργον ἐς τὴν βουλὴν ἀνετίθετο· καὶ βουλομένους ἐπὶ τοῦτο χωρεῖν ἀθρόους ἐκώλυε, καὶ πρεσβευομένους ἐπεῖχεν, ὡς καὶ τῆς βουλῆς ψηφιουμένης ταῦτα καθ' ἑαυτὴν, καὶ μᾶλλον ἢν αἴσθωνται τὴν ὑμετέραν προθυμίαν, καὶ τὸν ἐμὸν ὄκνον. διαλυθέντων δὲ μόλις οὕτω, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐς ὑπεροψίαν αὐτὸν αἰτιωμένων, ἐξελογεῖτο αὐτοῖς, τὴν βουλὴν οὐκ εὐνοίᾳ πρὸς

Lin. 32. ἀντίθετο *Edd. Recte Aug.* *L. 38.* ἀθρόως *Edd. ex Reg. A. Prætuli Aug. Ven. Reg. B.* *L. 42 sq.* αὐτῶν αἰτιωμ. *Edd. Prætuli Aug. Ven.*

tum, quamprimum novi magistratus accessissent ad rempublicam. Nec dubium erat, quin *usuri* essent *his copiis contra Antonium:* sed quoniam nec dum proprium ullum habebant exercitum, nec absque consulibus poterant delectus facere, ideo in novos magistratus differebant omnia.

48. Tum *Cæsari exercitus secures cum lictoribus obtulit;* rogans, ut *Propratorem* se ipse renunciaret, atque eo titulo & bellum administraret & ipsos duceret, adsuetos parere magistratibus. Quos *Cæsar* laudavit quidem pro honore sibi habito; sed rem totam *in arbitrium senatus rejecit.* Quumque universi vellent ejus rei causa Romam proficisci; inhibuit eos *Cæsar*, & ne legatos quidem ad Senatum passus est mittere; quippe quem ultro sibi eum honorem delaturum esse, ajebat; „idque eo magis, inquit, faciet, si & vestrum studium, & meam cunctationem intellexerit." Sic ægre illis submotis, quum duces contemtos se ab eo quererentur, rationem facti sui hanc reddidit: senatum non tam ulla erga se benevolentia ad partes

A. U. 710. αὐτὸν ἀποκλίνειν μᾶλλον, ἢ Αντωνίου δέει καὶ στρατιᾶς ἀπορίᾳ, μέχρι καθέλωμεν ἡμεῖς Αντώνιον, καὶ οἱ σφαγεῖς, φίλοι τε τῇ βουλῇ καὶ συγγενεῖς ὄντες, δύναμιν αὐτοῖς συναγάγωσιν· ὧν αἰσθανόμενος, ὑπηρετεῖν ὑποκρίνομαι. Μὴ δὴ πρότεροι τὴν ὑπόκρισιν ἀποκαλύπτωμεν, ὧν προλαβοῦσι μὲν ἡμῖν τὴν ἀρχὴν, ἐπικαλέσουσιν ὕβριν ἢ βίαν, αἰδεσθεῖσι δ' ἴσως ἐπιδώσουσιν αὐτοὶ, δέει μὴ παρ' ὑμῶν λάβοιμι. Τοιάδε εἰπὼν, ἐθεᾶτο γυμνάσια τῶν δύο τελῶν τῶν αὐτομολησάντων ἀπ' Αντωνίου, διαστάντων τε ἐς ἀλλήλους, καὶ δρώντων ἀφειδῶς ἔργα πολέμου πάντα, πλὴν ἐς μόνον θάνατον. ἡσθεὶς οὖν τῇ θέᾳ, καὶ τῆς προφάσεως ἐπιβαίνων ἄσμενος, ἑτέρας αὐτῶν ἑκάστῳ πεντακοσίας δραχμὰς ἐπεδίδου, καὶ, εἴ τις πολέμου χρεία γένοιτο, νικήσασιν ἐπηγγέλλετο πεντακισχιλίας. Ὧδε μὲν ὁ Καῖσαρ δαψιλείᾳ δωρεῶν τοὺς μισθοφόρους ἐκρατύνετο. καὶ τάδε μὲν ἦν ἀνὰ τὴν Ιταλίαν.

XLIX. Εν δὲ τῇ Κελτικῇ τὸν Δέκμον ὁ Αντώνιος ἐκέ-

Lin.48 ſq. Ni intercidit nonnihil poſt ἀποκαλύπτωμεν, adſentior Muſgravio, pro ὧν προλαβ. ponendum eſſe ὡς προλαβ.

ſuas inclinare, quam Antonii metu, & militum inopia; „idque tantiſper, inquit, ſunt facturi, dum Antonius à nobis fuerit ſublatus, & percuſſores, amici ſenatorum & cognati, copias eis collegerint. Quæ ego intelligens, miniſtrum illorum me ſimulo. Caveamus igitur, ne illam ſimulationem priores nos ipſi patefaciamus; quos, ſi magiſtratum uſurparemus, accuſarent illi, ut injuſtos & violentos; quod ſi modeſte nos geſſerimus, ultro fortaſſe dabunt; timentes, ne a vobis accipiam." Hæc locutus *Cæſar*, *ſpectavit* decurrentes *duas legiones* transfugas, *inter ſe commiſſas*, & *exercitii cauſa* repræſentantes omnia omnino, quæ in ſeria pugna ſolent fieri, niſi quod abſtinebatur cædibus. Quo ſpectaculo delectatus, & libenter occaſionem liberalitatis arripiens, denuo bis mille Seſtertios viritim eis diſtribuit: quod ſi certamine opus fuerit, vicies millenos victoribus pollicitus. Atque ita donativi *largitate* mercenarios *ſuos ſibi Cæſar devinxit.*

49. Quæ dum in Italia geruntur, interim in Gallia *Decimum Antonius jubebat mi-*

λευσεν ἐς Μακεδονίαν μετιέναι, πειθόμενόν τε τῷ δήμῳ, καὶ φειδόμενον ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ ἀντέπεμπεν αὐτῷ τὰ παρὰ τῆς βουλῆς οἱ κεκομισμένα γράμματα, ὡς οὐχὶ διὰ τὸν δῆμον εἴκειν οἷ πρέπον, ἢ διὰ τὴν βουλὴν Ἀντωνίῳ, μᾶλλον. Ἀντωνίου δ᾽ αὐτῷ προθεσμίαν ὁρίζοντος, μεθ᾽ ἣν ὡς πολεμίῳ χρήσεται, μακροτέραν ὁ Δέκμος ἐκέλευεν ὁρίζειν ἑαυτῷ, μὴ θᾶσσον γένοιτο τῇ βουλῇ πολέμιος. Καὶ ὁ Ἀντώνιος, εὐμαρῶς ἂν αὐτοῦ κρατήσας ἔτι ὄντος ἐν πεδίῳ, ἐπὶ τὰς πόλεις ἔκρινε προελθεῖν. αἱ δὲ αὐτὸν ἐδέχοντο. Καὶ δείσας ὁ Δέκμος, μὴ οὐδ᾽ ἐσελθεῖν ἔς τινα αὐτῶν ἔτι δύνηται, πλάσσεται γράμματα τῆς βουλῆς, καλούσης αὐτὸν ἐς Ῥώμην σὺν τῷ στρατῷ· καὶ ἀναζεύξας ἐχώρει τὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας, ὑποδεχομένων αὐτὸν ὡς ἀπιόντα πάντων· μέχρι Μουτίνην παροδεύων, πόλιν εὐδαίμονα, τάς τε πύλας ἀπέκλειε, καὶ τὰ τῶν Μουτινησίων ἐς τὰς τροφὰς συνέφερεν, ὑποζύγιά τε ὅσα ἦν κατέθυε, καὶ ἐταρίχευε, μὴ χρόνιος ἡ πολιορκία γένοιτο· καὶ τὸν Ἀντώνιον ὑπέμενε. στρατιὰ δ᾽ ἦν αὐτῷ μονομάχων τε A. U. 710.

grare in Macedoniam, quo & pareret populo, & sibimet ipse parceret. Ille ad Antonium remisit adlatas sibi a senatu literas: demonstravitque „nihilo minus apud se valere debere voluntatem senatus, quam apud Antonium populi." Hinc quum *Antonius* ei præfinivisset diem, ad quam, ni provincia sibi decessisset, pro hoste haberetur; monuit eum *Decimus*, ut sui ipsius causa proferret eum terminum, ne citius ipse hostis a senatu judicaretur. Tum *Antonius*, quum facile potuisset delere ejus exercitum, etiam tum in castris agentem, maluit prius ad oppida promovere copias: nec illa excludebant eum. Itaque *Decimus*, veritus, ne ullum eorum posthac sibi pateret, literas finxit, velut a senatu ad se datas, quibus ipse cum exercitu Romam vocaretur: ingressusque iter versus Italiam, omnibus ut abeuntem libenter excipientibus, postquam *Mutinam*, urbem opulentam, *pervenit* obiter, *portas clausit*; & annonam Mutinensium ad usus exercitus sui comportavit, mactatorumque jumentorum carnes salivit, si forte contingeret diutinior obsidio: atque *ibi exspectavit Antonium.* Habebat autem in

A. U. πλῆθος, καὶ ὁπλιτῶν τρία τέλη· ὧν ἓν μὲν ἦν ἀρτιστρατεύτων ἀνδρῶν ἔτι ἀπείρων, δύο δὲ, ἃ καὶ πρότερον ὑπεστρατευμένα αὐτῷ, πιστότατα ἦν. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ἐπελθὼν αὐτῷ σὺν ὀργῇ, τὴν Μουτίνην ἀπετάφρευέ τε καὶ ἀπετείχιζε. καὶ Δέκμος μὲν ἐπολιορκεῖτο.

711. L. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἐτήσιον νουμηνίαν ὕπατοι γενόμενοι Ἵρτιός τε καὶ Πάνσας, τὴν βουλὴν εὐθὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ συνῆγον ἐπὶ Ἀντωνίῳ. Κικέρων μὲν δὴ καὶ οἱ Κικέρωνος φίλοι πολέμιον αὐτὸν ἠξίουν ἤδη ψηφίσασθαι, τὴν Κελτικὴν, ἀκούσης τῆς βουλῆς, ἐς ἐπιτείχισμα τῆς πατρίδος βιαζόμενον ὅπλοις, καὶ τὸν ἐπὶ Θρᾶκας αὐτῷ δεδομένον στρατὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν διαγαγόντα· ἐπελέγοντο δὲ καὶ τὴν ἄλλην αὐτοῦ μετὰ Καίσαρα προαίρεσιν, ἔν τε τῇ πόλει φανερῶς δορυφορηθέντος ὑπὸ τοσῶνδε λοχαγῶν, καὶ περὶ τὴν οἰκίαν ὥσπερ ἄκραν ὅπλοις καὶ συνθήμασι κεχρημένου, καὶ τἆλλα σοβαρωτέρου σφίσι φανέντος, ἢ κατὰ τὴν ἐτήσιον ἀρχήν. Λεύκιος δὲ Πείσων, ὁ τῷ Ἀντωνίῳ τὴν ἀποδημίαν ἐπιτροπεύων,

Lin. 92. ἔν τε πόλει *Edd. omisso artic. invitis Regiis & Aug.*

exercitu gladiatores multos, & legiones tres; quarum una ex tironibus constabat, reliquæ duæ antea quoque militarant ejus auspiciis, ipsi fidissimæ. *Antonius* vero, cum ira eo delatus, *Mutinam circumvallavit*, *Decimumque obsidione cinxit.*

50. Romæ Calendis ineuntis anni *Consules novi*, HIRTIUS *et* PANSA, mox a sacrificio in ipsum templum *convocarunt senatum contra Antonium.* Ibi *Cicero* ejusque amici censebant *hostem eum judicandum*, quoniam Galliam, invito senatu, ceu arcem contra patriam, vi & armis occupasset, & exercitum adversus Thracas ipsi datum transvexisset in Italiam. Addebant, nova eum post Cæsarem de dominatu agitare consilia, quod in Urbe propalam magno centurionum numero sese stipasset, ædesque suas tamquam arcem munivisset armis & tesseris, omniaque superbius egisset quam decebat annuum magistratum. At L. PISO, qui absentis Antonii vices

πεύων, ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων ἐπιφανής, ὅσοι τε ἄλλοι τῷ Πείσωνι δι' αὐτὸν ἢ δι' Ἀντώνιον ἢ κατ' οἰκείαν γνώμην προσετίθεντο, καλεῖν αὐτὸν ἐς κρίσιν ἠξίουν· ὡς οὐ πάτριον σφίσιν, ἀκρίτου καταδικάζειν, οὐδ' εὐπρεπὲς τοῦ χθὲς ὑπάτου τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, οὗ γε μάλιστα συνεχεῖς ἐπαίνους ἄλλοι τε καὶ Κικέρων αὐτὸς εἶπε πολλάκις. Ἡ δὲ βουλή, τότε μὲν ἀγχώμαλοι ταῖς γνώμαις ἐς νύκτα περιῆλθον. ἅμα δ' ἕῳ περὶ τῶν αὐτῶν ἐς τὸ βουλευτήριον συνελέγοντο· ἔνθα, τῶν Κικερωνείων ἐπιβαρούντων, ἐψήφιστο ἂν ὁ Ἀντώνιος πολέμιος, εἰ μὴ τῶν δημάρχων Σαλούϊος ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἐκέλευσεν ἀναθέσθαι. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἄρχουσιν ὁ κωλύων αἰεὶ δυνατώτερος. A. U. 711.

LI. Οἱ μὲν δὴ Κικερώνειοι καὶ τούτῳ μάλα φορτικῶς ἐνύβριζον, καὶ τὸν δῆμον ἐκδραμόντες ἠρέθιζον ἐπ' αὐτόν, καὶ τὸν Σαλούϊον ἐς αὐτὸν ἐκάλουν. ὁ δὲ ἀκαταπλήκτως ἐξέτρεχεν, ἕως ἡ βουλὴ κατέσχε, δείσασα μὴ μεταπεί-

Lin. 98. δι' αὐτὸν *Edd. invitis MSS. Ibid. sq.* κατ' οἰκίαν γνώμην *edit.* 2. 3. *oper. err. L.* 10. οἱ δὴ *Aug. & caret* μὲν. *L.* 13 *sq.* μεταποιήσειε *Edd. mend. ex Reg. B. Recte Aug. Reg. A.*

vices curabat, vir cum primis illustris, aliique Pisoni sive propter ipsum sive propter Antonium, sive quod per se ita sentirent, adstipulantes, censebant, *diem Antonio* esse *dicendam*; quandoquidem alienum esset a majorum institutis, civem indicta causa damnare, & alioqui parum deceret, eum qui pridie Consul fuisset, pro hoste haberi postridie, præsertim toties tamque ample laudatum & ab aliis & ab ipso Cicerone. Ita senatus eo die, sententiis æqualiter fere divisis, ad noctem usque protractus est. Postridie vero primo mane patres rursum coierunt in curiam: &, prægravante Ciceronis factione, ex senatusconsulto hostis judicatus fuisset Antonius, ni *Salvius tribunus plebis* rem integram differri jussisset in crastinum. Semper autem *in magistratibus potior est vetantis auctoritas.*

51. Id *Ciceroniani* admodum graviter ferentes, in *Salvium* etiam conjiciebant convicia; & procurrentes in forum, concitabant contra eum populum; ipsumque *Salvium* ad causam populo reddendam evocabant. Et prodiisset ille intrepide, ni retentus fuisset a senatu; verito, ne concio-

A. U. 711. σειε τὸν δῆμον, ἐς μνήμην ἀγαγὼν Ἀντωνίου. οὐ γὰρ ἠγνόουν καταγιγνώσκοντες ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς πρὸ δίκης, οὐδ᾽ ὅτι τὴν Κελτικὴν ὁ δῆμος αὐτῷ δεδώκει· ἀλλ᾽, ὑπὲρ τῶν σφαγέων δεδιότες, ὠργίζοντο πρώτῳ μετὰ τὴν ἀμνηστίαν ἀνακινήσαντι τὰ κατ᾽ αὐτούς. διὸ καὶ τῷ Καίσαρι ἐς αὐτὸν προκατεχρῶντο· καὶ ὁ Καῖσαρ οὐκ ἀγνοῶν, ἡρεῖτο καὶ αὐτὸς ὅμως προκαθελεῖν τὸν Ἀντώνιον. τοιᾷδε μὲν ἡ βουλὴ γνώμῃ τὸν Ἀντώνιον εἶχεν ἐν ὀργῇ. ἀναθέμενοι δὲ τὴν ψῆφον ὡς ὁ δήμαρχος ἐκέλευεν, ἐψηφίσαντο ὅμως, Δέκμον τε ἐπαινέσαι, οὐκ ἐκστάντα Ἀντωνίῳ τῆς Κελτικῆς, καὶ τοῖς ὑπάτοις Ἱρτίῳ καὶ Πάνσα Καίσαρα συστρατηγεῖν οὗ νῦν ἔχει στρατοῦ, ἐπίχρυσόν τε αὐτοῦ εἰκόνα τεθῆναι, καὶ γνώμην αὐτὸν ἐσφέρειν ἐν τοῖς ὑπατικοῖς ἤδη, καὶ τὴν ὑπατείαν αὐτὴν μετιέναι τοῦ νόμου θᾶσσον ἐτῶν δέκα, ἔκ τε τοῦ δήμου δοθῆναι τοῖς τέλεσι

Lin. 18. τὰ, *ante* κατ᾽ αὐτοὺς, *caret Aug.* *L.* 19. πρῶτα ἐχρῶντο *Edd. ex Reg. A. Pratuli Ven. & Reg. B.* προκατεχρῶντο *mend. Aug.* *L.* 26. καὶ συγγνώμην *edit.* 1. *cum Regiis mend. ex quo* καὶ τὴν γνώμην *fecit H. Steph. Exhibui lectionem Aug.* *L.* 28. *An* ἐκ τοῦ δημοσίου?

ne ſua mutaret animum populi, renovata *Antonii* memoria. Norant enim, damnare ſe injudicatum virum perilluſtrem, cui provincia illa ab ipſo populo data fuiſſet: ſed quia timebant percuſſoribus, infenſi erant *Antonio*, quod poſt decretam Oblivionem primus res eorum novis turbis implicuiſſet. Ideoque *Cæſaris* opera contra illum prius uti volebant. Quod quamquam non latebat Cæſarem; tamen & ipſe per ſe ſublatum prius *Antonium* cupiebat. Sic igitur adfecto erga Antonium ſenatu, ſuffragia tunc quidem ex tribuni plebis voluntate dilata ſunt: interim tamen *ex Senatuſconſulto laudatus* eſt *Decimus*, *quod Gallia non deceſſiſſet Antonio*: additumque decreto, ut *cum Hirtio et Panſa Conſulibus pari imperio Cæſar præeſſet eis quas tum habebat copiis*, *et aurata ei poneretur ſtatua*: utque *ſententiam poſthac inter Conſulares Cæſar diceret*; *et jus petendi conſulatus haberet decennio ante ætatem legitimam*: denique „ut duabus legionibus, quæ ad eum ab Antonio

τοῖς ἐς αὐτὸν ἀπὸ Ἀντωνίου μεταστᾶσιν, ὅσον αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τῇ νίκῃ δώσειν ὑπέσχετο. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ψηφισάμενοι, διελύθησαν, ὡς τὸν Ἀντώνιον ἔργῳ διὰ τῶνδε εἰδέναι πολέμιον ἐψηφισμένον, καὶ τὸν δήμαρχον ἐς τὴν ἐπιοῦσαν οὐδὲν ἔτι ἀντεροῦντα. Ἀντωνίου δὲ ἡ μήτηρ καὶ ἡ γυνὴ καὶ παῖς ἔτι μειράκιον, οἵ τε ἄλλοι οἰκεῖοι καὶ φίλοι, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐς τὰς τῶν δυνατῶν οἰκίας διέθεον ἱκετεύοντες· καὶ μεθ' ἡμέραν ἐς τὸ βουλευτήριον ἰόντας ἠνώχλουν, ῥιπτούμενοί τε πρὸ ποδῶν σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀλολυγαῖς καὶ μελαίνῃ στολῇ παρὰ ταῖς θύραις ἐκβοῶντες. Οἱ δὲ ὑπό τε τῆς φωνῆς, καὶ ὑπὸ τῆς ὄψεως καὶ μεταβολῆς εἰς τοσοῦτον αἰφνιδίου γενομένης, ἐκνάμπτοντο. Δείσας δ' ὁ Κικέρων, ἐβουληγόρησεν ὧδε·

A. U. 711.

LII. Ἃ μὲν ἔδει γνῶναι περὶ Ἀντωνίου, ἐχθὲς ἔγνωμεν. οἷς γὰρ αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς ἐτιμῶμεν, τούτοις ἐψηφιζόμεθα εἶναι πολέμιον. Σαλούϊον δὲ τὸν μόνον ἐμποδὼν γι-

Lin. 29. μετάστασιν *vitiose Edd.* *L.* 34 *sq.* οἰκεῖοι φίλοι *Aug.* & *caret conjunctione.* *L.* 36. ἱκέτευον τε *Edd. invitis quatuor nostris MSS.* *L.* 39. *altero* ὑπὸ, *ante* τῆς ὄψεως, *caret Aug.* *L.* 40 *sq.* ἐκάμπτοντο *Aug. quod & repositum voluit Musgr.*

transierant, donativum, quantum ipse Cæsar post victoriam se daturum pollicitus esset, redderetur ex publico." His factis Senatusconsultis, digressus est senatus; sperans, jam *reipsa hoste judicato Antonio*, in crastinum nil amplius contradicturum tribunum plebis. Sed *Antonii mater et uxor*, *cum filio* admodum adolescentulo, aliisque familiaribus ejus & amicis, per totam noctem ad ædes potentum *discurrebant supplicantes*; & postridie atratæ objiciebant se senatoribus in curiam euntibus, ad pedes eorum accidentes cum lamentis ejulatuque, & vociferantes pro curiæ foribus. Jamque ad voces earum & adspectum, tantamque repentinam mutationem, flectebantur haud pauci. Quapropter exitum rei metuens CICERO, in hanc sententiam *apud Patres concionatus* est:

52. „QUAE decernenda fuerunt *de Antonio*, ea heri decrevimus; *P. C.* Nam hoc ipso, quod inimicos ejus honoravimus, hostis ipse judicatus est. *Salvius* vero, qui solus intercessit, oportet aut plus

A. U. 711.

νόμενον, ἢ πάντων εἶναι χρὴ συνετώτερον, ἢ φιλίᾳ τάδε πράσσειν, ἢ τῶν ἐνεστώτων ἀμαθίᾳ. ὧν τὸ μὲν, αἴσχιστόν ἐστιν ἡμῖν, εἰ δόξομεν ἀσυνετώτεροι πάντες ἑνὸς εἶναι· τὸ δὲ, αὐτῷ Σαλουΐῳ, εἰ φιλίαν τῶν κοινῶν προτιμῴη· ἀμαθῶς δ᾽ αὐτὸν ἔχοντα τῶν παρόντων, ἔδει πιστεύειν ὑπάτοις ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ στρατηγοῖς, καὶ δημάρχοις τοῖς συνάρχουσιν αὐτῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς· οἱ τοσοίδε τὴν ἀξίωσίν τε καὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες, διά τε ἡλικίαν καὶ ἐμπειρίαν ὑπὲρ τὸν Σαλουΐον, καταγινώσκομεν Ἀντωνίου. ἔστι δ᾽ ἔν τε χειροτονίαις καὶ δίκαις αἰεὶ τὸ πλέον δικαιότερον. Εἰ δὲ καὶ νῦν ἔτι χρῄζει τὰς αἰτίας μαθεῖν, λελέξεται διὰ βραχέος, ὡς ἐν ἀναμνήσει, τὰ μέγιστα αὐτῶν. Τὰ χρήματα ἡμῶν, Καίσαρος ἀποθανόντος, ἐσφετερίσατο Ἀντώνιος· Μακεδονίας ἄρχειν παρ᾽ ἡμῶν ἐπιτυχὼν, ἐπὶ τὴν Κελτικὴν ὥρμησε χωρὶς ἡμῶν· τὸν στρατὸν ἐπὶ Θρᾷκας λαβὼν, ἀντὶ Θρᾳκῶν ἐπήγαγεν ἡμῖν ἐς τὴν Ἰταλίαν· ἑκάτερα τούτων αἰτήσας ἡμᾶς ἐπ᾽

Lin. 45. ἢ πάντας πάμπαν εἶναι χρὴ *Edd. ex Reg. A. & partim Reg. B. Recte Aug. Ven.* *L.* 48. τῷ δὲ αὐτῷ *Edd. Recte Reg. B. Aug.*

„ceteris omnibus ſapiat, aut propter amicitiam hoc faciat, aut propter præſentis rerum ſtatus ignorantiam. Quorum illud quidem turpiſſimum nobis fuerit, ſi videbimur univerſi minus quam unus ſapere: hoc vero ipſi *Salvio*, ſi privatam amicitiam præfert reipublicæ. Quod ſi autem ſtatum præſentem non intelligit reipublicæ; debuerat non tam ſibi ipſe credere, quam conſulibus, prætoribus, & tribunis collegis ſuis, ceteriſque ſenatoribus; qui, quum tot ſimus numero tantaque dignitate, & cum ætate tum uſu re„rum ſuperiores *Salvio*, condemnandum cenſemus *Antonium*. Eſt autem *in ſuffragiis et in judiciis* ſemper *major pars juſtior*. Quod ſi vero nunc etiam cupit cauſas ſibi reddi; earum præcipuas paucis commemorabimus. Pecunias noſtras poſt mortem Cæſaris uſurpavit ſibi *Antonius:* impetrata a nobis Macedonia provincia, in Galliam abſque S. C. invaſit: exercitum contra Thracas acceptum, omiſſis Thracibus contra nos adduxit in Italiam: utrumque horum, quum inſidioſe a nobis petiiſſet, nec obtinuiſſet,

ἐνέδρᾳ, καὶ οὐ λαβὼν, ἔπραξε δι' ἑαυτοῦ· σπεῖραν ἐν Βρεντεσίῳ βασιλικὴν συνέταξεν ἀμφ' αὐτὸν εἶναι, καὶ A. U. 711.
φανερῶς αὐτὸν ἐν τῇ πόλει σιδηροφοροῦντες ἄνδρες ἐδορυφόρουν τε καὶ ἐνυκτοφυλάκουν ὑπὸ συνθήματι· ἦγεν ἐκ τοῦ Βρεντεσίου καὶ τὸν ἄλλον στρατὸν ἐς τὴν πόλιν ἅπαντα συντομώτερον, ἐφιέμενος ὧν ἐπενόει Καῖσαρ· Καίσαρος δὲ αὐτὸν τοῦ νέου σὺν ἑτέρῳ στρατῷ φθάσαντος, ἔδεισε, καὶ ἐς τὴν Κελτικὴν ἐτράπετο, ὡς εὔκαιρον ἐφ' ἡμῖν ὁρμητήριον, ὅτι καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐδυνάστευσεν ἡμῶν.

LIII. Τὴν στρατιὰν ἐπὶ τοῖσδε καταπλησσόμενος, ἵνα πρὸς μηθὲν αὐτῷ παρανομοῦντι κατοκνῇ, διεκλήρωσεν ἐς θάνατον, οὐ στασιάσαντας, ἢ φυλακὴν ἢ τάξιν ἐν πολέμῳ λιπόντας· ἐφ' ὧν μόνων ὁ στρατιωτικὸς νόμος τὴν οὕτως ὠμὴν ὥρισε τιμωρίαν, καὶ ὅμως αὐτῇ καὶ ἐπὶ τοῖσδε ὀλίγοι μόλις ἐν τοῖς πάνυ κινδύνοις ἐχρήσαντο ὑπ'

Lin. 66. Distinguunt post πόλιν *Edd. Sustuli distinct. cum Aug. L. 67.* συντομώτερον *nescio an commodius ad* ἐφιέμενος *referatur. Forte pro* ἅπαντα *legendum* ἀπάντων, *& eodem referendum. Ibid. sq.* ἐφιέμενος ὧν ἐπένθει Καίσαρος. Καίσαρος δὲ *&c. Edd. & MSS. nostri. Sed Cand.* cum ad ea adspiraret, quæ CAESAR CONCUPISSET. *Unde olim ponendum duxeram* ἐπόθει Καῖσαρ. *Nunc prætuli* ἐπενόει, *quod proposuit Musgr. L. 74.* οὐ φυλακὴν *edit. 2. 3. non male, sed invitis MSS. Ibid.* ἢ φυλακὴν τάξιν *edit. 1. omisso altero* ἢ, *mend. L. 75.* μόνων *caret Aug. & Cand.*

„auctoritate effecit propria: cohortem regiam Brundisii sibi adscivit, & propalam in Urbe stipavit se armato satellitio, quod pro ædibus noctu excubaret accepta tessera. Reliquum quoque exercitum omnem recta ad Urbem duxit, adspirans ad eadem quæ Cæsar destinaverat; sed a juvene Cæsare cum alio exercitu præventus, extimuit; vertitque se in Galliam, tamquam opportunam sedem belli adversus nos gerendi, quandoquidem & Cæsar illinc eruptione facta, nobis oppressis, rerum est potitus.

53. „In hos usus sævitia perterrefecit milites, quo magis ad omne facinus impigros redderet; decimavitque, non seditiosos, aut præsidiorum ordinumve desertores; quibus solis lex militaris tam sævam pœnam scripsit; qua tamen pœna & in hos non nisi pauci, ægre, & in periculosissi-

A. U. 711. ἀνάγκης· ὁ δὲ φωνῆς ἢ γέλωτος ἦγεν εἰς θάνατον τοὺς πολίτας, καὶ θάνατον οὐ τῶν ἐλεγχθέντων, ἀλλὰ τῶν διαλαχόντων. Τοιγαροῦν οἱ μὲν δυνηθέντες ἀπέστησαν αὐτοῦ, καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς ὡς εὖ πράξασι δωρεὰς χθὲς ἐψηφίσασθε· οἱ δὲ οὐ δυνηθέντες ἀποδράναι, δεδιότες συναδικοῦσι, καὶ χωροῦσιν ἐπὶ χώραν ὑμετέραν πολέμιοι, καὶ πολιορκοῦσι στρατὸν ὑμέτερον καὶ στρατηγὸν ὑμέτερον, ᾧ γράφετε μὲν ὑμεῖς ἐμμένειν τῇ Κελτικῇ, Ἀντώνιος δ' ἐξιέναι κελεύει. Πότερον οὖν ἡμεῖς Ἀντώνιον ψηφιζόμεθα εἶναι πολέμιον, ἢ Ἀντώνιος ἡμᾶς ἤδη πολεμεῖ; καὶ ὁ δήμαρχος ἡμῶν ἔτι ἀγνοεῖ· μέχρι ἄρα Δέκμου πεσόντος ἥ τε χώρα, τοσήδε οὖσα, καὶ ὅμορος ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τῇ χώρᾳ ὁ Δέκμου στρατὸς, ἐς τὰς καθ' ἡμῶν ἐλπίδας Ἀντωνίῳ προσγένηται. τότε γὰρ αὐτὸν, ὡς ἔοικεν, ὁ δήμαρχος ψηφιεῖται πολέμιον, ὅταν ἡμῶν γένηται δυνατώτερος.

LIV. Ταῦτ' ἔτι τοῦ Κικέρωνος λέγοντος, οἱ φίλοι θο-

Lin. 78. ἤγετο θάνατον *Edd. corrupte cum Regiis. Verum ded. Aug. & Ven. L.* 82. ἀποδρᾶσαι *Aug. Ven.*

„mis rebus, neceſſitate exigente, uſi ſunt: iſte vero ob unam quampiam voculam aut riſum morte mulctavit cives, neque eos judicio convictos, ſed ſorte deprehenſos. Quapropter, qui potuerunt, defecerunt ab eo; quibus vos, ut re bene geſta, decreviſtis heri præmia. Qui vero non potuerunt aufugere, metu coacti graſſantur cum illo, cujus ductu hoſtiliter invadunt veſtram provinciam, veſtrumque exercitum oppugnant, & veſtrum prætorem; quem vos per literas hortamini, ut maneat in „provincia, Antonius vero jubet decedere. *Utrum igitur hoſtem nos judicabimus Antonium? an in nos ille hoſtiliter invadit?* Et hæc tribunus noſter adhuc ignorat; ſcilicet, donec, ſublato D. Bruto, provincia tanta tamque nobis finitima, & cum ea exercitus Decimi, in ſpem opprimendi nos acceſſerit Antonio. Nimirum tum demum tribunus videtur hoſtem eum judicaturus, ubi nobis ille ſuperior evaſerit."

54. Vix ea finierat *Cicero*, quum tantus ab ejus amicis

ρυβοῦντες ἀπαύστως οὐδενὶ ἀντειπεῖν ἐπέτρεπον· μέχρι Πείσωνος αὐτοῦ παρελθόντος, ἥ τε ἄλλη βουλὴ κατὰ αἰδῶ τοῦ ἀνδρὸς ἡσύχασε, καὶ οἱ τοῦ Κικέρωνος ἠνέσχοντο, καὶ ἔλεγεν ὁ Πείσων· Ὁ μὲν νόμος, ὦ βουλὴ, δικαιοῖ τὸν εὐθυνόμενον αὐτὸν ἀκοῦσαί τε τῆς κατηγορίας, καὶ ἀπολογησάμενον ὑπὲρ αὐτοῦ κρίνεσθαι· καὶ τὸν δεινότατον εἰπεῖν Κικέρωνα ἐς ταῦτα προκαλοῦμαι. Επεὶ δὲ ὀκνεῖ μὲν παρόντος Αντωνίου κατηγορεῖν, ἀπόντος δ' ἐγκλήματά τινα εἶπεν, ὡς μέγιστα ἐκ πάντων καὶ ἀναμφίλογα ὄντα· παρῆλθον ἐγὼ, δείξων αὐτὰ ψευδῆ βραχυτάταις ἀποκρίσεσι. Τὰ χρήματά, φησιν, Αντώνιον τὰ κοινὰ μετὰ τὴν Καίσαρος τελευτὴν σφετερίσασθαι· τοῦ μὲν νόμου τὸν κλέπτην οὐ πολέμιον ἀποφαίνοντος, ἀλλὰ ὡρισμένῃ δίκῃ ζημιοῦντες· Βρούτου δὲ, τοῦ Καίσαρα κτείναντος, ἐν τῷ δήμῳ καὶ τότε κατηγορήσαντος, ὅτι ὁ Καῖσαρ τὰ χρήματα διεφόρησε, καὶ κενὰ καταλέλοιπε τὰ ταμιεῖα· Αντωνίου δὲ μετ' οὐ πολὺ ζητεῖν αὐτὰ ψηφισαμένου, καὶ ὑμῶν ἀποδεξαμένων τε τὴν

A. U. 711.

Lin. 4. εἶπεν ὧδε μέγιστα *Edd. Rectius Aug. Ven.*

ſtrepitus excitatus eſt, ut diu nemini contra dicturo præberetur ſilentium; donec PISO tandem ipſe prodiit in medium: cujus reverentia & alios ſenatores & Ciceronianos tantiſper ſedavit, dum verba faceret in hunc modum: „LEGES, *PATRES CONSCRIPTI*, poſtulant, ut reus ipſe accuſationem audiat, & dicta pro ſe cauſa exſpectet judicum ſententiam: quod nec *Cicero* negabit, accuſator vehementiſſimus. Qui quoniam veritus eſt contra præſentem *Antonium* agere, maluitque in abſentem nonnulla, veluti præ„cipua maximeque comperta, crimina congerere; in medium ego prodii, ut paucis, quam ea falſa ſint, oſtendam. *Publicas pecunias*, ait, *Antonium poſt Cæſaris mortem ſibi uſurpaſſe!* Quod ille ſi fecit, furi pœnam ſuam leges intentant, non hoſtem eum judicant. Atqui Brutus, quum interfeciſſet Cæſarem, jam tum pro concione Cæſarem accuſavit, ab illo dilapidatas pecunias publicas, & vacuum relictum eſſe ærarium. *Antonius* vero paulo poſt etiam de inquiſitione earum ad vos retulit, & vos adripuiſtis ejus

A. U. 711. γνώμην καὶ κεκυρωκότων, καὶ γέρας τοῖς μηνύουσι δεκάτην ὑπεσχημένων, ἣν διπλασιάσομεν ἡμεῖς, εἴ τις Ἀντώνιον περὶ αὐτῶν ἔχοι τι διελέγχειν. καὶ τάδε μὲν περὶ τῶν χρημάτων.

LV. Τὴν δὲ Κελτικὴν ἡγεμονίαν οὐκ ἐψηφισάμεθα μὲν ἡμεῖς Ἀντωνίῳ, ἔδωκε δὲ ὁ δῆμος νόμῳ, παρόντος αὐτοῦ Κικέρωνος, ᾧ τρόπῳ καὶ ἕτερα πολλάκις ἔδωκε, καὶ τήνδε τὴν ἡγεμονίαν αὐτὴν Καίσαρι πάλαι. μέρος δ᾽ ἐστὶ τοῦ νόμου, τὸν Ἀντωνίον, τὴν δεδομένην οἱ μετιόντα, Δέκμῳ μὴ παραχωροῦντι πολεμεῖν, καὶ τὸν στρατὸν ἀντὶ Θρακῶν οὐδὲν ἔτι κινουμένων ἐς τὴν Κελτικὴν ἐπὶ τὸν ἀντιλέγοντα μετάγειν. ἀλλὰ Κικέρων Δέκμον μὲν οὐχ ἡγεῖται πολέμιον, ἐναντία τῷ νόμῳ τιθέμενον ὅπλα· Ἀντώνιον δὲ πολέμιον, τῷ νόμῳ συμμαχοῦντα. Εἰ δὲ αὐτὸν αἰτιᾶται τὸν νόμον, τοὺς θεμένους αἰτιᾶται· οὓς ἔδει μεταπείθειν, οὐχὶ συνθέμενον ὑβρίζειν, οὐδὲ τὴν χώραν Δέκμῳ μὲν πιστεύειν, ὃν ὁ δῆμος ἐδίωξεν ἐπὶ τῷ φόνῳ, Ἀντωνίῳ δὲ ἀπιστεῖν ὅ τι ὁ δῆμος ἔδωκεν. Οὐ

Lin.24. οὐδὲ ἔτι *Edd. invitis MSS.* *L.31.* ὅ τι *caret Reg.B.* *Ibid.* ὅ τι ὁ γάμος ἔδωκεν *ora MS. Aug.* *Ibid. sq.* οὐδὲ εὖ βουλευομ. *Reg.B.*

„ſententiam, eamque confirmaſtis, & præmium indicibus partem decimam propoſuiſtis: cujus præmii nos duplum repræſentabimus, ſi poteſt *Antonium* quiſquam hujus fraudis convincere. Hactenus de peculatu reſponſum ſit.

55. „Jam *Galliam provinciam* non nos *Antonio* decrevimus: plebiſcito eam obtinuit, præſente ipſo *Cicerone*; quemadmodum alii ſæpe alias provincias, & hanc ipſam Cæſar antea. Ei plebiſcito adſcriptum eſt, *debere Antonium, ni D. Brutus ei advenienti de-* „*cedat provincia, bello illum perſequi, et, quia Thraces nihil novi moliuntur, exercitum contra pertinacem tranſportare.* Sed *Cicero Decimum* pro hoſte non habet, arma ferentem contra legem: *Antonium* hoſtem judicat, armis utentem ex legis præſcripto. Quod ſi legem accuſat, auctores ejus accuſat: quibus eam diſſuadere debuerat; non, poſtquam ſemel aſſenſit, inſultare: & *Antonio* potius provinciam credere, quam populi beneficio accepit, quam *Decimo*, quem populus propter

γὰρ εὖ βουλευομένων ἐστὶ, διαστασιάζεσθαι πρὸς τὸν δῆμον ἐν καιροῖς μάλιστα ἐπικινδύνοις· οὐδὲ ἀμνημονεῖν, ὅτι καὶ τόδε αὐτὸ τοῦ δήμου πρότερον ἦν, τὸ κρίνειν τὰ φίλια καὶ πολέμια. μόνος γὰρ ἐκ τῶν πάλαι νόμων ὁ δῆμος αὐτοκράτωρ εἰρήνης πέρι καὶ πολέμου σκοπεῖν· ὧν μηδὲν ὁ δῆμος ἐπιστήσειε, μηδὲ ἐπιμηνίσειεν ἡμῖν, προστάτου λαβόμενος. A. U. 711.

LVI. Ἀλλ' ἔκτεινέ τινας τῶν στρατιωτῶν ὁ Ἀντώνιος. Αὐτοκράτωρ γε ὢν, καὶ ἐς τοῦτο ὑφ' ὑμῶν κεχειροτονημένος. καὶ οὐδείς πω τῶνδε λόγον ὑπέσχεν αὐτοκράτωρ. οὐ γὰρ ἔκριναν οἱ νόμοι λυσιτελήσειν ὑμῖν τὸν ἄρχοντα τοῖς στρατευομένοις ὑπεύθυνον εἶναι· οὐδ' ἔστιν ἀπειθείας τι χεῖρον ἐν στρατοπέδῳ, δι' ἣν καὶ νικῶντές τινες ἀνῃρέθησαν, καὶ οὐδεὶς ηὔθυνε τοὺς ἀνελόντας. οὐδὲ τῶν νῦν συγγενὴς οὐδεὶς, ἀλλὰ Κικέρων, ἐπιμέμφεται· καὶ φόνου κατηγορῶν, πολέμιον κοινὸν ἀντὶ τῶν ὡρισμένων ἐπιτι-

Lin. 37. ad ἐπιστήσειε *notavit Musgrav.* „*Forte* ἐπιπτήσειε, involet." *Quin potius* ἀπιστήσειε, *deleta hypostigme? L. 43.* τοῖς στρατοπέδοις ὑπευθ. *Reg. A. in Contextu.* Γρ. στρατοπέδοις *Reg. B. in marg. L. 45.* εὔθυνε *Aug. Ven. quod perinde est.*

„homicidium expulit. Nec enim consultum est, diffidere a populo, præsertim periculosis temporibus; aut oblivisci, *hoc* ipsum *judicium olim penes populum* fuisse, *quinam vel pro amicis, vel pro hostibus reipublicæ essent habendi. Antiquo* enim *jure solus Populus belli pacisque arbiter* est: quæ jura, fidei nunc nostræ commissa, videamus, ne populus offensus nobis rursus eripiat, si ducem ad hoc & patronum fuerit nactus.

56. „*At occidit aliquot milites Antonius!* Occidit pro imperio, quod vestris consecutus est suffragiis: nec ullus umquam imperator hujus facti rationem reddidit: nec enim legislatoribus visum est esse e republica, militibus rationem reddi a ducibus: nec est quidquam in exercitu pejus contumacia; ob quam etiam nonnulli, licet victores, occisi sunt; neque quisquam reos fecit hos, qui eos occiderant. Ne nunc quidem ex cognatis eorum, qui supplicio adfecti sunt, conqueritur quisquam: sed *Cicero* queritur; &, cui *cædis crimen objicit*, hunc, non contentus homicidarum pœna legibus defini-

A. U. 711. μίων τοῖς φονεῦσι τίθεται. Ἀντωνίῳ δὲ τὸ στρατόπεδον ὅπως τε ἄτακτον ἦν, καὶ ὅπως κατεφρόνει, δηλοῖ καὶ τὰ μεταστάντα αὐτοῦ δύο τέλη· ἃ ὑμεῖς μὲν ἐψηφίσασθε Ἀντωνίῳ στρατεύειν, αὐτομολήσαντα δὲ παρὰ τοὺς στρατιωτικοὺς νόμους, οὐ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ἐς Καίσαρα, ὁ Κικέρων ὅμως ἐπῄνεσε, καὶ ἐκ τῶν κοινῶν ἐχθὲς ἐμισθοδότησε· καὶ μή ποτε ὑμᾶς λυπήσειε τὸ παράδειγμα. Κικέρωνα δὲ καὶ ἐς ἀνωμαλίαν ἐξέστησεν ἡ ἔχθρα. κατηγορεῖ γὰρ Ἀντωνίου τυραννίδα, καὶ κόλασιν στρατιωτῶν, αἰεὶ τῶν ἐπιβουλευόντων τὰ στρατεύματα θεραπευόντων, οὐ κολαζόντων. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ὤκνησεν οὐδὲ τὴν ἄλλην Ἀντωνίου μετὰ Καίσαρα ἀρχὴν ὡς τυραννικὴν διαβαλεῖν, φέρε πύθωμαι καθ᾽ ἕκαστον ὧδε.

LVII. Τίνα ἔκτεινεν ὡς τύραννος ἄκριτον, ὁ νῦν κινδυνεύων ἀκρίτως; τίνα δ᾽ ἐξέβαλε τῆς πόλεως; τίνα δὲ ἡμῖν διέβαλεν; ἢ καθ᾽ ἕνα μὲν τοιόσδε ἦν, ἐπεβούλευε δὲ πᾶσιν ὁμοῦ;

Lin. 59 *sq.* διαβαλλεῖν (*sic*) *Aug. forte pro* διαβάλλειν. *L.* 62. ὑμῖν διέβαλεν *Aug.* *L.* 63. τοιόνδε *Reg. B. a pr. m. Videtur autem utique* οὐ τοιόσδε *cum Gelenio legendum: & Cand. quoque negationem adjecit.*

„ta, *facit hostem publicum.* Quamvis, quam *seditiosus* fuerit *Antonii exercitus*, quam insolens in imperatorem, satis ostendunt duæ illæ desertrices legiones, quæ vestro decreto jussæ militare *Antonio*, contra disciplinam militarem ab eo *transfugerunt*, & quidem *non ad vos*, *sed ad Cæsarem:* quod tamen eorum factum laudavit *Cicero*, & præmium eis ex ærario dari heri censuit. Quod exemplum superi faxint, ne quando nobis triste fiat! Ceterum *Ciceronem* ad miram etiam inconstantiam transversum egit inimicitia; accusat enim *Antonii* tyrannidem & animadversionem in milites: quum semper consueverint insidiatores reipublicæ obsequiis & indulgentia potius emereri favorem exercituum, quam alienare a se eorum animos per sævitiam. Quoniam autem non piguit Ciceronem, reliquum etiam *Antonii* post Cæsaris cædem *imperium* omne, *ut tyrannicum*, *calumniari*; age, disquiramus hoc pacto singula!

57. „Quemnam igitur *indicta causa*, ut tyrannus, occidit is, cui nunc *absenti* hoc intentatur periculum? quem ex Urbe expulit? quem umquam apud nos calumniatus

Πότε, ὦ Κικέρων; ὅτε τὴν ἀμνηστίαν ἐκύρου τῶν γεγονότων; ἢ ὅτε μηδένα διώκεσθαι φόνου; ἢ ὅτε ζήτησιν εἶναι τῶν κοινῶν χρημάτων; ἢ ὅτε Πομπήϊον τὸν Πομπηΐου τοῦ ὑμετέρου κατεκάλει, καὶ τὴν πατρῴαν ἐκ τῶν δημοσίων αὐτῷ διέλυε περιουσίαν; ἢ ὅτε τὸν Ψευδομάριον λαβὼν ἐπιβουλεύοντα ἀπέκτεινε, καὶ ἐπῃνέσατε πάντες; καὶ τοῦτο μόνον δι' ὑμᾶς οὐ διέβαλε Κικέρων; ἢ ὅτε ἐψηφίζετο, μὴ εἰσηγεῖσθαι περὶ Δικτάτωρος μηδένα, μήτε ἐπιψηφίζειν, ἢ νηποινεὶ πρὸς τοῦ θέλοντος ἀποθνήσκειν; Ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ ἐπολιτεύσατο ἡμῖν Αντώνιος ἐν δύο μησὶν, οἷς μόνοις ἐπέμεινε τῇ πόλει μετὰ Καίσαρα, ἄρτι μὲν τοῦ δήμου τοὺς φονέας διώκοντος, ἄρτι δὲ ὑμῶν δεδιότων ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις· οὗ τίνα καιρὸν, εἰ πονηρὸς ἦν, ἀμείνονα εἶχεν; Ἀλλ' ἐς τὰ ἐναντία οὐκ ἦρχε. πῶς; οὐ μόνος ἦρχεν, ἀποδημήσαντος ἐπὶ Συρίας Δολοβέλλα; οὐ A. U. 711.

Lin. 67. ἡμετέρου Aug. forsan rectius. L. 68. διέλυσε Edd. Prætuli Aug. L. 74. μόνος, pro μόνοις, expressit Cand. Nescio, an recte: ac dubito, an satis emendatus ille locus sit. L. 77. Post τὰ ἐναντία tollendam partic. negantem duxit Gelen. cui adsentiens H. Stephanus suspicatus est, οὗτος fortasse pro οὐ reponendum. Mihi neutrum satis planum est; ac vereor, ne interciderit nonnihil.

„est? An, singulis nihil molestus, universorum insidiatus est libertati? Quando tandem, *Cicero?* Utrum, quum legem de Oblivione anteactorum pertulit? an quum illam de reis non faciendis percussoribus? An quum *Sextum*, *Pompeji* vestri *filium*, revocandum, bonaque paterna ex ærario ei persolvenda, censuit? An quum *Pseudo-Marium*, turbatorem pacis, comprehensum mulctavit capite, cunctis vobis collaudantibus? & hoc calumniari tunc *Cicero* propter vos solos non est ausus? An quum legem *de Dictatura* „*in perpetuum ita tollenda* tulit, ut impune cuivis liceat occidere eum, qui illam revocare velit? Hæc enim sunt ejus acta publica duorum mensium, quibus solis [*an* solus?] in Urbe mansit post necem Cæsaris: modo interfectores populo persequente, modo vobis de futuro sollicitis: quo tempore, si malus civis fuisset *Antonius*, quod aliud exspectare poterat tempus sibi opportunius? At contra adversarios, ait, nihil egit! Quid? An non solus administravit omnia, profecto in Syriam Dolabella? an non acce-

A. U. 711. στρατὸν εἶχεν ἕτοιμον ἐν τῇ πόλει, τὸν ὑφ' ἡμῶν αὐτῷ δεδομένον; οὐκ ἐνυκτοφυλάκει τὴν πόλιν; οὐκ ἐνυκτοφυλακεῖτο διὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλήν; οὐ πρόφασιν εἶχε τὴν σφαγὴν Καίσαρος, φίλου τέ οἱ καὶ εὐεργέτου ὄντος, καὶ τῷ δήμῳ μάλιστα ὑπεραρέσκοντος; οὐχ ἑτέραν εἶχεν οἰκείαν, ἐπιβεβουλευμένος ἐς τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν; ὧν ἔκτεινε μὲν ἢ ἐφυγάδευσεν οὐδένα, συνέγνω δὲ ὅσον εἶχε μέτρου καλῶς, καὶ διδομένας αὐτοῖς ἡγεμονίας οὐκ ἐφθόνησε δοθῆναι; Τὰ μὲν δὴ μέγιστα, ὦ Ρωμαῖοι, καὶ ἀναμφίλογα Κικέρωνος ἐς τὸν Αντώνιον ἐγκλήματα ὁρᾶτε.

LVIII. Επεὶ δέ γε ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι καὶ μαντεύματα ἐπάγουσιν, ὡς ὁ Αντώνιος ἔμελλε μὲν τὸν στρατὸν ἄξειν ἐπὶ τὴν πόλιν, δείσειε δὲ προλαβόντος αὐτὴν ἑτέρῳ στρατῷ Καίσαρος· πῶς οὖν, εἰ τὸ μελλῆσαι μόνον ἐστὶν ἀνδρὸς πολεμίου, τὸν ἐλθόντα, καὶ παραστρατοπεδεύσαντα ἡμῖν ἀσήμαντον, οὐχ ἡγεῖται πολέμιον; πῶς δ',

Lin. 83 *sq.* οἰκίαν, *quod post* ἑτέραν εἶχεν *dant Edd. MSS. & Cand. in* οἰκείαν *cum Gelenio mutavi, probante H. Stephano.*

„ptum a vobis præsidium habuit in Urbe paratum? an non nocturnis Urbem munivit custodiis? an excubias circa se disposuit ob aliud, quam ob inimicorum insidias? an non satis ei ad id causæ fuit ipsa cædes Cæsaris, amici sui, optime de ipso meriti, & apud populum gratiosissimi? an non ad illam alia etiam propria accessit causa, cum capitalibus insidiis peteretur ab eisdem percussoribus; quorum neminem tamen vel occidit, vel in exilium egit; quibus etiam, quantum tandem licuit, ignovit, nec invidit eis dari provincias? Hæc sunt, ut videtis, „*PATRES CONSCRIPTI*, illa præcipua maximeque manifesta *crimina*, *quæ Antonio objicit Cicero.*

58. „Sed quoniam quidam, criminatione non contenti, divinationes quoque addunt, *venturum fuisse Antonium in Urbem hostiliter cum exercitu, sed id consilium mutasse metu Cæsaris, qui eam præoccupasset*: qui fit tandem, ut, quum solum hujusmodi *consilium* hostile videatur, non pro hoste habeatur is qui & venit, & tantum non obsedit nos, quamquam ne insignia quidem imperii habens? Aut quid obstabat, ne veniret *An-*

εἴπερ ἦλθεν ὁ Ἀντώνιος, οὐκ ἀφίκετο; ἢ τρισμυρίους ἔχων συντεταγμένους ἔδεισε τρισχιλίους τοὺς ἀμφὶ τὸν Καίσαρα ὄντας ἀνόπλους, ἀσυντάκτους, ἐς μόνας Καίσαρι διαλλαγὰς συνελθόντας, καὶ εὐθὺς ὡς ἔγνωσαν πολεμεῖν αἱρούμενον καταλιπόντας; Εἰ δὲ μετὰ τρισμυρίων ἐλθεῖν ἔδεισε, πῶς ἦλθε μετὰ μόνων χιλίων; μεθ᾽ ὧν αὐτὸν ἐς τὸ Τίβυρον ἐξιόντα πόσοι προεπέμπομεν, καὶ πόσοι συνώμνυμεν οὐχ ὁρκούμενοι; πόσους δὲ Κικέρων ἐπαίνους ἐς τὴν πολιτείαν αὐτοῦ καὶ ἀρετὴν ἀνάλισκε; πῶς δ᾽ αὐτὸς Ἀντώνιος, εἴ τι τοιοῦτον ἐγίγνωσκε, τὰ ἐνέχυρα τὰ νῦν ὄντα πρὸ τοῦ βουλευτηρίου κατέλιπεν ἡμῖν, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ μειράκιον υἱόν; οἳ κλαίουσι καὶ δεδίασι νῦν, οὐ τὴν Ἀντωνίου πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν δυναστείαν.

A. U. 711.

LIX. Ταῦτα μὲν δὴ πρὸς ὑμᾶς ἐξενήνοχα, δεῖγμα τῆς Ἀντωνίου τε ἀπολογίας, καὶ Κικέρωνος μεταβολῆς. Παραίνεσιν δ᾽ ἐπιθήσω τοῖς εὖ φρονοῦσι, μήτε ἐς τὸν

Lin. 95. Non neceſſe puto, ἦλθεν *cum Muſgrav. in* ἤθελεν *mutare. L. 1.* μόνον χιλίων *Aug.*

„*tonius*, ſi deſtinaverat? niſi forte juſtum exercitum triginta millium habens, timuit tria millia Cæſarianorum ſemiermium, nullos ordines ſervantium, qui in hoc tantum venerant, ut ei conciliarent *Cæſarem*; quem, ut primum cognoverunt moliri bellum, confeſtim deſeruerunt? Quod ſi non auſus eſt venire cum triginta millibus, quo tandem pacto cum mille ſolis venit? cum quibus ex Urbe petentem Tibur quam frequentes nos deduximus! quam frequentes ultro ſacramentum eidem „diximus! Quantas vero & *Cicero* laudes in ejus acta virtuteſque congeſſit! Aut quomodo *Antonius* ipſe, ſi quid tale cogitabat, hos nobis reliquit *obſides*, qui nunc verſantur ante curiam? *matrem*, inquam, *et uxorem*, *et filium* adoleſcentulum: qui nunc flent ac timent, non propter acta Antonii, ſed propter inimicorum dominationem.

59. „Habetis *P. C. ſpecimen defenſionis Antonii*, & *Ciceronis inconſtantiæ*. Supereſt, ut horter quotquot recte ſapiunt, ne vel populum of-

A. U. 711. δῆμον, μήτε ἐς Ἀντώνιον, ἁμαρτάνειν, μηδὲ ἔχθρας καὶ κινδύνους ἐπάγειν τοῖς κοινοῖς, νοσούσης ἔτι τῆς πολιτείας, καὶ ἀπορούσης τῶν ὀξέως ἀμυνούντων· δύναμιν δ᾽ ἐν τῇ πόλει συστησαμένους, πρὶν θορυβῆσαί τι τῶν ἔξω, τὴν ἀρκέσουσαν, τότε τοῖς ἑκάστοτε ἐπείγουσιν ἐφεδρεύειν, καὶ κρίνειν οὓς ἂν ἐθέλητε, δυναμένους τὸ κεκριμένον τελεῖν. Πῶς οὖν ἔσται ταῦτα; ἐὰν Ἀντώνιον μὲν ἐῶμεν ἐς πρόφασιν ἢ χάριν τοῦ δήμου τὴν Κελτικὴν ἔχειν, Δέκμον δὲ μετὰ τριῶν ὧν ἔχει τελῶν ἐνθάδε καλῶμεν, καὶ ἀφικόμενον ἐκπέμπωμεν ἐς Μακεδονίαν, τὰ τέλη κατασχόντες. εἰ δὲ καὶ τὰ ἀπ᾽ Ἀντωνίου μεταστάντα δύο πρὸς ἡμᾶς μετέστη, καθάπερ φησὶ Κικέρων, καὶ τάδε καλῶμεν ἀπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν πόλιν. Οὕτω γὰρ πέντε τελῶν ἡμῖν ὑπαρχόντων, ψηφιζοίμεθα ἂν ὅτι δοκιμάζοιμεν ἐγκρατῶς, ἐς οὐδενὸς ἀνδρὸς ἐλπίδας αἰωρούμενοι.

LX. Καὶ τάδε μὲν εἴρηται τοῖς ἄνευ φθόνου καὶ φι-

Lin. 17. τὴν ἀρέσκουσαν *Reg. A. mend.* *L.* 20. ἔχειν *caret Aug. perperam.* *L.* 24. πρὸς ὑμᾶς *Aug.* *L.* 26. ἂν *caret Aug. male.*

„fendant, vel Antonium; neque in civitatem ſimultates & pericula invehant, ægrotante adhuc republica, & egente maturo auxilio: utque Urbem, priuſquam externus aliquis tumultus ingruat, ante omnia idoneo firmetis præſidio, ac tunc demum reliquis rebus, prout quæque præſentiſſimum remedium poſtulat, proſpiciatis; & tum demum in judicium vocetis condemnetiſve quos volueritis, quum decreta veſtra exſequendi facultas adfuerit. Quomodo igitur fient hæc? Si Antonio Galliam, populi cauſa, a quo eam acceperit, relinquamus: *D. Brutum* vero, cum tribus quas habet legionibus, huc evocatum, mittamus in Macedoniam, retento hic ejus exercitu. Præterea quod ſi duæ illæ legiones, quæ *Antonium* deſeruerunt, ad nos tranſierunt, ut ait *Cicero*; has quoque a Cæſare in Urbem revocemus. Sic enim freti quinque legionibus, Senatuſconſulta conſtanter valideque faciemus quæcunque placuerint, a nullius mortalis gratia pendentes.

60. „ Et hæc quidem dicta ſint his, qui me audiunt abſque invidiæ contentioniſque

λονεικίας ἀκροωμένοις. Τοῖς δὲ ἀπερισκέπτως καὶ ἀπαρασκεύως δι' οἰκείαν ἔχθραν ἢ φιλονεικίαν ἐκθορυβοῦσιν ὑμᾶς, κριτὰς παραινῶ μὴ ταχεῖς εἶναι, μηδὲ προπετεῖς ἐς ἄνδρας μεγίστους τε, καὶ στρατιᾶς ἄρχοντας ἱκανῆς, μηδὲ ἄκοντας ἐκπολεμοῦν· ἀναμιμνησκομένους Μαρκίου τε τοῦ Κοριολάνου, καὶ τὰ ἔναγχος δὴ ταῦτα Καίσαρος· ὃν στρατιᾶς ὁμοίως ἡγούμενον, καὶ σπονδὰς ἀρίστας ἂν ἡμῖν γενομένας προτείνοντα, προπετῶς πολέμιον ψηφισάμενοι, τῷ ὄντι πολέμιον ἠνάγκασαν γενέσθαι. Φείδεσθαι δὲ καὶ τοῦ δήμου, πρὸ βραχέος τοῖς φονεῦσι τοῖς Καίσαρος ἐπιδραμόντος, μὴ ἐς ὕβριν αὐτοῦ δοκῶμεν τοῖς μὲν ἡγεμονίας ἐθνῶν διδόναι, Δέκμον δὲ ἐπαινεῖν, ὅτι τοῦ δήμου νόμον ἀκυροῖ, καὶ Αντώνιον πολέμιον κρίνειν, ὅτι τὴν Κελτικὴν ἔλαβε παρὰ τοῦ δήμου. Ὧν τοὺς μὲν εὖ βουλευομένους ἐνθυμεῖσθαι χρὴ ὑπὲρ τῶν ἔτι πλανωμένων, τοὺς δ' ὑπάτους καὶ δημάρχους πλείονας κινδυνεύουσι τοῖς κοινοῖς γενέσθαι. *A. U.* 711.

Lin. 34 *sq.* Μάρκου τε *Edd. mend. invitis MSS.* *L.* 38. coëgistis *Cand.* ἠναγκάσαμεν *autem cum Gelenio maluit Musgr.* *L.* 45. *An genuinum sit illud* πλείονας, *definire non ausim: & Musgravium quoque in ea voce video hæsitasse.*

„adfectibus. Ceterum hos qui inconsiderate incogitanterque propter proprias simultates ac contentiones vos conturbant, hortor, ne præcipitent judicium contra viros egregios, & magnis præfectos exercitibus, neve invitos ad bellum cogant: meminerintque & Marcii Coriolani, & horum quæ ab ipso Cæsare nuper gesta sunt; quem quia pariter imperantem exercitui, & nobis optimas conditiones pacis offerentem, temere hostem judicavimus, *ut revera hostis fieret*, perpulimus: denique „rationem habeant populi, qui paulo ante impetum fecit in percussores Cæsaris; ne videamur in ipsius populi contumeliam eis dare provincias, & *D. Brutum* laudare quod plebiscitum irritum faciat, *Antonium* autem hostem judicare, quod Galliam a populo acceperit. Quapropter debent qui recte sentiunt, errantes in viam reducere: Consules vero & tribuni plebis majorem curam impendere debebunt periclitanti reipublicæ."

A. U. 711. LXI. Ὧδε μὲν ὁ Πείσων ἀπελογεῖτο, καὶ ὠνείδιζεν ὁμοῦ καὶ ἐφόβει· καὶ σαφῶς αἴτιος ἐγένετο μὴ ψηφισθῆναι πολέμιον Ἀντώνιον. οὐ μὴν ἐκράτησε, τῆς Κελτικῆς αὐτὸν ἄρχειν. οἱ γὰρ τῶν σφαγέων φίλοι τε καὶ συγγενεῖς ὑπὸ δέους ἐκώλυσαν, μὴ τοῦ πολέμου λυθέντος ἐπεξέλθοι τὸν φόνον, Καίσαρι συναλλαγείς· διὸ καὶ στασιάζειν αἰεὶ παρεσκεύαζον Καίσαρά τε καὶ Ἀντώνιον. Ἐψηφίσαντο δ', Ἀντωνίῳ προαγορεῦσαι, Μακεδονίαν ἀντὶ τῆς Κελτικῆς ἔχειν· τὰς δὲ ἄλλας ἐντολὰς, εἴτε λαθόντες, εἴτ' ἐξεπίτηδες, Κικέρωνα συγγράψαι τε καὶ δοῦναι τοῖς πρεσβεύουσι προσέταξαν. Ὁ δὲ, τὴν γνώμην παραφέρων, συνέγραφεν ὧδε· Μουτίνης Ἀντώνιον εὐθὺς ἀπανίστασθαι, καὶ Δέκμῳ τὴν Κελτικὴν μεθιέναι· ἐντὸς δὲ Ῥουβίκωνος ποταμοῦ, τοῦ τὴν Ἰταλίαν ὁρίζοντος ἀπὸ τῆς Κελτικῆς, ἡμέρᾳ ῥητῇ γενόμενον, ἐπιτρέψαι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἅπαντα τῇ βουλῇ. Οὕτω μὲν φιλονείκως τε καὶ ψευδῶς ἐντολὰς ὁ Κικέρων συνέγραφεν· οὐδεμιᾶς ἔχθρας τοσῆσδε

Lin. 61. ἐπίτρεψε τὰ καθ' *Edd. Recte Aug. ut conjecerat Musgrav.*
L. 63. *Forte* τὰς ἐντολάς.

61. Hæc *Piſo* verba fecit *pro Antonio*, exprobrans ſimul & terrens: effecitque procul dubio, ne hoſtis Antonius judicaretur. Nec tamen pervicit, ut ei Gallia decerneretur provincia: nam percuſſorum cognati & amici obſtiterunt; metuentes, ne, redeunte pace necem Cæſaris vindicaret, cum juvene Cæſare in gratiam reverſus: quapropter ſemper quoque alebant eorum diſſidium. *Decretumque* eſt, *ut offerretur Antonio Macedonia pro Gallia*: cetera *mandata*, vel imprudentes, vel conſulto, *commiſerunt Ciceroni perſcribenda*, & per legatos *ad Antonium* mittenda. Quæ CICERO, mutata pauliſper ſenatus ſententia, conſcripſit in hunc modum: *Antonius a Mutina confeſtim abſcedito; D. Bruto Galliam relinquito; intra Rubiconem*, Italiæ Galliæque terminum, *ante præſtitutum diem ſe recipito, reſque ſuas cunctas arbitrio Senatus permittito.* Ita & contentioſe & contra ſenatus ſententiam *Cicero* mandata conſcripſit; non tam propter ſimultatem, ut videtur,

τοσῆσδε ὑπούσης, ἀλλ', ὡς ἔοικε, τοῦ δαιμονίου τὰ κοινὰ ἐς μεταβολὴν ἐνοχλοῦντος, καὶ αὐτῷ Κικέρωνι κακῶς ἐπινοοῦντος. Ἄρτι δὲ καὶ τῶν Τρεβωνίου λειψάνων κομισθέντων, καὶ τῆς ἐς αὐτὸν ὕβρεως γνωσθείσης ἀκριβέστερον, οὐ δυσχερῶς ἡ βουλὴ τὸν Δολοβέλλαν ἔκρινεν εἶναι πολέμιον. A. U. 711.

LXII. Οἱ δ' ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀπεσταλμένοι πρέσβεις, αἰδούμενοι τῶν ἐντολῶν τὸ ἀλλόκοτον, οὐδὲν μὲν ἔφασαν, αὐτὰς δ' ἐπέδοσαν αὐτῷ. Καὶ ὁ Ἀντώνιος σὺν ὀργῇ πολλά ἐς τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν Κικέρωνα ἀπερρίπτει· θαυμάζων, ὅτι Καίσαρα μὲν, τὸν τὰ μέγιστα ὠφελήσαντα τὴν ἀρχὴν, ἡγοῦνται τύραννον ἢ βασιλέα, Κικέρωνα δὲ οὐ νομίζουσιν· ὃν Καῖσαρ μὲν εἷλε πολέμῳ, καὶ οὐκ ἀπέκτεινε· Κικέρων δὲ τοὺς ἐκείνου φονέας προτίθησι τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ Δέκμον Καίσαρι μὲν ὄντα φίλον ἐμίσει, ἀνδροφόνον δὲ αὐτοῦ γενόμενον ἀγαπᾷ· καὶ τῷ μὲν παρ' οὐδενὸς μετὰ Καίσαρα λαβόντι τὴν Κελτικὴν προστίθεται,

Lin. 66. τῶν τοῦ Τρεβων. *Edd. Prætuli Aug. Ven. L. 72.* ἐπέδωσαν *Edd. Recte Aug. L. 80. Vulgatum* προτίθεται *in* προστίθεται *fuit mutandum; quod expressit Cand.* ope assisteret.

tur, quæ quidem magna erat, quam sic volente fortuna, gravem reipublicæ mutationem adlatura, ipsique Ciceroni meditante perniciem. Eodem autem tempore, adlatis Trebonii reliquiis, cognitisque ludibriis quibus ille erat adfectus, *senatus*, nemine magnopere obstante, *Dolabellam hostem judicavit.*

62. Legati a senatu ad Antonium missi, quum puderet eos mandatorum tam insolentium, nihil aliud præfati, ea ipsa illi tradiderunt. Et *iratus* ANTONIUS multa *in senatum ac Ciceronem effudit*: „Mirari se, *Cæsarem* quidem, optime de Romano imperio meritum, haberi pro tyranno regeque: *Ciceronem* vero non haberi, qui, quum a Cæsare jure belli captus, & salvus & incolumis esset dimissus, nunc percussores ejus præferat amicis ejusdem; & D. Brutum, quamdiu fuerat Cæsaris amicus, oderit, nunc parricidam diligat; eidemque, qui a nemine post Cæsarem Galliam acceperit, faveat; se vero op-

A. U. τῷ δὲ παρὰ τοῦ δήμου λαβόντι πολεμεῖ. τῶν τε ἐψη-
711. φισμένων μοι τελῶν τοῖς μὲν αὐτομολήσασι γέρα δίδωσι, τοῖς δὲ παραμείνασιν οὔ· διαφθείρων οὐκ ἐμοὶ μᾶλλον, ἀλλὰ τῇ πόλει, τὰ στρατιωτικά. καὶ τοῖς μὲν ἀνδροφόνοις ἀμνηστίαν ἔδωκεν, ᾗ κἀγὼ συνεθέμην διὰ δύο ἄνδρας αἰδεσίμους· Ἀντώνιον δὲ καὶ Δολοβέλλαν ἡγεῖται πολεμίους, ὅτι τῶν δεδομένων ἐχόμεθα. ἥδε γάρ ἐστιν ἡ ἀληθὴς αἰτία· κἂν ἀποστῶ τῆς Κελτικῆς, οὔτε πολέμιος οὔτε μόναρχός εἰμι. Ταῦτα μέντοι μαρτύρομαι, λύσειν τὴν οὐκ ἀγαπωμένην ἀμνηστίαν.

LXIII. Τοιάδε πολλὰ εἰπὼν ὁ Ἀντώνιος, ἀντέγραφε τῷ δόγματι· Τῇ μὲν βουλῇ πεισθῆναι ἂν ἐς ἅπαντα ὡς πατρίδι, Κικέρωνι δὲ τῷ συγγράψαντι τὰς ἐντολὰς ὧδε ἀποκρίνεσθαι· Ὁ δῆμος ἔδωκέ μοι τὴν Κελτικὴν νόμῳ, καὶ Δέκμον ἀπειθοῦντα τῷ νόμῳ μετελεύσομαι, καὶ τοῦ φόνου δίκας ἀπαιτήσω μόνον ὑπὲρ ἁπάντων, ἵνα

Lin. 83. παραμένουσιν *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 93. τῷ *ad* συγγράψαντι *adjeci ex Aug. & Reg. B.*

„pugnet, qui populi beneficio illam provinciam obtinuerit. Ex legionibusque, inquit, quas senatusconsulto accepi, transfugis præmia *Cicero* decernit, manentes in officio vacuas dimittit: adeoque milites disciplinamque militarem corrumpit, non magis meo incommodo, quam reipublicæ. Præterea parricidis Oblivionem concessit; cui & ego adsensi, propter duos viros honoratos: Antonium vero & Dolabellam habet pro hostibus, quia, quæ nobis tradita sunt, ademta nobis nolumus. Hæc enim est causa præcipua: „&, si decessero de Gallia, tum nec hostis fuero, nec adfectator monarchiæ. Hoc tamen protestor, irritam me facturum illam, qua contenti esse nolunt, Oblivionem."

63. *Talia* multa *locutus* ANTONIUS, *rescripsit* ad senatusconsultum: „futurum se in Senatus potestate, amore patriæ: *Ciceroni* vero, qui mandata perscripserit, ita se respondere: *Populus lege lata Galliam mihi dedit; itaque D. Brutum legi non parentem armis persequar; et pœnas ab ipso uno pro omnibus percussoribus expetam;*

καὶ ἡ βουλὴ καθαρεύσῃ ποτὲ τοῦ μύσους, ἐμπιπλαμένη νῦν διὰ Κικέρωνα Δέκμῳ βοηθοῦντα. Τάδε μὲν ὁ A. U. 711.
Αντώνιος εἶπέ τε καὶ ἀντέγραψε. Καὶ ἡ βουλὴ αὐτὸν αὐτίκα ἐψηφίζετο εἶναι πολέμιον, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῷ στρατὸν, εἰ μὴ ἀποσταῖεν αὐτοῦ· Μακεδονίας δὲ καὶ τῆς Ἰλλυρίδος αὐτῆς, καὶ τῶν ἐν ἀμφοτέραις ὑπολοίπων στρατῶν, Μάρκον Βροῦτον ἄρχειν, μέχρι καταστήαίη τὰ κοινά. Ὁ δὲ ἴδιόν τε εἶχεν ἤδη στρατὸν, καὶ παρὰ Απουληΐου τινὰ προσειλήφει, καὶ ναῦς εἶχε μακράς τε καὶ ὁλκάδας, καὶ χρημάτων ἐς μύρια καὶ ἑξακισχίλια τάλαντα, καὶ ὅπλα πολλὰ, ὅσα ἐν Δημητριάδι Γαΐῳ Καίσαρι ἐκ πολλοῦ γιγνόμενα εὗρεν· οἷς ἅπασιν αὐτὸν ἡ βουλὴ τότε ἐψηφίζετο ἐς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος χρῆσθαι. Εψηφίσαντο δὲ καὶ Κάσσιον ἄρχειν τε Συρίας, καὶ πολεμεῖν Δολοβέλλᾳ· τούς τε ἄλλους, ὅσοι τινὲς ἔθνους ἢ στρατοῦ Ρωμαίων ἄρχουσιν ἀπὸ τῆς Ιονίου θαλάσσης ἐπὶ τὴν ἕω, πάντας ὑπακούειν ἐς ὅ τι προστάσσοι Κάσσιος ἢ Βροῦτος.

Lin. 97. μίσους edit. 1. mend. ex Reg. A.

ut senatus etiam purus tandem fiat a piaculo, cui nunc obnoxius est propter Ciceronem faventem Decimo." Hæc *Antonii dicta scriptaque* postquam ad senatum relata sunt, continuo & ipse *Antonius hostis judicatus* est, & simul exercitus ejus, ni confestim eum relinqueret. *Macedonia cum Illyrico* & copiis, quæ in utraque provincia supererant, *M. Bruto data* est, donec constituta esset respublica. Isque jam proprium habebat exercitum, & insuper ab *Apulejo* nonnihil militum acceperat, habebatque naves cum longas, tum onerarias, & pecuniæ circiter sedecim millia talentorum, armorumque magnum numerum, quæ *Demetriade* a Cæsare multo ante parata invenerat: quibus rebus omnibus eum tunc Senatus uti jussit ad commoda reipublicæ. *Cassius* quoque ex eodem S. C. *præfectus* est *Syriæ*, & *bellum Dolabellæ inferre* jussus: adscriptumque est Senatusconsulto, ut *quicunque provinciis exercitibusve populi Romani præessent, à mari Supero ad Orientem usque*, omnes *Cassii Brutique imperata facerent*.

A. U. 711.

LXIV. Ὧδε μὲν ὀξέως, σὺν ἀφορμῇ, τοὺς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐξελάμπρυνον. Καὶ ὁ Καῖσαρ ἕκαστα μαθὼν, ἠπόρητο· τὴν μὲν ἀμνηστίαν ἡγούμενος εὐπρέπειαν ἐσχηκέναι φιλανθρωπίας, καὶ ἔλεον συγγενῶν ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων· καὶ τὰς βραχυτέρας ἡγεμονίας, ἀσφάλειαν· Δέκμῳ τε τὴν Κελτικὴν βεβαιοῦντας, Ἀντωνίῳ δόξαι περὶ τυραννίδος διαφέρεσθαι, ᾧ προσποιήματι καὶ αὐτὸν ὑπάγεσθαι κατ' Ἀντωνίου. τὸ δὲ καὶ Δολοβέλλαν πολέμιον ψηφίσασθαι δι' ἕνα τῶν ἀνδροφόνων ἀναιρεθέντα, καὶ Βρούτῳ καὶ Κασσίῳ τὰς ἡγεμονίας ἐς τὰ μέγιστα ἔθνη διαλλάξαι, στρατόπεδά τε δοῦναι πολλὰ ἀθρόως καὶ χρήματα, καὶ ἡγεμόνας ἡγεμόνων ἀποφῆναι πάντων, ὅσοι πέραν εἰσὶ τῆς Ἰονίου θαλάσσης, σαφῶς εἶναι τὴν μὲν Πομπηΐου μοῖραν αὐξόντων, τὴν δὲ Καίσαρος καθαιρούντων. Ἐνεθυμεῖτο δὲ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὡς μειράκιον

Lin. 18. ἠπόρειτο *sic mend. Edd. ex Reg. B.* *L.* 19. ἐλέου *Edd. Praetuli Aug. Ven. Cand.* *L.* 21. Δεκίμῳ δὲ τὴν Κελτ. *Edd. Rectius* τε *Aug. Reg. A. & Cand.* *Ibid.* Ἀντων. δόξαν περὶ τυρ. *Edd. Recte Aug. Ven. sicut & emendandum monuit Musgrav.*

64. Ita brevi momento, data occasione, *res M. Bruti Cassiique praeclare* a senatu *aucta* sunt. Quibus singulis cognitis, CÆSAR *perplexus* fuit *consilii*; quod „Oblivionem quidem arbitrabatur speciem habuisse humanitatis, & miserationis erga viros cognatos honoreque pares; minoresque provincias eis securitatis causa fuisse concessas; denique, quod Galliam *Decimo* confirmasset senatus, id potuisse *odio Antonii* factum videri, ob adfectatam ab illo tyrannidem; quo praetextu & se fuisse a senatu adductum, ut ab Antonio dissidium face„ret. Nunc autem, quod *Dolabella* hostis sit judicatus propter occisum unum ex parricidis; quod *M. Bruto Cassioque* imperium rursus datum sit in amplissimas provincias; quod maximi exercitus magnaque vis pecuniae illis sit tradita, subjectique eorumdem imperio sint reliqui omnes transmarinarum provinciarum praesides: id vero manifeste pertinere ad *augmentum Pompejanarum partium*, & *detrimentum Caesarianarum*." Veniebant in mentem & artes illae, quibus contra se, tamquam adolescentulum, uteretur senatus: „statuam sibi de-

τέχνης, εἰκόνα μὲν αὐτῷ καὶ προεδρίαν παρασχόντων, καὶ ἀντιστράτηγον ἀποφηνάντων, ἔργῳ δὲ ἴδιον αὐτοῦ τὸν στρατὸν ὄντα ἀφαιρουμένων· ὑπάτων γὰρ συστρατηγούντων, οὐδὲν εἶναι τὸν ἀντιστράτηγον. τά τε γέρα, τοῖς ἀπὸ Ἀντωνίου μόνοις μεταστᾶσιν ἐψηφισμένα, τοὺς αὐτῷ στρατευομένους ἀτιμοῦν· καὶ τὸν πόλεμον ὅλως αὐτῷ μὲν αἰσχύνην ἔχειν, ἔργῳ δὲ τὴν βουλὴν ἀποχρήσασθαί οἱ κατὰ Ἀντωνίου, μέχρι καθέλωσιν αὐτόν. A. U. 711.

LXV. Ταῦτα λογιζόμενος, ἐπέκρυπτε· καὶ, θύων ἐπὶ τῇ δεδομένῃ ἀρχῇ, πρὸς τὸν στρατὸν ἔφη· Καὶ τάδε μοι παρ᾽ ὑμῶν, ὦ συστρατιῶται, γέγονεν· οὐ νῦν, ἀλλ᾽ ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἐδίδοτε. καὶ γὰρ ἡ βουλὴ δι᾽ ὑμᾶς ἔδωκεν. ὥστε ἐμὲ καὶ τούτων ἴστε τὴν χάριν ὑμῖν ὀφλήσοντα, καὶ, ἢν οἱ θεοὶ παρέχωσιν εὐπραγεῖν, ἀποδώσοντα ἀθρόως. Ὁ μὲν οὕτωσὶ τὸν στρατὸν οἰκειούμενος ὑπήγετο. Τῶν δὲ ὑπάτων Πάνσας μὲν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ἐξενάγει· Ἵρτιος δὲ τῷ Καίσαρι τὸν στρατὸν ἐμερίζετο, καὶ,

Lin. 33 *sq.* γὰρ στρατηγούντων *Reg. B. a pr. manu.* *L.* 35. μετὰ στάσιν *Edd. ex Reg. B.* μεταστᾶσιν *Reg. A. Recte Aug.* *L.* 39. ἀπέκρυπτε *Reg. B. a pr. man.* *L.* 43 *sq.* ὀφλήσαντα *Aug. perperam.*

latam & præſidentiam, honoremque Proprætoris; ſed revera ablatum proprium exercitum: dum enim exercitui ſimul præſint *Conſules*, auctoritatem *Proprætoris* evaneſcere. Deinde præmia, ſolis Antonianis transfugis decreta, pertinere ad reliquorum ſuorum militum ignominiam. Denique bellum hoc omnino cum ſuo dedecore eſſe conjunctum; & ſenatum revera nihil aliud agere, niſi ut ſua abutatur opera contra Antonium, tantiſper dum illum e medio ſuſtulerit."

65. Has autem cogitationes intra ſe comprimens CÆSAR, ſacris magiſtratus ſui aditialibus peractis, ſic *compellavit exercitum*: „Hunc quoque honorem vobis, *Commilitones*, fero acceptum: non nunc demum, ſed ex quo mihi imperium vos obtuliſtis. Nam & ſenatus propter vos mihi hunc honorem contulit. Quare ſcitote, me & hanc vobis habiturum gratiam, & cumulate eam, ſi dii cœpta fortunaverint, relaturum." Sic ille comitate demerebatur exercitum. *Conſulum* vero *alter*, *Panſa*, per Italiam parabat auxilia; alter, *Hirtius*, *copias partiebatur*

A. U. 711. ὡς αὐτῷ παρὰ τῆς βουλῆς ἐν ἀποῤῥήτῳ λέλεκτο, ἐς τὸ μέρος ᾔτει τὰ δύο τέλη τὰ παρὰ Ἀντωνίου μεταστάντα, εἰδὼς τάδε ὄντα τοῦ στρατοῦ τὸ ἀξιολογώτατον. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἅπαντα συνεχώρει· μερισάμενοι δὲ ἐχείμαζον μετ' ἀλλήλων. Παροδεύοντος δὲ τοῦ χειμῶνος ἤδη, Δέκμος μὲν ἔκαμνεν ὑπὸ λιμοῦ, Ἵρτιος δὲ καὶ Καῖσαρ ἐς τὴν Μουτίνην ἐχώρουν, μὴ κάμνοντα τὸν Δέκμου στρατὸν ὁ Ἀντώνιος παραλάβοι. Ἀκριβῶς δὲ τῆς Μουτίνης φυλασσομένης ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, πανσυδὶ μὲν οὐ συνεπλέκοντο αὐτῷ, Πάνσαν περιμένοντες· ἱππομαχίαι δ' ἦσαν πυκναὶ, πολὺ μὲν πλείους ἱππέας ἔχοντος Ἀντωνίου· τοῦ πεδίου δὲ ἡ δυσχέρεια, διὰ χειμάῤῥους ἐκτεταφρευμένου, τὴν πλεονεξίαν τὸ πλῆθος ἀπεστέρει.

LXVI. Καὶ τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τῇ Μουτίνῃ. Τὰ δ' ἐν Ῥώμῃ, τῶν ὑπάτων οὐ παρόντων, ὁ Κικέρων ἦγεν ὑπὸ δημοκοπίας. καὶ συνεχεῖς ἦσαν ἐκκλησίαι· ὅπλα τε εἰργάζετο συναγαγὼν τοὺς δημιουργοὺς ἀμισθὶ, καὶ χρήματα συνέλεγε, καὶ βαρυτάτας ἐσφορὰς τοῖς Ἀντω-

Lin. 56. πανσυδεὶ *Edd. Prætuli Aug.*

cum Cæsare: &, sicut a senatu clam mandatum acceperat, poscebat pro sua portione duas illas legiones quæ ab Antonio transierant; quod sciret, hoc esse robur exercitus. Quæ postquam *Cæsar* omnia fieri passus est, ambo cum suis una hiemarunt. Progrediente autem hieme, *Brutus fame laborabat*. Cujus exercitum laborantem ne *Antonius* in deditionem acciperet, *Hirtius Mutinam properavit cum Cæsare*. Quæ quum arcte obsideretur ab *Antonio*, signis collatis dimicare cum eo non placuit, donec *Pansa* advenisset: equitum tantum crebra fuere certamina, Antonianis numero superantibus; quod tamen eis parum prodeerat, quia planities illa crebris interrupta erat torrentibus.

66. Dum hæc *ad Mutinam* geruntur: *in Urbe* interim per Consulum absentiam *Cicero populum regebat* quotidianis fere concionibus; arma parabat, gratuita fabrorum opera; pecunias colligebat, vexans Antonianos po-

A. U. 711.

νίου φίλοις ἐπετίθει. οἱ δὲ ἑτοίμως εἰσέφερον, ἐκλυόμενοι τὴν διαβολήν· μέχρι Πούπλιος Οὐεντίδιος, ἐστρατευμένος τε Γαΐῳ Καίσαρι, καὶ Ἀντωνίῳ φίλος ὤν, οὐκ ἤνεγκε τὴν βαρύτητα τοῦ Κικέρωνος, ἀλλ' ἐς τὰς Καίσαρος ἀποικίας ἐκδραμὼν ὡς γνώριμος, δύο ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀνεστράτευσε τέλη, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην συλλαβεῖν Κικέρωνα ἠπείγετο. Τότε μὲν δὴ θόρυβός τε ἦν ἄπλετος, καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ὑπεξέφερον οἱ πλείους μετὰ δυσελπιστίας, καὶ ὁ Κικέρων τῆς πόλεως ἀπεδίδρασκε. Καὶ ὁ Οὐεντίδιος μαθὼν, ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀνέστρεφε. διακλειόμενος δὲ ὑπὸ Καίσαρός τε καὶ Ἱρτίου, ἐς τὴν Πικηνίτιδα παρῆλθε· καὶ τέλος ἄλλο συλλογίσας, ἐφήδρευε τοῖς ἐσομένοις. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Καίσαρα, τοῦ Πάνσα μετὰ στρατιᾶς πλησιάζοντος, Καρσουλήιον αὐτῷ προσέπεμπον, ἄγοντα τὴν Καίσαρος στρατηγίδα τάξιν καὶ τὸ Ἄρειον τέλος, ἐς βοήθειαν τῆς διόδου τῶν στενῶν. ὁ δὲ Ἀντώνιος τῶν μὲν στενῶν ὑπερεῖδεν, ὡς οὐδὲν πλέον ἢ κωλύσων ἐν αὐτοῖς·

Lin. 72. Post τότε μὲν *inserui* δὴ *ex Aug.* *L. 74.* ὁ *ad* Οὐεντιδ. *caret edit. 3. invit. MSS.* *L. 76.* Πικηνήτιδα *h. l. Edd. & MSS. quod correxi.* *L. 78.* τοῦ Πάνσου *Edd. Prætuli Aug.*

tiſſimum graviſſimis exactionibus. Et hi quidem promte conferebant, quo minus paterent calumniis: donec *P. Ventidius*, qui ſub Cæſare ordines duxerat, tunc amicus Antonii, *non ferens importunitatem Ciceronis*, excurrit in deductas a Cæſare colonias: &, quia ob virtutem notus apud veteranos erat, duabus legionibus revocatis ad Antonii militiam, ad Urbem properavit, *Ciceronem comprehenſurus*. Tum vero tanta ſubito trepidatio exorta eſt, ut, rebus deſperatis, paſſim migraretur cum uxoribus & liberis, & *Cicero ex Urbe profugeret*. Quo cognito, *Ventidius* iter vertit *ad Antonium*: ſed quum intercluderetur a Cæſare & Hirtio, in Picenum ſe contulit: ubi, nova inſuper conſcripta legione, obſervabat quo res vergeret. *Panſa* autem cum exercitu advenienti *Cæſar* atque *Hirtius Carſulejum miſerunt obviam*, cum prætorianis Cæſaris & legione Martia, quo tutius penetraret *montium anguſtias*. Quas quidem anguſtias *Antonius* occupare contemſerat, quod

A. U. 711. ἐπιθυμίᾳ δὲ ἀγῶνος, οὐκ ἔχων τοῖς ἱππεῦσιν ἐλλαμπρύνασθαι διὰ τὸ πεδίον ἑλωδέστερον ὂν καὶ τεταφρευμένον, δύο ἐνήδρευσε τέλη τὰ ἄριστα ἐν τῷ ἕλει· τῆς ὁδοῦ, χειροποιήτου καὶ στενῆς οὔσης, ἑκατέρωθεν τῷ δόνακι κρύπτων.

LXVII. Καρσουληΐου δὲ καὶ Πάνσα τὰ στενὰ νυκτὸς διαδραμόντων, ἅμα δ' ἡμέρᾳ μόνοις τοῖς Αρείοις καὶ πέντε ἄλλαις τάξεσιν ἐς τὴν χειροποίητον ὁδὸν ἐσβαλόντων ἔτι καθαρεύουσαν πολεμίων, καὶ τὸ ἕλος ἑκατέρωθεν ὂν περισκεπτομένων· ὅ τε δόναξ διακινούμενος ὑπωπτεύετο, καὶ ἀσπὶς ἤδη που καὶ κράνος ἐξέλαμπε, καὶ ἡ στρατηγὶς Αντωνίου τάξις αὐτοῖς αἰφνίδιον ἐπεφαίνετο ἐκ τοῦ μετώπου. Οἱ δ' Ἄρειοι περιειλημμένοι τε πάντοθεν, καὶ οὐδαμόσε διαδραμεῖν ἔχοντες, ἐκέλευον νεολέκτους, εἰ παραγένοιντο, μὴ συνεφάπτεσθαι σφίσι τῶν πόνων,

Lin. 88. *Pro* καὶ Πάνσα, *quod dederunt Aug. & Ven. dant mend.* καὶ πάντων *Edd. ex Reg. A.* καὶ πάντα *Reg. B. & duo MSS. Florentini.* *L.* 90 *ſq.* ἐκβαλόντων *Edd. ex Reg. B. Prætuli Aug. Ven. Reg. A. cum duobus Florent.* *L.* 92. δόναξ κινούμενος *Edd. Prætuli Aug.* *L.* 96. *Verbum* νεολέκτους *non eſt in Edd. nec in MSStis noſtris. Intercidiſſe ibi nonnihil, facile patebat: neque obſcurum erat, quid ad explendam ſententiam requireretur. Ipſum autem verbum ſuppeditavit Cand.* noviter electos.

nihil aliud ibi agere poſſet, quam prohibere tranſitu hoſtes. Sed quum cupidus eſſet Marte decernere, neque vero egregiam ullam operam exſpectaret ab equitibus, in planitie plus ſatis paluſtri & foſſis intercisa; duas robuſtiſſimas legiones in arundinetis paludis ex utroque latere anguſti aggeris, per quam via erat munita, diſpoſuit in inſidiis.

67. Poſtquam vero *Panſa cum Carſulejo* ſuperatis noctu faucibus evaſit, & primo mane ſola *Martia legio* cum quinque aliis cohortibus *aggerem ingreſſa* eſt, qua parte nihil erat hoſtium; circumſpectantibus utrimque paluſtria, primum arundinum motus ſuſpicionem injecit, mox & galearum clypeorumque fulgor hinc illinc intermicuit; & repente *prætoriani Antonii* a fronte *exorti* ſunt. Ibi *Martii circumventi undique*, nullo patente effugio, juſſerunt tirones, ubi adveniſſent, abſtinere a conflictu, ne ordines

ὡς μὴ συνταράξειαν αὐτοὺς ὑπὸ ἀπειρίας· τῇ στρατηγίδι δὲ Ἀντωνίου τὴν Καίσαρος στρατηγίδα ἀντέταξαν· αὐτοὶ δὲ ἐς δύο διαιρεθέντες, ἐνέβαινον ἐς ἑκάτερον ἕλος, καὶ αὐτοῖς ἐπεστάτουν τῇ μὲν ὁ Πάνσας, τῇ δὲ ὁ Καρσουλήϊος. Δύο δὲ τῶν ἑλῶν ὄντων, δύο ἦσαν οἱ πόλεμοι, τῇ διόδῳ εἰργόμενοι μὴ γιγνώσκειν τὰ ἀλλήλων· καὶ κατὰ τὴν δίοδον αὐτὴν αἱ στρατηγίδες πόλεμον ἄλλον ἐφ' ἑαυτῶν ἐπολέμουν. γνώμη δὲ ἦν τοῖς μὲν Ἀντωνίου, τοὺς Ἀρείους ἀμύνασθαι τῆς αὐτομολίας, οἷα προδότας σφῶν γενομένους· τοῖς δ' Ἀρείοις, ἐκείνους τῆς ὑπεροψίας τῶν ἐν Βρεντεσίῳ διεφθαρμένων. συνειδότες τε ἀλλήλοις, τὸ κράτιστον ὡς εἴη τῆς ἑκατέρου στρατιᾶς, ἤλπιζον ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ μόνῳ τὸν πόλεμον κρινεῖν. καὶ τοῖς μὲν αἰδὼς ἦν, τὸ, δύο τέλεσιν οὖσιν, δι' ἑνὸς ἡσσᾶσθαι· τοῖς δὲ φιλοτιμία, μόνοις τῶν δύο κρατῆσαι. A. U. 711.

LXVIII. Οὕτω μὲν ἀλλήλοις ἐπῄεσαν, διωργισμένοι τε καὶ φιλοτιμούμενοι σφίσι μᾶλλον ἢ τοῖς στρατηγοῖς.

Lin. 1. ἐς ἑκατ. τέλος *Edd. Recte Aug. Ven.* *L.* 9. τε *post* συνειδότες *carent Aug. & Ven. male.* *L.* 10. *An* ὡς εἴη? *L.* 14. ἐπίεσαν *Edd. invitis MSS.*

ſibi turbarent per imperitiam: & prætorianis Antonii *prætorianos Cæſaris* oppoſuerunt; ipſi, bifariam diviſi, utrimque paludem ingreſſi ſunt, hinc *Panſa*, illinc *Carſulejo* ducibus. Sic in duabus paludibus duo ſunt commiſſa prælia, medio aggere conſpectum utrimque adimente; & in ipſo aggere prætoriani utrarumque partium propriam pugnam inierunt. Et *Antoniani* quidem conſtituerant de *Martiis*, ſui deſertoribus, pœnas tamquam de proditoribus ſumere: *Martii* contra de illis, tamquam neglectim paſſis commilitones ſuos contrucidari ad Brunduſium. Conſciique ſibi utrique, quod in ipſis ſitum eſſet robur utriuſque exercitus, ſperabant, hoc uno conflictu de ſumma rerum iri decretum: alteros pudore incitante, ne uni legioni duæ cederent; alteros laudis cupidine, ut ſoli duas vincerent.

68. Sic mutuis incitati odiis, & ſuo potius nomine quam imperatorum contendentes, ita alteri alteros adgreſſi ſunt,

A. U. 711. οἰκεῖον ἡγούμενοι τόδε ἔργον. ὑπὸ δὲ ἐμπειρίας οὔτε ἠλάλαξαν, ὡς οὐκ ἐκπλήξοντες ἀλλήλους· οὔτε ἐν τῷ πόνῳ τις αὐτῶν ἀφῆκε φωνὴν, οὔτε νικῶν, οὔτε ἡσσώμενος. περιόδους δὲ οὐκ ἔχοντες οὔτε δρόμους, ὡς ἐν ἕλεσι καὶ τάφροις, ἀραρότως συνίσταντο· καὶ οὐδέτεροι τοὺς ἑτέρους ὤσασθαι δυνάμενοι, τοῖς ξίφεσιν ὡς ἐν πάλῃ συνεπλέκοντο· πληγή τε οὐδεμία ἦν ἀργὸς, ἀλλὰ τραύματα, καὶ φόνοι, καὶ στόνοι μόνον ἀντὶ βοῆς· ὅ τε πίπτων εὐθὺς ὑπεξεφέρετο, καὶ ἄλλος ἀντικαθίστατο. παραινέσεων δὲ ἢ ἐπικελεύσεων οὐκ ἐδέοντο, δι' ἐμπειρίαν ἕκαστος ἑαυτοῦ στρατηγῶν. ὅτε δὲ καὶ κάμοιεν, ὥσπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς, ἐς ἀναπνοὴν ὀλίγον ἀλλήλων διίσταντο, καὶ αὖθις συνεπλέκοντο. θάμβος τε ἦν τοῖς νεήλυσιν ἐπελθοῦσι, τοιάδε ἔργα σὺν εὐταξίᾳ καὶ σιωπῇ γιγνόμενα ἐφορῶσι.

LXIX. Πονουμένων δὲ ὧδε πάντων ὑπὲρ φύσιν ἀν-

Lin. 24. ὑπεξεφέρετο *Edd. Rectius Aug.* *Ibid. sq.* παραινέσεως *Aug. non male.* *L.* 27 *sq.* καὶ εὐθὺς συνεπλ. *Edd. Prætuli Aug. Utrumque,* εὐθὺς *&* αὖθις, *rectius fortasse, conjunxit Cand.*

tamquam ſuam rem agerent: &, ut veteranos decebat contra veteranos exercitatoſque, nec clamore militari in primo congreſſu uſi ſunt ad perterrendos adverſarios, nec in ipſo conflictu quiſquam vocem emiſit, ſive vinceret, ſive ſuccumberet. Quumque in paludibus & foſſis nulla poſſet eſſe concurſatio, pugnabant in veſtigio: & quoniam neutri propellere alteros poterant, cominus, ut in lucta, conſerebant manus, gladiisque rem agebant, nullo fallente ictu. Itaque ſanguinis atque cædis plena erant omnia; & pro clamore non niſi gemitus audiebantur; &, ut quiſque cadebat, confeſtim e medio ferebatur, aliuſque in ejus locum ſuccedebat. Nec opus erat monitis aut cohortationibus; quod ob diutinum rei militaris uſum quiſque ſibi dux eſſet. Quoties vero laſſitudine deficiebant; ſicut in gymnicis certaminibus, utrimque paululum pedem referebant tantiſper dum reſpirarent, moxque pugnam redintegrabant; magno ſtupore supervenientium tironum, dum in tam acri certamine tam adcurate ſervari ordines ſimul & ſilentium vident.

69. Ita ſupra vires humanas omnibus laborem perfe-

A. U. 711.

θρωπίνην, ἡ μὲν σ]ρατηγὶς ἡ Καίσαρος ἅπασα διεφθάρη· τῶν δὲ Αρείων οἱ μὲν ὑπὸ τῷ Καρσουληΐῳ μᾶλλον ἐκράτουν τῶν κατὰ σφᾶς, οὐκ αἰσχρῶς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, ἐνδιδόντων. οἱ δὲ ὑπὸ τῷ Πάνσα τὸν αὐτὸν τρόπον ἐβαροῦντο, διεκαρτέρουν δ' ὅμως ἐπ' ἴσης ἑκάτεροι, μέχρι Πάνσας ὀβελῷ τὴν λαγόνα τρωθεὶς, ἐς Βονωνίαν ἐξεφέρετο. τότε γὰρ οἱ κατ' αὐτὸν ἀνεχώρουν, ἐπὶ πόδα πρῶτον· εἶτα μεταβαλόντες, ὀξύτερον, ὡς ἐν φυγῇ. καὶ οἱ νεήλυδες, ἰδόντες, ἔφευγον ἀτάκτως καὶ μετὰ βοῆς ἐς τὸ χαράκωμα, ὅπερ αὐτοῖς ἐξείργαστο ὁ ταμίας Τορκουάτος συνεστώσης ἔτι τῆς μάχης, ὑπονοήσας ἐν χρείᾳ γενήσεσθαι. οἱ μὲν δὴ νεήλυδες ἐς αὐτὸ ἀτάκτως συνειλοῦντο, Ιταλοὶ μὲν ὄντες ὁμοίως τοῖς Αρείοις· ἡ δὲ ἄσκησις ἄρα τοῦ γένους ἐς τοσοῦτον ἀρετῇ διαφέρει. οἱ δὲ Άρειοι οὐκ εἰσῆλθον μὲν ἐς τὸ χαράκωμα αὐτοὶ ὑπὸ ἀδοξίας, ἀλλὰ παρ' αὐτὸ ἔστησαν· κατάκοποι δὲ ὄντες, ὤργων ὅ-

Lin. 36. *ἐπίσης, conjunctim, Regii & Aug.* *L.* 37. *Nomen* Πάνσας, *quod dederunt Aug. & Ven. desideratur in Edd.* Consul, *ex conjectura fortasse, dedit Cand.* *L.* 43. *ἐς τὸ αὐτὸ Edd. Delevi artic. cum Aug.* *L.* 47. *παρ' αὐτὸν edit. 2. 3. mend.* *Ibid. ἄρμων Edd. ex Regiis. ἄργμων Aug. quod ex ὤργων corruptum esse suspicatus eram, quum utramque lectionem ἄρμων & ὤργων exhiberi in Ven. cognovi.*

rentibus, *prætoriani Cæsaris ad unum deleti* sunt: ex *Martiis* vero hi, qui sub *Carsulejo* erant, adversam aciem propulerunt, non turpiter cedentem, sed subducentem se paulatim: qui vero sub *Pansa* erant, eodem modo urgebantur; sustinebant tamen fortiter, donec *Pansa* veruto per ilia *sauciatus*, *ex pugna elatus* est *Bononiam*. Tum vero hac parte cœperunt pedem referre, paulatim primum; moxque conversi, concitatius, ut in fuga. Quo viso, *tirones* turbatis ordinibus *refugerunt* cum clamore *intra vallum*, quod *Torquatus quæstor*, usui fore credens, perfecerat, dum certamen ardebat. In illud igitur confertim & sine ordine tirones confluebant, quamvis & ipsi essent Italici generis æque ac Martii: tanto plus ad virtutem confert exercitatio, quam genus. At *Martii* non intra ipsum vallum se receperunt, metu ignominiæ; sed in proximo stantes, quamvis defessi, cupiditate tamen etiam tunc pugnandi flagra-

A. U. 711. μως, εἴ τις ἐπίοι, μέχρι τοῦ ἀναγκαίου τέλους διαγωνίσασθαι. Αντώνιος δὲ τῶν μὲν Αρείων ἀπέσχετο, ὡς ἐπιπόνων· τοῖς δὲ νεήλυσιν ἐπιδραμὼν, πολὺν εἰργάζετο φόνον.

LXX. Ἵρτιος δὲ ἐν Μουτίνῃ τῆς μάχης πυθόμενος, ἑξήκοντα σλάδια ἀπεχούσης, ἵετο δρόμῳ μετὰ τοῦ ἑτέρου τέλους τῶν ἀπὸ Αντωνίου μετασλάντων. ἤδη τε ἦν ὀψία δείλη, καὶ οἱ νικήσαντες τῶν Αντωνίου παιανίζοντες ἐπανήεσαν· καὶ αὐτοῖς ὁ Ἵρτιος ἀσυντάκλοις οὖσιν ἐπιφαίνεται συντεταγμένος, ὁλοκλήρῳ τέλει καὶ ἀπαθεῖ. Οἱ δὲ συνετάχθησαν μὲν αὖθις ὑπ' ἀνάγκης, καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τούσδε ἔργα λαμπρὰ ἐπεδείξαντο· οἷα δὲ ἀκμήτων ἡσσῶντο κεκμηκότες, καὶ τὸ πλεῖσλον αὐτῶν μάλισλα τὸ ἔργον Ἱρτίου διέφθειρε, καίπερ οὐ διώκοντος αὐτοὺς ὑπὸ φόβου τῶν ἑλῶν. καὶ τῆς ἑσπέρας ἤδη μελαινομένης, διέλυσεν αὐτούς. Καὶ τὸ ἕλος ἐπιπλεῖσλον ἐπεπλήρωτο ὅπλων τε καὶ νεκρῶν καὶ ἀνδρῶν ἡμιθνήτων καὶ τετρωμένων· οἱ δὲ καὶ ἐῤῥωμένοι σφῶν ὑπὸ τοῦ

Lin. 48. ἐπήει *Edd.* ἐπίοι *Reg. B.* ἐπήοι *Reg. A. Recte Aug.* *L.* 58. πρὸς τοῦδε *Edd. Recte Aug.* *Ibid.* ἀπεδείξαντο *Edd. Prætuli Aug. Ven.* *L.* 61. καὶ τὸ τῆς ἑσπέρας *maluit Musgrav.* . *L.* 62. ἐπὶ πλεῖσλον *Edd. ex Reg. B.*

bant, si quis adgrederetur; parati ad ultimum eventum decernere. Sed *Antonius* a Martiis quidem abstinuit, cum quibus grave futurum fuerat certamen; tirones vero adortus, magnam cædem edebat.

70. *Hirtius* vero ad *Mutinam* certior factus de eo prælio, ad octavum inde lapidem commisso, cursim eo tetendit cum altera legione quæ ab Antonio defecerat. Jamque vesper adpetebat, & *victores Antoniani vitulantes* revertebantur: quos Hirtius inordinatos ex improviso nactus est, ipse legionem ducens & instructam & viribus numeroque integram. Illi vero, pro tempore instauratis ordinibus, tum quoque pugnarunt egregie; sed, ut fessi a recentibus, victi sunt, & *majori ex parte* hoc posteriori prælio *ab Hirtio cæsi*: qui quidem, timens palustria loca, ne persecutus quidem est hostem, sed ingruente crepusculo receptui cecinit. Jamque palus magna sui parte repleta erat armis & cadaveribus, inter quæ semineces jacebant & saucii; quidam etiam integri, qui præ

κόπου κατεφρόνουν. ἱππεῖς δὲ αὐτοὺς ἐξ Αντωνίου περιθέοντες, ὅσοι παρήσπιζον αὐτῷ, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀνελέγοντο, καὶ τοὺς μὲν ἀντὶ σφῶν αὐτῶν, τοὺς δὲ σὺν ἑαυτοῖς, ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀνετίθεντο, ἢ τῆς οὐρᾶς ἀντεχομένους παρεκάλουν παρατροχάζειν, καὶ βοηθεῖν σφίσιν ἐς τὴν σωτηρίαν. Ὧδε μὲν Αντωνίῳ καλῶς ἀγωνισαμένῳ διέφθαρτο ἡ ἰσχὺς, διὰ Ἵρτιον ἐπελθόντα. καὶ ηὐλίσατο ἐν κώμῃ παρὰ τὸ πεδίον ἀχαρακώτως· Αγορὰ Κελτῶν ἡ κώμη καλεῖται. Ἔπεσον δὲ, τῶν μὲν ἄλλων, ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεας ἑκατέρων, καὶ ἡ στρατηγὶς ἡ Καίσαρος ἅπασα· Ἱρτίου δὲ ὀλίγοι. A. U. 711.

LXXI. Τῆς δ' ἐπιούσης ἀνεζεύγνυον ἐς τὰ ἐν τῇ Μουτίνῃ στρατόπεδα πάντες. Γνώμη δ' ἦν, Αντωνίῳ μὲν, ἐπὶ τοσῷδε πταίσματι μὴ ἐπιχειρεῖν ἔτι τοῖς ἐχθροῖς μεγάλῃ μάχῃ, μηδ' ἐπιόντων ἀμύνεσθαι· διὰ δὲ τῶν ἱππέων τὰ ἐφήμερα μόνα αὐτοὺς ἐνοχλεῖν, μέχρι παραδῷη Δέκμος αὐτὸν, ἐς ἔσχατον ἤδη λιμοῦ τετρυμένος.

Lin. 66. παρίσπιζον *edit.* 2. 3. *mend.* *L.* 72. ἀχαράκτως *Aug. Malim* ἀχαράκωτος. *L.* 79. μὴ μηδ' ἐπιόντων *Aug.* *L.* 81. αὐτὸν *Edd. ex Reg. A. Secus Aug. Reg. B.* *Ibid.* τετριμμένος *Edd. ex Reg. B. non male.* τεθρυμμένος *Reg. A.* τετρυμμένος *Aug. Ven. quod ſimplici* μ *expreſſi.*

laſſitudine ſalutem quærere neglexerant. Quos *Antonius*, circumnifſis equitibus, quotquot tunc apud eum erant, per totam noctem recolligi juſſit: & eorum alios alii ex equitibus equis ſuis pro ſe imponebant; alios in terga adſumebant; alios hortabantur, ut adprehenſa cauda juxta equos currerent, atque ita effugere conarentur. Sic *Antonius, poſt egregiam pugnam, profligatus ſuperventu Hirtii*, divertit in vicum ei campo proximum, nullo vallo munitum, cui *Forum Gallorum* nomen eſt. Cecidit, ex ceteris, utrimque circiter dimidium exercitus, & tota prætoria cohors Cæſaris; ex Hirtianis vero pauci.

71. Poſtridie ejus diei caſtra *ad Mutinam* poſita repetiere omnes. *Antonius* poſt hanc cladem ſtatuerat abſtinere a prælio, etiam laceſſentibus hoſtibus, & tantum quotidianis equitum incurſationibus infeſtare hoſtem, donec *D. Brutus*, ad extremam famem jam redactus, deditionem faceret. Contra *Hirtius*

A. U. 711. Ἱρτίῳ δὲ καὶ Καίσαρι, διὰ τοῦτο μάλιστα, ἐς τὴν μάχην ἐπείγεσθαι. Ἐπεὶ δ' ἐκλάσσουσιν αὐτοῖς ὁ Ἀντώνιος οὐκ ἐπεξῆγεν, ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα τῆς Μουτίνης ἀφυλακτότερα ὄντα διὰ δυσχέρειαν ἐχώρουν, ὡς βιασόμενοι βαρεῖ στρατῷ παρεσελθεῖν ἐς αὐτήν. καὶ ὁ Ἀντώνιος αὐτῶν ἐξήπτετο τοῖς ἱππεῦσι καὶ τότε μόνοις. ἀμυνομένων δὲ κἀκείνων αὐτὸν ἱππεῦσι μόνοις, καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς χωρούσης ἐφ' ἃ ἐβούλοντο, δείσας ὁ Ἀντώνιος περὶ τῇ Μουτίνῃ, ἐξῆγε δύο τέλη· οἱ δὲ ἡσθέντες ἐπέστρεφον, καὶ ἐμάχοντο. ἄλλα δὲ Ἀντωνίου τέλη καλοῦντος ἐκ τῶν ἄλλων στρατοπέδων, ὧν βραδέως ὡς ἐν αἰφνιδίῳ τε μετακλήσει καὶ μακρόθεν ἰόντων, ἐκράτουν οἱ τοῦ Καίσαρος τῇ μάχῃ· Ἵρτιος δὲ καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσήλατο τοῦ Ἀντωνίου, καὶ περὶ τὴν στρατηγίδα σκηνὴν μαχόμενος ἔπεσε. καὶ αὐτοῦ τό τε σῶμα ὁ Καῖσαρ ἐσδραμὼν ἀνείλετο, καὶ τοῦ στρατοπέδου κατέσχεν· ἕως μετ' ὀλίγον ἐξεώσθη πρὸς Ἀντωνίου. διενυκτέρευσαν δὲ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἑκάτεροι.

Lin. 84. ἐς τὰ ἐπιθάτερα *Aug. conjunct. cum Aug. Ven.*

L. 92. ὧν καὶ βραδέως *Edd. Delevi*

et Cæſar eo magis feſtinabant manus conſerere. Sed quia non potuerunt hoſtem in aciem elicere, ad diverſam *Mutinæ* partem, levius propter naturam loci obſeſſam, progreſſi ſunt, quaſi cum gravi exercitu per vim evaſuri intra mœnia. His *Antonius* tunc quoque ſolos immiſit equites. Quumque pariter ex adverſo his occurriſſet ſolus equitatus *Hirtii*, & reliquus interim exercitus qua occœperat pergeret; *Antonius*, ne amitteret *Mutinam*, duas legiones produxit. Tum vero *Hirtii* agmen cupide ſe in hoſtem convertit: atque ita commiſſum eſt prælium. *Antonius* interea alias legiones aliis e caſtris ciebat: quæ quum ad repentinum imperium, ut e longinquo, cunctantius accederent; *Cæſarianis obtigit victoria.* HIRTIUS etiam *in Antonii caſtra irrupit*, *et* circa prætorium *pugnans cecidit.* Tum *Cæſar* adcurrens, corpore ſimul Conſulis & caſtris hoſtium potitus eſt, ſed mox rurſus ab Antonio repulſus. Quo facto utrique in armis pernoctarunt.

LXXII. Καὶ ὁ Ἀντώνιος, δευτέρᾳ τῇδε συμπεσὼν πληγῇ, συνεβουλεύετο τοῖς φίλοις εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πόνου. καὶ τοῖς μὲν ἐδόκει, τῆς προτέρας αὐτὸν γνώμης ἔχεσθαι, πολιορκοῦντα Μουτίνην, καὶ ἐς μάχην οὐκ ἐπεξιόντα· τό τε γὰρ πάθος ὅμοιον ἀμφοῖν γεγονέναι, καὶ Ἵρτιον ἀνῃρῆσθαι, καὶ Πάνσαν νοσεῖν, καὶ σφᾶς τοῖς ἱππεῦσι πλεονεκτεῖν, Μουτίνην τε ἐς ἔσχατον ἀφῖχθαι λιμοῦ, καὶ εὐθὺς ἐνδώσειν. ὧδε μὲν ἤρεσκε τοῖς φίλοις, καὶ ἦν τὰ ἄριστα. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ἤδη θεοῦ βλάπτοντος, ἐδεδοίκει, μὴ ἐς τὴν Μουτίνην ὁ Καῖσαρ, ὥσπερ ἐχθὲς, ἐπιχειρήσας ἐσδράμοι, ἢ αὐτὸν ἐπιχειρήσειε περιτειχίζειν, πλέον ἔχων τὸ ἐργάσιμον· ἐν ᾧ καὶ τῶν ἱππέων, ἔφη, γιγνομένων ἡμῖν ἀχρήστων, ὑπερόψεταί με Λέπιδος καὶ Πλάγκος ἡττώμενον. εἰ δὲ Μουτίνης ἐξανασταῖμεν, Οὐεντίδιός τε ἡμῖν αὐτίκα προσέσται, τρία τέλη φέρων ἐκ τῆς Πικηνίτιδος· καὶ Λέπιδος καὶ Πλάγκος ἐρρωμένως οἱ συμμα- *A. U. 711.*

Lin. 3. πολιορκοῦντι *Edd. Recte Aug. Ven. Ibid. pro* οὐκ *dant vitiose in edit.* 2. *&* 3. *L.* 12. *&* 15. Πλάκκος *h. l. Aug. & Reg. B a pr. manu : & sic iidem fere constanter deinceps, nonnunquam etiam Reg. A. L.* 14. προσέσθαι *vitiose edit.* 2. 3. *Ibid. sq. Rursus correxi mendosum* Πικηνήτιδος, *quod erat in Edd. & MSS.*

72. *Antonius*, altera hac clade accepta, confestim amicos ab armis in consilium advocavit: qui suadebant ei, ut perstaret in continuandæ obsidionis proposito, abstinens a certamine; nam & cladem non majorem esse acceptam quam redditam; & *Hirtium* cecidisse; & *Pansam laborare ex vulnere*; se vero equitatu præstare; denique *Mutinam*, extrema fame coactam, brevi deditionem facturam. Hæc erat amicorum, optima sane, sententia. Sed *Antonius*, fortuna adversante, timebat, ne *Cæsar*, sicut pridie conatus fuerat, evaderet intra mœnia, aut se circumvallare institueret, (quod haud ægre efficere posset in tanta operarum copia,) atque ita equitatum quoque redderet inutilem: quo facto, periculum esse, ne *Lepidus* & *Plancus* ipsum, pro victo, contemnant: Quod si abscedamus, inquit, a *Mutina*; continuo & *Ventidius* nobis præsto erit, ducens e Piceno tres legiones, & *Lepidus* ac *Plancus* validas

A. U. 711. χήσουσι. Ταῦτα ἔλεγεν, οὐκ ἄτολμος ἐν τοῖς κινδύνοις ἀνήρ· καὶ εἰπὼν, εὐθὺς ἀνίστατο, καὶ ὥδευεν ἐπὶ τῶν Ἄλπεων.

LXXIII. Δέκμῳ δὲ, ἀπαλλαγέντι τῆς πολιορκίας, ὁ φόβος ἐς τὸν Καίσαρα ἐνηλλάσσετο. τῶν γὰρ ὑπάτων ἐκποδὼν γενομένων, ὡς ἐχθρὸν ἐδεδοίκει. Τάς τε οὖν γεφύρας τοῦ ποταμοῦ διέκοπτε πρὸ ἡμέρας· καὶ κελητίῳ τινὰς ἐς τὸν Καίσαρα ἀποστέλλων, ἐμαρτύρει μὲν ὡς αἰτίῳ τῆς σωτηρίας, ἠξίου δὲ, μέσον ἔχοντα τὸν ποταμὸν ἐς λόγους οἱ συνελθεῖν ἐπὶ μάρτυσι τοῖς πολίταις· πείσειν γὰρ, ὅτι δαιμόνιον αὐτὸν ἔβλαψεν, ἐς τὴν Καίσαρος ἐπιβουλὴν ἐπηγμένον ὑφ' ἑτέρων. Καίσαρος δὲ τοῖς ἥκουσιν ἀποκριναμένου τε πρὸς ὀργὴν, καὶ τὴν χάριν ἣν δίδωσιν οἱ Δέκμος διωθουμένου· οὐ γὰρ Δέκμον ἐγὼ πάρειμι περισώσων, ἀλλ' Ἀντωνίῳ πολεμήσων, ᾧ μοι καὶ συναλλαγῆναί ποτε θέμις· Δέκμῳ δὲ ἡ φύσις οὐδ' ἐς ὄψιν

Lin. 21. ἐκποδὼν *h. l. Edd. & MSS.* *L.* 22 *sq.* καὶ κελητίωνας ἐς τὸν Καισ. *corrupte Edd.* κελλητιωνας *Aug. Prona fuit emendatio, quam eumdem Gelenius in animo habuisse videtur.* *L.* 30. ᾧ μὴ καὶ *Edd. corrupte. Recte Aug. Reg. B.*

opes ad hostem debellandum nobis conferent. Hæc locutus *Antonius*, quamquam in periculis ceteroquin intrepidus, statim *versus Alpes iter ingressus* est.

73. Jam vero *D. Brutus, obsidione liberatus*, pro Antonio *a Cæsare sibi metuere cæpit;* quem, submotis Consulibus, ut inimicum timebat. Itaque, ante diluculum rupto ponte fluminis, in lembo *ad Cæsarem misit*, qui gratias ei tamquam servatori agerent, postularentque ut in adversam ripam procederet ad colloquium, arbitris civibus: „se enim ipsi demonstraturum, infelicitatis suæ magis, quam culpæ, fuisse conspirationem illam cum ceteris." *Ad* ea *D. Bruti mandata irate Cæsar respondit*: „nullam se reposcere gratiam; nec ad eum servandum se venisse, sed ad bello persequendum Antonium, cum quo forte etiam in gratiam aliquando redire sibi liceret. Ceterum, ut in colloquium aut in conspectum omnino admittat *D. Brutum*, naturam

ὄψιν ἢ λόγους ἐλθεῖν ἐπιτρέπει, σωζέσθω μέντοι μέχρι τοῖς ἐν Ἄστει δοκεῖ· πυθόμενος τούτων ὁ Δέκμος, ἔστη τε πρὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ καλῶν ὀνομαστὶ τὸν Καίσαρα, σὺν βοῇ τὰ γράμματα τῆς βουλῆς ἀνεγίγνωσκε διδούσης οἱ τὴν Κελτικὴν ἡγεμονίαν, ἀπηγόρευέ τε Καίσαρι χωρὶς ὑπάτων μὴ περᾶν τὸν ποταμὸν ἐς ἀλλοτρίαν ἡγεμονίαν, μηδὲ ἐπὶ Ἀντώνιον ἔτι χωρεῖν, αὐτὸς γὰρ αὐτὸν διώκων ἀρκέσειν. Ὁ δὲ ᾔδει μὲν, ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτὸν εἰς τήνδε τὴν θρασύτητα αὐξανόμενον· δυνηθεὶς δ᾽ ἂν ἐκ προστάγματος ἑλεῖν, ἐφείδετο ἔτι, καὶ πρὸς τὸν Πάνσαν ἐς Βονωνίαν τραπεὶς, ἔγραφε τῇ βουλῇ περὶ ἁπάντων· ἔγραφε δὲ καὶ Πάνσας.

A. U. 711.

LXXIV. Καὶ Κικέρων ἐν Ῥώμῃ τὰ μὲν ἐς τὸν δῆμον ἀνεγίγνωσκεν ὡς ὑπάτου, τὰ δὲ τοῦ Καίσαρος τῇ βουλῇ μόνον· θυσίας τε ἐπ᾽ Ἀντωνίῳ πεντήκοντα ἡμερῶν ἱκεσίους ἐψηφίζετο, ὅσας οὔτε ἐπὶ Κελτοῖς οὔτε ἐπὶ ἄλλῳ πολέμῳ

Lin. 44. *Forte* τὰ μὲν Πάνσα ἐς τὸν δῆμον. *L.* 46. ἡμερῶν ἐπινικίους *Edd. MSS. & Cand. facile emendando errore. Si quis tamen pro* ἱκεσίους, *quod reposui*, ἱκετηρίους *malit, perinde erit.* *L.* 47. ἐπὶ Κελτικοῖς *Aug. non male.*

naturam suam non pati: neque tamen obstare se velle; quo minus ille sit incolumis, quamdiu magistratibus urbanis placuerit." Quibus cognitis, *Decimus* prodiit ad fluvium, vocatoque nominatim Cæsare, elata voce de scripto recitavit Senatusconsultum, quo Galliam provinciam ipse acceperat; illique denunciavit „ne trajecto fluvio sine Consulibus alienam provinciam invaderet, neve contra Antonium ulterius procederet: se enim ad eum persequendum sufficere." *Cæsar*, quum sciret, senatum *D.* *Bruto* illos animos addere; quumque unico jusso in suam potestatem illum redigere posset; tamen adhuc abstinuit: & ad Pansam profectus Bononiam, rem omnem ad senatum perscripsit: scripsitque simul etiam *Pansa.*

74. Tum in Urbe CICERO *Pansæ* literas pro concione recitavit, ut consulis; alteras vero *Cæsaris* in senatu solummodo. Retulit etiam, ut *ob profligatum Antonium supplicationes quinquaginta dierum* ex S. C. decernerentur, quot neque Gallis devictis, neque post ullam aliam victo-

A. U. 711. ποτὲ ἐψηφίσαντο Ῥωμαῖοι· καὶ τὸν στρατὸν τῶν ὑπάτων ἐδίδου Δέκμῳ, καίπερ ἔτι Πάνσα περιόντος, (ἤδη γὰρ ἀπεγιγνώσκετο,) στρατηγόν τε τὸν Δέκμον ἀπέφηνεν ἐπ' Ἀντωνίῳ μόνον εἶναι· καὶ εὐχὰς δημοσίας ἐποιεῖτο, Δέκμον Ἀντωνίου περιγενέσθαι. Τοσοῦτος ἦν οἶστρος αὐτῷ κατὰ Ἀντωνίου καὶ ἀπειροκαλία. ἐβεβαίου τε αὖθις τοῖς δύο τέλεσι τοῖς ἀπὸ Ἀντωνίου μεταστᾶσι τὰς ἑκάστῳ προϋπεσχημένας παρὰ τοῦ κοινοῦ Ῥωμαίων ἐπινικίους δραχμὰς πεντακισχιλίας, ὡς ἤδη νενικηκόσι, καὶ στέφανον αὐτοὺς ἐν ταῖς ἑορταῖς αἰεὶ θαλλοῦ περιτίθεσθαι. περὶ δὲ Καίσαρος οὐδὲν ἦν ἐν τοῖς γραφομένοις, οὐδὲ τοὔνομα ὅλως· οὕτως αὐτίκα κατεφρονεῖτο, ὡς Ἀντωνίου καθῃρημένου. ἔγραφον δὲ καὶ Λεπίδῳ καὶ Πλάγκῳ καὶ Ἀσινίῳ, πολεμεῖν ὅπως πλησιάσειαν Ἀντωνίῳ. καὶ τάδε μὲν ἦν τὰ ἐν Ῥώμῃ.

Lin. 52. τοσοῦτον ἦν *Edd. Recte Aug.* *L.* 56 *sq.* στέφανον αὐτοῖς *Aug.* *L.* 57. θαλοῦ *Aug. non male.* *Ibid.* περιθέσθαι *Edd. Prætuli Aug. Ven. Reg. B.* *L.* 61. Ἀσιννίῳ *Regii & Aug. ut alibi sæpius.* *Ibid. Verbum* πολεμεῖν *in* Πολλίωνι *mutandum suspicatus est Musgr. quod minime necessarium videtur.* *Ibid.* πλησιάσει Ἀντωνίῳ *Aug. Reg. B. Nescio, an commodius legeretur* πολεμεῖν, ὅπως πλησιάσειεν, Ἀντωνίῳ.

riam, decretæ umquam a Romanis fuerant. Exercitum Consulum *D. Bruto* dandum censuit, quamvis *Pansa* etiam tum superstite; (jam enim de ejus vita desperabatur;) & *imperium soli Decimo committendum contra Antonium*, votaque publice nuncupanda pro ejus victoria. Tanto *furore Cicero*, præter omne decorum, *concitus* erat *in Antonium*. Rursumque postulavit, ut duabus legionibus, quæ ab Antonio defecerant, ex ærario repræsentarentur promissi illi vicies milleni sestertii, victoriæ nomine, quasi jam debellatum esset: utque perpetuum jus haberent coronas oleagineas gestandi festis diebus. *Cæsaris* autem *nec nomine tenus facta est mentio in Senatusconsulto* de his rebus confecto. Ita statim ille contemnebatur, quasi sublato jam Antonio. *Lepido* vero etiam & *Planco* & *Asinio* scripsit senatus, ut bellum *Antonio*, ubi eis adpropinquasset, inferrent. Et hæc quidem Romæ gerebantur.

LXXV. Πάνσας δ᾽ ἐκ τοῦ τραύματος ἀποθνήσκων, Καίσαρά οἱ παρεστήσατο, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ τῷ σῷ πατρὶ φίλος ἦν, ὡς ἐμαυτῷ· ἀναιρεθέντι δὲ οὐκ εἶχον ἐπαμύνειν, οὐδὲ τοῖς πλείοσι μὴ συνίστασθαι, οἷς γε δὴ καὶ σὺ καλῶς ποιῶν ὑπήκουσας, καί τοι στρατὸν ἔχων. Δείσαντες δ᾽ ἐν ἀρχῇ σὲ καὶ Ἀντώνιον, φιλοτιμότατον κἀκεῖνον ἐς τὴν Καίσαρος γνώμην φανέντα, διαφερομένοις ὑμῖν ἐφήσθησαν, ὡς ἐς ἀλλήλους συντριβησομένοις. ἐπεὶ δέ σε καὶ στρατοῦ δεσπότην εἶδον, προσεποιοῦντο εὐπρεπέσι καὶ ἀσθενέσι τιμαῖς, οἷα μειράκιον. σοβαρωτέρου δέ σου καὶ ἐγκρατεστέρου τιμῆς τότε μάλιστα ὀφθέντος, ὅτε τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ σοι δεδομένην οὐκ ἐδέξω, διεταράχθησαν, καὶ συστρατηγεῖν σε ἡμῖν ἀπέφηναν, ἵνα σου τὰ δύο τέλη τὰ πρακτικώτερα ἀποσπάσωμεν· ἐλπίσαντες, ἡττηθέντος ὑμῶν τοῦ ἑτέρου, τὸν ἕτερον ἀσθενέστερόν τε καὶ μόνον ἔσεσθαι, καὶ μετ᾽ αὐτὸν ἤδη πᾶσαν

Lin. 72. σεβαρωτέρου edit. 2. 3. & Reg. B. a pr. man. Ibid. δὲ *post* σεβαρ. *caret Aug. mend.*

75. Interea PANSA *ex vulnere moriturus*, accerſito *Cæſari hæc dixit*: „Ego tuo patri tam fui amicus, quam mihi ipſe; mortuum autem ulciſci non fuit mihi integrum, neque non conſentire cum pluribus; quorum auctoritati tu quoque bene feciſti ut obtemperares, quamvis habens exercitum. Qui, quum principio timuiſſent te ac Antonium, Cæſaris pariter ſtudioſiſſimum, veſtra diſſenſione gaviſi ſunt; putantes, utrumque mutua conflictatione periturum. Poſtquam vero te exercitum quoque habere viderunt; adliciebant te ſpecioſis & exigui momenti honoribus, ut adoleſcentulum. Sed quum graviorem te ac moderatiorem, quam ſperaverant, intellexerunt, quando oblatum ab exercitu magiſtratum accipere noluiſti; territi, juſſerunt te pari nobiſcum jure habere imperium, ut duas legiones rebus gerendis aptiſſimas abs te abſtraheremus; quod ſperarent, altero veſtrûm victo alterum debiliorem & ſolum fore, atque ita, ſublatis omnibus Cæſarianis, Pom-

A. U. 711. τὴν Καίσαρος ἑταιρίαν καθελόντες, ἀνάξειν τὴν Πομπηΐου. τόδε γάρ ἐστιν αὐτοῖς τῆς γνώμης τὸ κεφάλαιον.

LXXVI. Ἐγὼ δὲ καὶ Ἵρτιος τὸ προστεταγμένον ἐποιοῦμεν, μέχρι συστεῖλαι τὸν Ἀντώνιον, ἐπιπολάζοντα ὑπεροψίᾳ· ἡττηθέντα δὲ σοὶ συναλλάσσειν ἐπενοοῦμεν, ὡς τῇ Καίσαρος φιλίᾳ τόδε χαριστήριον ἔχοντες ἀποδοῦναι, καὶ μόνον τῇ μοίρᾳ χρησιμώτατον ἐσόμενον ἐς τὰ μέλλοντα. Τοῦτο δ' οὐκ ἦν ἐκφέρειν σοι πρότερον. ἡττημένου δὲ νῦν Ἀντωνίου, καὶ Ἱρτίου τεθνεῶτος, κἀμὲ τοῦ χρεὼν ἀπάγοντος, ἐν καιρῷ λέλεκται, οὐχ ἵνα μοι γιγνώσκῃς χάριν ἀποθανόντι, ἀλλ' ἵνα σὺν δαιμονίᾳ μοίρᾳ γενόμενος, ὡς τὰ ἔργα ὑποδείκνυσι, τά τε σαυτῷ συμφέροντα γιγνώσκῃς, καὶ τὴν ἐμὴν καὶ Ἱρτίου προαίρεσίν τε καὶ ἀνάγκην. Τὸν μὲν οὖν στρατὸν, ὃν ἡμῖν αὐτὸς ἔδωκας, εὐπροφάσιστον ἀποδοῦναί σοι, καὶ παραδίδωμι. τοὺς δὲ νεήλυδας εἰ μὲν καθέξεις λαβὼν, καὶ τούσδε σοι παραδώσω· εἰ δὲ τεθήπασι τὴν βουλὴν ἀμέτρως,

Lin. 79. ἑταιρείαν *Edd. ex Reg. B. Prætuli Aug. Reg. A. Ibid.* ἀνάξειν τοῦ Πομπ. *Aug. Forte leg.* τὴν τοῦ Πομπ. *L.* 90. ὑποδεικνύουσι *Edd. Rectius Aug. L.* 92. ὃν αὐτὸς ἡμῖν *Edd. Prætuli Aug.*

„pejanos redituros ad tractationem reipublicæ. Hæc enim est eis consiliorum summa.

76. „*Ego* vero *et Hirtius* mandata fecimus, donec *reprimeremus Antonii* nimiam *superbiam:victum autem* constitueramus *tibi reconciliare*, ut hanc amicitiæ gratiam, quam quidem possemus, referremus Cæsari, vel solam partibus Cæsarianis in posterum utilissimam futuram. Hoc vero consilium indicari tibi non licuit antea: *nunc* autem, *victo Antonio, Hirtio mortuo*, & me quoque in fata conce„dente, opportune prolatum est: non ut mihi defuncto habeas gratiam, sed ut, felici genio natus, sicut conjicere licet ex tuis gestis, scias quid tibi sit utile, simulque meam ac Hirtii cum voluntatem tum necessitatem cognoscas. *Exercitus* igitur, *quem tu ipse nobis dedisti*, ipsa æquitatis ratio postulare facile omnibus videbitur, ut tibi reddatur; & *tibi eum reddo*. Tirones autem si potes retinere, etiam hos tibi tradam: quod si nimis verentur senatum, quandoquidem etiam præfecti eorum in

ὅτι καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν φύλακες ἡμῖν ἐπέμφθησαν εἶναι, καὶ τό τε ἔργον ἐπίφθονον ἔσται σοι, καὶ πρὸ τοῦ δέοντος ἐξανίστησί σε, ὁ ταμίας παραλήψεται Τορκουάτος. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ τῷ ταμίᾳ τοὺς νεήλυδας ἐγχειρίσας, ἀπέθανε. καὶ τούσδε μὲν ὁ ταμίας, καθὰ προσέτασσεν ἡ βουλὴ, Δέκμῳ παρεδίδου· Ἵρτιον δὲ καὶ Πάνσαν ὁ Καῖσαρ ἐπιφανῶς ἔθαπτε, καὶ ἐς Ῥώμην ἔπεμπε μετὰ τιμῆς.

A. U. 711.

LXXVII. Τῷ δ᾽ αὐτῷ χρόνῳ περί τε Συρίαν καὶ Μακεδονίαν τοιάδε ἐγίγνετο. Γάϊος Καῖσαρ, ὅτε Συρίαν διώδευε, τέλος ἐν αὐτῇ καταλελοίπει, τὰ ἐς Παρθυαίους ἤδη διανοούμενος. τούτου τὴν μὲν ἐπιμέλειαν Καικίλιος Βάσσος εἶχε, τὸ δὲ ἀξίωμα Ἰούλιος Σέξστος, μειράκιον αὐτοῦ Καίσαρος συγγενές· ὅπερ ἐκδιαιτώμενον ἐς τρυφὴν, τὸ τέλος ἀσχημόνως ἐπήγετο πανταχοῦ. μεμψαμένῳ δὲ τῷ Βάσσῳ ποτὲ ἐνύβρισε· καὶ καλῶν αὐτὸν ὕστερον, ἐπεὶ βραδέως ὑπήκουσεν, ἄγειν ἐκέλευσεν ἕλκοντας. θορύβου δὲ καὶ πληγῶν γενομένων, ἡ στρατιὰ τὴν ὕβριν οὐ φέρου-

Lin. 8. Κεκίλιος *Edd. & MSS. mox iterum* Σέξτον. *L.* 9. Ἰούλιος Σέξτος *Regii. & sic*

hoc, ut observarent nos, missi sunt; & quod si invidiosum tibi & ante tempus molestias creaturum videtur, si eos accipias; *Torquatus quæstor* eosdem accipiet." His dictis, & tironibus quæstori traditis, *animam efflavit Pansa.* Tirones autem quæstor ex mandato senatus *D. Bruto* tradidit. *Hirtii et Pansæ corpora* Cæsar, *illustri funere honorata*, Romam misit.

77. Per idem tempus *in Syria Macedoniaque hæc gesta* sunt C. Cæsar, quum per *Syriam* iter faceret, legionem in ea reliquerat, jam tum de Parthico bello cogitans. Ejus legionis curam *Cæcilius Bassus* habebat; præfecturæ vero dignitas erat penes *Sex. Julium*, consanguineum Cæsaris, admodum adolescentem; qui, voluptatibus vacans, legionem indecenter secum circumducebat. Id reprehendentem *Bassum* aliquando *Julius* rejecerat cum contumelia: & aliquanto post, quum vocanti obediret tardius, jussit eum attrahi. Tum vero coorto tumultu, quum ad manus ventum esset, *exercitus* non fe-

A. U. 711. σα, τὸν Ἰούλιον κατηκόντισε. καὶ εὐθὺς ἦν μετάνοια, καὶ δέος ἐκ τοῦ Καίσαρος. Συνομώσαντες οὖν, εἰ μή τις αὐτοῖς συγγνώμη καὶ πίστις γένοιτο, μέχρι θανάτου διαγωνιεῖσθαι, καὶ ἐς αὐτὸ Βάσσον ἀναγκάσαντες, ἄλλο συνέλεξαν τέλος καὶ συνεγύμνασαν. ὧδε μὲν τισὶ περὶ τοῦ Βάσσου δοκεῖ· Λίβωνι δ', ὅτι τῆς Πομπηΐου στρατιᾶς γενόμενος, καὶ μετὰ τὴν ἧτταν ἰδιωτεύων ἐν Τύρῳ, διέφθειρέ τινας τοῦ τέλους, καὶ διεχρήσαντο τὸν Σέξστον, καὶ τῷ Βάσσῳ σφᾶς ἐνεχείρισαν. ὁποτέρως δ' ἐγένετο, Στάτιον Μοῦρκον οἴδε, μετὰ τριῶν τελῶν ἐπιπεμφθέντα σφίσιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἐγκρατῶς ἀπεμάχοντο· ἕως ὁ Μοῦρκος ἐπεκαλεῖτο Μάρκιον Κρίσπον, ἡγούμενον Βιθυνίας, καὶ ἀφίκετο αὐτῷ βοηθῶν ὁ Κρίσπος τέλεσιν ἄλλοις τρισίν.

LXXVIII. Ὡς δὲ ὑπὸ τούτων ἐπολιορκοῦντο, ὁ Κάσσιος σὺν ἐπείξει καταλαβὼν, τά τε τοῦ Βάσσου δύο τέλη

Lin. 20. Κάσσου *Aug. mend. h. l. & ſic mox iterum.* *L.* 22. καὶ *ante* διεχρήσαντο *inſerui ex Aug. Ven.* *L.* 23 *ſq.* Ξέστιον Μοῦλκον *Edd. MSS. & Cand. Correxi duplicem mendam.* *L.* 24. *Pro* οἴδε *dat* εἶδε *Aug. mend.* *L.* 26. *Rurſus* Μοῦλκος *dant iidem, qui ſupra. Ibid.* Μινούκιον Κρίσπον *iidem. Et hoc quoque errore liberandum Appianum putavi.*

rens inſolentiam, *jaculis confixit Julium.* Quumque factum illud mox ſecuta eſſet pœnitentia & metus a Cæſare; conjurarunt inter ſe ejus legionis milites, ni venia fideſque ſibi daretur, uſque ad mortem ſe decertaturos: coactoque etiam *Baſſo*, ut fieret ejus conjurationis ſocius, ex novo delectu aliam legionem confecerunt, & adſuefecerunt eiſdem quibus ipſi utebantur exercitiis. Hæc quidem *de Baſſo* produnt nonnulli. LIBO vero, „militaſſe eum, ait, Pompeji auſpiciis: quo victo, privatum „egiſſe Tyri, corruptiſque quibuſdam legionariis effeciſſe, ut interfecto *Sexto* ipſum ſibi ducem ſumerent." Utcunque illud factum ſit, *Statius Murcus*, cum tribus legionibus a Cæſare contra eos miſſus, magna vi ab his repulſus eſt; donec *Marcius Criſpus*, e Bithynia, cui præerat a *Murco* vocatus, cum aliis tribus legionibus in ejus auxilium venit.

78. Ab his quum illæ duæ legiones obſidione premerentur; ſuperveniens repente *Caſſius* non ſolum obſeſſos,

παρελάμβανεν αὐτίκα, καὶ τὰ τῶν πολιορκούντων αὐτὸν ἓξ, φιλίᾳ τε παραδόντων, καὶ ὡς ἀνθυπάτῳ κατηκόων γενομένων· ἐψήφιστο γὰρ, ὥς μοι προείρηται, πάντας ὑπακούειν Κασσίῳ τε καὶ Βρούτῳ. Ἄρτι δὲ καὶ Ἀλλιηνὸς, ὑπὸ Δολοβέλλα πεμφθεὶς ἐς Αἴγυπτον, ἐπανῆγεν ἐξ αὐτῆς τέσσαρα τέλη τῶν ἐκ τῆς ἥσσης Πομπηΐου τε καὶ Κράσσου διαῤῥιφέντων, ἢ ὑπὸ Καίσαρος Κλεοπάτρᾳ καταλελειμμένων. καὶ αὐτὸν ὁ Κάσσιος, οὐδὲν προπεπυσμένον, ἐν τῇ Παλαιστίνῃ περιέλαβέ τε, καὶ ἠνάγκασεν ἑαυτῷ προσθέσθαι, δείσαντα τοῖς τέσσαρσι μάχεσθαι πρὸς ὀκτώ. Ὧδε μὲν δὴ Κάσσιος ἐκ παραδόξου δυώδεκα τελῶν ἀθρόως ἐκράτει· καὶ Δολοβέλλαν ἐκ τῆς Ἀσίας σὺν δύο τέλεσιν ἐλθόντα τε, καὶ ἐς Λαοδίκειαν ὑπὸ οἰκειότητος ἐσδεχθέντα περικαθήμενος ἐπολιόρκει. καὶ ἡ βουλὴ μαθοῦσα ἐφήδετο. *A. U. 711.*

LXXIX. Μακεδονίας δὲ πέρι Γάϊος Ἀντώνιος, ὁ Ἀντωνίου Μάρκου ἀδελφὸς, Βρούτῳ διεφέρετο καὶ ἐπολέμει,

Lin. 34 sq. Αλβινὸς *h. l. mendose Edd. MSS. & Cand. L. 37.* διαῤῥιφθέντων *Reg. B. L. 40.* αὐτῷ προσθ. *Edd. Prætuli Aug. L. 43.* τέλεσιν ἑλόντα τε *Edd. Recte Aug. Ven. Cand.*

sed & sex illas legiones oppugnatrices, in fidem recepit, ducibus amicitia ipsius Cassii libenter eas tradentibus, ejusdemque imperio velut Proconsulis parentibus. Omnibus enim, quemadmodum supra exposui, ex Senatusconsulto fuerat edictum, ut Cassii Brutique imperata facerent. Eodem tempore *Allienus*, a Dolabella in Ægyptum missus, redibat inde cum quatuor legionibus, Pompejanæ Crassianæque cladis reliquiis, aut ex eorum numero, qui Cæsare discedente apud Cleopatram erant relicti. *Allienum* igitur *Cassius in Palæstina*, ignarum quid accidisset, *ex improviso circumvenit*, coëgitque suis partibus accedere, non ausum suas quatuor legiones opponere octo Cassii legionibus. Atque ita, præter opinionem, *duodecim* in universum *legionibus potitus Cassius*, *Dolabellam* cum duabus ex Asia venientem, & *Laodiceæ* tamquam amicum receptum, *obsidit et oppugnavit*: id quod senatui auditu fuit pergratum.

79. De *Macedonia* vero *Cajus Antonius*, Marci frater, cum *M. Bruto* contendebat, fretus una legione; &,

A. U. 711. τέλος ἔχων ἐν ὁπλιτῶν· καὶ τὸν Βροῦτον ἡσσώμενος ἐνήδρευσεν. Ὁ δ᾽ ἐκφυγὼν ἀντενήδρευσε, καὶ οὐδὲν εἰργάσατο ἀποληφθέντας, ἀλλὰ ἀσπάσασθαι τῷ ἰδίῳ στρατῷ τοὺς ἐναντίους προσέταξε· τῶν δὲ οὐκ ἀντασπασαμένων, οὐδὲ τὴν πεῖραν ἐνδεξαμένων, μεθῆκεν ἀπαθεῖς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀπιέναι. κατὰ δὲ ἄλλας ὁδοὺς περιελθὼν, αὖθις ἐν ἀποκρήμνοις κατέστησε, καὶ πάλιν οὐκ ἐπεχείρησεν, ἀλλ᾽ ἠσπάσατο. Οἱ δὲ, ὡς πολιτῶν τε περιφειδόμενον, καὶ τῆς δόξης ἄξιον ἧς εἶχεν ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ πραότητι, ἠγάσαντο καὶ ἀντησπάσαντο, καὶ ἐς αὐτὸν μετεβάλοντο. Ἐπέτρεψε δὲ καὶ ὁ Γάϊος ἑαυτὸν, καὶ ἦν ἐν τιμῇ παρὰ Βρούτῳ· μέχρι τὸν στρατὸν πολλάκις διαφθείρων ἐλεγχθεὶς, ἀνῃρέθη. Οὕτω μὲν δὴ καὶ Βρούτῳ μετὰ τῶν προτέρων στρατῶν ἓξ ἐγίγνετο τέλη· καὶ Μακεδόνας ἐπαινῶν, δύο τέλη κατέλεξεν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐς τὸν Ἰταλικὸν τρόπον καὶ τάδε ἐγυμνάζετο.

LXXX. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ περὶ Συρίαν καὶ Μακεδονίαν ἦν. Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ὁ Καῖσαρ, ἐν ὕβρει θέμε-

Lin. 50. ἀπολειφθέντας *Reg. B. mend.* *L.* 57. ἠγάσατο καὶ ἀντησπάσατο *edit.* 1. *mend.*

quod impar esset, struxit ei insidias. Quas quum evasisset *Brutus*, vicissim *C. Antonio* insidias paravit. Interceptum autem cum exercitu, nulla re læsit; sed suos jussit ut consalutarent adversarios: quumque illi nec resalutarent, nec salutationem ejus acciperent; incolumes passus est elabi ex insidiis. Hinc circumducto per alias vias exercitu, in præruptis locis deprehensos rursum non est adgressus, sed salutavit. Tum vero, ut parcentem civibus, & dignum existimatione qua habebatur mitis & sapiens, admirati sunt & resalutarunt, ad eumque transierunt. Et *Cajus* quoque *Antonius Bruto se dedidit*, & ab eo honorifice est habitus; donec convictus sæpe solicitasse exercitum ad defectionem, occisus est. Ita & *M. Brutus copias auxit* ad sex legionum numerum: laudataque virtute Macedonum, duas ex eis quoque legiones conscripsit, & Romano more in armis exercuit.

80. Dum hæc in Syria Macedoniaque geruntur; in Ita-

νες, ἀντὶ οὗ Δέκμον ᾑρῆσθαι στρατηγὸν ἐπὶ Ἀντωνίῳ, τὴν μὲν ὀργὴν ἐπέκρυπτε, θρίαμβον δ' ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις ᾔτει. καταφρονούμενος δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς ὡς πρεσβύτερα τῆς ἡλικίας ἐπινοῶν, ἔδεισε, μή, διαφθαρέντος Ἀντωνίου, μᾶλλον ἔτι καταφρονηθείη, καὶ τὰς ἐς αὐτὸν συμβάσεις ἐπόθει, καθὰ καὶ Πάνσας αὐτῷ διεσήμαινεν ἀποθνήσκων. Τούς τε οὖν ἁλωμένους ἐκ τῆς ἐκείνου στρατιᾶς ἡγεμόνας ἢ στρατιώτας ἐφιλανθρωπεύετο, καὶ τοῖς ἰδίοις ἐγκατέλεγεν, ἢ τοὺς ἐθέλοντας αὐτῶν ἐς τὸν Ἀντώνιον ἔπεμπεν, ὡς οὐ δι' ἔχθρας ἀνηκέστου πρὸς αὐτὸν ἰόντα. Οὐεντιδίῳ τε τῷ Ἀντωνίου φίλῳ, μετὰ τριῶν τελῶν ὄντι, παραστρατοπεδεύσας, καὶ δέος ἐμβαλών, ἔπραξε μὲν οὐδὲν πολέμιον, ἐδίδου δὲ ὁμοίως συνεῖναί οἱ, ἢ ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀδεῶς ἀπιέναι μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ μέμφεσθαι τῆς ἐς τὸ κοινὸν συμφέρον ἀγνωσίας. ὧν Οὐεντίδιος συνεὶς, ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀπῄει. Ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ Δέκιον, τῶν τινα ἡγεμόνων Ἀντωνίου, περὶ Μουτίνην ληφθέντα, διὰ τιμῆς ἄγων μεθῆκεν, εἰ θέλει, πρὸς

A. U. 711.

lia *Cæsar*, ad suam licet contumeliam ratus pertinere, quod non ipse, sed D. Brutus, electus esset imperator ad bellum cum Antonio gerendum, dissimulavit tamen iram, & *triumphum* ob rem feliciter gestam *petiit.* Contemtus autem a senatu, quasi majora quam pro ætate adpeteret; veritus, ne deleto *Antonio* magis etiam contemneretur; *cupivit* cum eo *redire in gratiam*, juxta Pansæ morientis monita. Quapropter captivos ex ejus exercitu, tam duces, quam milites, comiter habuit, & in suorum numerum adlegit, aut, si mallent ad illum redire, dimisit; ne videretur eum implacabili odio prosequi. Quumque *castra metatus* esset *prope Ventidium*, amicum Antonii, præfectum tribus legionibus; contentus ei timorem incussisse, nihil hostile egit præterea; sed similiter *potestatem ei fecit* vel transeundi ad se, vel tuto *abeundi ad Antonium* cum exercitu, jussitque eum ignorationem communis utilitatis Antonio exprobrare. Quo intellecto, *ad Antonium Ventidius profectus* est. *Cæsar* vero etiam *Decio*, cuidam ex Antonianis ducibus, ad Mutinam capto,

A. U. 711. τὸν Ἀντώνιον ἀπιέναι· καὶ πυνθανομένῳ περὶ τῆς ἐς τὸν Ἀντώνιον γνώμης, πολλὰ, ἔφη, σύμβολα τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἐξενηνοχέναι, τοῖς δ᾽ ἄφροσιν οὐδὲ τὰ πλείονα ἀρκέσειν.

LXXXI. Ἀντωνίῳ μὲν δὴ τάδε ὁ Καῖσαρ ἐνεσήμαινε. Λεπίδῳ δὲ καὶ Ἀσινίῳ σαφέστερον ἔτι περὶ τῆς ἐς αὐτὸν ὕβρεως, καὶ τῆς τῶν σφαγέων ἀθρόας προαγωγῆς ἐπέστελλεν· ἐκφοβῶν αὐτοὺς, μὴ, ἐς χάριν τῆς Πομπηϊανῆς ἑταιρίας, καθ᾽ ἕνα τῶν Καίσαρος ἕκαστος ὅμοια Ἀντωνίῳ πάθοι, κἀκείνῳ δι᾽ ἀφροσύνην καὶ ὑπεροψίαν τοῦδε τοῦ δέους τάδε παθόντι. ἠξίου τε, ἐς μὲν εὐπρέπειαν τῆς βουλῆς εἶναι κατηκόους, ἐς δὲ τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς συμφρονεῖν, ἕως ἔτι δύνανται, καὶ ὀνειδίζειν ταῦτα Ἀντωνίῳ· μιμεῖσθαί τε τοὺς ὑπὸ σφίσιν ὁπλίτας, οὐ διαλυομένους, οὐδ᾽ ὅτε παύσαιντο τῶν στρατειῶν, ἵνα μὴ τοῖς ἐχθροῖς εἶεν εὐεπίθετοι, ἀλλ᾽ ἀθρόους ἐν ἀλλοτρίᾳ συνοικίζεσθαι διὰ τὴν ἰσχὺν μᾶλλον ἐθέλοντας, ἢ καθ᾽

Lin. 92. ἑταιρείας *Edd. Prætuli, ut alibi, Aug. Ibid.* ὁμοίως Ἀντ. *Edd. Prætuli Aug. Ven. L.* 99. εὐεπτίθετοι *edit.* 1. *mend. Ibid.* ἐν ἀλλοτρίῳ *Edd. Rectius Aug.*

& in honore habito, *permiſit*, ſi vellet, *redire ad Antonium*: percontantique, quo animo eſſet erga Antonium, ait, ſe jam multa ſigna oſtendiſſe recte ſapientibus, imprudentibus vero ne plura quidem fore ſatis.

81. His Antonio ſignificatis, *Cæſar Lepido Aſinioque* apertius etiam *de illata ſibi contumelia*, deque parricidarum promotione repentina *ſcripſit*: injiciens eis metum, ne, in gratiam Pompejanæ factionis, Cæſarianis ſingulis alii poſt alium idem accidat quod Antonio; qui per propriam imprudentiam, nihil tale metuens, in eam calamitatem incidiſſet. Monebat etiam, debere eos in ſpeciem parere ſenatui, inter ſe autem ſecuritatis cauſa conſpirare, dum liceret, & Antonio hæc exprobrare: imitarique legionarios, qui ne finita quidem militia diſpergantur, quo minus pateant inimicorum inſidiis, malintque conjunctis viribus deduci in aliquam coloniam, quam ſin-

ἕνα τῶν πατρίδων ἀπολαύειν. Τάδε μὲν ὁ Καῖσαρ Λεπίδῳ τε ἐπέστελλε καὶ Ἀσινίῳ. Δέκμῳ δὲ ὁ ἀρχαῖος στρατὸς ἐνόσει, πιπλάμενος ἐκ λιμοῦ, καὶ τὰς γαστέρας κατεῤῥήγνυντο· ὅ τε νεοστράτευτος, ἀγύμναστος ἔτι ἦν. Πλάγκος δὲ προσεγένετο μετὰ τοῦ οἰκείου στρατοῦ. καὶ ὁ Δέκμος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, τὸν Ἀντώνιον ἀλώμενον κυνηγετήσειν, ναυτικῶν περ ἤδη γεγονότων. A. U. 711.

LXXXII. Οἵ τε Πομπηϊανοὶ, πυθόμενοι, θαυμαστοὶ ὅσοι διεφάνησαν, ἐκβοῶντες, ἄρτι τὴν πάτριον ἐλευθερίαν ἀπειληφέναι. καὶ θυσίαι καθ' ἕνα ἦσαν, καὶ χειροτονίαι δέκα ἀνδρῶν ἐς εὔθυναν τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀντωνίου· πρόσχημα δὲ τοῦτο ἦν ἐς ἀκύρωσιν τῶν ὑπὸ Καίσαρος διατεταγμένων. Ἀντώνιος γὰρ οὐδὲν αὐτὸς, ἢ πάνυ σμικρὰ, πάντα δὲ ἐκ τῶν Καίσαρος ὑπομνημάτων διῳκήκει· καὶ τόδε σαφῶς εἰδυῖα ἡ βουλὴ, τὰ μέν τινα αὐτῶν ἐπὶ προφάσεσι διέλυεν, ἀθρόα δὲ οὕτως ἤλπιζε

Lin. 2. μὲν οὖν ὁ Καῖσαρ *Edd Delevi* οὖν *cum Aug.* & *Reg. A.* *L.* 4. πιμπλάμενος *Aug. litera* μ *a prima etiam manu inserta.* *L.* 8. ναυτικῶν περ ἤδη γεγονότων. *Sic vulgo omnes.* ναυτιῶν *suspicatus erat Gelenius.* ναρκῶντα περι ἤδη γεγον. *Musgr. Cogitaveram equidem* ναστίσκον περ ἤδη γεγονότα, exigua licet jam sit offula. *Sed non liquet.*

guli suis patriis frui. Dum ita *literis Cæsar pertentat Lepidum et Asinium*; *D. Bruto* vetus *exercitus ægrotabat ex nimia repletione* famem secuta, & dysenteria atterebatur: novus vero, qui ex tironibus constabat, rudis erat. Sed postquam *Plancus se ei conjunxit* cum suis copiis; ad senatum scripsit *Decimus, se curaturum ut brevi in plagas suas incidat errabundus Antonius*; - - -

82. Quo cognito, *Pompejani, mirum quantum elati,* exclamabant, *nunc demum se pristinam libertatem recepisse*; & sacris operabantur singuli. Jamque creabantur *Decemviri, qui rationem magistratus reposcerent ab Antonio:* qui gradus erat ad antiquanda acta Cæsaris. Nam nihil aut parum Antonius suo arbitratu, sed omnia ex Cæsaris commentariis, administraverat: quod compertum habens senatus, quædam ex eis per occasionem fecerat irrita; tunc vero sperabat fore, ut universa hoc modo aboleren-

A. U. 711. διαλύσειν. Οἱ μὲν δὴ δέκα προὔγραφον, ὅ τι τις λάβοι παρὰ τὴν ἀρχὴν Ἀντωνίου, πάντας αὐτίκα ἀπογράφεσθαι καὶ διδάσκειν· ἀπειλαί τε τοῖς ἀπειθοῦσιν ἐπετίθεντο. καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἐς τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους οἱ Πομπηϊανοὶ μετῄεσαν ἀντὶ Ἱρτίου τε καὶ Πάνσα· μετῄει δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ, οὐκ ἐς τὴν βουλὴν ἔτι πέμπων, ἀλλ' ἐς τὸν Κικέρωνα ἰδίᾳ· καὶ αὐτὸν παρεκάλει καὶ συνάρξαι, ὡς Κικέρωνα μὲν τὴν ἀρχὴν διοικήσοντα, πρεσβύτερόν τε καὶ ἐμπειρότερον ὄντα, αὐτὸς δὲ τὴν ἐπωνυμίαν καρπωσόμενος μόνην, ἐς ἀπόθεσιν τῶν ὅπλων εὐπρεπῆ, οὗ δὴ καὶ πρώην ἕνεκα τὸν θρίαμβον αἰτῆσαι. Κικέρων μὲν δὴ τούτοις ἐπαρθεὶς διὰ φιλαρχίαν, ἔλεγεν, αἰσθέσθαι σπονδῶν ἐν τοῖς ἔξω στρατηγοῖς ὑπονοουμένων· καὶ συνεβούλευε, θεραπεῦσαι τὸν ἄνδρα ὑβρισμένον, καὶ στρατοῦ ἔτι ἄρχοντα πολλοῦ, ἀνασχέσθαι τε παρ' ἡλικίαν ἄρχοντος ἐν τῇ πόλει μᾶλλον, ἢ μηνίοντος ἐν ὅπλοις· ὡς δ' ἄν τι μὴ πράξειε παρὰ τὸ τῇ βουλῇ συμφέρον, ἐκέλευεν,

Lin. 24-26. Verba συνάρξαι *uſque* πρεσβύτερόν τε καὶ *deſiderantur in Aug.*

tur. Statimque *a Decemviris edictum* eſt propoſitum, ut *quiſquis aliquid accepiſſet ab Antonio conſule, confeſtim ſcripto id profiteretur*; additis gravibus minis, ſi quis contra feciſſet. In reliquum vero ejus anni tempus, in locum Hirtii Panſæque, *conſulatum* Pompejani petierunt. Sed eumdem *Cæſar* quoque *petebat*; non jam ſenatum *ſolicitans*, ſed privatim *Ciceronem*; quem ſimul hortatus eſt, curaret ut ipſe collega ſibi daretur: „ penes illum enim fore adminiſtrationem, ut ætate & uſu rerum longe ſe ſuperiorem; ſibi ſufficere, ſi fruatur ſolo honoris nomine, quo poſſit honeſtius arma deponere; cujus rei cauſa etiam antea triumphum ſe petiiſſe." Hac ſpe elatus *Cicero poteſtatis cupidus*, ait, ſe intelligere inter provinciarum præſides agi de ineundo fœdere; ſuaſitque ſenatui, ut hominem a ſe offenſum, magniſque etiamnum copiis præfectum, placaret officiis; pateretur que potius, ut ante legitimam ætatem in Urbe magiſtratum *Cæſar* gerat, quam ut armatus inimicitias exerceat: ſed, ne quid forte ille præter utilita-

αὐτῷ συνελέσθαι τῶν τινα πρεσβυτέρων ἔμφρονα, τῆς ἐκείνου νεότητος ἐγκρατῆ παιδαγωγόν. Ἀλλὰ Κικέρωνα μὲν ἥ τε βουλὴ τῆς φιλαρχίας ἐγέλασε, καὶ οἱ συγγενεῖς μάλιστα τῶν σφαγέων ἐνέστησαν, δεδιότες, μὴ αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ τίσαιτο ὑπατεύων. A. U. 711.

LXXXIII. Ὑπερθέσεων δὲ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ γιγνομένων ἐννόμων κατὰ ποικίλας αἰτίας, ὁ Ἀντώνιος ἐν τῷ τέως τὰς Ἄλπεις ὑπερέβαλε, Κουλλεῶνα πείσας τὸν ἐκ Λεπίδου φύλακα αὐτῶν· ἐπί τε ποταμὸν ἦλθεν, ἔνθα ἐστρατοπεδευμένος ἦν ὁ Λέπιδος, καὶ οὔτε χάρακα περιεβάλετο, οὔτε τάφρον, ὡς δὴ φίλῳ παραστρατοπεδεύων. διαπομπαὶ δὲ ἦσαν ἐς ἀλλήλους πυκναὶ, Ἀντωνίου μὲν ὑπομιμνήσκοντος φιλίας τε καὶ χαρίτων ποικίλων, καὶ διδάσκοντος ὅτι μετ' αὐτὸν ὅμοια πείσονται καθ' ἕνα πάντες, οἱ τῆς Καίσαρος ἐγένοντο φιλίας· Λεπίδου δὲ τὴν μὲν βουλὴν δεδιότος, πολεμεῖν αὐτῷ κελεύουσαν, ὑπισχνουμένου δ' ὅμως οὐ πολεμήσειν ἑκόντος. Ὁ δὲ στρατὸς ὁ τοῦ Λεπίδου, τό τε ἀξίωμα αἰδού-

Lin. 42. Κουλειῶνα *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.*

tem ſenatus faceret, hortatus eſt, ut e ſenioribus prudentem aliquem virum collegam ei darent, tamquam firmum ætatis immaturæ pædagogum. Eam vero *Ciceronis ambitionem riſit ſenatus*; & reſiſtebant ei maxime cognati percuſſorum, timentes, ne *Cæſar*, conſulatum adeptus, pœnas de illis ſumeret.

83. Quumque ob varias cauſas, legibus definitas, differrentur comitia; interim *Alpes ſuperavit Antonius*, tranſitum *concedente Culleone*, qui a Lepido cuſtodiæ earum fuerat præpoſitus: *perveniṫque ad fluvium ubi caſtra Lepidus habebat*; nec ullo vallo aut foſſa ſe muniit, ut qui ad amicum caſtra admoviſſet. Tum crebri ultro citroque commeabant internuncii: *Antonio* memorante amicitiam ſuam variaque beneficia; & monente, cavendum, ne poſt ipſum ſimiliter adfligantur ſinguli Cæſarianarum partium: *Lepido* vero timente ſenatum, qui eum arma ferre contra Antonium juſſerat; at promittente tamen, ſe non ultro eum adgreſſurum. Sed *milites Lepi-*

A. U. 711. μενοι τὸ Ἀντωνίου, καὶ τῶν διαπομπῶν αἰσθανόμενοι, καὶ τὴν ἀφέλειαν αὐτοῦ τῆς στρατοπεδείας ἀγάμενοι, ἐπεμίγνυντο τοῖς Ἀντωνίου λανθάνοντες, εἶτα φανερῶς, οἷα πολίταις τε καὶ συστρατιώταις γενομένοις· τῶν τε χιλιάρχων κωλυόντων ὑπερεώρων, καὶ τὸν ποταμὸν ἐς εὐμάρειαν τῆς ἐπιμιξίας ναυσὶν ἐγεφύρουν· τό τε καλούμενον δέκατον τέλος, ἐξεναγημένον ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου πάλαι, τὰ ἔνδον αὐτῷ παρεσκεύαζεν.

LXXXIV. Ὧν αἰσθανόμενος Λατερήσιος, τῶν τις ἐκ τῆς βουλῆς ἐπιφανῶν, προηγόρευε τῷ Λεπίδῳ· καὶ ἀπιστοῦντα ἐκέλευε, τὴν στρατιὰν ἐς πολλὰ διελόντα ἐκπέμψαι, κατὰ δή τινας χρείας, ἐς ἐπίδειξιν ἢ τῆς προδοσίας ἢ τῆς πίστεως. καὶ ὁ Λέπιδος ἐς τρία διελὼν, ἐκέλευε νυκτὸς ἐξορμᾶν ἐς φρουρὰν ταμιείων πλησιαζόντων. οἱ δὲ ἀμφὶ τὴν ἐσχάτην φυλακὴν, ὡς ἐς τὴν ἔξοδον ὁπλισάμενοι, τὰ ἐρυμνὰ τοῦ στρατοπέδου κατέλαβον,

Lin. 59. ἐξενεγαγημένον *edit.* 1. *ex Reg. A.* ἐξεναγαγημένον *edit.* 2. 3. ἐξαναγημένον *Aug. in Contextu. Sed verum, quod adnotaverat etiam Muſgravius, dedit idem Aug. in marg. & Reg. B. a prim. manu in contextu. Ibid.* ὑπο Ἀντωνίου *Aug. non male.*

di, vel quod revererentur dignitatem Antonii, vel quod ſenſiſſent internuncios, vel quod placeret caſtrorum ejus ſimplicitas, *miſcebant ſe Antonianis*, clam primo, deinde aperte, ut popularibus & quondam ſuis commilitonibus; contemtis etiam tribunorum imperiis, congreſſus illos vetantium. Et quo facilius converſari poſſent, jungebant ripas fluminis ponte navibus impoſito: & decimæ legionis milites, quos Antonius quondam, delectu habito, conſcripſerat, in caſtris Lepidi præparabant ei omnia.

84. Quod ubi ſenſit *Laterenſis*, unus ex illuſtribus ſenatoribus, *præmonuit Lepidum:* quumque ille non crederet, juſſit, ut, diviſo in partes exercitu, alios alio, velut ad mandata quædam exſequenda, mitteret, ut adpareret vel fides eorum vel proditio. *Lepidus*, trifariam diviſis copiis, juſſit eos noctu exire præſidio quæſtoribus, advenientibus cum pecunia. Tum *milites*, quarta vigilia ſumtis armis quaſi ad iter, munitiora caſtrorum loca occupant, & *portas ape-*

καὶ τὰς πύλας ἀνεῴγνυον Ἀντωνίῳ. Ὁ δ᾽ ἐπὶ τὴν Λεπίδου σκηνὴν ἵετο δρόμῳ, τοῦ στρατοῦ παντὸς ἤδη τοῦ Λεπίδου παραπέμποντος αὐτὸν, καὶ τὸν Λέπιδον αἰτοῦντος εἰρήνην τε καὶ ἔλεον ἐς ἀτυχοῦντας πολίτας. Ὁ μὲν δὴ Λέπιδος, ὡς εἶχεν, ἐκ τῆς εὐνῆς ἄζωστος ἐς αὐτοὺς ἐξέθορε, καὶ ὑπισχνεῖτο ποιήσειν, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἠσπάζετο, καὶ ἐξελογεῖτο τῆς ἀνάγκης. οἱ δὲ αὐτὸν καὶ προσπεσεῖν Ἀντωνίῳ νομίζουσιν, ἄπρακτον μὲν ὄντα καὶ ἄτολμον· οὐ μὴν ἅπασι τοῖς συγγραφεῦσι πιστὸν, οὐδ᾽ ἐμοὶ πιθανόν. οὐ γάρ πω τι αὐτῷ πολέμιον ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐπέπρακτο, δέους ἄξιον. Οὕτω μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐς μέγα δυνάμεως αὖθις ἐπῆρτο, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἦν ἐπιφοβώτατος. στρατὸν γὰρ εἶχεν, ὅν τ᾽ ἐξανέστησε Μουτίνης, καὶ σὺν αὐτῷ λαμπρότατον ἱππικὸν, τρία τε αὐτῷ τέλη κατὰ τὴν ὁδὸν προσγεγένητο τὰ Οὐεντιδίου, καὶ Λέπιδος αὐτῷ σύμμαχος ἐγίγνετο ἑπτὰ ἔχων ὁπλιτικὰ τέλη, καὶ πολὺν ὅμιλον ἄλλον, καὶ παρασκευὴν ἀξιόλο- A. U. 711.

Lin. 69. Ὁ δ᾽ ἐς τὴν Λεπ. *Edd. invitis MSS.* Ὁ δ᾽ ἐκ τὴν Λεπ. *Reg. B. mend. Recte Aug. Reg. A.* L. 70. ἵετο *Edd. & MSS. quemadmodum & alibi passim; quod correxi.* L. 74. ἐπισχνεῖτο *mend. Edd. ex Reg. B.* L. 78. γάρ που *Edd. Recte Aug.*

riunt Antonio. Qui recta contendit ad prætorium, militibus Lepidi eum confertim jam deducentibus, & ab ipso Lepido petentibus, daret pacem ac veniam miseris civibus. *Lepidus,* sic ut erat, discinctus e cubili ad eos prosiliit; pollicitusque se id facturum, *complexus est Antonium,* & necessitatem excusavit. Nec desunt, qui tradant, eum supplicem etiam accidisse genibus Antonii, segnem quippe hominem minimeque fortem. Sed id quidem nec omnes scriptores probant; nec mihi fit verisimile: nondum enim quidquam hostile contra Antonium fecerat Lepidus, cur timere deberet. Sic igitur *Antonius rursum ad magnam pervenit potentiam,* & denuo maxime formidabilis evasit inimicis. Nam præter eas copias quas a Mutina abduxerat, & cum his equitatum egregium, in itinere *tres legiones Ventidii se ei adjunxerant;* jamque socius *Lepidus* accessit, *cum septem legionibus,* ceterisque auxiliis & adparatu non contemnendo: quæ *legiones* nomine quidem etiam

A. U. 711. γον· καὶ τοῖσδε ὁ μὲν Λέπιδος ἐπωνομάζετο ἔτι, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἅπαντα διῴκει.

LXXXV. Ἐξαγγελθέντων δὲ τῶνδε ἐς Ῥώμην, θαυμαστὴ καὶ αἰφνίδιος ἦν αὖθις μεταβολή, τῶν μὲν ἐκ τῆς οὐ πρὸ πολλοῦ καταφρονήσεως ἐς δέος, τῶν δὲ ἐς θάρσος ἀπὸ τοῦ δέους μεθισταμένων. αἵ τε προγραφαὶ τῶν δέκα ἀνδρῶν κατεσπῶντο σὺν ὕβρει, καὶ αἱ χειροτονίαι τῶν ὑπάτων ἐπείχοντο ἔτι μᾶλλον· ἥ τε βουλὴ πάμπαν ἀποροῦσα, καὶ δεδιυῖα μὴ συνθοῖντο ἀλλήλοις ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, ἔπεμπε μὲν ἐς Βροῦτόν τε καὶ Κάσσιον κρύφα ἀπὸ σφῶν Λεύκιον καὶ Πάνσαν, ὡς ἐπὶ θέας εἰς Ἑλλάδα ἐξιόντας, ἀμύνειν αὐτοῖς ἐς ὃ δύναιντο. μετεκάλει δὲ ἐκ Λιβύης, ἀπὸ τριῶν τῶν ὑπὸ Σέξστιον, δύο τέλη· καὶ τὸ τρίτον ἐκέλευε Κορνιφικίῳ παραδοθῆναι, τῆς ἑτέρας ἄρχοντι Λιβύης, καὶ τὰ τῆς βουλῆς φρονοῦντι. εἰδότες μὲν καὶ τούσδε Γαΐῳ Καίσαρι ἐστρατευμένους, καὶ τὰ ἐκείνου πάντα ὑπονοοῦντες· ἡ δὲ ἀπορία σφᾶς ὧδε ἤπειγεν. ἐπεὶ καὶ τὸν νέον Καίσαρα, δεδιότες

Lin. 94. βουλὴ πάντα ἀποροῦσα *Aug. Ven.*

posthac *Lepidi* adhuc erant, re autem vera *ab Antonio regebantur.*

85. His in Urbem nunciatis, rursus mira secuta est repente mutatio: his, qui modo contemtores erant, metuentibus; aliis pro metu audaciam resumentibus. Decemvirorum quoque edicta refigebantur contumeliose; & comitia consularia magis adhuc differebantur. *Senatus* etiam omnino inops consilii, *timens*que, *ne Cæsar cum Antonio fædus faceret*, clam *ad Brutum ac Cassium misit* ex ordine suo *Lucium et Pansam*; qui, velut ad visenda spectacula in Græciam proficiscentes, hortarentur illos, ut senatui opem ferrent pro viribus. Ex Africa quoque e tribus legionibus, quibus *Sextius* præerat, duas accivit senatus; tertiam tradi jussit *Cornificio*, *alterius Africæ præsidi*, foventi partes senatus. Quamvis enim scirent, has quoque legiones militasse sub Cæsare, & omnia ejus suspecta haberent; tamen eo cogebat inopia. Nam & juvenem *Cæsarem rursus*, ne se cum

δεδιότες μὴ συνθοῖτο Ἀντωνίῳ, στρατηγὸν αὖθις ἐπὶ Ἀντωνίῳ μάλα ἀπρεπῶς ἐχειροτόνουν ἅμα Δέκμῳ. A. U. 711.

LXXXVI. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἤδη τὸν στρατὸν ἐς ὀργὴν, ὑπέρ τε αὐτοῦ, ὡς συνεχῶς ὑβριζόμενος, ἀνεκίνει, καὶ ὑπὲρ σφῶν ἐκείνων, ἐπὶ δευτέραν στρατείαν πεμπομένων, πρὶν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ λαβεῖν τὰς πεντακισχιλίας δραχμὰς, ὅσας αὐτοῖς ὑπέσχοντο δώσειν· ἐδίδασκέ τε, πέμποντας αἰτεῖν. οἱ δ᾽ ἔπεμπον τοὺς λοχαγούς. Καὶ ἡ βουλὴ συνίει μὲν, αὐτοὺς ἐς ταῦτα διδασκομένους· ἀποκρινεῖσθαι δὲ αὐτοῖς, ἔφη, δι᾽ ἑτέρων πρέσβεων. καὶ ἔπεμπον οὓς ἐδίδαξαν, τοῖς δύο τέλεσι τοῖς ἀπ᾽ Ἀντωνίου μεθεστηκόσιν ἐντυχεῖν ἄνευ τοῦ Καίσαρος· καὶ διδάσκειν, μὴ ἐφ᾽ ἑνὶ ποιεῖσθαι τὰς ἐλπίδας, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ βουλῇ, τὸ κράτος ἀθάνατον ἐχούσῃ μόνῃ, χωρεῖν δὲ πρὸς Δέκμον, ἔνθα σφίσι τὰ χρήματα ἀπαντήσειν. Ταῦτ᾽ ἐπισκήψαντες λέγειν, ἐσέφερον ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς δωρεᾶς, καὶ δέκα ἄνδρας ἐς τὴν διανέμησιν ἐχειροτόνουν, οἷς οὐδὲ ἐνδέκατον

Lin. 9. δευτ. στρατιὰν *Edd. invitis MSS. Ibid.* πεπομπομένων *edit.* 1. *mend. ex Reg. B. L.* 13 *sq.* ἀποκρίνεσθαι δὲ *Edd. Recte Aug. L.* 20 *sq.* δέκα ἄνδρες *Edd. mend.*

cum Antonio conjungeret, pudenda inconstantia *jusserunt bello contra Antonium* gerendo *una cum Bruto praeesse.*

86. At *Caesar* jam *milites suos ad iram concitabat adversus senatum*, quod, non contentus ipsum continuis vexasse injuriis, etiam illos ad novam expeditionem vellet mittere, nondum persolutis prioris nomine illis viginti millibus HS. quae ipsis fuissent a senatu promissa: monebatque, ut eam pecuniam per legatos peterent. Et illi miserunt centuriones. *Senatus* autem, praeclare intelligens, ex Caesaris monitu id esse factum, *responsurum se militibus*, ait, *per alios legatos.* Et misit, quos praemonuit, ut duas illas legiones, quae ab Antonio transierant, adirent sine Caesare; hortarenturque, ne spes suas collocent in uno homine, sed malint adhaerere senatui, penes quem solum immortalis sit potentia, & conferre se ad D. Brutum, apud quem inventuri essent promissam pecuniam. Legatis cum talibus mandatis dimissis, senatus contulit statim donativi illius dimidium, & *Decemviros* creavit pecuniae illi distribuendae;

A. U. 711. προσετίθεσαν εἶναι τὸν Καίσαρα. Οἱ μὲν δὴ πρέσβεις, οὐκ ἀνασχομένων τῶν δύο τελῶν ἐντυχεῖν σφίσιν ἄνευ τοῦ Καίσαρος, ὑπέστρεφον ἄπρακτοι. Ὁ δὲ Καῖσαρ οὐκέτι τοὺς λόγους καθίει δι᾽ ἑτέρων, οὐδὲ μέλλειν ἠξίου· ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐς τὸν στρατὸν συνειλεγμένον ἐπελθὼν, τά τε ὑβρίσματα ὅσα ἐς αὐτὸν ἐκ τῆς βουλῆς γεγένητο κατέλεξε, καὶ τὴν ἐς πάντας τοὺς Γαΐου Καίσαρος ἐπιβουλὴν, καθ᾽ ἕνα καθαιρουμένους· δεδιέναι τε αὐτοῖς περὶ σφῶν διεκελεύσατο, μεταφερομένοις ἔς τε πολέμιον τῆς μοίρας στρατηγὸν, καὶ πολέμους ἑτέρους ἀφ᾽ ἑτέρων, ἵν᾽ ἢ ἐκφθαρεῖεν, ἢ καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιάσειαν. ἐπὶ γὰρ τῷδε καὶ τοῦ περὶ Μουτίνην ἔργου, κοινοῦ γεγονότος, τὰ γέρα τοῖς δύο τέλεσι μόνοις δίδοσθαι, ἵν᾽ αὐτοὺς ἐς ἔριν καὶ στάσιν ἐμβάλοιεν.

LXXXVII. Ἴστε δὲ, ἔφη, καὶ ἐφ᾽ οἷς ὁ Αντώνιος ἔναγχος ἡττήθη, οἷά τε τοὺς Πομπηϊανοὺς ἐπύθεσθε ἐν ἄστει πεποιηκέναι κατὰ τῶν τινας δωρεὰς παρὰ Καίσαρος εἰ-

Lin. 28. ἐς ἅπαντας *Edd. Prætuli Aug. Reg. B.* *L.* 34. *Pro* γέρα *dant mend.* ἔργα *Regii.*

quibus decemviris ne undecimum quidem adjecerunt Cæsarem. Legati vero, quum duæ illæ legiones *mandata eorum audire sine imperatore suo* non sustinuissent, reversi sunt infecto negotio. Tum *Cæsar*, non amplius cunctandum ratus, nec per sequestros adpellandum militem, ipse, *advocata concione*, *injurias omnes enumeravit a senatu sibi illatas*; docuitque, id agi, ut omnes Cæsaris amici sigillatim opprimantur: denique admonuit, caveant ipsi sibi, si sub auspicia imperatoris partibus Cæsarianis inimici transferantur, & ad alia bella post alia mittantur: id enim non alio consilio fieri, nisi ut aut delerentur, aut mutuis conflictarentur seditionibus: hoc etenim esse, cur, post navatam Mutinensi bello communem operam, duabus tantum legionibus offerantur præmia, ut inter ipsos ex æmulatione oriatur seditio.

87. „Scitis vero, inquit, qua de causa nuper Antonius victus sit; & quæ ex Urbe vobis renunciata sunt, quo pacto Pompejani tractarint nonnullos propter accepta a

ληφότων. Τί δὴ πιστὸν, ἢ ὑμῖν, ὧν ἐλάβετε παρ᾽ ἐκείνου χωρίων τε καὶ χρημάτων, ἢ ἐμοὶ τῆς σωτηρίας, ὧδε ἐν τῇ βουλῇ δυναστευόντων τῶν οἰκείων τοῖς σφαγεῦσι; κἀγὼ μὲν ἐκδέξομαι τὸ τέλος, ὅ τι ἂν ἐπιγίγνηταί μοι· καλὸν γάρ τι καὶ παθεῖν πατρὶ ἐπικουροῦντα. Ὑπὲρ δὲ ὑμῶν δέδια, τοιῶνδε καὶ τοσῶνδε, κινδυνευόντων ἐς ἐμὴν καὶ τοῦ πατρὸς χάριν. ἴστε μὲν δή με καθαρεύοντα φιλοτιμίας, ἐξ οὗ στρατηγεῖν μοι διδόντων ὑμῶν ὑπὸ σημείοις οὐκ ἐδεχόμην· ἓν δὲ μόνον ὁρῶ νῦν ἀμφοτέροις σωτήριον, εἰ δι᾽ ὑμῶν ὕπατος ἀποδειχθείην. τά τε γὰρ παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῖν δοθέντα πάντα βέβαια ἔσται· ἀποικίαι τε προσέσονται αἱ ἔτι ὀφειλόμεναι, καὶ γέρα πάντα ἐντελῆ· ἐγώ τε τοὺς φονέας ὑπὸ δίκην ἀγαγὼν, τοὺς ἄλλους ἂν ὑμῖν καταλύσαιμι πολέμους. A. U. 711.

LXXXVIII. Ὧν λεγομένων, ἥ τε στρατιὰ προθύμως ἐπεβόησε, καὶ τοὺς λοχαγοὺς αὐτίκα ἔπεμπον αἰτήσον-

Lin. 46 ſq. ἀπὸ σημείοις *edit. 1. ex Reg. A. Ex quo* ἅμα σημείοις *factum in edit. 2. 3. Verum dedit Aug. & Ven. idemque adnotaverat Muſgr. Duas lineas h. l. omiſit Reg. B. L. 47.* ὁρῶν νῦν *Edd. & MSS. noſtri, quod cum Cand. correxi.*

„Cæſare beneficia. Ecquonam igitur modo vel vobis agrorum poſſeſſio pecuniarumve ab illo acceptarum, vel mihi ſalus ipſa, in tuto eſt, dum ita in ſenatu familiares parricidarum dominantur? Sed ego quidem extrema quæque, quæ me manent, lubens perferam: pulcrum enim eſt aliquid etiam pati, dum patrem vindico. De vobis, tot talibuſque viris, magis ſum ſollicitus, qui, mea patriſque cauſa hæc ſubitis pericula. Me certe ambitione carere comperiſtis, quando a vobis oblatam præturam cum inſignibus recuſavi. Nunc ve„ro *unicam, tam vobis, quam mihi, ſalutis viam video reliquam, ſi veſtro favore Conſulatum conſequar.* Tunc enim & confirmabuntur quæ a patre meo accepiſtis beneficia cuncta; & colonias porro accipietis quæ vobis debentur adhuc, & præmia omnia integrâ: & ego, poſtquam de parricidis meritas pœnas repetiero reliquorum bellorum omnium vacationem vobis dabo."

88. Hæc dicenti *Cæſari adclamatum eſt a militibus* alacriter: moxque *centuriones miſſi, qui Conſulatum ei pe-*

A. U. 711.

τας τὴν ἀρχὴν τῷ Καίσαρι. Ὑποκριναμένης δὲ τῆς βουλῆς τὴν ἡλικίαν, ἔλεγον οἱ λοχαγοὶ ἃ ἐδιδάχθησαν, ὅτι καὶ πάλαι Κορουΐνός τε ἄρξειε, νεώτερος ὢν ἔτι, καὶ Σκιπίων ὕστερον, ὅ τε πρότερος, καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ἐκ τῆς νεότητος ἑκάστου πολλὰ ὄναιτο ἡ πατρίς. τά τε ἐναγχος ταῦτα, καὶ Πομπήϊον Μάγνον αὐτοῖς καὶ Δολοβέλλαν προὔφερον, αὐτῷ τε Καίσαρι ἤδη δεδόσθαι τὴν ἀρχὴν μετιέναι θᾶσσον ἐτῶν δέκα. Ταῦτα τῶν λοχαγῶν σὺν πλέονι παῤῥησίᾳ λεγόντων, οὐκ ἀνασχόμενοί τινες τῶν βουλευτῶν λοχαγοὺς ὄντας ὧδε παῤῥησιάζεσθαι, ἐπέπλησσον, ὡς θρασυνομένοις ὑπὲρ τὸ στρατιώταις πρέπον. Καὶ ὁ στρατὸς πυθόμενος, ἔτι μᾶλλον ὠργίζοντο, καὶ ἄγειν σφᾶς εὐθὺς ἐκέλευον ἐς τὴν πόλιν, ὡς αὐτοὶ χειροτονήσοντες αὐτὸν ἐξαιρέτῳ χειροτονίᾳ, Καίσαρος υἱὸν ὄντα· πολλά τε τὸν πρότερον Καίσαρα ἀπαύστως εὐφήμουν. Ὧδε δὲ αὐτοὺς ὁρμῆς ἔχοντας ὁ Καῖσαρ ἰδὼν, ἦγεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς συνόδου, ὀκτὼ τέλη πεζῶν, καὶ ἵππον

Lin. 58. *An* Σκιπίωνες? *L.* 68. χειροτονήσαντες *Edd. Recte Aug.*

terent. Ceterum ſenatu ætatem juvenis cauſante, reſponderunt *Centuriones*, ut erant præmoniti: „& *Corvinum* quondam juvenem conſulem factum, & *Scipiones* poſtea, majorem minoremque: nec pœnitere patriam rerum a juvenibus illis geſtarum. Proferebant etiam recens *exemplum Pompeji Magni*, ipſiuſque *Dolabellæ*: quin & Cæſari ipſi jam conceſſum eſſe, ut Conſulatum petat decennio ante ætatem legitimam." Hæc poſtquam centuriones confidentius objecerunt; ſenatores aliquot, non ferentes verba liberiora quam pro conditione hominum, objurgarunt quaſi præter decorum & diſciplinam militarem locutos. Quod ubi cognitum eſt in exercitu, magis etiam exaſperati, poſtulabant, ut confeſtim ducerentur ad Urbem: „*ſe creaturos eum Conſulem* extraordinariis comitiis, filium quippe Cæſaris:" ſimulque multiplicibus continuatiſque laudibus ſuperiorem Cæſarem extollebant. Sic incitatos illos ubi vidit *Cæſar*, ſtatim a concione *caſtra verſus Urbem movit*, cum octo quas habebat legionibus, & equitatu idoneo, ce-

ἱκανήν, καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς τέλεσι συνετάσσετο, περάσας δὲ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμὸν ἐκ τῆς Κελτικῆς ἐς τὴν Ἰταλίαν, ὅν τινα αὐτοῦ καὶ ὁ πατὴρ ὁμοίως ἐπὶ τῷ πολιτικῷ πολέμῳ πρῶτον ἐπέρασεν, ἐς δύο πάντας διῄρει· καὶ τὸ μὲν ἕπεσθαι κατὰ σχολὴν ἐκέλευσε, τὸ δὲ ἄμεινον ἐπιλεξάμενος ἐτρόχαζεν, ἐπειγόμενος ἔτι ἀπαρασκεύους καταλαβεῖν. Μέρους τε τῶν χρημάτων ὑπαντῶντος, ἃ ἐς τὰ γέρα τοῖς στρατιώταις ἡ βουλὴ ἐπεπόμφει, δείσας ἐπὶ τοῖς μισθοφόροις ὁ Καῖσαρ, προὔπεμπε κρύφα τοὺς ἐκφοβήσοντας· καὶ οἱ μὲν ἔφευγον μετὰ τῶν χρημάτων.

A. U. 711.

LXXXIX. Ἐς δὲ τὸ ἄστυ τῆς ἀγγελίας ἀφικομένης, θόρυβος ἦν καὶ φόβος ἄπλετος, διαθεόντων τε ἀκόσμως, καὶ γύναιά τινων ἢ παῖδας, ἢ ὅσα τιμιώτατα ἄλλα, ἐς ἀγροὺς ἢ τὰ ἐρυμνὰ τῆς πόλεως μεταφερόντων. οὐ γάρ πω σαφοῦς ὄντος, ὅτι μόνης ὀρέγοιτο ὑπατείας, πολέμιον στρατὸν ἐπιέναι σὺν ὀργῇ πυνθανόμενοι, ἐς πάντα

Lin. 74. ὅν τινα αὐτὸν maluit Musgr. L. 79. πεπόμφει edit. 1. cum MSS. nostris. L. 86. Artic. τῆς ad πόλεως carent Edd. invito Reg. A. & Aug. L. 88. στρατὸν ἰέναι Aug. Ven.

terisque auxiliis. Trajectoque Rubicone, qui Italiam a Gallia disterminat, unde & pater civilis belli fecerat initium, copias divisit bifariam: jussaque altera parte consequi per otium, ipse cum altera potiore, quæ ex selectis constabat, maximis itineribus contendit, ut imparatis superveniret. Quumque eadem via ex adverso adventarent quidam cum pecunia, quam senatus militibus præmiorum nomine mittebat; veritus *Cæsar*, ne qui hac mercede corrumperentur, clam misit qui illis terrorem incuterent: atque ita aufugerunt cum pecunia.

89. *In Urbe* autem, postquam nunciatus est ejus adventus, *ingens trepidatio* ac pavor exortus est: & confuse passim discurrebant; nonnullique uxores ac liberos & pretiosissima quæque aut in villas aut in munitiora urbis loca transferebant. Quum enim nondum esset compertum, *Consulatum* tantummodo *petere Cæsarem*; audientes iratum exercitum adventare hostiliter, nihil non metuebant. In eaque publica consternati-

A. U. 711. ἐδεδοίκεσαν. Ἡ βουλὴ δ' ἐξεπέπληκτο ἀμέτρως, οὐδεμιᾶς αὐτοῖς οὔσης ἑτοίμου δυνάμεως. ἀλλήλους τε, οἷον ἐν τοῖς φόβοις γίγνεται, κατεμέμφοντο· οἱ μὲν, ὅτι τὴν στρατιὰν αὐτὸν ἀφέλοιντο τὴν ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ὑβριστικῶς· οἱ δὲ, τῆς ἐς τὸν θρίαμβον ὑπεροψίας, οὐκ ἄδικον ὄντα· οἱ δὲ, τοῦ φθόνου τῆς διανεμήσεως τῶν χρημάτων· οἱ δὲ, οὐδὲ ἑνδέκατον ἐπιγράψαντες· οἱ δὲ, αὐτὰ τὰ ἆθλα, οὔτε ὀξέως οὔτε ἐντελῆ διδόμενα, τὴν στρατιὰν σφίσιν ἔλεγον ἐκπολεμῶσαι. τῆς τε φιλονεικίας τὸ ἄκαιρον μάλιστα ἐμέμφοντο, Βρούτου μὲν καὶ Κασσίου πορρωτέρω τε ὄντων, καὶ συνισταμένων ἔτι· ἐν δὲ πλευραῖς, Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου πολεμίων· οὓς ὅτε ἐνθυμηθεῖεν Καίσαρι συναλλαγήσεσθαι, πάμπαν ἤκμαζεν ὁ φόβος. Κικέρων τε, ὃς τέως αὐτοῖς ἐπεπόλαζεν· οὐδὲ ἐφαίνετο.

XC. Ἀθρόα δὴ πάντων ἐς πάντα ἦν μετάθεσις, ἀντὶ

Lin. 1. Λεπίδου *caret Aug. perperam.* *L.3 sq.* οὐδὲν ἐφαίνετο *Edd. Rectius Aug.*

one nihil fuit senatu timidius, quum nullus præsto esset exercitus. Et alii alios (ut fit trepidis rebus) incusabant, vel quod injuriose ademtæ fuerint Cæsari legiones semel datæ ad persequendum Antonium; vel quod triumphus, quem non immerito petiisset, ei fuerit negatus; vel quod eidem distribuendæ pecuniæ honorem gratiamve inviderint. Rursum alii querebantur, decemviris eum ne undecimum quidem fuisse adjectum: alii, ipsa præmia nec mature nec integre reddita, præbitamque militibus rebellandi materiam. Sed nihil magis reprehensum est, quam tempus importunissimum, quo istam susceperint contentionem; procul *absentibus Bruto Cassioque*, nec satis etiam nunc instructis; quum hostes *Antonius Lepidusque in cervicibus* hæreant: quos ubi cogitabant *in gratiam redituros cum Cæsare*, in immensum plane augebatur metus. *Cicero* autem, qui ad eum diem nusquam non adfuerat, tum quidem *nusquam comparebat.*

90. Itaque, uno momento mutatis in diversum rebus omnibus, pro X. M. HS. *vi-*

A. U. 711.

μὲν δισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν τὰς πεντακισχιλίας, ἀντὶ δὲ τῶν δύο τελῶν τοῖς ὀκτὼ δοθῆναι, Καίσαρά τε αὐτοῖς ἀντὶ τῶν δέκα ἀνδρῶν διανέμειν, καὶ ἐς τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραγγέλλειν ἀπόντα. Πρέσβεις τε ἐξέτρεχον, οἳ τάδε φράσειν ἔμελλον αὐτῷ κατὰ σπουδήν. Ὧν ἄρτι τῆς πόλεως ἐκδραμόντων, μετάνοια ἐνέπιπτε τῇ βουλῇ, μὴ δεῖν οὕτως ἀνάνδρως καταπεπλῆχθαι, μηδὲ ἑτέραν ἐνδέξασθαι τυραννίδα ἀναιμωτὶ, μηδὲ ἐθίσαι τοὺς ἀρχῆς ἐφιεμένους, ἐκ βίας τυγχάνειν, μηδὲ τοὺς στρατευομένους, ἐξ ἐπιτάγματος ἄρχειν τῆς πατρίδος· ὁπλισαμένους δὲ ἐκ τῶν ἐνόντων, τοὺς νόμους τοῖς ἐπιοῦσι προτείνειν. προσδοκᾷν γὰρ, οὐδὲ ἐκείνους, νόμων προτεινομένων, ὅπλα τῇ πατρίδι ἐποίσειν· εἰ δὲ φέροιεν, ἀνέχεσθαί τε πολιορκίας, μέχρι Δέκμος ἢ Πλάγκος ἔλθοι, καὶ ἀμύνεσθαι μέχρι θανάτου μᾶλλον, ἢ ἑκόντας ἐνδέξασθαι δουλείαν ἄνωθεν ἀδιόρθωτον. τά τε ἀρχαῖα Ρω-

Lin. 13 *sq.* ἐθίσαι τῆς ἀρχῆς ἐφιεμένους *Edd. Prætuli Aug.*

ginti millia HS. decreta sunt; *neque ea duabus tantum, sed octo illis legionibus*; decretumque, *ut non decemviri, sed Cæsar, illa distribueret*; *atque ei absenti Consulatum petere liceret.* Hisque de rebus *legati* propere sunt emissi, qui celeriter hæc ei nunciarent. Qui *vix* dum *portam* cursim *egressi* erant, *quum senatum pænitentia* indecoræ viris consternationis *subiit*: „non se debuisse novam admittere tyrannidem, nullo pro libertate fuso sanguine; non adsuefacere dominationis cupidos ad honores magistratusque per vim invadendos; neque milites adsuefaciendos, ut pro imperio dominentur patriæ. Quin potius, adparatu defensionis prout res ferret facto, leges primum opponendas esse irruentibus. Etenim spem esse, illos, si legum opponatur auctoritas, ne illaturos quidem arma patriæ. Quodsi nihilo minus inferrent; sustinendam potius oppugnationem, donec D. Brutus aut Plancus succurrat: & pugnandum ad mortem usque potius, quam ut admittatur dominatio, cui, tali initio facto, nullum amplius remedium posset inveniri." Commemorabant etiam majorum virtutem atque con-

A. U. 711. μαίων ἐπὶ ἐλευθερίᾳ φρονήματα καὶ πάθη, πρὸς οὐδὲν ἐνδόντων ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἀνελέγοντο.

XCI. Ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ δύο τέλη τὰ ἐκ Λιβύης μετάπεμπτα, ἐς τὸν λιμένα αὐτῆς ἡμέρας ἀφίκετο, τοὺς θεοὺς σφᾶς ἔδοξεν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐποτρύνειν. Ἡ μὲν δὴ μετάνοια ἐκεκύρωτο, καὶ μετεψηφίζετο ἅπαντα, Κικέρωνος αὖθις αὐτοῖς ἐπιφανέντος· ἥ τε στρατεύσιμος ἡλικία προεγράφετο πᾶσα, καὶ τὰ δύο τέλη τάδε τὰ ἐκ Λιβύης, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἱππεῖς χίλιοι, καὶ τέλος ἕτερον, ὃ Πάνσας αὐτοῖς ὑπολελοίπει, πάντες οἵδε μερισθέντες, οἱ μὲν τὸν λόφον τὸν καλούμενον Ἰάνουκλον, ἔνθα καὶ τὰ χρήματα ἐσώρευσαν, ἐφρούρουν, οἱ δὲ τὴν τοῦ ποταμοῦ γέφυραν, ἐπιδιῃρημένων σφίσι τῶν στρατηγῶν τῶν κατὰ τὴν πόλιν· ἄλλοι δὲ αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ λιμένι σκάφη καὶ ναῦς καὶ χρήματα εὐτρέπιζον, εἰ δεήσειεν ἡττωμένους φυγεῖν διὰ θαλάσσης. Καὶ τάδε σὺν εὐθαρσείᾳ πράσσοντες οὕτως ὀξέως, ἤλπιζον ἀντικαταπλήξειν τὸν Καίσαρα, καὶ ἢ μεταπείσειν παρὰ

Lin. 22. καὶ πάθης καὶ πρὸς οὐδὲν *Edd. invito Reg. B. a pr. m. & Aug.* *L. 25.* αὐτοῖς ἡμέρας *edit. 1. mend. ex Reg. B.* *L. 26. Forte* ἔδοξαν. *L. 34.* ἐπὶ διῃρημένων *Edd. Prætuli Aug.*

ſtantiam, qui tuendæ libertatis cauſa nihil non vel feciſſent vel pertuliſſent fortiſſime.

91. Poſtquam vero *duas legiones, accitas ex Africa*, eo *ipſo die adpuliſſe in portum* cognoverunt; jam a diis quoque ipſis incitari ad defendendam libertatem ſibi viſi ſunt. Itaque confirmata pœnitentia eſt: &, *Cicerone rurſum* in publicum *prodeunte*, omnino *mutatum eſt ſenatuſconſultum*. Totaque urbe, *quicumque ætate militari eſſent*, *ad arma citati*, adjunctis duabus recens ex Africa delatis legionibus, cum mille ſimul advectis equitibus, aliaque legione, quam Panſa præſidio reliquerat, hi omnes per diverſa munia diſtributi, pars *Janiculum* cuſtodiebant & coacervatas ibi pecunias, pars pontem Tiberis, & Prætores urbani per eos erant diſtributi: pars vero in portu majora minoraque navigia parabant, ut cum pecuniis, ſi ita neceſſe eſſet, per mare profugerent victi. In his rebus magna fiducia occupati, *ſperabant, ſe* mutatis vicibus *repente perterrituros Cæſarem*, & aut

σφῶν ἀντὶ τοῦ στρατεύματος αἰτεῖν τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐγκρατῶς ἀμυνεῖσθαι· τούς τε τῆς ἐναντίας μοίρας νῦν γε μεταθήσεσθαι προσεδόκων, μέχρι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστὶν ὁ ἀγών. Τὴν δὲ μητέρα Καίσαρος καὶ τὴν ἀδελφὴν οὔτε φανερῶς οὔτε λάθρα ζητοῦντες εὕρισκον. ἐθορυβοῦντο οὖν αὖθις, ὁμήρων μεγάλων ἀφῃρημένοι· καὶ, τῶν Καισαριανῶν οὔπω σφίσιν ἐπικλωμένων, ὑπ᾽ ἐκείνων αὐτὰς ὧδε ἀκριβῶς ἐνόμιζον ἐπικρύπτεσθαι. *A. U. 711.*

XCII. Καίσαρι δὲ, ἔτι τῶν πρέσβεων ἐντυγχανόντων, τὰ μετεψηφισμένα ἀγγέλλεται· καὶ αὐτὸν οἱ πρέσβεις ἀπολιπόντες, ἀνέστρεφον ὑπὸ αἰδοῦς. ὁ δὲ τῷ στρατῷ μᾶλλον ἔτι παρωξυμένῳ κατὰ σπουδὴν ἐχώρει, σὺν φόβῳ, μή τι πάθοιεν αἱ γυναῖκες· ἔς τε τὸν δῆμον τεθορυβημένον ἱππέας ἔπεμψεν, ἀτρεμεῖν ἐπικελεύων· καὶ, τεθηπότων πάντων, τὰ πέραν τοῦ Κυριναλίου λόφου κατέλαβεν, οὐδενὸς ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ἢ κωλύειν ὑποστάντος. Ἦν τε αὖθις ἑτέρα θαυμάσιος ἄφνω μεταβολή,

Lin. 47. ὑποκρύπτεσθαι Edd. *Prætuli Aug.* L. 51. παροξυνομένῳ Edd. *Melius Aug. Ven.* L. 54. Κυριναλίου *edit.* 1. *cum Regiis.* Κορεναλίου *Aug.*

persuasuros ei, ut consulatum ab ipsis, non ab exercitu, peteret, aut vi denique hostem repulsuros: & adversam factionem tunc saltem secum consensuram, ubi de communi libertate agatur. Sed quum matrem & sororem Cæsaris, diu palam & clam quæsitas, nusquam invenirent; rursus terrebantur, tantis carentes obsidibus; & quoniam Cæsariani interim nihil ad gratiam eorum flexi erant, ab his illas tanto studio celari putabant.

92. Cæsari autem, adhuc legationem audienti, nunciatur, senatum mutasse sententiam: atque ita legati, pudore confusi, reversi sunt. *Cæsar cum exercitu* magis etiam exasperato *ad Urbem properavit*, timens suis mulieribus; & ad plebem trepidam misit equites, qui juberent eam quieto esse animo. Omnibusque stupentibus, eam regionem ante urbem, quæ ultra *Quirinalem collem* est, occupavit, nemine vel prohibere vel congredi auso. Ac rursus *alia repente* fit *mira mutatio*, no-

A. U. 711. θεόντων ἐς αὐτὸν τῶν ἐπιφανῶν, καὶ προσαγορευόντων· ἔθει δὲ καὶ ὁ δημότης λεὼς, καὶ τὴν εὐταξίαν τῶν στρατιωτῶν ὡς εἰρηνικὴν ἀπεδέχοντο. Ὁ δὲ, τὸν στρατὸν ἔνθαπερ ἦν ἀπολιπὼν, ἐχώρει τῆς ἐπιούσης πρὸς τὸ ἄστυ, 6
φυλακὴν ἔχων ἀμφ' αὐτὸν ἱκανήν. οἱ δὲ καὶ τότε ὑπήντων δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ κατὰ μέρη, καὶ προσηγόρευον, οὐδὲν ἐνδέοντες ἢ φιλοφροσύνης ἢ θεραπείας ἀσθενοῦς. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ ἐν τῷ τῆς Ἑστίας ἱερῷ, μετὰ τῶν ἱερῶν παρθένων, ἠσπάσαντο. Καὶ τὰ τρία 6
τέλη, τῶν στρατηγῶν ὑπεριδόντα, πρὸς αὐτὸν ἐπρέσβευε, καὶ μετετίθετο· καὶ τῶν στρατηγῶν, οἳ ἦρχον αὐτῶν, Κορνοῦτος μὲν ἑαυτὸν ἔκτεινεν, οἱ δ' ἄλλοι σπονδῶν καὶ πίστεων ἔτυχον. Κικέρων τε, τῶν σπονδῶν πυθόμενος, ἔπραξε διὰ τῶν Καίσαρος φίλων ἐντυχεῖν αὐτῷ· καὶ ἐν- 7
τυχὼν, ἀπελογεῖτο, καὶ τὴν εἰσήγησιν τῆς ὑπατείας ὑπερεπῇρεν, ἣν αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ πρότερον εἰσηγήσατο. 7
Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπεκρίνατο, ἐπισκώπτων, ὅτι, Τῶν φίλων αὐτῷ τελευταῖος ἐντυγχάνοι.

bilibus ad eum salutandum confluentibus, adcurrente & plebeja multitudine, quæ moderationem militum, nil hostile admittentium, læta mirabatur. Sequenti die, relicto ibi exercitu, *Urbem Cæsar intravit*, septus sufficiente custodia: tunc quoque per totam viam *aliis post alios occurrentibus ac salutantibus*, & nihil, quod vel ad blandimenta vel ad humilem observantiam pertineret, omittentibus. Jam mater quoque & soror in æde Vestæ cum Vestalibus eum salutarunt. *Tres* autem illæ *legiones*, *quæ in Urbe erant*, contemtis suis ducibus, missis *ad Cæsarem* legatis, *signa* ad eumdem *transtulerunt*. Et unus ex earum præfectis, *Cornutus*, manus sibi intulit; reliqui in fidem sunt recepti. Tum *Cicero* etiam, postquam de pace audivit, per amicos Cæsaris impetravit colloquium; admissusque, causam pro se dixit, & multis verbis prædicavit, quanto studio ipse in Senatu de Consulatu Cæsari conferendo egisset. Cui, arridens *Cæsar*, nil aliud respondit, nisi *postremum amicorum Ciceronem sibi occurrisse*.

XCIII. Νυκτὸς δ᾽ ἄφνω δόξης γενομένης, ὅτι δύο τέλη Καίσαρος, τό τε Ἄρειον καὶ τὸ Τέταρτον, μεταθοῖτο ἐς τὴν πολιν, ὡς δι᾽ ἐνέδρας ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐπαχθέντα, οἱ στρατηγοὶ καὶ ἡ βουλὴ πάμπαν ἀταλαιπώρως ἐπίστευσαν, καίπερ ὄντος ἐγγυτάτω τοῦ στρατοῦ· νομίσαντές τε ἀνθέξειν αὐτοῖς, οὖσιν ἀρίστοις, πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ Καίσαρος, μέχρι τις ἑτέρωθεν αὐτοῖς ἰσχὺς ἐπιγένοιτο, νυκτὸς ἔτι Μάνιον Ακύλιον Κράσσον ἐς τὴν Πικηνῖτιδα ἐξέπεμπον στρατὸν ἀθροίζειν, καὶ τῶν τινα δημάρχων Απουλήϊον ἐς τὸν δῆμον ἐποίουν τὸ εὐαγγέλιον ἐκφέρειν περιθέοντα. ἥ τε βουλὴ νυκτὸς ἐς τὸ βουλευτήριον συνέθεον, Κικέρωνος ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοὺς δεξιουμένου· ψευδοῦς δὲ τῆς δόξης φανείσης, ἐν φορείῳ διέφυγεν. A. U. 711.

XCIV. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπιγελάσας αὐτοῖς, τὸν μὲν στρατὸν ἐγγυτέρω τῆς πόλεως προήγαγεν, ἐς τὸ πεδίον τὸ καλούμενον Ἄρειον· τῶν δὲ στρατηγῶν τότε μὲν οὐδένα ἠμύνατο, οὐδὲ Κράσσον τὸν ἐς Πικήνην ἐκδραμόντα, καί-

Lin. 82. *μᾶλλον Ακύλιον Edd.* Μάλλιον Ακύλιον *Aug.* Μάνιον *reposui cum Gelen. & Pighio.* Acilium *Cand.* *L.* 91. *Pro* ἐς Πικήνην, *quod recte ded. Aug. & Ven. dant mendose* ἐπὶ σκηνῆς *Edd. & Cand.*

93. Secuta vero nocte, vano coorto rumore, *duas Cæsaris legiones, Martiam et Quartam, ad partes reipubl. transiisse*, velut per insidias a Cæsare contra patriam fuissent ductæ; insigni levitate *fidem ei rumori adhibentes Prætores ac senatus*, quamvis exercitus esset in proximo, tamen putarunt, se solis illis duabus legionibus, utpote fortissimis, reliquis Cæsaris copiis tantisper resistere posse, donec aliunde majus robur accederet. Jamque ipsa nocte *Manium Aquilium Crassum*, delectus militum instituturum, miserunt in Picenum; unumque e tribunorum collegio, *Apulejum*, per urbem jusserunt discurrere, lætum hunc nuncium plebi ferentem. Senatoresque eadem nocte cursim petebant curiam, *Cicerone* eos excipiente pro foribus: qui, postquam rumor evanuit, lecticariorum celeritate profugit.

94. *Cæsar*, ridens eorum insaniam, *exercitum* propius urbem *admovit in campum Martium*: nec tamen in ullum prætorem sæviit, ne in Crassum quidem, qui in Picenum excurrerat, licet ad se adductum,

A. U. 711. περ οἱ προσαχθέντα, ὡς εἶχε, ληφθεὶς ἐν σχήματι οἰκέτου· ἀλλὰ μεθῆκεν ἅπαντας, ἐς δόξαν φιλανθρωπίας. οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἐπὶ θανάτῳ προὐγράφησαν. Τὰ χρήματα δὲ, ὅσα τε κοινὰ ἦν ἐν τῷ Ιανουκλῳ ἢ ἑτέρωθι, καὶ ἄλλα, συνενεχθῆναι κελεύσας, ὁπόσα Κικέρωνος ἐσηγουμένου πρότερον αὐτοῖς ἐπεγέγραπτο, διένειμεν ἀνὰ δισχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς τῷ στρατῷ, καὶ τὸ ἐπίλοιπον ἐπιδώσειν ὑπέσχετο· καὶ τῆς πόλεως ὑπεξῆλθε, μέχρι χειροτονήσαιεν ὑπάτους αἱρετούς. Αἱρεθεὶς δὲ αὐτὸς, σὺν ᾧ περ ἐβούλετο Κοΐντῳ Πεδίῳ, ὃς τὸ μέρος αὐτῷ δεδώρητο τῆς Καίσαρος κληρονομίας, ἐς τὴν πόλιν αὖθις ὡς ὕπατος ἐσῄει· καὶ ἔθυε, δώδεκά οἱ γυπῶν φανέντων, ὅσους φασὶ καὶ Ρωμύλῳ τὴν πόλιν οἰκίζοντι ὀφθῆναι. Ἀπὸ δὲ τῶν θυσιῶν ἑαυτὸν εἰσεποιεῖτο τῷ πατρὶ αὖθις κατὰ νόμον Κουράτιον· ἔστι δ', ἐπὶ τοῦ δήμου γίγνεσθαι τὴν θέσιν. Κουρίας γὰρ, ἐς μέρη τὰς φυλὰς ἢ τοὺς δήμους διαιροῦντες, καλοῦσιν· ὡς Ἕλληνες,

Lin. 7. *Forte* Κουριάτιον. *L.* 9 *sq.* ὡς Ἕλληνας εἰκάζοντι *Edd. Rectius Aug. Reg. B.*

ita ut deprehensus erat, servili habitu: sed omnibus noxam remisit, ut sibi opinionem compararet clementiæ. At non multo post iidem ad supplicium proscripti sunt. *Publicam* autem *pecuniam*, quæ vel in Janiculo erat vel alibi, illamque quæ nuper de Ciceronis sententia ex S. C. imperata fuerat civibus, *jussit comportari*; & denos millenos H. S. militibus viritim distribuit; pollicitus, reliquum deinceps se additurum. Atque ita Urbe excessit, donec comitiis creati essent Consules. *Electus* deinde *Consul* ipse *Cæsar* cum quo volebat *collega Q. Pedio*, qui portionem suam ex C. Cæsaris hæreditate illi donaverat, in Urbem consulari pompa ad sacrificandum ingressus est: quo tempore duodecim vulturum auspicium ei oblatum est, sicut quondam urbem condenti Romulo. Post sacra peracta, *rursus se in Patris familiam ac nomen inseruit Lege curiata*, hoc est per Plebiscitum. Plebs enim Romæ in *Curias* dividitur, sicut

A. U. 711.

εἰκάζοντι φάναι, Φατρίας. Ἐπινομώτατος δ᾽ ἐστὶ Ῥωμαίοις ὁ τρόπος οὗτος ἐπὶ τῶν ἀπατόρων· καὶ δύνανται μάλιστα αὐτοὶ ἴσα τοῖς γνησίοις παισὶν ἄγειν τοὺς συγγενεῖς τῶν θεμένων καὶ ἀπελευθέρους. Γαΐῳ δ᾽ ἦν τά τε ἄλλα λαμπρὰ, καὶ ἐξελεύθεροι πολλοί τε καὶ πλούσιοι, καὶ διὰ τόδ᾽ ἴσως μάλιστα ὁ Καῖσαρ, ἐπὶ τῇ προτέρᾳ θέσει, κατὰ διαθήκας οἱ γενομένῃ, καὶ τῆσδε ἐδεήθη.

XCV. Νόμῳ δ᾽ ἑτέρῳ ἀπέλυε μὴ εἶναι πολέμιον Δολοβέλλαν, καὶ εἶναι φόνου δίκας ἐπὶ Καίσαρι. Καὶ εὐθὺς ἦσαν γραφαί· τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος γραφομένων, τοὺς μὲν, αὐτόχειρας, τοὺς δὲ, συνεγνωκέναι μόνον· καὶ γὰρ τοῦτο ἐνίοις ἐπεγράφη, καί τισιν οὐδ᾽ ἐπιδημήσασιν, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐκτείνετο. πᾶσι δ᾽ ὁρισθείσης ὑπὸ κηρύγματι μιᾶς ἡμέρας εἰς κρίσιν, ἐρήμην ἅπαντες ἑάλωσαν, ἐφορῶντος τὰ δικαστήρια τοῦ Καίσα-

Lin. 10. *Φρατρίας edit. 3. invitis MSS. Ibid. An ἐννομώτατος, vel νομιμώτατος? an ἐπιμονώτατος? L.* 16. *οἱ ante γενομένῃ inserui ex Aug. Ven. L.* 19. *An ad καὶ εἶναι intercidit verbum ἔθετο vel aliud simile?*

apud Græcos in eas quas *Phatrias* illi vocant. Est autem hic *modus adoptionis*, in eis præsertim qui patre naturali orbati sunt, *legibus maxime consentaneus*: &, qui hoc modo sunt adoptati, idem quod nativi filii jus habent erga patrum suorum cognatos ac libertos. Et habuerat C. Cæsar, præter reliquum vitæ splendorem, libertorum etiam, eorumque opulentorum, magnum numerum: qua potissimum de causa puto Octavianum Cæsarem, non contentum priore adoptione, per testamentum facta, hac quoque uti voluisse.

95. Jam vero, alia lege lata, *absolvit Dolabellam*, qui hostis judicatus fuerat; & *de quæstione habenda in eos, quorum opera C. Cæsar occisus esset*, legem tulit. Moxque, Cæsarianis accusantibus, alii vocati sunt in jus, ut facinoris auctores atque socii, alii ut conscii tantummodo: nam & hoc quibusdam crimini datum est, quorum nonnulli ne in Urbe quidem fuerant, quando Cæsar occisus est. Postquam autem universis præconis denunciatione unus dies

A. U. 711. ρος, καὶ τῶν δικαστῶν οὐδενὸς τὴν ἀπολύουσαν φέροντος, πλὴν ἑνὸς ἀνδρὸς τῶν ἐπιφανῶν· ὃς τότε μὲν οὐδ᾽ αὐτός τι ἔπαθε, μικρὸν δ᾽ ὕστερον ἐπὶ θανάτῳ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὅδε προυγράφη. Ἔδοξε δὲ ταῖσδε ταῖς ἡμέραις Κοΐντος Γάλλιος, ἀδελφὸς Μάρκου Γαλλίου συνόντος Ἀντωνίῳ, τὴν πολιτικὴν στρατηγίαν ἄρχων, αἰτῆσαι παρὰ Καίσαρος τὴν στρατηγίαν τῆς Λιβύης, καὶ οὕτω τυχὼν ἐπιβουλεῦσαι τῷ Καίσαρι. καὶ αὐτοῦ τὴν μὲν στρατηγίαν περιεῖλον οἱ σύναρχοι, τὴν δ᾽ οἰκίαν διήρπασεν ὁ δῆμος, ἡ δὲ βουλὴ κατεγίγνωσκε θάνατον. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς τὸν ἀδελφὸν ἐκέλευσε χωρεῖν, καὶ δοκεῖ νεὼς ἐπιβὰς οὐδαμοῦ ἔτι φανῆναι.

XCVI. Τοσάδε πράξας ὁ Καῖσαρ, ἐπενόει μὲν τὰς ἐς τὸν Ἀντώνιον διαλύσεις, πυνθανόμενος, ἤδη τοῖς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον εἴκοσι συνῆχθαι τέλη στρατοῦ, καὶ χρήζων ἐπ᾽ αὐτὰ Ἀντωνίου. ἐξῄει δὲ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν Ἰόνιον, καὶ σχολαίως ἀνεζεύγνυε, τὰ παρὰ τῆς βουλῆς ἐπιμένων.

Lin. 30. Γάλλος *Aug. mend. Sed idem mox recte* Γαλλίου. *L.* 32 *sq. An* οὕτως ἐντυχὼν?

dictus est: omnes absentes damnati sunt, judicia inspectante Cæsare, & nemine ex omni judicum numero album ferente calculum, præter unicum virum nobilem; qui tunc quidem id tulit impune, sed paulo post cum aliis proscriptus est. Per eosdem dies *Q. Gallius*, frater Marci, versantis apud Antonium, tunc urbanus prætor, quum Cæsarem convenisset, ut ab eo ex prætura Africam provinciam peteret, *vitæ Cæsaris visus est insidiari*: quam ob causam a collegis prætura submotus est, domumque ejus diripuit populus, & senatus capitalem in eum protulit sententiam. *Cæsar* autem eum jussit ad fratrem abire; sed *Gallius*, nave conscensa, nusquam postea fertur comparuisse.

96. His rebus gestis, *Cæsar*, certior factus, Cassium Brutumque jam XX habere legiones, adversus quas opus sibi esset Antonio, de *sarcienda cum Antonio gratia* cogitabat. Jamque urbem egressus, lentis tamen adhuc itineribus versus mare Superum profectus est; exspectans, quæ consilia senatus esset capturus. *Pedius* enim, post discessum

A. U. 711.

Πέδιος γὰρ αὐτὴν, ἀποστάντος τοῦ Καίσαρος, ἔπειθε, τὰ ἐς ἀλλήλους μὴ δυσίατα ποιουμένους, συναλλαγῆναι Λεπίδῳ τε καὶ Αντωνίῳ. Οἱ δὲ προεώρων μὲν, ὅτι μὴ σφίσι, μήδ᾽ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, εἰσὶν αἱ διαλλαγαὶ, ἀλλ᾽ ἐς συμμαχίαν Καίσαρι κατὰ Κασσίου τε καὶ Βρούτου· ἐπῄνουν δ᾽ ὅμως καὶ συνετίθεντο, ὑπ᾽ ἀνάγκης. Καὶ τὰ πολέμια δογματα Αντωνίου τε καὶ Λεπίδου καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῖς στρατιωτῶν κατελύετο· εἰρηναῖα δὲ ἕτερα αὐτοῖς ἐπέμπετο. καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτοῖς συνήδετο γράφων· Αντωνίῳ δὲ καὶ βοηθὸς ἐπὶ Δέκμον ὑπισχνεῖτο ἥξειν, εἰ δέοιτο. Οἱ δὲ ἀντεφιλοφρονοῦντο μὲν αὐτὸν ἄφνω, καὶ ἐπῄνουν· ὁ δ᾽ Αντώνιος ἔγραφεν, αὐτὸς ἀποτίσεσθαι Δέκμον τε ὑπὲρ Καίσαρος, καὶ Πλάγκον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ συμμίξειν Καίσαρι.

XCVII. Τοσάδε μὲν ἀλλήλοις ἐπέστειλαν. Διώκοντι δὲ τῷ Αντωνίῳ Δέκμον προσγίγνεται Πολλίων Ασίνιος, ἄγων δύο τέλη. καὶ Πλάγκῳ μὲν Ασίνιος ἔπραξε διαλ-

Lin. 49. An δόγματα κατὰ Αντωνίου? *L. 58.* Δέκμον *caret Aug. male.*

Cæsaris, auctor patribus erat, ut, priusquam factionum odia fierent immedicabilia, Lepidum & Antonium reciperent in gratiam. Et senatus, quamvis provideret, neque sibi neque reipublicæ utilem fore eam reconciliationem, sed auxilia tantum quærere Cæsarem contra Brutum & Cassium; probavit tamen rem & adsensit, necessitate cogente. Itaque *antiquatis Senatusconsultis, quibus Antonius Lepidusque* una cum suis exercitibus *hostes fuerant judicati*, pacificas eis scripserunt literas. Eamque rem eisdem *Cæsar* per literas suo nomine datas gratulatus est; *Antonio* vero etiam auxilio se venturum pollicitus est contra *D. Brutum*, si opus videretur. Et illi vicissim amicissime subito rescripserunt Cæsari, eumque collaudarunt; Antonius vero etiam, exacturum se, scripsit, a D. Bruto pœnam perfidiæ erga C. Cæsarem, & a Planco erga seipsum, tumque conjuncturum cum Cæsare copias.

97. Hujusmodi literis ultro citroque missis, *Antonio D. Brutum persequenti conjunxit se Asinius Pollio* cum duabus legionibus: quo con-

A. U. 711. λαγάς· καὶ ὁ Πλάγκος σὺν τρισὶ τέλεσι μεθίστατο εἰς τὸν Αντώνιον, ὥστε ἤδη βαρυτάτης δυνάμεως ἦρχεν ὁ Αντώνιος. Δέκμῳ δὲ ἦν τέλη δέκα· ὧν τέσσαρα μὲν τὰ ἐμπειροπολεμώτατα ὑπὸ λιμοῦ διέφθαρτο, καὶ ἐνόσει ἔτι· τὰ νεοστράτευτα δὲ ἦν ἕξ, ἀταλαίπωρα ἔτι καὶ πόνων ἄπειρα. Απογνοὺς οὖν μάχεσθαι, φεύγειν ἔκρινε πρὸς Βροῦτον ἐς Μακεδονίαν. ἔφευγε δὲ οὐκ ἐπὶ τάδε τῶν Αλπεων, ἀλλ' ἐς Ῥάβενναν ἢ Ακυληΐαν. ἐπεὶ δὲ Καῖσαρ ὥδευε ταύτῃ, ἄλλην μακροτέραν ὁδὸν καὶ δύσπορον ἐπενόει, τόν τε Ῥῆνον περάσαι, καὶ τὰ ἀγριώτερα τῶν βαρβάρων ὑπερελθεῖν. ὅθεν αὐτὸν, ὑπό τε τῆς ἀπορίας καὶ τοῦ καμάτου, πρῶτοι μὲν οἱ νεοστράτευτοι καταλιπόντες ἐς Καίσαρα ἐχώρουν· ἐπὶ δ' ἐκείνοις καὶ τὰ ἀρχαιότερα τέσσαρα, ἐς Αντώνιον, καὶ ὁ ἄλλος ὅμιλος ἤδη, χωρὶς τῶν σωματοφυλάκων ἱππέων Κελτῶν. Ὁ δὲ καὶ τούτων τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιτρέψας ἐς τὰ οἰκεῖα σφῶν ἀφίστασθαι,

Lin. 64. *νεοστρατεύματα mendose Aug.* *L.* 66 *sq.* Non per superiora Alpium *Cand.* *Quin potius οὐκ ἐπὶ τάδε τῶν Αλπεων ἐς Ῥαβ. ἢ Ακυληΐαν· ἀλλ', ἐπεὶ Καῖσαρ &c.* non cis Alpes versus Ravennam aut Aquilejam; sed, quoniam Cæsar &c.? *L.* 67. *Ακυλίαν Edd. h. l. mend.*

ciliatore *Plancus quoque* cum tribus legionibus *ad Antonium transiit*; ut jam potentissimis copiis Antonius præesset. Decimo vero supererant legiones decem: quarum quatuor, peritissimæ rei militaris, adhuc laborabant fame adflictæ: sex vero, e tironibus conscriptæ, rudes erant & inadsuetæ laboribus. Quare inconsultum ratus *Decimus*, prælio hos committere, *statuit ad M. Brutum fugere in Macedoniam.* Viam autem fugæ capessivit non juxta Alpes, sed versus Ravennam & Aquilejam. Quoniam vero Cæsar hac via proficiscebatur, aliam ille cogitavit viam longiorem ac difficiliorem, ut trajecto Rheno transiret per barbarorum regiones. Qua difficultate deterritæ primum *tironum legiones, deserto Decimo Bruto, transierunt ad Cæsarem*: nec multo post aliæ *quatuor veteranæ* contulerunt se *ad Antonium*, simulque auxiliares copiæ, exceptis Gallis equitibus, quibus corporis custodiam commiserat. Tum *Decimus*, permissis ex hoc quoque numero domum redire quotquot voluissent,

ἀφίστασθαι, καὶ διαδοὺς ἐκ τοῦ παρόντος ἔτι χρυσίου, μετὰ τριακοσίων τῶν παραμεινάντων μόνων ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐφέρετο. δυσπόρου δ' ὄντος αὐτοῦ περᾶν σὺν ὀλίγοις, ἀπελείφθη καὶ ὑπὸ τῶνδε, πλὴν δέκα μόνων. ἤλλαξε δὲ τὴν ἐσθῆτα ἐς τὸ Κελτικὸν, ἐξεπιστάμενος ἅμα καὶ τὴν φωνὴν, καὶ διεδίδρασκε σὺν ἐκείνοις οἷά τις Κελτὸς, οὐ τὴν μακροτέραν ἔτι περιϊὼν, ἀλλ' ἐπὶ Ἀκυληΐας, λήσεσθαι νομίζων διὰ τὴν ὀλιγότητα.

A. U. 711.

XCVIII. Ἁλοὺς δὲ ὑπὸ λῃστῶν, καὶ δεθεὶς, ἤρετο μὲν, ὅτου Κελτῶν δυνάστου τὸ ἔθνος εἴη. μαθὼν δ' ὅτι Καμίλλου, πολλὰ πεποιηκὼς εὖ τὸν Κάμιλλον, ἄγειν αὐτὸν αὐτοῖς ἐς τὸν Κάμιλλον ἐκέλευεν. ὁ δὲ ἀχθέντα ἰδὼν, ἐφιλοφρονεῖτο μὲν ἐς τὸ φανερὸν, καὶ τοῖς δήσασιν ἐπεμέμφετο, ὑπ' ἀγνοίας ἐνυβρίσασιν ἀνδρὶ τοσῷδε· κρύφα δ' ἐπέστελλεν Ἀντωνίῳ. καὶ Ἀντώνιός τι παθὼν ἐπὶ τῇ μεταβολῇ, οὐχ ὑπέστη τὸν ἄνδρα ἰδεῖν, ἀλλ' ἐκέλευσε τῷ Καμίλλῳ, κτείναντα, τὴν κεφαλὴν ἐς αὐτὸν ἐκπέμψαι· καὶ τὴν κεφαλὴν ἰδὼν, ἐκέλευσε τοῖς παροῦσι θάψαι.

luiſſent, & donatis ex præſenti auro, cum reliquis trecentis, qui ſoli cum eo permanſerant, *Rhenum petiit.* Quem fluvium quum difficile eſſet cum paucis trajicere; paulatim & ab his *deſertus eſt, exceptis decem* tantummodo. Tum vero ſumto veſtitu Gallico, non ignarus & linguæ, fugiebat cum his paucis, pro Gallo habitus: & relicto jam viarum diſpendio, petebat Aquilejam, quod ſe propter paucitatem putaret poſſe fallere.

98. *Captus* autem *a latronibus*, & vinctus, rogabat, cujuſnam Gallorum dynaſtæ eſſet ea regio: & cognito, quod eſſet *Camilli*, de quo bene meritus fuerat, duci ſe ad eum juſſit. Qui ubi adductum vidit, magna comitate excepit propalam, objurgans eos qui illum vinxerant, quod per ignorantiam tantum virum adfeciſſent injuria: clam vero rem ſignificavit Antonio. Eam fortunæ mutationem hactenus miſeratus eſt *Antonius*, ut videre miſerum non ſuſtinuerit: ſed *Camillo mandavit, ut interficeret Decimum*, & caput ejus ad ſeſe remitteret. Quod poſtquam factum eſt, inſpectum caput Antoni-

A. U. 711. Τοῦτο Δέκμῳ τέλος ἦν, ἱππάρχῃ τε Καίσαρος γενομένῳ, καὶ ἄρξαντι τῆς παλαιᾶς Κελτικῆς ὑπ' ἐκείνῳ, καὶ ἐς τὸ μέλλον ἔτος ὑπατεύειν ὑπ' αὐτοῦ κεχειροτονημένῳ καὶ τῆς ἑτέρας Κελτικῆς ἄρχειν. Καὶ δεύτερος τῶν σφαγέων οὗτος ἐπὶ Τρεβωνίῳ δίκην ἐδίδου μετ' ἐνιαυτόν που καὶ ἥμισυ τῆς ἀναιρέσεως. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ καὶ Μινούκιος Βάσιλλος, σφαγεὺς καὶ ὅδε Καίσαρος, ὑπὸ τῶν θεραπόντων ἀνῃρέθη, εὐνουχίζων τινὰς αὐτῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ.

Lin. 99. Μινούτιος *h. l. Edd.* Μινούτιος *Aug.* Minucius *recte Cand.*

us ſepeliendum tradidit ſuis. Hic *exitus* fuit *D. Bruti*, qui Cæſaris magiſter equitum fuerat, & illo vivo *Veteri Galliæ* præfuerat: deſignatus ab eodem Conſul in annum proximum, & alteri Galliæ præfectus. Atque hic *ſecundus poſt Trebonium pœnas dedit* homicidii, ſeſquianno poſt interemtum Cæſarem. Per idem tempus & *Minucius Baſilus, alius e Cæſaris percuſſoribus, a ſuis ſervis interfectus* eſt; quoniam nonnullos ex eorum numero, ſupplicii cauſa, caſtraverat.